

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLÂM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
İSLÂM TARİHİ VE SANATLARI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

VÎRÂNÎ ABDÂL DÎVÂNİ

HANIM BURÇİN SAĞIR

Danışman
Doç. Dr. Necdet ŞENGÜN

İZMİR – 2015

YÜKSEK LİSANS
TEZ/ PROJE ONAY SAYFASI

2012800622

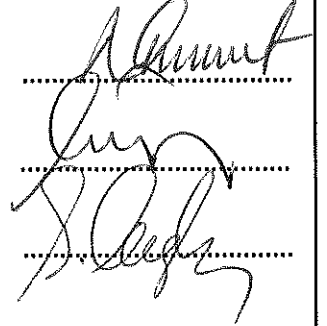
Üniversite : Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Adı ve Soyadı : Hanım Burçin SAĞIR
Tez Başlığı : Virani Abdal Divanı

Savunma Tarihi : 30.07.2015
Danışmanı : Doç.Dr.Necdet ŞENGÜN

JÜRI ÜYELERİ

<u>Ünvanı, Adı, Soyadı</u>	<u>Üniversitesi</u>
Doç.Dr.Necdet ŞENGÜN	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
Yrd.Doç.Dr.Süleyman GENÇ	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
Yrd.Doç.Dr.Raşit ÇAVUŞOĞLU	İZMİR KATİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ

İmza

Oybirliği (X)

Oy Çokluğu ()

Hanım Burçin SAĞIR tarafından hazırlanmış ve sunulmuş "**Virani Abdal Divanı**" başlıklı Tezi (X) / Projesi () kabul edilmiştir.

Prof.Dr. Utku UTKULU
Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**VÎRÂNÎ ABDÂL DÎVÂNÎ**” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

....../....../.....

Hanım Burçin SAĞIR

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

VÎRÂNÎ ABDÂL DÎVÂNÎ

Hanım Burçin SAĞIR

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

İslâm Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı

İslâm Tarihi ve Sanatları Programı

İslâmiyet'in temelini Allâh'ın varlığı ve birliği olmakla birlikte hem insanların yaratıcısı olan yüce varlığa hem de O'nun yarattıklarına karşı duymuş olduğu sevgi oluşturmaktadır. Sevginin yanı sıra içerisinde birtakım güzel duyguları da barındırmaktadır. Farklı toplum ve medeniyetler geçmişte sahip oldukları ananelerini büsbütün unutmamakla birlikte aynı zamanda İslâmiyetten sonraki maddî ve manevî müesseselerde onların tesirlerini az çok saklamakla beraber, kendi kültürleriyle müşterek İslâm medeniyetini oluşturmuşlardır.

IX. ve X. yüzyılda yayılmaya başlayan bu yeni dinin tezahürleri Türkler arasında gerek sosyal, gerek askerî, gerek ekonomik, gerek siyasî, gerekse dinî hayatta en gerçekçi haliyle görülmeye başlanmıştır. İslâmiyet dairesine giren bu millet, İran mitolojisi, Yunan felsefesi ve Hint mistisizimiyle örülü birtakım felsefî hareketliliğe sahip olmakla birlikte onlara basit ve sade dinî ve ahlâkî esasları telkin eden Ahmed Yesevî, Hacı Bektâş-ı Velî gibi birtakım şahsiyetleri de yetiştirmiştir. Bu şahsiyetler halka anladığı bir lisan ve alışmış oldukları şekillerle hitâp ediyorlardı. Böylece İslâm medeniyetine giren Türk kültürü yeni dinin getirmiş olduğu birtakım özellikler neticesinde yeni birikimler meydana getirerek zengin bir kültürel miras oluşturmuştur.

Türkler arasında onların anladıkları dille halka seslenen, İslâm ilkelerini ve geleneklerini yaymaya çalışan başta Ahmed Yesevî, Hacı Bektâş-ı Velî olmak üzere pek çok ilim adamı, derviş , pîr kaleme aldıkları farklı türde çok sayıda eser meydana getirmişlerdir. Tamamıyla kendilerine has bir üslubu ve tarzı olan

bu eserlerde başta Allâh, Hz. Muhammed, Ehl-i Beyt, Hz. Ali, on iki imam olmak üzere çeşitli konularda eserler oluşturulmuştur. Bu eserler çağdan çağa, nesilden nesile aktarılarak günümüze kadar gelmiş ve günümüz insanına da seslenmeyi başarabilmiştir.

Orta Asya, Anadolu, Balkanlar ve Kafkaslar'da İslâmiyet'in yayılmasına ve anlaşılmasına katkıda bulunan bu önemli şahsiyetler bazı tarîkatların kurulmasında da rol oynadılar. Bektâşîlik de bu tarîkatlardan biridir. Hacı Bektâş-ı Velî'nin tarihî şahsiyeti etrafında kurulan Bektâşîlik XVI. yüzyılda Balım Sultan tarafından sistemleştirilmesiyle günümüze kadar tesirlerini sürdürmüş ve pek çok şairi düşünceleriyle derinden etkilemiştir. İşte Vîrânî Abdâl da yaşadığı dönem itibarıyla Bektâşîlik'ten etkilenen şairlerden biridir. Vîrânî Abdâl Bektâşîlik'ten başka Hurûfilik'in tesiri altında kalmış ve bu akıma ait düşünce dünyasının izlerine eserinde yer vermiştir.

Yaptığımız bu çalışmada birinci bölümde Vîrânî Abdâl'ın hayatı ve eserleri hakkında bilgi verilmiş ve eserinin Alevî-Bektâşî inancı, hurûfilik, din ve tasavvuf açısından incelemesi yapılmıştır. İkinci bölümde ise Vîrânî Abdâl Dîvân'ı Latin alfabesine aktarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Vîrânî Abdâl, Alevî-Bektâşî inancı, Hurûfilik.

ABSTRACT
Master's Thesis
Diwan of Vîrânî
Hanım Burçin SAĞIR

Dokuz Eylül University
Graduate Scholl of Social Sciences
Department of Islamic History and Arts
Islamic History and Arts Program

Although the basis for the existence and unity of Allah in Islam with the supreme being who is the creator of both forms of love that people have heard he had made, as well as against the. In addition to a number of beautiful feelings of love it is also hosting. While different societies and civilizations altogether, but do not forget the traditions they have in the past at the same time with little effect on their physical and spiritual institutions of Islam, so the next store, the joint Islamic civilization have created their own culture.

IX. and X century, began the manifestation of this new religion spread among the Turkish social need, need military, economic necessity, both political, as well as religious life began to be seen in the most realistic form. These folks entering Islam apartments, Iranian mythology, Greek philosophy and Indian mistisizim with braided certain to have a philosophical movement with their simple and austere religious and moral principles instilled by Ahmed Yesevi, some figures as Hacı Bektaş-i Veli was also raised. These figures were appealing and the way they are accustomed to a language which he understands public. Thus, Turkish culture within the Islamic civilization as a result of a number of features that have brought the new religion has a rich cultural heritage, forming new accumulations.

Turkey among the public address the language which they understand, especially trying to spread Islamic principles and traditions of Ahmad Yesevi, many scientists, including Veli Hacı Bektas-i, dervishes, Pier, different types taken to poet pen brought lots of work occurs . OK with their unique style and

manner in which these works primarily Allah, the Prophet. Muhammad, the Ahl al-Bayt, the Prophet. Ali, the works were created on various issues, including twelve imams. It works from an age, it came transferred from generation to generation until today and was able to appeal to the modern man.

Central Asia, Anatolia, the Balkans and the prominent personalities who have contributed to the understanding and the spread of Islam in the Caucasus played a role in the establishment of some religious sects. This is one of the Bektashi Sufi order. Haci Bektas-i Veli's built around historical figures Bektashism XVI. Honey century by Sultan continued to influence up to now by systematization and has deeply affected the thoughts of many poets. Here it is one of the poets affected by Bektashi as the period in which the wrecks Abdal lived. has included in his work the traces of the world thought of the movement.

In this study we did in the first part wrecks Abdal's life and works, and given information about the work of the Alevi-Bektashi faith, Hurufism is made from the perspective of religion and mysticism. In the second part wrecks Abdal Divan was transferred to Latin alphabet.

Keywords: Virani Abdal, Alevi-Bektashi faith, Hurufism.

VÎRÂNÎ ABDÂL DÎVÂNÎ İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

VÎRÂNÎ ABDÂL: HAYATI, ŞAHSİYETİ, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1.1. HAYATI	15
1.2. ŞAHSİYETİ VE EDEBİ KİŞİLİĞİ	16
1.3. ESERLERİ	18
1.3.1. Vîrânî Abdâl Dîvânı	18
1.3.2. Vîrânî Abdâl Risâlesi	20
1.4. VÎRÂNÎ ABDÂL DÎVÂNINDA ALEVÎ-BEKTÂŞÎ İNANCI	20
1.5. VÎRÂNÎ ABDÂL DÎVÂNINDA HURÛFÎLİK	33
1.6. VÎRÂNÎ ABDÂL DÎVÂNINDA DİN	43
1.7. VÎRÂNÎ ABDÂL DÎVÂNINDA TASAVVUF	66

İKİNCİ BÖLÜM

VÎRÂNÎ ABDÂL DÎVÂNÎ (METİN)

2.1. METİN AKTARIMINDA TAKİP EDİLEN USÛL VE ESASLAR	91
2.2. METİN	93
SONUÇ	80
KAYNAKÇA	86

KISALTMALAR

bkz.	Bakınız
ev.	eviren
DİA.	Diyanet İslâm Ansiklopedisi
Ed.	Editör
h.	Hicrî
haz.	Hazırlayan
H.z.	Hazreti
İSAM	İslâm Araştırmaları Merkezi
m.	Miladî
MEB.	Milli Eğitim Bakanlığı
ö.	Ölüm
s.	Sayfa No
ss.	Sayfadan Sayfaya
ts.	Tarihsiz

GİRİŞ”

ALEVÎ-BEKTÂŞÎ EDEBİYATININ TARİHİ SEYRİ

Alevî, kelime anlamı itibariyle Arapça’da “Ali’ye mensub” , “Ali’ye ait” anlamlarına gelmektedir. Hz. Ali’yi en üstün sahabî olarak gören ve Hz. Muhammed’den sonra onun, Allah’ın ve Hz. Peygamber’in tayini ile halife olması gerektiğini kabul edenler Alevî olarak isimlendirilmektedir. Dolayısıyla Hz. Ali’ye karşı duyulan bu mücerred sevgi ve ona olan bağlılık, onun ve soyunun adına ayrı bir firkalaşma hareketinin siyasî mümessilliğini de üstlenmiş bulunmaktadır. Bu siyasî zümreleşme hareketinin izlerini Hz. Peygamber’in vefatının ardından yaşanan gelişmelerde ve İslam dünyasında yaşanan birtakım olaylar sonrasında Müslümanlar arasında çeşitli ihtilaflarda görebilmek mümkündür.¹

Türk toplumunda Alevîlik’e Tahtacı, Râfîzî ve Kızılbaş gibi birtakım farklı isimler verilmektedir. Ancak bunların başında Bektâşîlik yer almaktadır. Bektâşîlik’ten kısaca söz etmek gerekirse, Hacı Bektâş Velî’ye bağlı olan, onun yolunda giden anlamını vermektedir. Yollarının pîri olarak Hacı Bektâş Velî’yi kabul edenler, Bektâşî Tarîkatı’nın usul ve erkânına uygun bir yaşayışa sahip olmalarına ve Ehl-i Beyt sevgisi, tevellâ (Ehl-i beyt’i sevenleri sevme) ve teberrâ (Ehl-i beyt’i sevmeyenleri sevmeme) prensibi gibi hususlara bağlı kalmalarına bakarak, Bektâşîlere Alevî denilmektedir. Ancak, söz konusu Alevîlik, Sünnîlerin Ehl-i Beyt’e olan sevgilerini ifade eder manadan öteye geçemez. Çünkü Türkiye’de her Bektâşî Alevî olduğu halde her Alevî, Hacı Bektâş’ı “Horasan Ereni” sayıp hürmet etmesine rağmen, Bektâşî değildir. Bu yüzden Köy Bektâşîsi, Şehir Bektâşîsi ayırımı yapılmaktadır. Köy Bektâşîlerine **Alevî** dendiği halde, Şehir Bektâşîlerine **Bektâşî** denir.²

Yazılı ve sözlü gelenekte Alevîlik için ne kadar farklı isimler verilmiş olursa olsun, Türkiye’de Alevîlik, Bektâşî kültür ve edebiyatının ağır bastığı bir İslâmî inanış biçimi ile Türkmen kültürünün içiçe girmiş şekline verilen bir isimdir.³

¹ Ethem Rûhî Fığlalı, Türkiye’de Alevîlik Bektâşîlik, İlâhiyat Vakfı Yayınları, İzmir, 2006, s. 5.

² Mehmet Eröz, **Türkiye’de Alevîlik-Bektâşîlik**, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1990, (TAB), s. 52.

³ Fığlalı, s. 11.

Türklerde Alevîlik, Türkler'in İslâm'ı tanımaya başladıkları dönemlere kadar uzanan belli siyasî, tarihî, içtimaî, iktisadî ve kültürel şartların tedricen oluşturduğu bir İslâmî inanç ve kültür olgusudur.⁴

Araplar'ın Türkleri daha Câhiliyye devrinde tanıdıklarını, esasen Göktürkler'in Sâsânîlerle münasebetleri ve yakın-şark ilişkilerinde faal bir rol oynamaları göz önüne getirilirse bu tanınmanın sebeplerinin de tabîi olduğu anlaşılır. Ayrıca Hz. Peygamber'in Türkler'den bahsetmesi, savaş sırasında bir Türk çadırında kalması ve bazı hadîslerin doğruluğu da tereddüde sebebiyet vermemiştir. Ancak Türkler'in Araplarla asıl münasebetleri, yani İslâmiyetle doğrudan doğruya temasları Horasan'ın fethiyle başlamış ve Maverâünnehir'in fethiyle gelişimini sürdürmüştür.⁵

Türkler'in Araplarla olan münasebetlerinde daha Hz. Ömer zamanında başlayan fetihler esnasında oluşan ilk temaslar, Emevîler zamanında gelişmiş ve nihayet Abbasîler'in devlet yönetiminde söz sahibi olmasıyla gerek Türkler'in, Abbasî devletinin birçok kademesinde görev almalarıyla gerek Talas Savaşı'nda Araplar'ın Türkler'e yardım etmeleriyle gerekse Emevîler zamanında Türkler'e karşı tutulan düşmanca tutumun yerini Abbasîler tarafından iyi münasebetlere dönüştürülmesi neticesinde Türkler İslâmiyet'i benimsemeye ve özümsemeye başlamışlardır.

İslâmiyet, Türkler arasında umumî ve millî bir din haline gelmeden önce konar göçer yaşamın gereği olarak çeşitli uygarlıklar kurdukları gibi farklı inanç sistemleri ve dinleri de benimsemişlerdir. Budizm, Maniheizm, Şamanizm gibi inançları benimseyen Türk toplulukları vardır. Hatta Bizans orduları içinde Hristiyan Türkler'in olduğu, Oğuz Türkmenleri arasında da Hristiyanlığın yayılma alanı gösterdiği bilinmektedir. Ayrıca Türkler'den bazılarının ise Zerdüştlüğü kabul ettiği, Hazarlar'ın bir kısmının Musevî olduğu kaynaklardaki bilgilerde mevcuttur.⁶

Türkler, VIII. yüzyıldan itibaren müslüman olmaya başlamışlardı. Köktürkler, m. VI. Yüzyılda, Sibiryâ'dan Baykal gölüne kadar genişleyen büyük bir hakanlık kurarak bir taraftan Çin devletini, diğer taraftan Sâsânî hükümdarlarını şiddetle tehdide başlamışlardı. Ancak verâset meseleleri, m. 581'de bu imparatorluğu, Doğu ve Batı olmak üzere ikiye ayırdı. M. VIII. yüzyılda Türk birliği yeniden kurulacak gibi olduysa da o sırada Emir Kuteybe komutasındaki Arap ordularının Maverâünnehir'e girmeleri

⁴ Fırlıklı, s. 13.

⁵ Osman Turan, **Selçuklular ve İslâmiyet**, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1993, (Sİ), s. 10.

⁶ Turan, Sİ, s. 2.

bunu engelledi. Doğu ve Batı Köktürkler, yeni bir din olan İslâmiyet’i yaymaya çalışan bu orduyla uzun süre mücadele ettiler; fakat bu yeni din kimi zaman savaşıla, kimi zaman barışla, kısacası her yolu kullanarak doğuya doğru ilerlemesini sürdürüyordu.⁷

Kuteybe’nin Türkler’in sahip olduğu yerleri ele geçirmesiyle birlikte buralarda yaşayan halka zulmetmesi neticesinde İslam dininin egemenliği altına girmiş bu topraklarda İslamdan uzak yaşamaları göze çarpmaktadır. Bunun yanında “İslâm kuvvetleri Kuteybe idaresinde Türkistan’a yerleştikten sonra Emevî devletinin ezici ve gayri musâvâtçı bir tarzda devam eden siyaseti, Türkler’in İslâmiyete yanaşmamalarının en mühim sebebini teşkil eder.”⁸

İslâmlaşma faaliyetinin genişlemeye başlaması ise Sâ mânî devleti zamanında gerçekleşmiştir. Türk devletinin islamlaşması ve İslam tarihi bakımından sahip olduğu önem, İslam medeniyetinin inkişaf edebilmek için burada iyi bir zemin bulabilmesi ve bu medeniyete mensup birçok büyük ilim ve fikir adamlarını yetiştirmiş olması, İslâm imparatorluğunu teşkil eden orduların esasını Türklerden sağlaması nihayetinde Türk kitlelerini yeni din ve medeniyetine sokması sonucunu doğurmuştur.⁹

Nitekim ticarî temaslar dolayısıyla İslam dini ve kültürünün yayılmaya başladığı İtil(Volga) Bulgar Devleti’nin¹⁰ ve m. 960’da Oğuzlar’ın ikiyüz bin çadır halkıyla müslüman olması, “X. yüzyılın ortalarında Karahanlı hükümdarı Satuk Buğra Han’ın devlet dini olarak İslamiyet’i kabul etmesi, Türkler’in hayatında ve tarihinde mühim bir dönüm noktası olmuştur.”¹¹

Türkler’in İslamiyet’i kabul etmeleri sonucunda büyük tarihî değişimlere sebep oldular. Yerleşik hayata geçmiş olanlar, konar göçerlere kıyasla İslam’ı daha önce kabul ettiler. Onların tek tanrı inancı ve ahlâk anlayışı, İslâm’ın evrenselliği, yüce ahlâkı ve bütün insanlığa kurtuluş sunma ideali arasındaki uyum, bir ufuk buluşması olarak kendini gösterdi.¹²

⁷ Fuad Köprülü, **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2009, (TEİM), s. 44.

⁸ Turan, Sİ, s. 11.

⁹ Turan, Sİ, ss. 11-12.

¹⁰ Geniş bilgi için bkz. İbrahim Kafesoğlu, **Türk Milli Kültürü**, Ötüken Yayınları , İstanbul, 2011, ss. 200-201

¹¹ Kemal Eraslan, **Dîvân-ı Hikmet’ten Seçmeler**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1983, s. 10.

¹² Sönmez Kutlu, **Türkler ve İslâm Tasavvuru**, İSAM Yayınları , İstanbul, 2011, s. 10.

Hâsılı İslamiyet, en geç X. yüzyılda Maverâünnehir sınırlarını aşarak Volga Bulgarları, Karahanlılar, Oğuzlar, Karluklar gibi büyük Türk ve Türkmen kütelleri arasında yayılmasını tamamlarken, XI. yüzyıl başlarında, Batı'ya doğru büyük muhaceret hareketi de başlamıştı. Bu muhaceret, Türklere Selçuklu devletini kurdurmuş; Anadolu'nun kapılarını açtırmış ve Türkler'in kısa zamanda, Türkistan'dan Akdeniz'e kadar yayılmalarını sağlamıştır.¹³

Selçuklular'ın tarih sahnesine çıktıkları sıralarda İslam dünyası, Sünnî ve Şîî olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Sünnîliğin mümessili Bağdad Abbâsî halifeliği idi. Şîî yelpazede ise İmâmîyye Şîasî ve Gulât-ı Şîa(Bâtınîlik, İsmâîlik, Nusayrîlik, Düzîlik gibi mezhepler) vardı. Sünnî dünya için ciddi bir tehlike demek olan bu durum karşısında daha İslâmlaşma hadisesinin başlangıcından itibaren sünnî inancı benimseyen Türkler, Selçuklarla birlikte bu Gulât-ı Şîa inancına bağlı zümrelerle siyasî açıdan devamlı mücadele içinde olmaları, Abbâsî hilâfetinin maddî ve manevî nüfuzunun zayıflaması, İslam âleminde hanedan mücadeleleri, Haçlı Seferleri, Moğol istilasî gibi nedenlerle geniş kitlelerde sığınılacak bir kapı olan tasavvuf ve tarîkatlar ortaya çıkmıştır. Çünkü mutasavvıflar ve tarîkatlar, mustarib ve çaresiz insanlara, en çok muhtaç oldukları ruhî ve manevî güven ve huzuru sağlıyorlardı.¹⁴

Tasavvuf cereyanı, İslam âleminde büyük bir kuvvet kazanarak tarîkatlerin kuruluş ve yayılışı¹⁵ üzerinde etkili oldu. Mâverünnehir'in dışında Horasan, Herat, Nişabur, Merv gibi yerlerin de İslamlaşmasıyla birlikte tasavvuf akımları bu merkezlere geldi. Buhara'da, Fergana'da, şeyhlere tesadüf edilmeye başlandı. Horasan'da ise Türkler arasından da mutasavvıfların yetişiyordu.¹⁶ İşte birtakım sebepler neticesinde ortaya çıkan bu tasavvuf hareketi Türkler arasında yayılmaya başlıyordu.

Daha önceki yüzyıllarda uzun süre Şamanizm, Budizm, Maniheizm gibi mistik karakterli dinî kültürden gelmiş olan Türk toplulukları olduğu gibi yerleşik hayata geçip müslümanlığı kabul eden Türkler de vardı. Tabi olarak yerleşik hayata geçen toplulukların bu yeni dini kabul edip benimsemeleri çoğunluğu göçebe bir hayat süren topluluklara nazaran daha kolaydır. Çünkü bu topluluklar gelişmiş kültür

¹³ Fığlalı, s. 75.

¹⁴ Fığlalı, ss. 81-82.

¹⁵ Fuad Köprülü, **Türk Edebiyatı Tarihi**, Ötüken Yayınevi, İstanbul, 1981, (TET), s. 127.

¹⁶ Köprülü, TEİM, s. 49.

merkezlerinde yaşıyorlardı. Dolayısıyla İslamiyet’i kaynaklarından öğrenme ve anlama imkanları vardı. Oysa göçebelerin arasında bu yeni dinin benimsenip yayılabilmesi, geçmişte sahip oldukları “muhtelif din ve medeniyetler kalıntı unsurları, İslamiyetten önceki ananelerini büsbütün unutmamakla ve İslâmiyetten sonraki maddî ve manevî müesseselerde onların tesirlerini az çok saklamakla beraber, müşterek İslam medeniyetinin tesirlerini”¹⁷ hala yaşıyor olmaları ile mümkün olabildi. “İslamiyet dairesine giren ve felsefî fikirlerin inceliklerinden bir şey anlamayan basit ve sade bir çevrede, yine aynı mâhiyette basit ve sade dinî ve ahlâkî esasları telkin eden kişilerin başında Ahmed Yesevî geliyordu. Ahmed Yesevî ve halifelerinin, halka anladığı bir lisan ve alışmış olduğu edebî şekillerle hitâp ediyordu; bundan dolayı başarısı bir kat daha büyük oldu.”¹⁸

Ahmed Yesevî’den başka göçebe Türkler arasında onların anladıkları dille halka seslenen, İslam kurallarını ve geleneklerini yaymaya çalışan dervişler vardı. Din aşkı ile donanmış dervişler Türklere birtakım akîdeler öğretiyorlardı. İlahîler, şiirler okuyan, Allah rızası için halka birçok iyiliklerde bulunan, onlara cennet ve mutluluk yollarını gösteren dervişleri, Türkler eskiden beri dinî kutsallık verdikleri ozanlara benzetip onlara inanıyorlardı. Bu şekilde eski ozanların yerini “ata”, “baba” ünvanlı dervişler almıştı. Arslan Baba, Korkut Ata, Çoban Ata bunlardan bazılarıdır.¹⁹

Misyoner ruhlu bu Türk dervişleri, ordularla birlikte ve hatta ordulardan evvel fütuhata çıkmış ve karşı tarafı mânen fethetmişlerdir. Bu dervişler, Türkler arasında yayılan tasavvuf anlayışı sebebiyle, kendilerini bir inziva hayatı yaşayan bir kısım sûfiler gibi tekke ve zaviyelere kapatmamışlardır. Aksine birçok köylere ismini veren, elinin emeği, alının teriyle dağ başlarında yer açıp yerleşen, bağ bahçe yetiştiren dervişler, Allah yolunda savaşıp kimseler olarak düşmana karşı çıkan, zâviyelerdeki nüfuzlarını padişahların hizmetinde kullanan, uçlarda fetihler yapan kişilerdi.²⁰

Müslüman Türkler’de dindarlığın tasavvufî boyutunu, uzun süre Ahmet Yesevî’nin görüşleri etrafında şekillenen Yesevîlik oluşturmuştur. Bütünüyle Türkler’in ahlâk merkezli bir islam yorumu olan Yesevîlik, Nakşibendîlik ve

¹⁷ Köprülü, TET, ss. 86-87.

¹⁸ Köprülü, TEİM, s. 131.

¹⁹ Köprülü, TEİM, s.50.

²⁰ Ömer Lütfi Barkan, “Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler I: İstilâ Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zâviyeler” **Vakıflar Dergisi-II**, Vakıflar Umum Müdürlüğü Neşriyatı, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul, 1974, ss. 283-285.

Bektâşîlik şeklinde bazı yapılanmalar görmüşse de, Orta Asya, Anadolu, Balkanlar ve Kafkaslar'da yaşayan Türk boyları arasında dindarlığın tasavvufî boyutu olarak canlılığını günümüze kadar sürdürmüştür. Horasan ve Anadolu'da ortaya çıkan Safevîlik, Mevlevîlik, Halvetîlik, Bayramîlik ve diğer bazı tarikatlar da Türkler üzerinde etkili olmuştur.²¹

Anadolu'ya gelenler sadece Yesevî ocağına bağlı Türkmen dervişleri olmayıp Horasan Melametiyyesi'nden olan Kalenderîlik ve Hayderîlik gibi, Sünnî mutasavvıfların karşı çıktıkları zümreler de geldi. Bunların çoğu ekonomik zorunluluklarla yola çıkmış tufeyli ve gezginci topluluklar şeklinde idi. Devrin kaynaklarında “İbahîler” ve “Zındıklar” taifesi diye anılan bu topluluklar, Türkmenler'in hoşgörüsünden yararlanarak batını görüşlerini yaydılar.²²

Anadolu'daki Alevî-Bektâşî geleneğini anlamak için Yesevîlik'in dışında sonra önem arz eden bir başka unsur Ahîliktir. Çünkü Ahîlik ile Alevî-Bektâşî geleneği arasında bir ilişki olduğu görülmektedir. Anadolu'da “Ahîliğin kurucusu Şeyh Ahî Evran(ö. 1262)'dır. O, bir taraftan İslâmî-tasavvufî düşünceye ve fütüvvet ilkelerine bağlı kalarak tekke ve zâviyelerde şeyh-mürîd ilişkilerini, diğer taraftan iş yerlerinde usta, kalfa ve çırak münasebetlerini ve buna bağlı olarak iktisadî hayatı düzenleyen Ahîliğin Anadolu'da kurulup gelişmesinde katkıda bulunmuştur. Anadolu'da hızla yayılan bu teşkilâtın mensupları, şehirlerde olduğu gibi köylerde ve uç bölgelerde de büyük nüfuza sahip olmuşlardır.”²³

Ahîliğin Kur'an'ın ahlâk anlayışıyla Türk örf ve âdetlerini kaynaştıran bir düşünce biçimi olduğu kabul edilmektedir. Amaç İslam'ın öngördüğü değerlerin kurumsallaştırılması yoluyla insanı dünyada ve âhirette mutlu etmektir. Ahîlikteki kalfalık ve ustalık törenleri, usta olacaklara verilen öğütler, Anadolu'da toplumsal ahlâkın kodlarını oluşturuyordu.²⁴

²¹ Kutlu, s. 158.

²² Mehmet Demirci, “Müslüman Türklerde Tasavvuf”, **Türkler**, Cilt. 5, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 494.

²³ Ziya Kazıcı, “Ahîlik”, **DİA**, İstanbul, 1988, Cilt: 1, s. 540; Ahîlikle ilgili geniş bilgi için bkz. Ali Çavuşoğlu (Ed.), **Ahîlik Uluslararası Sempozyumu, ‘Kalite Merkezli Bir Yaşam’, Bildiri Kitabı**, Erciyes Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Kayseri, 20-22 Eylül 2011.

²⁴ Bkz. Ali Akpınar, “Fütüvvet'in Dinî Temelleri”, **I. Ahî Evran-ı Velî ve Ahîlik Araştırmaları Sempozyumu (12-13 Ekim 2004): Bildiriler**, (haz. Fatih Köksal), Kırşehir: Gazi Üniversitesi Ahîlik Araştırma Merkezi, 2005, s. 53.

Ahîler, fütüvvet ve mesleğine bağlı olduklarından senetlerini Hz. Ali vasıtasıyla Hz. Peygamber'e kadar götürürler. Hz. Peygamber'e isnad olunan “Lâ fetâ illâ Ali, Lâ seyfe illâ Zü'l-fikâr” (Ali'den başka cömert, yardımsever, asalet ve şecaat sahibi yiğit kimse, Zü'l-fikâr(Hz. Ali'nin kılıcı)'dan başka kılıç yoktur.) sözüyle Hz. Ali örnek kılınmıştır. Ayrıca Ahîlik, herhangi bir esnaf teşkilatı olmaktan çok, bu teşkilata dayanarak İslam'ın idealize ettiği başkasını kendi nefesine tercih eden, korkusuz, sabırlı, kendini Allah yoluna sıdk ile adayan her türlü gösteriş ve menfaat duygusundan uzak sadece Allah rızasını gözetten, engin hoşgörü sahibi, dürüst ve cömert insanı var kılabilmek için çalışan ve bu görüşlerini bu teşkilat vasıtasıyla yaşayan bir tasavvuf okuludur. Ancak Ahî zâviye ve ocakları, hiçbir zaman birer meskenet yuvası olmamıştır. Aksine gündüzleri iş yerlerinde meslek erbabı olarak çalışmalarını sürdüren Ahîler, akşamları da dinî, tasavvufî ve ahlâkî eğitimin yanı sıra askerî talim ve terbiye de görüyor; gerektiğinde savaflara katılıp yiğitliklerini sergiliyorlardı. Ahî teşkilatının en önemli faaliyetlerinden biri de göçebe Türkmenleri iş sahibi yapmak, yerleşik hayata geçişlerini kolaylaştırmak, daha önemlisi yerinden yurdundan kopup Anadolu'ya gelen göçebeleri geçici de olsa ağırlamak, barındırmak ve yeni geldikleri bu topraklara alıştırmak idi. Bunun içindir ki Bektâşîlik daha ilk kurulduğu zamanlardan itibaren Ahîliğin tesiri altında kalmış; *Vilâyetnâme*'de Ahî Evran ve Hacı Bektâş arasında münasebetlerden övgüyle söz edilmiştir. Diğer taraftan Bektâşîlik'te okunan birçok terceman, Ahîlerin Fütüvvetnâmelerinin aynıdır.²⁵

Ahîlerin Osmanlı devletinin kuruluşunda ve Yeniçeri teşkilâtının ihdâsında büyük rolleri vardır.²⁶ İlk Osmanlı padişahlarının ve vezirlerinin çoğu ahîlik felsefesinde uzmanlaşır. Bununla birlikte teşkilâtтан fetihlerde askerî bir güç olarak faydalandığı bildirilmektedir.²⁷ Bu bağlamda ahîler, özellikle Osman Gazi ile Orhan Gazi'den son derece yakın ilgi, destek ve müsamaha görmüşlerdir.

Anadolu'daki Alevî-Bektâşî geleneğini anlamak için Ahîlik'ten sonra ele alınması gereken diğer bir husus ise Babâiler İsyanı²⁸'dır. Baba İshak, Baba İlyas'ın

²⁵ Fırlalı, ss. 94-96.

²⁶ Köprülü, **Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1984, (ODK), Ankara, ss. 92-93.

²⁷ Kazıcı, s. 541.

²⁸ Babâi İsyanının Ahîlikle ilişkisi için bkz. Ahmet Yaşar Ocak, **Babailer İsyanı**, Dergâh Yayınları, 1996, İstanbul, ss. 87-133, Osman Turan, **Selçuklular Zamanında Türkiye**, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2010, ss. 440-446.

halifesi ve aynı zamanda hareketin askerî lideri, uygulayıcısı yani isyanı harekete geçiren kişidir.

Kendilerine abdâl, baba denen bu dervişler, yaşadıkları yerin İslâm dininin egemenliği altına girmesine ve bölgenin savunulmasında önemli icraatlarda bulunuyorlardı.

Baba İlyas'ın ön saftaki müridleri, o dönemlerin Bektâşîlerinden başkası değildir; çünkü Sulucakarahöyük kaynaklı Abdâlân-ı Rum, Baba İlyas ile birlikte Hacı Bektâş menkıbelerini de Abdâl Mûsâ aracılığı ile Bursa, Manisa ve nihayet Elmalı'ya kadar uzanan geniş ve uzun bir alana yaymışlardır. Bunun da anlamı, artık Abdâlân-ı Rum'un tesis ettiği tekke ve zâviyelerin XVII. yüzyılda Bektâşîliğin içine alınmış olduğu ve Rum Abdâlî veya Abdâlân-ı Rum sıfatlarının Bektâşî edebiyatının köşe taşları haline geldiğidir. Kaldı ki Hacı Bektâş-ı Velî'nin bizzat kendisi bu sıfatı, menkıbelere göre, Ahmet Yesevî'den almıştır.²⁹

Bektâşîliğin altyapısını, XIII. yüzyılda Anadolu'da meydana gelen sosyal, dinî ve siyasî hareketlerle Babâîler isyanının oluşturduğu söylenebilir.³⁰

Tâcü'l-ârifîn Seyyid Ebü'l-Vefâ el-Bağdâdî'nin(ö.501/1107) kurduğu Vefâiyye tarikatının Anadolu'daki şeyhi olan Baba İlyâs-ı Horasânî öncülüğünde meydana gelen Babâî İsyanı, XIII. yüzyıl ortalarına doğru yeni bir gayri sünî hareketin doğuşuyla sonuçlandı. Babâîlik adını taşıyan bu hareket Vefâîler'den başka Anadolu'daki Kalenderiyye, Haydariyye, Yeseviyye zümrelerince de benimsendi. XIV. yüzyılın başlarından itibaren ise Abdâlân-ı Rum yahut Rum Abdâlları adı altında faaliyetlerini sürdürdü. Çeşitli siyasî mülâhazalarla uç bölgelerindeki Türkmen beylerinin desteğini sağlayan ve daha çok Kalenderî, Haydarî ve Vefâî dervişlerinin hakimiyeti altında bulunan bu zümre mensupları bütün Orta ve Batı Anadolu'da ve sonra da ilk Osmanlı fetihleriyle birlikte Rumeli'de faaliyetlerini devam ettirdiler. Abdâl Kumral, Abdâl Mehmet ve bilhassa Abdâl Mûsâ gibi bazılarının tarihî şahsiyetleri bilinen bu Rum Abdâlları, bir manada belki “ilk Bektâşîler” diyebileceğimiz Kalenderî, Haydarî ve Vefâî dervişleri idi. Ancak o zaman bunlara Bektâşî denilmiyordu. Aralarındaki ortak özellik, kuvvetli bir Hacı Bektâş an'anesinin mevcudiyeti idi. Muhtemelen XIV. yüzyılın başlarından itibaren Hacı Bektâş

²⁹ Fığlalı, s. 106.

³⁰ Fuad Köprülü, TEİM, s. 207.

an'aneleri, daha doğrusu Hacı Bektâş kültü bunlar arasında iyice gelişerek yayıldı. Bunda da en önemli rolü, hiç şüphesiz vaktiyle Babâî hareketinin en kuvvetli temsilcisi Hacı Bektâş-ı Velî'nin yaşadığı Sulucakarahöyük'teki (bugünkü Hacı Bektâş) Hacı Bektâş Zâviyesi (tekkesi yahut dergâhı) oynadı. Bu vâkıanın en müşahhas delili, Hacı Bektâş'ın yakını olup onun vefatından sonra zâviyenin başına geçtiği rivayet edilen ve Bâciyân-ı Rum'dan olduğuna şüphe bulunmayan Hatun Ana'nın müridi Abdal Mûsâ'nın faaliyetleridir.³¹

XIV. yüzyılın ilk çeyreğinden sonra Hacı Bektâş-ı Velî Tekkesi'nin şeyhi olan Abdâl Mûsâ, beraberindeki bir kısım Haydarî dervişleriyle birlikte yeni kurulmakta olan Osmanlı Beyliği topraklarına girmiş, orada Orhan Gazi'nin hizmetine girerek fetihlere katılmış ve başarılı olmuştur. Fakat onun; gerçekleştirdiği asıl büyük iş, birlikte savaştığı Osmanlı gazilerine Hacı Bektâş-ı Velî'nin menkıbelerini anlatarak onu tanıtmaları olmuştur.³²

Bektâşî geleneğine göre, Hacı Bektâş-ı Velî Horasan erenlerindendir ve soyu Hz. Muhammed'e dayanmaktadır. *Vilâyetnâme*'de çocukluğu, kerametleri, Şeyh Lokmân-ı Perende'ye ve Hoca Ahmed Yesevî'ye intisap edişi anlatılır. Hacı Bektâş-ı Velî, Yesevî'nin müridi Lokmân-ı Perende tarafından eğitilir. Daha o zamanlar birçok kerametler göstererek herkesi hayretler içinde bırakır. Susam çiçeği veya darı yaprağı üzerinde namaz kılması, şeyhinin kuşandırdığı tahta kılıçla Çin ülkesindeki ejderhayı öldürmesi, Ahmet Yesevî'nin nefes evladı olan Kutbeddin Haydar'ı, esir düştüğü Bedahşan ilindeki kâfirlerin elinden kurtarması ve Bedahşanlılar'ı müslüman etmesi, Şeyh Lokmân-ı Perende'ye sofrayı çıkarması, sonra artık onun olgunlaştığını gören Ahmed-i Yesevî'de mevcut olan peygamber devrinden gelme emanetlerin (taç, şamdan, seccade, sofrayı ve alem) Hacı Bektâş-ı Velî'ye verilip Rum(Anadolu ve Rumeli) diyarını irşad etmekle görevlendirilmesi, Peygamber diyarını dolaştıktan sonra Anadolu'ya gelmesi hep bu kerametler arasındadır.³³ Lokmân-ı Perende, Hacı Bektâş-ı Velî'nin kerametlerini Horasan erenlerine anlatır. Fakat erenler, bir çocuğun böyle kerametler yapabileceğine ihtimal vermezler. Hacı Bektâş-ı Velî ise kendisinin

³¹ Ahmet Yaşar Ocak, "Bektâşîlik", **DİA**, Cilt 5, İstanbul, 1992. s. 373.

³² Hikmet Özdemir, "Horasan'dan Anadolu'ya Hacı Bektâş-ı Velî", **Dil ve Edebiyat**, Sayı: 20, Ağustos, 2010, s. 16.

³³ Eröz, TAB, s. 54; **Vilâyet-nâme, Menâkıb-ı Hünkâr Hacı Bektâş-ı Velî**, (Hazırlayan Abdülbâki Gölpınarlı), İnkılâp Yayınevi, İstanbul, 1958. Bu konuda adı geçen eserin çeşitli sayfalarına bakınız.

Hız. Ali neslinden olduğunu söyler. Horasan erenleri de Hacı Bektâş-ı Velî’den buna dair bir kanıt göstermesini isterler. O da avucundaki ve alnındaki iki yeşil beni göstererek Hız. Ali’nin mazharı olduğunu, yani onun kendi bedeninde zuhur ettiğini ispat eder. Böylece Rum’un en büyük evliyası olduğu anlaşılır.³⁴

Hacı Bektâş-ı Velî kültü önce, hayattayken bizzat Hacı Bektâş’ın da mensubu bulunduğu Haydarî dervişleri arasında ortaya çıkmış, gelişmiş ve onlar aracılığıyla her tarafa yayılmıştır. Osmanlı gazileri aracılığıyla Hacı Bektâş-ı Velî’yi tanıyan Osmanlı sultanları, Yeniçeriliği kurarken Osmanlı gazileri arasında yaygın olan güçlü Hacı Bektâş kültü nedeniyle ocağı ona bağlamışlar, böylece Hacı Bektâş-ı Velî hatırası Osmanlı topraklarında giderek gelişmek suretiyle büyüyüp ünlenmiştir. XVI. yüzyılın başlarına gelindiğinde ise; Balım Sultan, Haydarîlik’ten ayrılıp, Osmanlı hükümet merkezinin desteğini de alarak Bektâşîlik tarîkatını Hacı Bektâş-ı Velî’nin adına bugünkü bildiğimiz şekliyle fiilen kurmuştur.³⁵

Bugünkü şekliyle bilinen Bektâşîlik, 1516 yılında öldüğu ileri sürülen Balım Sultan’ın tarikatın başına geçmesiyle şekillenmiştir. Yeniçeri ocaklarıyla varlığını sürdüren Bektâşîlik, Cumhuriyet dönemine kadar devam etmiştir. Rumeli’deki fetihlere paralel olarak Bektâşî dervişleri yeni topraklarda zaviyeler açmışlardır. XIV. yüzyılda Bektâşîlik, Hurufîlik ve Şîî akımlardan etkilenmiştir. Balım Sultanla birlikte ulûhiyyet kavramı “Hak-Muhammed-Ali” ve “On iki imam inancı” Bektâşîliğe girmiştir. Yesevîlikle başlayan ve Kalenderî inanışlarıyla gelişen Bektâşî tasavvufunun kendi yapısına uygun bir rengi vardır. Vahdet-i vücûd sistemi³⁶ Bektâşîliğin tasavvuf anlayışını etkilemiş fakat “hulûl” inanışlarıyla birleşmiştir. Bektâşîlik, İslâm’ın mükelleflerini mecbur tuttuğu namaz, oruç gibi ibadetleri açıkça olmasa bile çeşitli te’villerle red yolunu tercih etmiş; buna karşılık İslâm öncesi eski Türk dinleriyle Şamanizm, Budizm ve İran dinlerinin bakiyelerine dayanan birtakım âyin ve erkân geliştirmiştir. Bektâşî âyin ve erkânı “dört kapı-kırk makam”³⁷ şeklindeki tasavvuf anlayışına dayanır. Kul ancak, şeriat, tarikat, marifet ve hakikat

³⁴ Köprülü, TEİM, s. 77.

³⁵ Ocak, s. 167.

³⁶ Bkz. Salih Çift, “Bektâşî Geleneğinde Vahdet-i Vücud ve İbnü’l Arabî”, **Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi, (İbnü’l Arabî Özel Sayısı-2)**, Ankara, 2009, Sayı: 23, ss. 257-279

³⁷ Bkz. M. Esad Coşan, **Hacı Bektâş-ı Velî ve Bektâşîlik, Akademik Çalışmalar**: 05, Server İletişim Yayınları, İstanbul, 2013; İlyas Üzümlü, **Tarihsel ve Kültürel Boyutlarıyla Alevîlik**, İSAM Yayınları, İstanbul, 2009, s. 133.

kapılarını ve her kapıdan on makamı geçerek Hakk’a ulaşır. Bütün âyin ve erkân kulun bu yolculuğunu temsil eder. Bektâşîliğin ibadet anlayışı, en eski ve temel âyin olan âyin-i cem’de kendini gösterir. İkrar âyini olan tarıkata giriş Maniheizm’in dine kabul törenlerini hatırlatır. Ayrıca Maniheizm’deki üç mühür prensibi Bektâşîlikte “eline, diline, beline sahip olma” düsturu olmuştur.³⁸

Bektâşîlik, II.Mahmud tarafından 1826’da Yeniçeri Ocağı’nın kaldırılmasına kadar varlığını sürdürmüştür. Sonunda Yeniçeriler’in ocağı söndürülmüş, Bektâşîlik de hükümet tarafından kaldırılmış, altmış yıldan sonra yapılan tekkeler yıkılmış, eskileri, Bektâşîlik geleneğine giren, fakat hiçbir esasa dayanmayan Yesevîlik, dolayısıyla Nakşibendî şeyhlerine verilmiştir. Bu arada bazı babalarla dervişler asılmıştır, sürülmüştür. Bununla birlikte hür fikirli, ileri görüşlü kimselere Bektâşîlik damgası vurularak felaketlere uğratılırken bu ahlaksızlığı geçim vasıtası yapanlar, mal-mülk sahibi olmuştur. Bektâşîlik, bu tenkilden sonra bir müddet gizlenmiş, Hacı Bektâş tekkesi, vakıf yüzünden, ileriden beri bir kavga merkezi haline gelmiştir. Hacı Bektâş soyundan geldiğini söyleyen çelebi, mücerret dede babasını, mücerretler de çelebiyi, menfaatlerine engel görmüştür.³⁹ Bu sefer orta yerde bir de Nakşibendî Şeyh Efendi çıkmıştı. Bektâşiler, bazen şeyhi Bektâşî yapıyorlar, bazen şeyh, çelebiyle yahut mücerretlerle uyuşuyor, fakat bu üç birbirine zıt kutuptan hiçbiri menfaat mıknaatısından uzaklaşamıyordu. Bu hal Cumhuriyet’ten sonra, tarikatların kaldırılmasına kadar sürüp gitmiştir.⁴⁰

Ayrıca Bektâşîliğin Anadolu’dan Rumeli ve Balkanlar’a kadar yayılması, kuvvetli bir tarikat literatürü bulunmaması, inançların tespit edilip merkezî bir teşkilatın kurulmaması sebebiyle fikrî ve fiilî dağılmalara da yol açmıştır. Zamanla Haydarî, Kalenderî, Hurufî ve bu gibi takibata uğrayan bu zümrelerin bu saf ve gözde tarıkata hulûlü, hudutlarda diğer din ve kültürlerle temas, devşirmelerden gelen tesirler, XVI. yüzyıldan itibaren doğudan gelen kesif İran propagandası aynı çatı altında müteşerriden mülhede kadar muhtelif tipi barındıran, muğlak kozmopolit Bektâşî tarikatını meydana getirmiştir.⁴¹

³⁸ Ocak, “Bektâşîlik”, **DİA**, Cilt: 5, İstanbul, 1992, ss.375-376.

³⁹ Çelebilik-Dedebabalık için geniş bilgi için bkz. Fırlalı, ss. 156-162.

⁴⁰ Abdülbaki Gölpınarlı, **Alevî Bektâşî Nefesleri**, İnkılap Kitabevi Yayın Sanayi, İstanbul, 1992, ss. 3-4.

⁴¹ Coşan, s.144.

II. Mahmud'dan sonra Abdülaziz zamanında Bektâşîlik yeniden eski haline dönme yoluna girdi. 1908'deki II. Meşrutiyet inkılâbından sonra da faaliyetlerine devam eden Bektâşîlik, 1925'te bütün tarîkatların, tekke ve zâviyelerin kapatılmasıyla Türkiye'de resmen ortadan kalkmış ise de gerçekte bütün öteki tarîkatlar gibi günümüze kadar varlığını sürdürmüştür.⁴²

“Alevîliğe hiçbir zaman, bir tarîkat diyemeyiz. Tarikat değildir, çünkü herhangi bir adam, Bektâşîliği sever, bir babaya başvurur, kabul edilirse ihvân toplanır, hususî bir törenle tarîkata girer, Bektâşî olur. Bu adama “muhib” derler. Fakat hariçten birisi Alevî olamaz. Alevî olmak için mutlaka Alevî babayla anadan, hiç olmazsa Alevî babadan gelmek lazımdır. Alevîlik, tarîkat değildir; çünkü bir Bektâşî, kendi tabirlerince ikrar verir, soyunur, yani varlığını dergâha verir, bir müddet, arakıyesiyle hizmet eder. Sonunda kendisine taç giydirilir, derviş olur. Dervişe, ya kendi isteğiyle, yahut kardeşlerin dileğiyle, halife tarafından icazet verilir. O derviş, baba, yani şeyh olur, derviş ve muhib yetiştirmeye salâhiyet kazanır, yolunda ilerlerse ve lüzum görülürse, halife de olabilir. Halbuki Alevî, dede, yani Alevî şeyhi olamaz ve Alevîlikte, bu mertebeye varılmak için aşılması gereken dervişlik merhalesi yoktur. Dedeler, Alevîlere göre seyyiddir, yani Muhammed Peygamber'in soyundandır; ocakzâdedir, yani yaşamış yahud muhayyileden doğmuş bir erin neslinden gelmiştir. Bektâşî olmak isteyen, dilediği babaya başvurup ondan nasib alır, yani tarîkata girer. Halbuki Alevî genci, ergenlik çağına gelince, dilediği bir dedeye başvurup, musâhib kavline giremez. Babası, dedesi, atası, hangi ocağın talibiyse, yani hangi ocağa bağlıysa o da mutlaka o ocağın talibi olabilir. Nitekim dedenin de talipleri muayyendir ve onlar da, taliplerinden başkalarını musâhib kavline alamazlar. Dedeler de, talipler gibi soy güderler. Dedelik, babadan oğula, yahut ailenin büyüğüne kalır ve dedenin, icâzet almasına lüzum yoktur.”⁴³

Sonuç olarak “Alevîlik, İslâmiyet ile eski dinî inanç ve geleneklerin bağdaştırılmasına dayanan İslâmî bir anlayışı benimseyen Türkmenler, yaşadıkları siyasî ve sosyal şartların gereği olarak bu dinin “kitabî” boyutundan belli ölçüde uzak kalma konusunda müşterek olsalar da, gerek yerleşik hayata intikal süreci, gerek bağlı olunan oymak yapıları ve gerekse başka bazı açılardan birbirlerinden farklı özelliklere

⁴² Ocak, “Bektâşîlik”, s. 374; Ayrıca geniş bilgi için bkz. Yılmaz Soyger, **19. Yüzyılda Bektâşîlik**, Frida Yayınları, İstanbul, 2012.

⁴³ Gölpınarlı, s. 4.

sahip olmuşlardır. Belirli farklılıklar içeren ana gövde, Safevî hareketinin devletleşmesi ve Balım Sultan'ın Bektâşî erkânını esaslı biçimde yeniden belirlemesinin ardından, giderek Kızılbaşlık ve Bektâşîlik şeklinde ikiye ayrılmıştır. Her ne kadar günümüzde bazan araları tire ile ayrılarak Alevîlik-Bektâşîlik biçiminde, bazan da her iki kesimi ifade etmek üzere Alevîlik biçiminde adlandırılmakla beraber, gerçekte bu iki yapı arasında birtakım farklılıkların bulunduğu dikkate alınmalıdır. Bu iki yapının belirleyici özelliklerine çok kısa olarak değinmek gerekirse, aradaki en önemli farklılıklar; Hacı Bektâş-ı Velî'nin merkezî bir sima olarak görülüp görülmemesi, yaşanılan bölge, erkândaki değişiklikler ve Osmanlı merkezî otoritesine karşı takınılan tutum olmak üzere dört madde halinde özetlenebilir. Buna göre, Kızılbaşlar, Bektâşîler gibi Hacı Bektâş-ı Velî'ye saygı göstermekle birlikte, niyazlarında ona yer vermezler. Bunlar genellikle on iki imamın soyundan geldiklerine inandıkları “ocak”lara bağlıdırlar. Diğer taraftan Kızılbaşlar genellikle kırsal bölgelerde, Bektâşîler ise şehir merkezlerinde yaşarlar. Bu bakımdan, yegâne belirli belirleyici kıstas sayılmamak şartıyla, haklı olarak Kızılbaşlar köy Bektâşîleri şeklinde anılmışlardır. Yaşanılan bölgenin farklı oluşu bir başka önemli ayrışmaya da zemin hazırlamıştır; Kızılbaşlar yol mensubu olmak için aynı kökene mensup anne-babadan gelmeyi şart koşarken, Bektâşîler buna önem vermemiş; ikrar veren herkesin yola girebileceğine hükmetmişlerdir. Son olarak Kızılbaşlar Osmanlı döneminde merkezî otorite ile iyi ilişkiler içine girmemiş, ya sık sık “ayaklanmış” ya da sonraki dönemlerde içlerine kapanarak “kapalı toplum” hayatı sürdürmüşlerdir. Bektâşîler ise zaman zaman kimi sorunlar yaşamış olmakla birlikte, genelde merkezî yönetimle daha olumlu ve sıcak ilişkiler geliştirmişlerdir.”⁴⁴ Bununla birlikte “Ali’yi Tanrı yerine koymak, hurâfevî bir şekilde on iki imamı ve on dört masûmu tanımak, inançlarda, kökleri çok eski devirlere çıkan geleneklere yer vermek, kadınların da iştirak ettiği sazlı, içkili muhabbet meclisleri kurmak, törende, aynı esas unsurları kabul etmek, aynı duaları okumak, başlıca birleşme temelleridir.”⁴⁵

Bugünkü Alevîliğin temelini oluşturan, ritüellerini, âyinlerini, bunların usul ve erkânını, eski âyinlerle karıştırarak yeni bir yapıya kavuşturan, XVI. yüzyılda Şah İsmail Hatâyî olmuştur. O bunu, müthiş bir mistik lirizm yansıtan nefesleriyle ve

⁴⁴ Üzüm, ss. 47-49.

⁴⁵ Gölpınarlı, s. 5.

teşkilatçılık kabiliyetiyle başarmıştır. Eski şamanist nitelikli ve soy süren dinî liderliği, seyyidlik kurumuyla birleştirerek, başta kendisi olmak üzere, bu dinî liderlerin Hz. Ali soyundan geldiğini gösteren icâzetnâmeler dağıtmak suretiyle bugünkü dedelik kurumunu yaratmıştır. Alevîliğin Hz. Ali ile, Ehl-i Beyt ile ilgisi böyle başlamıştır.⁴⁶

⁴⁶ Ahmet Yaşar Ocak, **Alevî ve Bektâşî İnançlarının İslâm Öncesi Temelleri**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2000, ss. 253-254' den aktaran, Erman Artun, **Dinî-Tasavvufî Halk Edebiyatı**, Kitabevi Yayınları, İstanbul, Eylül 2006, s. 70.

BİRİNCİ BÖLÜM

VÎRÂNÎ ABDÂL: HAYATI, ŞAHSİYETİ, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1.1. HAYATI

Alevî-Bektâşî inancında ve geleneğinde pîr ve mürşitlere son derece saygı ve sevgi gösterilir. Bu inançta yaşanan zor koşullarda onların manevî kişiliklerinden yardım istenir. Bunun için dergâhları, mezarları sık sık ziyaret edilir. Mürşitler ise ikinci derecede önderdir. Bu mürşitler, tarikat erlerinin yoldan çıkmaması, dağılması, her zaman canlı kalması yolunda büyük hizmetler görmüşlerdir. Bölge bölge bunların dergâhlarına bağlanılır. Ayrıca, hepsi birden Hacı Bektâş Velî'ye bağlanır. Hacı Bektâş Velî tarikatın ilk ve asıl pîridir. Birtakım sebeplerden dolayı Hacı Bektâş'ın yanında toplananların sayısı zamanla büyük birikmeler meydana getirdi. Ve gitgide ünü bütün Anadolu ve Trakya'ya, Balkanlar'a kadar yayılan Hacı Bektâş'ın tarikatı, tekkeler aracılığıyla iyice yayıldı. Bundan sonra birçok mürşit, şeyh, önderler de gelmiş, her birisi birer ocak uyandırmışlardır. Bunlara karşı da büyük saygı duyulur. Kendileri için güzel övgüler söylenir.⁴⁷ İşte bu güzel övgülere şiirlerinde yer veren şairlerden biri de Vîrânî Abdâl'dır.

Alevî-Bektâşî geleneği ve edebiyatı içinde önemli bir yer tutan Vîrânî Abdâl'ın doğum ve ölüm tarihleri kesin olarak bilinmemekle beraber bu hususta onun hakkında bilgi veren kaynaklarda da böyle bir bilgiye rastlanmamaktadır.

Bektâşîlere göre, o Irak'ın Necef şehrinde Bektâşî tekkesinde babalık etmiş ve Şah Abbas'la (saltanatı: 1587-1628) görüşmüştür. Yine Bektâşî geleneğine göre Vîrânî ölmemiştir, sır olmuş, yani günün birinde, ortadan kaybolmuştur. Necef'te Bektâşî dergâhında, üstünde tacı bulunan bir sütun, onun sır olduğu yer olarak ziyaret edilirmiş.⁴⁸ Ancak Bedri Noyan, Vîrânî'nin Bulgaristan'ın Eğriboz Adası'nda doğduğunu, bir süre Necef'te kaldığını, orada Hz. Ali Türbesinde türbedarlık yaptığını, Anadolu'ya ve Balkanlar'a seyahat ettiğini, Bulgaristan'da Demir Baba Tekkesi postnişinden icâzet aldığını ve diğer Bektâşî tekkelerini ziyaret ettiğini,

⁴⁷ Öztelli, ss. 97-99.

⁴⁸ Gölpınarlı, s. 20.

Otman Baba'ya giderken Filibe Karlova/Karlıova'da Hafızzâde Türbesi yanında vefat ettiğini ve orada gömüldüğü yolunda bir rivayet olduğundan bahsetmektedir.⁴⁹

1.2. ŞAHSİYETİ VE EDEBİ KİŞİLİĞİ

Vîrânî'nin önce Nusayrî olduğunu daha sonra Bektâşîliğe, Aliyyullahiliğe ve Hurufîliğe meylettiği söylenmektedir.⁵⁰ Ancak Gölpınarlı, Vîrânî'nin Nusayrî olduğunu ifade eden şiirlerine bakıp onu, bu mezhepten sananların tamamıyla yanıldıklarını iddia etmektedir. O, bu bağlamda Vîrânî'nin "Nusayrîyem" demekle aslında Ali'nin Tanrılığını açıkça söylediğini ve Ali'yi Tanrı olarak kabul ettiğini söylediğini dile getirmektedir.⁵¹

‘ Alidir ‘ilmü’l-ğaybîñ şıfâtı
Ki gösterdi şıfât içinde o zâtı
Dilerseñ içesiñ âb-ı hayâtı
Bu söze kim irer görmez memâtı
Nuşayrîyem Nuşayrîyem Nuşayrî
Ne ölmüşüm ne hûd şağım ne şayrî (305/2)⁵²

Kaldı ki zaten Vîrânî, şiirlerinde, Caferî olduğunu dile getirmektedir:

Diñle nuṭṭumı kim ne dirim ey dîn eri
Gezmezem hergîz cihânda serserî vü serserî
Sevmişim cân [u] gönülden Muştafâ vü Hıydarı
Ca‘ ferîyem Ca‘ ferîyem Ca‘ ferî (209/1)

Vîrânî Abdâl'ın Balım Sultan'ın halifelerinden Kızıl Veli'ye / Deli'ye (Seyyid Ali Sultan) bir methiye yazması, Balım Sultan'a intisap ettiğini göstermektedir.⁵³

⁴⁹ Bedri Noyan, **Bütün Yönleriyle Bektâşîlik ve Alevîlik**, Ardıç Yayınları, Ankara, 2001, Cilt: 4, ss. 536-541.

⁵⁰ Nurettin Albayrak, "Vîrânî", **DİA**, İstanbul, 2013, Cilt: 43, s. 110.

⁵¹ Gölpınarlı, s. 20.

⁵² Çalışmada bundan sonra kullanacağımız beyit alıntılarındaki rakamların ilki şiir numarasını ikincisi beyit numarasını göstermektedir.

⁵³ Albayrak, s. 110.

Biz Urum Abdâliyuz serdârımız Kızıl Deli
Çeşmimizde şu‘le-i envârımız Kızıl Deli
Bülbül-i şeydâ biziz gülzârımız Kızıl Deli
Dînimiz îmânımız ikrârımız Kızıl Deli
Nûr-ı Aḥmed Ḥaydar-ı Kerrârımız Kızıl Deli
Kanda baḫsaḫ dem-be-dem dildârımız Kızıl Deli (420/1)

Vîrânî, şiirlerinde sanattan ziyade dile getirdiği inançlar bakımından Alevî-Bektâşî toplumunda “Yedi Ulular”⁵⁴ olarak kabul edilen şairler arasında olup saygı gösterilmiştir.⁵⁵ Bugüne kadar yapılmış çalışmalarda Vîrânî’nin üçyüz kadar şiirinden bahsedilmiştir.⁵⁶ Kendi yapmış olduğumuz çalışmada biz ona ait dört yüz yirmi sekiz şiiri tesbit ettik.

Vîrânî, şiirlerini aruz vezniyle yazmıştır. Bunu dikkate aldığımızda Vîrânî’nin belli bir eğitim gördüğü söylenebilir. Vîrânî aruzla rahatlıkla yazabilen vasat bir şair olup en etkili araç kabul ettiği şiirlerini inancını yaymak amacıyla kaleme almıştır. Aruz vezninin yanı sıra hece ölçüsünü de kullanmıştır. Ayrıca şiirleri incelendiğinde kullanmış olduğu kavramlar dolayısıyla dinî-tasavvufî bilgiye sahip bulunduğu görülür. Samimi ve heyecanlı bir Ehl-i Beyt muhibbi olan şairin divanındaki birkaç şiiri dışında bütün şiirleri Hz. Ali, on iki imamla tarîkat ve Alevî-Bektâşî uluları hakkında olduğu dikkat çekiyor. Koşma biçimindeki az sayıda şiiri yanında aruzla kaleme aldığı birkaç şiirinde dörtlük nazım birimini, “Esedullahtır o” başlığını taşıyan şiirinde terciibend şeklini kullanmıştır. Diğer şiirlerinin tamamına bakıldığında uzunluklarından dolayı gazelden çok kasideyi andırmaktadır.⁵⁷

Bilindiği üzere Alevî- Bektâşî edebiyatında dört kapı kırk makam anlayışı önemli yer tutmaktadır. Bundan dolayı Vîrânî Abdâl’ın şeriat, tarîkat, marifet ve hakikat kavramlarına şiirlerinde sıkça yer vermiş olması, onun bir Bektâşî şairi olduğunu bize göstermektedir:

⁵⁴ Alevî geleneği bugüne kadar şairlerin yedisini çok usta ve kutsal sayar. Bu şairlere “Yedi Ulular” adı verilir. Bu şairler “Pir Sultan Abdâl, Kul Himmet, Hatayî, Yeminî, Vîrânî, Teslim Abdâl ve Nesimî”dir. Artun, s. 96.

⁵⁵ Adil Ali Atalay Vaktidolu, **Vîrânî Dîvânı ve Risalesi (Buyruğu)**, Can Yayınları, İstanbul, 1998, s. 8.

⁵⁶ Albayrak, s. 110

⁵⁷ Albayrak, s. 110.

Ṭālib-iseñ evvel başdan hizmet-ile şerî' at
Sırr-ı İlāhî añlayub baş kadem-i tarîkat

Ma' den-i fazl-ı 'ilm Hâk ister-iseñ ey gönül
' Aşkla iste sen seni ir ma' nâ-yı ma' rifet

Oğu cemāl-i hattıñı bu nice kebâb remz-ile
Tâ bilesiñ *men* 'arefñ kim varasın haqîkat (188/1-3)

Vîrânî Abdal, aruz vezniyle ve kimi zaman Farsça ve Arapça kelime ve kavramlar kullanmasına rağmen Türkçe bakımından açık ve anlaşılır bir dil kullanmıştır. Böyle bir dil kullanması onun düşüncelerinin okuyucu tarafından kolay anlaşılmasını sağlamıştır. Zaman zaman Vîrânî'yi bir öğretici gibi açıklayıcı ve bilgi verici pozisyonda görmekteyiz. Ancak Vîrânî çoğu zaman yumuşak ve mülayim bir üslûpla şiir söylerken bazen de üslûbunu sertleştirmekte sert ve sivri bir dil kullanabilmektedir. Aynı zamanda Vîrânî, şiirlerini dile getirirken özellikle Allah'tan, Hz. Muhammed'den, Hz. Ali'den, on iki imam'dan, Âl-i Âba'dan bahsederken onun dilinin ne kadar coşkulu ve heyecanlı olduğunu da görmekteyiz. Bunun yanı sıra Vîrânî bazen okuyucuya nasihat etmekte bazen onu uyarma niyetinde ve bazen de eleştirmektedir. Vîrânî'nin tüm bunları okuyucu tarafından anlaşılması için örnekler vererek yaptığı söylenebilir.

1.3. ESERLERİ

1.3.1. Vîrânî Abdâl Dîvânı

Vîrânî Abdâl Dîvânı'nın Türkiye el yazması eser kütüphanelerinde pek çok yazma nüshasının varlığını tespit ettik. Yaptığımız araştırmalar neticesinde “Vîrânî”, “Vîrânî Bâbâ”, “Vîrânî Abdâl” olarak kayıtlarda geçen yirmi adet Vîrânî Dîvânı nüshasının olduğunu gördük. Bu nüshaların da varak sayıları birbirlerinden oldukça farklı olduğunu gözlemledik. Biz Vîrânî'ye ait bu dîvânlar içinde çalışmamızın

geçerliliği ve kapsamlılığı açısından varak sayısı en fazla olan nüsha üzerinde çalışmayı tercih ettik. Üzerinde inceleme yaptığımız bu nüshayı şöyle tanıtabiliriz:

Bulunduğu yer : Milli Kütüphane-Ankara
Koleksiyon : Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi
Arşiv Numarası : 06 Hk 164
İstinsah tarihi : 1290 H.
Müstensih : Timurcuzâde Mustafa Efendi
Yaprak : I+129+II
Boyut : 248x180 mm.
Satır : 25
Hat : Rika
Kağıt : Esmer ince cedit

Baş: ا Allāh ʿ Alidir bā degil mi

ب Bismi'llāh ʿ Alidir bā degil mi

ت Tesellā bulmuşum bu noktadan

ث *Semme vechu'llāh* ʿ Alidir bā degil mi

Sonu: Vîrānî leb-i cāna cān virir leb-i cāna

Yāriñ lebi şuyundan Hızır irdi cāvidāna

Vîrānî leb-i cāna cān virir leb-i cāna

Men anı nice sevmeyim biñ cāndır leb-i cāna

Temmeti'l-Kitāb bi-ʿavni'llāhi'l Meliki'l-Vehhāb

Yeşil pandizot kaplı miklebli bu ciltte, söz başları ve şairin mahlasları kırmızıdır. Müretteb olmayan bu divanda başta 1^a'da bir kıta vardır. Bazı sayfa kenarlarında beyitler yer almaktadır. 129^b'nin altında müstensihi techil eden bir kayıt bulunmaktadır. 2^b'de biri manzum olan iki kayıt vardır. 19^a'da bulunan üç mühür vardır. Bu üç mühürden biri Muhammed Baba'ya, ikincisi Ahmed Baba'ya ait olup, üçüncüsü okunamamıştır. 129^b'nin altında bir vakıf kaydı vardır.

1.3.2. Vîrânî Abdâl Risâlesi

Vîrânî'nin divanı dışında kaynaklarda *İlm-i Câvidân*, *Vîrânî Baba Risâlesi*, *Buyruk* ve *Fakrnâme* isimleriyle de anılan bir eseri daha vardır. Bu eser, ilk önce Ali Adil Atalay Vaktidoldu hazırladığı *Vîrânî Divanı ve Risalesi (Buyruğu)* adlı eserde ikinci eser olarak Vîrânî Risalesi (Buyruğu) adıyla eseri yayımlamıştır.⁵⁸ Daha sonra *İlm-i Câvidân* adıyla Osman Eğri tarafından Türkiye Diyanet Vakfı tarafından yayımlanan Alevî-Bektâşî Klasikleri serisi içerisinde yayımlanmıştır.⁵⁹ Öte taraftan eser, *Fakrnâme* adıyla iki yüksek lisans tezine konu olmuştur.⁶⁰ Elimizdeki bu yayımlardan anlaşıldığına göre üç farklı adla yayımlanan eser tek bir eserdir.

Bu eserin temel konusunu Fâtiha Sûresi'nin tefsiri oluşturmaktadır. Bunun dışında Vîrânî Abdâl, Ehl-i Beyt, dört kapı kırk makam, tasavvufi kavramlar, âdâb ve erkân konuları üzerinde durarak tarikata yeni giren talipleri eğitme amacındadır. Eserde Bektâşîliğin âdâb ve erkânına ve şeriat kapısında şart olan ibadetlere yer verilmiştir. Dinî tahsilin bilgi vermesi yanında ikna edici ve dini sevdirci olması gerektiği üzerinde duran Vîrânî, tâliplerin duygu ve davranışlarının kaynağına inerek onların bilinçlendirilmesi gerektiğine dikkat çekmiştir. Vîrânî nasihat dinlemeyen, âdâb ve erkâna uymayanların zulmette kalacağını söylemekte, tâliplerin mânevî yetenekleriyle birlikte nefsanî zayıflıklarını ve şeytanî duygularını keşfetmelerini sağlayacak ifadelerle yer vermektedir.⁶¹

Katalog taramalarında Vîrânî Abdâl'a ait pekçok eser vardır. Fakat bunların Vîrânî'ye ait olup olmadığı konusunda kesin net bilgiler elimizde mevcut değildir.

1.4. VÎRÂNÎ ABDÂL DÎVÂNINDA ALEVÎ-BEKTÂŞÎ İNANCI

Kendine has birtakım özellikler barındıran ve her yönüyle orijinal bir edebiyat olan Alevî-Bektâşî edebiyatı'nda Allah-Muhammed-Ali üçlüsü; on iki imam, Âl-i Âba

⁵⁸ Atalay, ss. 261-326.

⁵⁹ Osman Eğri, *Alevî-Bektâşî Klasikleri-9 İlm-i Câvidân*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2008.

⁶⁰ Geniş bilgi için bkz. Perihan Kaya, *Fakrnâme(Vîrânî Baba Risâlesi)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2009; Bihter Ünal, *Vîrânî Dede-Fakr-nâme*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya, 2006.

⁶¹ Albayrak, s. 110.

sevgisi, Fazlullâh-ı Hurûfî'nin ulûhiyeti, harflerin birtakım sırları ve Hacı Bektâş-ı Velî düşüncesi önemli yer tutmaktadır.

“Alevî-Bektâşî edebiyatında genellikle bu zümrenin gelenekleri, inançları, aralarında söylenegelen atasözleri, terimleri dile getirilir; pîrlerini övülür, onlara ait menkıbeleri şiirleştirilir, erkândan, âyinden bahsedilir. Alaylı bir eda kullanılarak Ortodoks inancı iğnelenir, Tanrı'yla şakalaşılır, zâhid kızdırılır. Bektâşîlere atfedilen fıkralardaki esprileri, bu edebiyatta da buluruz. Alevî-Bektâşî edebiyatında, varlık birliğinin akislerini, yahut tasavvufa ait hayalî telâkkileri, pek bulamayız. Zaten bu zümrenin tasavvufu, pek dıştadır. Buna karşılık Ali sevgisi, on iki imamı kutlayış, düşmanlarına düşmanlık, Alevî-Bektâşî edebiyatının esas unsurlarından birisidir ve Ali, Alevî-Bektâşî şiirinde Tanrılaşır. Alevî-Bektâşî edebiyatında dünya sevgisi, yaşayışa ve dünya nimetlerine bağlılık da önemli bir yer tutar. Bu yüzden, bu edebiyatta realite, gerçekten de canlıdır. Sırası geldikçe tarih bile dile gelir, duyulan sevgi yahut beslenen kin, heyecanlı bir tarzda şiir çerçevesine girer.”⁶²

Alevî-Bektâşî şiiri, belli kurallara, kalıplara ve belli düşüncelere bağlı bir şiir biçimidir. Ölçüde, kafiye, ayakta, nazım biçimleri ve dilde âşık edebiyatı özelliklerini gösterir. Dünyayı Alevî-Bektâşî kültürüne göre kavrayan şairler şiirlerini mistik ve metafizik temele dayarlar. Günümüz şairleri usûl, âdâp, erkân ve öğretiden çok şiirlerinde Alevî kültürünü işlerler. Ölmeden önce ölmek, yani yaşarken nefsi öldürme düşüncesi sıklıkla işlenir. Şiirlerde insana yönelme, gönül denilen cevherde aşkı bulma düşüncesi öne çıkarılır. Şairlerin şiirlerine Alevî-Bektâşî felsefesindeki “Ruhun ölümsüzlüğü esastır, ölüm Hakk’a teslim olmak, Hakk’a yürümektir. Her ne ararsan kendinde ara.” düşüncesi egemendir.⁶³

Bektâşî şairleri medrese eğitimi görmediklerinden ve halkın içinde yetişmiş insanlar olmaları nedeniyle millî dil ve edebiyata önem veriyorlardı. Hece vezniyle şiirler yazdıkları gibi aruz vezni de kullanmışlardır. Bektâşî şiirinin millî vezin ve millî şekiller altında yazılan asıl kıymetli ve orijinal parçaları tekkelerde belli bestelerle okunan “Nefes”lerdir. Nefeslerden başka Hz. Ali'ye ve Âl-i Resûle ait medhiyeler, mersiyyeler, destanlar, devriyyeler de vardır.⁶⁴

⁶² Gölpınarlı, ss. 6-7.

⁶³ Erman Artun, s. 95.

⁶⁴ Köprülü, TEİM, s. 322.

Gerek gelenek ve görenekleriyle gerek kendine has terminolojiyle gerekse söyleyiş biçimleriyle kendine has özellikler taşıyan Alevî-Bektâşî edebiyatında saz çok önemlidir. Saz eşliğinde meclislerde söylenen, sade diliyle halkın duygu dünyasına tercüman olan şiirler yaygınlaşarak dilden dile ve gönülden gönüle aktarılacak günümüzde de sahip olduğu değeri korumuştur.

Kaynağını Yunus Emre’de bulan Alevî-Bektâşî edebiyatı, XIV. yüzyılda, Kaygusuz Abdâl’la kurulmuştur. Dünya nimetlerine hasret çeken, esrara da fazla düşkün olan bu kudretli şair, hasretlerini anlatırken adeta sürrealist bir şair kesilir. Nazımda olduğu gibi, nesirde de gerçekten orijinal bir kudret olan Kaygusuz Abdâl’dan sonra XV. yüzyılda “Hatayî” mahlasıyla ve daha çok heceyle şiirler yazan Şah İsmail-i Safavî, Alevî-Bektâşî edebiyatının en didaktik şairidir. Fakat kuvvetli duygusu, coşkun heyecanı, özlü inancı, didaktik şiirlere bile canlı bir şi’riyet vermiştir. XVI. yüzyılda, Pir Sultan Abdâl bu edebiyatın en lirik şairidir. Buluşlarındaki canlılık, hayat sevgisi ve insanî görüş, en kudretli şairlere bile nasib olmayacak kadar üstündür. XVI.-XVII. yüzyıllardan sonra Alevî-Bektâşî edebiyatı donuk bir hale gelmiş, söylenen sözler söylenmiş, her şey olup bitmiştir. Bu bakımdan şiirler, bir tekrardan ibarettir. Fakat XIX. yüzyılda, sosyal hayattaki değişiklik, bu edebiyata da tesir etmiştir.⁶⁵

Alevî-Bektâşî edebiyatına genel hatlarıyla değindikten sonra bu edebiyatın genel çerçevesinde sıkça işlenen konulara geçmiş bulunuyoruz.

Alevî-Bektâşî edebiyatında kendisinden övgülerle bahsedilen en önemli kişi Hz. Ali’dir. Hz. Ali, Hazreti Peygamber’in amcasının oğlu, damadı ve aynı zamanda dört büyük halifenin sonuncusudur. Alevîlerle Bektâşîler’in büyük ve kutsal saydıkları on iki imam’ın başı ve birincisi olan Hz. Ali için yazılan övgü şiirleri edebiyatta önemli bir yer tutar. Nitekim Hz. Ali Türk İslam edebiyatını derinden etkileyen bir dîvâna sahiptir.⁶⁶ İlk müslüman olanlardan olması, Hz. Muhammed’in kendisini çok sevmesi, onun da Hz. Muhammed’i korumak için kendini tehlikelere atmaktan çekinmemesi, kahraman ve cesur olması, savaşlarda büyük yararlılıklar göstermesi bunların yanı sıra çok iyi huylu, bilgili, adaletli bağış yapmakta benzeri olmayan alçak gönüllü,

⁶⁵ Gölpınarlı, ss. 7-8.

⁶⁶ Geniş bilgi için bkz. Ali Öztürk, **Abdullak Salahaddîn-i Uşşâkî’nin Hz Ali Dîvânı Tercümesi**, Araştırma Yayınları, Ankara, 2013; Meliha Yıldırım Sarıkaya, **Türk-İslam Edebiyatında Hz. Ali**(Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2014.

merhametli bir kişiliğe sahip olması kaynaklarda yer alan bilgiler arasındadır. Edebiyatta bu yönü ile daha çok geçmiş, efsaneleşen ve olağanüstü işler başaran bir kişilik kazanmıştır.⁶⁷

İslâm kültürünün Hz. Muhammed'den sonra en mühim simalarından biri olan Hz. Ali, dine ait ilimle, mezhepler, tasavvuf ekolleri tarihinde büyük bir yer tutar. Sadece Müslüman Arap dünyasının değil, İslâmiyet'i kabul eden bütün kavimlerin geçmiş ve şimdiki zamanları itibariyle hayatında, edebiyatında değerli bir mevkiye sahip bulunan Hz. Ali, Türk tarih ve kültüründe de bir "millî kahraman" gibi benimsenmiş ve sevilmiştir.⁶⁸

Tüm bunlardan hareketle birçok tarîkat soyunu silsile yoluyla Hz. Ali'ye dayandırdığı gibi Alevî-Bektâşî şairlerinin de yapmış olduğu bu dayandırma sebebiyle hemen hemen her şiirde Hz. Ali'nin ismine ve sıfatlarına Vîrânî Dîvânî'nda da rastlamaktayız. Alevî-Bektâşî geleneğinin bir gereği olarak neredeyse Vîrânî Dîvânî'nın merkez noktasını Hz. Ali sevgisi oluşturmaktadır. Eserde geçen diğer konular ise genellikle Hz. Ali merkezde olmak üzere ona göre konumlandırılmış yardımcı unsurlar olarak görülmektedir. Diğer konuların varoluş sebebi Hz. Ali dolayısıyladır.

Vîrânî, Hz. Ali'yi eserinde şu özellikleriyle dile getirmiştir: O İslâm dininin yol göstericisidir. İlim şehrinin kapısıdır. Aşıkların dilinde sevdasıdır. Kimi zaman server-i şâh-ı velâyet kimi zaman kâşif-i genc-i hidâyetdir. O cennetü'l-me'vâ, cem sohbetlerinde kevser sunan sakadır. Âb-ı hayatın çeşmesi gibidir. Âlemin parlayan ayı gibidir. Onun yüzü güneşin ve ayın üzerindeki aydınlığından daha aydınlıktır. O tıpkı kulların padişahı, esirlerin efendisi gibidir. Dillerde daima zikredilen gönüller tahtının biricik sultanı ve makamı baş üzerindeki taç gibidir. Fukaraya zor gününde el uzatan bir kişidir. O dertlerin tabibidir. Müminlerin secdesidir. Yukarıda Hz. Ali'ye atfedilen birçok özellik Vîrânî Abdâl Dîvânî'nda şöyle dile getirilmektedir:

‘Alidir ‘âlemiñ mäh-ı münîri

‘Alidir men faķîriñ dest-gîri (225/1)

⁶⁷ Cahit Öztelli, **Bektâşî Gülleri**, Alevî-Bektâşî Şiirleri Antolojisi, Milliyet Yayınları, Türk Klasikleri Dizisi: 10, ss. 14-15.

⁶⁸ Adem Ceyhan, **Türk Edebiyatı'nda Hz. Ali Vecizeleri**, Öncü Kitap Yayınları, Ankara, 2006, s. 11.

Ḳuvvet [ü] ḳudret ‘ Alidir
Lāyık-ı ‘ izzet ‘ Alidir
Nokṭa-i vahdet ‘ Alidir
Diñle hemān açmağıl (167/2)

‘ Alidir ehl-i dīniñ reh-nümāsı
‘ Alidir cümleye serdār-ı server (149/6)

‘ Ali şāh-ı velāyetdir kim medḥin diñle kim ey cān
‘ Ali medḥini ki diñlerse bulısar raḥmet-i Raḥmān (111/1)

Eserde Hz. Ali ile ilgili olarak dikkat çeken başka bir husus da Vîrânî’nin Hz. Ali sevgisidir. Bu aşırı sevgi onu çoğu zaman, biraz da sünnî çevreleri rahatsız edecek şekilde, Hz. Ali’yi Tanrı yerine koymaya ve Hz. Ali’yi Tanrı olarak kabul etmeye kadar götürür. Yani Vîrânî şiirlerinde Hz. Ali Tanrılaşır:

‘ Alidir ‘ âlem-i ‘ Allām [u] Ğaffār
‘ Alidir Ḳādir [ü] Ḳudret [ü] Ḳahhār (84/95)

‘ Alidir Ḥālîḳ [ü] Ḥallāk-ı ‘ âlem
‘ Alidendir nübüvvet nūr-ı ḥātem (84/3)

Meded ey ‘ âlemiñ Settārı Ḥaydar
Meded ey cümleñiñ dīdārı Ḥaydar (191/1)

Vîrânî şiirlerinde Hz. Ali’nin ismini kullanmakla beraber onun için Ebu Tûrab, Emirü’l-Mü’mînîn, Esedullah, Haydar, Haydar-ı Kerrâr, İmâm-ı Evliyâ, Murtaza, Saki-i Kevser, Şâh-ı Merdân, Şâh-ı Necef, Şâh-ı Velâyet, Şîr-i Yezdân gibi lakap ve isimlerine yer vermiştir. O, bütün bunları muhtemelen Hz. Ali’yi yüceltmek ve anlatımını zenginleştirmek için kullanmıştır:

Geçdi gönülüm cümleden ey yâr senden geçmezem
Maḫhar-ı Ḥaḳ Ḥaydar-ı Kerrâr senden geçmezem (48/1)

Reh-nümāmız şāh-ı merdān şīr-i Yezdān fazl-ı Hāk
Biz gürūh-ı nāciyūz hem pişvāmızdır ‘ Ali (29/5)

Kimiñ ki zıkr [ü] fikri Murtaẓādır
‘ Ali evlādına ol mübtelādır (350/1)

Ayrıca Virānî’nin dîvânda Hz. Ali ile ilgili olarak kullanılan Döldül⁶⁹ ve Zü’l-fikâr⁷⁰ isimlerinin de birlikte yer aldığı ya da zaman zaman tek başına geçen isimlerin kullanıldığı dikkati çekiyor. Savaşlarda yanında bulunan olağanüstü güçleriyle büyük yardımları dokunan Döldül ve Zü’l-fikâr’ı, Hz. Muhammed Hz. Ali’ye armağan etmiştir. Ayrıca şiirlerde Hz. Ali’nin yanında Kanber de vardır. Kanber ise Hz. Ali’ye çok bağlı olan fedakâr kölesidir.⁷¹

‘ Aliye indikde Hākdan Zü’l-fikār
Dañi Döldül Kanber oldu aña yār (84/87)

‘ Aliyyü’l-Murtaẓāsın şāh-ı Haydar
Bu ismi saña lafz itdi peygamber
Seniñle Zü’l-fikār Döldül [ü] Kanber
Seniñ emriñe fermān cümle yekser (86/5)

Ayrıca Alevî-Bektâşî inançlarının ana sembollerinden biri olan “Hak-Muhammed-Ali” tasavvurunda, genel anlamda ifade etmek gerekirse, Hak Tanrı’yı, Muhammed peygamberliği, Ali ise velayeti temsil eder. Üçlerin son ikisi olan Muhammed-Ali, nübüvvet ve velayetin iç içe geçtiği bir “öz”ü dile getirir. Kaynaklarda Muhammed ve Ali’nin ayrı ayrı algılandığı yaklaşımlar bulunsun da, buradaki bakış açısının yansıtıldığı yerlerde o ikisi tek bir kimlik olarak “Muhammed-Ali” şeklinde ifade edilir.⁷²

⁶⁹ Döldül: Hz. Muhammed’in ester cinsi diş katırının adıdır. Hz. Peygamber Döldül’ü daha sonra damadı Hz. Ali’ye hediye etmiştir. Bkz. Pala, **Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü**, Kapı Yayınları, İstanbul, 2004, ss. 125-126.

⁷⁰ Zü’l-fikâr: Yarısından itibaren ucu çatallaşan bir çeşit kılıç. Hz. Ali’nin kılıcı. Bkz. Pala, s. 495.

⁷¹ Öztelli, s. 17.

⁷² Üzüm, s. 98.

Vîrânî bazı dizelerinde Muhammed ve Ali'nin aynı beden ve aynı ten olduğuna dair "lahmüke lahmî" ibaresini kullanarak bunu kanıtlamaya çalışmaktadır:

Hem daği şâh-ı şefâ' at *lahmüke lahmî* didi
Rûhuke rûhî 'Alidür demmüke demmî didi
Ėanıñ Ėanı vü daği 'azmüke 'azmî didi
İsm-i bismi'llâh 'Alidir şanmañız kim lâfıdır (176/7)

Aynı zamanda Vîrânî'nin , Ali'nin Muhammed'in zatı olduğunu dile getirdiği şiirlerine de rastlamaktayız:

Enver-i *bedrü'd-dücâsın* yâ 'Ali cânım 'Ali
Nûr-ı zâtı Muştâfâsın yâ 'Ali cânım 'Ali (90/1)

Vîrânî eserinde Ehl-i Beyt⁷³ mensuplarına yer vermiştir. Ehl-i Beyt için şu tabirler kullanılmaktadır: Âl-i Abâ, Hamse-i Âl-i Abâ, Pençe-i Âl-i Abâ, Ali Pençesi, Bende-i Âl-i Abâ, Ali bendesi. Ancak eserde Ehl-i Beyt için Âl-i Abâ ve Bende-i Âl-i Abâ tabirleri daha sık kullanılmıştır:

Biz bugün âl-i 'abâdan Ėayra meyyâl olmayız
Cismimizde hem cânımız cânânımızdır Murtażâ (79/3)

Göñül buldı sa'âdet ol göñül kim
Anıñ kim kıblesi âl-i 'abâdır (201/24)

Bende-i âl-i 'abâ her kim ki oldu dünyede
Yok aña herĖiz nedâmet dâimâ 'işrettedir (63/6)

Kur'an-ı Kerim'de üç yerde geçen Ehl-i Beyt kelimesi en net haliyle Ahzab Sûresi'nde şu şekilde yer almaktadır: "(Ey Peygamber'in) Ev halkı! Şübhesiz Allah sizden kusuru giderme ve sizi tertemiz yapmak ister."⁷⁴

⁷³ Ehl-i Beyt, Hz. Peygamber'in ev halkına verilen addır. Pala, s. 136; Hz. Muhammed bir gün Hasan ve Hüseyin'i, sonra Fatıma ve Ali'yi abaları altına aldığı için bu şekilde isimlendirilmiştir. Ahmet Talat Onay, **Eski Türk Edebiyatı'nda Mazmunlar ve İzahı**, MEB. Yayınları, İstanbul, 2004, s. 96; Ehl-i Beyt kavramı ile ilgili geniş bilgi için bkz. Gülgün Uyar, **Ehl-i Beyt: İslâm Tarihinde Ali-Fâtıma Evlâdı**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 2008.

⁷⁴ Ahzab Sûresi (33), 33.

Ehl-i Beyt sevmeye ve onlara muhabbet duymaya Alevî-Bektâşî inancında önemli bir yer tutar. Alevî-Bektâşî inancında Allâh, Hz. Muhammed, Hz. Ali üçlüsünden sonra önem arz eden diğer bir konudur. Çünkü bu zamana kadar oluşan Alevî kültürünün alt yapısını bu sevgi teşkil eder. Özellikle Hz. Peygamber'in torunları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin için yazılan şiirler bu sevginin kanıtı olacak niteliktedir. Hasan ve Hüseyin isimleri eserin genelinde birlikte geçtikleri yerler tek tek isimlerinin geçmesine oranla daha fazladır. Vîrânî şiirlerinde kimi zaman Hz. Hüseyin'i şâh-ı şehîd-i Kerbelâ, şehîd-i Kerbelâ, Hüseyin-i Kerbelâ olarak anmaktadır. Vîrânî'nin onu bu şekilde anarak Kerbelâ'da şehit edilmesini hatırlatmaktadır:

‘Alidir hem atası ehl-i beytîñ

Hasan şâh-ı Hüseyin-i Kerbelânîñ (8/2)

Muştafâ vü Murtażâ vü şâh Hasan birle Hüseyin

Bendesiyim cân [u] dilden hubb-ı merdân gelmişim (56/3)

Hüseyin-ile Hasanîñ düşmânına

Teberrâ eylemek emr-i Hudâdır (353/2)

Şâh Hasan şâh-ı şehîd-i Kerbelâdan ey ahlî

Her nefes dîdâr-ı vahdet ben bulardan isterim (49/2)

Alevî-Bektâşî inancında Ehl-i Beyt, aynı zamanda kurtuluşa ermiş topluluktur.⁷⁵ Bilindiği gibi Hz. Peygamber'den değişik rivayetleri olan bir hadîse göre, İslam ümmeti yetmiş üç fırkaya ayrılacak ve Resûlullah ile ashabının yürüdüğü yolda olan biri dışında diğerleri cehenneme gidecektir; cennete gidecek olan fırka da Kurtuluşa Eren Fırka(el-Fırkatü'n-Nâciye)'dır. Bunun tam zıddı bir rivayete göre ise, İslâm ümmeti yetmiş üç fırkaya ayrılacak; onlardan yetmiş ikisi cennete, biri de cehenneme gidecektir.⁷⁶ İşte bu hadîslerde geçen fırka-i nâciye, Alevî-Bektâşî

⁷⁵ Fığlalı, ss. 191-192.

⁷⁶ Zerkeşî, Bedrüddin Ebû Bekr Ahmed b. Abdullah, *et-Tezkira fî Ehâdîsi'l-Müştehirâ*, Beyrut, 1986, s. 216.

kültüründe Gürûh-ı Nâcî şeklinde, kendilerince temsil edilmektedir ve sadece Ehl-i Beyt'i sevenlerin topluluğudur.⁷⁷

Tam da buradan hareketle Alevî-Bektâşî edebiyatı içerisinde yetişip, bu geleneğin kültürüyle yoğrulup ürün vermiş şairlerin şiirlerinde en çok rastladığımız terimlerden ikisi tevellâ ve teberrâ'dır. Bu terimleri açıklamak gerekirse; Ehl-i beyti ve onları sevenleri dost edinmeye tevellâ, onlara kötülük ve haksızlık edenleri düşman bilmeye teberrâ denir.⁷⁸ Vîrânî genellikle Hz. Muhammed, Hz. Ali, Âl-i Abâ, on iki imam için tevellâ; Yezid ve Mervân için teberrâ terimini kullanmaktadır. Bu terimler aynı şiir içerisinde yer aldığı gibi ayrı olarak farklı şiirlerde de yer almaktadır:

Nesl-i ' Aliye
Eyle tevellâ
Düşmen-i şâhı
Söyle teberrâ (200/7)

Tevellâ kılmışım âl-i ' Aliye
Hasan hulk-ı Rızâdandır ümîdim (236/3)

' Aliniñ düşmenine düşmenim men
Teberrâ eylemege Mervâna geldim (114/5)

Yezîde kılmışım dâim teberrâ
' Ali Zeyne'l-' abâdandır ümîdim (236/5)

Vîrânî eserde Ehl-i Beyt'ten sonra sıkça on iki imama yer vermiştir. On iki imam, Arapça'da isnâ aşeriyye olarak geçmektedir. "İsnâ aşeriyye mensupları, imamları benimsemeyi inanç konusu haline getirdikleri için İmâmiyye, fikhî görüşlerini Ca'fer es-Sâdık'a nisbet ettiklerinden Ca'feriyye, on ikinci imamın gelişini beklemeleri sebebiyle Ashâbü'l-intizâr ve on ikinci imam için çokça kullanılan "kâim" (hayatta olan) unvanına nisbetle Kâimiyye diye de anılmaktadır."⁷⁹

⁷⁷ Fığlalı, Türkiye'de Alevilik-Bektâşilik, s. 192.

⁷⁸ Süleyman Uludağ, **Tasavvuf Terimleri Sözlüğü**, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2001, s. 358.

⁷⁹ Ethem Rûhî Fığlalı, "İsnâ Aşeriyye", **DİA**, Cilt:23, İstanbul, 2001, s. 142. Geniş bilgi için bkz. İlyas Üzümlü, "İsnâ Aşeriyye", **DİA**, Cilt:23, İstanbul, 2001, s. 147-149.

Alevîlik ve Bektâşîlik kültüründe okunan nefeslerde, ayinlerde, ayetlerde, deyişlerde, nutuklarda Hz. Ali, Ehl-i Beyt sevgisi ve onlara olan bağlılıktan sonra on iki imama duyulan sevgi ve bağlılık gelmektedir.

Konumuz itibariyle Alevî-Bektâşî geleneğinin içerisinde yetişmiş bir şair olan Vîrânî Abdâl'ın şiirlerinin ruhunda bu sevgi anlayışı yatmaktadır. Bunu, yazmış olduğu şiirleri incelediğimizde neredeyse her şiirinde on iki imam'ın isimlerine yer vermiştir. Ayrıca Vîrânî, şiir içerisinde on iki imam'a yer verirken on iki imam'ın isimlerine sırasıyla yer verdiğini görmüş bulunmaktayız. Öte taraftan Vîrânî bu on iki imamı dile getirirken onların geliş sırasına da riayet etmiştir. Ancak bazen kafiye gereği bazen de beyit içindeki anlam bütünlüğü sebebiyle bu isimlerin yer değiştiği nadir de olsa görülmektedir.

On iki imam sırasıyla şu şekildedir:

1. İmam Ali
2. Hz. Hasan
3. Hz. Hüseyin
4. Ali Zeyne'l-Abidin
5. Muhammed el-Bâkır b. Ali Zeyne'l-Abidin
6. Ca'fer es-Sâdık b. Muhammed el-Bâkır
7. Musa el-Kâzım b. Ca'fer es-Sâdık
8. Ali er-Rızâ b. Musa el-Kâzım
9. Muhammed et-Takî (el-Cevâd) b. Ali er-Rızâ
10. Ali en-Nakî (el-Hâdî) b. Muhammed et-Takî
11. El Hasan el-Askerî b. Ali en-Nakî
12. Muhammed el-Mehdî b. Hasan el-Askerî⁸⁰

Yukarıda isimlerini sıraladığımız on iki imam, Vîrânî'nin hemen hemen her şiirinde özel bir dikkat ve saygı ile tekrar edilir:

‘Aliyyü'l-Murtażā şāhı cihānîñ

Odur lahmı Muḥammed Muşṭafânîñ

⁸⁰ Fıĭlalı, ss. 194-223.

‘ Alidir hem atası ehl-i beytîñ
Hasan şâh-ı Hüseyin-i Kerbelânîñ

‘ Ali Zeyne’l-abâ Bâkır Ca’ fer-çün
Sînem kalķan[ı] oldu her belânîñ

İmām-ı Ca’ fer-i şadık sigādır
Muhaķķaķ rehberi heb ‘ ârifânîñ
Şehâ Kāzım tutubdur dilde mesken
Anuñ-çün kuluyum Mūsâ Rızânîñ

Muhammeddir Taķî anîñ yolunda
Göñül merdānesi cümle cefânîñ

‘ Alidir çün Naķî mîr-i velāyet
Bulardır nûr-ı pâkı evliyânîñ

Hasanü’l-‘ Askerî çıkub geldi murāda
Toladı ‘ askerin küfr ü gümânîñ

Haķîķat bendesiyim cān [u] dilden
Muhammed Mehdi-i şāhib-zamānîñ (8/1-9)

Alevî-Bektâşî kültüründe Hz. Ali, Ehl-i Beyt ve on iki imam’ın dışında özellikle bezm-i Cem(âyin-i Cem)⁸¹ sırasında dua ve gülbeng⁸²lerle toplu olarak saygıyla anılan başka kişiler de vardır.

Vîrânî Dîvânı’nda “Çardeh-i Mâsûm-ı Pâk”, “Çardeh-i Mâsûm” olarak geçen bu kişilerin on iki imam’a ilaveten Hz. Muhammed ve Hz. Fatıma’nın da dahil olduğu

⁸¹ Bezm-i Cem: “Zikir meclisi, zikir halkası, mürşidin irşad toplantısı” gibi manalara gelir. İskender Pala, “Bezm-i Cem”, **DİA**, Cilt:6, İstanbul, s. 106.

⁸² Gülbeng(Gülbâng): birkaç kişi ağzından bir ağızdan yüksek sesle söylenen duâ ve tekbir gibi manalarda kullanılmıştır. Onay, s. 244

on dört kişiye verilen isim olduğu ifade edilmiştir. Genel olarak ise on iki imam'ın soyundan henüz buluş çağına gelmeden ölen çocukların oluşturduğuna inanılır.

Çardeh-i Mâsûm-i Pâk'ın isimleri şunlardır:

1. Muhammed Ekber b. Ali b. Ebi Tâlib
2. Abdullah b. Hasan b. Ali
3. Abdullah b. Hüseyin b. Ali
4. Kasım b. İmam Hüseyin
5. Hüseyin b. Zeyne'l Abidin
6. Kasım b. Zeyne'l Abidin
7. Aliyyu'l Eftar b. Muhammed el-Bâkır
8. Abdullah el-Asgar b. Ca' fer es-Sâdık
9. Yahya el-Hâdî b. Ca' fer es-Sâdık
10. Sâlih b. Mûsâ el-Kâzım
11. Tayyib b. Mûsâ el-Kâzım
12. Ca' fer et-Tâhir b. Muhammed et-Takî
13. Ca' fer b. Hasan el-Askerî
14. Kasım b. Aliyyi'n Nakî⁸³

Bu isimler Vîrânî eserinde ayrı ayrı zikredilmez. Sadece on dört mâsûm-i pâk olarak ifade edilmiştir:

Pür-günâhım yâ ' Ali itgil günâhımla kabûl

Çârdeh-i ma' şûm-i pâk âl-i ' abânîñ ' aşkına (228/8)

İmām-ı ' Askerî hâkkı Muhammed Mehdîniñ hâkkı

Çârdeh-i ma' şûmuñ hâkkı benim geçgil günâhımdan (65/5)

Vîrânî Abdâl'ın anlatımını daha gerçekçi kılmak, süslemek ve zenginleştirmek amacıyla esende başka şahsiyetlere de yer verdiği görülmektedir. Bu bağlamda eserde İbrahim Edhem, Hallâc-ı Mansûr, Karûn, Fir'avn, Kanber (Kamber), Nasîreddîn Tûsî, Nemrûd, Lokmân, Hüsrev, Ferhâd, Şîrîn gibi tarihî ve efsanevî şahsiyetlerin adları

⁸³ Fıglalı, ss. 223-224. Geniş bilgi için bkz. Hamid Algar, "Çârdeh Ma'sûm-i Pâk, **DİA**, Cilt: 8, İstanbul, 1993, ss. 227-228.

geçmektedir. Vîrânî eserinde muhtemelen bu şahısların isimlerine atıfta yaparak şiirlerinde okuyucunun anlam dünyasını zenginleşmesine katkıda bulunmaya çalışmıştır. Örneğin Lokmân hikmetli kişiliği ve halk arasında dertlere tabib olan bir hekim olması; İbrâhîm Edhem sultan olması, Hâk için tacını ve tahtını terk etmesi ve dünya nimetlerini bir yana bırakıp dervişliğe soyunması; Hallâc-ı Mansûr fenâfillâh’a ulaşınca “ene’l hak” demesi ve bu sözünden dolayı darağacına çekilerek öldürülmesiyle ele alınmıştır. Karûn malının çok olması ama cimri bir kişi olması, Nemrûd Hz. İbrâhîm’i ateşe attırması ve bu ateşin bir gül bahçesine dönüşmesi; İskender’in âb-ı hayâtı araması, veziri Hızır’ın âb-ı hayâtı bulup içmesiyle ölümsüzlüğe kavuşurken kendisinin bu suyu içememesi, Ye’cüc ve Me’cüc kavmi üzerine sed yapması; Fir‘avn Hz Mûsâ’nın asayı ejder yapması, onun sihirbazlarını alt etmesi gibi birtakım mucizelere inanmaması; Kanber Hz. Ali’nin sadık kölesi olması ve Düldül, Zü’l-fikâr gibi her zaman Hz. Ali’nin yanında olması; Ferhâd Şîrîn’e olan aşkı ve onun bu aşk uğruna gerçek bir aşık gibi birtakım sıkıntılar çekmesiyle dile getirilmiştir. Öte taraftan eserde İskender, Hüsrev, Sâm, Cemşîd, Ferîdûn, Keykubâd, Şeddâd, Nûşîrevân, Cihângîr, Rüstem, Cem gibi bazı tarihî ve efsanevî kişiler ise herbiri yaşadığı dönemin sultanı olmasıyla isimleri geçmektedir:

Vîrânîyim Edhemi gör İbrâhîm Edhemi
Tahtını nice virdi râh-ı Hâkda heb cemi
Vîrânîyim Edhemi bin İbrâhîm Edhemi
Dünyâdan el çekmişim habt eyledim nefsimi(428/20)

Ene’l-hâk söyledi Manşûr ‘âşık
Hâkîkat menziline dâridir ‘aşk (181/8)

Qılub Fir‘avn[1] Mûsâya muqâbil
Yine ‘asâ[y1] ejder eyleyen şah (136/13)

Qanı İskender-dâri qanı Hüsrev qanı Sâm
Qanı Cemşîd [ü] Ferîdûn qanı Nemrûd qavm-i ‘Âd

Neylediñ Nüşirevânı yâ kanı İsfendiyâr
‘ Āķibet anları netdiñ kanı Şeddād Keyķubād

ķanı Beyzā vü Cihāngīr ķanı Rüstem ķanı Cem
Bunları hāķa berāber eyleyüb ķıldıñ cemād (241/3-5)

1.5. VÎRÂNÎ ABDÂL DÎVÂNINDA HURÛFÎLİK

Hurûfîlik, harflerin birtakım sır ve hakikatleri içerdği esasına dayanan ve kendine has yorumlarla İslâm dinine yeni anlayışlar getiren tasavvufî-batınî bir mezheptir.⁸⁴

Hurûfîliğin temeli, eski çağlardan gelen ve harflerle sayıların kutsallığını kabul edip bunlara çeşitli sembolik anlamlar yükleyen anlayışa dayanır. Çok eskiden beri tabiatla varlığı kabul edilen gizli güçler şekil ve harflerle ifade edilmeye çalışılmış, sonuçta tabiat bilimlerinden önce efsun, tılsım, sihir gibi tekniklerle “hurûf” ilmi adı altında sözde ilimler ortaya çıkmıştır. Hurûfîliğin ne zaman ve nasıl doğduğu kesin olarak bilinmemekle birlikte gerçek anlamıyla milattan önce IV. ve III. yüzyıllardan itibaren Ortadoğu’daki Helenistik-gnostik karakterli dinlerde ortaya çıktığı görülmektedir.⁸⁵

Hurûfîlik akımı diğer dinlerde olduğu gibi İslâm dininde de yer edinmiştir. Öyle ki harflerin birtakım gizli anlamlar içerdği görüşünün temeli VIII. yüzyıla kadar götürülür. “Mesela H. II. (VIII.) yüzyılda aşırı Şîîler’den Mugire b. Said el-İclî Allah’ı harflere benzetmişti. Daha sonra hurûfî anlayış ve yorumlar, başta bazı mutasavvıflar olmak üzere çeşitli İslâmî gruplar arasında ilgi görmüş, özellikle İbnü’l Arabî’nin katkılarıyla bu ilgi daha da artmış, İbn Haldûn ve Kâtip Çelebi gibi alimler bile anlayışın etkisine kapılmışlardır. Fakat İslâm dünyasında batınî düşüncelerin ışığında

⁸⁴ Mehmet Zeki Pakalın, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1983, Cilt: I, s. 856; Geniş bilgi için bkz. Hasan Hüseyin Ballı, **Hurûfîliğin Doğuşu ve Fazlullâh Hurûfî**, Hikmetevi Yayınları, İstanbul, 2013; Fatih Usluer, **Hurûfîlik, İlk Elden Kaynaklarla Doğuşundan İtibaren**, Kabcacı Yayınevi, İstanbul, 2009.

⁸⁵ Hüsamettin Aksu, “Hurûfîlik”, **DİA**, Cilt: 18, İstanbul, 1998, s. 408.

Hurûflığı bir sistem şekline sokan ve bir fırka halinde yayan kişi Fazlullah-ı Hurûfî olmuştur.⁸⁶

Fazlullah-ı Hurûfî (ö. 796/1394) tarafından XIV. yüzyılda İran coğrafyasında kurulmuş olan Hurûfilik, şahsına münhasır bir dini akım olarak gelişmiş, doğuda Hindistan batıda ise Anadolu ve Balkanlar'a kadar etki alanına sahip olmuştur. Fazlullah, kendinden önce de varolagelen harflere batınî anlamlar yükleme çabasını daha da ileri götürerek yeni bir sistematik kurmuştur. Ne var ki onun ölümünden bir müddet sonra Hurûfilik, kendi müstakil yapısını koruyamamış, başka dini akımların içerisine nüfuz ederek varlığını devam ettirmiştir.⁸⁷

Hurûfilik sistematığının temelini vahdet-i vücûd anlayışı oluşturur. Bunun yanı sıra sistemde hulûl⁸⁸ ve tenâsüh⁸⁹ de vardır. Hurûfilikte Fazlullâh-ı Hurûfî, Hz. Peygamber'den büyük kabul edilir. Kelam şeklinde tecelli eden Tanrı'nın harflerle ortaya çıktığına inanılır.⁹⁰ Varlık, seslerle meydana gelir. Ses ise, kelam, yani söz ile ortaya çıkar. Bu da sadece insanlarda kendini gösterir. Söz ise harflerden oluşur. İşte buradan hareketle sesin ve sözün delili harftir.⁹¹

Bu harf(ses)ler kelâmda olduğu gibi bütün mevcudatın esasında da vardır. Yine tüm eşyanın cevherini de harf(ses)ler oluşturur. Her şey tecessüm etmiş bir kelâm hükmündedir. Kudret-i ezeliye, kemâlini ve celâlini insan çehresinde göstermiştir. Bütün mevcudâtın asıl esasından olan 28 harfi insan yüzünde bulmak mümkündür. Bu 28 harf, Fazlullah tarafından Farsça'daki (p, ç, j, g) harflerinin ilavesi ile 32'ye çıkarılmıştır ki, bu 32 harfi de her yerde bulmak kabildir. 28 harf gibi 32 harf de insan yüzünde mevcuttur.⁹²

⁸⁶ Aksu, s. 408.

⁸⁷ Hasan Hüseyin Ballı, "Hurûfilik Nedir?", **e-makâlât Mezhep Araştırmaları**, IV/2 (Güz 2011), s. 31, ISSN 1309-5803, www.Emakalat.com. , 2011.

⁸⁸ Hulûl: Girme, yanaşma, geçme. Bir cismin başka bir cisme girmesi, sızması, iki şeyin birleşmesi anlamlarına gelir. İslâm felsefesinde hulûl, Tanrı'nın kula girmesi suretiyle kulun Tanrılaşması şeklinde izah edilir. Hurûfilikte Tanrı, Fazlullâh'ta tecelli etmiştir. Bektâşîlerin bir kısmı da Allah'ın önce Muhammed, sonra Ali, daha sonra da Hacı Bektaş şeklinde göründüğünü söylerler. İskender Pala, s. 211.

⁸⁹ Tenâsüh: İnsan şahsiyetinin bir bölümünü oluşturduğunu kabul edilen ve gözle görülmeyen manevî unsurun(ruh, can, nefes, jiva, atman, purusa, pudgala) ölümden sonra bu alemde başka bir bedene geçmesi şeklinde tanımlanır. Ali İhsan Yitik, "Tenâsüh", **DİA**, Cilt:40, İstanbul, 2011, ss. 441-443.

⁹⁰ Pala, ss. 214-215.

⁹¹ Abdülbâki Gölpınarlı, **Hurûfilik Metinleri Kataloğu**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1989, (HMK), Ankara, s. 18.

⁹² Agah Sırrı Levend, **Divan Edebiyatı**, Enderun Kitabevi, İstanbul, 1984, ss. 56-57.

İnsan yüzünde doğuştan yedi hat vardır: İki kaş, dört kirpik ve bir saç. İnsan bu yedi hat ile doğduğu için bunlara “Hutût-ı Ümmiyye” “Ana Hatları” denir. Bunların hâl ve mahâl⁹³ toplamı on dört eder. Yedi de “Hutût-ı Ebiyye” “Baba Hatları” vardır ki bunlar erkekte ergenlik çağında çıkar: Yüzün sağ ve sol yanlarında iki sakal kılları, iki yanağın iki tarafındaki (burun) kılları, iki bıyık ve bir de alt dudaktaki (enfeka) kılları. Bunlar da hâl ve mahâl itibariyle on dört eder. Ana ve baba hatlarının toplamı yirmi sekiz olur ki, bu Kur’an’ın yazıldığı 28 harfe tekabül eder.⁹⁴ Saç ve enfeka, istiva⁹⁵ ile ortadan ikiye ayrılırsa sekizden on altı eder. Hâl ve mahâl toplamı 32 olur ki *Cavidan-nâme*’nin yazıldığı 32 Farisî harfe tekabül eder.⁹⁶ Fazlullah çeşitli sayı kombinasyonları yaparak insanın yüzündeki çizgilerin sayılarıyla harflerin sayıları arasında birtakım eşitlikler kurarak Allah’ın varlığa olan tecellisini göstermeye çalışmasıdır. Zira Allah, bu harflerle konuşmuş, bu harflerle kutsal kitapları göndermiş ve bu harflerle kendini tanımlamıştır.⁹⁷

Fazlullah böylece, insanın önemini ve onun yeryüzünde diğer varlıklara olan üstünlüğünü sayılardan faydalanarak ve harflerle sayılar arasında çeşitli denklikler kurarak ispatlamaya çalışmaktadır. Bunun için başvurduğu yöntem, insanda ortaya çıkan sayısal değerleri, bir şekilde başka bir şeye denk getirip insanı öne çıkarmaktır.⁹⁸ Bundan dolayı Hurûfîlik sisteminde istenen sonuca ulaşmak için sayı eksik veya fazla ise ilm-i hurûf usullerine başvurulmaktadır. Bir eksik veya fazla ise “bâ”nın (ب)⁹⁹ noktası eklenir, çıkarılır. Sayının hâl ve mahâl durumu göz önünde bulundurularak ihtiyaca göre bir katıyla toplanır veya ikiye bölünür. Farklı sayılara ihtiyaç duyulması halinde mevâlîd-i selâse, anâsır-ı erbaa, havâss-ı hamse, şeş cihet, seb’a semâvât, heşt bihişt ve nüh felek tabirlerindeki sayılar kullanılır. Başka bir yöntem de kabz ve bast

⁹³ Herhangi bir şeyin kendisi ve bulunduğu yer anlamında kullanılır. Bu kavram da denklemlerde sayıların eşitlenmesi için başvurulan yöntemlerden diğer birinin adıdır. Bu yöntem kullanılarak daha önce elde edilmiş olan sayı iki katına çıkarılabilmektedir. Ballı, s. 89.

⁹⁴ Aksu, s. 409.

⁹⁵ Sözlükte “doğru ve düzgün olmak” anlamındaki svy kökünden türeyen istivâ “mutedil, düzgün ve eşit olmak; karar kılmak, oturup yerleşmek; yönelmek, yukarı çıkmak; hâkim olmak, tahta oturmak” gibi mânâlara gelir. Yusuf Şevki Yavuz, “İstivâ”, *DİA*, Cilt: 23, İstanbul, 2001, s. 402; Kur’an’da da geçen bu kavram, Hurûfî metinlerinde daha çok bir bütünü iki simetrik parçaya bölen çizgi anlamında hatt-ı istivâ olarak kullanılır. Ballı, s. 88.

⁹⁶ Gölpınarlı, HMK s. 18.

⁹⁷ Ballı, s. 161.

⁹⁸ Ballı, s. 160.

⁹⁹ Rivayete göre kâinâtın sırrı Kur’an’da, Kur’an’ın sırrı besmelede, besmelenin sırrı be harfinde, be’nin sırrı, altındaki noktada ve noktanın sırrı da Ali’dedir. Pala, s. 18.

usulüdür. Bu usulde harf söylendiği gibi yazıldığında oluşan kelimedeki harf sayısından veya ebced hesabına göre çıkan miktardan faydalanır.¹⁰⁰

Kur'an'ın sırrının yirmi dokuz surenin başında gelen hurûf-ı mukattaâtta toplandığı hurûflerce kabul edilmiştir. Bunlar on dört harftir: “ك ه ي ع ص ط س م ج ق ن”. Sure başlarında gelen gayr-ı mükerrer bu on dört harfin meydana getirdiği hurûf-ı mukattaât, bast edilirse, yani söylendiği gibi yazılırsa on yedi olur. “elif”te “ف”, “sad”da “د”, “nun”da “و” harfleridir. İşte bu on yedi harfe hurûf-ı muhkemât denir. Hurûf-ı muhkemâtın on yedi harfinin dışında olan on bir harfe ise hurûf-ı müteşâbihât denir. Bu harfler ise şunlardır: “ب ت ث ج خ ذ ز ش ض ظ غ”. Günde seferî olmayan kişi farz olarak on yedi rekat namaz kılar ki bu on yedi muhkemât sayısındadır. Seferî olansa on bir rekat namaz kılar. Bu da müteşâbihât sayısındadır. Bunların toplamı ise yirmi sekiz eder. Seferî olmayan, her gün on yedi, Cuma günüyse on beş rekat namaz kılar. Bunların toplamı ise otuz iki eder.¹⁰¹

Fazlullâh ve diğer hurûfîler, özellikle hurûf-ı mukattaânın muhkem olduğunu savunmuşlar, sayısı on dördü bulan bu harfleri de insanın yüzündeki hatlarla ilişkilendirerek açıklamışlardır.¹⁰²

Fazlullâh'ın düşünce dünyasını daha iyi anlayabilmek için bilinmesi gereken en önemli kavram, *kelime-i ilahî*¹⁰³ kavramıdır. Fazlullâh, bu kavramı 28 kelime-i ilahî ve 32 kelime-i ilahî olarak kullanır. Burada kelime-i ilahî, Arap ve Fars alfabelerindeki 28 veya 32 harfi kast etmemekle birlikte asıl ima ettiği şey, Allah'ın varlıklara tecellî etmesini açıklarken kullanacağı somut bir kavrama ihtiyaç duymasıdır. Fazlullâh'a göre 28 kelime-i ilahî kavramı aynı zamanda Allah'ın sıfat-ı kadîmidir. Çünkü Allah kendi zatını ve sıfatını bu 28 kelime-i ezeli ve ebedî ile okumuş yani insanoğluna bildirmiştir. Fazlullâh, 28 kelime-i ilahî gibi buna yakın bir biçimde 32 kelime-i ilahî kavramını da kullanmıştır. Bu 32 kelime-i ilahî kavramını da Fazlullah, [ل] harfiyle açıklamaktadır. Arap alfabesinde yer alan lâmelif, okunduğu gibi yazılırsa gayr-ı mükerrer dört harf (lâm-elif-mim-fe), Fars alfabesinde olmasına karşın, Arap

¹⁰⁰ Aksu, 409.

¹⁰¹ Gölpınarlı, HMK, s. 19.

¹⁰² Aksu, 409.

¹⁰³ Fazlullah'a göre kelime-i ilahî, insanın zihninde oluşan kavramın en küçük yapı taşıdır. İnsanın zihnindeki kavram en son kelime-i ilahî'ye kadar bölünebilir. Harf ve nokta ise kelime-i ilahî'nin sadece sureti ve alemdir. Ballı, s. 91.

alfabesinde bulunmayan dört harfi (pa-ça-ja-ga) temsil eder. Böylece Arap ve Fars Alfabeti'nde sayı yönünden eşitlik sağlanmış olur. Bunun yanı sıra [ﻻ] Arap alfabesi'nde olmayan başka dillerde olan harfleri de karşılar niteliktedir.¹⁰⁴

Allah'ın varlıklara tecellisini ispat etmeye çalışırken kelime-i ilahî kavramını kullanan Fazlullâh, somutlaştırma yaparak Allah'ın varlıklara tecellisini açıklamak için “savt” “ses” kavramını kullanmaktadır. Burada kelimedenden kasıt, -söz anlamında- insanda; savtın -ses anlamında- insan dışındaki varlıklarda meydana geldiği anlaşılabilir. Ayrıca bu açıklamada üzerinde durulması icap eden başka bir husus da, aşkın olan varlık (Allah) ile içkin olan varlık (âlem) arasındaki karşılıklı birbirine bağlı olma ilişkisidir. Birbiri arasında kurulan bu ilişkide, somut olan ses ve sözün kelime-i ilahîden oluştuğu varsayımından hareketle Fazlullah, başlangıçta soyut olan kelimeyi ,somut varlık alanına yakınlaştırmaya çalışmıştır.¹⁰⁵

Fazlullâh'ın görüşlerinde insan oldukça öne çıkar. Zira, yaratılması ve onda meydana gelen tecellî bakımından varlıklar arasında insanın yeri ayrıdır. O, sistemini dayandırdığı Allah'ın isim ve sıfatlarından en önemlisi kabul edilen *ism-i âzâm*ın ilk insan Hz. Adem olduğu görüşündedir.¹⁰⁶ Hurûfî ontolojik anlayışında Hz. Adem merkezde bulunur. Bunun sebebi Allah'ın tecellisini gösteren en üst seviye varlığın Hz. Adem olmasıdır. Hz. Adem yeryüzünde *Ka'be*, semâda *Beytü'l-ma'mûr* ve *Arş*, cennette *Sidretü'l-müntehâ*'dır. Aynı zamanda *levh-i mahfuz* suretindedir. *Beytü'l-ma'mûr*, Ka'be'nin gökyüzündeki karşılığıdır. Bundan dolayı da ilk yaratılışından itibaren melekler gökyüzünde ona secde ederler. Yeryüzünde insanlar Ka'be'ye secde etmekle de aslında ona secde etmektedirler.¹⁰⁷

Fazlullâh'ın görüşlerine topluca bakıldığında öne çıkan Hz. Adem, Hz. Muhammed'den daha önemli bir mevkide gözükmektedir. Bunun farkında olan Fazlullah, Hz. Adem ile Hz. Muhammed'i karşılaştırmak zorunda kaldığı durumlarda önce Hz. Adem'i öne geçirir sonra Hz. Muhammed'i yaptığı zayıf yorumlarla Hz. Adem seviyesine çıkarmaya çalışır. “*el-veledü sırr-ı ebîhi*” (çocuk babasının sırrıdır) sözüyle de bunu belirtir. Çünkü Hz. Adem'de mevcut olan sırların/hakikatlerin aslında Hz. Muhammed olduğu ve Hz. Muhammed'in de Hz. Adem'e benzemesinin tabii

¹⁰⁴ Ballı, ss. 90-93.

¹⁰⁵ Ballı, ss. 171-172.

¹⁰⁶ Ballı, s. 159.

¹⁰⁷ Ballı, ss. 99-106.

olmasıdır. Fazlullâh, insanlık için kendisinin ne kadar önemli olduğunu ispatlamak adına sırayla birbiri üzerine bina ettiği üç ayrı misyonla da Hz. Ali’yi tanımlar. Bu üç misyon aynı zamanda Fazlullâh’ın kendi sistematiğini de pekiştirmektedir. Buna göre Hz. Ali: birincisinde kâmilliğin kaynağıdır; ikincisinde önce Hz. Muhammed’den öne geçip sonra onunla aynileşmektedir; üçüncüsünde de Hz. Muhammed’le beraber Fazlullah’ın görevini ve önemini anlatmak için kullanılacak bir seviyedir.¹⁰⁸

Hurûflik sistematiğinde başka bir biçim olarak karşımıza çıkan devir nazariyesi¹⁰⁹ klasik İsmailî düşüncesinde olduğundan farklı olarak Hurûflik’e uygulanmış biçimdir. Burada yapılan farklılıkta amaç şüphesiz Hz. Ali’nin Hurûflik içindeki yeri ve Fazlullâh’ın da yeni bir devir başlatıcı olarak eklenmesidir.¹¹⁰ Hurûflikte kâinât, üç döneme ayrılmaktadır. Hz. Adem ile başlayıp Hz. Muhammed’le sona eren Peygamberlik dönemi (Nübüvvet), Hz. Ali ile başlayıp on birinci imam Hasanü’l-Askerî ile biten imamlık dönemi (İmamet) ve on ikinci imam olan Mehdî’nin yani Fazlullâh ile başlayan Tanrılık(Ulûhiyet) dönemidir.¹¹¹

Fazlullâh, tasavvuftaki vahdet-i vücûd düşüncesinden yola çıkarak kendine has bir yöntem belirlemeye çalışmıştır. Buradan hareketle oluşturmuş olduğu kelime-i ilahî kavramı, aslında vahdet-i vücûd düşüncesindeki a‘ yân-ı sâbitenin¹¹² karşılığında kullanılmış bir kavramdır. Çünkü Fazlullâh kelime-i ilahînin Allâh’ın isimlerini oluşturduğu gibi, bütün varlığın da isimlerini oluşturduğu kanaatindedir.¹¹³

Fazlullâh insan-âlem ve insan-Kur’an arasında birtakım ilişkiler kurmuştur. İnsan-âlem arasında kurduğu ilişkiyi, birtakım denklikler kurarak açıklamaya çalışmıştır. Fazlullâh, bu denkliği de Hz. Âdem’in tüm eşyayı kapsamış olmasını delil

¹⁰⁸ Ballı, ss. 127-129.

¹⁰⁹ Devir Nazariyesi: Varlığı ve nesneleri sudûr ve tecellî esasına göre açıklayan mutasavvıflara göre mutlak varlıktan tecellî suretiyle ayrılan bir nesne, çeşitli değişim safhalarından geçtikten sonra varlıkların ensüflîsi olan madde mertebesine kadar iner. Sonra yükselmeye başlayarak yine çeşitli merhalelerden geçtikten sonra geldiği noktaya ulaşır. Devir adı verilen bu yolculukta bütün merhalelerin oluşturduğu seyir çizgisi bir daire şeklinde düşünülür. Vücûd-ı mutlaktan ayrılan kâmil bir varlık ya hiçbir engelle karşılaşmaz ya da karşılaştığı engelleri çabuk aşar, devrini ve seyrini süratle tamamlayarak Hakk’a vâsıl olur. Fakat kâmil olmayan varlıklar çeşitli engellerle karşılaştıklarından iniş ve çıkıştaki seyirlerini çok yavaş gerçekleştirir, birçoğu yolda kalır. Çift, s. 262.

¹¹⁰ Ballı, s. 133.

¹¹¹ Gölpınarlı, HMK, s.19.

¹¹² Varlıkların Allah(c.c.)’ın ilminde sabit olan ezeli hakikatları. Varlık âlemine çıkmadan önce, bunlar hakkındaki ilmi. Ethem Cebecioğlu, **Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü**, Ağaç Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2009 , s. 69.

¹¹³ Ballı, s. 176.

göstererek kurmuştur. Şöyle ki: 28 ve 32 kelime-i ilahî toplamını, Allah’tan ilk sâdır olan “kûn”ün okunduğu gibi yazılınca altı harfin meydana gelmesi (kâf-elif-fe-nun-vav-nun) ve bu altı sayısının altı yönü temsil etmesiyle çarparak 360 sayısını bulmasıyla ve Hz. Âdem’in eklemelerinin sayısının 360 olmasıyla âlem’in derecesinin 360 derece olması arasında bağlantılar kurarak yapmaktadır. Bu ilişkide galip olan taraf insandır. Çünkü âlem parça parça Allah’ın tecellisine mazhar olurken, insan ise bütün olarak tecellîye nail olur. Fazlullâh’ın insan-Kur’an arasında kurduğu ilişkiye gelince insanı “susan söz”e; Kur’an’ı ise: “konuşan söz”e benzeterek bu ilişkiyi kurmuştur. Aralarındaki bu ilişki çerçevesinde kelime-i ilahî’nin insan yüzündeki hatlarla, Kur’an’da ise harflerle kendini gösterdiğini söylemektedir. Burada da galip olan insandır. Çünkü insanların yazdığı okuduğu Kur’an mushaf-ı mecazîdir. Mushaf-ı hakikî değildir. Mushaf-ı hakikî, insan-ı kâmilin beşeriyet suretidir. İnsan yüzündeki hatlar sayesinde, mushaf-ı hakikînin yazısı silinmemesine rağmen, Kur’an’ın harflerinin silinebilmesi insanın önemini gösteren bir delildir.¹¹⁴

Hurûflik; namazı, orucu, haccı, zekâtı, bütün hükümleri yirmi sekiz ve otuz ikiye bağlayıp, bu harflerin de insanda olduğunu kabul eder. Bunun yanı sıra kıyameti, kıyametten önce Mehdî’nin, Dabbet’ül-Arz’ın zuhûrunu, Îsâ’nın inişini, güneşin batıdan doğmasını, sırâtı, mîzânı, cenneti ve cehennemi de harflere bağlayıp kendi içlerindeki sisteme göre yorumlar.¹¹⁵

Hurûfler, Kur’an-ı Kerîm’de geçen bütün “fazl” (fadl) kelimelerinden kastın aslında Fazlullâh’ın olduğu kanaatindedirler. Çünkü onu Allah’ın yeryüzündeki tecellisi olarak görürler. Fazlullâh’ın baş eseri ve Hurûfliğin ana kaynağı olan *Câvidân-nâme*¹¹⁶ Hurûfler için bir ilâhî kitap niteliğindedir. Kur’an-ı Kerîm’deki bütün âyetleri, cennet, cehennem, âhiret ve İslâm’ın dinî hükümlerini yirmi sekiz veya otuz iki harf aracılığıyla izah etmeye çalışırlar.¹¹⁷

Hurûflik sistematığının temelini vahdet-i vücûd düşüncesi oluşturmakla birlikte altyapısında Ehl-i Sünnet ve Şîlik’ten unsurlar da vardır. Ayrıca Bâtînîlikten etkilenecek varlığın birliğini ispat etmek için harfleri ve sayıları kullanarak orijinal

¹¹⁴ Ballı, ss. 161-163.

¹¹⁵ Gölpınarlı, HMK, s. 19.

¹¹⁶ Fazlullah’ın *Câvidân-nâme*’den başka *Arşnâme-i İlâhî*, *Muhabbet-nâme-i İlâhî*, *Nevm-nâme*, *Vasiyet-nâme* adlı eserleriyle birlikte bir de *Dîvân*’ı vardır. Gölpınarlı, HMK, s. 12.

¹¹⁷ Aksu, s. 409.

yorumlar yapan, mehdîci/ mesihçi bir fırka olarak tanımlayabilecek Hurûfilik, Fazlullâh'ın öldürülmesinden sonra onun halifeleri Ali el-A'îlâ ve Nesimî tarafından görüşleri yayılarak etkilerini sürdürmüştür.¹¹⁸ Hurûfiler başta Horasan, İsfahan, Suriye, Azerbaycan ve Anadolu gibi yerlerde yaymaya çalıştılar; inançlarını bazı âlim, şair, sanatkâr ve devlet adamlarıyla seyyidlere benimsettiler; yetiştirdikleri şairler aracılığıyla halk arasındaki konumlarını güçlendirdiler.¹¹⁹ Ancak uğradıkları sıkı takibat ve maruz kaldıkları şiddet nedenleriyle Bektâşîlik içerisinde düşüncelerini yaymaya çalışan hurûfiler, faaliyetlerini ise gizliden gizliye sürdürmeye devam ettiler. Hurûfilik, Bektâşîlik'in yanı sıra pek çok dinî akım arasında da taraftar bulmuştur.¹²⁰

Hurûfilik'in İran sahası dışında Anadolu ve Rumeli 'de de yayılmasıyla birlikte bu akıma ait görüşleri işleyen ve en zengin haliyle dile getiren şüphesiz Alevî -Bektâşî şairleri olmuştur. Alevî-Bektâşî geleneğinde yetişmiş bir şair olan Vîrânî de Hurûfilik'ten etkilenmiştir. Vîrânî dışında Hurûfilik'ten etkilenen belli başlı şairler ise şunlardır: Nesimî, Râfî'î, Otman Baba, Muhyiddin Abdâl, Akyazılı, Yemînî, Yenicevardarlı Hayretî, Muhîfî, Arşî, Gül Baba(Misâlî), Müverrih Ali, Rûh-i Bağdâdî, Mîr-Alem Celâl Beg.¹²¹

Konumuz itibariyle bir Alevî-Bektâşî şairi olan Vîrânî Abdâl'ın yetiştiği ortam nedeniyle şiirlerinde oluşturduğu düşünce dünyasında Hurûfilik akımının izlerine sıklıkla rastlamaktayız. Vîrânî Abdâl, Hurûfilik sistematiğine ait birçok kavrama şiirlerinde yer vermesi ve bu kavramları kendine has yorumlarla işlemesi onun bu konudaki başarısını bizlere gösteren birtakım ipuçlarıdır.

Vîrânî Abdâl, hurûfiliğin etkisiyle her şeyi yirmi sekiz ve otuz iki harfe bağlayarak kendine has bir düşünce dünyası oluşturmuştur. Nitekim bu harfleri insan yüzüyle de ilişkilendirmiştir. Vîrânî, insan yüzünü Allâh tarafından yazılmış bir mektuba benzetmiştir. O, bu harfler sayesinde insan yüzündeki gizli manayı okumakla aynı zamanda Allah'ın sırrını da anlamanın mümkün olduğuna değinmiştir. Aynı zamanda bu harflerin, Allâh'ın insan yüzünde kendi kudretini gösterdiğinin delili olduğunu vurgulamıştır. Hatta Vîrânî, bu harflerin sırrını anlayabilenlerin diğer insanlardan önce cennete gireceğini söylemiştir. Bunlarla beraber Kur'an'ın yirmi

¹¹⁸ Ballı, ss. 188-200.

¹¹⁹ Aksu, s. 409.

¹²⁰ Eröz, s. 248.

¹²¹ Gölpınarlı, HMK, ss. 28-30.

sekiz ve otuz iki harften meydana geldiğini, Allâh'ın her şeyi bu harflerle apaçık Kur'an'da bildirdiğini dile getirmiştir:

Ey Vîrânî ol müsemmâ si vü dü
Her ki bildi cennete evvel giri (394/7)

Nazar kııl dilberâ vechiñ yazılmış setr-i bismi'llâh
Beyân-ı bist ü heşt esrârı budur anı kelâmu'llâh (70/1)

Şıfâtı si vü dü haţdır ki vechinde durur mektûb
Ezel nuţkı ezâsınca mürekkeb haţı-ı nûru'llâh (70/8)

Şıfâtında bist ü heşt harf-i muqaddem
Bu harf-ile gelür Qur'an binâya (199/6)

Vîrânî Abdâl, yirmi sekiz harfî muhkemât, müteşâbihât ve mukaattaât olarak tasnif etmiştir. Bu sınıflandırmayı aynı zamanda Kur'an'da yer alan âyetlerle de ilişkilendirmiştir. Muhkemât anlamı açık olarak anlaşılan âyetler, müteşâbihât anlamı açık ve kesin olmayan yani te'vîle ihtiyacı olan âyetler, mukaattaât ise sûre başlarında yer alan âyetlerdir. Bu durum bize Vîrânî'nin sağlam bir Kur'an bilgisine sahip olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte o, muhkemât, müteşâbihât ve mukaattaât sayılarıyla namazdaki farz sayıları arasında bir ilişki kurmuştur:

Edebdir bist ü heşt harf-i Qur'an
Edebdir haţı-ı şâhı muhkemâtiñ (108/3)

Niçün on yedi farz oldı bu beş vaţtiñ arasında
Aña nâzildurur cem'-i şıfâtındır beyânu'llâh (70/3)

Vîrânî, eserinde hurûfiliğin etkisiyle insanı ön plana çıkarır. İnsan yaratılışı bakımından diğer varlıklardan üstündür. O, kurduğu düşünce dünyasında insanın konumunu Hz. Adem'e göre belirlemiştir. Dolayısıyla şiirlerinde Hz. Âdem merkezde bulunur. Bunu Allah'ın tecellîsini gösteren en üst seviye varlığın Hz. Âdem olmasına bağlamaktadır. Hz. Âdem bu dünyada Allâh'ın yeryüzündeki karşılığıdır. Allâh tüm

azametiyle insan yüzünde yani âdemin yüzünde belirmiştir. O, âdemin yüzünü Allâh'ın faziletlerini, mazharını gösteren bir aynaya benzetmiştir:

Ey Vîrânî kim diler görmek Hakkı
Şûret-i âdemdedir bil nişânesi (413/7)

Şûret-i Hakkı âdemde görmeyenler âşikâr
Kaldı zulmet içre zâtu'llâhı bilmez kâdadır (117/3)

Ey Vîrânî Hakk saña âyîne kıldı Âdemi
Şûretinde gösteribdir Câvidân-ı 'âlemi (172/7)

Ger eger Hakkı yakîn görmek dilerseñ rû-be-rû
Vech-i Âdemde mu'ayyen gösterdi zâtıñ Hudâ (254/5)

Vîrânî eserinde Kur'an ile ilgili birtakım görüşlere yer vermiştir. Onun için, harflerden meydana gelen Kur'an aynı zamanda Allâh'ın tecellisini gösteren başka bir delildir. Nasıl ki insan, yüzündeki hatlarla Allâh'ın varlığını dile getiriyorsa Kur'an da harflerle bunu dile getirmektedir. O, aynı zamanda Allâh'ın tecellisini gösteren Kur'an ve insan yüzü arasında bir ilişki de kurmuştur. Nasıl ki Kur'an içinde yazılı olan bilgilerle dile geliyorsa ve Allâh'ın varlığını kanıtlıyorsa insan da yüzündeki hatlarla dile gelmektedir. Bu durumda Vîrânî Kur'an'ı konuşan söze, insan yüzünü ise susan söze benzetmiştir:

Yüzüñ dilberâ Kur'an okur men
Yedi âyet anı her an okur men (121/1)

Kalender yüzünde cümle Kur'an
Muşavverdir muşavverdir muşavver (244/5)

Vîrânî Abdâl, hurûfliğin etkisiyle Fâtiha sûresi'ni kendine has bir şekilde yorumlamıştır. O, Fâtiha sûresi ile insanı birlikte değerlendirmiştir. Ona göre

Kur'an'ın sırrı Fâtiha sûresidir. Evrende her ne varsa hepsi Fâtiha sûresi'nde mevcuttur. Fâtiha sûresi aynı zamanda insanın yüzünde her şeyin yazılı olduğu ümmü'l-kitâbdır:

Biz anıñ vechiñde gördük ma' nâ-yı ümmü'l-kitâb
Şüret-i Haq mazhar-ı Raḥmânımızdır Murtaẓâ (79/2)

Ey yüzüñ *min 'indihi* ümmü'l-kitâb
Şüretiñ *Ṭāhā* vü *Yāsîn* 'ilm ü bāb (94/1)

Hem buyurdı zülf [ü] kaş [u] kiprigiñ seb' u'l-meşân
Ya' nî ki ümmü'l-kitâb oldu yüzüñ rüşen delîl (269/2)

Fâtiḥa ümmü'l-kitâbıñ ma' nâsın
Şüret-i Raḥmân olubdur defteri (394/3)

1.6. VÎRÂNÎ ABDÂL DÎVÂNINDA DİN

Alemlerin yüce yaratıcısı Allâh Teâlâ'nın "esmâ-i hüsnâ"¹²² adı verilen isimleri vardır. Esmâ-i hüsnâ kavramı Allâh'ın isimleri için kullanılan bir tabir haline gelmiştir. Varlığına inanılan, âlemde var olan her şeyin tek dayanağı olan ve her koşulda O'na sıkı sıkıya bağlanılan en yüce varlık olan Allâh'ın varlığının izlerini bütün evrende görebilmek insanoğluna mümkün kılınmıştır.

Cenâb-ı Allâh'ın güzel isimlere malik olduğunu ve bu isimlerin varlığına dair bilgi Kur'an-ı Kerîm'de yer almaktadır. Allâh'ın güzel isimleri yani Arapça haliyle el-esmâü'l hüsnâ kavramı Kur'an'da geçmektedir:

"Allah, kendisinden başka ilâh olmayandır. En güzel isimler O'na mahsustur."¹²³

¹²² Esmâ-i Hüsnâ konusunda detaylı ve geniş bilgi için bkz. Halil İbrahim Şener, **Türk Edebiyatında Manzum Esmâü'l Hüsnâlar**, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 1985.

¹²³ Tahâ Sûresi (20), 8.

“De ki: İster Allâh diye, ister Rahmân diye duâ edin. Çünkü en güzel isimler O’na mahsustur.”¹²⁴

“En güzel isimler Allâh’a mahsustur. O’na o isimlerle duâ ediniz.”¹²⁵

“O, yaratan, var eden, varlıklara şekil veren Allah’tır. En güzel isimler O’na mahsustur. Göklerde ve yerde olanlar O’nun şânını yüceltmektedir. O gâlibdir ve her şeyi hikmeti uyarınca yapandır.”¹²⁶

Allâh’ın her bir ismi O’nun sahip olduğu farklı azamet ve üstünlüklerin biz kullar tarafından daha iyi anlaşılması açısından büyük önem arz eder. Örneğin Rezzâk yaratılmışlara faydalanacakları şeyleri ihsan etmesini; Gaffâr mağrifeti, gufrânı, bağışlaması pek çok olmasını; Kâdir istediğini, istediği gibi yapmasına gücü yetmesini belirtir. Mutlak bir varlık olan Allâh, mükemmel olduğu gibi noksanlıklardan uzaktır. Varoluşun ve küllî faaaliyetin en üstün sebebi olduğu gibi aynı zamanda zarûrî, ezeli ve ebedî varlıktır.¹²⁷

Görüldüğü gibi böyle yüce özelliklere sahip olan bir yaratıcının varlığına inanan İslâm kültürü dairesinde yetişmiş ve ürünlerini bu altyapıyla oluşturan şairler şiirlerinde Allâh’ın isimlerine yer vererek hem anlatımlarını zenginleştirmişler hem de O’nun en güzel isimlerini anarak sevgisine, lütfuna, bağışlıcılığına nail olmak istemişlerdir. Bunun yanı sıra Allâh’ın isimlerini tıpkı “Kur’ân-ı Kerîm’deki taşıdığı mânâyâ uygun ve Cenâb-ı Allâh’ın kudretinin tecellîsini ifade edecek tarzda kullanmışlardır.”¹²⁸ Vîrânî Abdâl da içinde yetişmiş olduğu bu ortam, içinde taşıdığı büyük Allâh sevgisi ve bunun gibi birtakım nedenlerle her Müslüman şair gibi O’nun isimlerini şiirlerinde sıklıkla dile getirmiştir. Vîrânî Dîvânı’nı incelediğimizde Rahmân, Rahîm, Hakîm, Sübhân, Alîm, Kerîm, Kadîm, Cabbâr, Gaffâr, Settâr, Hak, Hayy, Kayyûm, Fettâh, Rabb, Mevlâ, Yezdân, lem-yezel, lâ-yezâl gibi yüce Allâh’ı niteleyen isimler olarak karşımıza çıktığını görmekteyiz:

Yâ ‘ Ali yâ İlyâ yâ Hayy [u] Kayyûm [u] Kadîm

Yâ ‘ Ali yâ İlyâ yâ mâhiyânım ‘ Ali (222/3)

¹²⁴ İsrâ Sûresi (17), 110.

¹²⁵ A’râf Sûresi (7), 180.

¹²⁶ Haşr Sûresi (59), /24.

¹²⁷ Cebecioğlu, s. 51.

¹²⁸ Zülfikar Güngör, “Türk-İslam Edebiyatı Eserleri”, **Türk-İslâm Edebiyatı El Kitabı**, Grafiker Yayınları, Ali Yılmaz (Ed.), Ankara, 2012, s. 159.

Yâ Ḥakīm [ü] yâ ‘Alīm [ü] yâ Ḳadīm [ü] lem-yezel
Yâ ‘Aliyye’l-Murtaẓā yâ mîr-i Ḳur’ân-ı mübîn (215/6)

Esmâ-i hüsnâ hakkında ayetlerin dışında Kur’ân’dan sonra şüphesiz en sağlam bilgiler veren diğer bir kaynak da sahih hadîslerdir. Bazı hadîslerde Allâh’ın güzel isimlerin sayısına dair birtakım bilgiler yer almaktadır. Şöyle ki O’nun doksan dokuz-yüzden bir eksik-isminin olduğu, bunları bilen ve ezberleyenlerin cennete girmekle mükâfatlanacağı bildirilmiştir.¹²⁹ Bu isimler kalben dile getirilerek, aklen bu isimleri kavranarak *küntü kenz* yani “gizli hazine” olan Allâh’ın büyüklüğü ve kudretini anlaması için birer vasıtaadır:

Muḥabbet genc-i maḥfîdir gönül mülkünde pinhânî
Muḥabbet bilmeyen bilmez nedir bu *küntü kenzu’llâh* (224/2)

Küntü kenzî sırrını vechimde gördüm bî-gümân
Her vücūd-ı vech[e] baḳdım dübdüze esmâ-yı ‘aşḳ (157/8)

Ulemâlar, böyle yüce bir varlığın bilinen bu doksan dokuz isminin dışında O’nun tıpkı sonsuz nimetleri, lütfu, keremi, bağışlayıcılığı gibi sonsuz sayıda başka başka isimlerinin de olduğu kanaatindeler.

Yüce Allâh’tan sonra dinî-edebî metinlerde sıklıkla ismi geçen ve gerek manzum gerekse mensur olarak eserlerde üzerinde en çok durulan konulardan biri de Hz. Muhammed’dır. Neredeyse hemen hemen her şair Hz. Peygamber hakkında övgüler yazmış; şahsî kişiliği ve hayatına ait birtakım bilgiler edebî ürünlere konu olmuştur.¹³⁰

Alevî-Bektâşî geleneği içerisinde yetişmiş bir şair olmasının yanı sıra tıpkı diğer sünnî müslüman şairler gibi Vîrânî de Hz. Peygamberin ismine ve sıfatlarına yer vermiştir. Dolayısıyla onun şiirlerinde Hz. Peygamber şu özellikleriyle karşımıza çıkmaktadır: O iki âlemin sultanıdır. Cihanın yaratılış sebebidir. Kur’ân-ı Kerim onun

¹²⁹ Bkz. et-Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsa, Sünenü’t-tirmizî, **Da’avât**, V, 192; Ayrıca geniş bilgi için bkz. Şener, ss. 28-31.

¹³⁰ Geniş bilgi için bkz. Emine Yeniterzi, **Türk Edebiyatında Na’tlar(Antoloji)**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2002.

Muhammeddir kamuda nūr-ı enver
Gezen cismindeki cāndır Muḥammed

Laḥmike laḥmī Muḥammed Vîrânî
Buyurdu şāh-ı merdāndır Muḥammed (274/1-13)

Hz. Peygamber'in birtakım özelliklerinden sonra ona karşı büyük özlem, aşk ve sevgi duyan kimi zaman ondan ayrılmamak adına Allâh'a yakarışlarda bulunan kimi zaman da örnek gösteren Vîrânî Hz. Peygamber'in isminin yanı sıra ona atfedilen sıfatlar da sık sık tekrarlanmıştır. Metinde geçen birtakım sıfatlarını şu şekilde sıralayabiliriz: Ahmed-i Muhtar, Mustafa, Habibullah, Resûl, Resûlullah:

Muḥammed gördi mi' rācında anı
Adın Aḥmed-i Muḥtār eyleyen şāh (136/15)

Ṭālibā şefkat şefā' at Muṣṭafādan kıl taleb
Kevşer-i āb-ı ḥayātı Murtaẓādan kıl taleb (193/1)

Āl-i Resûl her zamān eyle niyāzı meskenet
Şāyeste ola dil [ü] gönül irişesin seḥāvete (188/5)

Vîrânî Abdāl şiirlerinde Hz. Muhammed'i bazen tek başına ele alırken bazen de Hz. Ali ile birlikte yer verdiği görülmektedir. Bazı beyitlerde Hz. Muhammed mürşid, Hz. Ali rehber; Hz. Muhammed kıble, Hz. Ali secde; Hz. Muhammed din, Hz. Ali iman; Hz. Muhammed ilim şehri, Hz. Ali ilim şehrinin kapısı; Hz. Muhammed nebi, Hz. Ali veli; Hz. Muhammed can, Hz. Ali canan şeklinde yer almaktadır:

Kıble-gāhımdır Muḥammed Muṣṭafā
Secde-gāhım ' Aliyyü'l-Murtaẓā
Cān [u] başı men ' Aliye virmişim
Yoluna kurbān olursam cāna şahā (215/1)

Muhammed dîn ‘ Ali ĩmān bulardır nūr-ı Haḡ vāḡid
Gel añla bunlarıñ remzin didim işit beyānu’llāḡ (99/3)

Ki Haḡdan dōrt kitāb indi bu zāta olub nāzil
Muhammed ‘ ilm-i şeh̄r oldı ‘ Alidir şeh̄r-i bābu’llāḡ (99/5)

Alevî-Bektāşî kũltũrũ bugũne kadar yaşıamış şairlerin yedisini usta ve kutsal sayarlar. “Yedi Ulular”, “Yedi Kutuplar” diye adlandırılan bu şairlerin içinde kendi üslup ve tarzını oluşturan Vîrânî şiirlerinde Hz. Muhammed’in yanı sıra ismi geen peygamberler şunlardır: Hz. Adem, Hz. Şît, Hz. Nũh, Hz. İbrāḡĩm, Hz. İsmâĩl, Hz. Yākub, Hz. Yũsuf, Hz. Eyyũb, Hz. İsâ, Hz. Mũsâ, Hz. Dāvud, Hz. Sũleymân, Hz. İlyās, Hz. Yũnus, Hz. Yahyâ, Hz. İsâ, Hz. Muhammed diğ̄er bazı peygamberlere de temas eder. Vîrânî, eserde adı geen peygamberlerin yanı sıra o peygamberlere ait mucizeye de telmihte bulunarak şiire hayal zenginliğı katar. Örneğ̄in Hz. İsâ ölüleri diriltmesi, dokunduğı eşyaya can vermesi, babasız dũnyaya gelmesi (Cebrail’in Hz. Meryeme üflediğı ruh olması); Hz. İbrahim (Halĩl, Halĩlu’llāḡ) Nemrud tarafından ateş̄e atılması, bu ateş̄in bir gül bahesine dōnüşmesi, Ka‘be’yi inş̄a etmesi ve oğ̄lu Hz. İsmâĩl’i Allāḡ için kurban etmesi; Hz. Mũsâ Tũr Dağ̄ında Allāḡ ile konuşması; Firavun tarafından sihirbazlıkla suçlanması, asasının ejderha olması, elini koynuna sokup çıkarmasıyla elinin bembeyaz olması, Tũr dağ̄ına çıkması ve Allāḡ ile konuşması; Hz. Eyyũb bela ve dertlere karşı gösterdiğı sabrı; Hz. Yũsuf köle olarak satılması, Mısır’a sultan olması, harikulāde bir güzelliğ̄e sahip olması; Hz. Yakũb Hz. Yũsuf için yıllarca ağlaması, Hz. Yũnus günlerce büyük bir balığ̄ın karnında kalması; Hz. Şît Ka‘be’yi ilk defa bina etmesi; Hz. Nũh yaptığı gemi ve bu gemiyle tufandan kurtulması; Hz. Dāvud demiri yumuşatması ve demir plakalardan zırh yapması, kutsal kitap Zebũr’ũn ona indirilmesi; Hz. Sũleymân hayvanlarla konuşması, vahş̄i hayvanlara hũkmetmesini sağ̄layan mũhũrlũ yüzũğ̄e sahip olması, padiş̄ah olması; Hz. Muhammed parmağıyla ayı ikiye ayırması dolayısıyla dile getirmiştir.

Eserde peygamber olup olmadığı hususunda tartış̄maların olduğı Hızır’ın adı da gemektedir. Kur’ân-ı Kerĩm’de Hz. Mũsâ ile birlikte yolculuk yapmasıyla bildiğ̄imiz Hızır diğ̄er taraftan Hz. İlyās ile āb-ı hayāt’ı birlikte içtiğı ve ölümsũzlũğ̄e kavuş̄tuğı, dũnyada sıkıntıya düş̄enlerin yardımına denizde Hızır, karada ise Hz. İlyās’ın koşt̄uğı,

senede bir gün hacca beraber gittiği bu iki zatın eserde birlikte yer aldığı da görülmektedir:

Benim gönlüm bir ulu yol gāh olur ki Raḥmān geçer
Gāh olur ki Ḥavvā-ile Ādem uğrar insān geçer

Gāh olur ki Şīt nebī Dāvūd-ile nācī gelür
Gāh olur ki ḥırş-ile İblīs gelür şeyṭān geçer

Gāh olur ki Fir‘avūn-ile da‘vā kıılır Mūsā gelür
Gāh olur ki biñ siḥrini bātıl eyler Şa‘bān geçer

Gāh olur ki ‘İsā gelür mürdeler zinde ḳalır
Gāh olur ki zindeleri mürde ider bī-cān geçer
Gāh olur ki Ḥalīl gelür Ka‘beniñ yerin ḳalır
Gāh olur ki İsmā‘īlī Ḥaḳ yoluna ḳurbān geçer

Gāh olur ki Nemrūd gelür İbrāhīme āteş yaḳar
Gāh olur ki İbrāhīmi āteş yaḳmaz iḥsān geçer

Gāh olur ki deryā-ile balıḳ gelür Yūnus-ile
Gāh olur ki iḥlāş-ile olur āsān geçer

Gāh olur ki Eyyüb gelür renc-i bī-dermān olub
Gāh olur ki her dertlere dermān ider Loḳmān geçer

Gāh olur ki Aḥmed gelür da‘vā-yı Ḥaḳ İslām ider
Gāh olur ki cehl-i kübrā bu cehl-i nādān geçer (46/1-9)

‘Alidir Ādem-i a‘lā ‘Alidir

‘Alidir maḥrem-i Ḥavvā ‘Alidir

‘ Aliyi bil ey ġāfil ‘ Aliyi

‘ Aliyi sev ey ‘ ākil ‘ Aliyi

‘ Alidir Şīt hem Nūḥuñ ḥalāşı

‘ Alidir def‘ -i Eyyübüñ belāsı

‘ Ali kırtardı Süleymān ‘ askerini

Kağan dīv kırdı anıñ leşkerini

‘ Alidir Dāvūduñ elinde āhen

Mūm oldı ism-i şāh-ile mu‘ ayyen

‘ Alidir Yūnus[a] iden selāmet

Balık karnında yaturken tamāmet

‘ Alidir Mūsā Fir‘ avūn elinden

İdüb azāb didi lā-ḥavf dilinden

‘ Alidir nār-ı Nemrūd ḥalīs-ile

İdüb gülzār menevşe sünbül-ile

‘ Aliniñ emr-ile Mūsāniñ elinde ejder

Olub bātıl iden siḥri ser-ā-ser

‘ Alidir çün dem-i ‘ İṣā muḥaqqak

Dirildir cümle eşyāyı muṭlak (84/8-17)

Vîrânî Abdâl Dîvânı’nda geçen bir diğerk kavram da melektir. Eserde hem melek şeklinde hem de melâik şeklinde geçmektedir. Melekler Allâh’ın emirlerini yerine getirmeleri, gece-gündüz Allâh’a secde etmesi ve her daim O’nun hizmetinde olmasıyla dile getirilmektedir. Ayrıca edebiyatta huyu ve yüzü dolayısıyla meleğ

benzetilen sevgili bu eserde de Vîrânî sevgili olarak gördüğü Hz. Ali'nin yüzünü Cennet'ül-Me'vâ'ya, yüzündeki hatlarını ise meleğe benzettiği görülmektedir:

Cümle 'âlem emriñe fermân seniñ ins [ü] melek
Sensin ol sulţân-ı 'âlem sırr-ı Sübhânım 'Ali (103/3)

Secde emr oldı melâik cümleye kıldı sücûd
Ara yirden birisi baş egmedi oldı hacîl(269/5)

Cemâliñ cennetü'l-me'vâ kaşıñ hûr [u] melek zülfüñ
Seniñ kiprikleriñ göñlüm dilâ ğılmân idinmişdir (72/4)

Vîrânî Abdâl Dîvânında yedi melekten bahsedilmektedir. Bunların içinde dört tanesi büyük melekler olarak bilinen Cebrâil, İsrâfil, Azrâil, Mîkâil şiirlerde en çok ismi geçen meleklerdir. Örneğin Cibrîl, Rûhu'l-Emîn, Rûhu'l- Kuds olarak adı geçen Cebrâil Allâh'a hizmet etmesi ve Allâh'ın emir ve vahiylerini peygamberlere ulaştırmasında memur edilmesi; İsrâfil kıyamet gününde haşır ve neşri Sûr'u üflemesiyle haber vermesi, Sûr'u iki defa üfleyecek olan İsrâfil'in ilk üflemesinde âlemde yaşayan bütün canlıların ölmesi, ikincisinde ise bütün ölülerin Allâh katında hesap vermek için dirilmesi; Azrâil canlıların ruhunu alması; Mîkâil rahmet yağdırmasıyla eserde işlenmiştir:

Bu Vîrânî 'ilm-i ğaybıñ şıfâtı kendüde
Buldı ta' lîm eyledi Cibrîl aña hizmetdedir (63/9)

Dü-cihân içre 'Aliniñ elidir
Dem-be-dem meddâhıdır anıñ rûhü'l-emîn (132/5)

Cum' a gün[i] olubdur haşır-ı rûz-ı kıyâmet
Hem ol günde İsrâfîl çalar şûr-ı şadâdır (202/5)

Bil 'Alidir vahy-i Hudâ vü Cebrâil
Bil 'Alidir feyz-i rûh-ı 'Azrâil
Bil 'Alidir şûr-ı şadâ-yı İsrâfîl

Bil ‘ Alidir bitüren dāneyi Mīkāīl
‘ Ali (332/5)

Vîrânî, şiirlerinde dört büyük meleğin dışında üç melekten daha bahseder. Diğer meleklerden ayrı ve üstün olan Kirâmen kâtibîn, Mûnker-Nekir ve Rıdvân adlı meleklerden yalnızca isim olarak Rıdvân’ın adı geçmektedir:

‘ Ali cennet ‘ Ali Rıdvân ‘ Ali hūrî ‘ Ali gılmân
‘ Ali cāndır ‘ Ali cānân ‘ Alidir levh üzre ‘ arşu’llāh (3/9)

Vîrânî, melek kavramından sonra Allah’ın bugüne kadar insanoğluna göndermiş olduğu dört büyük kutsal kitapdan da söz ederek eserinde onlara da değinmiştir. İslâm dininin kutsal kitabı olan Kur’ân-ı Kerîm şiirlerde yeri geldiğinde Furkân, Mushâf, Mübîn...vb gibi başka isimlerle de anılmaktadır. Kur’ân-ı Kerîm ile ilgili bilgilerin tümünü burada vermek imkansız görünmektedir. Bundan dolayı önemli olarak gördüklerimizi burada vermeye çalışacağız.

Kur’ân kelimesini sık sık dile getiren Vîrânî bazen tabir olarak bazen de içeriğinde yazılı olan bilgilerle ve özellikleriyle yer almıştır. Örneğin Kur’ân-ı Kerîm’in yüz on dört sûre olması, sûrelerden örnek vermesi; altı bin altıyüz altmış altı ayetden oluşması ve bu ayetlerden bazılarına yer vermesi; yirmi sekiz harften meydana gelmesi, bu harfleri okumayanların Kur’ân ehli olmaması; her iki âlemde her ne var ise apaçık bir şekilde Kur’ân’da yazması; insanın yüzünün Kur’ân-ı Kerîm’den birtakım ipuçları taşıması; Hz. Ali’nin Kur’ân konuşan keliması olması, Hz. Muhammed’in ilim şehri Hz. Ali’nin ise bu şehrin kapısı olması, Kur’ân’a açılan kapının Hz. Ali’den geçmesi; Kur’ân’ın sırrına erişmek isteyen bir kişinin ancak Kur’ân’ın başlangıcı olan ümmü’l-kitâb, seb‘u’l-mesânî yani Fatihâ sûresi’ni idrak etmesi; Kur’ân’a ikrar eylemeyenlerin sonsuza kadar kâfir olarak kalmasıyla dile getirilmektedir:

Bu nice Muşhaf-ı Hâkîdır ki yüz on dört süredir
Evvelâ bir süreniñ aşlını kâf hâdan ğaraż (142/8)

Ehl-i fakrîñ çekdiği tâc-ı sa‘ âdet Hâkî-içün
Altı biñ altıyüz altmış altı âyet Hâkî-içün (64/7)

Şifâtında bist ü heşt harf-i muḳaddem
Bu harf-ile gelür Ḳur'ân bināya (199/6)

Zāhidā faḥr olmayanlar şāfī insān olmadı
Oḳumaz vech-i ḥurūfun ehl-i Ḳur'ân olmadı
Şūretā abdāl olursa şāhib-erkān olmadı
Terk [ü] tecrīd olmayan 'ālemde sulṭān olmadı (164/1)

Dü-'ālemde ne var Ḳur'ānda vardır
Oñat bil cümleten Ḳur'ân 'Alidir (279/4)

*Lā-fetā illā 'Alī*dir evliyā [vü] enbiyā
*Lā-fetā illā 'Alī*dir nāṭıḳ-ı Ḳur'anımız (218/5)

Yüzüñ dilberā Ḳur'ân oḳur men
Yedi āyet anı her an oḳur men (121/1)

'Ali benven didi Aḥmed ki 'ilmiñ şehridir ol şāh
'Ali bābıdurur 'ilmiñ 'Aliden feth olur Ḳur'ân (111/6)

Ma'nā-yı seb'u'l-meşānī sırrını fehmiñ itmeyen
Ebcedden bī-ḥaber Ḳur'ānı idrāk eylemez (288/2)

Tā ebed kāfirdir ol Ḳur'āna iḳrār eylemez
Bu delīl-i āyet-i bürhāna iḳrār eylemez
Murtaẓānıñ ḳurdıḡı erkāna iḳrār eylemez
La'net ol merdūda kim evlāda iḳrār eylemez (287/2)

Eserde Kur'ân-ı Kerîm'in yanı sıra diğerk üç büyük kitabın isimleri de geçmektedir. Yukarıda da değindiğimiz gibi Kur'ân birtakım özellikleriyle şiirlerde yer alırken Zebûr, İncîl ve Tevrât tabir olarak geçmekle birlikte bunu yanı sıra Hz.

Ali'nin isminin bu kitaplarda onun isminin karşılığını vermesi; insan yüzündeki gizli manayı okuyabilen kişilerin bu dört büyük kitabın sırrına ulaşması; Allâh'ın sırlarını bu dört kitabın anlatıyor olması; Zebûr, İncîl ve Tevrât'ın manasının ümmü'l-kitâb, seb' u'l-mesânî yani Fatihâ sûresinde ta ne yazılı ise Kur'ân'ın tüm bunları içeriyor olmasıyla şiirlerde ele alınmaktadır:

‘Aliyyen der ki Ẓur’ānda İlyā
Bir ismi daḡi Ẓur’ānda Velīyyā

İncîl üzerine söylerler İlyā
Çü Tevrāt üzre söylerler Beriyyā (84/42-43)

Biri Furḡān İncîl Tevrāt Zebûr
Bil yüzüñ miftāḡıdır bu dört kitāb (95/3)

Sırr-ı ezeli lem-yezeli zāhir olubdur
Tevrāt Zebûr İncîl Furḡān ‘Ali geldi (15/3)

Dört kitābıñ ma‘nāsı seb‘ u’l-meşānîdir yüzüñ
Kim Zebûr İncîl [ü] Tevrāt [u]Furḡānsın Ḥüseyn (323/3)

Vîrânî Abdâl, söylemini güçlendirmek, sağlamlaştırmak aynı zamanda okuyucuya bilgi vermek amacıyla şiirlerini Kur’ân-ı Kerîm ışıḡıyla aydınlatmıştır. Bunu kimi zaman beyit arasında bir âyeti kimi zaman da bir hadîsi iktibâs veya telmih ederek yapmış ve anlatımını zenginleştirmiştir. Vîrânî'nin şiirlerinde kullandığı âyet ve hadîslere bakılırsa sağlam bir Kur’ân bilgisine sahip olduḡu görölmektedir. Eserde geçen âyetler şunlardır:

Âyetler:

1. **Kâlû belâ:** Elest bezminde ruhların Allâh’a kulluk için söz verdikleri anlatan, Allâh’ın “*Ben sizin Rabbiniz değil miyim?*” sorusuna ruhların “*Evet (Rabbimizsin), dediler.*”¹³¹ anlamına âyettir:

Ey yüzi gül bülbülüm gülzârı senden dönmezem
İtmişim *kâlû belâ* ikrârı senden dönmezem (377/1)

Çamu mü’minleriñ *kâlû belâ*dan
Ki şadrında olan imân ‘Alidir (279/2)

2. **Kul hüve’llâh:** “*De ki: O, Allâh’tır, bir ve tektir.*”¹³²

Cemâliñ süre-i seb’u’l-meşânî
Kıyâmet kâmetiñdir *kul hüve’llâh* (414/2)

3. **Semme Vechu’llâh:** “*Doğu da, Batı da (tüm yeryüzü) Allâh’ındır. Nereye dönerseniz Allâh’ın yüzü işte oradadır. Şüphesiz Allâh, lütfu geniş olandır, hakkıyla bilendir.*”¹³³

Gâh kıble gâh mihrâb gâh sâcid gâh sücûd
Gâh şüret gâh sîret *semme vechu’llâh*dır (166/9)

4. **Len-terânî:** “*Mûsâ belirlediğimiz yere (Tûr’a) gelip Rabbi de ona konuşunca, ‘Rabbim! Bana (kendini) göster, sana bakayım dedi. Allâh da, ‘Beni (dünyada) katiyen göremezsin. Fakat (şu) dağa bak, eğer o yerinde durursa sen de beni görebilirsin’ dedi.*”¹³⁴

Çamu ‘aşk ehliniñ ‘aşkıdır nemâsı
Mûsânıñ *len terânî* nârıdır ‘aşk (181/4)

¹³¹ A’râf Sûresi (7), 172.

¹³² İhlâs Sûresi (112), 1.

¹³³ Bakara Sûresi (2), 115.

¹³⁴ A’râf Sûresi (7), 143.

5. **Kün-fekân:** “Biz bir şeyin olmasını istediğimiz zaman sözüümüz sadece, ona, “ol” dememizdir. O da hemen oluverir.”¹³⁵

Çünkü Hâk bir nuṭṭ-ile bünyād idüb bu ‘âlemi
Hilḳat-i eşyâ ser-a-ser *kün fe-kām*den gelür (354/2)

6. **İhdina’s-sırâta’l-müstakîm:** “Bizi doğru yola ilet.”¹³⁶

Yüzüñ firdevs-i a‘lâdır boyuñ tûbâ ḳaşıñ fazlâ
*Şırâta’l-müstakîm*dir kim baña rāh-ı cinān olmuş (104/6)

7. **Allâhü’s-samed:** “Allâh Samed’dir. (Her şey O’na muhtaçtır; O hiçbir şeye muhtaç değildir.)”¹³⁷

Hâk didi [ki] eḥadde
Hem *Allahü’s-şamed*de
Âḥirde [hem] eḥadde
Birdir ‘Ali birdir hem (174/12)

8. **Elem neşrahlek:** “Senin için bağrını açmadık mı?”¹³⁸

Çün didi *elem neşrahlek* şaḳ idüb ol dāneyi
İki baḥş olduk o demde küfr-ile îmān yek-pāreden (18/10)

9. **Küllü şeyin hâlikün illâ vechehû:** “Sen Allâh ile beraber başka bir ilâha ibadet etme. O’ndan başka hiçbir ilâh yoktur. O’nun zatından başka her şey yok olacaktır. Hüküm yalnızca O’nundur ve kesinlikle O’na döndürüleceksiniz.”¹³⁹

Küllü şey’in hâlikun lâ-raybe illâ vechehû
Gör bu veche kim ne vechdir Hâlik-i eşyâ gibi (97/2)

¹³⁵ Bakara Sûresi (2), 117; Âl-i imrân Sûresi (3), 47; Nahl Sûresi (16), 40.

¹³⁶ Fatiha Sûresi (1), 6.

¹³⁷ İhlas Sûresi (112), 2.

¹³⁸ İnşirah Sûresi (94), 1.

¹³⁹ Kasas Sûresi (28), 88.

10. Kerremnâ: “*Andolsun, biz insanoğlunu şerefli kıldık.*”¹⁴⁰

Âyet-i *kerremnâ*ya mahrem düşmüşüz ‘âşıklarız
Uş tamâ‘-ı hırş [u] şehvet bizde yok şadıklarız
Ol sebebdan dergeh-i a‘lâya biz lâyıklarız
Hağ olub Hağlığına tâ ki bizler tanıklarız
Nefsimiz katl eyledik hem gâziyüz hem hâciyuz
Bende-i şâh-ı velâyet biz gürûh-ı nâciyüz (175/4)

11. Elestü Birabbiküm: “*Ben sizin Rabbiniz değil miyim?*”¹⁴¹

‘Ali meddâhıym devr-i *elest*den
Biliñ şimdi yine vîrâna geldim (114/8)

12. Ve’d-duhâ: “*Kuşluk vaktine andolsun.*”¹⁴²

‘Alidir *ve’d-duhâ* ve ‘ş-şems-i enver
‘Alidir uş baña mihrâb [u] minber (84/22)

13. Bismi’llâhi’r-rahmân’ir-rahîm: “*Rahman ve Rahim olan Allâh’ın adıyla.*”¹⁴³

Yâ ‘Ali yâ İlyâ yâ *bismi’llâhi’r-rahmân’ir-rahîm*
Yâ ‘Ali yâ İlyâ yâ sır-ı Sübhânım ‘Ali (222/5)

14. Ahsen-i takvîm: “*Biz, gerçekten insanı en güzel bir biçimde yarattık.*”¹⁴⁴

Şağın baş çekme ey zâhid görünce *aḥsen-i takvîm*
Tekellüfsüz sücûd eyle yûri var düşme inkâra (281/3)

¹⁴⁰ İsrâ Sûresi (17), 70.

¹⁴¹ A’râf Sûresi (7), 172.

¹⁴² Duha Sûresi (93), 1.

¹⁴³ Fatiha Sûresi (1), 1.

¹⁴⁴ Tin Sûresi (95), 4.

15. *Alleme'l-esmâ*: “*Allâh, Âdem’e bütün varlıkların isimlerini öğretti.*”¹⁴⁵

Ezel evvel ki bir nokta gelür her dem lisânımda

Ḥaḳîḳat ‘*alleme'l-esmâ*’ zuhûr eyler zebânımda (156/1)

16. *Ve'l-leyl*: “*(Ortalığı) bürüdüğü zaman geceye andolsun.*”¹⁴⁶

Ey saçın *ve'l-leyl* yüzün sa‘ âdet gösterür

Ḳaşlarıñ ‘ilm-i İlâhîden nice âyet gösterür (421/1)

17. *Yûlicü'l-leyle fi'n-nehâr ve yûlicü'n-nehâri fi'l-leyl*: “*Çünkü Allâh, geceyi gündüze sokar, gündüzü de gecenin içine sokar.*”¹⁴⁷

Yûlicü'n-nehâri fi'l-leyli iden

Yûlicü'l-leyl fi'n-nehâr eyleyen şâh (136/4)

18. *İnna'llâhe lâ yuhibü'l-hâinîn*: “*Çünkü Allâh, hâinleri sevmez.*”¹⁴⁸

Gel beri ele hıyânet eyleme

İnna'llâhe lâ yuhibü'l-hâinîn (132/8)

19. *İnnâ fetehnâ*: “*Doğrusu biz sana apaçık bir fetih ihsân ettik.*”¹⁴⁹

Ḳaşıñda sûre-i *innâ fetehnâ*

Müjeñde ‘*alleme'l-esmâ*’ okunur (362/2)

20. *Kullu men aleyhâ*: “*Yer üzerinde bulunan her canlı yok olacaktır.*”¹⁵⁰

Vîrânî bâḳî ḳalan vechidir bâḳî ḳalan

Kullu men ‘aleyhâ vechidir bâḳî ḳalan

Vîrânî vech-i Ḥaḳdır özi vech-i Ḥaḳdır

Gören oldur gösteren ma‘ nâda vech-i Ḥaḳdır (428/28)

¹⁴⁵ Bakara Sûresi (2), 31.

¹⁴⁶ Leyl Sûresi (92), 1.

¹⁴⁷ Hac Sûresi (22), 61.

¹⁴⁸ Enfal Sûresi (8), 58.

¹⁴⁹ Fetih Sûresi (48), 1.

¹⁵⁰ Rahman Sûresi (55), 26.

21. Lâ ilâhe illâ hû el-hayyu'l-kayyum: “Allâh, kendisinden başka ilâh olmayandır. Diridir, kayyumdur.”¹⁵¹

Zikrimizdir *lâ ilâhe illâ hû el-hayyu'l-kadîm*
Kıblemiz bir noktadır uş *bismi'llâhi'r-raḥmānir-r'raḥîm*
Secdemiz her dem aña gayra degil va'llâhu 'alîm
Baş açık ser pâ-bürehne şâh-ı merdânîlerüz (159/3)

22. Lâ-yazlımu'n-nâse: “Şüphesiz Allâh, insanlara hiçbir şekilde zulmetmez; Fakat insanlar kendilerine zulmederler.”

Çün didi *lâ-yazlımu'n-nâse* Hudâ Kur' ânda
Daḥi şübhem kalmadı Haḫda velâkin insânda
Sen seni yokla şek yokdurur Sübhânda
Her kişi zulmı yine öz nefesine eyler hemân (170/5)

23. Nasru'm mina'llâh: “Seveceğiniz bir başka kazanç daha var: Allâh'tan bir yardım ve yakın fetih (Mekke'nin fethi). (Ey Muhammed) Mü'ominleri müjdele!”¹⁵²

Mu' anber kâkülün her bir telinde
Yazılmış âyet-i *naşrum mina'llâh* (414/3)

24. Min indihî: Mûsâ, “Katından kimin hidayet getirdiğini ve bu yurdun (güzel) sonucunun kimin olacağını Rabbim daha iyi bilir. Doğrusu zalimler kurtuluşa eremezler.”¹⁵³

Fehm idüb *min indihî* ilmü'l-kitâbiñ sırrını
Men 'areffe vâkıf-ı Raḥmân olan cânlardanuz (226/6)

25. Min ledun: “(Resulüm!) Şüphesiz ki bu Kur'ân, sana hikmet sahibi Ve her şeyi bilen Allâh tarafından indirilmektedir.”¹⁵⁴

¹⁵¹ Bakara Sûresi (2), 255.

¹⁵² Saf Sûresi (61), 13.

¹⁵³ Kasas Sûresi (28), 37.

¹⁵⁴ Neml Sûresi (27), 6.

Hilkat-i Âdemde herkes *min ledüni* bilmege
Mümkün olmazdı Vîrânî faẓl-ı Yezdân olmasa (105/7)

26. Sekâhum: “*Rableri onlara tertemiz bir içecek içirecektir.*”¹⁵⁵

Bu cihân *bezm-i elest*dir bunda mest olan bilür
Hilkatim cām-ı *seḳāhum* devr ider şahpa gibi (97/9)

27. Ve’s-şems: “*Güneş’e ve onun parıltısına.*”¹⁵⁶

‘ Alidir *ve’d-duḫā* ve ‘s-şems-i enver
‘ Alidir uş baña mihrāb [u] minber (84/89)

28. Yasîn: “*Yâ sîn.*”¹⁵⁷

Ey yüzüñ *min ‘indihî* ümmü’l-kitāb
Şüretiñ *Ṭāhā* vü *Yāsîn* ‘ilm ü bāb (94/1)

29. Tāhâ: “*Tā Hâ.*”¹⁵⁸

Vîrānisiñ Vîrānisiñ vîrānda genc-i maḥfîsin
Yüzüñ seb‘ u’l meşānîdir tılısm-ı kenz-i *Ṭāhāsın* (410/7)

Hadîsler:

1. Levlâke Levlâk: “*Sen olmasaydın sen olmasaydın felekleri yaratmazdım.*”¹⁵⁹

Döndürme yüzüñ mü ’min-iseñ âl-i ‘ Aliden
Faḥr ol yûri çıkma şaḳın köhne ‘ abādan
Evlād-ı ‘ Ali faḥr olub geçdi ḳabādan
Levlâke levlâḳ şânına indi Hudādan

¹⁵⁵ İnsan Sûresi (76), 21.

¹⁵⁶ Şems Sûresi (91), 1.

¹⁵⁷ Yasin Sûresi (36), 1.

¹⁵⁸ Taha Sûresi (20), 1.

¹⁵⁹ Aclûnî, İsmail b. Muhammed, *Keşfü’l-hafâ* ve muzilü’l-ilbâs ‘amme’s-tehara mine’l-ehâdîs ‘alâelsineti’n-nâs, Beyrut 1352 / 1933, II, 164, Hadis no: 2132.

Hasan Hüseyin Zeyne'l-‘abā Bākır [u] Ca‘ fer
Kāzımla Rızā Taķī Naķī Mehdī [vü] ‘Asker (173/9)

2. Mûtû kable en-temûtû: “Ölmeden önce ölünüz.”¹⁶⁰

Mûtû kable en temûtû ma‘ nisin fehm eyleyen
Ölmeden öndün ölüb geçdim memātımdur ‘Ali (195/6)

3. Men arefe nefsehû fekad arefe Rabbehû: “Kim nefsi bilirse Allâh’ı bilir.”¹⁶¹

Ger dilerseñ göresin sende sırr-ı *men ‘aref*
Gözleriñden dünyanıñ jengâlini ‘aşk-ile sil (269/12)

4. Küntü kenz: “Gizli bir hazîne idim. Bilinmeyi istedim ve bu yüzden tüm evreni yarattım.”¹⁶²

Küntü kenziñ rāzını dīvāneler fehm itdiler
Sırr-ı ‘aşkıñ gencini vîrāneler fehm itdiler (147/1)

5. El-veledü sırr-ı ebîhi: “Çocuk babasının sırrıdır.”¹⁶³

Çün işitdik *el-veled sırr-ı ebîniñ* ma‘ nisin
Tālib olğıl enbiyāniñ kudretinden al miras (148/5)

6. Lahmûke lahmî cismûke cismî demmûke demmî rûhuke rûhî: “Yâ Ali ! Etin etimdir, bedenim bedenindir, kanın kanımdır, rûhun rûhumdur.”¹⁶⁴

Hem daķi şāh-ı şefā‘ at *lahmûke lahmî* didi
Rûhuke rûhî ‘Alidir *demmûke demmî* didi
Ėanuke Ėani vü daķi ‘azmûke ‘azmî didi
İsm-i bismi’llāh ‘Alidir şanmañuz kim lâfdır (176/7)

¹⁶⁰ Aclûnî, *Keşfü’l-hafâ*, II, 291, Hadis no: 2669.

¹⁶¹ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 262, Hadis no: 2532.

¹⁶² Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 132, Hadis no: 2016.

¹⁶³ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 452, Hadis no: 2911.

¹⁶⁴ Alaeddîn Ali b. Hüsâmuiddîn el Hindî, *Müntehabü’l-Kenz*, Dâru’s-sâdır, Beyrut, ts., Cilt: V, s. 31.

7. *Lâ-fetâ illâ Ali lâ-seyfe illâ Zü'l-fikâr*: “Ali’den başka cömert, yardımsever, asalet ve şecaat sahibi yiğit kimse, Zü’l-fikâr (Hz. Ali’nin kılıcı)’dan başka kılıç yoktur.”¹⁶⁵

Şâh Hasan şâh-ı Şehidiñ nûrıdır şems-ile mâh
Dün [ü] gün eyler tecellî añağıl kimdir İlâh
‘Âbidin Bâkırdurur mü’minlere püşt [ü] penâh
Ger dilerseñ olmayasñ dü-cihânda rû-siyâh
Didim işte tut kulağın saña men bir toğrı râh
Lâ-fetâ illâ ‘Ali lâ-seyfe illâ Zü’l-fikâr (335/5)

Eserde geçen âyet ve hadîslerin ardından Vîrânî’nin anlatımında önem teşkil eden diğer bir konu ise sûrelerdir. Vîrânî kimi zaman şiirlerine âyetleri serpiştirirken kimi zaman da sûrelerin isimlerine şiirlerinde yer vererek okuyucuya bilgi verme amacını güderek eğitmeye çalışmıştır. Bunun yanı sıra okuyucuyu okumanın ötesine geçirerek Allah’ın varlığı ve birliği, Hz. Muhammed’in peygamberliği, Hz. Ali’nin veliliği, Âl-i Abâ ve on iki imam sevgisi üzerine düşündürmeyi de amaçlamıştır. Aşağıdaki örneklerde beyitlerde geçen ümmü’l-kitâb ve seb‘u’l-mesânî bizlere Fâtiha Sûresi’ni işaret etmektedir. Vîrânî Abdâl, Fâtiha Sûresi’ni insanla da özdeşleştirmektedir. Ona göre bütün varlıkların hakikatı, mâhiyeti, oruç ve namazı, hac ve zekâtı, secdesi ve kıblesi, her ne varsa Fâtiha Sûresi’nde mevcuttur ve Âdem’in yüzünde yazılıdır. Âdem’in yüzü asl-ı kâinattır.¹⁶⁶ Fâtiha Sûresi, Kur’ân’ın özüdür. Ve yedi ayettir; yedi de adı vardır. Seb‘u’l-mesânî, bu adlardan biridir; bu sure yüzdeki yedi hatta mukabildir. Fâtiha okunduktan sonra ellerin yüze sürülmesi de buna işarettir. Ümmü’l-kitâb, bu adlardan diğeridir. “Havvâ’nın yani kadının yüzünde baba hatları yoktur; bu yüzden de Fâtiha’ya “Ümmü’l-kitâb” denmiştir.”¹⁶⁷ Fâtiha Sûresi’nden başka Yâsîn, Tâhâ ve İhlâs Sûreleri de adı geçen surelerdendir:

Fâtiha ümmü’l-kitâbıñ ma‘ nâsın
Şûret-i Raḥmân olubdur defteri (394/3)

¹⁶⁵ Hz. Peygamber’in Hz. Ali ile ilgili çok sayıda hadîsi bulunmaktadır. Ancak yukarıdaki metin hadîs kaynaklarında bulunamamıştır.

¹⁶⁶ Osman Eğri, s. 31.

¹⁶⁷ Gölpınarlı, HMK, ss. 18-19.

Didiler ümmü'l-kitāb oldu yüzün ey mihribān
Anuñ-içün ümmehātın yedi āyet kıldılar (391/2)

Ma' nā-yı seb' u'l-meşānī sırrını fehm itmeyen
Ebcedden bī-ḥaber Qur'ānı idrāk eylemez (288/2)

Ey yüzün *min 'indihī* ümmü'l-kitāb
Şüretiñ *Tāhā* vü *Yāsīn* 'ilm ü bāb (94/1)

Oğursuñ iḥlāş-ile sūre-i *İhlāş*
Bize bir du' ā kıl du' ācısın sen (26/20)

Vîrânî Abdâl Allâh'ın varlığı ve birliğiyle, peygamberleriyle, kitaplarıyla, melekleriyle ilgili birtakım bilgilerin yanı sıra âhiret hayatıyla ilgili bilgi ve kavramlara da yer verdiği görülmektedir. Dünya hayatı kıyametin kopmasıyla sona erecek ve ruhlar, öbür dünya olarak tabir edilen ebedî âleme göç edecektir. Ruhların bu dünyada işledikleri amellerinin iyi ya da kötü olmasına göre cennet veya cehenneme gidecektir. Eserde âhiret isminin yanı sıra dâr-ı fenâ'nın karşıtı olarak dâr-ı bekâ; dünyanın karşıtı olarak ise ukbâ kavramlarını kullanmaktadır:

Geçdim kāmudan neyleyim dâr-ı fenâyı
Ėayrı niderim gel benim kārım 'Alidir

Dünyā vü āḥiretde vü her kıanda olursa
Benimle bile kıanda varım 'Alidir

Kıaçan buradan rıḥlet iderim dâr-ı bekâyā
Kevşer virici sākı-i ebrārım 'Alidir (13/7-9)

Vîrânî şiirlerinde cennet veya kelimenin çoğulu “cinân” olarak bazen Divân edebiyatında sıkça kullanılan “beḥişt” olarak bazen de Eski Türkçe'de kullanılan “uçmak” olarak ifade etmiştir:

Senden oldu cümle ‘ âlem *kûn* didiñ var eylediñ
Yedi tamu sekiz uçmağ hûr-ile arz [u] esmâ (80/7)

Kur’ân-ı Kerîm’in bazı yerlerinde de geçen cennet isminin yanı sıra “Cennetü’l-me’vâ” isminin beyitlerde sıklıkla geçtiği görülmektedir. Vîrânî, şiirlerinn birinde sekiz cennet kapısından bahsetmiştir. Ayrıca Vîrânî’nin cennetten bahserderken Firdevs, Adn gibi cennet kapılarından da bahsetmiş ve onların isimlerine de yer vermiştir:

Ne cennet görinür aña ne cehennem
Heme firdevs [ü] me’vâsı ‘ Alidir (138/9)

İrişdim cennet-i ‘ Adna yüzüñden
Lebiñden şundular ol demde kevşer (93/2)

Beyitlerde kimi zaman cennetle bağlantılı olarak hûrî, gilmân, kevser gibi birtakım unsurların da birlikte geçtiği görülmektedir. Öte yandan Vîrânî Abdâl’ın cenneti kimi zaman sevgilinin yüzünü cennete benzeterek bir benzetme ögesi olarak kullandığı da görülmektedir. Nasıl ki cennet fani insanlar için ulaşmak istenen en yüce makam olması, her şeyin orada mükemmel ve en güzel şekilde olması ne anlam teşkil ediyorsa aşık için de cennet dünya hayatında sevgilinin yüzüne karşılık gelmektedir:

Cennet-i ‘ Adn oldu vechiñ bu Vîrânî hâstaya
Her nefes söyler dili dîdâr senden dönmezem (377/9)

Bununla birlikte nasıl ki gül bir çiçek olarak bu dünyanın en güzel çiçeği kabul ediliyorsa cennet de öteki âlemin en güzel yeri olarak güllerden oluşan bir bağ, bahçeye benzetilmiş ve gülşen, gülizâr, gülistân gibi tabirlerle beyitlerde ifade edilmiştir:

Bâğ-ı cennet gülleriñüz şanmanız hâr olmuşuz
Bende-i şâhız ezel Aḥmed-i Muḥtâr olmuşuz
Ca‘ ferî-meşreb olub yolunda dil-zâr olmuşuz
Ḥamdü li’llâh bende-i evlâd-ı Ḥaydar olmuşuz (87/8)

Eserde, Kur’ân-ı Kerîm’de de adı geçen, cennetin tam tersi özelliklere sahip olan ve günahkârların ebedî olarak kalacağı yer olan Cehennem ismine de rastlamaktayız. Vîrânî şiirlerin birinde yedi cehennem olduğundan bahsetmiştir. Ayrıca bazı beyitlerde de cehennem için tamu ve dûzah tabirlerini de kullanmıştır:

İkisi ehl-i cennet eyledi ‘ayne’l-yaķın

İkisini daķı cehennem ehl[i] kıldı nârdan (18/12)

Senden oldu cümle ‘âlem *kûn* didiñ var eylediñ

Yedi tamu sekiz uçmak ĥûr-ile arz [u] esmâ (80/7)

Vîrânî eserinde cennet ve cehennem gibi konulara yer vermesi onun ölümün varlığına ve gerçekliğine, ölümden sonra hayatın devam edeceğine inandığını göstermektedir. Hatta o fizikî olarak ölmeden daha bu dünya hayatında nefsi öldürmenin gerekliliğini dile getirmektedir. Tasavvufta ayrı bir öneme sahip olan bu düşünce “dünya ile olan bütün ilgiyi kesmek ve nefsi öldürmek” anlamına gelmektedir. Vîrânî bu düşünceyi şiirinde bir yerde “*mûtû kable en-temûtû*” hadisiyle tüm gerçekliğiyle ortaya koymaktadır:

Mûtû kable en-temûtû ma‘ nisin fehm eyleyen

Ölmeden öñdün ölüb geçdim memâtımdır ‘Ali (195/6)

Âhiret hayatıyla ilgili birtakım bilgilerin ardından eserde İslâm’ın beş esasından olan şehâdet, namaz, oruç, zekat ve hacc üzerinde durulduğu görülmektedir. Vîrânî Abdâl imanın şartlarından sonra İslâm’ın şartlarını da beyitlerde yer vermesi onun dinî birtakım bilgileri hem okuyucuyu bilgilendirmek hem de eğitmek amacını güttüğünü göstermektedir. Tüm bu bilgileri işliyor olması onun dinî bilgilere ne kadar hakim olduğunu da ayrıca göstermektedir. Beyitlerde “salât, savm, hacc, zekât, minber, mescîd, salavât, tahâret, vuzû, Ka’be, tavaf” gibi kavramlar fazlasıyla yer almaktadır:

Muĥammed Muĥtafâ niĥûn bu ŧeħ nesneyi farz itdi

Şehâdet hem vuzû şavm [u] şalât hacc [u] zekât anda (246/3)

Hem ŧahâret hem vuzû [vü] şavm [u] şalât hacc zekât

Çâr-deh-i ma‘ şûm-i pāk âl-i ‘ abâdır göñlüme (189/10)

1.7. VÎRÂNÎ ABDÂL DÎVÂNINDA TASAVVUF

Anadolu’da tasavvufun gelişmesi 13. yüzyıla rastlar. Moğol istilasından kaçan şeyhlerin Anadolu’ya sığınmaları, halkın fakirlik ve zor günler yaşıyor olması, siyasî ve sosyal sorunlar Anadolu halkını tasavvufa yöneltmiştir. Bu dönemde tasavvufun doğmasına paralel olarak değişik tekke ve tarikatların ortaya çıkması Anadolu’da tasavvuf düşüncesinin hızla yayılmasını sağlamıştır. Sadece dinî edebiyat değil din dışı edebiyat da tasavvuf düşüncesiyle beslenmiştir.¹⁶⁸

Tasavvuf akımından Alevî-Bektâşî edebiyatı da diğer edebiyat türleri gibi etkilenmiştir. Bu kültürün içerisinde yetişip de bu akımdan etkilenmemek mümkün gözükmemektedir. Vîrânî Abdâl Alevî-Bektâşî şair olmasının yanı sıra tıpkı sünnî bir müslüman şair gibi eserinde birtakım tasavvufî kavramlara yer verdiğini görmekteyiz. Vîrânî bu kavramları şiirlerinde kendi düşünce dünyasıyla ilişkilendirerek dile getirmiştir. Bunun yanı sıra onun şiirlerde tasavvufî ilgili kavramlarda hitap ettiği çevre ve sahip olduğu kültürel birikim sebebiyle sade bir dil kullanmıştır. Onun şiirlerinde tasavvuf terimleri tasavvuf düşüncesinin dışında tarikattaki özel anlamlarını ifade eder bir mahiyette karşımıza çıkmaktadır. Tıpkı diğer Alevî-Bektâşî şairleri gibi Vîrânî de tasavvuf terimlerini tarikat öğretisindeki anlamlarıyla kullanmıştır. Onun buradaki amacı tarikat ehline bu öğretiyi öğretmek ve tarikata yeni ayak basmış olan kişileri bu öğretilerle bilgilendirmektir. Şüphesiz Vîrânî bilgilendirme amacı içinde olduğu için de şiirleri mesaj verici ve bilgilendirici özellikler taşımaktadır. Yalnız bizim eserde geçen tasavvufî kavramların hepsini burada vermemizin mümkün olmadığı gözükmemektedir. Konumuz açısından önemli gördüklerimizi incelemeye tabi tuttuğumuzu söyleyerek eserde geçen belli başlı tasavvufî kavramların açıklamalarına girmiş bulunuyoruz.

Eserde geçen ve üzerinde sıkça durulan dört kapı-kırk makam anlayışıdır. Bu anlayış Bektâşîliğin temel erkânıdır. İslâm Dini’nin temel dinamiklerini yansıtmaktadır. İslâm’ın kolay öğrenilmesi, ve hafızalarda kalıcı olması için sistemleştirilmiştir. Dört kapı-kırk makamın Hacı Bektâş-ı Velî’nin *Makâlât*’ında

¹⁶⁸ Pala, “Tasavvuf”, s. 440.

bulunması da önemlidir. Hacı Bektâş-ı Velî, dört kapı-kırk makamla tarîkatın olmazsa olmaz temel değerlerini belirlemiştir.¹⁶⁹

Makâlât, dört kapı ve kırk makamı belirtmek ve açıklamak maksadıyla yazılmıştır. Onun dışındaki konular ve bunların açıklamaları Hacı Bektâş-ı Velî'nin müminler için gerekli gördüğü diğer konuların izahıdır. Hacı Bektâş-ı Velî'nin dinî veçhesini ortaya koyan dördüncü kapının onuncu makamının izahıdır. O dördüncü kapının onuncu makamına, yani son makam olan “Allah’ın varlığını müşahade etmek ve ona ulaşmak” için bu makamların hepsini tam eksiksiz olarak kat etmek, hiçbirini eksiksiz bırakmamak gerektiğini beyan eder.¹⁷⁰

Dört kapı-kırk makam:

Şeriat

- 1) İnanmak
- 2) İlim öğrenmek
- 3) İbâdet etmek
- 4) Helal kazanç yemek
- 5) Haramdan sakınmak
- 6) Hayızlı hallerinde kadınlara yaklaşmamak
- 7) Şeriat evine girmek
- 8) Şefkatli davranmak
- 9) Temiz yiyip, temiz giyinmek
- 10) İyi şeyleri (ma‘ruf) emretmektir.

Tarîkat

- 1) Mürşitten el alıp tövbe etmek
- 2) Talip olmak
- 3) Dünya nimetlerine önem vermemek
- 4) Sabırlı olmak
- 5) Saygılı olmak
- 6) Allah’tan korkmak

¹⁶⁹ Eğri, s. 33-34; Ayrıca geniş bilgi için bkz. M. Esad Coşan, **Hacı Bektâş-ı Velî ve Bektâşîlik**, Server Yayıncılık, İstanbul, 2013; M. Esad Coşan, **Makâlât-ı Hacı Bektâş-ı Velî**, Server Yayıncılık, İstanbul, 2013.

¹⁷⁰ Özdemir, s. 16.

- 7) Tanrı'dan umut kesmemek
- 8) Hidayet içinde olmak
- 9) Toplum içinde uyumlu olmak
- 10) İnsanları sevip yoksulluğu seçmektir.

Marifet

- 1) Edepli olmak
- 2) Heybet , sabır ve namazla Allah'tan yardım dilemek
- 3) Kanaat göstermek
- 4) Hayalî olmak
- 5) Cömertlik
- 6) İlim sahibi olmak
- 7) Teslimiyet
- 8) Rıza
- 9) Marifet
- 10) Kendi özünü bilmek

Hakikat

- 1) Türap olmak (Alçak gönüllülük)
- 2) Muhammed-Ali yoluna eğmek
- 3) Eline-beline-diline sahip olmak
- 4) Güvenilir olmak
- 5) Tevekkül
- 6) Sohbet
- 7) Sır
- 8) Rıza
- 9) Tefekkür
- 10) Tanrı hasretini kalpte canlı tutmak.¹⁷¹

¹⁷¹ Üzüm, s. 134.

Dört kapı-kırk makamın temelinde yatan görüşler aynı olmakla beraber çeşitli şekillerde tarif edilmektedir. Vîrânî Abdâl'ın Dîvânî'nda Alevî-Bektâşî geleneğinin gereği olarak dört kapının isimlerinin sıklıkla geçtiğini görmekteyiz. Ayrıca dört kapı içerisinde yer alan makamlar da şiiirler içerisinde yer almaktadır:

Ṭālib-iseñ evvel başdan hizmet-ile şerî' ata
Sırr-ı İlāhî añlayub baş kâdemi ṭarîkâta

Ma' den-i faẓl-ı ' ilm-i Hâk ister-iseñ [sen] ey gönül
' Aşk-ile iste sen seni ir ma' nâ-yı ma' rifete

Oķu cemāl-i ḥaṭṭını bu nice kitāb remz-ile
Tā bilesiñ *men* 'arefiñ kim varasın ḥaḳîkâta (188/1-3)

Şiirlerde karşımıza çıkan diğeri bir tasavvufî kavram da abdâldır. Dünyadan habersiz kalacak kadar kendini ahirete, gönlünü Hakk'a veren saf derûn insanlar, ermişler olarak nitelenen kişilere abdâl denir:¹⁷²

Āl-i evlād ' aşķına ser-cümlesinden geçdiler
Ana ata cāh [u] menşüb elvedā abdāllar (110/8)

Abdâl kelimesinin çoğulu Türkçe'de Abdâllar, Farsça'da ise Abdâlân'dır. Horasan erenleri veya Rum Erenleri olarak anılan bu grup Osmanlı Devleti'nin kurulmasında etkili olan; XIV. yüzyıl Anadolu'sunun şekillenmesinde dinî, siyasî, içtimaî roller oynayan bu zümre, abdâl lakabının yanı sıra baba lakabını taşıyan; gerektiğinde savaşlara katılan, hatta kimi zaman savaşlardan evvel fütuhata çıkarak fethedilecek bölgeyi manen fetheden; Hz. Ali'ni adını, Zülfikâr adı verilen kılıcını göğüslerine döğme ile döğdüren; sakal, bıyık, kaş ve saçlarını tıraş eden; başı kabak, yalın ayak gezen dervişler olarak bilinirler:¹⁷³

Biz Urum Abdâliyuz bildik hidāyetdir ' Ali
Başımızda devlet-i tâc-ı sa' âdetdir ' Ali (129/1)

¹⁷² Uludağ, s. 19.

¹⁷³ Cebecioğlu, 12.

Ca‘fer-i şâdık yolunda giydiler fahr-ı fenâ
Baş açık yalın ayak ‘üryândurur abdâllar (109/5)

Abdâl lakabını en başta şairimiz Vîrânî kullanmaktadır. Vîrânî Abdâl’ın yanı sıra Abdâl Mûsâ, Koyun baba, Şemâ baba, Hamza baba gibi bazı dervişlerin adları da geçmektedir:

Vîrân Abdâl sen gulâm olğıl ‘Aliye
Disünler şöyle bir er geldi geçdi (265/9)

Murtazâdır hem Şemâ‘ baba vü Abdâl Mûsâ
‘Alidir Koyun baba şehir-i Otmân içinde

Murtazâdır şâh-ı ğanî hem daği Hamza baba
Hem daği Kızıl Delî cism-ile cân içinde (325/7-8)

Abdâl kavramından sonra eserde geçen başka bir tasavvufî kavram ise ârif’tir. Kelime anlamı olarak irfan sahibi olan, Allâh’ı gerçek yönüyle bilen, tanıyan kişi olan ârif, âlim gibi bilen anlamına gelse de âlim bilgiye bir tahsil ve çalışma sonucunda ulaşırken ârif ilham ve hal ile ulaşır. Ârif, Allâh’ı keşf ve müşâhade yoluyla bilir.¹⁷⁴ Eserde ârif kavramı “ehl-i dîn”, “ehl-i yakîn”, “velî”, “kutb”, “ârif-i billâh” isimleriyle geçmektedir:

‘Alidir ehl-i dîniñ reh-nümâsı
‘Alidir cümleye serdâr-ı server (149/6)

Ûurretü’l-‘aynım didi sev Hâk habîb-i mürselîn
‘Āşık-iseñ ‘âşıkâna olıgör ehl-i yakîn
Olmağ isterseñ haķîķat külliyeñ ğamdan emîn
La‘netu’llâh virdiñ Şemr-i Süfyân-ı la‘în
Ey Hüseyinler günidir mâtem-i evlâd-ı şâh

¹⁷⁴ Cebecioğlu, s. 60.

Gözyaşını kana döndür eyle gel feryād [u] āh (5/4)
Ger marîz-i cehlesin dermān dilerseñ t̃alibā
‘ Ārif-i bi’llāha şor var derdiniñ timārını (292/2)

Bâtın ve zâhir beyitlerde geçen kavramlardan iki tanesidir. Bâtın, kelime olarak iç, gizli, derûn gibi anlamlarının yanı sıra âyet ve hadîslerin birtakım gizli anlamları olduğu, bunun sadece ârifler ve velîler tarafından ancak Hakk’a teslim olunarak bilinebileceğidir. Zâhir ise bâtının tam tersi olarak bir şeyin görünen tarafı, dışı anlamlarına gelir. Bununla birlikte *ümmehâtü’l-esmâ* denilen Evvel, Ahîr, Bâtın, Zâhir Allâh’ın dört güzel isminden ikisidir. Âlemin tümü Hakk’tır. Zuhûru da âlemden ibarettir. Allâh, bu âleme göre zatı itibariyle el-Bâtın’dır. Allâh’ın hikmeti, kudreti ve sıfatlarıyla görünmesi, zuhûr etmesi dolayısıyla ez-Zâhir’dır.¹⁷⁵

Mücellâ eylemiş anları şeb rûz
Gehî bâtın gehî ‘ ayân olubdur (55/6)

Bu iki tecellîye sen eyle tecellâsın
Hem zâhiri var hem bâtını esrârıñ (293/4)

Vîrânî Abdâl’ın şiirlerinde kullandığı kavramlardan bir tanesi de bel bağlamaktır. Bir tarîkata girmek ve bu yolda ikrâr vermek anlamlarında kullanılan bu kavram beyitlerde “muhib olmak” olarak da geçmektedir:

Āyîn-i erkân-ile bel bağladılar *ķālū belā*
Bellerine şıdķ-ile muķkem kemer abdāllar (135/5)

Men muķibb-i ķānedānım söylerim medķ-i ‘ Ali
Çün ķulāmım haķıķat virmişim cān [u] dili
Bey‘ at it āl-i Resūle vir irādetde eli
Vird idüb söyle diliñde *lā fetā illā ‘ Ali* (85/1)

¹⁷⁵ Uludağ, s. 67.

Dergâh kavramı eserde karşımıza çıkan kavramlardan bir diğeridir. Kapı, eşik, sığınılacak yer anlamlarına gelen dergâh, tarîkat mensuplarının topluca ibâdet ve törenlerini yaptıkları yerdir. Dergâhın büyüğüne âsitâne, küçüğüne de zâviye denir. Âsitâne, tarîkat pîrinin medfûn bulunduğu yerde bulunurken, zâviye ise yol uğraklarında bulunur.¹⁷⁶ Şiirlerde bir yerde âsitân kavramı geçerken zâviyenin hiç kullanılmadığı görülmektedir:

Tâ ezelden bu cihânı var iden ol şâhdır
Âsitânı ‘ aşık bir ulu dergâhdır (166/1)

Beyitlerde dergeh şeklinde de kullanımına rastladığımız dergâha ancak aşk yolunda aşık olanlar; bu yolda sadık olanlar; dünya nimetleri karşısında nefsinden vazgeçip canını terk eyleyenler; hırs ve şehvetten arınmış kişiler girebilir. Yüz sürenlerin cennete erdikleri, ümitlerin kesilmediği, duâların edildiği bir yer olarak şiirlerde yer almaktadır:

Bu heves bāğında her ki terk-i cān eyler gelür
Vâsıl-ı dergâh olub menzil-i insāna düşer (186/6)

‘ Aşık-iseñ ‘ aşk yoluna ‘ aşık ol
Dergehine sen ‘ Aliniñ lâyıķ ol
Bil ‘ Aliyi yoluna var şādık ol
Haķ dimedi fışķ idüben fāsık ol
‘ Ali (332/14)

Dergâh kavramından sonra ele aldığımız tasavvufî kavram dervîştir. Eserde sıklıkla geçen dervîş, dünyaya yüz çeviren, kendini Allâh’a veren kişiye denir. Tarîkat ehli fakir olduğu için dervîşler, “fakir” ve çoğulu “fukarâ” ismiyle de anılırlar.¹⁷⁷

Eger abdāl-iseñ dervîş fakir ol şehveti terk it
Hüseyn ‘ aşkına cevriñ cefāsın ihtiyār eyle (343/3)

¹⁷⁶ Pala, s. 112.

¹⁷⁷ Cebecioğlu, s. 159.

Şairimiz Vîrânî'nin çoğu zaman dervîş kelimesiyle birlikte anıldığını görülmekle birlikte aynı zamanda dervîşlik adı altında okuyucuya bazen birtakım öğütler verdiği bazen de uyarılarda bulunduğu görülmektedir:

Vîrânî dervîşîñ sözün kabûl it merd-i merdân ol
Bu günü yarına koyma şaşın ferdâya meyl itme (318/7)

Men ki Vîrânî dervîşim genc-i ezel bu sırdadır
Kim bu vîrânı fehm ider ğayr-ı vîrâna ta' n ider (35/9)

Mir'âtıñı şâf eyle sil jeng-i dili pāk ol
Diñle sözimi tutğıl kulağın şāk ol
Dervîş olayım dirseñ қо benligi hāk ol
Şultān-ı cihāndāra gerçekler imiş cānā
Gerçekler imiş cānā şultān-ı cihāndāra (162/3)

Vîrânî eserde dervîşi, dünyadan el çeken, ibadet ve taatla uğraşan, iman ve İslâmiyete fedakârane hizmette bulunan, benliğini bir tarafa bırakıp Hakk'a yürüyen ve Hak yolunda kendini kurban eden, giyinip kuşanması diğer insanlardan üstün olmayan, kimseden bir şey istemeyen, önünde bir lokması sırtında bir hırkasından başka hiçbir şeyi olmayan, aç gezen, hidayeti on iki imamdan bekleyen kişi olarak dile getirmektedir:

Dervîş Vîrânî benim emrine fermān benim
Zıkr iden her an benim lâ ilāh illā'llāh (270/14)

Emîrimdir Taqıyy şāhım Naķîdir
Bulardandır hidāyet dervîşāna (239/5)

Dervîş olur abdāl olur kimisi
Halk gibidir kuşanuben giymesi
Terk-i ahvāl idemedi degmesi
Toğrı sözüm egrilere tiğ-i teberdir (182/3)

Gördiler Hâk şüretin fî ma‘ nî-i ümmü’l-kitâb
Okudılar hatm idüb Qur‘ânını dervîşler (98/6)

Vîrânî’nin şiirlerinde en çok geçen kavramlardan bir başkasına gelince “ene’l-hak” kavramıyla karşılaşırız. “Ene’l-hak” Hallâc-ı Mansûr tarafından söylenmiştir. Söylediği bu söz yüzünden Hallâc-ı Mansûr dar ağacında asılmıştır. Hakkında çeşitli görüşler olan bu sözde Mansûr’un kast ettiği şeyin tanrılık iddiasında bulunduğu görüşünde olanlar olduğu gibi Mansûr’un bu sözü fenâ halindeyken söylediğini ve bu sözü aslında ona Hakk’ın söylettiğini ya da Mansûr’un bu sözü Hak’tan hikâye eder gibi söylediğini, Allâh’ın “Ben Hakk’ım yani bâtil değilim” demek istediğini savunanlar da vardır.¹⁷⁸

Her kim açdı sırr-ı ‘aşkıñ zerresinden bir kadeh
Mest olub söyler ene’l-hak âb-ı kevşerden geçer (391/3)

Vîrânî’nin beyitlerde “ene’l-hak” ile birlikte Mansûr’un ismiyle birlikte dar ağacına da yer verdiği görülmektedir:

Ene’l-hak söyledi Manşûr ‘âşık
Hakîkat menziline dâridir ‘aşk (181/8)

Öte yandan Vîrânî Mansûr’un “ene’l-hak” dediği için asılması dolayısıyla yaşadığı hazine sonu ile aşık için sevgilinin saçının kıvrımlı olması nedeniyle aşığı öldüren dar ağacı arasında bir ilişki kurmaktadır. Sevgilinin saçının bükümleri aşığı öldüren dar ağacına benzetilmiştir:

Söyledi Manşûr ene’l-hak gördüğ-içün zâtını
Cân [u] baş kıldı fedâ zülfün telinde dâridir (178/2)

Fakirlik, yoksulluk anlamlarına gelen fakr kavramına değinmek gerekirse kulun Allâh’tan başka hiçbir şeye ihtiyaç duymamasıdır. Fakrın yüklendiği başka bir anlamı da fenâ, fenâfi’llah’tır. Yani varlıktan kurtulup, Allâh’ta fânî olmaktır. Varlığını terkedip Hakk’ta fânî olan kişi hakikî fakra ulaşmış sayılır. Dolayısıyla fakr

¹⁷⁸ Uludağ, s. 123.

kavramının asıl olarak yüklendiği mana bildiğimiz yoksulluğun dışında bir manevî ihtiyaçlılık halidir:¹⁷⁹

Ey dil yüri fakr ol saña divâne disünler
Yan âteş-i hasretiñden bugün pervâne disünler (382/1)

Çanda görseñ bir fenâ-fi'llâh abdâl ğarîb
Tolaşırsın it gibi yâ seg ışırmadan ğarağ (142/15)

Varlığını terkedip Hakk'ta fânî olan fakr ehlinin mal ve mülke gönül vermediklerini, bunların kölesi olmadıklarını, gönlünü mal sevgisiyle dolduranları kınadığını dair düşüncayı de Vîrânî beyitlerin birinde dile getirmiştir:

Ey Vîrânî fakr evinde cem'-i māl idenleriñ
Râhına erkânına herkes-ile kârına yuf (144/6)

Tüm bunların dışında Vîrânî şiirlerinde fakr ile ilgili olarak Hz. Peygamber'in "el-Fakru fahrî..." "Fakirlik benim övüncümdür..."¹⁸⁰ hadîsini de telmihte bulunmuştur.

Vîrânî Abdâl'in şiirlerinde kullandığı başka bir kavram ise hırkadır. Kelime anlamı olarak yamalı elbise, çeşitli kumaş parçaları birbiri üzerine dikilerek yapılan elbise, murakkaa; dervişlerin toplu zikir yaptıkları sırada giydikleri yeledir. Bunun dışında tarîkata girmek gibi bir anlamı daha vardır. Belirli merhalelerden geçen mürîde uygun görülürse törenle hırka giydirilir. Mürîdin hırkayı giymesi şeyhin onu kabul ettiğini dolayısıyla Hakk'ın da kendisini kabul ettiğini gösterir:¹⁸¹

Ki melâmet hırkasın bir pîr elinden tâ ebed
Cümle nâsîñ sengine kıl sineñi kalkan dede (81/3)

Âl-i Resûl-ile kimiñ bunda beğâsı vardur[ur]
Giydi melâmet hırkasın nâmûs-ı âra bakmadı (348/2)

¹⁷⁹ Cebecioğlu, s. 204.

¹⁸⁰ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 87, Hadîs no: 1835.

¹⁸¹ Uludağ, s. 168.

Tasavvufî kavramlardan bir diğeri de kerâmettir. Peygamberlerin gösterdikleri olağanüstü olaylara mucize denirken; velîlerin göstermiş olduklarına ise kerâmet denir.¹⁸² Mucize ve kerâmetler, şiirin anlam dünyasını zenginleştiren unsurlardır. Mucize ve kerâmetler, kimi zaman insanlara yol gösteren kimi zaman da onları eğiten birtakım gerçeklerdir. Vîrânî Abdâl da tıpkı diğ şairler gibi şiirlerinde evliyaların kerâmetlerine sıkça yer vermiştir:

Lebleriñ Meryemdurur andan toğrı ‘İsâ-demiñ
Mürdeyi ihyâ kıılır her dem kerâmet gösterir (421/4)

Edhem âdemdir adım uş kerâmet bendedir
Cânib-i Hâkdan kabûl itdim emânet bendedir
Hubb-ı âl-i Haydaram tahkîk velâyet bendedir
Hâtemim hatm itmîşim mühr-i nübüvvet bendedir
Hoş Süleymânım bu vechu’llâh-ı naşş-ı hâtemim (172/6)

Rehber, Vîrânî’nin şiirlerde üzerinde durduğu diğ bir kavramdır. Beyitlerde fazlasıyla geçen rehber, mürşî, pîr, velî, şeyh, dervîş isimlerinin de kullanıldığı görülmektedir. Yol gösteren, kılavuz manalarına gelen rehber, mürîdin manevî yolculuğunda onu yalnız bırakmayacak, ona doğru yolu gösterecek kişidir. Tasavvufta ise tarîkata girmek isteyen adayı bu işe hazırlayan dervîştir. O aynı zamanda başkalarının ona basa basa yükseldiği bir merdiven gibi; çevresindekileri aydınlatan bir mum gibidir.¹⁸³ Manevî yolculuk sırasında mürîd şeyhinin emirlerini sorgusuz sualsiz yerine getirmekle yükümlüdür. Kendini mürşîdine teslim ederek, varlığını şeyhinin varlığında yok ederek ancak selâmete erebilir:

Gözet bir âr-ı mürşîdi seni sen eyle gel teslîm
Varub bir hâr-ı hâşâke yalan fetvâya meyl itme (318/2)

Vîrânî sözini gûş it iriş bir arı mürşîde
Şor andan her ne ister yine seni sende ara (281/7)

¹⁸² Cebecioğlu, s. 365. Kerâmet kavramı ile ilgili geniş bilgi için bkz. Süleyman Uludağ, **Keşif ve Kerâmet**, Sufî Kitap Yayınevi, İstanbul, 2008.

¹⁸³ Uludağ, s. 293.

Eserde Vîrânî Abdâl da tıpkı bir mürîd gibidir. Vîrânî'nin maddî âlemden manevî âleme çıkmış olduğu yolculuğu sırasında Hz. Peygamber, Hz. Ali ve on iki imam, Hz. Fâtıma, Hz. Hatîce onun rehberleridir:

İmāmım Ca' fer-i Hâk şâh-ı ' irfân
Delîlim Kâzım ol Şâh-ı Horāsân
Takîdir rehber-i mü'min müselmân
Muhammed Bâkır ol sulţân-ı merdân (208/3)

' Ali Fâtıma Aḥmed ü Ḥadîce
Olubdur mü'mine müslime rehber (338/12)

Tasavvufî kavramlar içinde eserde çok sık geçen başka bir kavram ise nefis'tir. Nefs, rûh, akıl, insanın bedeni, ceset, kan, azamet, izzet, görüş, kötü göz, bir şeyin cevheri, hamiyyet, işkence, ukûbet, arzu, murâd gibi çok sayıda anlamları içerir.¹⁸⁴ Vîrânî nefsi öldürmenin, terketmenin gerekliliğine, nefis ile hareket edenlerin sonsuza dek rüsvâ olacaklarına, bu dünyada nefsini kat etmeyenin er kişi olamayacağına, insanın başına her ne gelirse nefsinden geleceğine, nefsini idrâk eden kişilerin irfâna ulaştıklarına, nefsin vesvesesine asla uyulmamasına, nefs-i emmâreye uyanların elindeki varını kaybettiğine, nefs-i şûmun lezzetinin leziz olarak kendini gösterdiğine, nefsi zâtına galib olanın salma deve gibi yularına bakmadan gitmesi gibi nefsin önüne geçememesine, nefis uğruna bela tuzağına düşülmemesine, nefsin dürülmesi gereken bir defter olduğuna, nefsi doğrultusunda olanların bu dünyada serseri olduklarına, nefsine uyanların Yezîd kavmine benzetildiğine dikkat çekmiştir:

Geçmişüz tâc-ı kabânîñ şöhretinden külliyyen
Nefsimiz idrâk idüb ' irfân olan cānlardanuz (226/2)

Velâkin dünyâda nefsiñ hevâsın kim ki kaç' itmez
O ma' nâda behâyimdir sen anı şanma kim erdir (249/8)

¹⁸⁴ Cebecioğlu, s. 472.

Tābi‘ -i nefis olma zinhār uymağıl vesvāsına
Gel eger müştāk-iseñ sen evliyā erkānına (334/2)

Sen nice āsān şanursun şāha olmağ çākeri
Kendi nefsinde gezenler bu cihānda serseri
‘ Ārif-iseñ қо bu cihānı beri gel beri
Her kişı olmaz ‘ Aliye cān-ile dilden gulām (402/7)

Bununla birlikte Vîrânî, nefis kavramıyla ilgili olarak “*Kim nefsinı bilirse Allāh’ı bilir.*”¹⁸⁵ hadîsine de de telmihte bulunur:

Nefsin idrāk itmeyen Raḥmānı bilmez kimdurur
Nağş-ı zātın bilmeyen insānı bilmez kimdurur (116/1)

Vîrânî’nin üzerinde durduğu diğerk bir tasavvufî kavrama değinmek gerekirse sūfîdir. Kelime anlamı olarak sūfîyi “sūf” yani yün giydikleri için bu ismi aldıklarını savunanlar olduğu gibi Hz Peygamber zamanında fakir sahabeye özellikleri itibariyle ehl-i suffeye benzetenlerin dışında “sâf” yani her şeyden arınmış, temiz anlamlarını içeren yani kalbini Allāh ile saflaştırmış kişı olarak tanımlayanlar mevcuttur. Sūfî, Hakk’a vâsıl olan kişıye denir. Bir vusûl ehli olan sūfî, kendi nefsinde fânî, Allāh ile bâkîdir. Sūfî nefsin alışkanlıklarından kurtularak hakikatlerin hakikatine ulaşmıştır.¹⁸⁶

Da‘ vā-yı İslām idersin cāmi‘lerde va‘ z idüb
Ḳurtarabildiñ mi şūfî nefsinı emmāreden (18/6)

Şūfîde vü zāhidde
Sarhoşda vü ayıkda
Mecmū‘ -ı ḥalāyıkda
Birdir ‘ Ali birdir hem (174/5)

Sūfîden sonra zāhid kavramından bahsetmek gerekirse dünyaya rağbet etmeyen, dünyadan yüz çeviren, el etek çeken, kendini bütününüle âhirete ve Hakk’a

¹⁸⁵ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 262, Hadis no: 2532.

¹⁸⁶ Cebecioğlu, s. 581.

veren, mala, mülke, makama ve şöhrete değer vermeyen, dünyayla âhiret arasında tercih yapmak gerektiği zaman ağırlığını daima âhiretten yana koyan kişidir.¹⁸⁷ Bunun yanı sıra kaba sofı olarak da anılan zâhid, dinî konularda anlayışı kısıt olduğu gibi her işin ancak dış kabuğunda kalabilen dolayısıyla derinlere inmesini beceremeyen, ilim ve imanı dış görünüşüyle anlayan, bunu da ısrarla başkalarına anlatan ve durmadan öğütler verip topluma düzen verdiklerini sanan kişiler olarak da ele alınmaktadır.¹⁸⁸

Eserde zâhid kavramı sıklıkla geçmektedir. Vîrânî'yi şiirlerde genellikle zâhîde seslenirken görmekteyiz. Sanki Vîrânî düşüncelerini dile getirirken zâhidle bir diyalog içindeymiş gibi görülmektedir. Bazen zâhîde nasihatlar veren bazen onu sert bir dille eleştirirken karşılaştığımız Vîrânî kimi zaman zâhîde birtakım sorular soran kimi zaman da dünya hayatı hakkında zâhîdi uyaran bir kişi olarak görülmektedir:

Şağın baş çekme ey zâhid görünce *aḥsen-i taḳvīm*
Tekellüfsüz sücüd eyle yûri var düşme inkâra (281/3)

Zâhidâ nefsin bilen bildi Ḥudânîñ ḳadrini
Hem Muḥammed Muştafâ vü Murtaẓânîñ ḳadrini (238/1)

Zâhid aqlın virebilmez
Buña ikrâr virebilmez
Gözi kör görebilmez
‘ Alidir Ḥālîḳ [ü] Ḥallâḳ (234/10)

Zâhidâ bildiñ mi sen kimdir velâyet kânını
Kim alan kimdir viren cümle cihânîñ cânını
Aç gözüñ fehm eyle zâhid dü-cihânda sulṭânını
Kim ‘ Alidir maẓhar-ı Allâh rabbü'l-‘ âlemîn (426/1)

¹⁸⁷ Uludağ, s. 389.

¹⁸⁸ Pala, s. 488.

SONUÇ

Alevîlik, Türk dinî hayatının önemli bir kısmını oluşturduğu gibi Türkler'in İslamiyet'i kabulüyle birlikte İslamî bir yorum olan Alevîlik, Türk dinî hayatının önemli bir kurumu olmuştur denilebilir. Bu bağlamda İslamî Türk edebiyatı içinde Alevî-Bektâşî edebiyatı oluşmuştur.

Vîrânî Abdâl, Alevî-Bektâşî geleneğinde saygıyla anılan ve değer verilen “Yedi Ulu” âşıktan birisidir. Eserlerinde sanat yapmaktan ziyade dile getirdiği düşünceleriyle ön plana çıkmaktadır. Eserinde Allâh'ın varlığı ve birliği, O'nun peygamberlerine, kitaplarına, meleklerine, âhiret hayatına olan inancı; Hz. Muhammed'in peygamberliği, Hz. Ali'nin velîliği, on iki imam, Ehl-i Beyt ve on dört masûm-i pâk sevgisi üzerinde sıklıkla durmaktadır. Aruz vezniyle ve kimi zaman Farsça ve Arapça kelimeler kullanmasına rağmen açık ve anlaşılır bir dil kullanan Vîrânî'yi kimi zaman bir öğretici gibi açıklayıcı ve bilgi verici pozisyonda kimi zaman yumuşak ve mülayim bir üslûpla şiir söylerken kimi zaman da üslûbunu sertleştirerek sert ve sivri bir dil kullanırken karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda Vîrânî, özellikle Allah'tan, Hz. Muhammed'den, Hz. Ali'den, on iki imam'dan, Âl-i Âba'dan bahsederken onun dilinin ne kadar coşkulu ve heyecanlı olduğu da görülmektedir. Vîrânî'nin böyle bir dil kullanmasını onun sadece birtakım gerçekleri olduğu gibi vermek yerine aynı zamanda okuyucunun birtakım duygularını da harekete geçirmek istemesine bağlayabiliriz. Bunun yanı sıra Vîrânî bazen okuyucuya nasihat etmekte bazen onu uyarmakta ve bazen de eleştirmektedir. Vîrânî Abdâl, nasihat ederken müritlere yol göstermekte, kendilerini tanımalarını imkan sunmakta, onlara bu dünya yolculuğunda birtakım tavsiyelerde bulunmaktadır. Bu konuda kendi düşüncelerini sağlamlaştırmak adına âyet ve hadîsleri kullandığı gibi Hz. Ali'nin sözlerine dayandığı da görülmektedir. Eserde Vîrânî'nin müritleri uyardığı durumlar genellikle onları bazı kötü âkıbetlere karşı sakındırdığı zamanlardır. Onun eleştirdiği durumlar ise kendisinin hoşuna gitmeyen, uygunsuz birtakım davranış ve tavırlara karşı tutumudur. Şiirlerde bu eleştiriler kimi zaman lanetleme derecesine kadar yükselmektedir. Vîrânî tüm bunları okuyucu tarafından anlaşılması için örnekler vererek yaptığı gibi kullanmış olduğu bazı hitap şekilleriyle de düşüncelerini desteklemiştir.

Vîrânî Abdâl Dîvânî'nin merkez noktasını Hz. Ali ve Ehl-i Beyt sevgisi oluşturmaktadır. Eserde geçen diğer konular genellikle Hz. Ali merkezde olmak üzere ona göre konumlandırılmış yardımcı unsurlar olarak işlenmektedir. Diğer konuların varoluş sebebi Hz. Ali dolayısıyladır. Vîrânî'nin eserinde yer yer birbirinden oldukça farklı Ali tasavvurları ortaya koyduğu görülmektedir. Bu tasavvurlardan biri Hz. Ali'ye Tanrılık nispet eden yaklaşımdır. Alevî-Bektâşî inançlarının ana sembollerinden biri olan "Hak-Muhammed-Ali" tasavvuruna gelince genel anlamda Hak Tanrı'yı, Muhammed peygamberliği, Ali ise velâyeti temsil ederken Vîrânî Abdâl'a göre bu üçlemenin son ikisi olan Muhammed-Ali, nübüvvet ve velâyetin iç içe geçtiği bir "öz"ü dile getirmektedir. Eserde bu bakış açısının yansıtıldığı yerlerde o ikisi tek bir kimlik olarak "Muhammed-Ali" şeklinde ifade edilmektedir. Hatta bazı yerlerde Muhammed ve Ali'nin aynı beden ve aynı ten olduğunu da değinmektedir. Eserde gözlenen diğer bir tasavvur ise Hz. Ali'ye velâyet nispet edilmesidir. Hz. Ali hem velâyet sahibi bir zat, bir veli hem de velâyetin sultanı, şahı olarak değerlendirilmiştir. Son olarak Hz. Ali'nin yiğitliği, savaşlarda göstermiş olduğu kahramanlığı, Murtaza, Haydar lakaplarıyla anılması, mertlerin şahı olması, Allâh'ın aslanı olması, kevser sâkîsi olarak nitelendirilmesi eserde karşımıza çıkan diğer bir algılamadır.

Vîrânî'nin Ehl-i Beyt muhibbi bir âşık olduğu eserde göze çarpmaktadır. Ehl-i Beyt'e duyduğu bu sevgiyi en samimi duygularla manzumelerde dile getirmektedir. Vîrânî Abdâl hem Allâh'ın rızasına hem de Hz. Peygamber'in sevgisine nail olmak arzusuna içinde taşıdığı Âl-i Abâ sevgisiyle ulaşabileceğini düşünmektedir. Eserde Ehl-i Beytin bir nur olduğu, kıblesi âl-i abâ olanların gönlünün saadet bulacağı, onları bilmeyenlerin cahil olarak kalacağı, dünyada Âl-i Abâ'nın kulu olanların zorlukta kalmayacağını dile getirilmektedir. Vîrânî, Ehl-i Beyt'i sevenleri ve onların yolundan gidenlere tevellâ, düşmanlarına ise teberrâ eylemektedir.

Alevî-Bektâşî geleneğinin içerisinde yetişmiş bir şair olarak Vîrânî Abdâl'ın şiirlerinin ruhunda on iki imama duyulan sevgi anlayışı önem arz eden başka bir konudur. Vîrânî Abdâl, on iki imamın isimlerini eserde çoğu kez saymaktadır. Alevî-Bektâşî kültüründe Hz. Ali, Ehl-i Beyt ve on iki imam'ın dışında özellikle âyin-i cem sırasında dua ve gülbenglerle toplu olarak saygıyla anılan başka kişiler de vardır. On dört masûm-i pâk olarak geçen bu kişiler Vîrânî tarafından eserde sık sık anılmaktadır.

Eserde Allâh lafzı fazlasıyla geçmektedir. Vîrânî Abdâl içinde taşıdığı büyük Allâh sevgisi ve bunun gibi birtakım nedenlerle her müslüman şair gibi O'nun isimlerini şiirlerinde sıklıkla dile getirmiştir. Dîvân'da Rahmân, Rahîm, Hakîm, Sübhân, Alîm, Kerîm, Kadîm, Cabbâr, Gaffâr, Settâr, Hak, Hayy, Kayyûm, Fettâh, Rabb, Mevlâ, Yezdân, lem-yezel, lâ-yezâl gibi yüce Allâh'ı niteleyen isimler kullanılmıştır.

Vîrânî Abdâl, Yüce Allâh'tan sonra şiirlerinde Hz. Peygamber'in ismine ve sıfatlarına yer vermiştir. Hz. Peygamber'in birtakım özelliklerinden sonra ona karşı büyük özlem, aşk ve sevgi duyan kimi zaman ondan ayrılmamak adına Allâh'a yakarışlarda bulunan kimi zaman da örnek gösteren Vîrânî, Hz. Peygamber'in isminin ve ona atfedilen sıfatların yanı sıra onun şahsî kişiliğinden ve hayatına ait birtakım bilgilerden de bahsetmiştir. Tüm bu düşünceleri ona duyduğu sevginin verdiği en güzel duygularla dile getirmektedir.

Alevî-Bektâşî geleneği içerisinde yetişmiş bir şair olmasının yanı sıra tıpkı diğer sünnî müslüman şairler gibi Vîrânî, Hz. Muhammed'den sonra Kur'ân'da ismi geçen peygamberlere ve onlara ait birtakım mucizelere de yer vermiştir. Peygamberlerin yanı sıra bazı tarihî ve efsanevî şahsiyetlerin de isimlerinin geçmesi eserin zenginliği açısından dikkat çeken unsurlar arasındadır.

Vîrânî, beyitlerde Yüce Yaratıcı'nın varlığı ve birliği, O'nun göndermiş olduğu peygamberler, kutsal kitaplar, melekler ve âhiret hayatıyla ilgili birtakım bilgilere yer vermiştir. Yani Vîrânî'nin imanın şartları üzerinde durduğu görülmektedir. İmanın şartlarından sonra İslâm'ın beş temel esası olan şehâdet, namaz, oruç, hacc ve zekat ile ilgili olarak bilgileri de eserinde işliyor olması onun dinî bilgilere ne kadar da hakim olduğunu gösterir niteliktedir.

Vîrânî Abdâl'ın Alevî-Bektâşî şairi olmasının yanı sıra yetiştiği ortam nedeniyle şiirlerinde oluşturduğu düşünce dünyasında Hurûfilik akımının etkileri de görülmektedir. İsmi önemli Hurûfiler arasında sayılan Vîrânî Abdâl, Hurûfilik sistematiğine ait birçok kavrama şiirlerinde yer verdiği gibi aynı zamanda bu kavramları kendine has yorumlarla işlediği görülmektedir. O, bu âleme dair her şeyi, Kur'ân'ı, altıbin altıyüz altmış altı âyeti, yüz on dört sûreyi, Allâh'ın göndermiş olduğu peygamberleri, melekleri, kitapları, namazı, orucu, zekâtı, haccı, insanın yaratılışı gibi

pek çok konuda her şeyi yirmi sekiz/otuz iki harfe bağlayarak düşüncelerini dile getirmektedir.

Vîrânî Abdâl'ın şiirlerinde sağlam bir Kur'ân ve islamî bilgiye sahip olduğu anlaşılmaktadır. O bu bilgisini, sahip olduğu hem düşünce ve inanç dünyasını güçlü bir şekilde anlatmak hem de okuyucuya bilgi vermek için çok iyi kullanmıştır. Bu maksatla bazen âyet ve hadîsleri bazen de sûrelerin isimlerini kullanmıştır. Ancak onun eserinde Fâtîha sûresinin yeri ve önemi çok başkadır. Bu sebepten ötürü Fâtîha'dan ümmü'l-kitâb diye bahsetmesi, Kur'ân'ın sırrı ve özü olması, içerisinde yer alan kelimelerin birçok şeyi ifade ediyor olması bu önemi gösteren özelliklerdendir.

Vîrânî eserinde ibâdet öğretimiyle ilgili bilgilere de yer vermiştir. Müritleri namâz, oruç, zekât, hac vazifeleri konusunda eğitmeyi amaçlamıştır. Vîrânî, şiirlerinde bu ibâdetlerin yerine getirilmesi üzerinde sıkça durmuştur. Vîrânî Abdâl ölüm, öldükten sonra dirilme, âhiret hayatı, Cennet, Cehennem gibi birtakım inançlara da yer vermiştir.

Vîrânî Abdâl Alevî-Bektâşî şair olmasının yanı sıra tıpkı sünnî bir müslüman şair gibi eserinde birtakım tasavvufî kavramlara yer vermektedir. Bu kavramlar, tasavvufî düşüncenin bizim anladığımızın dışında tarikatta özel bir anlam ifade eder bir mahiyette kullanılmaktadır. Tıpkı diğer Alevî-Bektaşî şairleri gibi Vîrânî de tasavvuf terimlerini Bektâşî tarikatındaki anlamlarıyla kullanmaktadır. Onun buradaki amacı, tarikat ehline bu öğretiyi öğretmek ve tarikata yeni girmiş olan kişileri bu öğretilerle olsa gerektir. Şüphesiz Vîrânî bilgilendirme amacı içinde olduğu için de şiirleri mesaj verici ve bilgilendirici özellikler taşımaktadır. Mesela ölmeden önce ölmek, yani yaşarken nefsi öldürme düşüncesi sıklıkla işlenir. Şiirlerde insana yönelme, gönül denilen cevherde aşkı bulma düşüncesi öne çıkarılır. Dünya sevgisinin bir yana bırakmak gerektiği, Hakk'a yakınlaşmak ve onun mazharına nail olabilmek için gereken tüm ibadetleri yerine getirmenin gerekliliği üzerinde durulur. Bunların yanı sıra "Ruhun ölümsüzlüğü esastır, ölüm Hakk'a teslim olmak, Hakk'a yürümektir. Her ne ararsan kendinde ara." düşüncesi egemendir. Ayrıca Vîrânî'nin tasavvuf düşüncesiyle üzerinde durduğu en önemli konu, insana bu dünyada bütün kötülükleri yaptıran kötü duygu ve düşüncelerden arınmasıdır. Özellikle kişi nefsin hevâsı, hırs, tama, kibir, kin, cimrilik gibi duyguların hakkından gelemediği müddetçe Yüce Allâh'a yakınlaşamaz. Müritler bu gibi duyguları terk ederek ancak ilahî sevgiye

mazhar olabilir ve bu sayede gönüllerini onun huzuruyla doldurabilirler. Vîrânî kimi zaman da tasavvufî kavramlar arasında birtakım ilişkiler kurarak anlaşılması zor bazı tasavvufî kavramların anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır. Kurduğu bu ilişkileri sistematik bir zemine oturtarak aynı zamanda eser içinde anlam üstünlüğünü de sağlamış bulunmaktadır.

Vîrânî Abdâl, eserinde bazı tasavvufî kavramların daha iyi anlaşılması açısından bu kavramlar arasında birtakım ilişkiler kurmuştur. Kurmuş olduğu bu ilişkilendirme okuyucunun diğer kavramları anlayabilmesini kolaylaştırmıştır. Varlık âlemi, dört ana unsurdan meydana gelmektedir. Eserde bu unsurlar “Çâr anâsır” tabiriyle “âb, nâr, hâk, bâd”, “su, ateş(od), toprak, yel” olarak geçmektedir. Vîrânî varlık âlemi, nefsin dört mertebesi, duyular, dört melek ve dört harf kavramları arasındaki ilişkiyi dile getirmiştir. Bu dört unsur nefsin dört mertebesini yani nefs-i mülhime suyu, nefs-i emmâre ateşi, nefs-i mutmainne toprağı, nefs-i levvâme ise yeli temsil etmektedir. Aynı zamanda bu dört ana öge duyu organlarından ağız suya, göz ateşe, burun toprağa, kulak yele; bunun yanında dört melekten su Cebrâîl’e, ateş Azrâîl’e, toprak İsrâîl’e, yel Mikâîl’e; dört harften ise su jâ, ateş gâ, toprak pâ, yel çâ harflerine karşılık gelmektedir. Öte yandan Vîrânî bu dört ana öge üzerinden insanın yaratılışına dair birtakım ipuçları vermektedir. Şöyle ki insanın hamuru topraktan yani su ve kilden meydana gelmiştir. Eserde bir yerde insanın vücudunda çâr anâsır diye tabir edilen su, ateş, toprak, yel olmak üzere bu dört temek unsurun varlığına işaret etmektedir.

Vîrânî Abdâl, tarîkat olarak Bektâşîliği benimsemiştir. Eserde onun Bektâşî olmasını gösteren en önemli özelliğı dört kapı-kırk makam anlayışı üzerinde fazlasıyla durmasıdır. Bektâşîliğin temel erkânı olan bu anlayış, eserde aynı zamanda İslâm dininin temel dinamiklerini yansıtmaktadır. İslâm’ın kolay öğrenilmesi ve hafızalarda kalıcı olması için sistemleştirilen bu anlayışı Vîrânî Abdâl da diğer Bektâşî şairleri gibi geleneğe uyararak şeriat, tarîkat, ma’rifet ve hakikat kavramlarına beyitlerde üzerinde durmaktadır. Şeriat kapısında yapılması gereken ibadetlere ve tarîkat, ma’rifet, hakikat kapılarında uygulanması gereken âdâb ve erkâna yer vermektedir. O, dört kapıdan haberdar olmayanların Hakk’a ulaşamayacaklarını belirtmektedir. Mürid, mürşid, derviş ve pirlerin sahip olmaları gereken birtakım özellikleri sıralamaktadır.

Şiirlerde tarîkatın olmazsa olmaz temel değerlerinin Vîrânî tarafından özel bir çaba ile işlendiği görülmektedir.

Son olarak şunu söylemek gerekirse Vîrânî Abdâl Dîvânı, özünde Allâh, Hz. Muhammed, Hz. Ali, Ehl-i Beyt ve on iki imam sevgisi olan, temelinde Kur'ân-ı Kerîm ve hadîslere dayanan, düşünce itibariyle hem Alevî-Bektâşî geleneğinin hem de hurûfîlik akımının izlerini taşıyan dinî-tasavvufî bir eserdir.

KAYNAKÇA

Aclûnî, İsmail b. Muhammed, *Keşfü'l-hafâ* ve muzîlû'l-ilbâs 'amme's-tehara mine'l-ehâdîs 'alâelsineti'n-nâs, (I-II), Beyrut 1352 / 1933.

Akpınar, Ali, “Fütüvvet'in Dinî Temelleri”, **I. Ahî Evran-ı Velî ve Ahîlik Araştırmaları Sempozyumu (12-13 Ekim 2004): Bildiriler** (haz. Fatih Köksal), Kırşehir: Gazi Üniversitesi Ahîlik Araştırma Merkezi, 2005, s. 53.

Aksu, Hüsametdin, “Hurûfilik”, **DİA**, Cilt: 18, İstanbul, 1998.

Albayrak, Nurettin, “Vîrânî”, Cilt: 43, **DİA**, İstanbul, 2013, s. 110.

Algar, Hamid, “Çârdeh Ma'sûm-i Pâk, **DİA**, Cilt: 8, İstanbul, 1993, ss. 227-228.

Artun, Erman, **Dinî-Tasavvufî Halk Edebiyatı**, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2006.

Ballı, Hasan Hüseyin, “Hurûfilik Nedir?”, **e-makâlât Mezhep Araştırmaları**, IV/2 (Güz 2011), s. 31, ISSN 1309-5803, www.Emakalat.com. , 2011.

Ballı, Hasan Hüseyin, **Hurûfilîğin Doğuşu ve Fazlullâh Hurûfî**, Hikmetevi Yayınları, İstanbul, 2013.

Barkan, Ömer Lütfi, “Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler I: İstilâ Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zâviyeler” **Vakıflar Dergisi-II**, Vakıflar Umum Müdürlüğü Neşriyatı, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul, 1974, ss. 283-285.

Cebecioğlu, Ethem, **Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü**, Ağaç Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2009.

Ceyhan, Adem, **Türk Edebiyatı'nda Hz. Ali Vecizeleri**, Öncü Kitap Yayınları, Ankara, 2006.

Coşan, M. Esad, **Hacı Bektâş-ı Velî ve Bektâşîlik, Akademik Çalışmalar**: 05, Server İletişim Yayınları, İstanbul, 2013.

Çavuşoğlu, Ali (Ed.), **Ahîlik Uluslararası Sempozyumu, ‘Kalite Merkezli Bir Yaşam’, Bildiri Kitabı**, Erciyes Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Kayseri, 2011.

Çift, Salih, “Bektâşî Geleneğinde Vahdet-i Vücut ve İbnü’l Arabî”, **Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi, (İbnü’l Arabî Özel Sayısı-2)**, Ankara, 2009, Sayı: 23.

Demirci, Mehmet, “Müslüman Türklerde Tasavvuf”, **Türkler**, Cilt:5, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 494.

el-Hindî, Alaeddîn Ali b. Hüsâmüddîn, *Müntehâbü’l-Kenz*, (I-V), Dâru’s-sâdır, Beyrut, ts.

Eraslan, Kemal, **Dîvân-ı Hikmet’ten Seçmeler**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1983.

Eröz, Mehmet, **Türkiye’de Alevîlik-Bektâşîlik**, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1990.

Fırlalı, Ethem Rûhî, **Çağımızda İtikâdî İslâm Mezhepleri**, Selçuk Yayınları, Ankara, 1980.

Fırlalı, Ethem Rûhî, **Türkiye’de Alevîlik Bektâşîlik**, İzmir İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İzmir, 2006.

Fırlalı, Ethem Rûhî, “İsnâ Aşeriyye”, **DİA**, Cilt:23, İstanbul, 2001, s. 142.

Gölpınarlı, Abdülbaki, **Hurûfîlik Metinleri Kataloğu**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1989.

Gölpınarlı, Abdülbaki, **Alevî Bektâşî Nefesleri**, İnkılap Kitabevi Yayın Sanayi, İstanbul, 1992.

Güngör, Zülfikar, “Türk-İslam Edebiyatı Eserleri”, **Türk-İslâm Edebiyatı El Kitabı**, Grafiker Yayınları, Ali Yılmaz (Ed.), Ankara, 2012.

Kafesoğlu, İbrahim, **Türk Milli Kültürü**, Ötüken Yayınları , İstanbul, 2011.

Kaya, Perihan, **Fakirnâme(Vîrânî Baba Risâlesi)**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2009.

Kazıcı, Ziya, “Ahîlik”, **DİA**, Cilt:1, İstanbul, 1988, s. 540.

Köprülü, Fuad, **Türk Edebiyatı Tarihi**, Ötüken Yayınevi, İstanbul, 1981.

Köprülü, Fuad, **Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1984.

Köprülü, Fuad, **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2009.

Kutlu, Sönmez, **Türkler ve İslâm Tasavvuru**, İSAM Yayınları , İstanbul, 2011.

Levend, Agah Sırrı, **Divan Edebiyatı**, Enderun Kitabevi, İstanbul, 1984

Noyan, Bedri, **Bütün Yönleriyle Bektâşîlik ve Alevîlik**, Ardıç Yayınları, Cilt:4, Ankara, 2001, s. 536-541.

Ocak, Ahmet Yaşar, “Bektâşîlik”, **DİA**, Cilt:5, İstanbul, 1992, ss.375-376.

Ocak, Ahmet Yaşar, **Babâîler İsyanı**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1996.

Ocak, Ahmet Yaşar, **Alevî ve Bektâşî İnançlarının İslâm Öncesi Temelleri**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2000.

Onay, Ahmet Talat, **Eski Türk Edebiyatı'nda Mazmunlar ve İzahı**, MEB. Yayınları, İstanbul, 2004.

Özdemir, Hikmet, “Horasan’dan Anadolu’ya Hacı Bektâş-ı Velî”, **Dil ve Edebiyat**, Sayı: 20, Ağustos 2010, s. 16.

Öztelli, Cahit, **Bektâşî Gülleri**, Alevî-Bektâşî Şiirleri Antolojisi, Milliyet Yayınları, Türk Klasikleri Dizisi: 10

Öztürk, Ali, **Abdullak Salahaddîn-i Uşşâkî'nin Hz Ali Dîvânı Tercümesi**, Araştırma Yayınları, Ankara, 2013.

Pakalın, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, Milli Eğitim Basımevi, (I-III), İstanbul, 1983.

Pala, İskender, “Bezm-i Cem”, **DİA**, Cilt:6, İstanbul, s. 106

Pala, İskender, **Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü**, Kapı Yayınları, İstanbul, 2004.

Yıldıran Sarıkaya, Meliha, **Türk-İslam Edebiyatında Hz. Ali** (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2014

Soyyer, Yılmaz, **19. Yüzyılda Bektâşîlik**, Frida Yayınları , İstanbul, 2012.

Şener, Halil İbrahim, **Türk Edebiyatında Manzum Esmâü'l Hüsnâlar**, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 1985.

Turan, Osman, **Selçuklular ve İslâmiyet**, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1993.

Turan, Osman **Selçuklular Zamanında Türkiye**, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2010.

Uludağ, Süleymen, **Tasavvuf Terimleri Sözlüğü**, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2001.

Uludağ, Süleyman, **Keşif ve Kerâmet**, Sufi Kitap Yayınevi, İstanbul, 2008.

Ünal, Bihter, **Vîrânî Dede-Fakr-nâme**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya, 2006.

Üzüm, İlyas, **Tarihsel ve Kültürel Boyutlarıyla Alevîlik**, İsam Yayınları, İstanbul, 2009.

Üzüm, İlyas, “İsnâ Aşeriyye”, **DİA**, Cilt:23, İstanbul, 2001, s. 147-149.

Vaktidolu, Adil Ali Atalay, **Vîrânî Dîvânı ve Risalesi (Buyruğu)**, Can Yayınları, İstanbul, 1998.

Yavuz, Yusuf Şevki, “İstivâ”, **DİA**, Cilt:23, İstanbul, 2001, s. 402.

Yeniterzi, Emine **Türk Edebiyatında Na’tlar(Antoloji)**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2002.

Yitik, Ali İhsan, “Tenâsüh”, **DİA**, Cilt:40, İstanbul, 2011, s. 441-443.

Zerkeşî, Bedrüddin Ebû Bekr Ahmed b. Abdullah, *et-Tezkira fî Ehâdîsi’l-Müştehra*, Beyrut, 1986, s. 216.

İKİNCİ BÖLÜM

VÎRÂNÎ ABDÂL DÎVÂNÎ (METİN)

2.1. METİN AKTARIMINDA TAKİP EDİLEN USÛL VE ESASLAR

1. Dîvân'da her bir manzume için bir şiir numarası verilmiş olup bu şiir numaralarının altlarında o şiirin vezni tespit edilmiştir. Vezni tespit edilemeyen şiirler için “vezni tespit edilememiştir.” ibaresi şiir numaralarının altında belirtilmiştir.

2. Metin kurulumunda vezin eksiklikleri nedeniyle sık sık metin tamiri yapılmıştır. Bu bazen bir kelime bazen de bir ek olabilmektedir. Ancak metinde en çok kullanılan Türkçe’de u, ü veya vu, vü şeklinde okunan atıf vavı bulunması gereken ancak metinde konmayan yerlerdebu atıf vavları [] işareti ile paranteze alınmıştır. “*Ğulāmım cān [u] dilden Murtaẓāya*” ifadesinde olduğu gibi.

3. Özel isimler, AllâhTeâlâ’nın esmâ-i hüsnâsı, Hz. Peygamber’in, Hz. Ali’nin, Ehl-i beyt’in, on iki imam’ın ve diğer peygamberlerin isimleri büyük harfle yazılmıştır. “*Bu sözi böyle dimişdir vahy-ile Sübhān bize*”; “*Yā nice şefkāt umarsıñ Aḥmed-i Muḥtārdan*”; “*Mūsā-yı Kāzım ‘Ali Mūsā Rızā dergāhına*” gibi.

4. Allâh lafzı muzafun ileyh olduğu durumlar, bazı isim ve kelimeler ve Arapça tamlamalar yazılırken kesme işareti (‘) ile ayrılmıştır. “*Kelāmu’llāh*”, “*Zeyne’l-abā*”, “*fi’l-ḥaḳīḳa*” gibi. Aynı işaret iki kelimedenden meydana gelip devamlı ses düşmesi neticesinde tek kelime şeklinde kalıplaşmış sözlerde düşen ses, (’) işareti ile gösterilmiştir: “*n’ideyim*”, “*n’idem*” gibi.

5. Âyet ve hadîs iktibasları italik olarak yazılmıştır. Bunlarla ilgili açıklamalar çalışmamızın tahlil bölümünde yapılacağından ayrıca dipnot verilmesi gerekli görülmemiştir.

6. “bi” Arapça harf-i ceri ile bütün Farsça ön ve son ekler kısa çizgi (-) işareti ile ayrılmıştır. “*bî-şekk*”, “*bî-gümān*”, “*Eyyüb-veş*”, “*secde-gāh*”, “*nā-maḥrem*”, “*dil-zār*”, “*be-gāyet*” gibi.

7. Farça ikili tekrarların yazımında, tekrarlanan kelimeler arasındaki ek veya edatlar kısa çizgi ile gösterilmiştir. “*ḥarf-be-ḥarf*”, “*ser-be-ser*”, “*ser-ā-ser*” “*dem-ā-dem*”, “*dem-be-dem*” gibi.

8. Türkçe ile, ise edatları; ikinci tekil kişi iseñ şahıs zamiri vezin durumuna göre bazen kısa çizgi ile gösterilmiştir. “*dīn-ile ĩmān*”, “*var-ise*”, “*añlar-iseñ*” gibi.

9. Kelime ortası veya sonu y harfi ya da v harfi ile yazılması gereken kelimeler nasıl yazılmışsa öyle okunmuştur. Herhangi bir düzeltme işlemi yapılmamıştır. “*görinen*”, “*yüziñe*” gibi.

10. Aşk veya ışk gibi iki ayrı şekilde okunabilen kelimelerde bu okunuşlardan biri tercih edilmiş ve metnin tamamında aynı şekilde okunmuştur.

11. Metin yazımında transkripsiyon sistemi kullanılmıştır. Transkripsiyon işaretleri aşağıda gösterilmiştir.

آ : Ā, ā

و : Ū, ū

ي : Ī, ī

ء : ’

ث : Š, š

ح : Ĥ, ĥ

خ : Ħ, ħ

ذ : Ẓ, ẓ

ص : Š, š

ض : Ž, ž, Đ, đ

ط : Ṭ, ṭ

ظ : Ẓ, ẓ

ع : ‘

غ : Ġ, ġ

ق : Q̣, q̣

ك : Ñ, ñ

12. “ء” harfinin, cezimli olduğu veya sakin bir harften sonra geldiği durumlarda sükûn, (ó) işareti kullanılarak gösterilmiştir: “*me ’mūr*”, “*mír ’āt*” gibi.

Arapça ve Farsça kelimelerdeki med harfleri ise aşağıdaki şekilde gösterilmiştir:

آ : Ā, ā

و : Ū, ū, ū̄

ي : Ī, ī, ī̄

Ayrıca Farsçadaki vâv-ı ma’dûleler med harfinden sonra kullanılan (̣) işareti ile gösterilmiştir: “*ḥāb*” gibi

2.2. Metin

5b

1

Me fā 'ī lün Me fā 'ī lün Fe 'ū lün

1. أ Allāh ' Alidir bā degil mi
ب Bismi'llāh ' Alidir bā degil mi
2. ت Tesellā bulmuşum bu noqtadan
ث *Semme vechu'llāh* ' Alidir bā degil mi
3. ج Cemālinden mu' ayyendir cihān
ح Ḥayātu'llāh ' Alidir bā degil mi
4. خ Hudādır cümle nāsa Murtaẓā
د Delīlu'llāh ' Alidir bā degil mi
5. ذ Zevāl olmaz ' Ali vāhıde
ر Resūlu'llāh ' Alidir bā degil mi
6. ز Zikrimdir ' Ali medḥ dem-ā-dem
س Senā Allāh ' Alidir bā degil mi
7. ش Şehādet şeksiz aña
ص Şıfātu'llāh ' Alidir bā degil mi
8. ض Ziyā'-ı ḥayme-i mīād içün
ط Tınābu'llāh ' Alidir bā degil mi
9. ظ Zuhūr-ı her dü-çeşm-i ' āşıḳān
ع ' Ayn-ı Allāh ' Alidir bā degil mi

10. غ Ġanīmet gör bu ħāli
ف Faḥr-i Allāh ‘ Alidir bā degil mi
11. ق Ḳamu ‘ ilm ehlidir ‘ Ali
ك Kelāmu’llāh ‘ Alidir bā degil mi
12. ل La‘net kim ‘ Aliyi sevmedi
م Mü’minu’llāh ‘ Alidir bā degil mi
13. ن Niyāzım vāşıl olmaḳ Ḥaydara
و Vişālu’llāh ‘ Alidir bā degil mi
14. ه Hidāyet Ḥaydar oldı bī-gümān
ي Yemīnu’llāh ‘ Alidir bā degil mi
- 5a
15. پ Pāyānı yoḳdur hū der şāhid ebed
چ Çalābu’llāh ‘ Alidir bā degil mi
16. ژ Jeng-i diliñ eger sildiñse
گ Görüñ Allāh ‘ Alidir bā degil mi
17. Ey Vīrānī sen Nuşayrīsīñ şehā
Va’llāh bi’llāh ‘ Alidir bā degil mi

2

Me fā ‘ī lūn Me fā ‘ī lūn Fe ‘ū lūn

1. Ḥamel başıñdır Meriḥ āteşidir
Gözüñ emmāre bil Azrāilidir
Büyük şevr zühre ḥāk gibidir
Burundur muṭmainne İsrāfilidir
Huṭūtuñ on iki üç dört yedidir
Bu remzi bilmeyenler mübtedīdir

2. Eliñ Cevzā Uṭārid bādedidir
Kelāmīñ mülhime Cebrāilidir
Kamer emicek serāṭān ābebidir
Kulaḵ levvāme vü Mīkāīlidir
Huṭūṭuñ on iki üç dört yedidir
Bu remzi bilmeyenler mübtedīdir

3. Esed gögsüñ ü şems āteşidir
Kaşīñla kibrigiñ muşḥaf yiridir
Göbek mizān u zühre bādedidir
Kuşāḵdan yuḵarı gökdür yedidir
Huṭūṭuñ on iki üç dört yedidir
Bu remzi bilmeyenler mübtedīdir

4. Uṭārid sünbüle ḵāvs-i ḥākīdir
Kuşāḵdan aşaḡı yirdir yedidir
Zeker aḵreb ü Mirih ābebidir
Yedi ḵatdır cesed deryā yedidir
Huṭūṭuñ on iki üç dört yedidir
Bu remzi bilmeyenler mübtedīdir

6b

5. Bu dek ḵavs müşteri hem āteşidir
Yedi iḵlīm yedi āzā yedidir
Hedy dīzler zuḥaldır ḥākikidir
Sā' at cisim on iki günde cevīdir
Huṭūṭuñ on iki üç dört yedidir
Bu remzi bilmeyenler mübtedīdir

6. Delve bāldır zuḥal hem bādedidir
Şeb-i sā' at on iki burḵ gibidir
Ṭabān ḥūt müşteri ābebidir

Cem‘ -i ‘ âlem mübeyyensin sende gibidir
Huṭūṭuñ on iki üç dört yedidir
Bu remzi bilmeyenler mübtedîdir

7. Ey Vîrānî daḥi bil ki yedidir
Nice ‘ aşık geldi geçdi yedidir
Huṭūṭuñ on iki üç dört yedidir
Bu remzi bilmeyenler mübtedîdir

3

Me fâ ‘î lün Me fâ ‘î lün Me fâ ‘î lün Me fâ ‘î lün

1. Naẓar eyle eyā ṭālib ‘ Alidir cümle zātu’llāh
‘ Ali şānında şaddaḡnā ‘ Ali nūruna eyvā’llāh
2. ‘ Ali ‘ ilm-i ḥaḡīḡatdır ‘ Ali nūr-ı nübüvvetdir
‘ Ali tāc-ı saādetdir ‘ Alidir bā-i bismi’llāh
3. ‘ Ali şāh-ı şerīatdır ‘ Ali rāh-ı ṭarīḡatdır
‘ Ali dilde ma‘ rifetdir ‘ Ali nuṭḡumda rūḡu’llāh
4. ‘ Alidir raḡmet-i Raḡmān ‘ Alidir şāh-ı merdān
‘ Alidir dīn-ile īmān ‘ Ali ‘ ayn-ı kelāmu’llāh
5. ‘ Alidir cismimiñ cānı ‘ Alidir nuṭḡumuñ kānı
‘ Alidir cānımıñ cānı ‘ Alidir ‘ ilm-i bābu’llāh
6. ‘ Ali nūr-ı hidāyetdir ‘ Ali şāh-ı vilāyetdir
‘ Ali şāḡib-i kerāmet ‘ Alidir esrāru’llāh
7. ‘ Alidir *laḡmūke laḡmī* ‘ Alidir demmūke demmī
‘ Alidir *cismūke cismī* ‘ Alidir bil Resūlu’llāh

6a

8. ‘Alidir evvel [ü] āhir ‘Alidir bāṭını zāhir
‘Alidir ṭayyib [ü] ṭahir ‘Alidir faḥr-ı faḥru’llāh
9. ‘Ali cennet ‘Ali Rıdṽān ‘Ali ḥūrī ‘Ali ḡilmān
‘Ali cāndır ‘Ali cānān ‘Alidir levḥ üzre ‘arṣu’llāh
10. ‘Alidir cümleden bihter ‘Alidir yār-ı peygamber
‘Alidir sāḳī-i kevşer ‘Alidir uş bil Allāh
11. ‘Ali āteş ‘Ali bādı ‘Ali āb ‘Ali ḥāki
‘Ali fikri ‘Ali aḳlī heme aşḳ-ı ḥayatu’llāh
12. ‘Alidir cümleñ varı ‘Alidir Manşūruñ dārı
‘Alidir ‘āşıḳıñ yārı ‘Alidir cim cemālu’llāh
13. ‘Ali eldir ‘Ali ayak ‘Ali gözdür ‘Ali ḳulaḳ
‘Aliniñ sırrıdır key mu‘ allāḳ ‘Ali zāt-ı şıfātu’llāh
14. ‘Alidir maẓhar-ı zātım ‘Alidir ḥaṭṭ-ı āyātım
‘Alidir çün kemālātım ‘Alidir feyz-i feyzu’llāh
15. ‘Ali İncıl ‘Ali Tevrāt ‘Ali Zebūr ‘Ali Furḳān
‘Ali faẓlī ‘Ali irfān ‘Alidir *semme vechu’llāh*
16. ‘Alidir sācid [ü] mescūd ‘Alidir herkese maḳşūd
‘Alidir ḳıble-i ma‘būd ‘Alidir işte beytu’llāh
17. ‘Alidir şāḥib-i Düldül ‘Ali bülbul ‘Ali güldür
‘Ali esrār ‘Ali baldır ‘Ali lezzet nebātu’llāh

18. ‘Alidir gün gibi enver ‘Ali mihrāb ‘Ali minber
‘Alidir kâtil-i ‘anter ‘Ali destinde seyfu’llāh
19. ‘Alidir bu Vīrānīniñ ümīd-gāhı nazar-gāhı
‘Aliden ğayrı kim vardır ‘Alidir şol veliyyu’llāh

Nuṭṭ-ı Āḥir

4

Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lūn

1. Kaynadı taşdı gönül oy tolub nūr-ı ‘Ali
Da‘ vet ider her sâat kurbāna çün cān u dili
Umarım müyesser kılsun baña ol Rabb-ı Celīl
Āl-i evlādın yolunda bunı gördüm bedeli

7b

Şöyle itdim ‘aşk-ile taḥkīk [ü] sıdḳ-ı ‘ameli
Kim ‘Alidir var iden cümle cihānı ezeli

2. N’ideyim dārı fenāyım cānı n’ideyim
Böyle derdim var benim biñ dermānı n’ideyim
Turmayım düni gün tālib-i ‘irfān ideyim
Sevmişim şām [u] seher medḥ-i merdān ideyim
Şöyle itdim ‘aşk-ile taḥkīk [ü] sıdḳ-ı ‘ameli
Kim ‘Alidir var iden cümle cihānı ezeli

3. Mü’min-iseñ gel beri şāhı inkār eyleme
Dönüben kavm-i Yezīde varub ikrār eyleme
Sözümüz budur ḥaḳīḳat bunı tekrār eyleme
Söyle gel vaşfını şāhın ğayr-ı güftār eyleme
Şöyle itdim ‘aşk-ile taḥkīk [ü] sıdḳ-ı ‘ameli
Kim ‘Alidir var iden cümle cihānı ezeli

4. Kaṇṇaru baḵsam ‘Alidir görinen ṣīrīn cemāl
Devr ider nūr-ı felekde gāh bedr gāhī hilāl
Herkese irdi memātı aña irmedi zevāl
Oldurur ḥayyü’l-ḳadīmi bī-vezīr-i lā-yezāl
Şöyle itdim ‘aşḳ-ile taḥḳīḳ [ü] sıdḳ-ı ‘ameli
Kim ‘Alidir var iden cümle cihānı ezeli
5. Zāhidā şefḳat umarsıñ Muṣṭafādan muṭlaḳā
Şubḥa degin zıkrıñ olsun yā ‘Ali yā İlyā
Rūz-ı maḥşerde umarsıñ raḥmet ide Kibriyā
Gör ne muḡlaḳ sırdurur sulṭān-ı şāh-ı evliyā
Şöyle itdim ‘aşḳ-ile taḥḳīḳ [ü] sıdḳ-ı ‘ameli
Kim ‘Alidir var iden cümle cihānı ezeli
6. Cānımız Ḥasan Ḥüseyin hem ‘Ali Zeyne’l-abā
Bāḳır [u] Ca‘fer Kāzım Şāh-ı ‘Ali Mūsā Rızā
Taḳıyyi bā-Naḳī Āskerī Mehdi-i şāhib-livā
Bunları sevmeze Ḥaḳdan la‘net iner dāimā
Şöyle itdim ‘aşḳ-ile taḥḳīḳ [ü] sıdḳ-ı ‘ameli
Kim ‘Alidir var iden cümle cihānı ezeli
- 7a**
7. Bu Vīrānī Abdāl faḳīrīñ sulṭānı sensin yā ‘Ali
Rūz-ı maḥşerde dīn [ü] īmānı sensin yā ‘Ali
Hem tenim teni hem cānı cānānı sensin yā ‘Ali
Zāt-ı şānıñ medḥidir dāstānı sensin yā ‘Ali
Şöyle itdim ‘aşḳ-ile taḥḳīḳ [ü] sıdḳ-ı ‘ameli
Kim ‘Alidir var iden cümle cihānı ezeli

Merşiyeye-i Hazret-i İmām-ı Hüseyin

5

Fā' i lā tūn Fā' i lā tūn Fā' i lā tūn Fā' i lūn

1. Ey mevālī diñle imdi nuṭṭ-ı Hāḡ faẓl-ı İlāh
Rūz-ı maḥşerde muḥaḡḡaḡ mü'mine püşt [ü] penāh
Āl-i evlād-ı nebīdir şöyle bil bī-iştibāh
İrdi çün māh-ı muḥarrem aḡladı şems-ile māh
Ey Hüseyinler günidir mātem-i evlād-ı şāh
Gözyaşını ḡana döndür eyle gel feryād [u] āh
2. Yer [ü] gök aḡlar bu günde aḡlasıñ ey mü'minān
Zār ider cümle melekler ins ü cinn ḡūr [u] ḡilmān
Nār-ı duzaḡdan bulayım dirseñ sen [el] amān
La' net eyle ol Yezīde şad hezārān bī bī-gümān
Ey Hüseyinler günidir mātem-i evlād-ı şāh
Gözyaşını ḡana döndür eyle gel feryād [u] āh
3. Ger dediler Hāḡ ḡatında bulasın sen ' izzeti
Enbiyā vü evliyādan umar-iseñ şefḡati
Sev dile gel bu nuṭṭ-ı dilden çekme sen zaḡmeti
La' netidir toḡm-ı Mervān la' netidir la' neti
Ey Hüseyinler günidir mātem-i evlād-ı şāh
Gözyaşını ḡana döndür eyle gel feryād [u] āh
4. Ḳurretü'l-' aynım didi sev Hāḡ ḡabīb-i mürselīn
' Āşık-iseñ ' āşıkāna olıḡör ehl-i yaḡīn
Olmaḡ isterseñ ḡaḡīḡat külliyeñ ḡamdan emīn
La' netu'llāh viridiñ Şemr-i Süfyān-ı la' īn
Ey Hüseyinler günidir mātem-i evlād-ı şāh
Gözyaşını ḡana döndür eyle gel feryād [u] āh

5. Nesl-i şāh-ı evliyādır Hādī-i rāh-ı Hūdā
 Hāricīler bilmediler oldılar Hāḡdan cūdā
 Anlarıñ cānına men la‘ net söylerim dāimā
 Şad hezārān la‘ net olsun şad hezārān bī-riyā
 Ey Hüseynīler günidir mātem-i evlād-ı şāh
 Gözyaşını ḡana döndür eyle gel feryād [u] āh
6. Bil kaçan oldu şehīd ol nūr-ı pāk-i kibriyā
 Geldi ol dem semādan nāle-i nuṡḡ-ı şadā
 İtdiler āh Hüseyn vāh Hüseyn-i Kerbelā
 Yezīde itmek teberrā mü ‘mine ‘ ayn-ı şifā
 Ey Hüseynīler günidir mātem-i evlād-ı şāh
 Gözyaşını ḡana döndür eyle gel feryād [u] āh
7. Men Vīrānī Abdāl faḡīrim derd-mendim bir gedā
 İsterem rüz-ı kıyāmetde ‘ Aliden ilticā
 La‘ net olsun her kim oldu düşmānı āl-i abā
 Zerre deñli ba‘ zen ideniñ cānına la‘ net sezā
 Ey Hüseynīler günidir mātem-i evlād-ı şāh
 Gözyaşını ḡana döndür eyle gel feryād [u] āh

Medḡ-i ‘Aliyyü’l-Murtaḡā

6

Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lūn

1. Yā ‘Ali men senden ayrı Allāh dirim ḡayrı yok
 Zikrimiz bā-i bismi’llāh direm ḡayrı yok
 Nokṡa-i luṡfīndan oldu her dü-‘ ālem ser-te-ser
 Ol sebebden cümle zātu’llāh dirim ḡayrı yok
 ḡanda baḡdım yā ‘Ali senden özüñe görmedim
 Her nazardan *semme vechu’llāh* dirim ḡayrı yok
 Güş-ı cān-ile işitdim bunca eşyā zikrini

Her kelāma men kelāmu'llāh dirim ğayrı yok
Bu şehādet mülküni icād iden sensin bize
Z̄ide-i nūr-ı resūlu'llāh dirim ğayrı yok

8a

Ğayrı yokdur yā 'Aliyyu'llāh dirim ğayrı yok
Lā diyene la'netu'llāh dirim ğayrı yok

2. Senden özge Hāydarā sulṭānī dirim ğayrı yok
Gice gündüz Sübhānī dirim ğayrı yok
Ehl-i derd olan da'vāyı senden umsun yā 'Ali
Her faḳīrīñ derdine dermān dirim ğayrı yok
Her kimiñ maḳşūdıdır imān [u] dīn kılsun taleb
'Ayn [u] lām [u] yādurur imān direm ğayrı yok
Muṣṭafānīñ dem-be-dem Ḳur'ānda kimdir övüñdigi
Ol 'Alidir raḥmet-i Raḥmān dirim ğayrı yok
Ka'be [vü] kıblem 'Alidir cāndurur ḳurbānım uş
Men faḳīrīñ bir daḥi ḳurbān dirim ğayrı yok

Ğayrı yokdur yā 'Aliyyu'llāh dirim ğayrı yok
Lā diyene la'netu'llāh dirim ğayrı yok

3. Yā 'Ali sen 'āşıkānīñ yāri dirim ğayrı yok
Dü-cihānīñ sen teki men varı dirim ğayrı yok
Kimse 'aybın görmeyüb Settār ola 'āşıqlara
Senden özge yā 'Ali Settārı dirim ğayrı yok
Kim saña iḳrār idüb oldu Nuşayrī yā 'Ali
Şöyle nuşret buldı ol iḳrārı dirim ğayrı yok
Cān [u] dilden medḥiñe her kim ki bel bağlar seniñ
Medḥ-i şāh eyler daḥi güftārı dirim ğayrı yok
Evvelki maḳşūd eyledi görmek şıfāt-ı zātıñı
Her nefes anıñ şehā efkārı dirim ğayrı yok

Ėayrı yokdur yā ‘ Aliyyu’llāh dirim Ėayrı yok
Lā diyene la‘ netu’llāh dirim Ėayrı yok

4. Cümle ma‘ būduñ ‘ Ali ‘ ālāsı dirim Ėayrı yok
Ehl-i ikrār olanıñ Mevlāsı dirim Ėayrı yok
İsmiñi zıkr eyleyen ‘ ārifleriñ şām [u] seher
Zıkr [ü] fikri oldurur esmāsı dirim Ėayrı yok

9b

Yā ‘ Ali her kim seni göñlünde pinhān eyledi
Uş derūnundan gelen peydāsı dirim Ėayrı yok
Başlayım medhiñ yazub evşāfiñi vaşf itmege
Dest-i yemīninde gelen inşāsı dirim Ėayrı yok
Kim ki saña ikrār idüb taḥḫīkle bel bağladı
Lāyı koyubdur dilā illāsı dirim Ėayrı yok

Ėayrı yokdur yā ‘ Aliyyu’llāh dirim Ėayrı yok
Lā diyene la‘ netu’llāh dirim Ėayrı yok

5. Men Vīrānīyim ‘ Aliniñ āl[i] dirim Ėayrı yok
Her kelāmım dilde dāim ‘ āli dirim Ėayrı yok
Tekiyye-i faḥr-ı ibtidāsı dirim Ėayrı yok
Ehl-i faḥrıñ şādıḳānıñ şalı dirim Ėayrı yok
Evvelā ferd-i aḥad ya‘ nī ‘ Alidir zāhidā
Şūret-i aḥsendeki şol ḥāli dirim Ėayrı yok
Cīfeye el şunmadı Ėayrı daḫi kerkes gibi
Bundan özge zāhidā a‘ māyı dirim Ėayrı yok
Men Vīrānīyim ‘ Ali ikrārına bel bağladım
Bu faḳīriñ bir daḫi eşkāli dirim Ėayrı yok

Ėayrı yokdur yā ‘ Aliyyu’llāh dirim Ėayrı yok
Lā diyene la‘ netu’llāh dirim Ėayrı yok

Der Medh-i Hâcî Bektâş-ı Velî Kıddise Sırrihü'l-Celî

7

Fâ 'i lâ tün Fâ 'i lâ tün Fâ 'i lâ tün Fâ 'i lün

1. Ey muvaḥḥid diñle medh-i Hâcî Bektâş-ı Velî
Ḥayy-i bâķî lâ-yezâli Ḥaydar-ı nesl-i ' Ali
Tekye-gâh-ı gülşen içre vird ider cân bülbülü
Şöyle bil sulṭân Balımdır naķd-ı hünkârım ' Ali
2. Emr kıldı çün cemâda yürüdi cânsız ḥacer
Nuṭkuna bend oldu ' âlem meyve bitürdi şecer
İns ü cinniñ uş dilinde vird[i] budur ser-be-ser
Şöyle bil sulṭân Balımdır naķd-ı hünkârım ' Ali
3. Aḥmed-i Ḥaydar Ḥasan hem Ḥüseyn şâh-ı Kerbelâ
' Âbidîn Bâķır[u] Ca' fer hem imâm-ı reh-nümâ
Nesl-i Kâzım şâh-ı ferzend-i Ḥorâsânî Rızâ
Şöyle bil sulṭân Balımdır naķd-ı hünkârım ' Ali

9a

4. Şâh Taķîniñ sırrıdır Şâh Naķî ol bî-gümân
' Askerî olub geliser Mehdî-i aḥir zamân
Diyeler ḥallaķ-ı cihânıñ el-amân el-amân
Şöyle bil sulṭân Bālımdır naķd-ı hünkârım ' Ali
5. Her kim iķrâr eylemez münkir münafıķdır yaķîñ
Enbiyâ vü evliyâ bir nûr-ı Ḥaķdır kim mübîn
Gel şimâl ehlinden olma ola gör ehl-i yemîn
Şöyle bil sulṭân Bālımdır naķd-ı hünkârım ' Ali
6. Faḥr-ı ' âlem seyyidü'l-kevneyn hem tâc-ı istivâ
Şânına münzel olubdur işte *levlâke lemâ*

Münkiriñ cānına la‘ net eyledi Hāk dāimā
Şöyle bil sultān Balımdır naqd-ı hünkārım ‘ Ali

7. Bu Vīrānī Abdāl faķīr bend-i fermānīñ seniñ
İltimās eyler müdām ire ihsānīñ seniñ
Hāk-pāye yüz sürülden oldu kurbānīñ seniñ
Şöyle bil sultān Balımdır naqd-ı hünkārım ‘ Ali

Duvāzdeh-i Īmām

8

Me fā ‘ī lūn Me fā ‘ī lūn Fe ‘ū lūn

1. ‘ Aliyyü’l-Murtażā şāh-ı cihānīñ
Odur lahmı Muḥammed Muştafānīñ
2. ‘ Alidir hem atası ehl-i beytiñ
Hasan şāh-ı Hüseyin-i Kerbelānīñ
3. ‘ Ali Zeyne’l-abā Bākır Ca‘ fer-çün
Sīnem kalkan[ı] oldu her belānīñ
4. Īmām-ı Ca‘ fer-i şadık sigādır
Muḥakkaķ rehberi heb ‘ ārifānīñ
5. Şehā Kāzım tutubdur dilde mesken
Anīñ-çün kuluyum Mūsā Rızānīñ
6. Muḥammeddir Taķī anīñ yolunda
Göñül merdānesi cümle cefānīñ
7. ‘ Alidir çün Naķī mīr-i velāyet
Bulardır nūr-ı pākı evliyānīñ

10b

8. Ḥasanü'l-[‘]Askerî çıkub geldi murāda
 Ṭoladı [‘]askerin küfr ü gümānıñ
9. Ḥaḳīḳat bendesiyim cān [u] dilden
 Muḥammed Mehdī-i şāhib-zamānıñ
10. Vīrān Abdāl ġarībim bir kemine
 Ezelden kemteriyim abdālānıñ
11. İdiñ gülbeng[i] anladıkça ismi
 Niyāzı budur sizden Vīrānıñ

9

Fā[‘] i lā tūn Fā[‘] i lā tūn Fā[‘] i lā tūn Fā[‘] i lūn

1. Diñle imdi ey birāder vaḥy-i Ḥaḳḳı bir varaḳ
 Kim nice baş ƣaldırub [‘]arż eyledi mihr-i şafaḳ
 Rūşen oldı faẓl-ı Ḥaḳ virdi cemālinden sabak
 Ehl-i Ḥaḳ-iseñ beri gel bu söze tut ƣulak

Nesl-i şāh-ı evliyādır dü-cihān şahbāzıdır
Ġāzīleriñ serveri serdārı Seyyid Ġāzīdir

2. [‘]Ulvi suflī ins ü cinn vuḥuş tuyūr
 Dest-i şāh-ı Zü'l-fiḳār ile idübdür ḥaḳ zuhūr
 Ger dilerseñ rüz-ı maḥşer içesin mā'-i tuhūr
 Dilde zıkr eyle bu nuṭḳı zıkr ider ġılmān [u] ḥūr

Nesl-i şāh-ı evliyādır dü-cihān şahbāzıdır
Ġāzīleriñ serveri serdārı Seyyid Ġāzīdir

3. Uş haķīkat baħr[i] içre enbiyâdır evliyâ
Şâh Hasan nûr-ı Hüseyn o şehîd-i bî-riyâ
Hem İmâm-ı ‘Ābidîn haķdır hidâyet reh-nümâ
İsm-i ‘Āzamdır bu ismi vird idegôr dâimâ

Nesl-i şâh-ı evliyâdır dü-cihân şahbâzıdır
Ġâzîleriñ serveri serdârı Seyyid Ġâzîdir

4. Bâķır-ı Ca‘ fer haķīkat *küntü kenzu’llâh*dır
Kâzım Mûsâ Rızâ vü hâcc-ı beytu’llâhdır
Şâh-ı Taķî bâ-Naķî gôr bâ-i bismi’llâhdır
Şâh-ı Battâl bu cihânıñ ismi seyfu’llâhdır

Nesl-i şâh-ı evliyâdır dü-cihân şahbâzıdır
Ġâzîleriñ serveri serdârı Seyyid Ġâzîdir

5. ‘Askerî hem Mehdî-i şâhib-zamânıñ haķ-içün
Āl-i evlâdını bedrû’d-dücânıñ haķ-içün
Cürmi çoķdur bu Vîrânîniñ Hudânıñ haķ-içün
Sen bağışla şâh-ı seyyid Murtażânıñ haķ-içün

Nesl-i şâh-ı evliyâdır dü-cihân şahbâzıdır
Ġâzîleriñ serveri serdârı Seyyid Ġâzîdir

10a

10

Me fâ‘ î lün Me fâ‘ î lün Fe‘ ū lün

1. Cemâliñ dilberâ nûr-ı beķâdır
Anı vaşf şâf eylemek rûha ğıdâdır
2. Beyân-ı lafzatu’llâhdır cemâliñ
Ki bist ū heşt si vü dü dü-Hudâdır

3. Eger vaşf eyler-isem vaşfa qābil
Degildir bil şöyle nūr-ı ziyādır
4. Heme meşhūr olubdur dü-cihān
‘ Aceb āyīne-i gītī-nümādır
5. Raḥīn sevdāsına düşmek nigārā
Belā üstüne artık bir belādır
6. Şifātīn aq ḥaṭṭı olur on dōrt
Yedi yedi ḥaṭṭıñ daḥı qarādır
7. Kemālīn bulur on dōrt günde ol māh
Ki on dōrt gicesi vech-i māhlikādır
8. Ḥuṭūṭ-ı ḥaṭṭıña nisbet olunmuş
Ezel evvel dilā ol mācerādır
9. Kıyāmet qaşlarıñdır *qābe kavseyn*
Aña cānlar fedā itmek revādır
10. Gözüñ derūnda müjgānıñ ḥadengi
Pūṭe-i sīnemi urdı yaradır
11. Yoluñda cān [u] ten küllü tufeylā
Sezādır pādīşāhım cān sezādır
12. Cemālīn Ka‘ besinde şad hezārān
Nice biñ cānlar olsa heb fedādır

13. Leb-i la‘liñ nigārā kıymetine
Cihānıñ virseñ uş yarım bahādır
14. Ḥalīlu’llāh niçün şakḳ itdi zülfin
Şırāt-ı müstakīm ol istivādır
15. Bu sırrı añlayan insān-ı ḳāmil
Anıñ hükmi biliñ ḳāfdan ḳāfadır
16. Bu ma‘nādan ḥaberdār olmayana
Ḥaḳīḳat aña şoñ demde cezādır

11b

17. Vīrān Abdāl şehā senden kesilmez
Ezel toprağı ‘aşkıñla binādır

Nuṭḳ-ı Ahir

11

Mūs tef ‘ī lün Mūs tef ‘ī lün Mūs tef ‘ī lün Mūs tef ‘ī lün

1. Hem mazḥar-ı envār-ı zāt hem keşf-i ḥill-i müşkülāt
Hem şāḥib-i cümle şıfāt sen şāḥ Murtażā ‘Ali
2. Hem cismimizde cānımız hem cān-ile cānānımız
Hem şübhesiz merdānımız sen şāḥ Murtażā ‘Ali
3. Hem pādişāḥ-ı bī-vezīr hem ‘āleme bedr-i münīr
Hem mü’mine dest-gīr sen şāḥ Murtażā ‘Ali
4. Hem zeyn idersiñ gülleri hem inleden bülbülleri
Hem söyleyen her dilleri sen şāḥ Murtażā ‘Ali
5. Hem ‘āşık-ı ma‘şūk tūī hem cümleye mālīk tūī
Hem ḳādir-i mālīk tūī sen şāḥ Murtażā ‘Ali

6. Hem ‘ilm-i ledün Cāvidān hem kıble-gāh-ı mü’minān
Hem hākim-i kevn-i mekân sen şāh Murtażā ‘Ali
7. Hem Seyyid-i Battāl olan hem kāfire kattāl olan
Hem Vīrānī Abdāl olan sen şāh Murtażā ‘Ali

Nuṭṭ-ı Ahir

12

Mef‘ ū lū Me fā‘ ī lūn Mef‘ ū lū Me fā‘ ī lūn

1. Cismimde olan cānım tamarda olan xanım
Gönlümde olan hānım ol şāh-ı veliyyu’llāh
2. Derdime dermān olan zaḥmıma loḫmān olan
Cānımda olan cānān ol şāh-ı veliyyu’llāh
3. Dilimde olan destān virdimde olan Qur’ān
Zikrimde olan her ān ol şāh-ı veliyyu’llāh
4. Nuṭṭumda olan bürhān rāhımda olan erkān
Destimde olan dāmān ol şāh-ı veliyyu’llāh
5. Dehrimde olam ummān şadefde olan dürdān
Gözümde olan seyrān ol şāh-ı veliyyu’llāh
6. Gözümde olan seyrān cür‘ amda olan peymān
Çeşmimde olan hayvān ol şāh-ı veliyyu’llāh
7. Luṭf-ile iḥsān iden ism-ile gelen Vīrān
Resm-ile olan merdān ol şāh-ı veliyyu’llāh

Nuṭṭ-1 Aḥir

13

Mef'ū lū Me fā 'ī lūn Me fā 'ī lūn Fe 'ū lūn

1. Zāhidā ne dirim diñle iḵrārım ' Alidir
Şıdḡ-ile ezel dilde tekrārım ' Alidir

11a

2. Gözümde vü sözümde cismimde gezen cān
Sem'imde ' aḡlımda vü hüşyārım ' Alidir
3. Çün baña ezel cismimle cānān ' Ali geldi
Zātımda şıfātımdaki dīdārım ' Alidir
4. Bildüm kamu eşyāda mevcūd olan oldur
Taḡḡıḡ iderim gel beri cabbārım ' Alidir
5. Nuşret buluben olmuşum men şāha Nuşayrī
Ḥaḡ gördüm ' ayn-ile Settārım ' Alidir
6. Kalmadı cismimde bir zerrece perde
Gün gibi ' ayān oldu ki envārım ' Alidir
7. Geçdim kamudan neyleyim dār-ı fenāyı
Ġayrı niderim gel benim kārım ' Alidir
8. Dünyā vü āḡiretde vü her ḡanda olursa
Benimle bile ḡanda varım ' Alidir
9. Kaḡan buradan rıḡlet iderem dār-ı beḡāya
Kevşer virici sāḡi-i ebrārım ' Alidir

10. İllā Hū dirim ya‘ nī ‘ Ali oldu kelāmım
Ummān oluben zerre nuşşārım ‘ Alidir
11. Ben bende-i Vīrān olub odlara yansam
İkrār-ı ezel budurur Hāḡ varım ‘ Alidir

Nuṭḡ-ı Aḡir

14

Mef‘ū lū Me fā ‘ī lū Fe ‘ū lūn

1. ‘Ayn-ile a‘ lā mīm-ile Mevlā
İsm-ile esmā sensin eyā şāh
2. Dāl-ile dānā gözümdede binā
Hāzır her cā sensin eyā şāh
3. Göñlüme maḡşūd ‘ aşḡıma ma‘ būd
Secdeme mescūd sensin eyā şāh
4. Cānıma cānān derdime dermān
‘İlmime Ḳur’ān sensin eyā şāh
5. Kāf-ı kitābım nuṭḡ-ı ḡesābım
İşte cevābım sensin eyā şāh
6. Āb-ı ḡayātım zāt-ı şıfātım
Nūḡ-ı necātım sensin eyā şāh
- 12b
7. Kārıma kārşūd ṭālī‘ -i mes‘ ūd
Şāhid-i ma‘ būd sensin eyā şāh
8. Bendeye bürhān rāḡıma erkān
Dīnime īmān sensin eyā şāh

9. Āb-ı şarābım mest-i arābım
 Aşl-ı türābım sensin eyā şāh
10. Kadr [ü] berātım acc [u] zekātım
 Şavm [u] şalātım sensin eyā şāh
11. Sen baña dīdār sırr-ile esrār
 Gün gibi envār sensin eyā şāh
12. Hālīk [ü] Hallāk rāzık-ı Rezzāk
 Fā‘il-i muṭlak sensin eyā şāh
13. ‘Āşık [u] ma‘ şūk şıdk-ile şādık
 Cān-ile lāyık sensin eyā şāh
14. Şāh-ı şerī‘ at rāh-ı arīkat
 Nūr-ı aḳīkat sensin eyā şāh
15. Sırr-ı hidāyet şāh-ı velāyet
 Baña emānet sensin eyā şāh
16. Gel beri şāhım şems-ile māhım
 Püşt [ü] penāhım sensin eyā şāh
17. Menşüb-ı cāhım oğrıca rāhım
 Bī-şekk Allāhım sensin eyā şāh
18. ‘Aşk-ile Vīrān Abdāl ayrān
 Yoluña urbān sensin eyā şāh

19. Eyle gel ihsān yā šāh-ı merdān
Bir tolu noḡṣān sensin eyā šāh

Diger

15

Mef ‘ū lū Me fā ‘ī lū Me fā ‘ī lū Fe ‘ū lūn

1. Çün baña ezel cismimde cānān ‘ Ali geldi
Taḡḡīḡ ide gör dāimā Sübhān ‘ Ali geldi
2. Vaşf eyleyüben şām-ı seher vaşfını şāhıñ
Dil murğ-ı pervāz ide bürhān ‘ Ali geldi
3. Sırr-ı ezeli lem-yezeli zāhir olubdur
Tevrāt Zebūr İncıl Furḡān ‘ Ali geldi
4. Dilimde benim virdim durur o şāhım
Ḥaḡdan idi ‘ aşḡ-ile destān ‘ Ali geldi

12a

5. Niyyet idüb ḡur‘ ayı atdım ezeliden
Fālımda benim şıdḡ-ile dīvān ‘ Ali geldi
6. Bildim o demi tā bu deme gelüb irince
Bizimle bile ol şeh-i merdān ‘ Ali geldi
7. Rūşen oldı gönül meclis-i ‘ irfān-ı ḡaḡīḡat
Şunaldan toḡḡolu o dem peymānı ‘ Ali geldi
8. Ḥaḡdır sözüme eyleme inkār bir nazar ḡıl
Bu şavt [u] şadā şūret-i Raḡmān ‘ Ali geldi
9. Hem Ḥızra irüb istedim uş āb-ı ḡayātı
Gördüm o sâ‘ at çeşme-i ḡayvān ‘ Ali geldi

10. Hem şerî‘ at hem ʔarîkat ma‘ rifetiñ bu
Hakdır haķîkat nokta-i erkân ‘ Ali geldi
11. Vîrânî şāha şükr idüben eyle niyāzı
Gönlüñ evine sırr-ile mihmân ‘ Ali geldi

Diger Nutkı

16

Fā‘ i lā tün Fā‘ i lā tün Fā‘ i lā tün Fā‘ i lün

1. Fazl-ı Haķķıñ sırrına her kim āgāh olmadı
Kaldı zulmetde vücūd-ı şehrine şāh olmadı
2. Her kim itdi şıdk-ile cāndan şehādet Ādeme
Ehl-i ikrār oldu ol şeytān-ı gümrāh olmadı
3. Haṭṭ-ı zātında ‘ ale’l-arşı’s-tevānıñ sırrına
Añlayub fehmi eyleyen ‘ ālemde bî-rāh olmadı
4. Görmeyen kendi cemālinden beyān-ı fazl-ı Haķ
Toğmadı mağribden yüz gösterüb māh olmadı
5. Ey Vîrânî faķr-ı faḥrî her kim itdiyse kabûl
Egine nemed nesneden ikrāh olmadı

Diger Nutuk

17

Fā‘ i lā tün Fā‘ i lā tün Fā‘ i lā tün Fā‘ i lün

1. ‘ İyd-ı ekber bugün meydāna geldi tiğ-i taş
Katl-i nefsiñ şābiti olduķ kāmumuz çār-tırāş

2. Biz şebi devr eyledik saykāl idüb mir'atımız
Gitdi baş u gitdi diş ü gitdi şarib gitdi kaç
 3. Hāriciler oda yansun dürr-i gence pāremiz
Biñ teberrāya muvāfıķ oldu bilgil bu ma'āş
 4. Tekkeye gāh 'aşķ içinde baş açub abdāl olub
Ser-fürū itdik bu dem meydāna virdik cān [u] baş
- 13b
5. Çār anaşır sikkemiz ādem-i hāki biziz
Murtaẓādan destūr olsa eylesem bu sırrı fāş
 6. İnleyüb çalsam melāmet tablını seyyidā var
Çūşa gelse āteşimden kaynasa taş-ile taş
 7. Evliyānıñ kŭluyuz biz Bālımıñ kurbānıyız
İsm-ile Vırānıyız der köhne şāl oldu kumaş

Nuṭṭ-ı Āḫir

18

Fā' i lā tün Fā' i lā tün Fā' i lā tün Fā' i lün

1. Zāhidā bu dünyeyi bildiñ mi kimdir var iden
Geldiñ uş gitmekdesin gittiñ geldiñ nireden
2. Göz açub baķ bu cihānıñ 'aynına ey müdde'ī
'Arş-ı kürsi levḫ-i qalem seni kimdir yaradan
3. Bildim evvel zāt idiñ geldiñ şıfāta seyr ide
Kimini ḫubb-ı zāhir itdiñ dünyā-yı mekkāreden

4. Bu fenāya gelmeden ma‘būd-ı maḫṣūduñ nedir
Māl [u] mülk ‘avrat oğlan istiyorsun buradan
5. Yohsa Hayy [u] Hūyı zerk-i zehri sāliklik midir
Ḳo riyāyı zühd ü zevki işte gitdiñ aradan
6. Da‘vā-yı İslām idersiñ cāmi‘lerde va‘z idüb
Ḳurtarabildiñ mi şūfī nefsiñi emmāreden
7. Evlād-ı ‘Aliye bu‘z idersiñ dem-be-dem
Yā nice şefḳāt umarsıñ Aḫmed-i Muḫtārdan
8. Dīn-i İslām da‘vāsın kıılma eyā nādān-ı dūn
La‘net olsun cāniña ol sözleriñ inkārdan
9. Añla ey zāhid-i bed-baḫt-ı mürāī hūyıñ her mekes
Kim bizi ḫalk eyledi o Ḥallāk bir mervārdan
10. Çün didi *elem neşrahlek* şak idüb ol dāneyi
İki baḫş olduḳ o demde küfr-ile imān yek-pāreden
11. Ḳāf nūn emrine geldik sözüümüz ey bu’l-fazl
İkisin daḫi bir mürekkeb eyledi çār-pāreden
12. İkisi ehl-i cennet eyledi ‘ayne’l-yaḳīn
İkisini daḫi cehennem ehl[i] kııldı nārdan
13. *Kūn* diyüb kendi daḫi pinhāna çekdi başını
Maḫv olub bir hırḳa giydi ism-i dem şeş-pāreden

14. *Aḥsen-i taḫvīm* buyurdu yazdı didi zātına
Ḳāf ve'l-Ḳur'ān budur şad ḥarf on dört pāreden

15. Yazalar fehmi eyleyüb olduḡsa bu demden ḥayır
Tanıdın bildin muḥaḳḳaḳ seni kimdir yaradan

13a

16. Ger eger müdrik degilseñ yokdur idrāḳın seniñ
Olmamışdır saña kısmet görmege didārdan

17. Ḳulaḳ tut Vīrānī Abdāl sözüne zāhidā
Açdı dil kıldı şehādet dem-be-dem iḳrārdan

Nuṭḳ-ı Āḥir

19

Fā' i lā tūn Fā' i lā tūn Fā' i lā tūn Fā' i lūn

1. Çūşa geldi mihr-i dil Nīl ḳaynadı şaḡki ḥabāb
Kim derūnumda çalındı 'ud u çeng def rubāb

2. Seyr ide gezdim vücūdum ḥānesinde tā görem
Kim nedir bu 'ayş [u] işret sürülen demler 'acāb

3. Gördüm anda kırḳ vücūd 'āşıḳlar oturmuş tamām
Ellerinde cām-ı bāḳī raḳs idüb ṭurmaz şarāb

4. Secde itdim dervīşāna ṭopraḡa sürdüm yüzüm
Şundılar cām-ı visāli olmuşum mest-i ḥarāb

5. Mest-i lā-ya'ḳıl gezerken bu vücūdum şehrin
Uḡradım bir yerde yedi şaḡışa bī-ḥicāb

6. Gördüm anda yedi yıldız böylesince seyr ider
Hüküm ider kâfdan kâfa anlara biñ olmuş şihāb
7. Anlara daḥi sücūd idüb götürdim yere baş
Didiler şimden geri yok var saña şor ḥisāb
8. Hū didim yā Hū didim anlara da kıldım sefer
Seyr iderken nāgehān gūşuma irdi bir ḥīṭāb
9. Gel didi vardım oturmuş anda üç pādişāh
Söyleşürler dillerinde tevḥīd olmuş dört kitāb
10. Didiler hoş geldiñ ey dertli vücūd pīr-i devā
Ṭālī' iñ mes'ūd imiş lā ḥavf olub görem 'azāb
11. Secde-i şükr eyledim ol dem hemān kıldım 'oruç
'Azm idüb bir menzīle irdim o demde dost cenāb
12. Gördüm anda ḥayme-i mī'ād kurmuşlar tamām
Çevresine bir naẓar şaldım tamāmet yüz tınāb
13. İki yedi kez dolaşdım yüz tınābı ey aḥī
Bir kapu gördüm okudum lā-fetā feth oldu bāb
14. Gördüm anda pādişāh-ı ālem-i kuṭb-ı zamān
Levh-i meḥfūẓa naẓar idüb oturmuş bī-ḥicāb
15. Arkasın engrūze dönmüş yüzini kıbleye
Şağ elinde māh-tāb şol elinde āfītāb

14b

16. Oynadır çevgān idinmiş anları ol şubḥ [u] şām
Bir elin maşrıka şalmış bir elin mağribe t̤āb
17. Ḥamdüli'llāh didim ol dem ḥāke sürdüm yüzimi
Yerde ref' oldu gözümnden aradan kalkdı niḳāb
18. Bakdım ol dem cümle eşyā ser-be-ser yek nūr imiş
Ḥükm idüb çār ' anaşır ḥāki bādı nārı āb
19. Kuṭb-ı ' ālem nokṭa-i zāt-ı şıfātı ol Ḳadīm
' İlm-i eşyā nokṭa-i ferd-i aḥaddır oldu bāb
20. Zāt-ı bi'l-ḳuvve idi bi'l-fi' āl oldu kāināt
Bil bu nuṭṭuñ remzini didim saña Şāfī cevāb
21. Ey Vīrānī sen vücūduñ ḥānesinde nokṭayı
Fehm idüb kimdir ' Ali va'llāhu a' lem bi's-şavāb

Diger

20

Fā ' i lā tün Fā ' i lā tün Fā ' i lā tün Fā ' i lün

1. Ḥüsn [ü] ḥūbuñ dilberā kıldı tecellī nārdan
Āb [u] gil oldu mürekkeb görünür dīdārdan
2. Çünkü oldu peşt [ü] heşt ḥāk [u] āb oldu şey
Lām elif lā ya gider gel aña bu esrārdan
3. İstivā şakḳ idüb olur tamāmet si vü dü
Nokṭa-i ḥāk-i siyāh görine şol envārdan

4. Bist [ü] dü nokta-i hattıñ hurûfı elli harf
Farz olan evvel-i şal'ına Aḥmed-i Muḥtârdan
5. Oldı anıñ melfûz yitmiş iki ay şehsuvâr
İnbisât-ı nakş-ı vechiñ sırrı bu Cabbârdan
6. Biñ 'aded cümlesi ebced hesâbınca hattıñ
Bir nazar kı l şeş-cihâtda 'aynına güftârdan
7. Ey Vîrânî sen kelâmu'llâh-ı nâtıksın bugün
Her ki bilmez âdem olmaz görmez ol didârdan

Diger

21

Fâ' i lâ tûn Fâ' i lâ tûn Fâ' i lâ tûn Fâ' i lûn

1. Men gulâm-ı Ḥaydaram İlyâya yoldâş olmuşum
Zât-ı bi'l-kuvvâ iken evliyâya yoldâş olmuşum
2. Ol zamân ki der-i ma' nâ nokta-i yek harf idi
Bâ-i bismi'llâh-ile noktaya yoldâş olmuşum
3. Yer [ü] gök nüh felek hem 'arş [u] kürsî yog-iken
Ḥaḳḳ-ile bir zât idik Mevlâya yoldâş olmuşum
4. *Kûn* diyüb 'Azze vü Cell ol dem meni var eyledi
Âdemi ḥâk olub Ḥavvâya yoldâş olmuşum

14a

5. Çâr 'anâşır şeş-cihet müdrik mürekkeb olmadan
İsm-i resmi fehm idüb esmâya yoldâş olmuşum
6. Kimse bilmez ki benim aşlım uşûl-i kâinât
Cümle cisme cân olub eşyâya yoldâş olmuşum

7. Ey muvaḥḥid gizlũ gencim *kũntũ kenz* oldu ʿayān
ʿĀlem-i pinhān idim peydāya yoldāş olmuşum
8. Menzirim yok lā-meḳānım bī-ḳarārım gün gibi
Lĩk bu maʿnāda men her cāya yoldāş olmuşum
9. Her nebī kim devr-ile devr itdi işbu fāniden
Men daḡi Dāvud-ile Mūsāya yoldāş olmuşum
10. Şūr-ı İsrāfīl ḳaçan sıbteyn oḳurdu Meryeme
İbn-i Meryem dirilũb İśāya yoldāş olmuşum
11. Peyk-i ḥazret Aḡmede ḳār-yāra şunduk da sebbī
Biri men dervīş idim almaya yoldāş olmuşum
12. Nūr-ı Ḥaḳdır muṭlaḳā ābā-i ecdādım benim
Anñ-iḳün esfel-i ʿālāya yoldāş olmuşum
13. *Kũntũ kenziñ* kenziyim ismim daḡi Vīrānīdir
Ol sebebdan faḳr-ile ednāya yoldāş olmuşum

Diger

22

Me fāʿ ī lün Me fāʿ ī lün Feʿ ū lün

1. Sen olduñ cümleñiñ zāt-ı şıfātı
Sen olduñ var iden bu mümkinātı
2. Sen olduñ cümleñiñ aşl-ı ferʿi
Sen olduñ ehl-i ʿilmiñ müfredātı

3. Sen olduñ ilm-i tevḥīd-i ḥaḳāyık
Sen olduñ var iden her kâinâtı
 4. Sen olduñ kâtib-i tāyaya
Sen olduñ elf lām rā muḥkemâtı
 5. Sen olduñ ḥaḳīḳat ādem ḥaḳīḳat
Sen olduñ çār-‘anāşır şeş-cihātı
 6. Sen olduñ maẓhar-ı nūr-ı İlāhī
Sen olduñ vech-i Ḥaḳkıñ ümmeḥātı
 7. Sen olduñ si vü dü ‘ilm-i esmā
Sen olduñ Hızra irgören ḥayātı
 8. Sen olduñ sī vü dü ḥaṭṭ-ı hidāyet
Sen olduñ on yedi on beş şalātı
 9. Sen olduñ Ka‘be-i miḥrāb [u] minber
Sen olduñ ḥacc [u] ḥuccācın zekātı
- 15b
10. Sen olduñ terk-i tecdīd-i ḳalender
Sen olduñ faḳr-ı şāhın ṭayyībātı
 11. Sen olduñ ey Vīrānī ‘ālem içre
Muḥaḳḳaḳ keşf iden her müşkölātı

Diger

23

Me fā‘ ī lün Me fā‘ ī lün Fe‘ ū lün

1. ‘Aliyi bilmeyen şeyṭān-ı aḥmāk

- ‘Aliyi bilmeyenler oldu nā-ḥaḳ
2. ‘Aliyi bilmeyen merdūd-ı kâfir
Odur biliñ Ḥudâdır ‘ayn-ı muṭlaḳ
3. ‘Alidir ‘âlem-i sırr-ı ḥafıyyât
‘Aliyi bil yûri var sen ey alçaḳ
4. ‘Alisiz tâ‘atiñ külli hebâdır
‘Aliyi bil yûri var şûfi zerrâḳ
5. ‘Aliyi bil yûri var şûfî-i ḥâliş
Şûret ger olub şoḳma başıña misvâḳ
6. ‘Alidir ‘ilm-i tevcîd-i ḥaḳâyıḳ
‘Ali nûr-ı cihânda sırr-ı muḡlaḳ
7. ‘Alisiz cümle cismiñ fer‘i yokdur
‘Alisiz tutmadı hiç eli ayak
8. ‘Alidir yeri gögi ‘arş-ı kürsi
Odur ḳurdı bunı böyle mu‘allaḳ
9. ‘Alidir zıkr-i fikri cümle cismiñ
‘Alidir hem işiden gören revnaḳ
10. ‘Aliyi bilmeyen menzile irmez
Biliñ oldu ṭarîḳ üzre aḡsâḳ
11. Vîrânî Abdâl faḳîriñ zıkr-i dâim
‘Ali Ḥaḳdır ‘Ali Ḥaḳdır ‘Ali Ḥaḳ

Diger

24

Mef'ū lū Me fā 'ī lūn Mef'ū lū Me fā 'ī lūn

1. Ey perī ḥüsnüñ güli şaldı bülbüle ğavğa
Ğavğa-i 'ālem oldu ıoldı cihāna ğavğa
2. Zülfiñ teline şordum ne imiş bu sevdā
Sevdā-i 'ālem oldu ıoldı cihāna sevdā
3. 'Aşkıñdan ey perī rūḥ-ı 'aşq oldu yine peydā
Peydā-i 'ālem oldu ıoldı cihāna peydā
4. Ḥaḫ vechiñe yazmışdır ḥaṭṭıñda yed-i beyzā
Beyzā-i 'ālem oldu ıoldı cihāna beyzā
5. Oḫur anı dil şāḥ-ı naḫşında ezel esmā
Esmā-i 'ālem oldu ıoldı cihāna esmā

15a

6. Sen şehā ider secde dünyāda olan eşyā
Eşyā-yı 'ālem oldu ıoldı cihāna eşyā
7. Her kim ki seni gördi daḥl itmez aña dünyā
Dünyā-yı 'ālem oldu ıoldı cihāna dünyā
8. Oldı rūḥ-ı mücerred 'aşkıñla tek 'İsā
'İsā-yı 'ālem oldu ıoldı cihāna 'İsā
9. Ol kimse ki nefis-ile olmuşdur ebed rüsvā
Rüsvā-yı 'ālem oldu ıoldı cihāna rüsvā
10. Raḥm itmedi bi'llāḥ bil gel aña ol Mevlā
Mevlā-yı 'ālem oldu ıoldı cihāna Mevlā

11. Vechiñ okuyan gördi ‘aynında *Ṭāhā*
Ṭāhā-y1 ‘ālem oldı ıoldı cihāna *Ṭāhā*
12. Ey şāh-ı Necef hüsniñ gördüm süre-i Kefhā
Kefhā-y1 ‘ālem oldı ıoldı cihāna Kefhā
13. Virdiñ ezeli şāhım men miskīne sen dānā
Dānā-y1 ‘ālem oldı ıoldı cihāna dānā
14. Mest itdi meni ol şāh ‘aşk-ile idüb şeydā
Şeydā-y1 ‘ālem oldı ıoldı cihāna şeydā
15. İkrār-ı ezel virdi Vīrānī saña illā
İllā-y1 ‘ālem oldı ıoldı cihāna illā

Diger

25

Fā‘ i lā tün Fā‘ i lā tün Fā‘ i lā tün Fā‘ i lün

1. Zāhidā men bir gedāyım dönmezem ikrārdan
Hiç olur mı ‘āşık-ı şādıklar ol yārdan
2. Pāre pāre bu vücūdum tāne-i hardal gibi
İtseler dönmem muhaqqak Haydar-ı Kerrārdan
3. Cān bahā virdim ezelden ol veliyyu’llāha men
Gördüğüñ var mı döner hiç müşteri pazardan
4. Kim ki andan yüz çevire yaradan Mevlā-yı Hāq
Yüz dönderür maşer-i Aḥmed-i Muḥtārdan

5. Gel berü içmek ister-iseñ eger ‘ aşık gibi
Cür‘ a-i tevḥīd-i meyi sāķi-i ebrārdan
6. Bu cihānıñ lezzetinden fāriğ ol merdāna var
Pūṭperest olub beliñe bağlama zünnārdan
7. Ey Vīrānī sen görüldün gören gibi şāhıñ yüzine
Zāhir [ü] bāṭın ayrılmaz gözleri bi-dārdan

Diger

26

Me fā ‘ ī lün Me fā ‘ ī lün Fe ‘ ū lün

1. Seni ṭavāf itdiñ ḥācısın sen
Özüñde Ḥaḳḳı bulduñsa nācısın sen
2. Her siyāh rūyı boyarsın ağa
Ḳatı üstād boyacısın sen
3. Bir oḳ-ile iki ḳuş urduñ-ise
Ne muḥkem oḳçı vü yaycısın sen
4. Eger ölüleri diri ḳıldıñ-ise
Cemī‘ -i dertleriñ ‘ ilācısın sen
5. Ki ya‘ nī virdiñ-ise şıfāt-ı zāta
‘ Acāyib pek dost bahācısın sen
6. Oḳuyub ‘ ilm-i esmāyı bildiñ-ise
Marīz-i cehle devācısın sen

16b

7. Yunar-iseñ bir keserle dört tahta
‘ Aceb hikmet-i nebâcısın sen
8. Dört dīvāra on iki şıvâcılarsın
Yazı yazı üstüne imlâcısın sen
9. Añlar-iseñ bu kelâmıñ remzini
Pā vü ñā vü jā o çāvcısın sen
10. Hānegāhıñı on sekiz kat idersin
Yapdın tamāmet hānķācısın sen
11. Altı yedin idesin her köşede
On iki parça temennâcısın sen
12. Dört zincîre yedi kandîl asarsın
Her birin bir burca temâşācısın sen
13. On iki kapu iderseñ ol eve
Kimin açub kimin kapucısın sen
14. Yigirmi sekiz kişi koyarsın içine
Dört dañi var hampacısın sen
15. Eṭrāfına yetmiş iki pāsbānı
Bend idüb def -i belâcısın sen
16. Yüz tınāb idüb çevresine
Haymeyi kurduñ şarācısın sen
17. Şeş cihātından temāşā eyleyüb
Biñ a‘ dād olur edâcısın sen

18. Sekizi alem-i aşl olur hemîñ
Aşlı yerdîr sûre-i berâcısın sen
19. Otuz iki olur kelime-i kelâmıñ
Biñ otuz iki ziyâcısın sen
20. Oğursuñ ihlâş-ile sûre-i *İhlâş*
Bize bir du‘ â kı l du‘ âcısın sen
21. Talar-iseñ vaḥdetiñ deryâsına
Çûşa geldiñ de emvâcısın sen
22. Vîrânî bu sözüñ gerçek-ise
Muḥakḳak başlarıñ tâcısın sen

Diger Nuṭuḳ

27

16a

Me fâ ‘ î lün Me fâ ‘ î lün Me fâ ‘ î lün Me fâ ‘ î lün

1. Cemâliñ naḳşını temâşâ eylerim cânâ
Anıñla cân [u] dil levḥin muşaffâ eylerim cânâ
2. Kesübdürür çün gönül dilin cihânıñ cümle varından
Hemân vaşl-ı vişâliñle tesellâ eylerim cânâ
3. Dilimde yâ hû yâ men hû müdâmı ism-i bismi’llâh
Ki ‘ ayn [u] lâm [u] be ismin müsemmâ eylerim cânâ
4. ‘Ali evlâdınıñ muṭlak sefîl-i ḥâḳ-pâyiym
Daḫi her dem muḥabbet tevellâ eylerim cânâ

5. Bugün meydān-ı ‘aşk içre ‘Ali dīnleriñ bī-şekk
Yüzüm rāh-ı ‘ibāretten mülemmā eylerim cānā
6. Menim sermest-i lā-ya‘ kıl ‘Ali yolunda sırr-ı rūhum
Dilerlerse ne ğam-ı ğuşşam sem‘ana eylerim cānā
7. Şükür şāha yine anıñ cemāl-i ‘aşk-ı mihr-ile
Göñül āyīnesin her dem mücellā eylerim cānā
8. Vīrānīyim kamu şeyde daħi emvāt-ile hayda
Ḳadīm-i zāt-ı yektāyı tecellā eylerim cānā

Nuṭṭ-ı Diger

28

Fā ‘ i lā tūn Fā ‘ i lā tūn Fā ‘ i lā tūn Fā ‘ i lūn

1. Zāhidā sen şanma kim uş dü-serādır istegim
Ḥaḳ bilür Ḥaḳdan benim her dem liḳādır istegim
2. Zerrece firdevs içün ‘ālemde ğam-ġin olmazam
Ol velīler şāh-ı evliyādır istegim
3. Ḥāk-pā-yı şāh Ḥasan ḥulḳ-ı Rızāyım şübhesiz
Cümle-i şāh-ı şehīdān Kerbelādır istegim
4. ‘Ali Zeyne’l-‘abā Bāḳır yolunda çākerim
Ca‘fer-i şādık imām-ı reh-nümādır istegim
5. Mūsā-yı Kāzım ‘Ali Mūsā Rızānıñ ḳuluyum
Şāh Taḳī hem bā-Naḳī nūr-ı beḳādır istegim

6. ‘Askerī hem Mehdīdir ma‘būdumuz ğayrı degil
Çār deh-i ma‘sūm-ı pāk āl-i ‘abādır istegim
7. Ey Vīrānī dūnyā vü ‘uqbāda maḳṣūdum benim
Bā-i bismi’llāhi’r-raḥmān Murtaẓādır istegim

Nutḳ-ı Āḥir

29

Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lūn

1. Biz Urum Abdālınız faḥr-ı fenāmızdır ‘Ali
Bu fenā mülkünde ki zāt-ı beḳāmızdır ‘Ali
 2. Bāḳī oldur tā ebed herġiz aña yokdur zevāl
Ḥayy [u] Ḳayyum-ı İlāhı ibtidāmızdır ‘Ali
 3. İntihā yokdur ibtidāya cümlesi bir zāt imiş
Bā-i bismi’llāh-ile Ḥaḳdır ki bāmızdır ‘Ali
 4. Bā-i vaḥdet çün bize mesken olubdur ey aḥī
Dem-be-dem devrān bizimdir reh-nümāmızdır ‘Ali
- 17b
5. Reh-nümāmız ṣāh-ı merdān ṣīr-i Yezdān faẓl-ı Ḥaḳ
Biz gürūh-ı nāciyiz hem pişvāmızdır ‘Ali
 6. Pişvā oldur bize rāh-ı *ṣırāṭa’l-mūstaḳīm*
Vech-i eşyāda mu‘ayyen istivāmızdır ‘Ali
 7. İstivā-yı lām elifden ‘arṣa mi‘rāc eyledik
Gördük anda zāt-ı Ḥaḳ kim liḳāmızdır ‘Ali

8. Bu likāya cān baş arzū eyleyüb kılduk sücūd
Dönmeyiz şimden gerü biz kan bahāmızdır ‘Ali
9. Kan bahā oldu bize çünkim şāh-ı velī
Yine andan anı her demde recāmızdır ‘Ali
10. Recāmız ey Vīrānī Murtaẓāyı kendiden
Dilerüz her nefesde Murtaẓāmızdır ‘Ali

Nuṭṭ-ı Āḥir

30

Me fā‘ ī lūn Me fā‘ ī lūn Fe‘ ū lūn

1. Sözüüm diñle cihānıñ varıdır söz
Heme hem ‘ aşıkānıñ kārıdır söz
2. Vücuduñ köhnesi bir naḥle beñzer
Kelām oldu nebāt-ı yārıdır söz
3. Söz olmasa kulağı sen n’idersin
Kulaḫ ālāt nefas mi‘ mārıdır söz
4. Eger beyni eger çeşmi eger gūş
Kamunuñ nūr-ile envārıdır söz
5. Söz-ile on sekiz biñ ‘ ālem icād
Olubdur şöyle bil cabbārıdır söz
6. Söz oldu dört kitābıñ aşı fer‘ i
Ser-ā-ser ‘ ilme ḫilme cārıdır söz
7. Söz-ile bildi toḫsān biñ kelāmı
Muḥammed Muştafā güftārıdır söz

8. Eger tenzîl eger tevîl-i vaḥdet
Bilindi cümleñiñ esrârıdır söz
9. Vücûdı men ‘ arefte cehl şayrısıñ
Beyân eyler anıñ tîmârıdır söz
10. Söz oldı hem şehâdet ḥaḳ cemâle
İder her dem-be-dem ikrârıdır söz
11. Kaçan Ḥaḳ söz işide ehl-i dünyâ
Çevirür yüzün ol âyet ḥârıdır söz
12. Sözüñ ehline söyle ey Vîrânî
Bilür bu mümkinâtıñ vârisidir söz

Kelām-ı Âḥîr

31

Me fâ‘ î lûn Me fâ‘ î lûn Fe‘ ū lûn

1. Benim ‘aqlım bir ‘ibret-cāya düşdi
Muḥîṭ-i külli şey deryāya düşdi
- 17a 2. Ne ḥāletdir bu ḥālet ey qarındāş
Ḥudā birdir kamu eşyāya düşdi
3. Kamu şeyde çü Ḥaḳ ḥāzırdır Allāh
Neden isim anı yektāya düşdi
4. Bilen bildi nedir işte bu ḳudret
Ḥaḳa ḥamd eyleyüb ibḳāya düşdi

5. Oğur ol bā-i bismi'llāh-ı vaḥdet
Göñül virdi vü 'aqlı bāya düşdi
6. Hezārān kisveden kıldı tecellî
Anıñ-çün müdde'î ferdāya düşdi
7. Ma'āş 'aqlı olan bu işde kâh,r
Olubdur rûz-ı şeb ğavġāya düşdi
8. Kime kim 'aql-ı cüz'[i] yār olubdur
Ni'am-ı cennet-i a' lāya düşdi
9. Kaçan 'aql-ı kûl oldı zāt-ı insān
Cihāndan el çeküb Mevlāya düşdi
10. Gözin açdı gördi vech-i Hakkı
Ulaşdı zāta ol sevdāya düşdi
11. Okudı 'ilm-i vaḥdetden berātın
Elif lām rā-ile kefhāya düşdi
12. Dü-ķısm itdi şıfātı ḥaṭṭ-ı ḥālın
Anıñ şakķ-ı ḥaķıķat aya düşdi
13. Müdevvir ḥāl-i vaḥdet *ķul hüvā'llāh*
Yazılmış okuyan esmāya düşdi
14. Zihî devlet zihî fażl-ı 'ināyet
Kimiñ kim göñli evi ol nokṭāya düşdi
15. O vaķt itdi şıfāt-ı māsivāyı
Koyub lāyı hemān illāya düşdi

16. Vîrānî Abdāl bu yolda hem-niṣîni
Bulubdur faẓl āna hem-sāye düşdi
17. Cihānda oldur zāt-ı Hākka
Hemān bir loḡma bir hırkaya düşdi

Nazm-ı Diger

32

Fā' i lā tün Fā' i lā tün Fā' i lā tün Fā' i lün

1. Hüsni ruhsārîñ nigārā mäh-ı tâbân 'arz ider
Haṭṭ-ı hālîñ noḡtası ol şāh-ı merdān 'arz ider
2. Kanḡı nādāndır diyen kim bî-vefāsın dilbere
Zülfünüñ her bir telinde 'ahd-ı peymān 'arz ider
3. İki ḡaşîñ kipriḡîñ remzini dîvler añlamaz
Vaḡdehü lā-şerîke faẓl-ı Yezdān 'arz ider
- 18b
4. Levḡ-i maḡfûzuñ tılısm-ı huṭûṭ-ı vech naḡşını
Cāhil-i müşrik ne bilsün cümle Ḳur'ān 'arz ider
5. Kim bilür 'irfān olur dîndār olur ḡaḡḡa'l-yaḡîñ
Şübhesi ḡalmaz yaḡîñ Allāha îmān 'arz ider
6. Ruḡlarıñ esrārını her bî-hüner fehm itmedi
Kim bilür bu ma' nāyı kim rûḡ-ı insān 'arz ider
7. Cām-ı la' liñ şerbetin bilmez ṭahāretsiz faḡîñ
Her men-i müdrîk degildir şandı noḡşān 'arz ider
8. Lebleri la' liñ gülābı ey cemāl-i bî-mişāl

Her kim içdi Hızır elinden āb-ı hayvān ‘arz ider

9. Nokta-i nuṭṭa-ı dehānıñ bu Vīrānī hastaya
Her nefes şıḥḥat yüzinden derde dermān ‘arz ider

Nazm-ı Āḥir

33

Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lūn

1. Hamdi’llāh biz Muḥammedden okuduk defteri
Nokta nokta ḥarf-be-ḥarf bildik rumūz-ı Ḥaydarı
2. Şāh Ḥasan şāh-ı şehīd-i Kerbelā meydānınıñ
Merdiyim sevdim gönülden ‘Ābidīn Bākırı
3. Uymazam hergiz Yeẓīdīñ kavline hem fi‘ line
Mezhebim Ḥaḳdır ḥaḳīḳat Ca‘ feriyem Ca‘ ferī
4. Men İmām-ı Kāzımıñ rāhında ḳurbān olmuşum
Şāh ‘Ali Mūsā Rızā destinden içdim kevşeri
5. Hem Muḥammeddir Taḳī tācım serimde āşikār
Gün gibi virdi ziyā zāhir olubdur enveri
6. ‘İlm-i vahdet Cāvidānı bil Naḳīdir vāizā
Bir naẓar ḳıl vechiñ üzre ḥaṭṭ-ı şāh-ı ‘Askerī
7. Mehdi-i şāhib-zamāndır aşl-ı fer‘ -i mümkināt
Ḥuccet-i Ḳayyūm odur olduḳ anıñ çākeri
8. Dünye vü ‘uḳbādan el çekmiş ferāḡat olmuşuz
Ne ḥesāb ne ‘azāb olur bize ne maḥşeri

9. Hāk-pā-yı Haydarım ismim benim Vīrānīdir
Olmuşum biñ cān-ile uş Kamberiniñ Kamberī

Nazm-ı Diger

34

Mef' ū lū Me fā' ī lūn Mef' ū lū Me fā' ī lūn

1. Tefsīr-i ezel nuṭṭum vechimde Kelāmu'llāh
Her sūrede oldur lafz-ı dem-i bismi'llāh

2. Andan elif [ü] lām ḥamd eyledi 'āşıqlara
Heft āyet oḡur anı ehl-i dīn Fazlu'llāh

3. Muḥkem teşābüh-i ḥarf oldı bize nāzil
Bildik biz anıñ 'ilmin fī fātiḥ-i vechu'llāh

18a

4. Müfredle mürekkebdan *kūn* oldı dilā peydā
Yetmiş iki ḥarf oldı esrār-ı cemālu'llāh

5. Bu nüṣṣa-i Kübrāyı tefsīr iden 'ārifdir
'İrfān olan 'āşıqlar açdı gelüb aynu'llāh

6. El-minnetü li'llāh tā *ḡālū belā* gördüñ
'Ayn oldı bize Haydar ya'nı ki veliyu'llāh

7. 'Ālem bize ḡil'atdır āşyānī-i ḡaṣletdir
ḡil'at u şıfāt fānī bāḡīdūr[ür] zātu'llah

8. Şavm [u] şalātıñ sırrın hem hacc [u] zekātıñ 'ilmin
Şūfī ne bilür anı bu bir genc-i kenzu'llāh

9. 'Āşıqlara ṭa'n itme var yūri ebsem ṭur

Bi'llāhī tavāf eyler 'āşıkları beytu'llāh

10. Vîrānî ġarîbîndir sen şāhım anı senden
Dûr itme visâliñden bî-Haqq-ı ricālu'llāh

Nazm-ı Diger

35

Mūs tef' i lün Mūs tef' i lün Mūs tef' i lün Mūs tef' i lün

1. 'Āşıklarıñ ferāġati her dü-cihāna ta' n ider
Ma' şūqlarıñ leţāfeti şekeristāna ta' n ider
2. 'Āşıklardır ma' şūqumuz dîdār-ı vaşl-ı yār olur
Kim bu vişāle vāşıl olur hūr-ı hūbāna ta' n ider
3. 'Aşq ehline sevdā olur ne hōd ziyān-ı dünyāda
Geçmege buña kār ider sūd [u] ziyāna ta' n ider
4. Āşıka mekān kalmadı ol bî-mekān içindedir
Her ki mekān kalmadı ehl-i mekāna ta' n ider
5. Dār-ı fenādan el çeken nām [u] nişānı neylesün
Nām nişān kılmayan nām [u] nişāna ta' n ider
6. İşbu cihān içre vaţan geçmege tursa ey faķı
Terk-i vaţan ider gelür hubbū'l-vaţana ta' n ider
7. Ārif olan gūş idemez naql-i beyān-ı kışşayı
Şāhib-i beyān-ı dil ġayr-ı beyāna ta' n ider
8. Tā ezeliden her kimiñ genc-i kemāli fażl olur
Terk ider ol genc-i zeri genc-i nihāna ta' n ider

9. Men ki Vîrânî dervîşim genc-i ezel bu sırdadır
Kim bu vîrânı fehm ider ğayr-ı vîrâna ʿaʿ n ider

Naẓm-ı Âhîr

36

Mefʿ ū lû Fāʿ i lâ tûn Mefʿ ū lû Fāʿ i lâ tûn

1. Esrâr-ı *küntü kenziñ* mâhiyyet hidâyetdir
Añla yek âbı her dem neyden saña emânetdir

2. Esrâr-ı sebze-i pûşı her kim iderse nûşı
Kalmaz anıñ özüñde zerrece ħased ħıyânetdir

3. Esrâr-ı zât-ı pākı fehm eylemez ʿe şüfî
Şâfî degildir anıñ ħalbi ʿtolu ʿadâvetdir

19b

4. Esrâr-ı sırr-ı ʿaşkı nādâna itme teklîf
Lâyıķ degildir ħımâra bu cürʿa-i saʿâdetdir

5. Esrâr-ı cām-ı Cemden mest olmayanlar ey cān
Bir geldi gitdi iki ancak budur nihâyetdir

6. Esrâr-ı faħr-ı şāhı yār itmeyenler aħî
Görmez cemāl-i Ħaydar kimden umar şefâʿatdir

7. Esrâr-ı Ħıẓr-ı cāmı abdāl olanlar içdi
Buldı kenâr-ı vahdet yokdur aña nihâyetdir

8. Esrâr-ı ömr-i bâķî dervîş olmak ħabûlidir
Aña ne ğam ne ğuşşa ʿtapdı rāh-ı selâmetdir

9. Esrārı ez-dest-i Haydar nūş eyledi Vīrānī
Anıñ-çün giyübdür ol hırқа-i melāmetdir

Naẓm-ı Āhır

37

Me fā' ī lūn Me fā' ī lūn Fe' ū lūn

1. Şehā haṭṭıñ hesābı dürlü dürlü
Kılur baña ḥiṭābı dürlü dürlü
2. Yüzüñ muşhafdurur her [bir] varaḳda
Açar uş [bu] kitābı dürlü dürlü
3. Lebiñ cām-ı şarābından sefīhim
Şunar āb-ı şarābı dürlü dürlü
4. Sana [her] kim sücūd itmezse yā şāh
Bulur yarın 'azābı dürlü dürlü
5. Ne şüretür yüzüñ görenler yā Rabb
Siler gözden ḥicābı dürlü dürlü
6. Derūnum ḥānesinde ey dilārām
Çalar 'aşkıñ rübābı dürlü dürlü
7. Sücūd eyler Vīrānī Haḳ cemāle
Bulur her [bir] şevābı dürlü dürlü

Naẓm-ı Āhır

38

Vezni tespīt edilememiştir.

1. Gördüm yüziñi ümmehātıylayım
Oḳudum haṭṭıñı muḥkemātıylayım

İsā-yı rūḥ-ı ḳudsüm cihātıyla
Nuṭḳ-ı Allāh benim ki zātıyla
Vaḥdehū lā-ṣerīke şıfātıyla

2. Oldum cemālīne cān-ile üftāde
Bildim rumūz-ı ‘*alleme’l-esmāda*
Gördüm seni ben esfel-i a‘ lāda
Vāḳıf oldum cümle sırr-ı eşyāda
Kün fe-kān sırr-ı kâinātıyla

3. Ne geldim cihāna ne gideydim
Ne bilmem fenāda ne bileydim

19 a

Ne yitüririm men ne bulaydım
Ne ḥod olayım ne olaydım
Ezelīden berü necātıyla

4. Buldum ezelīden berü ey cān seni
Oldum na‘ t-ı hüsnüñle şöyle ğanī
Ṭarḥ oldu vücūd gitti cān teni
Oḳuñuz ḥayy-ı lā-yemūt beni
Ki memāt olmayan ḥayātıyla

5. ‘Āḳıl oldurur kimim meni göre
Bī-niṣān içinde niṣān vire
Ḥayāt idi benim men İskendere
Rūḥ-ı ḳudsüm ki düşmüşüm bu yere
Mu‘ cizem bende mu‘ cizātıyla

6. Vechiñe ḳıldım sücūd izzet-ile
Şalāt-ı Hızırım cem‘ a-i ğurbet-ile
Bī-ḥūd-ı ḥaṭṭım ki cemāl-i ḳudret-ile

Si vü dü bu dört tabî‘ at-ile
Kimse bilmez ki ne işbâtıylayım

13. Şādıkım şıdkım şıfât-ı şıddık-ile
‘ Āşıkım ‘ aşkım çü zāt-ı ‘ aşk-ile
HālİKım hālķım bu hālķ-ı hālķ-ile
Fā‘ il-i muṭlaķım muṭlaķım Hākķım Hākķ-ile
Āyetim külli beyyinātıylayım

14. Bil cān-ı cihān benim men uş
Ki ‘ ayn-ı ‘ ayān benim men uş
Hem genc-i nihān benim men uş
Gevher-i lā-mekān benim men uş
Kadre irdim bugün berātıylayım

15. Vīrānīyim ü müştākım erenlere men
Zātım ü hem şıfātım görenlere men
Girdim gözine görmedi görmeyenlere men
Neyleyim bugün bilmeyenlere men
Bilmeyenlere müşkülātıylayım

Nazm-ı Āḥir

39

Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lūn

1. Görmüşüm şeyṭānı esmāya gelmez ugramaz
Lāya kalmışdır ikrār illāya gelmez ugramaz

2. Ger emīn olmak dilerseñ göricek *havle* okı
Kanda *lā havle* okusuñ ol cāya gelmez ugramaz

3. Dünyā vü ‘uḡbādan el çek ‘āşık-ı dīdār-iseñ
‘Āşık-ı dīdār olan şeydāya gelmez ugramaz
4. Ġāfil olma aç gözüñ gözle yoluñ ey merd-i ḡaş
Merd olub rāhın gören bīnāya gelmez ugramaz
5. Ey Vīrānī secde kılmaz Ādeme deyü racīm
La‘ net ol merdūda kim buraya gelmez ugramaz

Nazm-ı Āḡir

40

Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lūn

1. Āh eliñden cevri çok her ger şafāsı yok felek
Derd-i ḡam-ı miḡnet serāda şafāsı yok felek
2. Bir küşāde nice zulmet gösterirsiñ ‘āḡibet
Ḳahr[1] çok her dem-be-dem luṭf [u] şehāsı yok felek
3. Kimseye baş egmeyüb fen-bāz-ı la‘īn oynadur
Lā deyüb ṭurmaz döner iḡrār-ı ḡāsı yok felek
4. Mü’mine zindān didi ḡatmü’n-nebī ḡünkü seni
Kāfire cennet olub cevri belāsı yok felek
5. Her nefes kendüye meyyāl idene eyler rücū‘
Pūt-pereste meyl ider bir dem cefāsı yok felek
6. Ḳoymasun bir taş[1] bir taş üstüne ‘ārif olan
Her ne kim ābād olur yaḡar bināsı yok felek

7. Ey Virānī ğamsız ider işbu çarḥ-ı pīre zen
Oynadur işinde bir zerre riyāsı yok felek

Nāẓm-ı Āḥir

41

Mef'ū lū Me fā 'ī lūn Mef'ū lū Me fā 'ī lūn

1. Ey vefādārım yoluñda kıyan cāna
Bu rāh-ı ḥaḳīḳatdır şıĝmaz buña efsāne
2. Ey yüzi ḳamer māhım zincīr-i ser-i zūlfūñ
Meydāna meni çekdi çekdi meni meydāna
3. Şol dem ki ḳaşıñ yayı ḥışm-ile bir ok atdı
Nişāna meni koydı koydı meni nişāna
4. Çeşmiñ tīr-i müjgānı ḳaçan baña gösterdi
Ḳana cigerim ḳandı boyandı ciger ḳana
5. Āh itdi gönül oldum didigi görüñ yārı
Hicrān[a] meni şaldı şaldı meni hicrāna
6. Ol ruḥları gel tāze hicr āteşine cānım
Pervāne teki yakdı yakdı teki pervāne
7. Raḥm itdi yine yārim güldi leb-i lā' linden
Peymāne baña şundı şundı baña peymāne
8. Nūş eyleyeli yāriñ cām-ı Cem' i lā' linden
Mestāne meni kıldı meni kıldı mestāne

9. Ey leb-i mişli bî-hemtâsın şāhısun ‘āşık
Burhāna ola kâdir kâdir ola burhāna

10. Vîrānî dîl ü cāndan ola bî-‘āşık
Kurbān[a] özi geldi geldi özi kurbāna

20a

Nazm-1 Âhîr

42

Fā‘ i lā tûn Fā‘ i lā tûn Fā‘ i lûn

1. Ey cemāl-i muşhaf-ı âyât-ı Hâk
Tâlib-iseñ al bu defterden sabâk

2. Yedi cüzdür iki aşl-ile tamām
Otuz iki mışra‘dır her bir varâk

3. Şuratiñ Allāhu Ekber ey şanem
Eyledi gör istivāsı māh-ı şâk

4. Bir mürebbî bir muşāhib yār içün
Her hevāyı қо elden girdi biraқ

5. Gic ikilik perdesinden aç gözün
Gel bu birlik hānesinden hāke baқ

6. Zāil oldu ol kişiniñ tã‘atı
Anı kim itdi cehālet baһr-ı ğarқ

7. Mütteķi ol çek eliñ ey mütteķi
Eyle perhîz sen Hudādan yaһşı kuraқ

8. ‘Ārif-i bi‘llāh olan olur aḥī
Eyledi bāṭıl yüzünden Ḥaḳḳı fark
9. Ey Vīrānī ḡam yime kim rehberiñ
Oldı çünki fī vü ḡād lāma Ḥaḳ

Nazm-ı Āḥir

43

Mef‘ ū lū Me fā‘ ī lū Me fā‘ ī lū Fe‘ ū lūn
Mef‘ ū lū Fe‘ ū lūn

1. ‘Ālem bu ḡüne maẓhar-ı Mevlā‘ Alidir
Bil şāh-ı ḡanīdir
Bu nuṭḳ-ı ezel noḳṭa-i esmā ki ‘ Alidir
Bil şāh-ı ḡanīdir
2. Heft idüb tācını başına ördi
Bil remzini anıñ
Vechinde olan şol yed-i beyzā ki ‘ Alidir
Bil şāh-ı ḡanīdir
3. Tañrı diyüben ismini ‘ālemlere yaydı
Ey ṭālib-i dīdār
Münkiri olub kibr-ile baḳma ki ‘ Alidir
Bil şāh-ı ḡanīdir
4. Hükm itdi gelüb devr-ile ser-cümle cihāna
Ol ḳuṭb-ı zamāna
Gāh oldı pinhān gāh oldı peydā ki ‘ Alidir
Bil şāh-ı ḡanīdir

5. Kim ki añı fehm ide zāhirde bāyında
Ey mü'min-i muṭlaḳ
Ferd oldı eḫad vāḫid-i yektā ki 'Alidir
Bil şāh-1 ḡanīdir

6. Zikr it sözimi ṭālib-iseñ faẓl-1 Ḥudāya
Şıdḳ-ile taḫḳīḳ
Faẓl-1 keremi besmele-i bā ki 'Alidir
Bil şāh-1 ḡanīdir

21b

7. Vīrānī didi ismimi şāh-1 şehenşāh
Ḥaḳ rūz-1 ezelde
Başımda benim 'aşḳ-ile sevdā ki 'Alidir
Bil şāh-1 ḡanīdir

Nazm-1 Āḫir

43

Fā' i lā tūn Fā' i lā tūn Fā' i lā tūn Fā' i lūn

1. Derdimiñ dermānı sensin *lā-fetā illā 'Ali*
Ömrümüñ tīmārı sensin *lā-fetā illā 'Ali*
2. Düşmüşüm elden ayağa pāyidār olmaz vücūd
Zahmımıñ tīmārı sensin *lā-fetā illā 'Ali*
3. Giceler tā şubḫ olunca zār-1 efgān eylerim
'Āşıkıñ dīdārı sensin *lā-fetā illā 'Ali*
4. Dāimā kıldım naẓar ol naḳşa kim naḳş eylediñ
'Āşıkıñ bīdārı sensin *lā-fetā illā 'Ali*
5. Şeş-cihāt [u] çār-'unşurdan mürekkeb bir ḳalem
Cümleñiñ 'ayyārı sensin *lā-fetā illā 'Ali*

6. Lā-şerīke lā-naẓīre zerrece hiç mişl[i] yok
Dünyānıñ deyyārı sensin *lā-fetā illā ‘Ali*
7. Çün beşerden gelüben toğdı Vīrānī anadan
Döndüren devvārı sensin *lā-fetā illā ‘Ali*

Nazm-ı Āhır

44

Me fā ‘ī lün Me fā ‘ī lün Fe ‘ū lün

1. ‘ Aceb küstāhlı ıavlim cān erenler
El-amān el-amān şultān erenler
2. ‘ Aceb küstāhlı ıavlim rāh-ı Hāda
Meded sizden olur ihsān erenler
3. ‘ Aceb küstāhlı ıavlim bir kemīne
Kerem luṭf eyleyen merdān erenler
4. ‘ Aceb küstāhlı ıavlim men gedāī
Taraḥḥüm isterim her an erenler
5. ‘ Aceb küstāhlı ıavlim ḥamdü li‘ llāh
Raḥīm [ü] raḥmet-i Raḥmān erenler
5. ‘ Aceb küstāhlı ıavlim şükr [ü] minnet
Ki benden yekdürür ḥayvān erenler
6. ‘ Aceb küstāhlı ıavlim bī-başıret
Ki bende çokdurur ‘ işyān erenler

7. ‘ Aceb küstāhlı avlim der-cehālet
Mürüvvet dāimā ‘ irfān erenler
8. ‘ Aceb küstāhlı avlim ‘ ālem içre
Görün biñ taş atar alkān erenler
9. ‘ Aceb küstāhlı avlim bu fenāda
Günāhım bī-esāb el-āmān erenler
10. ‘ Aceb küstāhlı avlim yā ‘ Ali men
Müyesser ıl baña īmān erenler
11. ‘ Aceb küstāhlı avlim bu Vīrānī
Meded mürvet diler her an erenler

Nazm-1 Āhir

45

21a

Me fā ‘ ī lūn Me fā ‘ ī lūn Fe ‘ ū lūn

1. Eyā zāhid beri gel bil şifātın
Dilersen göresin sen ‘ ayn-ı zātın
2. Eger zātın şifātın okuduñsa
Saña keşf ola her müşkülātın
3. Eger kāmīl mükemmel ‘ āşı-iseñ
Bize söyle rumūzın mukemātın
4. Eger bildiñ-ise cān-ı cihānı
Muarrer cānısın her mümkinātın

5. Eger eşyādan olduñsa haber-dār
Memāta ırmeye hergiz hayātın
6. Eger sūre-i Kefhāyı sende
Okuduñsa geçersin şırātın
7. Eger bilmez-iseñ sen sende şāhı
Zuhūr ider şıfātın esfelātın
8. Eger bu didigim idrāk iderseñ
İrişdiñ Hızıra bulduñ necātın
9. Şağın sen bu Virān Abdāl sözine
Kulağ tutma kalur her maşlahātın

Nazm-ı Āhır

46

Fā‘ i lā tün Fā‘ i lā tün Fā‘ i lā tün Fā‘ i lün

1. Benim gönlüm bir ulu yol gāh olur ki Raḥmān geçer
Gāh olur ki Havvā-ile Ādem uğrar insān geçer
2. Gāh olur ki Şīt nebī Dāvud-ile nācī gelür
Gāh olur ki hırş-ile İblīs gelür şeytān geçer
3. Gāh olur ki Fir‘avūn-ile da‘vā kıılır Mūsā gelür
Gāh olur ki biñ sihrini bātıl eyler Şa‘bān geçer
4. Gāh olur ki ‘İsā gelür mürdeler zinde kalur
Gāh olur ki zindeleri mürde ider bī-cān geçer
5. Gāh olur ki Ḥalīl gelür Ka‘beniñ yerin kalur
Gāh olur ki İsmā‘īli Hāk yoluna kurbān geçer

6. Gāh olur ki Nemrūd gelür İbrāhīme āteş yaķar
Gāh olur ki İbrāhīmi āteş yaķmaz ihsān geķer
7. Gāh olur ki deryā-ile balıķ gelür Yūnus-ile
Gāh olur ki iķlāş-ile olur āsān geķer
8. Gāh olur ki Eyyūb gelür renc-i bī-dermān olub
Gāh olur ki her dertlere dermān ider Loķmān geķer
9. Gāh olur ki Aķmed gelür da‘vā-yı Hāķ İslām ider
Gāh olur ki cehl-i Kübrā bu cehl-i nādān geķer
10. Gāh olur ki cehl-ile ālūd olur bir kaç kişı
Abdāl aña la‘net oķur İbn-i falān filān geķer
11. Gāh olur ki ‘ārif gelür öz zātını tefsīr ider
Gāh olur ki yek nazarda Hāķ benden merdān geķer
12. Gāh olur ki şūfī gelür sālīklik ider gider
Gāh olur ki abdāl gelür kan urur hayrān geķer
13. Gāh olur ki dānişmendler kazāzkerler müfessirler
Gāh olur ki müttekīler fetvā virir Qur’ān geķer
14. Gāh olur ki pādişāhlar kimi ‘adl kimi zulūm
Serīr-i salţanat menzil-i şulţān geķer
- 22b
15. Gāh olur ki fer gelür güneş aña ziyā virir
Gāh olur ki ķatre gelür bir nazarda ‘ummān geķer

16. Gāh olur ki ‘āşık gelür ma‘ şūkhuna vuşlat bulur
Gāh olur ki biñ qahr-ile zūlm-ile bī-pāyān geçer
17. Gāh olur ki bādı gelür nārı gelür eyler celāl
Gāh olur ki hāki gelür āb-ı revān geçer
18. Gāh olur ki aşlı gelür fer‘ i gelür idrāk ider
Gāh olur ki emri gelür nehyi gelür fermān geçer
19. Gāh olur ki gördüm bir kişiden gelüb giden
Gāh olur ki gördüm nice yüz biñ cān geçer
20. Gāh olur ki cümle şey her ne ki vardır heme
At qatır eşek deve nebāt-ı cümle hayvān geçer
21. Gāh olur ki bu Vīrānī ābādı yok vīrān gelür
Bu ne ‘aceb virān olur evvel [ü] ahır virān geçer

Nazm-ı Ahır

47

Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lūn

1. Luṭf [u] iḥsānı irişdi yine ol şāhıñ bize
‘Aşk geldi ‘aşk-ile şol ğanī dergāhıñ bize
2. Zerre idiñ her nefes menzil kovardın şems-ile
Bil kaçan iḥsānı irdi bir nazar māhıñ bize
3. Rāh-ı Hāḫda zāhidā maḫşūd-ı ḫaş [u] ‘ām
Görgil ey münkir birikdi menzil-i rāhıñ bize
4. Tanıdık bism-i kelāmı lā-yezālī sırrını
Gör ne iḥsān irişdi Fazlu‘ llāhıñ bize

5. Pāk-i dü-pāk-naẓar ‘āşıklarız ey müdde‘î
Āferīn geldi şadāsı cümle ervāhıñ bize
6. Terķ [ü] tecrīdin bugün dīdāra müştāk olmuşuz
Bū-yı vaḥdet tercümānı her seḥer-gāhıñ bize
7. Ḥamdü li‘ llāh ey Virānī ḥubb-ı Ḥaydar gelmişüz
Olmayısardır suālī ol ḥaşr-gāhıñ bize

Nazm-ı Āḥir

48

Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lūn

1. Geçdi gönölüm cümleden ey yār senden geçmezem
Maẓhar-ı Ḥaḳ Ḥaydar-ı Kerrār senden geçmezem
2. Cür‘ a-i cām-ı ezel destinden içdim yā ‘ Ali
Şol cihetden sākī-i ebrār senden geçmezem
3. Bülbülüm evlād-ı şāh oldı baña gülşan ḳadīm
‘Āşık-ı gülşanım benim gül-zār senden geçmezem
4. Cümle diller dil-rübāsı yā ‘ Ali sensin şehā
Sen güzeller şāhısın dildār senden geçmezem
5. Her nefes dil mülküni ‘aşkıñla rüşen eylerem
Gice gündüz şu‘ le-i envār senden geçmezem
6. Cümle sensin her ne kim var aşı [u] fer‘ -i kāināt
Ḥāk [ü] ābım bād-ile hem nār senden geçmezem
7. Bu Virānī her nefes dīdār-ı ‘aşkıñ istedi
Cān-ile başdan geçer dīdār senden geçmezem

Nazm-ı Âhır

49

Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lūn

1. Tā ezel *ḳālū belādan* men ḡulām-ı Hāydarım
Āsitān-ı ‘ izzetinde cān [u] dilden çākerim

22a

2. Şāh Ḥasan şāh-ı şehīd-i Kerbelādan ey aḡī
Her nefes dīdār-ı vahdet ben bulardan isterim
3. Şāh ‘ Ali Zeyne'l-‘ abā Bāḳırdır ĩmānımdır benim
Şol sebep rūz-ı ezelden mezheb-i Hāḳ Ca‘ ferim
4. Mūsā-yı Kāzım ‘ Ali Mūsā Rızā meddāḡıyım
Gör meni başdan ayaḡa na‘ t-ı şāh-ı defterim
5. Çün Taḳīdir āfītābı dü-serānıñ zāhidā
Pes Naḳīden özge dilde pes ne ma‘ nā söylerim
6. ‘ Askerīdir pādişāhı bu demiñ bu maḡşeriñ
Aç gözün sen bu demīdem gibi bil ki ḡayrı neylerim
7. Mehdī-i şāḡib-zamānıñ ḡaḳ-ıçün yā Murtaḡā
Men faḡiriñ vir murādın şehā senden dilerim
8. Ḥānedān-ı Muştaḡāyı sevmeyenler cānına
Dem-be-dem cān-ile biñ yüz biñ teberrā eylerim
9. Ḥubb-ı evlād-ı ‘ Aliniñ arasında görinen
Cümlesinden derd-mendim bir kemine kemterim

10. Şöyle bendim bendesine men ‘Aliniñ vā‘ izā
Kānberiniñ Kānberiniñ Kānberine Kānberim
11. Çün hesābıñ ‘azābıñ şāhıdır şāh-ı velī
Şanma kim men zerre deñli ol duzağdan kōrkārim
12. Gerçi faķrım rāh-ı ‘aşķ içre velī bāyım ğanī
Hāceyim şāh-ı Necefden almışım bir gevheri
13. Hāk-pā-yı hānedānım ism-ile Vīrānīyim
Bilmeze zehrim velī biline āb-ı kevşerim

Nazm-ı Āhır

50

Me fā‘ ī lün Me fā‘ ī lün Me fā‘ ī lün Me fā‘ ī lün

1. İrişdi fażl-ı Yezdānıñ bize feyż-i kemālinden
Ser-ā-ser nūra ğarķ olmuş hem ‘ālem-i cemālinden
2. Götürdi zūlmetin gözden göründi zāhir [ü] bāṭın
Hicābın def‘ ide bilmez görüñ cāhil cehālinden
3. Mürekkeb eyledi hākı şifāt-ı luṭf-ı ābından
Ki müfred hāk-ile bādı gelür kahrı celālinden
4. Tahāret eyleyen ‘aşķ-ı cihānıñ yolu şirkinden
Elin çekdi bu dünyānıñ heme ceng [ü] cidālinden
5. Okursuñ ebcediñ sırrın huṭūṭ-ı vech-i ādemde
Beri gel eyle işbātıñ nedir bu cīm [ü] dālından
6. Edenler zātına zātın mübeddel eyleyen ‘aşık
Kes ol nefis [ü] shevātı geçer cümle-i mālından

7. Vîrânî âl-i evlâdın̄ ḥaḳîḳat bendesi oldur
Ḳoyub aṭlās-ı dîbâyı göründi köhne şālından

Nazm-ı Âḥir

51

Mef' ū lū Me fā' ī lū Me fā' ī lū Fe' ū lūn

Mef' ū lū Fe' ū lūn

1. Her dertli gönül derdine dermān ' Alidir
Va' llāhi ' Alidir
Şihḥat irişsin ḳalbiñe Loḳmān ' Alidir
Bi' llāhi ' Alidir

23b

2. Her kim ki inanmaz bugün ḥazret-i şāha
İrmez İlla' llāha
İḳrār ideniñ şıdḳ-ile imān ' Alidir
Va' llāhi ' Alidir
3. Gel ister-iseñ itmege bu nuṭḳı ziyāret
Ḳalk eyle ticāret
Gel ki göresin dil taḥtına sultān ' Alidir
Va' llāhi ' Alidir
4. Evrād-ı şıfātında olur şekk [ü] gümānsız
Men eli zamānsız
Men ḥatm iderim her demde ki Ḳur'ān ' Alidir
Va' llāhi ' Alidir
5. Tendir cem' -i eşyā ki anıñ cān görünmez
Bir göz ki gözükmeyiz
Şāf it naḳar-ı cümle şeyiñ cān ' Alidir
Va' llāhi ' Alidir

6. Gel dil kulağıñ aşırına gevher-i ‘aşkı
Tā kim olasın bākī
Şāh-ı Necefiñ gevheriniñ kân ‘Alidir
Va‘ llāhi ‘Alidir
7. Çün irdi Vīrānī bugün ol pīr-i mugāna
Yüz tıtdı fīgāna
Zikrinde anıñ tesbīh-i divān ‘Alidir
Va‘ llāhi ‘Alidir

Diger Nazım

52

Mef ū‘ lü Me fā‘ ī lü Me fā‘ ī lü Fe‘ ū lün

Mef ū‘ lü Fe‘ ū lün

1. Bağlandı gönül zıkr[i] anıñ nād[ı] ‘Alidir
Bend-i evliyādır
Çün rehberimiñ rehberi üstād[ı] ‘Alidir
Rūz-ı ezelidir
2. Āgāz iderim şām [u] seher medhīni şāhıñ
Ol püşt [ü] penāhıñ
Bülbül güle karşı bugün yād[ı] ‘Alidir
Kim Rab [u] Celīdir
3. Görmez Yezīdiñ gözleri kör nūr-ı hidāyet
Bulmadı sa‘ ādet
Her dil ki öter derd-ile feryād[ı] ‘Alidir
Haq şīr-i velīdir
4. Herkes ki vücūda gelür uş kāf-ile nūndan
Şarrāf getürür kāndan
Hem bu cesediñ cem‘ ine bünyād ‘Alidir
Tā *ḳālū belād*ır

5. Başın Vĩrānĩ ara sũrũb girdi bu rāha
Yũz tũtdı Allāh
Gũnlũnde anıñ maķřũd-ı evlāđ  Alidir
Cānlar bedelidir

Nazm-ı Diger

53

23a

Mef ũ  lũ Me fā  ĩ lũ Me fā  ĩ lũ Fe  ũ lũn
Mef ũ  lũ Fe  ũ lũn

1. Dil adı dili dĩde-i ũn kıldı  ināyet
řāh-ı vilāyet
Rũřen oluben cũmle cihān gitdi alālet
Kim kaķķdı melāmet
2.  Ālemde kim ki  ařķ-ile destin tũtarsa
Dāmen-i Ėaydar
Yokdur aña bir zerre elem rũz-ı kıyāmet
Cevr-ile nedāmet
3. Āl-i  Aliden her kim bugũn dũndire rāhı
Yokdur Allāhı
řeytān aña dirler oldur ehl-i hıyānet
Cānına la  net
4. Ėasan Ėũseyin Zeyne'l- abā Bāķır Ca  fer
Oldı bize rehber
Bulduķ amumuz anıñ-iũn rāh-ı selāmet
Keşf-i kerāmet

5. Kāzımla ʿ Ali Mūsā Rızā şāh-ı Ḥorasān
Ḥaḫ mü ʾmine imān
Oldı dıl [ü] cān-ile ol ehl-i hidāyet
İtdi şehādet
6. Çün mihr-i Taḫī gönlümüze tıldı mu ʿ azzez
Şundı bize gūş
Ya ʿ nī ki Naḫī ʿ ayn-ı ʿ Ali kān-ı şehāvet
Kıldı mürüvvet
7. Bil ʿ Askeriden ʿ asker olub tıldı cihāna
Bu cem ʿ -i eşyā
Feth itdi bunı Mehdī-i devrānı tamāmet
Def ʿ oldı delālet
8. Ḥarc eyle bugün ʿ āşık-iseñ rāh-ı ʿ Alide
Māl [u] melālīñ
Gel gel beri gel pāk oluben eyle tahāret
Andan ʿ ibāret
9. Şükr eyle Vırān Abdāl sen ḥazret-i sultān
İrdi kerem-i cāna
Medḫ-i ʿ Aliden diliñi men ʿ itmedi ḡāyet
Şāh-ı vilāyet

Nazm-ı Āḫir

54

Me fā ʿ ī lün Me fā ʿ ī lün Me fā ʿ ī lün Me fā ʿ ī lün

1. Fenā bağında her dem ʿ Ali senden kerem senden
Lisānımdaki medḫimde ʿ Ali senden meded senden

2. Yüzi seb‘ u’l-meşānımda kitāb-ı Cāvidānımda
Dilimde tercümānımda ‘ Ali senden meded senden
- 24b
3. Bu ‘ilm-ile olub māhir eger bāṭın eger zāhir
Eger evvel eger āḥir ‘ Ali senden meded senden
4. Bu ḥulḳına şıfāt içre ḥuṭūṭ-ı naḳş-ı zāt içre
Cemī‘ -i mümkināt içre ‘ Ali senden meded senden
5. Kelām-ı vahy-i muṭlaḳsın kemāl-i ‘ilm-i muḡlaḳsın
Ḥaḳīḳat cümleye Ḥaḳsın ‘ Ali senden meded senden
6. Vīrānī hasta-ḥāl olmuş yoluñda pāymāl olmuş
Ümīd-i vaşl-ı āl olmuş ‘ Ali senden meded senden
7. Vīrānī bir ḳalenderī ḡulām-ı āl-i Ḥaydardır
Murādın senden ister ‘ Ali senden meded senden

Nazm-ı Āḥir

55

Me fā‘ ī lün Me fā‘ ī lün Fe‘ ū lün

1. Cihān içre ‘aḳıl ḥayrān olubdur
Gezer her demde sergerdān olubdur
2. Naẓar ider zemīn [ü] āsumāna
Görür eşyāda pinhān olubdur
3. Te‘alā şānuhū Allāhu Ekber
Kimi ḥayvān kimi insān olubdur

4. Ne hikmetler bu hikmet ey qarındāş
Kimi küfrî kimi îmān olubdur
5. Aşılmış iki qandîl bu serāda
Yedi şems [ü] yedi tābān olubdur
6. Mücellā eylemiş anları şeb rûz
Gehî bâṭın gehî ‘ayān olubdur
7. Gehî maṣṣhar celāle geh cemāle
Heme şey emrine fermān olubdur
8. Zihî ‘āşık zihî ma‘şūk zihî ḥāl
Muḥabbet taḥtına sultān olubdur
9. Elif birdir cemî‘ ḥurūf dāḥil
Elif biṇdir bire yeksān olubdur
10. Zihî baḥr-ı muḥîṭ ol kaṭre içre
Güneş tek zerrede miḥmān olubdur
11. ‘Aceb güldür ‘aceb bülbül ‘aceb iş
Biri ağlar biri ḥāndān olubdur
12. Gülün güldüğine ağlar çün bülbül
Gice gündüz işi fiḡān olubdur
13. Kimi oldı bu esmādan ḥaber-dār
Bilüb öz zātını ‘irfān olubdur
14. Bu ḥalkın her biri bir ‘aql olmaz
Kimi güldür kimi nādān olubdur

15. Gel ey ‘ākıl bu remzi fehmi iderseñ
Bu pāya cümle şey derbān olubdur

16. Gide gör bu şırāt üzre selāmet
Ṭarīkat ehline erkān olubdur

24a

17. Naẓar kııl ‘ayn-ı lām [u] yāya ey yār
Mu‘ayyen cümle cisme cān olubdur

18. Haber al cümlesi çün oldı fāñ
Beḳā vech-i eḫad bī-fān olubdur

19. Virān Abdāl ġarībīñ secde-ġāhı
Ḥaḳīkat ol şāh-ı merdān olubdur

20. Vīrāñ bendesiniñ cürmi çokdur
İşi sulṭānımıñ iḫsān olubdur

Nazm-ı Āḫir

56

Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lūn

1. Zāhidā rūz-ı ezelden berü insān gelmişim
Oḳuyub ebced ḫurūfin ehl-i Ḳur‘ān gelmişim

2. Bir muraşşa‘ lāciverd ḫayme içinde bir naẓar
Dem bu demdir diyüben dünyāya miḫmān gelmişim

3. Muştafā vü Murtaẓā vü şāh Ḥasan birle Ḥüseyn
Bendesiyim cān [u] dilden ḫubb-ı merdān gelmişim

4. Şāh ‘Ali Zeyne'l-‘abā vü hem Muḫammed Bāḳırñ
Ḥāk-i rāhında ġulāmım ehl-i erkān gelmişim

5. Ca‘fer-i Şādıkdan ‘ilim *men ‘aref* sırrın bilüb
Mūsā-yı Kāzım muḥibb-i ḥubb-i merdān gelmişim
6. Şāh ‘Ali Mūsā Rızānıñ bir günāhkār kḥluyum
Hem Taḳiyyi bā-Naḳī emrinde fermān gelmişim
7. ‘Askerī hem Mehdī-i şāhib-zamānıñ Ḥaḳḳ-ıçün
Ḥānedāna bende olub meydāna ḳurbān gelmişim
8. Yā İlāhī āl-i Ḥaydardan beni devr eyleme
Bu düvāzdeh pāk imām müştāk bir cān gelmişim
9. Yā ‘Ali yā İlyā bu Vīrānī ḥastayı
Sen ayırmağıl nazardan bunda bir an gelmişim

Nazm-ı Āḥir

57

Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lūn

1. Ḥamdü li‘llāh tā ezelden cānāna döndürdüm yüzüm
Abdālım ol şāh-ı merdāna döndürdüm yüzüm
2. Fāriğ oldum dünyeniñ sūd-i ziyānın neylerim
Tā ezel *ḳālū belā* insāna döndürdüm yüzüm
3. Çünkü gördüm Ḥaḳ cemālin her şeyiñ ‘aynında
Secde idüb şüret-i Raḥmāna döndürdüm yüzüm
4. Şūfiyā zūhdüñ hebā secdeñ niçün divāradır
‘Āşık-ı ‘aşḳım faḳı ‘aşḳına döndürdüm yüzüm
5. Tā bilalden şüret-i zāt-ı şıfātıñ remzini
Bī-tereddüd fazl-ı Ḥaḳ Yezdāna döndürdüm yüzüm

6. Kaṭreyim baḥrım muḥīṭım bī-kenārım şübhesiz
Çūşa geldim ‘aşk-ile ‘ummāna döndürdüm yüzüm
- 25b
7. Zulmetim Hızrım ḥayātım bī-memātım zāhidā
Cāvidān-ı çeşme-i ḥayvāna döndürdüm yüzüm
8. ‘Ārifim nefis olmuşum Rabbāniyim Rabbānī
Ol sebebdan cān-ile ‘irfāna döndürdüm yüzüm
9. Men Vīrāniyim ‘Alī rāhında virdim cān [u] baş
Gelmişim kurbān için meydāna döndürdüm yüzüm

Naẓm-ı Āḥir

58

Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lūn

1. Fātiḥa ümmü’l-kitābıñ aşl-ı anası biziz
Oğuruz ayne’l-yaḳīn ‘alleme’l-esmāsı biziz
2. Bist [ü] yek ḥarfıñ kemāli vechimizdir vehmimiz
Bist ü heşt si vü dü ismiñ uş müsemmāsı biziz
3. Kāf ve’l-Ḳur’ān ‘ale’l-‘arş istivānıñ sırrıdır
Ḥılkat-ı Ādem ḥaḳīkat mürğ-i anḳası biziz
4. Cismimizden kelāmu’llāh nāṭık her nefes
Mevc urur ucı havādan der [ü] deryāsı biziz
5. Bir Elifdir cümle Ḳur’ān muḥaḳḳaḳ gösteren
Ya‘nī ‘ayn lām yāda besmele-i bāsı biziz
6. ‘Ālemü’l-ğaybıñ şıfātı bizdedir ‘ayne’l-yaḳīn
Gösterüb pinhān iken ‘ayn-ile peydāsı biziz

7. Ey Virānī kesmeziz hergiz ümīd dergāhdan
Tālib-i pīrlar içinde anıñ bir ednāsı biziz

Nazm-ı Āhır

60

Fā' i lā tūn Fā' i lā tūn Fā' i lā tūn Fā' i lūn

1. Çün hāzān vaqt[i] irişdi heb bozuldı bağlar
Sīze-pūşın döndürüb giydi siyāh pūşı tağlar
2. Būlbūli gördüm ki vaqt-i hāmūş irdi demi
Uğrın uğrın bahār diyüben ağlar
3. Dilberā hūsnūñ güli hergiz hāzāna irmesün
Bāğ-ı cennetdir cemāliñ neyler aña tağlar
4. Ruğlarıñ al kim kimiñ cānına kār eyledi
Gözleri başı revān olmuş dem-ā-dem çağlar
5. Her sā' at ' aşk-ı hayālīñle Virānī derd-mend
Nice sözler söyleyüb eyler seniñle lāğlar

Nazm-ı Āhır

61

Me fā' i lūn Me fā' i lūn Fe' ū lūn

1. İşit budur bize şāhıñ yaşı
Felek şunmaya şaķın bir taş ağı
2. Cihānıñ zīynetine virme gönölün
Nider insān olanlar ton tarağı
3. Felek bir sākīdir ğaflet şarābı
Bu mülke gelene şunısar ağı

4. Şaķın nefīs hevāsından ĥazer kıł
Bu nefīs ĥaķīķat Ĥaķķa oldu bāġī

5. Ĥaķķa Ĥaķ di vü hem bātıla bātıl
O bir ġünlük evindeki ĉeraġı

25a

6. Gözüñ aç sayķal it mir‘āt-ı ķalbiñ
Görem dirseñ cemāl-i Ĥaķ kıł yaraġı

7. Niķün aldanasın fāñ cihāna
Bilürsin ‘āķibet ķahr olacaġı

8. Cihāna nice sultānlar gelübdür
Ĥarāb olduġını odı ocaġı

9. Atan anañ saña örnek yeterdir
Fāñ anlar nerededir baķaġı

10. Hemān bir an imiş devri cihānıñ
‘Aceb fitne ‘aceb ġaflet tızaġı

11. Ne ardı var ne öñi var ne yanı
Beķā gördüm görünmez şolı şaġı

12. Nice nice Süleymān der ķarınca
Gelüb geĉdi ķara yerdir tıraġı

13. ‘Aceb ķudret-serā-yı taķt-ı muķkem
Edenlerdir bu bünyādıñ tıayaġı

14. Beri gel ‘ālem-i vaķdet dilerseñ
Ferāġat defterinden al sabaġı

15. Uzat destiñ edenler dāmenine
Ꞑo elden sen bu ğayrı nide bağı
16. Ğulām-ı āl-i evlād-ı ‘Ali ol
Ḥaḳīḳat Ḥaḳḳı bil geçürme çağı
17. Muḥibb-i şāh-iseñ vir cümle varıñ
Alalım ḥelvā için balı yağı
18. ‘Aceb bengilerir ṭob ṭob yiyelim
Ḥudā bilür yarın ne olacağı
19. Bu sözi söyleme nādāna tek ṭur
İşitmez kimseniñ herġiz kulağı
20. Vīrānī bu sözi bildi bilenler
Şanur muġālatadır ṭana bozağı
21. Bu Vīrānī ezel gününde olsa
Belī dimiş kuşanmışdır kuşāğı

Nazm-ı Āḫir

62

Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lūn

1. Fażl-ı *bismi’ llāhi’ rraḥmāni’ rraḥīm* bādır ‘Ali
Ḥālīḳ-i eşyā-yı ‘ālem nūr-ı peydādır ‘Ali
Kaṇçaru kim ‘azm kılsam anda her cādır ‘Ali
‘İlm-i esmā-yı ḥaḳīḳat zāt-ı yektādır ‘Ali
2. Zāhir añladı cihāna gördi anı bunca nās
Cümleye farz itdi Mevlā anca deġişdi libās
Gel bunu böyle bil qalmaya göñlünde pās

İlm-i esmā-yı haqīkat zāt-ı yektādır ‘ Ali

26b

3. Muştafā vü Murtaẓādır aňlađıl şāh-ı cihān
Şāh Ḥasan şāh-ı şehīd-i Kerbelādır cism-i cān
Bu söze taşdıķ idüb qaldır derūnuñdan gümān
‘ İlm-i esmā-yı haqīkat zāt-ı yektādır ‘ Ali
4. ‘ Ali Zeyne’l-‘ abā Bākır muḥibb-i Ca‘ ferim
Mūsā Kāẓım ‘ Ali Mūsā Rızāya çākerim
Dilli başlı defterim vaşf-ı ‘ Aliden söylerim
‘ İlm-i esmā-yı haqīkat zāt-ı yektādır ‘ Ali
5. Uş Taķīden zāhir oldı mu‘ cizi peygamberiñ
Hem Naķīden zāhir oldı kim velāyet Ḥaydarıñ
Ma‘ deni şāh-ı velīdir her kelāmı gevheriñ
‘ İlm-i esmā-yı haqīkat zāt-ı yektādır ‘ Ali
6. ‘ Askerīden geldi çünkim Mehdī-i devrān-ı şāh
Biriniñ elinde şems biriniñ elinde māh
Oķı bu medḥi şoñ ucı olmayasıñ rü siyāh
‘ İlm-i esmā-yı haqīkat zāt-ı yektādır ‘ Ali
7. Bu Vīrān Abdāl faķīre şundi çünki Ḥaydar cām
Bildi ol demde ‘ Alidir cümle cisim ḥaş [u] ‘ ām
Her nebī [vü] her velīniñ virdi zikri bu kelām
‘ İlm-i esmā-yı haqīkat zāt-ı yektādır ‘ Ali

Nazm-ı Diger

63

Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lūn

1. Bu ferāğat taḥtına sultān olan vaḥdetdedir
Ṭālib-i dünyā olan dem-be-dem keşrettedir

2. Şu cihānıñ zīynetine dil viren ğafletdedir
‘ Ārif-i Rabb olmadı ol dāimā miḥnetdedir
3. Her kimiñ kim başına ğondı edeb tācı ğadīm
Yoḥsul olmaz ol ğanīdir faḥr-ile devletdedir
4. Bu cihān ‘ ārifā bir renc imiş ‘ ālemde kim
Kim ki düşdi tā ebed ol ğurtulmadı zaḥmetdedir
5. Nūş iden tevḥīd meyinden şöḥbet-i ḥāş eyledi
Şerbeti Loḳmān elinden içdi ol şıḥhatdedir
6. Bende-i āl-i ‘ abā her kim ki oldı dünyede
Yoḳ aña herġiz nedāmet dāimā ‘ işretdedir
7. Gözgü-i şāf itmeyenler görmedi dīdār-ı Ḥaḳ
Silmedi mir‘ āt-ı ğalbiñ paşını ğafletdedir
8. Nefs-i emmāre kimiñ elinden aldı varını
‘ Aḳl-ı nāḳışdır o kes cehl-i ḥıffetdedir
9. Bu Vīrānī ‘ ilm-i ğaybıñ şıfātı kendüde
Buldı ta‘ līm eyledi Cibrīl aña ḥizmetdedir

Nazm-ı Āḥir

64

26a

Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lūn

1. Yā İlähī ḳıl kerem nūr-ı nübüvvet Ḥaḳḳ-ıçün
Öz cemāl-i ḥazret-i şāh-ı velāyet Ḥaḳḳ-ıçün

2. Cürmümüz çok Şebbîr-i Şübber ‘abânîñ hürmeti
Hem Muḥammed Bâkır-ı Ca‘fer hidâyet Ḥaḳḳ-ıçün
3. Mūsâ-yı Kâzım ḥaḳîḳat kıble-gâhımdır benim
Şâh ‘Ali Mūsâ Rızâ keşf-i kerâmet Ḥaḳḳ-ıçün
4. Müttekîler şâhıdır sırr-ı Muḥammeddir Taḳî
Hem Naḳıyyi ‘Askerî nûr-ı emânet Ḥaḳḳ-ıçün
5. Âḥirü’l-emr Mehdî-i emânet kâim-maḳâm
Ḳuluyuz ḳurbânıyız kân-ı seḥâvet Ḥaḳḳ-ıçün
6. Pür-günâhım çokdurur yokdur ‘aded yâ Murtażâ
Ḳalmağıl sen bu Vîrânî bendeniñ ‘işyânına
7. Ehl-i fakrıñ çekdiği tâc-ı sa‘âdet Ḥaḳḳ-ıçün
Altı biñ altıyüz altmış altı âyet Ḥaḳḳ-ıçün

Nazm-ı Âḥir

65

Me fâ ‘î lün Me fâ ‘î lün Me fâ ‘î lün Me fâ ‘î lün

1. Ḥudâyâ Muştafâ ḥaḳḳı benim geçgil günâhımdan
‘Aliyyü’l-Murtażâ ḥaḳḳı benim geçgil günâhımdan
2. Ḥadîce Fâtıma ḥaḳḳı Ḥasan ḥulḳ-ı Rızâ ḥaḳḳı
Ḥüseyn-i Kerbelâ ḥaḳḳı benim geçgil günâhımdan
3. ‘Ali Zeyne’l-‘abâ ḥaḳḳı Muḥammed Bâkırın ḥaḳḳı
İmâm Ca‘feriñ ḥaḳḳı benim geçgil günâhımdan
4. Mūsâ-yı Kâzımın ḥaḳḳı ‘Ali Mūsâ Rızâ ḥaḳḳı
Taḳıyyi bâ-Naḳî ḥaḳḳı benim geçgil günâhımdan

5. İmām-ı ‘ Askerī ḥaḳḳı Muḥammed Mehdīniḥ ḥaḳḳı
Çārdeh-i ma‘ şūmuḥ ḥaḳḳı benim geḫgil gūnāhımdan
6. İlāhī enbiyā ḥaḳḳı İlāhī evlīyā ḥaḳḳı
Bu bir nūr-ı beḳā ḥaḳḳı benim geḫgil gūnāhımdan
7. İlāhī aşfiyā ḥaḳḳı İlāhī etḳıyā ḥaḳḳı
Virānī tek gedā ḥaḳḳı benim geḫgil gūnāhımdan

Nazm-ı Āḫir

66

Fe‘ i lā tūn Fe‘ i lā tūn Fe‘ i lā tūn Fe‘ i lūn

1. Bu bu bugūn gö gö gördüm be be ben bir mehliḳā
Yü yü yüzi zen zātı ‘ a ‘ a ‘ aynı der Ḥudā
2. Di di didim e e ey d d dilber-i cihān
Se se seni va va vaş eylemek rūḥa ḡidā
3. Ka ka kaçan gö gö gördüm gö gö gözüm yüzünü
Şa şa şandım to to toḡdı şe şe şemsü’l-fethā
4. Me me melek ḥū ḥū ḥūrī ḡı ḡı ḡılmān se se sen
Yü yü yüzüñ ce ce cennet bū bū būyuñ mūntehā
5. Mi mi mi‘ rāc e e eyler ki ki kim görse yüzüñ
Sa sa saçıñ ka ka kaşıñ d d dāh-ı istivā
6. Sa sa saña ki ki kim se se secde eylemez
La la la‘ net a a aña he he her dem sezā

7. Vi Vi Vîrân A A Abdâl gö gö gördükde yüzüñ
Di di didi şı şı şiddık yâ ‘ Aliyyü’l-Murtaẓā

Nazm-1 Âhir

67

Me fâ‘ î lün Me fâ‘ î lün Fe‘ ū lün

1. Eyā mü ’min saña dirim beri ol
Hevā-yı la‘b-ı şehvetinden geri ol
2. Ezel ‘ahd eylemişdiñ Hakkı bilmek
Nice bildiñ bu nuṭkuñ gel eri ol
3. Eger olmak dilerseñ vākıf-ı Hakk
Fenādan kıl ferāgat Haydarī ol
4. Özüñ hāk eyle pîrler kapusunda
‘Aliniñ bābınıñ hākideri ol
5. Yüzüñ dönder Haka geç kâmusundan
Velāyet zümresiniñ çākeri ol
6. Yezīde kıl teberrā-yı firāvān
‘Udūvv-i āl-i düşman ‘anteri ol
7. Gözet bir ehli bul anıñla her dem
Yolunda cāna kıyğıl kemteri ol
8. İrādet vir şehādet cān u dilden
Ne gelürse anıñ fermān-beri ol
9. Kaçan eyleyesin şıdk-ile tahkîk
Ne-ise maḳşūduñ cümle veri ol

10. Saña dirim bu nuṭṭa tūt kulağıñ
Öli olma bu dem içre diri ol
11. Özüñ bil ir murāda gör cemāli
Erenler başınıñ tāk-ı seri ol
12. Binā örtüb dīvārı eyle muḥkem
Bu ḥāzır ḥānḳāhıñ dülgeri ol
13. Şaḳın kimseye tūtma bed şıfātı
Her eşyānıñ gönülde dilberi ol
14. Cemī‘  ālem bahār-ı bāğ [u] baḳçe
Bu dārın arasında sen deri ol
15. Bahārın düşürüb al lezzetinden
Damağıma çal anıñ çeşn-giri ol
16. Velī bir gerçeğiñ yolunda her dem
Geriden izle iziñ dönderi ol
17. Ne yola gitdi-ise sen aña git
Yüri menzil-be-menzil ileri ol
18. Anıñ gönlünde bul şāh-ı muḳarrer
Ḳamudan geç o şāhıñ Ḳanberi ol
19. Gönül maḳşūdıñ bulsun dilerseñ
Muḥibb-i āl-i şāh-ı   Askeri ol
20. Fenā ol kim ḡanīdir aḡniyālar
Ṭaleb kıl faẓl-ı Ḥaḳḳı Ca‘ feri ol

21. Tolaş kâfdan kâfa seyr it cihânı
Bu âfâkıñ müdevver çenberi ol
- 27a**
22. Sen seni zerre eyle şâf-ı zerriñ
İriş şemsin hayâ-yı enveri ol
23. Düşen hâke berâber ol berâber
Cem' iniñ gün gibi sen rehberi ol
24. Özüñ göster bu dört deryâ içinde
Haķîkat-i tayyib [ü] tahirî ol
25. Oķu 'ilmiñ kitâbın aña zâtıñ
Ser-â-ser cümleñiñ ser-defteri ol
26. Vîrânî bil özüñ vaşf it 'Aliyi
Kemâliñ hem eveli âhiri ol

Nazm-ı Âhir

68

Fâ' i lâ tün Fâ' i lâ tün Fâ' i lâ tün Fâ' i lün

1. Dilberâ hüsnüñ gibi bir mâh-tâb olmaz baña
Nûrına ğarķ oldu 'âlem âfitâb olmaz baña
2. Elif be vü cim dâl vechiñ huṭṭunda satır
Bundan özge pâdişâhım 'ilme bâb olmaz baña
3. Zülf [ü] kaşın kipriğindir sûre-i seb'u'l-meşân
Şubḥ u şâm dirsem odur ğayr-ı kitâb olmaz baña

4. Şol mübārek haṭṭ-ı zātiñ sırrını ḥaḳḳe'l-yakīn
Göririm her dem-be-dem ṭağlar niḳāb olmaz baña
5. ‘Aşkıña virdim cihānıñ varlığın ser-be-ser
Raḥm kıl çün sevdigim ‘ālem ḥicāb olmaz baña
6. Cür‘a-i la‘l-i lebiñden içeli bî-mest olmuşum
Şerbet-i la‘liñ teki hergiz şarāb olmaz baña
7. Gelmişim dār-ı fenāya ḥüsnüñi medḥ eyledim
Men Vîrānîyim şehā aydan cevāb olmaz baña

Nazm-ı Âhîr

69

Mef‘ ū lü Me fā ‘ î lü Me fā ‘ î lü Fe ‘ ū lün

1. Ey nokṭa-i bā ism-i ‘azîmîndir yā ‘Ali
İsmiñ Tölüdur şark u ğarba yā velî
Şunduñ Kūfeden Şāma deġin kudret eli
Koparub şādını Mu‘āviyeniñ cümle kıli
Yā mazḥara'l-‘acāyib ‘avnen lenā ‘Ali
Ud‘ ūke külli hemmin vü ġammin seyenceli
2. Gitdi serinden aql-ile hoş beli
Düşdi tācı açıldı başında keli
Ḥacil oluben tütüldi o demde dili
Murdār geldi gitdi kalmadı şāha ‘ameli
Yā mazḥara'l-‘acāyib ‘avnen lenā ‘Ali
Ud‘ ūke külli hemmin vü ġammin seyenceli
3. Aḥmed bunı ġār içre diyüb kıldı nidāyı
Ḥaydar işidüb oldu celāl işbu şadāyı

Ol dem irişüb feth idüben kıldı ğazāyı
 Bildi nebīniñ şaqladıĝını düzdi alāyı
 Yā mazhara'l-‘acāyib ‘avnen lenā ‘Ali
 Ud‘ ūke külli hemmin vü ğammin seyenceli

4. Ol dem ki mescid içre idi şāh-ı mürselīn
 Bir kuş içerüye girüb selām virdi hemīn
 Didi zād bir ejderhādan ey nūr-ı kevnīn
 İşimle beşyüz yavrımı yemişdir yakīn
 Yā mazhara'l-‘acāyib ‘avnen lenā ‘Ali
 Ud‘ ūke külli hemmin vü ğammin seyenceli

5. Ol zamān Resūl fikre varub tırub bir zamān
 İrişdi peyk-i Hudā ol sâ‘at içre hemān
 Didi Hâk Celle saña kıldı selām ey şāh-ı cihān
 ‘Aliden ğayrı bu işi bitürmez kimse ‘ayān
 Yā mazhara'l-‘acāyib ‘avnen lenā ‘Ali
 Ud‘ ūke külli hemmin vü ğammin seyenceli

6. Emr oldı ‘Ali Döldüle bend-i kuş bile
 Yum didi göziñi yumdı kuş sevinç-ile
 Kalkub nice yıllık yolu bir sâ‘at içre hele
 Aldı küh-ı kâfa irdi o dem şāh-ile
 Yā mazhara'l-‘acāyib ‘avnen lenā ‘Ali
 Ud‘ ūke külli hemmin vü ğammin seyenceli

7. Didi aç gözün didi göster ejderhāyı baña
 İşiñle yavruñ dādın alıvireyim saña
 Didi kuş bundadır işite ejderhā
 Ol dem ‘Aliniñ heybetine güneş kıldı tañā

Yā maẓhara'l-‘acāyib ‘avnen lenā ‘Ali
Ud‘ūke külli hemmin vü ğammin seyenceli

8. Ejder ditredi yüzün görince Һaydarıñ
Zebān-ı hāl-ile ağızın açdı ejderiñ
Emr itdi ağızından çıkub cümle kuşlarıñ
Kuş gördi iş-ile yavrılarıñ
Yā maẓhara'l-‘acāyib ‘avnen lenā ‘Ali
Ud‘ūke külli hemmin vü ğammin seyenceli

9. Du‘ā idüb kuş o demde kıldı nidā
Bu oldı sözünde anıñ bil ibtidā
Didi sendendir ümīdi enbiyā-yı evliyā
Sensin şefī‘i cümle nāsıñ bī-riyā
Yā maẓhara'l-‘acāyib ‘avnen lenā ‘Ali
Ud‘ūke külli hemmin vü ğammin seyenceli

10. Һaydar yine irdi o demde mescide revān
Üç sâ‘at geçmeden geldi yine şāh-ı cihān
Gördi kudretini bunuñ gibi cümle mü‘minān
Taḥkik idüb Һaydara getürdiler imān
Yā maẓhara'l-‘acāyib ‘avnen lenā ‘Ali
Ud‘ūke külli hemmin vü ğammin seyenceli

11. Aḥmed göricek Һaydarı didi yā Kerīm
Şāniñda gelübdür cümle Qur‘ān-ı ‘azīm

28a

Mālikü'l-mülksin bugün içre muķīm
Şiddik yā İmām sensin ol zāt-ı kadīm
Yā maẓhara'l-‘acāyib ‘avnen lenā ‘Ali
Ud‘ūke külli hemmin vü ğammin seyenceli

12. Mü'min-iseñ bil 'Aliyi eyle şehâdet
Tâ irişe saña kudret-ile hidâyet
Şol demde dilâ ırmeye bir zerre nedâmet
İsm-i 'Aliyi zıkr ide gör bul selâmet
Yâ mazhara'l-'acâyib 'avnen lenâ 'Ali
Ud'ûke külli hemmin vü gammin seyenceli
13. Zât oldı 'Ali bu cemî'-i eşyâ oldı şıfâtı
Eşyâ-yı ikilikden anıñ-çün birledi zâtı
Diñle sözimi tut kulağıñ aç bu hayâtı
Bu ism-ile cümle seni buldı necâtı
Yâ mazhara'l-'acâyib 'avnen lenâ 'Ali
Ud'ûke külli hemmin vü gammin seyenceli
14. Hasan Hüseyin Zeyne'l-'abâ nûr-ı Hâk [u] Hudâ
Buları yaqîn sevmeyene oldı teberrâ
Bir âyinedir hâzret-i şâh pâk-i mücellâ
Her kim tecellî eyledi buldı tesellâ
Yâ mazhara'l-'acâyib 'avnen lenâ 'Ali
Ud'ûke külli hemmin vü gammin seyenceli
15. Bâkır imâm sırr-ı 'Ali Ca'fer-i şâdıķ
Kâzımla Rızâ yoluna ola gör lâyıķ
Evvel 'Ali âhîr 'Ali şems-ile kamer tanıķ
Bilemez ne bilür 'Aliyi kimdir kavm-i münâfıķ
Yâ mazhara'l-'acâyib 'avnen lenâ 'Ali
Ud'ûke külli hemmin vü gammin seyenceli
16. Şâbit qadem ol vir Taķiye cân-ile ikrâr
Döndürme yüzüñ sen Naķiden eyleme inkâr
Görmek ümîdiñ var-ise 'aşķ-ile didâr

Tesbîhîñ İsm-i A‘zam Haydar-ı Kerrâr
Yâ mazhara’l-‘acâyib ‘avnen lenâ ‘Ali
Ud‘ûke külli hemmin vü gammin seyenceli

17. ‘Âlemde seniñ ‘Askerî olmazsa mu‘îniñ
Olmaz bilesiñ Mehdi āhırde yaķıniñ
Boynuña geçer rüz-ı maķşer tavķ-ı la‘îniñ
Evrâdın olmazsa eğer nām-ı ‘Aliniñ
Yâ mazhara’l-‘acâyib ‘avnen lenâ ‘Ali
Ud‘ûke külli hemmin vü gammin seyenceli

18. İşit budur ümmet olana farz-ile sünnet
Mehdi-i ‘Aliyi cān [u] dile ol bile minnet
Ba‘zen eyleme hubb-ı şāhı kılmaya ‘illet
Tā ki irişse āl-i ‘Ali eyleye himmet
Yâ mazhara’l-‘acâyib ‘avnen lenâ ‘Ali
Ud‘ûke külli hemmin vü gammin seyenceli

19. Diñle haberi ādem-iseñ ehl-i nidādan
Çıkma yûri bir kadem rāh-ı Rızādan

29a

Faķr-ı faķrî ol el çeküb kaçma gedādan
Ayırma Vîrānî bendeñi Hāķ āl-i ‘abādan
Yâ mazhara’l-‘acâyib ‘avnen lenâ ‘Ali
Ud‘ûke külli hemmin vü gammin seyenceli

Nuķ-ı Āhır

70

Me fā‘î lün Me fā‘î lün Me fā‘î lün Me fā‘î lün

1. Nażar kıl dilberā vechiñ yazılmış setr-i bismi’llāh
Beyān-ı bist ü heşt esrārı budur anı kelāmu’llāh

2. Budur remz-i Resūlu'llāh biliñ beş vakit namāzda
Bu remzi añlamak güçdür didi Hāḡ *küntü kenzu'llāh*
3. Niçün on yedi farz oldu bu beş vaktiñ arasında
Aña nāzildurur cem' -i şifātındır beyānu'llāh
4. Ḳalur 'ārif temāşāsın bu şavmıñ sırrını añlar
Ḳaşıñ mihrāb idinmişdir iki 'aynıñ imāmu'llāh
5. Oḡur seb' u'l-meşāniden dem-i 'İsā olur nuṭḡı
Dirildir cānsız eşyāyı budur āb-ı ḡayātu'llāh
6. Dürüst olmaz oḡumazsa elif lām hem dāl
Budur bünyādı beş vaktiñ kelām-ı 'ilm-i Faḡlu'llāh
7. Cemāliñ Fātihadır kim faḡılar bilmedi anı
Hebādır ṭā' ati bī-şekk degildir rāh-ı ḡaḡḡu'llāh
8. Şifāti si vü dü ḡaṭdır ki vechinde durur meḡtūb
Ezel nuṭḡı ezāsınca mürekkeb ḡaṭṭ-ı nūru'llāh
9. Virān Abdāl Hāḡa minnet vişāl-i vaşl-ı şāh olduñ
Diliñde dāimā zikriñ 'Alidir Hāḡ veliyyu'llāh

Nazm-ı Āḡir

71

Me fā' ī lün Me fā' ī lün Me fā' ī lün Me fā' ī lün

1. Cemāliñ dehr-i dün içre nigārā māh-tāb olmuş
Mu' ayyen pertev-i ḡüsnüñ felekde āfitāb olmuş

2. Getürdi zulmetin zātın şifātın gün gibi rüşen
Kemāl-i faẓl-ı Yezdānı yüzünde bî-ḥubāb olmuş
3. Hidāyet mazḥar-ı vechiñ ne hikmetdir ne ḳudretdir
Rumūz-ı ‘*alleme*’l *esmā* okurlar feth-i bāb olmuş
4. Zebūr İncıl Tevrāt muşavver vech-i Ḳur’ānda
Velīler serveri Ḥaydar yüzün ümmü’l-kitāb olmuş
5. Bugün dīdār-ı ‘aşkıñda murādım maḳşūdım sensin
Yanarım nār-ı ḥasretle ciger külli kebāb olmuş
6. Gözi kördür görebilmez cemālīñ degme bir aḥmak
Ki anıñ fi’l [ü] ef’ālī dü-çeşminde niḳāb olmuş
7. Vīrān Abdāl dil [ü] cāndan ḡulām-ı āl-i Ḥaydardır
Bu dem ‘āşıḳlarıñ ‘aşkı ki rāhında turāb olmuş

Nazm-ı Âḥir

72

Me fā’ ī lün Me fā’ ī lün Me fā’ ī lün Me fā’ ī lün

1. Şehā ḥüsnüñ temāşāsın gönül mihmān idinmiştir
Lebiñdir çeşme-i ḥayvān gözüñ peymān idinmiştir

29a

2. Ḳaşıñla kipriḡiñ zülfüñ anı ben dilde vird itdim
Zebūr İncıl Tevrāt okur Furḳān idinmiştir
3. Yüzün Muşḥafdır ey dilber yazılmış yedi āyetdir
Vücūdum ḥāfız-ı cānā ḥaṭıñ Ḳur’ān idinmiştir
4. Cemālīñ cennetü’l-me’vā ḳaşıñ ḥūr [u] melek zülfüñ
Seniñ kiprikleriñ gönüm dilā ḡılmān idinmiştir

5. Vişālîñ bāğına girdim gül-i hāndānı zeyn olmuş
Bu nuṭkum bülbüli her dem anı seyrān idinmişdir
6. Yüzüñ nūr-ı tecellîsin huṭūṭ-ı haṭṭ-ı inşadır
Kelāmım dilde evşāfım görüñ divān idinmişdir
7. Şehādet çün Virān Abdāl ider ‘ayne’l-yaķīninde
Cemālîñ Ka‘besi çeşmim biliñ kurbān idinmişdir

Nazm-ı Āhır

73

Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lūn

1. Dilberā görmek seni maķşūd olan didār imiş
Hāl-i haṭṭıñda şehā ol setr olan esrār imiş
2. Her biri bir nev‘-ile görmek diler zātıñ seniñ
Birisi ‘aşķ-ı haķīķī bāķisi emmār imiş
3. Bāğ-ı hüsnüñ her kuşuñ kārı degil mesken ide
Laķlaķıñ ağaç devresi bülbüle gül-zār imiş
4. Ṭūṭı-i şekker gerekdir hāra şaman bilmiş ol
Kor kaba bu kaķ başı her kerkese murdār imiş
5. ‘Āşık-ı şādıķlar uş cānā cemālîñ istedi
Nāķışa boğaz riyā bed-ef‘āle efķār imiş
6. Haķ Te‘ālā her kulumı bir işe meşgūl eylemiş
Kiminiñ maķşūd-ı nūrı kiminiñ anar imiş

7. Pādişāh bī-bedel bir özge dükkān açmış
Kiminiñ şatdığı gevher kimi yuf bāzār imiş
8. Küfr-i zulmet nūr-ı imān bahş olubdur   aleme
Kimi ikrār ehl[i] oldu kimisi inkār imiş
9. Her vücūdı bir hayāle naşb iden kendi ğanī
Uş bularıñ arasında gizlenen Cabbār imiş
10. Bī-başıret añlamaz Hāķ nedir bātıl nedir
Her kişı şanma gözlü kimisi kör kār imiş
11. Kimisi bulmuş murādın ğayr-ı maķşūd istemez
Kimisi sırr-ı ene'l-hāķ söyleyüb ber-dār imiş
12. Ey muvaḥḥid aç gözüñ fehm it bunuñ remzini
Bilesin Seyyid-i Baṭṭāl şāh Bālım Hünkār imiş
13. Bu Vīrān Abdāl ḥaķīriñ dest-ġiri tā ezel
Pādişāh-ı bī-bedel ol Ḥaydar-ı Kerrār imiş

Nāẓm-ı Āḥir

74

Me fā   ī lūn Me fā   ī lūn Fe   ū lūn

1. Bi-ḥamdi'llāh bugün dīdāra yetdik
Şehā bŭlbŭl gibi gŭl-zāra yetdik
2. Cemāliñ ḥaṭṭ-ı zātından gŭzel şāh
Ḥaķīķat maḥzeni esrāra yetdik
3. O demde i ilŭbdŭr cām-ı vaḥdet
Ka an sen sākī-i ebrāra yetdik

30b

4. Yaturken ġāfil ḥāʿb-ı ġaflet içre
Nāġāh bir pīr-i bī-dāra yetdik
5. Qatıñda küfr-i imān nūr-ı vāḥid
Şunuñ gibi Şıḥaḥ-ı Settāra yetdik
6. Olaldan abdāl-ı ʿabd-ı Ḥaydar
Gümānsız Ḥaydar-ı Kerrāra yetdik
7. Vīrānī nūr-ı zulmunda gezerken
Muʿayyen gün gibi envāra yetdik

Naẓm-ı Āḥir

75

Vezni tespīt edilememiştir.

1. Bugün sürdüñ ʿaceb demler ter-i ʿİsā ruḥlarla
Silüb pāk eylediñ ġamları pīr-i ʿİsā ruḥlarla
2. İrişdi bāde-i gülgün kuruldı meclis şāhı
İçildi cāme-i Cemler ġayr-ı ʿİsā ruḥlarla
3. Tutub fiʿl cümlemiz meşreb-i reh-i İsā-yı Meryemden
Çalub bir dest-ile nāķış mīr-i ʿİsā ruḥlarla
4. Açılub ṭālīʿ -i miḥnet çü İncıl [ü] Yūḥannadan
Ki mesʿūd oldu ol ṭālīʿ çer-i ʿİsā ruḥlarla
5. Edenler ʿıyş-ı ʿışret-ile hemīşe müstedām olsun
Vīrānī bir gedāñızdır şīr-i ʿİsā ruḥlarla

Nazm-1 Âhir

76

Me fâ' î lün Me fâ' î lün Fe' û lün

1. 'Ali oldu Hudâ vü Muştafâımız
'Ali oldu her işde reh-nümâımız
2. 'Ali oldu Hasan şâh-ı emîrân
'Ali oldu Hüseyin-i Kerbelâımız
3. 'Ali oldu kelâmu'llâh-ı nâţık
'Ali oldu 'Ali Zeyne'l-'abâımız
4. 'Ali oldu imâm Bâkır [u] Ca' fer
'Ali oldu imâm Kâzım Rızâımız
5. 'Ali oldu Taqıyyi bâ-Naķî hem
'Ali oldu Hasan kân-ı şehâımız
6. 'Ali oldu ki Mehdî rûz-ı âķir
'Ali oldu heme âl-i 'abâımız
7. 'Ali oldu Virânî secde-gâhı
'Ali oldu bizim kıble-nümâımız

Nazm-1 Âhir

77

Me fâ' î lün Me fâ' î lün Fe' û lün

1. 'Alidir bil kelâm-ı nûr-ı Yezdân
'Alidir bil şadâ-yı şavt-ı Qur'ân
2. 'Alidir bil câmî' -i mü'minâtın
'Alidir bil şadrında olan imân

3. ‘Alidir bil Zebūr ya‘nī Tivrāt
‘Alidir bil hem İncīl lafz-ı akṛān

4. ‘Alidir bil bu dem seb‘u’l-meṣānī
‘Alidir bil ser-ā-ser anı Qur‘ān

30a

5. ‘Alidir bil kitāb-ı ‘ilm-i tevḥīd
‘Alidir bil ḵamu defter-i dīvān
6. ‘Alidir bil yer [ü] gök ‘arṣ [u] kürsi
‘Alidir bil bu künbed-i çarḥ-ı eyvān
7. ‘Alidir bil hem sītāre-i devvār
‘Alidir bil māh [u] ṣems necm-i sulṭān

8. ‘Alidir bil aḵar ṣu heft-i deryā
‘Alidir bil ḥayāt-ı āb-ı ḥayvān

9. ‘Alidir bil Vīrānī ḥasta-ḥālīñ
‘Alidir bil olan derdine dermān

Nazm-ı Āḥir

78

Me fā‘ ī lün Me fā‘ ī lün Fe‘ ū lün

1. ‘Aliyi bilmeyen şeyṭān-ı aḥmaḵ
‘Aliyi bilmeyenler oldı nā-ḥaḵ
2. ‘Aliyi bilmeyen merdūd-ı kāfir
‘Alidir bil Ḥudā vü ‘ayn-ı muṭlaḵ
3. ‘Alidir ‘ālem-i sırr-ı ḥafıyyāt
‘Aliyi bil yūri var sen ey alçaḵ

Nazm-ı Âhir

79

Fā‘ i lā tün Fā‘ i lā tün Fā‘ i lā tün Fā‘ i lün

1. Biz Urum Abdālıyuz sultānımız[dır] Murtaẓā
Terk [ü] tecrīddir bugün Sübhānımızdır Murtaẓā
2. Biz anıñ vechiñde gördük ma‘ nā-yı ümmü’l-kitāb
Şüret-i Haq mazhar-ı Raḥmānımızdır Murtaẓā
3. Biz bugün āl-i ‘ abādan ğayra meyyāl olmayız
Cismimizde hem cānımız cānānımızdır Murtaẓā
4. Oquruz bismi’llāhıñ sırrını ḥaqqe’l-yaḳīn
‘ İlm-i kudret nokta-i Qur’ānımızdır Murtaẓā
5. Tekye-gāh-ı ‘ aşq içinde biz mücāver olmuşız
‘ Ārif-i Rabb olmuşız ‘ irfānımızdır Murtaẓā
6. Bilmişiz başdan ayağa biz kelāmu’llāh ‘ Ali
Ḥamdü li’llāh bugün kim miḥmānımızdır Murtaẓā
7. Kaṭreyüz gerçi muḥiṭüz zerreyiz līk güneş
Āfitāb-ı ‘ ālemiz ‘ ummānımızdır Murtaẓā
8. Ḥāzırız Ḥızr-ı ḥayāt-ı cāvidānī bizdedir
İçmişüz biz çeşme-i ḥayvānımızdır Murtaẓā
9. Şöyle ikrār eyledik ‘ ayn [u] lām [u] yāyı kim
Şübhemiz yok dīnimiz imānımızdır Murtaẓā
10. Biz ‘ Aliniñ ālına cāndan şehādet eyledik
Tā ezel *kālū belā* erkānımızdır Murtaẓā

11. Cevheri şol lā-mekānı bizdedir ey müdde‘î
Biziz ol dürr-i yetimiz kânımızdır Murtażā
14. Fażl-ı Hāḡḡıñ sırrını ol zātımız fehm idüb
Fî vü ḡād [u] lām Hāḡ Yezdānımızdır Murtażā
- 31b**
15. Sīnemiz çāk eyleyüb tutduk Yezīdiñ taşına
Her belānıñ tīrine ḡalḡānımızdır Murtażā
16. Dört kitābıñ ma‘ nāsı İncīl Tevrāt Zebūr
Bā-i bismi‘llāh-ile Furḡānımızdır Murtażā
17. Ey Vīrānī cümle ma‘ nā nokḡa-i zāt-ı ḡadīm
Oldurur şām [u] seḡer seyrānımızdır Murtażā

Nāẓm-ı Āḡir

80

Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lūn

1. Yā ‘Ali çün secde ḡıldım dü-siyāh-ile saña
Bu siyāh rüyuma urma eyle in‘ ām baña
2. Sen Kerīmsin sen Raḡīmsin sen ḡadīmsin sen ‘Alīm
Şānıña luḡf-ile iḡsāna geldim ey şāḡib-‘aḡā
3. Kimse bilmez senden ayrıḡ men faḡīriñ ḡālını
Sen bilürsin bendede çok olduḡımı sehv ḡaḡā
4. Sen baña bir gevher olduñ bī-bahāsın yā ‘Ali
Terk [ü] tecdīdim ḡabūl it cān-ile başım fedā
5. Gerçi ekl [ü] şurb olubdur ḡāk-i cismime binā
Līk rūḡuma şehā medḡıñ olubdur ḡıdā

6. Cismimiz hem rūhumuz ĩcād iden sensin bizim
Yā ‘Ali yā nokta-i yā bism-i Raḥmān-ile bā
7. Senden oldu cümle ‘ālem *kūn* didiñ var eylediñ
Yedi tamu sekiz uçmak ḥūr-ile arz [u] esmā
8. Men Nuṣayrīyim saña ikrār belī Ḥaḳ eyledim
Rabbime sulṭānıma Sübhānıma Raḥmānıma
9. Her ṣadā-yı ṣavt olan sensin heme eşyadaki
Diñledim gūş eyledim sensin gelen cümle nidā
10. Sen bilürsin men seni sevdigime cümle cihān
Taşlar atub cismimi ḥardal eylese cāna ṣafā
11. Maḳṣadım meylim murādım yā ‘Ali sensin benim
Biñ yıla yüz biñ cefā hemān itme cüdā
12. Hem bi-ḥaḳḳı adem-i ser-cümle nūr-ı enbiyā
Hem bi-ḥaḳḳı šāh Ḥüseyin serveri ser-evliyā
13. Seni senden istedi šāhım Virānī derd-mend
Sen seni luṭf it aña šāhım bi-ḥaḳḳı Murtaẓā

Nazm-ı Āḥir

81

Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lūn

1. Gel beri ey bu māsivāyı terk iden sulṭān dede
Gıll [ü] gışdan fāriğ olmuş ḥāk-ile yeksān dede
2. Bil özüñ fehm-i şıfātıñ zātıñı eyle ḳadīm
Ger dilerseñ içesiñ sen çeşme-i ḥayvān dede

3. Ki melāmet hırkasın bir pīr elinden tā ebed
Cümle nāsīñ sengine kıl sineñi kalkan dede
4. ‘Ārif-i nefis ol yūri kār itmiş hergiz saña
Mülk [ü] māl [u] cāh-ı menşüb ‘avret [u] oğlan dede
5. Hāşıl-ı vāşl-ı vaşıyyet öziñe kār eyleme
Ol saña ma‘būd olur kim tut sözüm ey cān dede

31a

6. Yā niçün bir dāne sūzān oldu ‘İsāya hicāb
Bil bu nuṭkuñ sırrını ey zümre-i merdān dede
7. Terk [ü] tecrīd ol yūri pāk-ı mücerred teki ‘İsā
Kim olasıñ rūḥ-ı kudsī mürdeye biñ cān dede
8. Secde kılğıl on iki nūr-ı imāma bī-ğalaṭ
Tā ki abdāl ola ismiñ zāhir-i pinhān dede
9. Ey Vīrānī maḫşadıñ merdān-ise merd ol yūri
Tā diye cümle erenler ‘aşk olsun Vīrān dede

Nazm-ı Ahir

82

Me fā‘ ī lün Me fā‘ ī lün Fe‘ ū lün

1. Nigārā yokdurur ḥüsünüñ bahāsı
Cemāliñ medḥdurur rūḥum ğıdāsı
2. Eger medḥ itmesem ḥüsniñi bir an
Şanırdım irdi bu cismim fenāsı

- 3 Ezel sensiñ ebed sensiñ muḥakḳak
Cihānıñ ibtidā vü intihāsı
4. Seniñ zātıñdurur ‘ayne’l-yakīni
Görinen cümle eşyānıñ bināsı
5. Baña mescūd [u] miḥrāb oldı cümle
Ne kim var zāhirde bātında ḥāsı
6. Saña kimdir diyen kim Ḥaḳ degilsin
Seni Ḥaḳ görmeyeniñ artsun belāsı
7. Sen olduñ ey dil-ārāmım mu‘ayyen
Giyen her zerrede dürlü libāsı
8. Şūfī zülfünde kāmil oldı gerçi
Velī egri ṭurur anıñ kıyāsı
9. Kılur miḥrāb idinmiş bir divāri
Şanur ki maḳbūl oldı secdāsı
10. Düzüb şekliñ boyandı dürlü renge
Ki fehmi yok bī-renk imiş boyası
11. Bunu fehm eyledi dünyāda ancak
Nedir emmāre nefsiñ muḳtezāsı
12. Bu beş nesne aña yār olubdur
Yiyüb içmek uyub қоçmaḳ hebāsı
13. O kim ‘āşıḳdur[ur] dīdār-ı Ḥaḳḳa
Yalan dünyāda yok bir bu riyāsı

14. ‘ Alidir Vīrānīniñ pişvāsı
‘ Alidir bu Vīrānīniñ reh-nümāsı
15. ‘ Alidir bu Vīrānīniñ istivāsı
‘ Alidir bu Vīrānīniñ Hudāsı
16. ‘ Alidir bu Vīrānīniñ ibtidāsı
‘ Alidir bu Vīrānīniñ intihāsı

32b

17. Bilübdır oğlan [u] mülk [ü] mālın
Ne miqdārdır bu tezvīriñ beķāsı
18. Eli redd eyleyüb dilden çıkardı
Şoñ ucu ırmeye anıñ cefāsı
19. Beri gel ‘ aşķ-ile ey merd-i kāmıl
Giyüben sen egniñe bu palāsı
20. Yüri ‘ İsā gibi pāk-i mücerred
Ola gör her vücūduñ istivāsı
21. Elifdir istivā-yı haţţ-ı Ādem
Kelām oldu anıñ bil biñ aşınāsı
22. Bilüb hem-rāhını oldu lām kāmıl
‘ Ayān itdi nedir yārın liķāsı
23. Liķā-yı yār-ile her kim olur yār
Bulur evvel āhır o merd-i ḥalāsı

24. Vīrānī kim bulmaḵ diler Ḥudāyı
Gerek almaz anıñ-ūn mācerāsı
25. Ḥudā vū si vū dū melfūz kelāmıñ
Ki yetmiş yedi ḥarf oldu edāsı
26. Elifde lām olur murād-ı raam
Yüz on dōrt sūre-i vahy-i Ḥudāsı
27. ulak ur ārif-iseñ ey birāder
Gelür her zerrede Ḥaıñ nidāsı
28. Nazar ıl derse sekiz nuṭ-ı İlāhī
Ki her dilden gelür şavt [u] şadāsı
29. açan bildi Aḥmed özin nedir ḥāl
Zuhūr itdi elif [u] lām [u] rāsı
30. Baub gördi ser-ā-ser dü-cihānıñ
Birikmiş birlige mīr [ü] gedāsı
31. Kimi insān olub bildi özin
Kiminiñ cümleye irdi ḥaṭāsı
32. Kimi nūrına ar olmuş ālem
Ser-ā-ser dü-serā tolmuş ḥayāsı
33. Kimi olmuşdurur şāḥib-mürüvvet
İrişmiş bāya yoḥsula aṭāsı
34. Kimi faḥr-ı fenā ser-mest-i ḥayrān
Bilür ḥālını anca Kibriyāsı

35. Anıñ fikr-i hayātı *men* ‘arefdir
Ki oldur her vücūduñ reh-nümāsı

36. Vırānı çünki terk itdi cihānı
Olubdur Murtaẓānıñ mübtelāsı

Nazm-ı Āhır

83

Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lūn

1. Yā ‘Ali sensin cihānıñ bedr [ü] mähı şübhesiz
Dü-serānıñ yā ‘Ali sensin pādişāhı şübhesiz

2. Hem şerī‘ at hem tarīkat ma‘ rifet ey dıl-rübā
Hem haqīkat Murtaẓādır çār rāhı şübhesiz

32a

3. Haydar-ı Kerrār olubdur zāhidā haqke’l-yaqīn
‘Āşıq-ı āzādeniñ menşüb-ı cāhı şübhesiz

4. Murtaẓādır ey münāfık evvel [ü] āhirde uş
Bī-gümān abdālın püşt [ü] penāhı şübhesiz

5. Yā ‘Ali diyüb dem-ā-dem ‘āşıq-ı bī-çäreler
Her zamān Murtaẓādır āh [u] vāhı şübhesiz

6. ‘İlmine ‘āmil olan ‘āşıqların rüz-ı ezel
Nokta-i bādır muhaqqak tāt-ı şāhı şübhesiz

7. Bu Vırān Abdāl faqīrın bil ‘Alidir zāhidā
Kible-gāh-ı secde-gāhı bi’llāhi şübhesiz

Nazm-ı Âhîr

84

Me fâ' î lûn Me fâ' î lûn Fe' û lûn

1. Gel ey 'âşık nazar eyle 'Aliniñ
'Ali kimdir diyim vaşfını velîniñ
2. 'Alidir nokta-i kudret muḳaddem
'Alidir pâdişâhı her dü-'âlem
3. 'Alidir Ḥālîḳ [ü] Ḥallâḳ-ı 'âlem
'Alidendir nübüvvet nûr-ı ḥâtem
4. 'Ali ilen gelübdür her bir peygamber
Lîk Aḥmed-ile oldı laḥm-ı muḳarrer
5. Gel ey mü'min bilim dirseñ 'Aliyi
Erenler serveri gerçek velîyi
6. Muḥakḳak şol veliyu'llâh cihâna
Dem-i Âdemde bu geldi mekâna
7. Eger şehd [ü] şekker lezzet nebâtât
'Ali şânındadır bu cümle âyât
8. 'Alidir Âdem-i a' lā 'Alidir
'Alidir maḥrem-i Ḥavvā 'Alidir
9. 'Aliyi bil ey gâfil 'Aliyi
'Aliyi sev ey 'âkil 'Aliyi
10. 'Alidir Şîr hem Nūḥuñ ḥalâsı
'Alidir def'-i Eyyübüñ belâsı

11. ‘Ali kırtardı Süleymān ‘askerini
Kaçan dīv kırdı anıñ leşkerini
12. ‘Alidir Dāvuduñ elinde āhen
Mūm oldu ism-i şāh-ile mu‘ayyen
13. ‘Alidir Yūnus[a] iden selāmet
Balık kırnında yaturken tamāmet
14. ‘Alidir Mūsā Fir‘avn elinden
İdüb azāb didi lā-ḥavf dilinden
15. ‘Alidir nār-ı Nemrūd ḥalīs-ile
İdüb gül-zār menevşe sūnbül-ile
16. ‘Aliniñ emr-ile Mūsāniñ elinde ejder
Olub bāṭıl iden siḥri ser-ā-ser
17. ‘Alidir çün dem-i ‘İsā muḥakḳak
Dirildir cümle eşyāyı muṭlak
- 33b**
18. ‘Alidir deşt-i erzende ey cān
Geçen aḥvāl-i Resūle didi Selmān
19. Didi ol dem Resūlu’llāh ‘aceb mi
‘Aliden bunca cünbüşler ‘aceb mi
20. Bu nuṭkı söyleyen şāh-ı nebīdir
Benim cānım etim kınım ‘Alidir
21. Ki geldi rūḥuña rūḥı benimle
Heme hem demiñ demmi demim-ile

22. Benim nūr-ı nübüvvet bil ‘ Alidir
Velāyet ma‘ deni şāh-ı velīdir
23. ‘ Aliye kıldı bu eşyā sücūdı
‘ Alidir cümle eşyānıñ vücūdı
24. ‘ Alidir rehber-i ‘ ālem haqīkat
‘ Aliyi sevmeyen münkire la‘ net
25. ‘ Alidir şāhib-i Qur’ān ‘ Alidir
‘ Ali cāndır ‘ Ali cānān ‘ Alidir
26. ‘ Ali bā-i *bi’smi’llāhi’r-rahmān*
‘ Aliyi bilmeyen dīve dime insān
27. ‘ Ali şāh-ı Selāṭındır cihānda
‘ Ali düşmān-ı bī-dīndir cihānda
28. ‘ Alidir şāfi‘ -i maḥşer ‘ Alidir
‘ Alidir sāḳī-i kevser ‘ Alidir
29. ‘ Alidir gün gibi enver ‘ Alidir
‘ Alidir cümleden bihter ‘ Alidir
30. ‘ Ali virdi selām ol necm-i şāhı
‘ Aleyk aldı didi sensin İlāhı
31. Ezel sensin ebed sensin Qadīmsin
Cemī‘ -i işlere didi ‘ Alīmsin
32. Hüve’l-evvel hüve’l-āḫirsıñ ey şāh
Güneş didi bunı sen olğıl agāh

33. Haber al ‘ Ali kimdir kim cihānda
Ki ismi okunur cümle lisānda
34. ‘ Ali günden ‘ ayān oldu nazar kııl
‘ Ali şāh-ı cihān oldu nazar kııl
35. Eger mü ’min-iseñ şıdkü’l-yakīni
Bilürsin şehā sen ‘ ilmü’l-yakīni
36. Ki ‘ ilm-ile bilen haqqe’l-yakīni
Görür şehā dilā ‘ ayne’l-yakīni
37. Bil ey şāhib-sa‘ ādet ehl-i dīdār
‘ Aliyi eyleme inkār zinhār
38. Umarsıñ rahmeti rüz-ı kıyāmet
‘ Aliyi bilmege ceht it be-gāyet
39. ‘ Aliniñ dört kitāb içinde ismi
Mu‘ ayyendir bilünür ismi resmi
40. Velākin yedi ismi vardır anıñ
Ol oldu ümm-i ‘ ilm-i Cāvidānıñ
41. Kulak tut diyeyim bir bir anı men
‘ Ali kimdir ögüt aňlayasın sen
- 33a**
42. ‘ Aliyyen der ki Qur’ānda İlyā
Bir ismi daħi Qur’ānda Velīyyā
43. İncıl üzerine söylerler İlyā
Çü Tevrāt üzre söylerler Beriyyā

44. Velī Dāvudīler böyle bilürler
Zebūr içinde ismin bilürler
45. Bī-riyādır bī-riyādır bī-riyā
Seḥāvet ma‘ deni ya‘ nī İlyā
46. Bir ismi daḥi Ḥaydardır bil ey cān
Vaṣī-i Muṣṭafā hem ṣāh-ı merdān
47. Mübārek yedi ismi oldu tamāmet
Ki gösterdi cihān üzre ‘ alāmet
48. Biri daḥi Ebū’t-Turāb aña nām
Sevād-ı istivā-yı ism-i A‘ zām
49. Sekizdir kapusı cennāt-ı Adnıñ
‘Alī destindedir miftāḥı anıñ
50. Ki çār-‘ unşurdan ol bināsı
‘Alidir ibtidā vü intihāsı
51. Elif lām fī vü ḍād Ḥaḫdan
Oḫursañ bilesin sen bu sebaḫdan
52. Göresin uş kerāmetiñ ‘Aliniñ
Bilesin hem velāyetin velīniñ
53. ‘Alidir kim vaṣī-i Muṣṭafādır
Muḫaḫḫaḫ böyle bil ‘ayn-ı Ḥudādır
54. Ḥadīce Fāṭıma ḥulḫ-ı Rızādır
Benim cānım şehīd-i Kerbelādır

55. ‘Ali Zeyne’l-‘abādır nūr-ı Yezdān
Muḥammed Bākırı sulṭān-ı devrān
56. İmām Kāzım ‘Ali Mūsā Rızānıñ
Kuluyum cān [u] dilden ben anıñ
57. Muḥammeddir Taqī ey nūr-ı ‘ālem
‘Alidir hem Naqī mīr-i mükerrerem
58. Naqī oğlu Ḥasanü’l-‘Askerīdir
Aña zecr idene la‘net yeridir
59. Muḥammed Mehdī ol pāk-i enver
Ki āḥir mü’mine ol ola rehber
60. Bi-ḥaḳḳ yā ‘Ali çār-deh-i ma‘şūm
Günāhım çokdurur bağışla şuçum
61. Bi-ḥaḳḳ āl-i evlādıñ ḥaḳ-ıçün
Ki biñ bir söylenen adıñ ḥaḳ-ıçün
62. ‘Alidir ism-i nāmıñ hem velīdir
Ki şāhım fehmi den bi’llāh *be’lī*dir
63. ‘Alidir faẓl-ı Yezdānı Ḥudā hem
‘Ali nūr-ı ezel evvel beḳā hem
- 34b**
64. ‘Alidir *men* ‘aref cismimde ḥālim
‘Ali-ile uş olubdur maḳālim
65. Hidāyet mazḥarı uş nuṭḳum izḥār
Göründi gözime bī-şübhe dīdār

66. ‘ Alidir ḥaṭṭ-ı āyātım ‘ Alidir
‘ Alidir lā-yezāl ‘ ayn-ı şıfātım ‘ Alidir
67. ‘ Alidir var iden cümle cihānı
‘ Alidir cān bil ‘ arş-ı Raḥmānı
68. ‘ Alidir ey Vīrānī külli şeyde var
Odur mevcūd ki itmişim ikrār
69. ‘ Alidir her dü-‘ ālem zāt-ı muṭlak
‘ Aliniñ kūdret-i nūrına şaddak
70. ‘ Alidir pādişāh-ı bi-zevāli
‘ Alidir bi-şerīk-i lā-yezāli
71. ‘ Alidendir benim cismim ‘ Alidendir
‘ Alidendir benim cānım ‘ Alidendir
72. ‘ Alidir kuvvet-i ādemde kerāmet
Ki oldur şāhib-i nuṭḡ-ı emānet
73. ‘ Aliden gel oḡu bu ümmühātıñ
Bozulmaya āḡir demde şıfātıñ
74. ‘ Alidir levḡ-i meḡfūz-ı ilāhī
‘ Alidir ‘ āşıḡānıñ ṭoḡrı rāhı
75. ‘ Aliye kim muḡabbet itmez-ise
Bu rāh üzre ṭoḡrı gitmez-ise
76. Odur maḡbūn [u] merdūd-ı la‘ net
Hezārān la‘ net cānına la‘ net

77. ‘ Aliden geldi-ise feyz-i ilhām
Olur virdiñ diliñde bil ‘ Ali nām
78. ‘ Aliden kim ki buldı derde dermān
Kılur albinde mesken nūr-ı ĩmān
79. ‘ Aliden feth olur ‘ ilm-i haāyık
‘ Aliyi fehm idiñ degildir alāyık
80. ‘ Alidendir ehā her mūkūl āsān
‘ Aliden buldı maūd kāmīl ĩnsān
81. ‘ Alidir kāif-i genc-i hidāyet
‘ Alidir server-i āh-ı velāyet
82. ‘ Alidendir mūrekkebi att-ı ālīñ
Ki gōsterdi rumūzın cem-i cemālīñ
83. ‘ Alidir ‘ ayn-ı zātı her ıfātıñ
‘ Alidir emesi āb-ı ayātıñ
84. ‘ Alidir cāvidān-ı ‘ ilm-i udret
‘ Alidir ser-firāz-ı tāc-ı devlet
85. ‘ Alidir Ka‘be-i mescūd ‘ Alidir
‘ Alidir ıble-i ma‘būd ‘ Alidir
86. ‘ Alidir herkese maūd ‘ Alidir
‘ Alidir cūmlede mevcūd ‘ Alidir
87. ‘ Alidir ānında menzīl ıl keādır
‘ Ali haında nāzal *hel etādır*

34a

88. ‘Aliye indikde Hāḫdan Zü’l-fikār
Daḫi Düldül Kānber oldı aña yār
89. ‘Alidir ma‘ den-i şāh-ı mürüvvet
‘Alidir fātiḫ-i ‘ilm-i fütüvvet
90. ‘Alidir *ve’ d-duḫā ve’ ş-şems*-i enver
‘Alidir uş baña miḫrāb [u] minber
91. ‘Alidir şavm [u] şalāt zıkr-i tesbīḫim
‘Ali ḥacc [u] zekāt fikr-i tesbīḫim
92. ‘Aliden uma geldim men şefā‘ at
Ki raḥm ide baña rüz-ı kıyāmet
93. ‘Aliye men ḡulāmım cān [u] dilden
Yakīnim ol velīye men ḡöñül den
94. ‘Ali evvel ‘Ali āḫir ‘Alidir
‘Ali bāṭın ‘Ali zāhir ‘Alidir
95. Gel ey zāhid ‘Aliye eyle ikrār
Bu nuṭkı cān [u] dilden söyle tekrār
96. ‘Alidir ‘ālem-i ‘Allām [u] Ġaffār
‘Alidir Kādır [ü] Kudret [ü] Kahhār
97. ‘Alidir cāna cān derde dermān
‘Alidir ḫātem-i mühr-i Süleymān
98. ‘Alidir ins-ile cinn pādīşāhı
‘Alidir mü ’miniñ püşt [ü] penāhı

99. ‘ Alidir *küntü kenzu’llāh* ‘ Alidir
‘ Alidir keşf-i ‘ ilmu’llāh ‘ Alidir
100. ‘ Alidir vech-i zātu’llāh ‘ Alidir
‘ Alidir nūr-ı beytu’llāh ‘ Alidir
101. ‘ Alidir levh-i ‘ arşu’llāh ‘ Alidir
‘ Alidir şān-ı şunu’llāh ‘ Alidir
102. ‘ Alidir nuṭṭ-ı rūḥu’llāh ‘ Alidir
‘ Alidir genc-i sırru’llāh ‘ Alidir
103. ‘ Alidir ol veliyyu’llāh ‘ Alidir
‘ Alidir Ḥaḳ ḥabību’llāh ‘ Alidir
104. ‘ Alidir bu Vīrānī pişvāsı
‘ Alidir bu Vīrānī reh-nümāsı
105. ‘ Alidir bu Vīrānī istivāsı
‘ Alidir bu Vīrānī Ḥudāsı
106. ‘ Alidir bu Vīrānī ibtidāsı
‘ Alidir bu Vīrānī intihāsı
107. ‘ Ali kùllarınıñ eñ gedāsı
Vīrānīdir ḥaḳīr-i bī-nevāsı

35b

Nazm-ı Âhîr

85

Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lūn

1. Men muḥibb-i ḥānedānım söylerim medḥ-i ‘ Ali
Çün gulāmım ḥaḳīḳat virmişim cān [u] dili

Bey‘at it āl-i Resūle vir irādetde eli

Vird idüb söyle diliñde *lā fetā illā ‘Ali*

2. Tālib-iseñ gel ilerü qalma menzilden geri
 Çünki qurbān ide gör hāk-pāya şal seri
 Qurtulub nār-ı duzağdan ola gör ğamdan berī
 Vird idüb söyle diliñde *lā fetā illā ‘Ali*
3. Gel dilerseñ tālibā bulmağa ‘ömre necāt
 Görine düşen göziñe içesiñ āb-ı hayāt
 Hayy olasıñ haşr olunca görmeyesiñ memāt
 Vird idüb söyle diliñde *lā fetā illā ‘Ali*
4. Oldurur cümle vücūduñ hākimi hükm-i ezel
 Cān [u] başı vir yolunda budur evlāda bedel
 Mācerāsından cihānıñ çek eliñ itme cedel
 Vird idüb söyle diliñde *lā fetā illā ‘Ali*
5. Geldi şāhıñ haqqında Haqdan kelām-ı *hel etā*
 Vāriş-i nūr-ı nebīdir uş hadīş-i Muştafā
 Ger dilerseñ olmayasıñ andan bir dem cüdā
 Vird idüb söyle diliñde *lā fetā illā ‘Ali*
6. Sen pīriniñ leblerinden görmüşüm aqar gül-āb
 Başımı virdim yoluñda kılmışım anı t̄āb
 Zātıña yazmış bu ismi tā ezelde Haq Çālāb
 Vird idüb söyle diliñde *lā fetā illā ‘Ali*
7. Mü‘min-iseñ eylegil āl-i Resūle hürmeti
 Dervīşi bī-çāre ol almaq diler-iseñ himmeti
 Rūz-ı maşşerde enbiyādan umarsıñ şefqati
 Vird idüb söyle diliñde *lā fetā illā ‘Ali*
8. Şūfiyā kılma rivāyet gelmesin diliñde lāf
 Çün muhibb-i şāh degilsin sözleriñ cümle zaāf

Ḳurtulub nār-ı cahīmden olmak isterseñ mu‘āf
Vird idüb söyle diliñde *lā fetā illā ‘Alī*

9. Bu Vīrānī Abdāl derd-mendiñ yā İlāh
Cürmünüñ baħrında ğarķ olmuş meded ey pādīşāh
Ger dilerseñ ‘ālem üzre bir münevver toĝrı rāh
Vird idüb söyle diliñde *lā fetā illā ‘Alī*

Nazm-ı Āħir

86

Me fā ‘ī lün Me fā ‘ī lün Fe ‘ū lün

1. ‘Aliyyü’l-Murtażāsın yok ğümānım
Efendim sevdigim dīnim īmānım
Dil-ārāmım benim püşt [ü] penāhım
Ğayrı yüküm nażar kıl pādīşāhım
Ğünāhkārım ğünāhım sen baĝışla

35a

2. ‘Aliyyü’l-Murtażāsın sen muħaķķaķ
Ki sensin Ḥayy [u] zāt-ı bāķī muṭlak
Seniñ luṭf [u] kerāmetiñe şaddaķ
Nizā‘ım var saña her kim tutar tak
Ğünāhkārım ğünāhım sen baĝışla
3. ‘Aliyyü’l-Murtażāsın kıl ‘ināyet
Saña ma‘lūmdurur düşdüm be-ĝāyet
Mürüvvet şāħibi şāh-ı velāyet
Ğümānım kalmadı sensin hidāyet
Ğünāhkārım ğünāhım sen baĝışla
4. ‘Aliyyü’l-Murtażāsın Muştafāsın
Ki şekkim yokdurur bildim Ḥudāsın

Ṭarīḳ-i ‘aşk içinde reh-nümāsın
Cem‘ -i müşküllere müşkül-güşāsın
Günāhkārım günāhım sen bağışla

5. ‘Aliyyü’l-Murtazāsın şāh-ı Ḥaydar
Bu ismi saña lafz itdi peygamber
Seniñle Zü’l-fiḳār Düldül [ü] Ḳanber
Seniñ emriñe fermān cümle yekser
Günāhkārım günāhım sen bağışla

6. ‘Aliyyü’l-Murtazāsın *hel etāda*
Seni seyr itdi nebī müntehāda
Ki ismiñ yazılı ‘arş [u] semāda
Seni Ḥaḳ görmeyen ḳalsun belāda
Günāhkārım günāhım bağışla

7. ‘Aliyyü’l-Murtazāsın bir işāret
Cemāliñden baña eyle beşāret
Murādım budur[ur] ḡayrı ne ḥācet
Vīrānī dervīşe eyle ‘imāret
Günāhkārım günāhım bağışla

Nazm-ı Āḥir

87

Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lūn

1. Şükr [ü] minnet yā ‘Ali kim ehl-i iḳrār olmuşuz
Gün gibi ‘ālemde düşen şöyle envār olmuşuz
Mest olub rüz-ı ezelden ‘aşḳ-ı dīdār olmuşuz
Ḥamdü li’llāh bende-i evlād-ı Ḥaydar olmuşuz

2. ‘ Ālem-i münîre gör Manşūr-veş dār olmuşuz
Fırka-i nācî olub bir nuṭṭ-ile var olmuşuz
Giymişüz faḥr-ı fenā ḥālimize yār olmuşuz
Ḥamdü li’llāh bende-i evlād-ı Ḥaydar olmuşuz

36b

3. Ḳāl ü ḳîlinden cihānîñ geçmişüz Abdāl olmuşuz
Keşretinden el yuduk çün fāriḡü’l-bal olmuşuz
Ḳalmadı bizde beşer biz külliyyen ḥāl olmuşuz
Ḥamdü li’llāh bende-i evlād-ı Ḥaydar olmuşuz
4. Ḳanı şarrāfım deyen gelsün bize kân olmuşuz
Nuṭṭumuzdur dürr muḥaḳḳaḳ la‘l [u] mercân olmuşuz
Āşikāreyüz biz ol ma‘ nāda pinhān olmuşuz
Ḥamdü li’llāh bende-i evlād-ı Ḥaydar olmuşuz
5. Gel berü ṭālibā tevîl-i Ḳur’ân olmuşuz
Ḥaḳ bilür kim uş ḡulām-ı faẓl-ı Yezdān olmuşuz
Cân-ile başdan geçüb merd-i meydān olmuşuz
Ḥamdü li’llāh bende-i evlād-ı Ḥaydar olmuşuz
6. Ey muvaḥḥid Ḥaḳ naẓar ḳıl genc-i esrār olmuşuz
Nefsimiz ḳatlı idüb terk-i hevā-dār olmuşuz
Ġayrıdan el çeküb yār-ile huşyār olmuşuz
Ḥamdü li’llāh bende-i evlād-ı Ḥaydar olmuşuz
7. Çekdiñ eli münkir [ü] münāfıḳdan dūr olmuşuz
Zāhirde aḳḥaruz velî ma‘ nāda ma‘ mūr olmuşuz
Āl-i evlāda muḥabbet eyleyüb nūr olmuşuz
Ḥamdü li’llāh bende-i evlād-ı Ḥaydar olmuşuz
8. Bāḡ-ı cennet gülleriyyüz şanmanız ḥār olmuşuz
Bende-i şāhız ezel Aḥmed-i Muḥtār olmuşuz
Ca‘ ferî-meşreb olub yolunda dil-zār olmuşuz
Ḥamdü li’llāh bende-i evlād-ı Ḥaydar olmuşuz

9. Men Vīrānīyim gerçi vīrān olmuşuz
Bende-i āl-i nebī ʿadū-yı Mervān olmuşuz
Eyleriz dāim teberrā ʿavm-i Süfyān olmuşuz
Ḥamdü li'llāh bende-i evlād-ı Ḥaydar olmuşuz

Nāẓm-ı Āḥir

88

Fā ʿ i lā tūn Fā ʿ i lā tūn Fā ʿ i lā tūn Fā ʿ i lūn

1. Gel berü ey ʿavm-i ʿadū men Ḥudādan dönmezem
Çün şehādet eylemişim Muştafādan dönmezem
2. Pāre pāre bu vücūdum şad hezārān itseler
Men ğulām-ı ḥānedānım Murtaẓādan dönmezem
3. Zehrini nūş eyledim virdim Ḥasan rāhında baş
Uş Ḥüseynīyem uş Ḥüseyn-i Kerbelādan dönmezem
4. Şāh ʿ Ali Zeyne'l-ʿ abā Bākır ḥaḳ-ıçün zāhidā
Sīnemi ḳalkān idindim her belādan dönmezem
5. Çün baña keşf itdi Caʿ fer bu ene'l-ḥaḳ sırrını
Mūsā-yı Kāẓım ʿ Ali Mūsā Rızādan dönmezem
6. Tā Taḳīden Taḳī urdı bināyı cismime
Şol sebebdan ḥāk-pā-yı reh-nümādan dönmezem
7. Bā-i mesken itdi Naḳī dil mülküñ şulṭānıdır
ʿ Askerī ol Mehdi-i şāḥib-livādan dönmezem

36a

8. Hāricīler zümresine çok teberrā kılmışım
Āl-i evlāda bugün medh-i şenādan dönmezem
9. Çün Vīrān Abdāl didi ismim ‘Aliyyü’l-Murtaẓā
Küllü varım Haydarıñdır evliyādan dönmezem

Naẓm-ı Āhır

89

Me fā‘ ī lün Me fā‘ ī lün Fe‘ ū lün

1. ‘Ali sensin benim cānımda cānān
‘Ali sensin benim derdime dermān
2. ‘Ali sensin benim hāk-i vücūdum
‘Ali sensin benim cismimde sultān
3. ‘Ali sensin benim zikrimde fikrim
‘Ali sensin benim dilimde destān
4. ‘Ali sensin benim dilde beyānım
‘Ali sensin benim nuṭkumda bürhān
5. ‘Ali sensin Vīrānī derd-mendiñ
Gözünde nūrı hem faḥrında erkān

Naẓm-ı Āhır

90

Fā‘ ī lā tün Fā‘ ī lā tün Fā‘ ī lā tün Fā‘ ī lün

1. Enver-i *bedrū’ d-dücās*ın yā ‘Ali cānım ‘Ali
Nūr-ı zātı Muṣṭafāsın yā ‘Ali cānım ‘Ali

2. Hādīce Fāṭıma Ḥasan sırr-ı ḥulk-ı Rızā
Hem Ḥüseyn-i Kerbelāsın yā ‘Ali cānım ‘Ali
3. ‘Ābid ü Bākır Ca‘ fer hidāyet ehline
Rāh-ı Hākka reh-nümāsın yā ‘Ali cānım ‘Ali
4. Kāzımı vü hem ‘Ali Mūsā Rızāyı sevmeze
Rūz-ı maḥşerde cezāsın yā ‘Ali cānım ‘Ali
5. Şāh Taķī hem bā-Naķīdir ‘Askerī nūr-ile
Mehdī-i şāḥib-livāsın yā ‘Ali cānım ‘Ali
6. Pür günāhım cürmümün baḥrında ḳaldım ḳıl kerem
Luṭf[1] çok şāḥib-aṭāsın yā ‘Ali cānım ‘Ali
7. Ḳıl taraḥḥüm bu Vırān Abdāl seniñ bendeñdurur
Cümleye şeksiz Ḥudāsın yā ‘Ali cānım ‘Ali

Nazm-ı Āḥir

91

Fā‘ i lā tün Fā‘ i lā tün Fā‘ i lā tün Fā‘ i lün

1. Zāhidā gel bir naẓar ḳıl ḥā vü mīm [ü] dāluyuz
Münkire zehrız velī ‘irfānıñ yağı balıyuz
Terk [ü] tecrīdiz muḥakkaḳ ḳāl ü ḳıl hālīyüz
Tıraş olub ser-pā bürehne biz Rum Abdālıyuz
2. Bizde yokdur sīm [ü] zer biz ‘ālemiñ sultānıyuz
Geldik uş ancaḳ iki gün bu fenā mihmānıyuz
Āl-i evlādıñ yolunda baş açık ḳurbānıyuz
Tıraş olub ser-pā bürehne biz Rum Abdālıyuz
3. Aḥmed-i Ḥaydar ḥaḳ-içün bil cemālu’llāhıyuz
Şāh Ḥasan şāh-ı Ḥüseyn cāna bil Allāhıyuz

Zāhirā ṭab‘-ı ‘anaşır *küntü kenzu’llāhıyuz*
Tıraş olub ser-pā bürehne biz Rum Abdālıyuz

4. ‘Ābid ü Bākır Ca‘fer hidāyet ehliyüz
Şūretā ḥūr-ı ḥaḳīriz biz melāmet ehliyüz
Ma‘nāya baḳsan ḥaḳīḳat biz selāmet ehliyüz
Tıraş olub ser-pā bürehne biz Rum Abdālıyuz
8. Kāzım-ı Şāh-ı ‘Alī Mūsā Rızāīlerdenüz
Şāh Taḳī vü āl-i bā-Naḳī ‘abāīlerdenüz
Cānına la‘net Yezīdīñ teberrāīlerdenüz
Tıraş olub ser-pā bürehne biz Rum Abdālıyuz
9. Ḥānedān-ı Muştafānīñ şübhesiz meddāḥıyuz
‘Askerī hem Mehdī-i şāhib-zamānīñ ḳuluyuz
Medḥ-i şāh söylerüz her dem bülbuliyüz
Tıraş olub ser-pā bürehne biz Rum Abdālıyuz
10. İşte söyler bu Vīrānī dem-be-dem turābıyuz
Çeşme-i ḥayvāna irdik lebleriñden ābıyuz
Nār-ı ‘aşḳıñ cān [u] dilden uş kelām-ı yāriyuz
Tıraş olub ser-pā bürehne biz Rum Abdālıyuz

Nazm-ı Āḥir

92

Me fā‘ ī lün Me fā‘ ī lün Fe‘ ū lün

1. ‘Alidir cānımıñ cānān[ı] zāhid
‘Alidir mülkümüñ sultānı zāhid
2. ‘Alidir Ḥaḳ baña şefḳat şefā‘at
‘Alidir dīnimiñ īmānı zāhid

3. ‘ Alidir cümle varım sen ne dırsın
 ‘ Alidir göñlümüñ mihmānı zāhid
4. ‘ Alidir dört kitābım Cāvidānım
 ‘ Alidir virdimiñ bürhānı zāhid
5. ‘ Alidir ma‘ nā-yı seb‘ u’l-meşānī
 ‘ Alidir dilimiñ dīvānı zāhid
6. ‘ Alidir teşvīşim fıkır [ü] hayālim
 ‘ Alidir zikrimiñ destānı zāhid
7. ‘ Alidir ‘ ālem-i ‘ ilm-i şehādet
 ‘ Alidir nuṭṭumuñ lisānı zāhid
8. ‘ Alidir bu vücūdum pāsbānı
 ‘ Alidir derdimiñ dermānı zāhid
9. ‘ Alidir ey Vīrānī sende bünyād
 ‘ Alidir cismimiñ vīrānı zāhid

Nazm-ı Āḥir

93

Me fā‘ ī lün Me fā‘ ī lün Fe‘ ū lün

1. Nigārā cemālīñ baña rehber
 Olubdur ey meh [ü] şems-i münevver
2. İrişdim cennet-i ‘ Adna yüzüñden
 Lebiñden şundular ol demde kevşer
3. İçüb ser-mest olub kıldım sücūdı
 Kaşñ mihrāb boyuñ olmuşdı minber

4. Seniñ vechiñ görünce didebānım
‘Ayān oldı baña be-küllü cümle defter
- 37a**
5. Yazılmış levh-i mehfūzında cānā
Tılsım-i lām [u] ye sırr-ı muḳarrer
6. Bilen kendi özini irdi murāda
Gören oldı cemāl-i ḥaṭṭ-ı Ḥaydar
7. Ezelden nuṭḳuna pend itmeyen gūş
Ol oldı tābi‘-ı Mervān-ı ‘anter
8. Aña la‘ net hezār şad hezārā
‘Aliden ğayrı maḳşūd kim ki ister
9. Vīrān Abdāl ‘Ali yolunda ḳurbān
Olubdur bilesiz ser-cümle yekser

Nazm-ı Āḥir

94

Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lūn

1. Ey yüzüñ *min ‘indihī* ümmü’l-kitāb
Şüretiñ *Ṭāhā* vü *Yāsīn* ‘ilm ü bāb
2. Ḥaṭṭ-ı zātıñ dört kitābıñ ‘aynıdır
Sözleriñ da‘ vet ider yevmü’l-ḥesāb
3. Görmüşüm düşün cemāl-iñ āyetiñ
Anı seyrān eyledim men bī-ḥicāb
4. Nūr-ı ḥaṭṭıñ devr ider dört yedi
Remzin anıñ gösterir ol māh-tāb

5. ‘Ayn-ı zātın görüben efgān ider
Ud [u] çeng [ü] ney [ü] tanbūr [u] rebāb
6. Küfr-i zülfünden cihāna perteviñ
Şaldı ‘ālem yüzüne şol āfitāb
7. Bu Vīrān Abdāl dem-ā-dem her nefes
Seyr ider cānān yüzün yokdur niķāb

Nazm-ı Āhır

95

Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lūn

1. Aşlımız evvel nigārā olmış turāb
Daḥi āteş bād-ı kudret ḥāk [u] āb
2. Ḥaḳ buları çün mürekkeb eyledi
Urdı cismimiz binā kıldı şeyāb
3. Biri Furķān İncīl Tevrāt Zebūr
Bil yüzün miftāḥıdır bu dört kitāb
4. Her birisi yedi ḥarf-ile binā
Dört daḥi añla ‘Alidir ‘ilm-i bāb
5. Bil vücūduñ ‘ilmini ey māḥ-ı nev
Gel beri gel Muştafā şehrine ṭāb
6. Vaḳt-i āḥirdir bilürseñ ey aḥī
Ḥaşr olub geldi hidāyetden cevāb
7. Añlar-iseñ sözimi didim saña
Düşen ola gözüne yevmü’l-hesāb

8. Bildiñ-ise *men* ‘*aref* sırrını sen
Göstere yüz saña ol ‘*ālī*-cenāb
9. Bu *Vīrānī* söyledi kudret dilin
Hem budur va’*llāhu a*‘*lem-i bi*’ş-şavāb

Nazm-ı Āhır

96

38b

Me fā‘*ī lūn Me fā*‘*ī lūn Fe*‘*ū lūn*

1. Gel ey mü’min biri farz-ı Hūdādır
Hakı bilmek çü kavlı-i Muştafādır
2. Hakı bilmek dilerseñ bil ‘Aliyi
Oğu ‘ilmiñ kapısı Murtaẓādır
3. Hasandır hem Hüseyim ‘Ābidinim
Gözüm nūrı imām Bākır beķādır
4. Beri gel Ca‘fer-i Kāẓım Rızāya
Taķiye vir özüñ luṭf [u] seķādır
5. Naķī ‘Askerī Mehdi-i Hādī
Olubdur ey *Vīrānī* ol sañadır

Nazm-ı Āhır

97

Fā‘*ī lā tūn Fā*‘*ī lā tūn Fā*‘*ī lā tūn Fā*‘*ī lūn*

1. Çün cemāliñ nūrına yandım bugün Mūsā gibi
Mürdeyi zinde kıılır nuṭkum benim ‘İsā gibi

2. *Küllü şey'in hālikun lā-raybe illā vechehū*
Gör bu veche kim ne vechdir Hālik-i eşyā gibi
3. Şüret-i Ādem degil mi mazharı uş dört kitāb
Hiç kelām'ullāh olur 'alleme'l-esmā gibi
4. Vech-i Ādem vech-i hātem vech-i Hākdir bī-gümān
Zāhidā şüret kanı bul aḥsenü'l-hüsna gibi
5. Hem şehādet hem 'ibādet şavm [u] ḥacc [u] hem zekāt
Secde-i cūzī-i külli şol yed-i beyzā gibi
6. Hem 'anaşır hem mürekkeb hem ḥurūf-ı müfredāt
Ḥilḳat-i Ādem ḥuṭūṭ-ı defteri Mevlā gibi
7. Kāinātın mebdē [ü] mī'ādı ol şāh-ı güzīn
Fāriğ olmuş dünyeden bir 'aql-ı küll dānā gibi
8. Bu vücūdum kāf imiş andan bu dem-i pervāze
Mürğ-i dil şahbāz olub toğdı kelām 'anḳā gibi
9. Bu cihān *bezm-i elest*dir bunda mest olan bilür
Ḥilḳatim cām-ı *seḳāhum* devr ider şahpa gibi
10. Çūşa geldi kelāmu'llāhü'n-nāṭıḳ 'ārifā
Mevc urur evc-i hevādan ol yedi deryā gibi
11. Ey Vīrānī dilberin alma elinden elmayı
Zehr[i] bal itmiş elinde oynadır elma gibi

Nazm-ı Âhır

98

Fā' i lā tūn Fā' i lā tūn Fā' i lā tūn Fā' i lūn

1. Zāhidā rūz-ı ezel Sübhānını dervīşler
Gördiler 'ayne'l-yaķın merdānını dervīşler
2. Bā-i bismi'llāh-ile faħr itdiler kāmīl olub
Bildiler günden 'ayān Rahmānını dervīşler
3. Dökdiler āh eyleyüb vāh eyleyüb zār eyleyüb
Şāh Hüseyn 'aşķına uş dökdiler ķanını dervīşler
4. Hāricīler zümresine oldular cāndan ba'īd
Tutdılar āl-i 'Ali dāmānını dervīşler
5. La'net-i Allāhı her dem zıkr idüb yād itdiler
Bil falān ibn-i filānı şānını dervīşler
5. Ca'ferī-meşreb olub secde-i taħķīķ itdiler
Sürdiler şāh-ı velī erkānını dervīşler

38a

6. Gördiler Hāķ şüretin fī ma' nī-i ümmü'l-kitāb
Okudılar hatm idüb Qur'ānını dervīşler
7. Hızr elinden 'aşķ-ile āb-ı hayātı nūş idüb
İçdiler uş çeşme-i hayvānını dervīşler
8. Ey Vīrānī cān [u] başı terk idüb hāķ itdiler
Şāh-ı merdān yoluna ķurbānını dervīşler

Nazm-ı Âhir

99

Me fâ‘î lün Me fâ‘î lün Me fâ‘î lün Me fâ‘î lün

1. Beri gel bir naẓar eyle eyâ zâhid bed [ü] güm-râh
Ki senden eylemişdir bil zemîn ü âsumân ikrâh
2. ‘Aliyi sevmeyen kâfir degil mi mü’min-i muṭlaḳ
‘Alidir şâhib-i ḳudret urur gerçek veliyyu’llâh
3. Muḥammed dîn ‘Ali îmân bulardır nûr-ı Ḥaḳ vâhid
Gel aña bunlarıñ remzin didim işit beyânu’llâh
4. Kelâmım Ḥaḳ kelâmıdır eger diñler-iseñ dâñâ
Bu nuṭḳı böyle bil taḥḳîḳ hemân bir ‘ayn-ı zâtu’llâh
5. Ki Ḥaḳdan dört kitâb indi bu zâta olub nâzil
Muḥammed ‘ilm-i şeh̄r oldı ‘Alidir şeh̄r-i bâbu’llâh
6. ‘Aliye varmayan ‘âlim kaçan nefes olur ḥâlim
‘Ali uş bâb-ı ‘izzetindir kerâmet-i Resûlu’llâh
7. Vîrânî bunca ayrık ‘Ali vü Ḥaḳ Resûlinden
Dökerlerse degildir ğam tenim ḳanım sebîlu’llâh

Nazm-ı Âhir

100

Me fâ‘î lün Me fâ‘î lün Me fâ‘î lün Me fâ‘î lün

1. Ḥudâyâ dînim îmânım Muḥammed Muşṭafâiym
Hâşimiym Ḳureyşîym ‘Aliyyü’l-Murtaẓâiym
2. Ḥasan râhında dil-i mürġ şehâdet eyledi şeksiz
Sebeb ol cân-ile dilden Ḥüseyn-i Kerbelâiym

3. ‘Ali Zeyne’l-abādandır Muḥammed Bākır-ı Ca‘fer
Faḳīrim bulara her dem ki Ḥaḳ medḥ-i ṣenāīyim
4. Göñül sulṭānıdır taḥḳīḳ imāmım Mūsā-yı Kāzım
Ki heftem kıble-i heṣtem ‘Ali Mūsā Rızāīyim
5. Taḳī tāc[1] serimde kim Naḳī naḳşımda *Tāhādır*
Yed-i beyzāyı ‘Askerden bilüb Mehdī-i livāīyim
6. Bī-ḥaḳḳı çārdeh-i ma‘ sūm niyāzım müstecāb eyle
Meni dūr itme eliñden ‘Aliyy ü İlyāīyim
7. Vīrānīyim nihānīyim beyānīye ki devrimde
Ġulām-ı āl-i evlādam ṣehā āl-i abāīyim

Nazm-ı Āḥir

101

Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lūn

1. Allāh Allāh kim erenler ḥoṣ kerāmet kânıdır
‘Ayn-ı zāt [u] ḥazret-i nūr-ı hidāyet kânıdır
2. Kimi ‘āḳıl kimi ser-mest ‘āşıḳ-ı dīdar olub
Baş açık yalın ayak ṣāḥib riyāzet kânıdır
3. Cümle ‘ālem gözlerine dāne-i ḥardal gibi
Küllisinden pāk olub faḥr-ı ferāġat kânıdır
4. Ger ‘aṭādır ger ḥaṭādır vücūduñ ḥālını
Bildiler Settār olub ṣabr [u] selāmet kânıdır
5. Dü-ciḥāna el ṣunub hükm itdiler ḳāfdan ḳāfa
Ḳudret-i ḳuvvet ‘Ali ṣāh-ı velāyet kânıdır

39b

6. Günde biñ cürmümüñ şerhin yazarım t̃alibā
Yerine qalmaz erenler hoş ‘ināyet k̃anıdır
7. Ey Vīrānī şad hezārān cürmümüñ bir kezın
‘Afv ider hiç ğam yeme bunlar seḥāvet k̃anıdır

Nazm-ı Āḥir

102

Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lūn

1. Ey göñül diñle nuṭṭum Muştafāīlerden ol
Añla bismi’llāh bā-i Murtaẓāīlerden ol
2. Cān [u] baş vir Ḥasan ḥulḳ-ı Rızānıñ ‘aşḳına
Şadıḳāna ‘aşḳ içinde Kerbelāīlerden ol
3. Kıl tevellā Şāh ‘Ali Zeyne’l-‘abā [Bā]kıra
Bularıñ düşmānına sen teberrāīlerden ol
4. Fehm idüb *min* ‘*indihi*’ ümmü’l-kitābıñ remzini
Ca‘fer-i Kāzım ‘Ali Mūsa Rızāīlerden ol
5. Kıl u ḳālinden cihānıñ ḳurtarasıñ kendiñi
T Taḳī taḳvā-yı ezeldir reh-nümāīlerden ol
6. Pendimi gūş it göñül sen bu nihānī sırrını
N Naḳī ‘Askerī dilā āl-i ‘abāīlerden ol
7. Ey Vīrānī cümlesi bir nūr-ı Ḥaḳdır lem-yezel
Evvel [ü] āḥir Mehdī-i şāḥib-livāīlerden ol

Nazm-ı Âhir

103

Fā' i lā tūn Fā' i lā tūn Fā' i lā tūn Fā' i lūn

1. Ey benim şāh-ı beyānım faẓl-ı Raḥmānım 'Ali
'Aşk-ı rūyuñ göñlüm aldı dīnim īmānım 'Ali
2. Kıl tarahhüm yā velī men miskīne eyle 'atā
Hem kerāmet hem seḥāvet ma'deni kānım 'Ali
3. Cümle 'ālem emriñe fermān seniñ ins [ü] melek
Sensin ol sulṭān-ı 'ālem sırr-ı Sübhānım 'Ali
4. Dilde zıkrım başda tācım dün [ü] gün virdim şehā
Söylerim medḥ-i kelāmıñ dilde dīvānım 'Ali
5. Vaşf-ı şāhı söylemek zāhid niçün olmaz revā
Eylerim vaşfin anıñ ger dökseler kānım 'Ali
6. Bu benim virdim ezel tā devr-i Ādemden beri
Vaşf-ı Ḥaydar kasecim hem söylemek şānım 'Ali
7. Ger inanmazsañ baña nuṭq-ı kelāmım şāha ol
Olmuşum bülbul teki şerḥ-i gülistānım 'Ali
8. Şol kadar kıldım binā göñlüm evinde mihriñi
Dūr olub geldi vücūdum bāb-ı destānım 'Ali
9. Cān [u] dil tahtında oldur ḥükm iden bu gevhere
Şükr [ü] minnet sensin dilde sulṭānım 'Ali
10. Ol sebebdan cūş idüb geldi kelāmım zāhire
Ol görüb ol söyledi ol vird-i bürhānım 'Ali

39a

11. Bu Vîrân Abdāl cihāndan kaṭ' -ı maḵṣūd eyledi
Zāhir [u] bāṭın ümîdim şāh-ı merdānım ' Ali

Nazm-ı Âhîr

104

Me fâ' i lûn Me fâ' i lûn Me fâ' i lûn Me fâ' i lûn

1. Liḳâ-i vechiñ ey dilber tenimde cāna cān olmuş
Çıkub gitmez vücūdumdan şamarda ḳana ḳan olmuş
2. Ḳaşıñla kiprigiñ zülfüñ rumûzı bil yedi âyetdir
Sevâdı levḥ-i meḥfûzuñ kitâb-ı Cāvidān olmuş
3. Şaşıñ *Ṭāhā* ḳaşıñ kefhā müjüñ *innā feteḥnādır*
Huṭûṭ-ı naḳṣ-ı naḳḳāşıñ bir ulı dāstān olmuş
5. Gelübdür on yedi âyet cemāliñ ḥaṭṭı ḥaḳḳında
Kelām-ı Ḥaḳ ḳadîminde nice yerde beyān olmuş
6. Yüzüñ firdevs-i a' lādır boyuñ ṭübā ḳaşıñ fazlā
*Şırāta'l-müstakîm*dir kim baña rāh-ı cinān olmuş
7. Geçen ârifdur[ur] bi'llāh odur terk itdi dünyâyı
Getürdi nām-ile nîk nişānı bî-nişān olmuş
8. Cemāliñ Ka' bedir cānā sücûda gelmişim yâ Rab
Vîrāniyi ḳabûl eyle yoluñda tercümān olmuş

Nazm-ı Âhîr

105

Fâ' i lā tûn Fâ' i lā tûn Fâ' i lā tûn Fâ' i lûn

1. Ey perî vech-i ruḥuñda gizli sulṭān olmasa
Secde-gāh olmazdı ḥüsnüñ sende Sübhān olmasa

2. Kimse menşüb itmeseydi görmege didārīñ
İki zülfüñ arasında rāh-ı cānān olmasa
3. Yanmasaydı ‘aşk oduna ‘āşık-ı bî-çāreler
Şūretiñ levhinde cānā hūr [u] ğilmān olmasa
4. Cānını kurbān ideydi ins [ü] cinn hāşş [u] ‘ām
Hāḡ cemālīñ şafḡasında bil ki pinhān olmasa
5. Bulmasaydı bir kimesne derdiniñ tīmārını
Lebleriñ iḡsān idüb derdine dermān olmasa
6. ‘Alleme’l-esmā rumūzun kimdir anı fehm ide
Defter-i ‘arz-ı hidāyet nuṡḡ-ı ‘irfān olmasa
7. Hılḡat-i Ādemde herkes *min ledūnū* bilmege
Mümkin olmazdı Vīrānī faẓl-ı Yezdān olmasa
8. Yaratmayaydı bu Vīrānī cihānīñ üstādını
Rehber-i üstād-ı ‘ālem şāh-ı merdān olmasa

Nāẓm-ı Āḡir

106

Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lūn

1. Elif evvel bā-ile ḡaḡdır ‘Ali
Te vū ṡe cism-ile ḡaḡdır ‘Ali
Hā [vü] ḡı [vü] dāl-ile ḡaḡdır ‘Ali
Cümlede mevcūd olan ḡaḡdır ‘Ali
2. Zāl [u] rā [vu] zī-ile ḡaḡdır ‘Ali
Sin [ü] şın [u] şād-ile ḡaḡdır ‘Ali

Dād [u] tı [vu] zı-ile haḫdır ʿ Ali

Cümlede mevcūd olan haḫdır ʿ Ali

3. ʿ Ayn [u] ğayn [u] fe-ile haḫdır ʿ Ali
 Ḳāf [u] kef [ü] lām-ile haḫdır ʿ Ali
 Mīm [ü] nūn [u] vāv yele haḫdır ʿ Ali
 Cümlede mevcūd olan haḫdır ʿ Ali

4. He vü lām elif-ile haḫdır ʿ Ali
 Yā vü pā vü çā-ile haḫdır ʿ Ali
 Jā vü ñā vü ḫarf-ile haḫdır ʿ Ali
 Cümlede mevcūd olan haḫdır ʿ Ali

5. Uş Virānī faḫr-ile haḫdır ʿ Ali
 Lā-yezālī haḫḫ-ile haḫdır ʿ Ali
 Bī-zevāl-i haḫḫ-ile haḫdır ʿ Ali
 Cümlede mevcūd olan haḫdır ʿ Ali

Nazm-ı Āḫir

107

Fāʿ i lā tūn Fāʿ i lā tūn Fāʿ i lā tūn Fāʿ i lūn

1. Çünkü dervīşim faḫīrim bir gedāyım faḫr-ile
 Ḥānedān-ı Muştafāya mübtelāyım faḫr-ile
2. Āsitān-ı Murtaẓādan şanma ey zāhid beni
 Redd olub her bir nazarda men cüdāyım faḫr-ile
3. Şebbīr-i Şübber-i ʿ abā nūr-ı Yezdān haḫ-içün
 İrmeyiser memātım bil beḫāyım faḫr-ile

4. Bākır-ı Ca‘ fer yolunda *men ‘aref* sırrın bilüb
Her kime irsem muḥakḳaḳ reh-nümāyım faḥr-ile
5. Baş açık ser-pā bürehne āşık-ı dīdār olub
Mūsā-yı Kāzım ‘ Ali Mūsā Rızāyım faḥr-ile
6. Şāh Taḳī hem bā-Naḳīniñ yoluna cānlar virüb
Menzilimde her sā‘ at şāḥib-aṭāyım faḥr-ile
7. Şāh Ḥasanü’l-Askerī Mehdī-i şāḥib-zamān
Bendesiyim bir elif tek istivāyım faḥr-ile
8. Men Vīrānīyım özime faḥrımı yār itmişim
Ḥāk-pā-yı evliyāyım bir fenāyım faḥr-ile

Nazm-ı Āḥir

108

Me fā‘ ī lün Me fā‘ ī lün Fe‘ ū lün

1. Ebeddir mazḥar-ı zāt-ı şifātīñ
Ebeddir keşf-i ḥalli her müşkülātīñ
2. Ebeddir naḳş-ı naḳḳāşīñ ḥuṭūtı
Ebeddir ‘ ayn-ı zātı ümmühātīñ
3. Ebeddir bist ü heşt ḥarf-i Qur’ān
Ebeddir ḥaṭṭ-ı şāḥı muḥkemātīñ
4. Ebeddir si vü dü ḥaṭṭ-ı vechiñde inşā
Ebeddir aşl [u] fer‘ i müfredātīñ

5. Edebdir nokṭa-i nuṭṭ-ı ḳadĩmiñ
Ki vahyi oldu cümle kâinâtıñ
- 40a
6. Edebdir *men* ‘*aref* ḳavl-i Muḥammed
Bilürseñ ermeye hergiz memâtıñ
7. Edebdir bu Vĩrâniniñ cemâli
Huṭuṭ gösterir her demde zâtıñ

Nazm-ı Âḫir

109

Fā‘ i lā tün Fā‘ i lā tün Fā‘ i lā tün Fā‘ i lün

1. Diñle nuṭṭum zāhidā cānāndurur abdāllar
Derd-i yār dermān-ı yār ĩmāndurur abdāllar
2. Muṣṭafā vü Murtaẓāniñ yoluna baṣ oynadır
‘Aṣṣ-ile gör ṣāhib-i meydāndurur abdāllar
3. Ṣāh Ḥasan hem ṣāh Ḥüseyn ‘aṣṣına tiğler çeküb
Ḳıydılar kendilere ḳurbāndurur abdāllar
4. Ṣāh ‘Ali Zeyne’l-abā vü hem Muḥammed Bāḳırıñ
Dostuna dost düşmānına düşmāndurur abdāllar
5. Ca‘ fer-i ṣādıḳ yolunda giydiler faḥr-ı fenā
Baṣ açık yalın ayak ‘üryāndurur abdāllar
6. Cür‘ a-i Kāẓım ‘Ali Mūṣa Rızādan içdiler
Cām-ı Cem nūṣ eyleyüb ḥayrāndurur abdāllar
7. Ṣāh Taḳıyy-i bā-Naḳīniñ gel ṭarīḳ-i rāhına
Uṣ delīl-i āyet-i Raḥmān durur abdāllar

8. ‘Askerīden Mehdī-i zamānīñ ḥaḳ-ıçün
Cān [u] dilden bende-i merdāndurur abdāllar
9. Bu Vīrānī Abdāl çün oldı abdāl ḥaḳ-pā
Bī-nevā-yı ḥāk-ile yeksāndurur abdāllar

Nazm-ı Āḥir

110

Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lūn

1. Bende-i faẓl-ı müdāhim Muṣṭafā abdāllar
Cān [u] dilden uş muḥibb-i Murtaẓā abdāllar
2. Āḥ Ḥasan zehr-i şehīdi vāḥ Ḥüseynim diyüben
Sīneler çāk eylediler Kerbelā abdāllar
3. ‘Ābid-i Bāḳırı hem Ca‘ ferden irşād aldılar
Şıdḳ-ile ihlāş-ile nūr-ı beḳā abdāllar
4. Mūsā-yı Kāẓım ‘Ali Mūsā Rızā dergāhına
Yüz sürüb nāz [u] niyāz eyler du‘ ā abdāllar
5. Hem Muḥammeddir Taḳī şāḥ-ı Naḳī ‘ayn-ı ‘Ali
Bunlarıñ meydānına cānlar fedā abdāllar
6. ‘Askerī hem Mehdī-i şāḥib-zamānīñ ‘aşḳına
Cismine ṭağlar yıḳub oldı fenā abdāllar
7. Virdiler cümle cihānīñ varlığın yokluğa
Bir nemende giydiler şāḥ-ı gedā abdāllar
8. Āl-i evlād ‘aşḳına ser-cümlesinden geçdiler
Ana ata cāḥ [u] menşüb elvedā abdāllar

9. Uş niyāz eyler Vīrānī ‘ ayn-ı cem āşıqlara
Tā ideler deminde gülbeng-i du‘ ā abdāllar

41b

Nāẓm-ı Āḥir

111

Me fā‘ ī lūn Me fā‘ ī lūn Me fā‘ ī lūn Me fā‘ ī lūn

1. ‘ Ali şāh-ı velāyetdir kim medḥin diñle kim ey cān
‘ Ali medḥini ki diñlerse bulısar raḥmet-i Raḥmān
2. ‘ Ali a‘ lādan a‘ lādır ki geldi şānına āyet
‘ Alidir cümleden ola çü bulmaḡ mü’ mine ĩmān
3. ‘ Ali evlādına her kim idiser cān-ile ikrār
‘ Alidir sāḡī-i kevşer viriser çeşme-i ḡayvān
4. ‘ Alidir bil Resūlu’llāh o kim sevmez evlādın
Aña la‘ net olur Ḥaḡdan olur esfel-şıfat sū‘ bān
5. ‘ Aliden her kim ayırsa Resūli oldurur bī-dīn
‘ Alidir Ḥaḡ ḡabībū’llāh didim bu nuṡkuma inan
6. ‘ Ali benven didi Aḡmed ki ‘ ilmiñ şehridir ol şāh
‘ Ali bābıdurur ‘ ilmiñ ‘ Aliden feth olur Ḳur’ān
7. ‘ Alidir bā-i bismi’llāh gör ol muşḡafıñ saṡrı
‘ Alidir evvel [ü] āḡir gören gözünde hem ‘ ayān
8. ‘ Alidendir şehādet bil ol urmuşdur ezel būnyād
‘ Ali feth eyledi küfr-i şehādet eyledi insān

9. ‘ Alidir cümle eşyānıñ gezen cismindeki cānı
‘ Alidir genc-i sırru’llāh olubdur buncada nihān
10. ‘ Ali emriyle olmuşdur cihānıñ varlığı külli
‘ Aliden ğayrı mı şandıñ bugün ol Hālik [ü] Sübhān
11. ‘ Aliyi bilmeyen ādem bulamaz rahmet-i Hākdan
‘ Ali bāb-ı hidāyetdir odur müşküllere āsān
12. ‘ Ali dīndir ‘ Ali imān ‘ Ali rahmet ‘ Ali Rahmān
‘ Alidir Zebūr Tivrāt ‘ Alidir İncil Furkān
13. ‘ Ali Aḥmed Ḥasan šāh-ı şehīd-i Kerbelādır bil
‘ Alidir ‘ ābid-i Bākır ‘ Alidir Ca‘ fer-i ‘ irfān
14. ‘ Ali Kāzım ‘ Ali Mūsā Rızā heştım imāmımdır
‘ Ali Taḳī ‘ Ali Naḳī ‘ Alidurur delīl bürhān
15. ‘ Ali ‘ Askerī ‘ Ali Mehdī ‘ Ali evvelde āḥırde
‘ Alidir eyleyen icād ser-ā-ser šāhib-i devrān
16. ‘ Alidir çün benim šāhım ‘ Alidir çün benim māhım
‘ Alidir çün benim rāhım ‘ Alidir derdime dermān
17. Vīrān Abdāl sever šāhı bugün biñ cān-ile taḥḳīḳ
‘ Alidir cismimiñ cānı ḥaḳīḳat cānıma cānān

Nazm-ı Āḥir

112

Me fā‘ ī lün Me fā‘ ī lün Me fā‘ ī lün Me fā‘ ī lün

1. Cihānıñ külli varından ferāḡat eylegil ey dil
Ser-ā-ser cümle ḥālinden ḳanā‘ at eylegil ey dil

2. Silüb pāk eyle mir‘ ātīñ tecellī eyleye ol māh
Arada almaya irket ahāret eylegil ey dil
3. açan kim arına albiñ behāyim-ab‘ -ı esfelden
O demde übhesiz Hāa ‘ ibadet eylegil ey dil
4. Murād-ı nefsiñi virme severseñ āh-ı merdānı
Hemie kes ama‘ baın siyāset eylegil ey dil
5. Eger ırı eger ıybet eger ehvet be-külliden
Vücüduñ āhını urtar selāmet eylegil ey dil

41a

6. Ğazā-yı ekber oldur kim vücudun feth ide ‘ āı
oparub Hayberiñ bābın aāret eylegil ey dil
7. Ou ismiñ müsemmasın bugün ‘ a-ı İlāhiden
Huu-ı a-ı zātından beāret eylegil ey dil
8. Eger bildiñ-ise vechiñ kitāb-ı a-ı āyātın
Bize andan ki bir zerre iāret eylegil ey dil
9. Yalancı ahbe ‘ avretdir fenā dārına meyl itme
Boaıl üç alā-ile zerafet eylegil ey dil
10. Geç andan hem gicesinden ki geçmidir nicesinden
Anı devr eyle kendiñden rücū‘ at eylegil ey dil
11. Muabbet hem kerem [ü] luf mürüvvetsin saña ayar it
Eger ‘ āılseñ öziñe ınā‘ at eylegil ey dil
12. Vırānī Abdāl eger idrāk iderseñ sen bu esrārı
Güni günden kendi özün melāmet eylegil ey dil

Nazm-ı Âhîr

113

Fâ‘ i lâ tûn Fâ‘ i lâ tûn Fâ‘ i lâ tûn Fâ‘ i lûn

1. Vir ʔalāğa nām-ı nîki ‘ aşık-ı sultân-iseñ
Şâh-ı merdân[ın] yoluna cân-ile ʔurbân-iseñ
2. Terk-i ser ʔıl ‘ aşk içinde ey gönül Manşûr-vâr
Sen melâmet hânesinde şıdḡ-ile mihmân-iseñ
3. ʔıl tevellâ âl-i evlâd-ı Resûle her zamân
Hem daḡi eyle teberrâ düşmân-ı Mervân-iseñ
4. Nihân içre bu ferâḡat mülkünün sultânı ol
Baş açık pâ bürehne bende-i merdân-iseñ
5. Hâk-pâ ol ‘ aşk içinde bir nemend ʔıl ihtiyâr
Hâliş-i muḡliş muḡakḡak ḡalib-i ‘ irfân-iseñ
6. Ger selâmet menzilin bulmaḡ dilerseñ ey aḡî
Nefsiñ idrâk eylegil ḡakḡe’l-yaḡîn insân-iseñ
10. Ey Vîrânî *küntü kenziñ* sırrını vîrânda
Şöyle şakla ḡuymasun nâdân anı vîrân-iseñ

Nazm-ı Âhîr

114

Me fâ‘ i lûn Me fâ‘ i lûn Fe‘ ū lûn

1. ‘ Aliniñ yoluna ʔurbâna geldim
Velîniñ ḡâline mihmâna geldim
2. ‘ Alidir ol veliyyu’llâh bilüben
Şehâdet eyledim îmâna geldim

3. ‘Aliyi sevmeyen münkir münāfık
Aña la‘ net idüb meydāna geldim
4. ‘Aliyi sevmek imiş dīn [ü] īmān
Bu mülke uş ben daḥi yana geldim
5. ‘Aliniñ düşmenine düşmenim men
Teberrā eylemege Mervāna geldim
6. ‘Aliden irdi çünki luṭf [u] iḥsān
Beḳā buldı sözüm bürhāna geldim
7. ‘Aliniñ bendesiyim men ḳadīmī
Bi-ḥamdi’llāh yine merdāna geldim

42b

8. ‘Ali meddāḥıyım devr-i *e/est*den
Biliñ şimdi yine vīrāna geldim

Nazm-ı Āḥir

115

Me fā‘ī lün Me fā‘ī lün Fe‘ ū lün

1. Nebīlerdir benim cismimde cānım
Velīlerdir velī benim dīn īmānım
2. Nelīlerdir vücūd-ı *mīn ledünüm*
Velīlerdir velākin ehl-i kānım
3. Nebīlerdir şehā zıkrım hemīşe
Velīlerdir dilimde dāsītānım

4. Nebîlerdir gönül tahtında sultân
Velîlerdir toğan nuṭṭ-ı zebânım
5. Nebîlerdir serimde ‘ aḳl-ile ḥūṣ
Velîlerdir görürven dîdebânım
6. Nebîlerdir kelâm-ı ‘ ilm-i vaḥdet
Velîlerdir kitâb-ı Cāvidânım
7. Nebîlerdir velîlerdir Vîrânî
Dilimde şehâdet yok gümânım

Nazm-ı Âḥir

116

Fā‘ i lā tûn Fā‘ i lā tûn Fā‘ i lā tûn Fā‘ i lûn

1. Nefsin idrâk itmeyen Raḥmânı bilmez kimdurur
Naḳṣ-ı zâtın bilmeyen insânı bilmez kimdurur
2. Kṡul olub şatılmayan elden ele Yūsuf gibi
Ḥâkim-i Mıṣr olmadı Ken‘ânı bilmez kimdurur
3. Cism içinde cān [u] dil mir‘âtını şâf itmeyen
Görmedi ‘ayne’l-yakîn cānânı bilmez kimdurur
4. Sedd-i İskender olub zulmet yarağın görmeyen
Âb-ı ḥayvân içmedi ḥayvânı bilmez kimdurur
5. Derde hem kim ki giriftâr olmadı Eyyüb-veṣ
Zaḥmına em bulmadı Loḳmânı bilmez kimdurur

6. Nefs-i ejderhāsını katl itmeyen merdān-vār
Şanma ol merdāndurur merdānı bilmez kimdurur
7. Ey Vīrānī ehl-i diller şöhetinde tūrmayan
Añlamaz ol fażl-ı Hāk Yezdānı bilmez kimdurur

Nazm-ı Āhır

117

Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lūn

1. Zāhid-i hōdbīn gör Allāhı bilmez kındadır
Cennetü’l-me’vāyı ister rāhı bilmez kındadır
 2. İrmeyen şavm [u] şalātın remzine aḥvāline
Bu pirestiş üzre beytu’llāhı bilmez kındadır
 3. Talmayan kendi vücūd-ı baḥrına ğavvās tek
Bunca ḥikmet naḫşını ‘ilmu’llāhı bilmez kındadır
 3. Şūret-i Hākķı ādemde görmeyenler āşikār
Kaldı zulmet içre zātu’llāhı bilmez kındadır
 4. *Men ‘aref*-ile cismimin kim ki bünyād itmedi
‘Ālem-i ma‘nāda ‘arşu’llāhı bilmez kındadır
 5. Levḥ-i meḥfūzuñ tılsımın her ki tevīl eylemez
Ādemiñ ‘aynında vechu’llāhı bilmez kındadır
- 42a
6. İçmeyen Hızır elinden çeşme-i āb-ı ḥayāt
Ey Vīrānī işte Fażlu’llāhı bilmez kındadır

Nazm-ı Âhir

118

Me fâ 'î lûn Me fâ 'î lûn Fe 'û lûn

1. ' Alidir ki bu cihānı var idübdür
Muhammed Muştafâyı yâr idübdür
2. İkisi *lahmûke lahmî* oldu taḥkîḳ
Ki bunlar bunda keşf-i esrâr olubdur
3. Ḥüsn-i vechine ḥayrân cümle 'uşşâḳ
Murād-ı maḳşûdı dîdâr olubdur
4. Hüseyin-i Kerbelâda ḥubb-ı merdân
Fiğân nâle-i âh [u] zâr olubdur
5. ' Ali Zeyne'l-abâ vü Bâkıra hem
Münâfıḳ ba' zen idüb inkâr idübdür
6. Bugün kim bende-i Ca' fer-ise
Yezîde la' neti şad-bâr idübdür
7. İmām Kâzım Rızâ yolunda ey cân
Nice 'âşık olub ber-dâr idübdür
8. Taḳiyyi bâ-Naḳîye cân u dilden
Mevâlidir o kim ikrâr idübdür
9. Şehâdet ' Askerî Mehdî zamâna
İdenler kendi özin bî-kâr idübdür
10. Seven evlâd-ı şâhı kendi zâtın
Ferâgat tahtına serdâr idübdür

11. Dü-kısm oldı cihān ḥubb-ı ‘Alide
Biri ḥābda biri bī-dār idübdür

12. Vīrānī bendesine luṭf [u] iḥsān
Şāhım Ḥaydar-ı Kerrār idübdür

Nazm-ı Āḥir

119

Me fā ‘ī lün Me fā ‘ī lün Fe ‘ū lün

1. İlāhī Muştafānıñ ḥaḳḳı-ıçün
İlāhī Murtażānıñ ḥaḳḳı-ıçün
2. İlāhī Şāh Ḥasan ‘aşkına vü hem
Ḥüseyn-i Kerbelānıñ ḥaḳḳı-ıçün
3. İlāhī ‘ābid-i Bāḳır-ı Ca‘fer
Daḫi Kāzım Rızānıñ ḥürmet-ıçün
4. İlāhī şāh-ı Taḳī bā-Naḳīnıñ
Daḫi ‘Askerī nümānıñ ḥürmet-ıçün
5. Vīrānıyım Muḥammed Mehdī içün
Şuçum çok evliyānıñ ḥürmet-ıçün

Nazm-ı Āḥir

120

Me fā ‘ī lün Me fā ‘ī lün Fe ‘ū lün

1. Yüzüñdür dilberā irdim cināna
Ki bakmazam bugün devr-i zamāna
2. Tecelliler irişdi lā-nihāya
Beşāretler görüñdi cism-i cāna

43b

3. Görünce bülbül-i dil bāğ-ı hüsnüñ
Ki başladı gice gündüz figāna
4. Kitāb-ı haṭṭ-ı āyātıñ çü bildim
İrişdim Hızır-ile ben Cāvidāna
5. Cemāliñ nūrıdır ey dil-ārāmım
Ziyālar baḥş ider kevn ü mekāna
6. Vişāliñ nūrıdır nūrı muḳaddem
Ay-ile gün olubdur bir bahāne
7. Hemān sensin hemān sensin hemān sen
Daḥi ḡayrı isteyen düşdi gümāna
8. Murādıñ sende buldı çünki gönülüm
Anıñ-çün bakmazam ḡayrı nişāna
9. Eger sen olmayaydıñ şāh-ı ‘ālem
Ki bende gelmez idim bu cihāna
10. Cemāliñ cāna cān olmasaydı
Ki cān virebilmez idi ins cāna
11. Vīrānī Abdāl görelden sen nigārı
Yazub vaşf itdi hüsnüñ derviṣāna

Nazm-ı Āḥir

121

Me fā ‘ī lün Me fā ‘ī lün Fe ‘ū lün

1. Yüzüñ dilberā Qur’ān oḡur men
Yedi āyet anı her an oḡur men

2. Şifâtıñ fî vü dād [u] lām-ı haqdır
Men anı faẓl-ı Haq yezdān oqur men
3. Didi zāhid baña sen küfre düşdüñ
Didim men küfrüñi imān oqur men
4. Kaşñla kiprigiñ hem zülf-i yāriñ
Göründi gözime ‘ayān oqur men
5. Cemāliñ haṭṭ-ı inşāsın hemīşe
Dilimde rūz [u] şeb destān oqur men
6. Cemāliñ muşḥaf-ı evrādım oldı
Anıñ-çün dem-be-dem divān oqur men
7. Cemāliñ Ka‘ besinde ey nigārıñ
Vīrāniyim özüm qurbān oqur men

Nazm-ı Āḥir

122

Mef‘ ū lü Me fā‘ ī lü Me fā‘ ī lü Fe‘ ū lün

1. Huffāş-ı ezel keşret-i zulmetde qalubdur
Nefs [ü] dilegin güzelin miḥnetde qalubdur
2. ‘Āşık kamudan el çeküben oldı ferāḡat
Şādık oluben faḥr-ile devletde qalubdur
3. Her kim ki ġınā bulmadı ol şāh-ı ġanīden
Müflis-i ezel oldurur ġilletde qalubdur
4. Evlāda kimiñ yokdurur ikrārı haqıķī
Div oğlu ‘Azāzildir ‘illetde qalubdur

43a

5. Hasan Hüseyn Zeyne'l-abā Bākır-ı Ca' fer
Kıldı nazar-ı 'ālem-i şıhhatde qalubdur
6. Kāzımla Rızā hem Taķiden her ki ider nūş
Cām-ı Cem-i 'aşk-ile şöhetde qalubdur
7. Bu rāh-ı haķıķatde Naķi 'Askere vaşıl
Cāndan olanıñ menzil-i vuşlatda qalubdur
8. Kūl oldı ezel Mehdī-i devrāna Vīrānī
Nesl-i 'Aliye mihr-i muħabbetde qalubdur

Nazm-ı Āķir

123

Me fā 'ī lūn Me fā 'ī lūn Me fā 'ī lūn Me fā 'ī lūn

1. Nigārā şem' -i tābından zemīn [u] āsumān kızsā
Getürse zūlmetin 'ālem ki heb kevn [ü] mekān kızsā
2. Cihān keşreti gene 'āşık lar vaħdete yetse
Ağāç lar sāyebānında aķan āb-ı revān kızsā
3. Bahārıñ mevsimi irse açıl sa lāleler güller
Çemen şahnında bül bül ler ötüben bağ bān kızsā
4. O 'āşık ma' şūķına irse gönüller maķşadın bulsa
Daķi ney meclise gelse şarāb-ı ergüvān kızsā
5. Açıl sa cām-ile Cemler sürül se nice biñ demler
Kenār-ı bağ-ı şöhetde o mü 'min der-meyān kızsā
6. Gelüb 'uşşak-ı cānānı virüb buse-i rūħānī
Şiş üstünde bürehyānı dönüben üstühān kızsā

7. Gelübdür cümle şâ'irler cihânı cümle ditrettdi
Vîrân Abdâl faķîrim men dilermen dü-cihân kızsâ

Nazm-ı Âhîr

124

Me fâ 'î lün Me fâ 'î lün Fe 'û lün

1. Erenler Muştafâdan eylemek devr
'Aliyyü'l-Murtaẓâdan eylemek devr
2. Hasandır pâdişâh-ı dü-serânîñ
Hüseyn-i Kerbelâdan eylemek devr
3. 'Ali Zeyn Bâķır-ı Ca'fer haķ-içün
İmâm Kâẓım Rızâdan eylemek devr
4. Taķî bâ-Naķî Şâh 'Askerî-içün
Erenler evliyâdan eylemek devr
5. Muḥammed Mehdî-i şâhib-zamânîñ
Meni âl-i 'abâdan eylemek devr
6. Vîrânîyim 'Ali senden ümîdim
Meni şoñ dem liķâdan eylemek devr

Eyzân-ı Âhîr

125

44b

Me fâ 'î lün Me fâ 'î lün Fe 'û lün

1. Cemâliñ göñlüme mihmân olubdur
Vişâliñ cânıma biñ cân olubdur

2. Cemāliñ gösterelden hatt-ı zātñ
Oğurmen ol baña dīvān olubdur
3. Cemāliñ görmedi ehl-i cife
Anñ kör gözine pinhān olubdur
4. Cemāliñ Ka‘bem oldı her nefesde
Sücūdum şüret-i Raḥmān olubdur
5. Cemāliñ görmeyen ‘ayne’l-yaḳīnı
Aña la‘net adı şeytān olubdur
6. Cemāliñ kiprigiñ ḳaşıñ zülfüñ
Vü‘in şaḳḳü’l-ḳamer ‘ayān olubdur
7. Cemāliñden Vīrānī buldı maḳşūd
İrişdi uçlara Selmān olubdur

Eyzān Nazm-ı Āḫir

126

Me fā ‘ī lün Me fā ‘ī lün Fe ‘ū lün

1. Cemāliñden Vīrānī şāh olubdur
Serāir remzine agāh olubdur
2. Cemāliñ şu‘lesi tutdı vücūdum
Toğub bedr-i münevver māh olubdur
3. Cemāliñdir sırāt-ı müstaḳīmim
Gidermen menzilim Ḥaḳ rāh olubdur
4. Cemāliñ ‘aşḳına men hoş ol ledün
İşim nāle-i fiğān āh olubdur

5. Cemāliñ kul hüve'r-raḥman Vīrānī
Bu nuṭṭa şāhidim Allāh olubdur

Nazm-ı Âḥir

127

Me fā 'ī lūn Me fā 'ī lūn Fe 'ū lūn

1. Cemāliñ Vīrāniye yār olubdur
Aniñ-çün şāhib-i esrār olubdur
2. Cemāliñden murādın bulmayan kes
Aniñ-çün işi müdām bed-kār olubdur
3. Cemāliñ menzilinde nice nice
'Āşıkḷar yoluña şad-bār olubdur
4. Cemāliñden ḥaber-dār olmayanlar
Şıfat-ı ādem tabiāt ḥār olubdur
5. Cemāliñ her kime oldı mir'āt
Tecellī şevḳine envār olubdur
6. Cemāliñden kime iḥsān olundı
Aniñ nuṭṭı heme ikrār olubdur
7. Cemāliñ ḥaḳḳına muşḥafda āyet
Nice yerde şehā tekrār olubdur

44a

8. Cemāliñ rehber-i üstād-ı 'ālem
Muḥaḳḳaḳ Ḥaydar-ı Kerrār olubdur
9. Vīrānī Abdāl cemāliñden murādı
Dem-ā-dem 'aşḳ-ile dīdār olubdur

Nazm-1 Âhir

128

Fā' i lā tūn Fā' i lā tūn Fā' i lā tūn Fā' i lūn

1. Kıl nazar Hâk sevdiğim devletlü sultānım 'Ali
Ten seniñdir cān seniñdir cān-ı cānānım 'Ali
2. 'İlm-i tevḥīd-i ḥaḳīkat senden oldu āşikār
Luṭfı çok iḥsānı çok şāh-ı merdānım 'Ali
3. Zülmet-i Hızırñ elinden cür' a-i vaḥdet şehā
Sensin ey mīr-i velāyet āb-ı ḥayvānım 'Ali
4. Zü'l-fiḳārñ birle fetḥ oldu şerī' at bī-ḳuşūr
Hem ṭarīḳat rāh-ı pīrler şāhib-erkānım 'Ali
5. Vīrānī Abdāl seniñ kemter ḳuluñdur yā 'Ali
Dest [ü] dāmān-ı tū maḥşerde īmānım 'Ali

Nazm-1 Âhir

129

Fā' i lā tūn Fā' i lā tūn Fā' i lā tūn Fā' i lūn

1. Biz Urum Abdālıyuz bildik hidāyetdir 'Ali
Başımızda devlet-i tāc-ı sa' ādetdir 'Ali
2. Bir ḳara ṭaşdan virüb zīrā meh seksen deve
Müjdesin ḥatmü'n-nebiniñ ḥoş velāyetdir 'Ali
3. Cümleden a' lā 'Alidir ism-ile ekber 'Alidir
Şāhib-i dīn [ü] dünyā vü şehādetdir 'Ali
4. Münkire ol zehr-i ḳātīl 'āşıḳa āb-ı ḥayāt
'Ārif-i müşkil-güşā 'ilm-i nihāyetdir 'Ali

5. Ey Vîrânî medh-i Haydardan diliñ men' eyleme
Rûz-ı maşşerde saña raħmet şefâ' atdır ' Ali

Nazm-ı Âhîr

130

Fâ 'i lâ tûn Fâ 'i lâ tûn Fâ 'i lâ tûn Fâ 'i lûn

1. Şükr [ü] minnet devr-i elestden bize hem-demdir ' Ali
Şimdi daħi her nefesde bu gelen demdir ' Ali
2. Cismimiz hem cânımız hem elimiz ayağımız
Laħmımız hem ' ırķımızda çağlayan demdir ' Ali
3. Hem sekerdir hem sünükdür hem ilikdir hem müyümüz
Güşumuz ü çeşmimiz hem beyn-ile femdir ' Ali
4. ' Aķlımız hem fikrimiz hem āhımız hem zikrimiz
İñledikçe ' aynımızda cüş iden nemdir ' Ali
5. Hem gönülde hem yürekde hem cigerde müdām
Ey Vîrânî bu binā-yı cem' -i muħkemdir ' Ali

Nazm-ı Âhîr

131

Fâ 'i lâ tûn Fâ 'i lâ tûn Fâ 'i lâ tûn Fâ 'i lûn

1. Evvel āhîr dilimizde ħarf-i bismi'llāh ' Ali
Zāhîr [ü] bāḫında gördük *küntü kenzu'llāh* ' Ali
2. Öñümüzde ardımızda şağımızda şolumuzda
Kaḫaru kim ' azm kılsañ *semme vechu'llāh* ' Ali
3. Yatmada hem ṭurmada hem gezmede oturmada
Her ḫadem menzil-be-menzil fî-sebîli'llāh ' Ali

45b

4. Yerde gökde ayda günde cümleten eşyāda ol
Berri bahrı şöyle tolmuş Haḫ veliyyu'llāh 'Ali
5. Ey Vīrānī *min ledün* 'ilmine sen açdın gözün
Gördün anda ḫarf-be-ḫarf tevīl-i 'ilmu'llāh 'Ali

Nazm-ı Āḫir

132

Fā 'i lā tūn Fā 'i lā tūn Fā 'i lūn

1. Cümle 'ālem serveri sālār-ı dīn
Bā-i bismi'llāh-i Ḳur'ān-ı mübīn
2. Pādišāh-ı heft-kevsērdir 'Ali
Gördüm anı şübhesiz 'ayne'l-yakīn
3. Münkiri olma 'Aliniñ zāhidā
Mü'mine šāh-ı velī oldı mu'īn
4. Āl-i evlād-ı 'Aliye bakma ḫor
Olmağıl ism-ile sen diyü la'īn
5. Dü-cihān içre 'Aliniñ elidir
Dem-be-dem meddāḫıdır anıñ rūḫü'l-emīn
6. La'netu'llāh ol Yezīde šād hezār
Kim tutar ḫubb-ı 'Aliye ba'zen kīn
7. Ḳıl teberrā sen daḫi mü'min-iseñ
Tā saña 'aşḫ ehli diye āferīn
8. Gel beri ele ḫıyānet eyleme
İnna'llāhe lā yuhibü'l-ḫā'inīn

9. Hem didi ur'ānda ol Bārī udā
La' netullāhi 'ale'l-kāzibīn
8. Kizb idüb ubb-ı 'Aliye eyleme a'n
Kim bulardır rāh-ı ada ādıīn
9. Kim olursa cān [u] dilden ey aī
Bende-i āh-ı cihāna 'āıīn
10. Ol olur far-ı fenāya itiyā
Kār idemez aa ibir mūnkinin
11. ānedān-ı Mutafā vū Murtaza
Anlar oldu rūz-ı maşerde āfi'in
12. Hem baa orarsın sen bunları
Biri asan biri üseyn 'Ābidīn
13. Biri Bāır [u] Ca'ferdir biri
Biri Kāzımdır Rızādır hetümīn
14. Biri Muammed Taī biri Naī
Bunları sevenler oldu mütteīn
15. Hem biri 'Askerīdir anı pāk-i zāt
Birisi āh Mehdīdir āh-ı zemīn
16. Vir alavāt mü'min-ise dāimā
Bil bulardır evvelīn [ü] āirīn
17. Her kimi bu zümreye irdi eli
İdi kevşer buldı ömr-i cāvidīn

45a

18. Bularn̄ destindedir ey nām-dār
İşlediler dü-serāyı fā' il̄n
19. Ey Virānī kıblesi āl-i ' Ali
Baş koyub secde kılar haqqe'l-yakīn

Nazm-ı Āhir

133

Fā' i lā tūn Fā' i lā tūn Fā' i lā tūn Fā' i lūn

1. Hamdü li'llāh tā ezelden Muştafāya bendeyüz
Hānedān-ı şāh ' Aliyyü'l-Murtażāya bendeyüz
2. Bizde yokdur mühr-i dünyā el yuduḡ cīfeden
Şāh Ḥasan Şāh-ı Hüseyin-i Kerbelāya bendeyüz
3. Cāna başa bakmayuz Zeyne'l-abānīn ' aşḡına
Hem Muḥammed Bāḡır Hāḡ reh-nümāya bendeyüz
4. Şöhretinden bu cihānīn geçdik abdāl olmuşuz
Ca' fer-i Kāzım ' Ali Mūsā Rızāya bendeyüz
5. Hem Taḡiyyi bā-Naḡīdir dīnimiz imānımız
' Askerī hem Mehdī-i şāḡib-livāya bendeyüz
5. Terk [ü] tecrīd-i fenā iḡlīmīnīn sulṡānıyuz
Çārdeh-i ma' şūm-ı pāk āl-i ' abāya bendeyüz
6. Bu Virānī Abdāl ' Alīnīn bir kemīne kemteri
Āsitān-ı ' izzetinde ḡāk-pāya bendeyüz

Nazm-ı Âhir

134

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Ey beḳā cāmın murād iden cihānda bī-ḳuşūr
Yatma ḡaflet ḡānesinde aç gözün çalındı şūr
2. Geç cihānıñ şūr [u] şerrinden emīn olḡıl hemān
Çekmeyesin şol ‘azābı ḡaşre dek mā-fi’l-ḳubūr
3. Gör ne ḳudret cāme ḳudret-i cemālīñ naḡşına
Evvelā ol ḡaṭṭ-ı bismi’llāh itmişdir suṭūr
4. Hem yine ümmü’l-kitābıñ şüretin ḳıldı beyān
Ṭoḡdı andan dört kitābıñ ma‘nisi uş bī-ḳuşūr
5. Andan ol fi’l-fātiḡa yazdı *şırāṭa’l-müstakīm*
Kāfhānıñ ‘aynını gösterdi Ḳur’ānda menūr
6. Ya‘nī yüz on dört ḡurūfı muşavver eyledi
Beynenā ḡaṭṭ-ı istivā didi cāna uşta nūr
7. Ey Vīrānī vech-i Ḥaḳdır vechimiz ḡaḳḳe’l-yaḳīn
Şol sebebdan nuṭḡumuzdan vaḡy-i Ḥaḳ ḳıldı zuḡūr

Nazm-ı Âhir

135

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Zāhidā cāndan ‘Ali[yi] kim sever abdāllar
Virdiler āl-i ‘Aliye cān [u] ser abdāllar
2. Mācerāsına cihānıñ geçdiler ser-tā-ḳadem
Men ‘areḡle buldılar Ḥaḳdan eşer abdāllar

3. Dīv [ü] nādān añlamaz bunlar gürüh-ı nācidir
Her biri bir lü 'lü-i pāk-gevher abdāllar
4. Tāc [u] post [u] hırķa nemed vaḥdet bular Ḥaḳdandır
Keşrete yuf diyüben zerden geçer abdāllar
- 46b**
5. Āyīn-i erkān-ile bel bağladılar *ḳālū belā*
Bellerine şıdķ-ile muḥkem kemer abdāllar
6. El ele bir el ḥaḳ rüz-ı ezelden tutdılar
Anıñ-çün tirkeşüp oldu ḳaṭer abdāllar
7. Tırāş olub ser-pā bürehne cümlesinden geçdiler
Çekdiler iḥlāş-ile teb' -i teber abdāllar
8. Her kime ki ' aşķ-ile gülbeng idüb Hū didiler
Zerrece virmez amān ol dem ger abdāllar
9. Ḥāk-pāya yüz sürüb dergāhına yüz tutdılar
Şāh Ḥüseyn-i Kerbelā diyüb gider abdāllar
10. ' Ālem-i taḥķīķ-ile ma' nāya ġālib düşdiler
Ol sebebden bir nefesle yediler abdāllar
11. Bu Vīrānī cümlesinden bir gedādır zāhidā
Rāh-ı Ḥaḳ iḳrār-ı erkān dem güder abdāllar

Nazm-ı Āḥir

136

Me fā 'ī lün Me fā 'ī lün Fe 'ū lün

1. Meded ey cümleyi var eyleyen şāh
Ḥavvāyı Ādeme yār eyleyen şāh

2. Bitiren sen bitüren sen şamusın
Bunı bu nev' ile kār eyleyen şāh
3. Yere baqđım biter dürlü nebātāt
Necm[i] semāda seyyār eyleyen şāh
4. *Yūlicü'n-nehāri fi'l-leyli* iden
Yūlicü'l-leyl fi'n-nehār eyleyen şāh
5. Güneşi gündüze kıldıñ havāle
Kāmeri gice ızhār eyleyen şāh
6. Kimini kul iden kimini sulţān
Kimini abdāl bī-kār eyleyen şāh
7. Kimine gündüzi gice idersin
Kimine gice envār eyleyen şāh
8. Şīti kevne zuhūr itdiñ anasız
Ādemi āña mi' mār eyleyen şāh
9. Timūrı Dāvuda mūm oldu zırh
Yine bu sırrı tekrār eyleyen şāh
10. Nice yıl ağladan Yahyāyı sensin
Halīle nārı gülzār eyleyen şāh
11. Yūnus balığa virdiñ nice dem
Eyyüb derd-ile zār eyleyen şāh
12. Yūsufı Mışra sulţān eyleyen şāh
Ya' kūba anı dil-dār eyleyen şāh

13. Kılub Fir‘avn[ı] Mūsāya muḳābil
Yine ‘asā[yı] ejder eyleyen şāh
14. Atasız anadan ‘İsāyı rūḥı
Getürüb keşf-i esrār eyleyen şāh
- 46a
15. Muḥammed gördi mi‘rācında anı
Adın Aḥmed-i Muḥtār eyleyen şāh
16. Kuşandı Zü’l-fiḳārı şāh-ı ‘ālem
Cihānı cümle dīn-dār eyleyen şāh
17. Şoyuben ‘anteri yakdı sarāyın
Cihānı başına dār eyleyen şāh
18. Dāvud Mūsāya vü ‘İsāya hem
Gösterüb kudret ḥubb mār eyleyen şāh
19. Naşīr-i Tūsīye bir yer içinde
Zülāl idüb şuyı qar eyleyen şāh
20. Cem‘-i şan‘atlarıñ üstādı sensin
Ḥabīb-i ehl-i Naccār eyleyen şāh
21. Kamu dertleriñ Loḳmānı sensin
Efendim rence timār eyleyen şāh
22. Seniñ vaşfiña hergiz nihāyet yok
Yedi iḳlīm iki şār eyleyen şāh

23. Vîrānîñin daħi senden ümîdi
Anı senden ümîd-vār eyleyen şāh

Nazm-ı Âhîr

137

Me fā ‘î lün Me fā ‘î lün Fe ‘û lün

1. Cihānı cümle bünyād eyleyen şāh
Odi şuyı hāk [u] bād eyleyen şāh
Meded eşyâyı icād eyleyen şāh
Yine her dilde feryād eyleyen şāh
2. Gāh zāhirde şerî‘at eyleyen şāh
Fakr üzere tarîkat eyleyen şāh
Kamu dilde ma‘rifet eyleyen şāh
Bu hāl içre hākîkat eyleyen şāh
Meded eşyâyı icād eyleyen şāh
Yine her dilde feryād eyleyen şāh
3. Özini bî-nişān eyleyen şāh
Yine her yerde nişān eyleyen şāh
Muşavver vech-i insān eyleyen şāh
Şîfâtı zâtı pinhān eyleyen şāh

Meded eşyâyı icād eyleyen şāh
Yine her dilde feryād eyleyen şāh
4. Bu ism üzre müsemmā eyleyen şāh
Huṭūṭ-ı vech-i inşā eyleyen şāh
Yazub nazmında İlyā eyleyen şāh
Kamudan zâtın a‘lā eyleyen şāh
Meded eşyâyı icād eyleyen şāh
Yine her dilde feryād eyleyen şāh

5. Münkiriñ göñlin memāt eyleyen şāh
Hızır çeşme-i hayvān eyleyen şāh
Her cismi şeş cihāt eyleyen şāh
Her hurūfı muḥkemāt eyleyen şāh
Meded eşyāyı icād eyleyen şāh
Yine her dilde feryād eyleyen şāh

47b

6. Cem‘ -i müşkilleri ḥāl eyleyen şāh
Kara taşdan kesüb lāl eyleyen şāh
Vīrān Abdālī abdāl eyleyen şāh
Aña ‘arzū-yı vişāl eyleyen şāh
Meded eşyāyı icād eyleyen şāh
Yine her dilde feryād eyleyen şāh

Nazm-ı Âhîr

138

Me fâ ‘î lün Me fâ ‘î lün Fe ‘û lün

1. Dilâ her ‘ilmiñ esmâsı ‘Alidir
Heme ‘ayn-ı müsemmâsı ‘Alidir
2. Anıñ-çün ehl-i ‘aşkıñ ey birāder
Dem-â-dem dilde sevdâsı ‘Alidir
3. Rasûluñ âlini cāndan sevenler
Sözünde medḥ-i fetvâsı ‘Alidir
4. ‘Aliyi bilmeyenler Hakkı bilmez
Muḥammed ‘ilminiñ bāsı ‘Alidir
5. ‘Ali rāhında faqr olmak erenler
Giyer egninde dibâsı ‘Alidir

6. Geçer bu dünyeden ser-cümle ey cān
Anıñ mülkinde dünyāsı ‘ Alidir
7. Kelāmında dīvānında dilinde
Berātındaki inşāsı ‘ Alidir
8. Ne kim gelse sözinden na‘ t-ı Haydar
Yazar her demde imlāsı ‘ Alidir
9. Ne cennet görünür aña ne cehennem
Heme fırdevs [ü] me ‘vāsı ‘ Alidir
10. Dem-ā-dem ‘ ayn-ı Cem şöhetinde
Şunar kevşer ki saķāsı ‘ Alidir
11. Diler andan murādın bu Vīrānī
Vird-i taḥḳīķ-i Mevlāsı ‘ Alidir

Nazm-ı Āḥir

139

Me fā ‘ī lūn Me fā ‘ī lūn Me fā ‘ī lūn Me fā ‘ī lūn

1. Bi-ḥamdi’llāh bütün vechim mu‘ ayyen dört kitāb oldu
Anıñ-çün mest-i ḥayrānım kabağım pür-şarāb oldu
2. Yedi ābı yedi ḥākı yedi āteş meni şeksiz
Baķar her dem-be-dem cismim bu meclisde kebāb oldu
3. Maḳām-ı ḥihl-i endāmı gelür aşl-ı ‘ anaşırdan
Nazār kılgıl mürekkebdaki müfred çār bāb oldu
4. Dü-batn-ı Ādem-i Ḥavvā ki ya‘ nī kāf-ile nūndan
Kef-i bist nūrıdır pencāh gözüñ aç ne ḥesāb oldu

5. Vücūd-ı hilḳat-i ādem ne māhiyettir anı bil
Cihān-ı şeṣ ‘aded biñdir sekiz ḫaṭṭı vech-i ṣāb oldı
6. Ki ismiñ Ādem itmişler elif bir dāl [u] dört kırk mīm
Biri zāt on iki bircik ceseddir si vü dü tāb oldı
7. Yüzüne si vü dü ḫarfı muṣavvir eylemiş bī-ṣekk
Ḳaşıñla kiprigi zülfi dilā ümmü’l-kitāb oldı
8. Şafıyyu’llāh bismi’llāh ne ma‘ nā ‘arz ide fehm it
‘Alidir nokṭa-i vaḥdet ki nāmı bi’t-turāb oldı

47a

9. Bu mektūbuñ iṣārātıñ bilürsüñ añlamaz nādān
Degil ol ‘aql-ı külliden ma‘ āşı ‘aql-ı ḫāb oldı
10. ‘Aceb deryādır ‘aşkıñ kim ki yokdur ḫadd [ü] pāyānı
Dem-ā-dem cūṣ eyleyüb mevcin şalar göz göz habāb oldı
11. Vīrānī Abdāl āl-i Ḥaydardan içübdür cür‘ a-i vaḥdet
Görür ser-mest-i sergerdān Vīrānī genc ḫarāb oldı

Nazm-ı Āḫir

140

Me fā ‘ī lün Me fā ‘ī lün Fe ‘ū lün

1. Temāṣā kıl cihān cism oldı bī-cān
Ki bu cismi biliñ Ādemdurur cān
2. Velākin giydi Ādem cism-i fānī
Bu şavt-ı demdurur Ādemde cānān
3. Fenā olmaz fenādan dem ayrılmaz
Fenā bākī beḳādan oldı Raḥmān

4. Fenādan el çeken bulmaz beķāyı
Fenā nācīlerdir cümle-i ‘irfān
5. Vasať düşdiler ki nācīler bu ‘āmma
Bulundı Ādem ‘ālem ħubb-ı merdān
6. Oķundı Cāvidān-ı ‘ilm tefsīri
Bilindi zāhir [ü] bāťında pinhān
7. Tecellī eyledi rāz-ı pinhānı
Oķundı *küntü kenz* oldu ‘ilm-i a‘yān
8. Vişāl-i vaşl-ı yāre irmeyince
Ne bilsün Ħaķ nedir cehl-ile nādān
9. Şunanlar yuťasıñ balına zehri
Yiyüb olsa gerek şuñdum pişimān
10. ‘Āşıklar şunmadı zehr oldu maķcūb
Anıñ-çün bāķī ķaldı anlar ey cān
11. Bilür ne kim yer-ise zehr ķatıldı
Aña Loķmān daķı bulamaz dermān
13. Şaķın evvel şaķıñıl āķır şaķın
Saña parmaķ şunar āķır şuñdum bu fettān
14. Şaķın malıñ ħayāl-ı ħā‘b-ı ğaflet
Şunar biñ cān-ile destiñe felancān
15. İçersiñ nāgehān ol dār-ı ħoşber
‘Āķıl başdan gider bilinmez insān

16. Ki insān ‘ālem-i vaḥdet degil mi
Kalanı ‘ālem-i keşretde yeksān
17. Bu vaḥdet menzilin remz itdi Aḥmed
Muḥammed Muştafā ol dīn [ü] īmān
18. Tecerrüd iklīmin kıldı beşāret
İşāretten alanlar aldı meydān
19. Zihī gözüñe görür her dem cemāli
Oğur vech-i ḥuṭūṭ daḥi bürhān
- 48b**
20. Sevād-ı a‘zamıñ sırrında ‘āqıl
Olub ğavvāş aña ‘aşk oldı ‘ummān
21. Anıñ destindedir ser-cümle eşyā
Ḥudā aña idübdür böyle iḥsān
22. Cihānda biñ yabadır ḳuṭb-ı ‘ālem
Ferāğat tahtında ol şāh-ı sulṭān
23. Ḥudā kime ider luṭfundan en‘ām
Kılur Ḥaḳ yoluna ol cānı ḳurbān
24. Ḥudānıñ ‘aşkına ḳurbān olan ḥaḳ
Özün virdi aña ḳan bahā Sübhān
25. Kime kim ḳan bahā virdi özün ḥaḳ
Beḳā buldı memāt olmaz ol insān
26. Çü mü’minler bilürsün olmaz imiş
Olanlar cāhil-i bed-aşl-ı şeyṭān

27. Zîrâ Hâkdan ba'îd oldu o gümrâh
Ki la'net aña vir çün cedd-i Süfyân
28. Niçün ele hıyânet itdi anlar
Anîñ-çün la'net-i heşt-i hezârân
29. Muḥammed Muṣṭafânîñ ârı sensin
Şehîd idenlere la'net firāvân
30. Ḥasan birle Ḥüseyn [ü] 'Ābidînden
Muḥammed Bâkır[ı] Ca'fer ulu cân
31. İmâm Kâzım Rızâdır hem Taķidîr
Kemâli fî vü dâd [u] lâm [u] Yezdân
32. Naķî 'Askerîdurur sen bil ki Mehdî
Zuhûr ider elinde tîğ-i 'üryân
33. Yine oynaya Şâh Naķî dü-serânîñ
İdeler emrine ser-cümle fermân
34. Çeke Hâk yoluna ol Zü'l-fiķâr
Kıla mü'min kırıla cümle küfrân
35. 'Ayân ola cemî' işler 'ayânda
Gide küfr [ü] dâlâlet fî'l-i hüsrân
36. Gele vahdet gide keşret aradan
Zuhûr ide Mevâlî kâlķa Mervân
37. Biline 'ayn-ile sırr-ı ma'ânî
Ne remz ider topuyla cümle Qur2ân

38. Sözümden bil bu ma' nâyı özüñden
Saña olsun suâl olduḡ da āsān
39. Özüñden sen suāliñ virmez-iseñ
Olamaz Ḥaḡḡı bilmek mümkün imkān
40. Yine geldiñ bu şehre ne getürdiñ
Ne şatarsın niye açdıñ bu dükkān
41. Gözüñ aç ḡā'b-ı ḡafletden ne işdir
Yatarsıñ dem-be-dem ey merd-i bī-cān
42. Beri gel faḡr idin faḡr-ı Resūli
Tecerrüd ehl[i] ol hem şāḡib-erkān
- 48a**
43. Gözüñ ayırma özüñden ḡāfıl olma
Öziñi özüñe sen eyle mihmān
44. İçe gör ' aşḡ-ile vaḡdet şarābın
Ola gör ' aşḡ-ile ser-mest-i ḡayrān
45. Seçe gör baḡr-ı vaḡdetde nicedir
Ne elmāslar olur ol ne la' l [ü] mercān
46. Hemān tevḡīd-i Ḥaḡ tevīl-i vaḡdet
Ola sözüñ ḡamusı āb-ı ḡayvān
47. İşiden ḡabz ala fazl-ı Ḥudādan
Ki bil kimdir ḡaḡīḡat āl-i ' imrān
48. Vīrānī bu naḡīḡat saña senden
Yeter yokdur sözüñ ḡaddine pāyān

- 49 Hemān şāh-ı kerīmīñ bendesi ol
‘İnāyet eyleye lutfundan ihsān

Nazm-ı Âhîr

141

Mef‘ ū lū Me fā ‘î lūn Mef‘ ū lū Me fā ‘î lūn

1. Zāhidā uş bu dünyāyı al saña bağışladım
Bu dünyādaki ğavġāyı al saña bağışladım
2. Çün cīfe didi Aḥmed ḥaḳdır nicesidir bu
Bu seg gibi bu sevdāyı al saña bağışladım
3. İtdir buña her kim ki dil virdi bu rāh üzre
Kelb yerine rüsvāyı al saña bağışladım
4. Geçdik kamu şöhretten ‘āşıklarız ey vā‘ iz
Aṭlās-ile dünyāyı al saña bağışladım
5. Şüret şunuben ḥulḳ-ı efsün-ile aldarsıñ
Bu kizb-ile riyāyı al saña bağışladım
7. Rüşvet aluben gizli yalan yire şāhidsiñ
Lāyık cāh-ı ğayyāyı al saña bağışladım
8. Dir ki bu Virānī Abdāl hoş azdırırsıñ ḥalkı
Şeyṭān gibi i‘vāyı al saña bağışladım

Nazm-ı Âhîr

142

Fā ‘î lā tūn Fā ‘î lā tūn Fā ‘î lā tūn Fā ‘î lūn

1. Zāhidā bu mülket-i emvāl-i dünyādan ğaraż
İsmiñi Ādem didi Ḥaḳ yā bu esmādan ğaraż

2. Bismi'llāh-ile kıldık her işi evvel-i taleb
Pes sebep nedir ki diyüvir evliyādan ğaraž
3. 'İlm-i esmā-ile nice eylediñ-ise 'amel
Gel berü virgil haber 'ayn-ı müsemmādan ğaraž
4. 'Āşık-ı şādıklarız dīdāra teymek isteriz
Dil nedir dilber nedir hem gözde bīnādan ğaraž
5. Biz 'Ali vü āline cāndan şehādet eyledik
Sırrımız serdārımız ol şāh-ı İlyādan ğaraž
6. Hem tahāret hem vuzū şavm-ı şelāmet hacc zekāt
Emr-i Hāğdır nāzil oldu yā bu fetvādan ğaraž

49b

7. Cümle Qur'ān [u] şerī' at hem tarīkat ma' rifet
Hem haqīkat bābını göster ki da' vādan ğaraž
8. Bu nice Muşhaf-ı hağdır ki yüz on dört süredir
Evvelā bir süreniñ aşlına kāf hādan ğaraž
9. Benligin terk itmeyince kimse bilmez Hāğ nedir
Şūfiyā zühdüñe bakub söyle riyādan ğaraž
10. Taylasānı bile vir hem misvākı āteşe
Çün 'amel kılmaz özün ey şūfī gavğādan ğaraž
11. Tesbīhi mey-hānede tā vormeyince bādeye
Bilmezsin sen nedir āhir bu takvādan ğaraž
13. Gice gündüz hū diyüb baykuş gibi bī-ma' rifet
Sen anı şağır şandıñ geç bu velāyetden ğaraž

14. Cenneti ‘arz idüb minber dirseñ dem-be-dem
Bilebildiñ mi nedir bu dünyā ‘uqbādan ġaraž
15. Qanda görseñ bir fenā-fi’llāh abdāl ġarīb
Tolaşırsın it gibi yā seg ışırmadan ġaraž
16. ‘Āşıq-ı şādıklara seniñ sözüñ kār eylemez
İt ürür kerbān geçer çañlı kilisadan ġaraž
17. Bu Vīrānī Abdāl ‘Ali evlādına ikrār idüb
Cān-ile baş ‘arz ider bildi nedir bādan ġaraž

Nazm-ı Āhır

143

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Zāhidā bu dünyāda bir köhne şalım var yeter
Faḥr evinde baş açık Sultān Bālim var yeter
2. Yā bu tākı tūmturākı neyleyim ‘ālemde ben
Fāriġem faḥrım ferāgat böyle ḥālim var yeter
3. Mülk-i emvāli nider men dünyāda bir an için
Şükür Ḥaqqā āl-i Aḥmed gibi ālim var yeter
4. Māl-ı menşüb cā-yi keşret rāh-ı Ḥaqqdan devr ider
Geçdik andan mihr-i Ḥaydar gibi mālım var yeter
5. Men Vīrānī dervişem didāra müştāk olmuşum
Dünyāda ancak bu deñli kıl [ü] kālīm var yeter

Nazm-ı Âhır

144

Fā 'i lā tūn Fā 'i lā tūn Fā 'i lā tūn Fā 'i lūn

1. Bu cihānıñ cümle varına yuf
Yarına vü bugün ağıyārına yuf
2. Almasına şatmasına ziynetine şevķine
Şāhib-i dükkānına [vü] bāc [u] pāzārına yuf
3. Mālına emlākine emvāline a' mālına
Sīmīne zerine sikke-i dīnārına yuf
4. Mülk-i menşūbına hem hüküm-ile biñligine
Salṭanatına tahtına daḥi tīmārına yuf

49a

5. Hānedān-ı Muşṭafānıñ bendesiniñ kıluyuz
Ol münāfık münkiriñ her demde inkārına yuf
6. Ey Virānī faqr evinde cem' -i māl idenleriñ
Rāhına erkānına herkes-ile kārına yuf

Nazm-ı Âhır

145

Me fā 'i lūn Me fā 'i lūn Fe 'ū lūn

1. Cemālīñ Cāvidānımdır muḥaqqāq
Kitābım āsumānımdır muḥaqqāq
2. Kaşınla kipriğın zülfün rumūzı
Dilimde tercümānımdır muḥaqqāq
3. Boyun tūbā lebiñ kevşer şarābı
Yüzün levḥ-i cinānımdır muḥaqqāq

4. Yüzünde vü sözünde vü özünde
Heme si vü dü beyânımdır muḥakḳak
5. Kamu şeyde şadā-yı şavt-ı vaḥdet
Gelen şavt-ı zebânımdır muḥakḳak
6. ‘Ali evlādınıñ Haḳ bendesiyim
Yolunda cān-feşānımdır muḥakḳak
7. Vırānıym ki iḥlāşım göñülden
Zuhūr iden lisānımdır muḥakḳak

Nazm-ı Āḥir

146

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Tā ezel *ḳālū belā* pinhān olan peydā biziz
Vechimizdir ḥaṭṭ si vü dü ‘*alleme’l-esmā* biziz
2. Bizdedir *min indihī* ümmü’l-kitābıñ ma‘ nāsı
Ḳāf ve’l-Ḳur’ān *Yāsīn* sūre-i *Ṭāhā* biziz
3. Bā-i bismi’llāhız iḥlāş-ile fehmi itmişiz
Ol sebebden cān [u] dilden bende-i İlyā biziz
4. Bir nazar kıldık ḥaḳīḳat kāinātıñ ‘aynına
Gördük anda *semme vechu’llāh* kim bīnā biziz
5. Faḳr-ile faḥr itmişiz *ḳālū belā*dan zāhidā
Bu tecrid-i iḳlīminde mālīk-i dārā biziz
6. Aşlımız rūḥ-ı mücerred vāḥid-i ferd olmuşiz
Dāvud [u] Mūsā [vü] ‘İsā mürde-i iḥyā biziz

7. Şādīkāne biz tevellā ehliyüz ḥaḳḳe'l-yakīn
Hem daḥi ḳıldıḳ teberrā fi'n-nās faḳr-ı ednā biziz
8. Terk idüb 'aḳl ma'āşı aḳl-ı cüz'î bizde yok
Cümle esmā-yı ḥaḳīḳat 'aḳl-ı küll dānā biziz
9. Ey Vîrānî ḥānedān-ı Muştafāya cān-ile
Bendeye bend olmuşuz Ḥaḳ 'āşık-ı şeydā biziz

Nazm-ı Âhîr

147

Fā 'i lā tûn Fā 'i lā tûn Fā 'i lā tûn Fā 'i lûn

1. *Küntü kenziñ rāzını dīvāneler fehm itdiler*
Sırr-ı 'aşıkñ gencini vîrāneler fehm itdiler
2. Yā 'Ali herkes seniñ zātñ kaçan idrāk ide
Şem'-i ruḥsārñ şehā pervāneler fehm itdiler
3. Her ḥayāsız ādemi tevḥîd meyin nüş eylemez
Cür'a-i cām-ı Cemi mestāneler fehm itdiler
4. Şāfî ol ey dil şaḳın rāzıñ dime bîgāneye
Bir şadef ḥāşıl olduḡun dürdāneler fehm itdiler
5. Dünyādan el çekdiler şādık olan abdāllar
Bu tecerrüd 'ālemiñ şāhāneler fehm itdiler
6. Birincisidir didi Aḥmed māl [u] mülkiñ cem'ine
İt gibi bu cümeli nefsāneler fehm itdiler
7. Dîniniñ sevdāsını hem şehvātñ lezzetini
Rāh-ı Ḥaḳdan bāş geḳen bîgāneler fehm itdiler

50b

8. Evvel nedir āhir nedir zāhir nedir bāṭın nedir
Ḥaḳla hem bāṭıl nedir ḥaḳḳāneler fehm itdiler
9. Ey Vīrānī rāh-ı evlād-ı ‘ Aliye şıdḳ-ile
Şāhib-i erkān olan merdāneler fehm itdiler

Nazm-ı Āhir

148

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Bu cihānıñ varını var eyleyen ey bü’l-heves
Şāh-ı merdān-ı ‘ Alidir ‘ ilmine eyle heves
2. Dünyāya dil virme kim bāḳī degildir ‘ āḳibet
Mürğ-i dil bir gün uçar teḥī ḳalır işbu ḳafes
3. Ger dilerseñ ‘ āḳibet giymek saādet tācını
Çek eliñ dünyādan deşn-i cebr eyle kes
4. Gel beri āl-i ‘ Aliden ğayra meyyāl olma kim
Anlarıñ mihrinden özge işe dil virmek ‘ abes
5. Çün işitdik *el-veled sırr-ı ebīnīñ* ma‘ nisin
Ṭālīb olğıl enbiyānıñ ḳudretinden al miras
6. Aç göñüldeñ çeşm-i ‘ ibret gūş-ı cāna sayḳal it
Bir ḳulaḳ tut işidesin yā ‘ Ali dir cümle ses
7. Cennetü’l-me’vā bize āl-i ‘ Alidir‘ zāhidā
Bunda olmaz ḥırş [u] şehvetden hem daḡı bul ḥares
8. La‘ net olsun bu cihāna hem buña meyl idene
‘ Āşıḳ-ı dīdār olanlar olmadı dünyā-peres

9. Ey Virānī bu fenānīñ evveli vü āhīri
Haḡ budur va'llāhu a' lem bir nefesdir [bir] nefes

Nazm-1 Āhīr

149

Me fā 'ī lūn Me fā 'ī lūn Fe 'ū lūn

1. ' Alidir hemdem-i yār-ı peygamber
' Alidir söylenür Allāhu Ekber
2. ' Alidir cümle Furkān-ı haḡīḡat
' Alidir dört kitābı ' ilm-i defter
3. ' Alidir māhtāb-ı dü-cihānīñ
' Alidir *ve 'd-duḡā ve 's-şems* hāver
4. ' Alidir şu' le-i mişbāḡ-ı ' ālem
' Alidir şebb çerāḡı nūr-ı envār

50a

5. ' Alidir dīn-i minhāc-ı Fettāḡ
' Alidir şāḡib-i şimşīr-i dü-ser
6. ' Alidir ehl-i dīnīñ reh-nümāsı
' Alidir cümleye serdār-ı server
7. ' Alidir ḡacc [u] şavm hem şehādet
' Alidir Ka' be-i miḡrāb [u] minber
8. ' Alidir mü 'min ḡulūbı mihr-i muḡkem
' Alidir münkiriñ baḡrına ḡançer
9. Virānī ' Alidir başn üzere
' Alidir uş sa' ādet tāc-ı efser

Nazm-ı Âhır

150

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Dilberā şehir-i vücūdum ‘īd-i İslām oldu gel
Merhabā itmeklige bir özge bayrām oldu gel
2. Gel yüzüñ göster habībim men faķire luṭf idüb
İntizārım yār-ı şādım cān bī-arām oldu gel
3. Gözlerim gözler yüzüñ görmeklige ey cān [u] ten
Yaş yerine kanla güne toptolu cām oldu gel
4. Zülf [ü] ruḥsārıñ teli dām-ı belā imiş nideyim
Kipriğın kaşıñ meni қatle müdām oldu gel
5. Ḥaṭṭ-ı zātıñ sırrını bilen bulur ĩmān [u] dīn
Bilmeyen kāfir қılır aña serencām oldu gel
6. Āteş-i ‘ aşq-ı ruḥuñ hicrinde her kim yanmadı
Bişmedi puḥte degildir tā ebed ḥām oldu gel
7. Kaşlarıñ miḥrābına her kim itmez-ise sücūd
İsmiñi resm itdiler şeyṭāna bed-nām oldu gel
8. Şükr [ü] minnet gözleriñdir tāc-ı belādan berü
Hādī-i ez pīş-i mā rāhımda imām oldu gel
9. Ḥāfızım Qur’ān-ı vechiñ her sā‘ at ḥatm eylerim
Қıldığım ḥatim du‘ āsı ḥatme tamām oldu gel
10. Kim nice şaқlayasın benden cemāl-i naқşıñı
Ruḥlarıñ ḥāli baña ser-cümle a‘ lām oldu gel

11. Şöyle bildim Muşhaf [u] zāt-ı şifātın sırrını
Nokta-i hey'et-i mecma' a elif lām oldu gel
12. Gün yüzün haṭṭ-ı beyāzı rūzumuz nev-rūzumuz
Zülf [ü] kaş [u] kipriğin haṭṭ-ı siyāh şām oldu gel
13. Kısm idelden bu Virānī ismini Kassām ezel
Toptolu oldu cihān bir ulu nām oldu gel

Nazm-ı Āḥir

151

Me fā 'ī lūn Me fā 'ī lūn Fe 'ū lūn

1. Elā ey şūret-i seyrinde Ādem
Kulaḫ tut sözime urma dem-ā-dem
2. Dem oldur ki demin deminde işler
Dem-ile irişür başa her işler
3. Dem-i devletdur[ur] tāc-ı sa' ādet
Demi bilen virdi deme şehādet

51b

4. Demi fehm eyle kim bu dem ne demdir
Demi bilen bilür eşyā nedendir
5. Demiñ 'İsā demidir ey qarındāş
Demi eyler-iseñ sen saña yoldāş
6. Dem oldu cümle eşyānıñ cihātı
Dem idi var iden bu kāinātı
7. Demi bilen olur ehl-i şerī' at
Dem-ile gözler ol vaḫit tarīḫat

8. Dem oldu ma' rifet feyz-i İlāhī
Bilüb fehm itdiler ol pādişāhı
9. Dem-ile çün ḥaḳīḳat oldu zāhir
Bu demden yaradıldı her mezāhir
10. Dem-i evvel idi bil kuvvet ey cān
Ki bi'l-fi'l oldu dem her şeyde yeksān
11. Dem-idi Ādem-i ḥāk-i muḳarrer
Dü-ḳısm oldu bu dem Ḥavvāda yekser
12. Demi bil Ādeme eyle sücūdı
Bu demdir cümle eşyānıñ vücūdı
13. Dem-ile bir idi Ādemle Ḥavvā
Biri ismi biri isme müsem mā
14. Bu demdir ḳāf-ile nūn eyle iḳrār
Bu demden yüz çevirüb itme inkār
15. Bu demdir maẓharı zāt-ı hidāyet
Bu demdir Aḥmed nuṭḳı vü hem velāyet
16. Dem-ile demiñ dem oldu bünyād
Dem-ile dü-serā hem oldu icād
17. Dem-i Ādem dem-i ḥaṭṭım dem-i şāh
Birikdi zāhir [ü] bāṭın demmu'llāh
18. Bu demden bilinür her sese Sübhān
Bu demdir *aḥsen-i taḳvīme* Raḥmān

19. Bu demdir vech-i insānda muşavver
Te‘ālā şānuhū Allāhu Ekber

20. Bu demdir Fātiḥa ümmü’l-kitābet
Bu demdir şorulan yevmü’l-ḥesābet

21. Bu demi idrāk iden bildi ḥālī
Ol olmadı özünden zerre ḥālī

22. Demi idrāk idenler oldu insān
Dem-i dem bilmeyenler oldu şeyṭān

23. Demi her kim şındırdı deminden
Aña la‘n geldi dem-i āferīnden

24. Bu demi añlamak farz-ile sünnet
Olubdur her ki oldu şāha ümmet

25. Bu demdir nokṭa-i bā-i ma‘ānī
Bu demdir zabṭ iden cümle cihānı

51a

27. Bu demdir ma‘nā-yı çār-‘anāşır
İder ḥükmün cem‘-i eşyāya zāhir

28. Bu demdir istivā-yı ḥaṭṭ-ı ādem
Bu demdir cümleden olan muḫaddem

29. Bu demdir uş kelām-ı ‘ilm-i esmā
Bu demden bilinür ‘ayn-ı müsemmā

30. Bu dem esmā mıdı isme müsemmā
Müsemmā ḥāk olub yād oldu esmā

31. Naẓar kı1 bu dem gör ‘ ayn-ı zātı
Bu demden bilesin sen ümmühātı
32. Bu demdir Fātiḥa vechiñde inşā
Bist [ü] yek tek ḥarf-i mu‘ ammā
33. Bu demdir naḳş-ı Ḥavvānıñ mişālī
Dem oldı bist ü heşt Ādem cemālī
34. Dem oldı pā vü çā vü jā vü ḥānıñ
Mu‘īn aşlı-ı fer‘ i *kūn fe-kāmñ*
35. Dem oldı si vü dü uş ferd-i yektā
Ki oldı yetmiş üç melfūz-ı inşā
36. Dem oldı on iki nūr-ı muḳaddem
Ki dönderür cihānı ol dem-ā-dem
37. Dem ider āl-i evlāda şehādet
Bu demde anlarıñ ḥükmi tamāmet
38. Demim bir noḳtadır kim oldı zāhir
‘Aliyyü’l-Murtaẓā bir ilk ü tāhir
39. Demimi inbisāt itseñ ḥaḳıḳat
Olur uş on iki ḥaṭṭı muḥaḳḳaḳ
40. Bu demdir ḥükm iden arz [u] semāya
Bu demden kāf [u] nūn oldı kitābe
41. Dem oldı yetmiş iki biri vāḥid
Bu demdir birlige ser-cümle şāhid

42. Dem bu demdir ey Vîrānî dem bu dem
Bu[nı] idrāk iden oldu âdem
43. Bu dem oldu ey Vîrānî ders kitāb
Haḡ budur va'llāhu a' lem-i bi's-şavāb

Nazm-ı Âḡir

152

Me fā 'î lün Me fā 'î lün Fe 'û lün

1. Niyāzım budur[ur] her dem Hudādan
Ayırma[sın] Muḡammed Muştafādan
2. Hudāmız bā-i bismi'llāhi'r-raḡmān
Bilindi ism-i ' ayn [u] yādan
3. Aḡaddan ilticāmızdır hemîşe
Cüdā kıılma dirim ḡulḡ-ı Rızādan

52b

4. Hüseyin-i Kerbelānî ' abdiyim men
Anî-çün yüz çevirmem her cefādan
5. ' Ali Zeyne'l-' abānî ḡürmet-içün
Ki kesme himmetiñ bu men gedādan
6. Daḡi Bāḡır vü hem Ca' fer ḡaḡ-ıçün
Günāḡım çok meni ḡurtar ḡaḡādan
7. Behişt-i ḡūr [u] ' ayn bekā-i cāḡ
Bize beyān oldu Kāzım Rızādan
8. Bekā cāmın içem dirseñ cefāsız
Yüzüñ döndürmeḡil āl-i ' abādan

9. Takî hem bâ-Nakîye eyle ikrârı
Dilerseñ içesiñ cām-ı beķādan
10. Ḥasan ḥüsn oldu ḥaṭṭ oldu ‘ Asker
Beķā bunlardurur tā ibtidādan
11. Kelām-ı Mehdî-i nūr-ı hidāyet
Gelür diñle cemî‘ şavt [u] şadādan
12. Yā ‘ Ali evlādıñ ḥaḳ-ıçün
Ḳulağım tütma her gelen nidādan
13. Yüzüm gözüm yüzüñden eyleme devr
Ki tā göz yummayayım her liķādan
14. Sözüm redd itme medḥin idem her dem
Niyāzım budurur şāh evliyādan
15. Meşāmmım bū-yı ‘ aşkıñdan dem-ā-dem
Mu‘ aṭṭar kerem kıl her dem ‘ aṭādan
16. Kerem ehli kerem kıлмаḳ ‘ ādetdir
Ki şefķat-i şefā‘ at bî-riyādan
17. ‘ Ali senden Vîrānîniñ murādı
Ba‘ id itme anı sen Murtażādan

Nazm-ı Āḥir

153

Me fā ‘î lün Me fā ‘î lün Me fā ‘î lün Me fā ‘î lün

1. Eyā mü ’min ḳulaḳ tüt diye[yi]m men na‘ t-ı Ḥaydardan
İçem dirseñ eger taḥķiķ velāyet dest-i kevşerden

2. ‘Aliyi kim bilem dirseñ iriş bir ehl-i ‘irfāna
Şaķın ey t̄alib-i vaḥdet yüzüñ döndürme rehberden
3. ‘Ali bābında ol s̄ail dilerseñ maķşada irmek
Özüñ devr eyleme hergiz murādıñ iste ol derdden
4. ‘Alidir z̄āhiriñ zāhid tecellī itdirir her dem
Toĝana şems münevverdir mu‘ ayyen burc-ı aḫterden
5. ‘Alidir m̄āh-ı nevdir şeb hem ‘āleme ziyā-gerdi
‘Aceb ḫüsnî ‘aceb mir’āt yürütür genc be-aḫterden
6. ‘Alidir eyleyen rüşen cihānı z̄āhir [u] bāṭın
Cüdā gördüm bu eşyā-yı velāyet nūr-ı enverden
7. ‘Aliyi sevmeyene sen şaķıñıl itme mürüvvet
Kaçan ol ki şuyından içesiñ seng-i mermerden
8. ‘Ali evlādıdır şāḫib-seḫāvet dü-serā içre
Murādıñ iste anlardan ire Şebbir-i Şübbenden

52a

9. ‘Ali Zeyne’l-‘abā Bāķır yolunda ḫāk-pā ol kim
Kemāle irmek isterseñ kemāl-i ‘ilm-i Ca‘ ferden
10. ‘Ali neslidurur Kāzım Rızā hem Şāḫ Taķī bi’llāḫ
Bular rāhında ‘āşıkḫar geķerler n̄iceler serden
11. ‘Alidir çün Naķī nācī olan mü’minlere Hādī
Eger sen mü’min-iseñ çıkma bu ‘Askerden
12. ‘Ali Aḫmed Muḫammeddir muḫaķķaķ Meḫdī-i devrān
Beyāndır sırr-ı tevīllen kebīren cümle defterden

13. ‘Alidendir Vīrānīniñ ümīdi zāhir [u] bāṭn
Anı dūr itme hergizin öz şāh-ı Kānberden

Nāzm-ı Āḥir

154

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Bu ma‘āni sırrını bil dīv [ü] nādān aṇlamaz
Şūretā insān gezüb ma‘nāda ḥayvān aṇlamaz
2. *Men ‘aref* sırrın ne bilsün her ṭahāretsiz faḳı
Bu ḥaḳāyık ‘ilmini ef‘āl-i şeyṭān aṇlamaz
3. Okuyub fehmi itmeyen vech-i ḥurūfin ḥarf-be-ḥarf
Cāhil-i müşrikdir ol tevīl-i Kūr‘ān aṇlamaz
4. Fī vü ḍādı lām-ı Yezdānıñ beyāna zāhidā
Var-ise Aḥmed bilür bu ‘ilmi her cān aṇlamaz
5. Evliyādan bize mirāşdır ṭarīḳat ey faḳī
Rāh-ı Ḥaḳdan baş çeken şeyṭāndır erkān aṇlamaz
6. Ḥānedān-ı āl-i Ḥaydar ḳavlini ef‘ālini
Nefsine uymuş ḥavāric ḳavm-i Süfyān aṇlamaz
7. Ey Vīrānī heft-ser bir ejdehādır nefsi-şūm
Ḳatl iden merdāndır Mervān aṇlamaz

Nazm-ı Âhır

155

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Būlbūlüm gülşen benim[dir] hāra minnet kalmadı
Yār-ile yār olmuşum aḡyāra minnet kalmadı
2. Girmişim pāzār-ı ‘ aşka almışım mir’āt-ı ‘ aşk
Gördüm anda şārımı pāzāra minnet kalmadı
3. Men belā bend[in] belim[e] bağlayaldan ey şanem
Lādan aldım bendimi zūnnāra minnet kalmadı
4. Burc-ı maḡrībden güneş toḡdı kaçan dil mülküne
Cümle yıldızlar maḡv olub sitāra minnet kalmadı
5. Tā görelden naḡş içinde naḡş olan naḡḡāş[ı] men
Seyr içün ol naḡş olan dīvāra minnet kalmadı
6. Çeşm-i ‘ ibret cān [u] dilden feth olaldan zāhidā
Ten göz-ile seyr iden bī-dāra minnet kalmadı
7. Hānedāna cān-ile ol demde ikrār eyledim
Her ḡayāsız bī-hüner inkāra minnet kalmadı
8. Bu cihānıñ keşretinden el çekelden ey faḡī
Sikke-i rū-yi zerr-i dīnāra minnet kalmadı
9. Bu Vīrānī faḡr olaldan āl-i Ḥaydar ‘ aşkına
Fāriḡ olub cümleden bir kāra minnet kalmadı

Nazm-ı Âhir

156

Me fâ 'î lün Me fâ 'î lün Me fâ 'î lün Me fâ 'î lün

1. Ezel evvel ki bir nokta gelür her dem lisânımda
Hakîkat 'alleme'l-esmâ zuhûr eyler zebânımda
2. Kaşınla kipriğin zülfün muhakkağ aşl-ı Qur'andır
Hudâ vahy eyleyüb söyler çıkar seb'u'l-meşânımdan
3. Yazarlar dest-i kudretle hüve'l-evvel hüve'l-âhir
Hüve'z-zâhir hüve'l-bâtın nüzûl eyler dehânımdan
4. Kaçan güş eyledi güşüm bu tevhidî işârâtı
Sadâ-yı hû benim yâ hû irişdi üstühânımda
5. Hezârân la'netim var dir aña her demde ey mü'min
Yüzün dönderdi her kim ki benim şâh-ı cihânımda
6. Tecellî eyledim 'ayn ki lâm bâ-i eşyâda
'Ali Hâlik benim mahlûk çıkub zann-ı gümânımdan
7. Vîrâniyim hakîkatde 'Aliniñ âl-i râhında
Virüb terk eyledim geçdim gulâmım baş [u] cânımdan

Nazm-ı Âhir

157

Fâ 'î lâ tün Fâ 'î lâ tün Fâ 'î lâ tün Fâ 'î lün

1. Tâ beni rûz-ı ezelden eyledi yağmâ-yı 'aşk
Anî-îçün geldi menden dem-be-dem peydâ-yı 'aşk

2. Ser-be-ser bu ‘aşk imiş gördüm ki hil‘ at ‘āleme
Ol sebebdan kaynakadı dilden gelür sevdā-yı ‘aşk
3. Taldı çün dil cür‘ amız zāt-ı ‘aşka ey müdde‘î
Kopdı andan her nefesde şavt-ile dem hā-yı ‘aşk
4. Heft deryā ‘aşk-ile mevce gelüb çüş eyledi
Hılkat-i mā-heft-i deryā şak ider nefhā-yı ‘aşk
5. Bu medār-ı çarḥ-ı gerdün ‘aşk-ile tırmaz döner
Bir nazar kıl ‘aşk-ile tıldı cihān gavḡā-yı ‘aşk
6. ‘Aşk[ı] inkār eyleme ‘aşkdır kamuda āşikār
Heme eşyā bir ‘aşk-ı yek-bīn-i sırra pā-yı ‘aşk
7. Şükr [ü] minnet zāhidā ‘aşkdır bize hem-rāh olan
Ol cihetden görmüşem a‘lā-yı ‘aşk ednā-yı ‘aşk
8. *Küntü kenziñ* sırrını vechimde gördüm bī-gümān
Her vücūd-ı vech[e] bağıdım dübdüze esmā-yı ‘aşk
9. Ey Vīrānī kūh-ı kāfiñ ‘aynıdır bu hil‘ atin
Baş açık sīmürḡ-i ālem nokta imiş ankā-yı ‘aşk

Nazm-ı Āḥir

158

Fā ‘i lā tün Fā ‘i lā tün Fā ‘i lā tün Fā ‘i lün

1. Şundılar baña ezelden *elēst*-i peymān-ı ‘aşk
Ol sebebdan olmuşum men mest-ile ḡayrān-ı ‘aşk
2. Her kime kim feyz-i ilhām İlāhī irmedi
Hiç aña teşīr ider mi dīn-ile imān-ı ‘aşk

3. Bu ʔarīkat āteşine yanmayan pervāne-veş
Perveriş olmaz ne bilsün kim nedir erkān-ı ‘aşk
4. ‘Aşk-ile hem-dem olaldan bu Vīrānī ḥāk-pāy
Aña mir’āt-ı Hāk oldu şüret-i Raḥmān-ı ‘aşk

Nazm-ı Āḥir

159

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Biz Urum Abdālīyuz ‘ālemde bürhānīleriz
Nokta nokta ḥarf-be-ḥarf tevīl-i Qur’ānīleriz

53a

Aşlımız rūḥ-ı mücerred fażl-ı Yezdānīleriz
Baş açık ser pā-bürehne şāh-ı merdānīleriz

2. Sikkemiz çār-‘anāşır cürmümüzdür kāināt
Keşret-i tūfānımızdır keştimiz Nūḥ-ı necāt
Bu remīz şavṭ [u] şadādır nuṭkumuz āb-ı ḥayāt
Baş açık ser pā-bürehne şāh-ı merdānīleriz
3. Zikrimizdir *lā ilāhe illā hū el-ḥayyu’l-ḳadīm*
Kıblemiz bir noktadır uş *bismi’l-lāhi’r-raḥmānir-r-raḥīm*
Secdemiz her dem aña ğayra degil va’llāhu ‘alīm
Baş açık ser pā-bürehne şāh-ı merdānīleriz
4. Yolımız rāh-ı Hudā yoldāşımız ehl-i kemāl
‘İlmimiz tevḥīd-i vaḥdet şıdkımızdır bī-zevāl
Gönlümüzdür pāk mücellā zerrece yok kıl [ü] kāl
Baş açık ser pā-bürehne şāh-ı merdānīleriz
5. Hūyumuz ḥūy-ı Muḥammed ḥulkumuz şāh-ı velī
Dīnimiz ḥatmü’n-nebī imānımız ya‘nī ‘Ali

Fakr evinde pîrimiz maṭlûbumuz sulṭān Bālî
Baş açık ser pā-bürehne şāh-ı merdānîleriz

6. İbtidāmız lā-şerīku intihāmız lā-temūt
Şağ iken öldük dirildik mevt-i ḳable en-temūt
Cānımız cānān olaldan cümle cān oldu vücūt
Baş açık ser pā-bürehne şāh-ı merdānîleriz
7. Faḥr-ile çünki bizim oldu Vîrānî ismimiz
Levh-i dilde yazdılar zerrîn ḳalemle resmimiz
Ziynet itdik rengārenk altun bitikle cismimiz
Baş açık ser pā-bürehne şāh-ı merdānîleriz

Nazm-ı Âḥir

160

Fā ‘i lā tûn Fā ‘i lā tûn Fā ‘i lā tûn Fā ‘i lûn

1. Ey cihānîñ ziynetine dil virüb deccāl olan
Kendi nefsin bilmeyüb Ḥaḳdan baña ihmāl olan
Gice gündüz zikr [ü] fikri ‘avret oğlan māl olan
Ser-fürü itmez bu ḥāle baş açık abdāl olan
2. Ser-be-ser ğavġā-yı ‘ālemden ferāġat olmayan
Görmedi dīdār-ı Ḥaḳ ḥubb-ı velāyet olmayan
Dünyāya dil virmedi aşlına la‘net olmayan
Ser-fürü itmez bu ḥāle baş açık abdāl olan
3. Nām-ı nîki ṭaşa çaldı şāha kim ḳurbān olur
Dü-cihān içre ferāġat tahtına sulṭān olur
Ḥānedān-ı Muştafāya bu‘z iden şeyṭān olur
Ser-fürü itmez bu ḥāle baş açık abdāl olan

4. Her kimiñ kim vaḥdetin elinden aldı rûzigār
Düşdi ‘aql[1] keşrete bulmaz o cehlinden kenār
Olmamış ol pîr elinden mest-i ḥayrân [u] humār
Ser-fürû itmez bu ḥâle baş açık abdāl olan
5. Bu tecerrüd şehrine her kimse kim mîr olmadı
Şâf olmaz gün gibi maṭlûb aña pîr olmadı
Şirketinden arınub Ḥaḳ zâtında bir olmadı
Ser-fürû itmez bu ḥâle baş açık abdāl olan

54b

6. İçmeyenler cür‘ a-yı ‘aşḳ-ı İlāhîden şarāb
Mest-i lâ-ya‘ kıl olub öz zâtını itmez turāb
Şûretâ insândır velî ma‘ nâda baksañ gurāb
Ser-fürû itmez bu ḥâle baş açık abdāl olan
7. Ey Virānî ḥānedāna ḥāk-pā ol ḥāl-ile
Zehrini nûş idisersin hem-dem olma bāl-ile
Ki şaḳın aldar seni bu çarḥ gördün āl-ile
Ser-fürû itmez bu ḥâle baş açık abdāl olan

Nazm-ı Âḥir

161

Fā ‘i lâ tûn Fā ‘i lâ tûn Fā ‘i lâ tûn Fā ‘i lûn

1. ‘Ārifā bu nefsi-şūma kim uyar şeyṭānîler
Anlarıñ cānına la‘ net kim olur Mervānîler
Tā ezel *ḳālū belā* anlardurur ḥüsrānîler
Heft-ser bir ejdehādır ḳatl iden merdānîler
2. Kes ṭamā‘ ın başını olmak dilerseñ merd-i Ḥaḳ
Tut kulağıñ cān-ile al bu defterden sabāḳ
‘Āşıḳ-iseñ mîr-i merd ol ḳatl-ı nefse ṭutma ṭak
Heft-ser bir ejdehādır ḳatl iden merdānîler

3. Pendi gūş it ٲođrı s ze ٲođrı acı deđil
Kim ki olmaz ٲođrı dil ol h c  değil
Ė z  olmaz nefsinin  atlı itmeyen n c  değil
Heft-ser bir ejdeh d r  atlı iden merd n iler
4. Nefsinin  atlı eyleyen ‘ ş klar oldu Őeh d
Anların  mrini H k bil ki mez d itdi mez d
Her kim uyd  nefsinin  avm-i Yez d oldu Yez d
Heft-ser bir ejdeh d r  atlı iden merd n iler
5. A lağ l bu nefsinin-ile ele h k ret itdiler
Ol sebebd n ‘ ş k n anlara la‘net itdiler
Nefsinin  atlı eyleyen H k a ib det itdiler
Heft-ser bir ejdeh d r  atlı iden merd n iler
6. ‘ lem-i ma‘n ya perv z itdiler ‘ilme’l-y   n
 rdiler ma‘b dına ma   duna ‘ayne’l-y   n
Tiğ-i ‘   -ile kes b nefsinin oldılar h k e’l-y   n
Heft-ser bir ejdeh d r  atlı iden merd n iler
7. Ė ll [ ] Ė  dan f riğ ol ‘ lemd  gey gel bir pal s
T  olas n ehl-i cennet n r-  cehennemden h l s
Ė yr dan el  ek ‘Aliden k l d d r-  iltim  
Heft-ser bir ejdeh d r  atlı iden merd n iler
8. Nefsinin Ő mu  le   ti Ė yet le    olur le   
 atlı idenler  ayy b [ ] t hir temiz olur temiz
Merd olur merd n ler i re az   olur az  
Heft-ser bir ejdeh d r  atlı iden merd n iler

9. Ey Virānī bu fenā bākī degildir ko anı
Ehl-i nefse uyma kim şāfī degildir ko anı
Derdiñe olmaz [devā] nāfī degildir ko anı
Heft-ser bir ejdehādır qatl iden merdānīler

54a

Nazm-1 Āhır

162

Mef ' ū lū Me fā ' ī lūn Mef ' ū lū Me fā ' ī lūn

1. Ey şāh-ı ezel nuṭkum diñle ne dīmiş dānā
Gördi gözi ma' būdın her kim olısar binā
Aç gözünü fehm eyle görmez bu demi a' mā
Şultān-ı cihāndāra gerçekler imiş cānā
Gerçekler imiş cānā şultān-ı cihāndāra
2. Ey zāhid-i bed-aḥter ' āşıqlara ta' n itme
Gördi gözüñ a' māsın şadıqlara ta' n itme
Her dem-be-dem şehā lā-ya' kıllara ta' n itme
Şultān-ı cihāndāra gerçekler imiş cānā
Gerçekler imiş cānā şultān-ı cihāndāra
3. Mir'ātiñı şāf eyle sil jeng-i dili pāk ol
Diñle sözimi tūtgıl kulağıñ şāk ol
Dervīş olayım dirseñ қо benligi ḥāk ol
Şultān-ı cihāndāra gerçekler imiş cānā
Gerçekler imiş cānā şultān-ı cihāndāra
4. Qatl eyle gör ḥilāfātı toğrı qıl özüñ toğrı
Tebdīl-i şıfāt olub olma böyle sen uğrı
Gerçeklere kim irmez bil hiçe geçer ' ömri
Şultān-ı cihāndāra gerçekler imiş cānā
Gerçekler imiş cānā şultān-ı cihāndāra

5. Tarḥ it seni senden çek eliñi ‘ālemden
Sen olma şaḡın ḡāfil her gördüğün ādemden
Bu pend bize bir cān naḡl eyledi ḡātemden
Şulṭān-ı cihāndāra gerçekler imiş cānā
Gerçekler imiş cānā şulṭān-ı cihāndāra
6. Dünyāya ḡōñül ḡatma sen zerrece dünyāya
‘Aḡlın başına devşir uyma şaḡın iḡvāya
Şādıḡ olan ‘āşıkḡar virmez dili ḡavḡāya
Şulṭān-ı cihāndāra gerçekler imiş cānā
Gerçekler imiş cānā şulṭān-ı cihāndāra
7. Sen daḡi Vīrān Abdāl pendiñi ḡuş eyle
Bir ḡaṭresiñ ‘ummān ol deryā gibi cūş eyle
Pīrler edebin gözle cām-ı Cemi nūş eyle
Şulṭān-ı cihāndāra gerçekler imiş cānā
Gerçekler imiş cānā şulṭān-ı cihāndāra

Nazm-ı Āḡir

163

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Zī-maārif taḡtınıñ burcında sulṭānım Elif
Vāy kemāl-i ādemiñ nuṭḡunda bürhānım Elif

55b

Ey beyān-ı ‘ilm-i vaḡdet faḡl-ı Yezdānım Elif
Dü-cihānıñ pādişāh-ı şāh-ı merdānım Elif

2. Bir Elifdir evvelā aşl-ı cemī‘-i kāināt
Bir Elifden var olubdur anlaḡıl bu mümkināt
Bir Elifdir Hızr elinde çeşme-i āb-ı ḡayāt
Şol ḡayāt-ı zinde-ḡānı şāh-ı merdānım Elif

3. Bir Elifdir seyr iden hane-be-hane ‘ālemi
Bir Elifdir hüküm iden hilkat-be-hilkat ādemi
Bir Elifdir cem‘ iden nokta-be-nokta bu demi
Bu demi dem rūh-ı kudsi şāh-ı merdānım Elif
4. Bir Elifdir kâtib-i müfred mürekkebe dört kitāb
Bir Elifdir hâfız-ı hıfz-ı kelām-ı Hâk cevāb
Bir Elifdir mazhar-ı ‘ilm-i ‘ulūmı cümle bāb
İşte bāb-ı cümle Qur’ān şāh-ı merdānım Elif
5. Bir Elifdir hatt-ı zātında görinen o qadīm
Bir Elifdir bā-i *bismi’l-lāhi’r-rahmāni’r-rahīm*
Bir Elifdir vech-i ādemde *şirāṭa’l-müstakīm*
Uş *şirāṭa’l-müstakīm* şāh-ı merdānım Elif
6. Bir Elifdir kıble-i mihrāb olan Haydar bize
Bir Elifdir evvel [ü] āhirde uş rehber bize
Bir Elifdir rûz-ı maşşer sâkı-i kevşer bize
Ol şarābı āb-ı kevşer şāh-ı merdānım Elif
7. Bir Elifdir ey Vîrānî tā ezel üstādımız
Bir Elifdir ol sebebeden dāimā evrādımız
Bir Elifdir cismimiz noktamız bünyādımız
Bu binā-yı şıdk [u] muhkem şāh-ı merdānım Elif

Nazm-ı Āhir

164

Fā ‘i lā tün Fā ‘i lā tün Fā ‘i lā tün Fā ‘i lün

1. Zāhidā fahr olmayanlar şāfī insān olmadı
Okumaz vech-i hurūfun ehl-i Qur’ān olmadı

Şüretâ abdāl olursa şāhib-erkān olmadı
Terk [ü] tecrīd olmayan ‘ālemde sulṭān olmadı

2. Bî-ḥesāb oldu o kim virmez ḥuṭūṭundan ḥesāb
Göriserdir āḥiretde zaḥmetin nār-ı ‘azāb
Böyle emr itdi inüb vaḥy-i Ḥudādan dört kitāb
Terk [ü] tecrīd olmayan ‘ālemde sulṭān olmadı

3. Bir belāsı faḥr iden olmaḵ dilerseñ sen beḳā
Ferd-i yektā ol görem dirseñ cemāl-i Kibriyā
Bu sözi böyle buyurdi enbiyā [vü] evliyā
Terk [ü] tecrīd olmayan ‘ālemde sulṭān olmadı

4. Ey Vīrānī geç geçenden şāha dönder gel yüzi
Şüret-i emr-i cemāl-i Ḥaḳdır aña aç gözi
Cümle ‘irfān erleri geldi didi bu sözi
Terk [ü] tecrīd olmayan ‘ālemde sulṭān olmadı

Nazm-ı Āḥir

165

55a

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Ey gönül irmez eli dīldāra bī-cā olmayan
Lā-mekān taḥtında śimurḡ-ı anḳā olmayan
Bu tecerrüd cūr‘ asından ferd-i yektā olmayan
Bulmadı yol vaḥdete faḥr-ile rüsvā olmayan

2. Her kimiñ maḳşūdıdır irmek ‘Aliniñ āline
Düşmesün herḡiz cihānıñ bendine vü alına
Şunmasun hem bu fenānıñ zehrine hem balına
Bulmadı yol vaḥdete faḥr-ile rüsvā olmayan

3. Nefs [ü] şehvetden kesilen kim ḥalāş-ı nār olan
Ḥayr-ile şerden biri olsun dilā dīdār olan
Ne ḥesāb [u] ne ʿazāb ister vişāl-i yār olan
Bulmadı yol vaḥdete faḥr-ile rüsvā olmayan
4. Bu ʿacūze dehr-i dūna virme dil merdāne ol
Nūş idüb cām-ı beḳā lā-yaʿ kıl [u] mestāne ol
Āteş-i ʿaşka ulaş terk-i ser pervāne ol
Bulmadı yol vaḥdete faḥr-ile rüsvā olmayan
5. Ey Vīrānī faḥr [u] faḥri her kim itmez iḥtiyār
Çāh-ı ḡayyāda muḥaḳḳaḳ bulısardır kenār
Raḥt [u] bāḥt [u] tāc [u] taḥt terk itmeyeni tār-mār
Bulmadı yol vaḥdete faḥr-ile rüsvā olmayan

Nazm-ı Âḥir

166

Fā ʿi lā tūn Fā ʿi lā tūn Fā ʿi lā tūn Fā ʿi lūn

1. Tā ezelden bu cihānı var iden ol şāḥdır
Āsitānı ʿāşıḳa bir ulu dergāḥdır
2. On sekiz biñ ʿālem anıñ emrine fermāndır
Anıñ-içün mü ʾminātıñ ḥāline agāḥdır
3. İsmidir bismʾillāḥ bī-gümān fehmi eyle var
Dilimizde dāimā uş zikri illaʾllāḥdır
4. Nokṭa-i vaḥdet beyān itdi şehde varlığı
Fehm ider ʿirfān olanlar *küntü kenzuʾllāḥ*dır
5. Çün kelāmuʾllāḥ-ı nāṭıḳ oldurur ḥaḳḳeʾl-yaḳīn
Ḥaḳ budur ʿayneʾl-yaḳīn cümle kelāmuʾllāḥdır

6. Evvel [ü] āhirde oldur bāṭın [u] zāhirde ol
Gāh şabaḥ şems olur gāh aḥşām māhdır
7. Gāh arz gāh semā olur gāh önden soña
Gāh ibtidā gāh intihā nām-ı veliyyu'llāhdır
8. Gāh yazı gāh kış heb anıdır cümle şey
Gāh cemāl gāh kemāl 'ayn-ı cemālu'llāhdır
9. Gāh kıble gāh mihrāb gāh sācid gāh sücūd
Gāh şüret gāh sîret *şemme vechu'llāhdır*
10. Gāh 'ayn gāh sem gāh beyni gāh fem
Gāh nefḥe gāh nefes gāh kelīmu'llāhdır
11. Gāh dest gāh pā bu cümle cismiñ cem' ol
Gāh cāndır gāh cānān gāh rūḥu'llāhdır
12. Gāh a' lā gāh ednā gāh eşyā her ne var
Ādemi Ḥavvāyı odur zāt-ı şıfātu'llāhdır

56b

13. Gāh nübüvvet gāh velāyet gehī hidāyet qadīm
Gāh Ḥasan Ḥüseyn Ḥaḫ şehīdu'llāhdır
14. Gāh 'Ali Zeyne'l-'abā gāh Muḥammed Bākır ol
Gāh Ca' fer gāh Kāzım gāh sebīlu'llāhdır
15. Gāh 'Ali Mūsā Rızā Taqīdir gāh Naqī
Gāh 'Asker gāh Mehdī gāh emīnu'llāhdır
16. Gāh çārdeh gāh ma' şüm k'ābirdir gāh sīr
Gāh nūrdur gāh tūr āteşi inni inna'llāhdır

17. Gāh vech gāh heft gāh çār-deh bist ü heşt
Gāh si vü dü vech-i âdem ‘ilm-i Fazlu’llâhdır
18. Gāh müfred gāh mürekkeb gāh qalem gāh kâtib
Gāh kâğıd gāh nokta bunda sırru’llâhdır
19. Gāh Vîrânî gāh ‘uryân gāh ferd-i yek
Şāh geçdi cümlesinden faqr [u] faḳru’llâhdır

Nazm-ı Âḥir

167

4+3

1. Bil ‘Alidir cümle cān
Diñle hemān açmağıl
Söyler anı her lisān
Diñle hemān açmağıl
2. Kuvvet [ü] kudret ‘Alidir
Lāyık-ı ‘izzet ‘Alidir
Nokta-i vaḥdet ‘Alidir
Diñle hemān açmağıl
3. ‘İlm-ile defter ‘Ali
Sāḳî-i kevşer ‘Ali
Şāḥib-i Qanber ‘Ali
Diñle hemān açmağıl
4. Her dile maḳşūd ‘Ali
Sācid [ü] mescūd ‘Ali
Qıble-i ma‘būd ‘Ali
Diñle hemān açmağıl

5. ‘Aynıña ‘ayān ‘Ali
Raḥmet-i Raḥmān ‘Ali
Dīn-ile imān ‘Ali
Dīnle hemān açmağıl
6. İsme müsemmā ‘Ali
Vāhid-i yektā ‘Ali
Dīde em hercā ‘Ali
Dīnle hemān açmağıl
7. Şāh-ı velāyet ‘Ali
Keşf-i kerāmet ‘Ali
Nuṭṭ-ı nihāyet ‘Ali
Dīnle hemān açmağıl
8. Bā-i bismi’llāh ‘Ali
Yā ‘Aliyu’llāh ‘Ali
Maḥharu’llāh ‘Ali
Dīnle hemān açmağıl
9. Şādık-ı ikrār ‘Ali
‘Āşık-ı dīdār ‘Ali
Söylenen güftār ‘Ali
Dīnle hemān açmağıl
10. Dünye-yi bünyād ‘Ali
Eyledi icād ‘Ali
Mülküne üstād ‘Ali
Dīnle hemān açmağıl

11. Dervîş [ü] abdāl ‘ Ali
‘ Ālem-i her ḥāl ‘ Ali
Ḳatl-i Deccāl ‘ Ali
Dinle hemān açmağıl
12. Ḥālîḳ-i muṭlaḳ ‘ Ali
Defter-i muğlaḳ ‘ Ali
Rāz-ı ene’l-ḥaḳ ‘ Ali
Dinle hemān açmağıl
13. Dervîş-i Vîrān benim
Bende-i merdān benim
Yoluña ḳurbān benim
Dinle hemān açmağıl

Nazm-ı Âḥir

168

Fā ‘i lā tün Fā ‘i lā tün Fā ‘i lā tün Fā ‘i lün

1. Elif Allāh noḳṭa-i vaḥdetdir ki anıñ ismi Ḥudā
B bismi’llāh didiler aña cemi’ -i fuḳarā
2. Ye yüri bil sözimiñ sırrını sen eyle ‘ amel
Lā lā dirseñ la’ net olur saña sezā
3. Te turābī olub eyle tevekkülde ḳarār
Şe şenāğıl ki ‘ Aliniñ āline hiç çekme cezā
4. He hidāyet irişe faẓl-ı eḥaddan saña tîz
Vav velāyet destine destiñ irüb bula beḳā
- 56a
5. Cîm cāri idinen mihr-i ‘ Aliyi gönüne
Ḥa ḥayātı idi içdi idüb ‘ aşḳına ğıdā

6. Nūn nihāyet yokdurur vaşfına şāh-ı kerīmīñ
Mīm münāfıķ ne bilür kimdurur o şāh-ı gedā
7. Hı hıyānet eyleyeler bilmedi kimdir ğanī şāh
Dāl deccāl kavmidir alnındaki mihr-i kıra
8. Lām la‘ net idüben eyle teberrā bir Yezīd
Kef kelāmīñ olmaya ola tevellālar revā
9. Zel zevāl ırmeye bu çekdigiñ zāt [u] şıfāt
R recāl-i vahdeti iste ‘ Aliden dāimā
10. Kāf kazā-yı ekber ile kes tāmā‘ nıñ başını
Fe fenā ol faħr iden faħr-ı resūli bī-riyā
11. Zı zebānıñ nām-ı Haydar söylesün her dem-be-dem
Sīn sa‘ ādet tācını kimiñ dilerseñ başıña
12. Şın şekk [ü] şübheyi dūr eyle kesüb hicāb
‘ Ayın ‘ ayn-ı yedurur irersiñ Tañrıyā
13. Ğayın ğālibdir cihāna ħāk bād nār āb
Pā vü çā vü ñā vü jādan bilinür āl-i ‘ abā
14. Çār-‘ anāşır Muştafā vü Murtażadır bī-gümān
Birisi oldu mürekkeb birisi müfred nemā
15. Bu ikiden pā vü çā vü ñā vü jā kıldı zuhūr
Baħşı fehm eyle kılasıñ öñden şoña
16. Yā İlāhī sen bizi āl-i ‘ abādan kıılma dūr
Evvel [ü] āħirde senden istegim budur yā İlyā

17. Bu Vīrānī dervīšiñ albinden ayırma mihriñi
Çün işitdi sen emīnsiñ her kelāma şavt [u] şadā

Nazm-1 Âh r

169

Mef'     l  F  ' i l  t  Fe'   l n

1. Mar z-i ' a  a şif  olur m 
Bunuñ gibi derde dev  olur m 
2. Bir derd-imi  bu ' a  -  kad mi
Bunuñ gibi gevher bah  olur m 
3. Ç n ' Alidir bize hev -y  ' a  
' Ali Ta rı disem  at  olur m 
4. Ş h-  ' ilmim  apus  didi Ras l
B b olmayınca ' ilme bin  olur m 
5. '  lm-i ' a  dır ki  a  dır ezeli
 a   olan nesneye l  olur m 
6. Şol bir nok ta-i ' a   cemi'    ur' n
Bize  ur' n gibi  ud  olur m 
7. B elif elif All hdır bismi'll h
Fikr eyle y   st v na b  olur m 
8. Seve d n-i ' a   c n [u] g   lden
' A  a bizceleyin m btel  olur m 
9. Mevl ileriz sem ' i inde
Bu ' a  a teki sem ' olur m 

10. ‘Aşk-ı sîmurğ-ı ‘âlem göre kâf
Kâfsız yirde ‘anķā olur mı

57b

11. ‘Aşkdır Virāniye kıble-i ma‘būd
Bu ‘aşķa herģiz fenā olur mı

Nazm-ı Âhır

170

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Tālibā eyle hāzerime cihānda āşiyān
Zulm idersin nefsiñe bend-i belā virmez amān
Ger dilerseñ Hāķ-şinās olmaķ ola gör lā-mekān
Her kişi zulmı yine öz nefsiñe eyler hemān
2. Bir mürebbī dāmenin tūt kim olasın ser-firāz
Tā ki andan idesin taḥşil-i ‘ilm-i keşf-i rāz
Sen saña zulm eyleme aşıñ ḥaķiķat şāh-bāz
Her kişi zulmı yine öz nefsiñe eyler hemān
3. Her ne kim gelse ḍalālet saña nefsiñden gelür
Bilme Hāķdan zulmı sen zulm saña senden gelür
Bu nice taḥşile ḍalālet yā kime kimden gelür
Her kişi zulmı yine öz nefsiñe eyler hemān
4. Hāķ olan ḥaķdır velī bāṭıl olan nā-ḥaķdurur
Hāķķı bāṭıldan o kim fehmi itmedi nā-pāķdurur
Bu sözi Aḥmed buyurdı şānına *levlāķ*durur
Her kişi zulmı yine öz nefsiñe eyler hemān
5. Çün didi *lā-yazlimu ‘n-nāse* Hudā Kur’ānda
Daḥi şübhem kalmadı Hāķda velākin insānda

Sen seni yokla şek yokdurur Sübhānda
Her kişi zılmı yine öz nefesine eyler hemān

6. Biri kendi biri nāķış mürebbī ādemi
Rāh-ı Hāķdan dūr ider añla fehm it bu demi
Ādem-iseñ ādem iden ķatl hemişe hem-demi
Her kişi zılmı yine öz nefesine eyler hemān

7. Ey Virānī bir kişi kendi özine itdigin
Cümle ‘ālem idemez üsse aña anı hemīn
Atalardan bir meşeldir söylenir ‘ayne’l-yaķın
Her kişi zılmı yine öz nefesine eyler hemān

Naẓm-ı Âhır

171

Me fā ‘ī lün Me fā ‘ī lün Fe ‘ū lün

1. Edebdir vech-i insānda muşavver
Edebdir vahdet-i nūr-ı muṭahher
2. Edebdir ma‘ -nā-yı seb‘u’l-meşānī
Şalāt ansız dürüst olmaz muķarrer
3. Edeb ebced hesābınca yedidir
Ķaşıñla kipriğın zülfün mu‘ abber
4. Edeb tāc-ı sa‘ ādetdir giyenler
Bulur şefķat şafī‘ olur peygamber
5. Edebsiz ādemiñ maķbūl degildir
Namāzı vü niyāzı işte defter

6. Edebdir çeşme-i Hızır āb-ı cāvīd
Bilen buldı vü içdi āb-ı kevşer
7. Edebsiz ādemler Qur'ān okursa
Edebsizlik idübdür ol bed-ahter
8. Edeb 'ilm-i 'ameldir ey birāder
Edebsiz 'ilm okumasa var ey server

57a

9. Edebdir ey Vīrānī cümle nāsa
Ziyā viren 'Alidir ya' nī Haydar

Nazm-ı Uhri

172

Fā 'i lā tūn Fā 'i lā tūn Fā 'i lā tūn Fā 'i lūn

1. Evvelim bir nokta-i *bismi'llāh'ir-raḥmāni'r-raḥim*
Dört kitābın ümmiyim ḥarf-i ḥurūf heme cīmim
Hem meşāba yazarım heftede binā-i muḥkemim
Ol benim ki fātih-i Qur'ān nuḫūş-ı 'ālemim
Lām bī-ḥarfim kitāb-ı müfredāt-ı ādemim
2. Her vücūda laḥm [u] hırka ḥūnīyim me'a 'izām
Kātibim gel kim devātım her mürekkeb hem peyām
Şeş-cihātım bist ü heşt tem ebcedim şābit kelām
Si vü dü ḥarfim nokta hem levḥ-i mehfūzum tamām
Āl-i *Yāsīn* ḥazret-i *Tāhā* vü ism-i A'zamım
3. Ḥāfızım ḥıfzımda cümle 'ilm-i esmā bendedir
Fī vü dād u lām ḥaqqım uş müsemma bendedir
Hem müeşşir hem eşer a' lā vü ednā bendedir
Rūḥ-ı pāk-i ḥazretim iḥyā-yı eşyā bendedir
Zāt-ı nuṭkum Hızır-ile Mūsā vü 'İsā hem-demim

4. Men meni bildim kaçan kıldı naẓar Düldül-süvār
Tā o demden berü deryā-yı ‘ aşkıma bî-kenār
Ol sebebdan geldi menden ‘ ilm [ü] ħilm [ü] her ne vār
Cevher-i nuṭqumdan oldı baħr-ı ma‘ nā āşıķār
Küntü kenziñ kenziyim ya‘ nî ki genc-i mübhemim
5. Dest-i şāhīden içelden kevşer-i cāmında men
Bir naẓar kıldım gördüm ħāş-ile ‘ āmında men
Şems-i māh-ile dönermin şubḥ-ile şāmında men
Yedi muşḥaf ḥaķķı-ıçün yedi iķlīminde men
Şāh-ı heştād heft kişver şādumān [u] hürremim
6. Edḥem ādemdir adım uş kerāmet bendedir
Cānib-i Ḥaķdan ķabūl itdim emānet bendedir
Ḥubb-ı āl-i Ḥaydarım taḥķīķ velāyet bendedir
Ḥātemim ḥatm itmişim mühr-i nübüvvet bendedir
Ḥoş Süleymānım bu vechu’llāh-ı naķş-ı ḥātemim
7. Ey Virānî Ḥaķ saña āyīne kıldı Ādemi
Şüretinde gösteribdir Cāvidān-ı ‘ ālemi
Dem deme irmez didim sen bu demi gör bu demi
İsm-i Allāh ne maẓharım ey merdümi
Si vü dü ḥarfım nuṭāķım pādişāh-ı ‘ ālemim

58b

Nazm-ı Âhîr

173

Mef ‘ ū lü Me fā ‘ î lü Me fā ‘ î lü Fe ‘ ū lün

1. Diñle sözimi cān-ile ey yār-ı peyğamber
Āl-i ‘ Aliden dem urayım bir şaḥḥ-ı defter
Ger sen diler-iseñ cān [u] cihān kimdir diyüver
Diyim saña men tüt ķulağıñ anı ser-ā-ser
Ḥasan Ḥüseyn Zeyne’l-‘ abā Bāķır [u] Ca‘ fer

Kāzımla Rızā Taķī Naķī Mehdī [vü] ‘ Asker

2. Her kim ki dilā virmege bu ‘āleme şu‘le
Nefsini kesüb ğayretle uymaya cehle
Taḥķīķ olan ‘āşıklar ideli öyle
Pend-i ezeli şāh-ı cihāndır bunu böyle
Ḥasan Ḥüseyin Zeyne’l-‘abā Bāķır [u] Ca‘fer
Kāzımla Rızā Taķī Naķī Mehdī [vü] ‘ Asker
3. Çün mihr-i ‘Ali cān [u] dile *ķālū belāden*
‘Āşıklara ‘aşķ idi lem-yezeliden
Cānāna eger cān viresiñ ol bedeliden
Maķşūduñ al iste seḥā āl-i ‘Aliden
Ḥasan Ḥüseyin Zeyne’l-‘abā Bāķır [u] Ca‘fer
Kāzımla Rızā Taķī Naķī Mehdī [vü] ‘ Asker
4. Ger ister-iseñ luṭf-ile maḥşerde şefā‘at
Bekle edebī tā irişe saña hidāyet
Faķr ol ķamudan el çeküben eyle ferāğat
A‘māliñi ķo aç gözüñ uş nesl-i velāyet
Ḥasan Ḥüseyin Zeyne’l-‘abā Bāķır [u] Ca‘fer
Kāzımla Rızā Taķī Naķī Mehdī [vü] ‘ Asker
5. Şunma eliñi dünyāda bir nesneye rızāsız
Tā ki ğiçesin sen turaḥı ḥavf-ı ḥaṭāsız
Niçün olasın ādem iken ödsiz ḥayāsız
Bir gevher-imiş bu on iki remze bahāsız
Ḥasan Ḥüseyin Zeyne’l-‘abā Bāķır [u] Ca‘fer
Kāzımla Rızā Taķī Naķī Mehdī [vü] ‘ Asker
6. Ḥayf ola saña sen düşe şeyin nā-ḥalef
Tevḥīd-i ‘ārif-i dergāha gelübdür ‘alef

Hâş olmaz incü şâf olmayınca her şadef
Böyle buyurdu bunu zümre-i şâh-ı Necef
Hasan Hüseyin Zeyne'l-‘abâ Bâkır [u] Ca‘fer
Kâzımla Rızâ Taķi Naķi Mehdî [vü] ‘Asker

7. Kim ki İlâha güvâh olub oldu saîd
Farzdır aña ki hâriciden ola ba‘îd
Kaşd idüb âl-i Resûle kavm-i Yezîd
Her biri bir hâl-ile bu yolda oldu şehîd
Hasan Hüseyin Zeyne'l-‘abâ Bâkır [u] Ca‘fer
Kâzımla Rızâ Taķi Naķi Mehdî [vü] ‘Asker

8. Sen daķi hayy idüb la‘neti şad bâr-ı Yezîdân
Var ‘ârif-iseñ müşkiliñi uşluyadân
Ko ğıl yoluna ‘âşık-iseñ bir baş-ile cân
Uş âl-i ‘Ali koydı bize bu âyin erkân
Hasan Hüseyin Zeyne'l-‘abâ Bâkır [u] Ca‘fer
Kâzımla Rızâ Taķi Naķi Mehdî [vü] ‘Asker

9. Döndürme yüzün mü‘min-iseñ âl-i ‘Aliden
Fâhr ol yüri çıkma şaķın köhne ‘abâdan
Evlâd-ı ‘Ali fâhr olub geçdi kabâdan
Levlâķe levlâķ şânına indi Hudâdan
Hasan Hüseyin Zeyne'l-‘abâ Bâkır [u] Ca‘fer
Kâzımla Rızâ Taķi Naķi Mehdî [vü] ‘Asker

8. ‘Âlemde dilâ kim ki ider bunları maķşûd
Bildî kim-imiş bunlara hem sâcid [ü] mescûd

58a

Meyl itme şaķın dünyâya aldar seni ferdûd
Abdâl olana âl-i ‘Ali oldu çü ma‘bûd
Hasan Hüseyin Zeyne'l-‘abâ Bâkır [u] Ca‘fer

Kāzımla Rızā Taķī Naķī Mehdī [vü] ‘ Asker

9. Sen āle sücūd itmez-iseñ ħācı olamazsıñ
İķrār idüben Aĥmede nācī olamazsıñ
Ehl-i keremiñ başına sen tācī olamazsıñ
Bu āl-i ‘ Ali ķurduġı minhācı olamazsıñ
Ĥasan Ĥüseyin Zeyne’l-‘ abā Bāķır [u] Ca‘ fer
Kāzımla Rızā Taķī Naķī Mehdī [vü] ‘ Asker
10. Gün gibi şehā bu sözimiz ‘ ayn-ı ‘ ayāndır
Meddāĥ-ı āl-i ‘ Ali cümleye bil lisāndır
Bu medĥ-i ‘ Ali ĥāriciye zehr-ile ķandır
Bilmez ki Yezīd āl-i ‘ Ali şāh-ı cihāndır
Ĥasan Ĥüseyin Zeyne’l-‘ abā Bāķır [u] Ca‘ fer
Kāzımla Rızā Taķī Naķī Mehdī [vü] ‘ Asker
11. Taĥķīķ-ile çün āl[i] fark itmedi kāfir
Vīrānī dil [ü] cāndan çāker ‘ Aliye çāker
Bir bende-i ednādır kemter ķamudan kemter
Fātiĥ-i dünyā bunlardurur ey server
Ĥasan Ĥüseyin Zeyne’l-‘ abā Bāķır [u] Ca‘ fer
Kāzımla Rızā Taķī Naķī Mehdī [vü] ‘ Asker

Naẓm-ı Âĥir

174

4+3

1. Her demde lisānımda
Cismimde vü cānımda
İlmimde beyānımda
Birdir ‘ Ali birdir hem

2. Bāṭında vü zāhirde
Ṭayyibde vü ṭāhirde
Evvelde vü āhirde
Birdir ʿ Ali birdir hem
3. H̱ikmetde kerāmetde
Ḳudretde velāyetde
İslām-ı şehādetde
Birdir ʿ Ali birdir hem
4. Aʿ lāda vü ednāda
Eşyādaki esmāda
Bu ism-i müsem māda
Birdir ʿ Ali birdir hem
5. Şūfīde vü zāhidde
Sarḥoşda vü ayıkda
Mecmūʿ -ı ḥalāyıkda
Birdir ʿ Ali birdir hem
6. Uş sırr-ı şerīʿ atde
Hem rāh-ı ṭarīḳatde
Hem ʿ ilm-i ḥaḳīḳatde
Birdir ʿ Ali birdir hem
7. Ol sākī-i kevşerde
Ḥaḳ faḥrında rehberde
Her kātib-i defterde
Birdir ʿ Ali birdir hem

8. ‘İlminde kemālinde
Vaşlında vişālinde
Hüsnünde cemālinde
Birdir ‘Ali birdir hem
9. Ödünde hayāsında
Fer‘inde ziyāsında
Luţfunda seḫāsında
Birdir ‘Ali birdir hem
10. Fırşatda vü nuşretde
Heyetde vü heybetde
Zebūrda [vü] Tevrātda
Birdir ‘Ali birdir hem
11. Her ḫarf-ile Qur’ānda
İncīl [ü] Furḫānda
Ābād-ile vīrānda
Birdir ‘Ali birdir hem
12. Ḥaḫ didi [ki] eḫadde
Hem *allahu’ş-şamedde*
Āḫirde [hem] eḫadde
Birdir ‘Ali birdir hem
13. Vīrān-ile Abdālda
Şāḫ ḫaḫ-içün her ḫālde
Ger delīle vü dālda
Birdir ‘Ali birdir hem

59b

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Yā ‘Ali dīdār-ı vechiñ görmeniñ muhtācıyuz
Dermeyen bende-i şāh-ı Necef-i ednācıyuz
Lā fetā illā ‘Ali lā seyfe illācıyuz
Nefha-i ‘abā deminden dem urur şor nācīyüz
Nefsimiz qatl eyledik hem gāzīyüz hem hācıyuz
Bende-i şāh-ı velāyet biz gürüh-ı nācīyüz
2. Ādemiz biz vechimizdir ma‘ nā-yı ümmü’l-kitāb
Münkire rū’yet degilsin gel beri qaldır hicāb
Şüret-i emredden oldı cümle ‘ilm-i feth-i bāb
Dürr-i deryā-yı ma‘ āni noktamız nüş itdi āb
Nefsimiz qatl eyledik hem gāzīyüz hem hācıyuz
Bende-i şāh-ı velāyet biz gürüh-ı nācīyüz
3. Ziyet itdik fahr-ile bu cismimiz hāk itmişiz
Saykal itdik cān āyīnesin pāk itmişiz
Biz hümā-yı lā-mekānız seyr-i eflāk itmişiz
Bu tecerrüd hançer-ile nefsimiz çāk itmişiz
Nefsimiz qatl eyledik hem gāzīyüz hem hācıyuz
Bende-i şāh-ı velāyet biz gürüh-ı nācīyüz
4. Āyet-i *kerremnāya* mahrem düşmüşiz ‘aşıkınız
Uş tamā‘-ı hırş [u] şehvet bizde yok şādıklarız
Ol sebebdan dergeh-i a‘ lāya biz lāyıklarız
Haq olub Haqlığına tā ki bizler tanıqlarız
Nefsimiz qatl eyledik hem gāzīyüz hem hācıyuz
Bende-i şāh-ı velāyet biz gürüh-ı nācīyüz

5. ‘Ālimü’l-ğaybın şıfât-ı Cāvidānı bizdedir
Hızra irdik āb-ı kevşer tercümānı bizdedir
‘İlm [ü] hilm-i *men* ‘aref kudret lisānı bizdedir
Haqqı işbāt itmişiz uş görüñ nişānı bizdedir
Nefsimiz қatl eyledik hem gāziyüz hem hācıyuz
Bende-i şāh-ı velāyet biz gürüh-ı nāciyüz
6. Şükr [ü] minnet āl-i Haydar bize nuşret virdiler
Terk [ü] tecrīd eyleyüb bir çeşm-i ibret virdiler
Şol mübārek şānların hāk-i ibret virdiler
Şāh-ı heft-kevşer ‘Ali emr-ile şerbet virdiler
Nefsimiz қatl eyledik hem gāziyüz hem hācıyuz
Bende-i şāh-ı velāyet biz gürüh-ı nāciyüz
7. Biz oyuz āl-i ‘Aliden cām-ı vaḥdet içmişiz
Keşret-i dār-ı fenānıñ şöretinden geçmişiz
Münkir [ü] merdūd-ı murdār remze senden kaçmışız
Bu hayāl-i hāl-i hāmdan biz özimiz seçmişiz
Nefsimiz қatl eyledik hem gāziyüz hem hācıyuz
Bende-i şāh-ı velāyet biz gürüh-ı nāciyüz
8. Ey Vīrānī faḥr-ile biz bu cihānıñ sultānıyuz
‘Ayn-ı cem ‘āşıqlarıñ biz bir sefīl qurbānıyuz
Yüzimiz hāk eylediñ ol hāneniñ mihmānıyuz
Şāh-ı merdān-ı ‘Aliniñ pāyınıñ derbānıyuz
Nefsimiz қatl eyledik hem gāziyüz hem hācıyuz
Bende-i şāh-ı velāyet biz gürüh-ı nāciyüz
9. ‘Aşq olsun ey ‘āşıqān şadıqān [u] mihriyān
Ber-niyāzım hestiyān-ı ĩn-cā der-meyān-ı lāyıkān
Siz erenlerden niyāzım bir haber gülbeng hemān
Yoluñuzda uş tevfileñ hamān cism [ü] cān

Nefsimiz katl eyledik hem gāziyüz hem hācıyuz
Bende-i şāh-ı velāyet biz gürüh-ı nāciyüz

59a

Nazm-ı Âhir

176

Fā ‘i lā tün Fā ‘i lā tün Fā ‘i lā tün Fā ‘i lün

1. Nīven ol sīmurğ-ı ‘ālem āşiyānım kâfdır
Kim bilür bizi meger kim ehl-i ‘aşka şarrāfdır
Medh-i ‘Ali söyler nuṭkumuz gāyetde şāfdır
İsm-i bismi’llāh ‘Alidir şanmañız kim lâfdır
2. Evvelā bir noḡtadır aşl-ı cemī‘-i dört kitāb
Bā-i bismi’llāhdan oldı cümle ‘ilme feth-i bāb
Bāb-ı ‘ilmim didi Aḥmed Ḥaydar işite cevāb
İsm-i bismi’llāh ‘Alidir şanmañız kim lâfdır
3. Ol nebīler server-i sulṭān-ı ‘ālem Muştafā
Küllü Ḳur’ān ḥaḳīkat didi Şāh-ı Murtaẓā
Şāh Ḥasan hem Ḥüseyn didi Zeyne’l-‘abā
İsm-i bismi’llāh ‘Alidir şanmañız kim lâfdır
4. Dest yönünden açıldı dīn [ü] mezheb ber-tamām
Bāḳır [u] Ca‘fer İmām-ı Kāzım ol mīr-i kelām
İns [ü] cinniñ uş dilinde söylenür bu a‘lā nām
İsm-i bismi’llāh ‘Alidir şanmañız kim lâfdır
5. Şāh ‘Ali Mūsā Rızā vü hem Taḳī bā-Naḳī
‘Askerī vü hem Mehdīdir şāh imām-ı mütteki
Bu cihān bu ism-ile buldı niẓām dü Naḳī
İsm-i bismi’llāh ‘Alidir şanmañız kim lâfdır

6. Bil Zebūrda söyledi Dāvud āli ‘ ilme’l-yaķın
Hem daķi Tevrātta Mūsā gördi kim ‘ ayne’l-yaķın
İbn-i Meryem Şāh-ı İncıl didiler ھاķķe’l-yaķın
İsm-i bismi’llāh ‘ Alidir şanmañız kim lâfdır
7. Hem daķi şāh-ı şefā‘ at *laħmüke laħmî* didi
Rūħuke rūħî ‘ Alidir *dem müke demmî* didi
Ķanuke Ķanñvü daķi ‘ *aẓmüke ‘ aẓmî* didi
İsm-i bismi’llāh ‘ Alidir şanmañız kim lâfdır
8. Her ne kim geldi cihāna cümle ‘ irfān erleri
Ulu kiçi bāy [u] yoħsül cinn [ü] insiñ pırleri
Cümleniñ bu ism-ile başlandı bitdi işleri
İsm-i bismi’llāh ‘ Alidir şanmañız kim lâfdır
9. Bu Vırān Abdāl ğaribiñ derdine dermān em
Şāh-ı merdān-ı ‘ Alidir niye yir ğuşşa vü ğam
Ey Vırāñi sen daķi zıkr it bu ism[i] dem-be-dem
İsm-i bismi’llāh ‘ Alidir şanmañız kim lâfdır

Nazm-ı Āķir

177

Fā ‘ i lā tün Fā ‘ i lā tün Fā ‘ i lā tün Fā ‘ i lün

1. Ey güzeller pādişāhı cisme cānım gel beri
Dilerim görmek cemāliñ devletlü ħānım gel beri
2. Āteş-i hicriñde yandım men gel oldum āh [u] vāh
Şabra tākāt ĳalmadı rūħ-ı revānım gel beri
3. Ķamze-i tiĝiñ oķundan cigerde gör yaramı
Ķurmaz oldu bir nefes cigerde ĳanım gel beri

4. Şöyle za‘f oldu vücūdum kalmadı her ger eser
İnce bir demdir daḡı yokdur nişānım gel beri
- 60b
5. Zülf [ü] kaşı kipriḡindir sūre-i seb‘ u’l-meşān
Oğurum her dem-be-dem seb‘ u’l-meşānım gel beri
6. Ruḡlarıñ o şāfını vaşf eyler bülbul gibi
Na‘ t-ı ḡüsnüñ her sâ‘ at söyler lisānım gel beri
7. Bu Vîrān Abdāl faḡîriñ derdine bir çāre kııl
Yohsa va’llāhi düşer boynuña ḡanım gel beri

Nazm-ı Âḡir

178

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Ey perî ḡüsnüñ kitābı ḡoş ‘aceb esrārdır
Cümle Ḳur’ān-ı ḡaḡîḡat gördüm anda vardır
2. Söyledi Mañşūr ene’l-ḡaḡ gördüḡ-içün zātıñı
Cān [u] baş kıldı fedā zülfüñ telinde dārdır
3. Dünyeniñ var varını hiç hice şaymaz ‘āşîḡān
Dü-cihānda anlarıñ maḡşūdları didārdır
4. Nefḡa-i işbāt-ı kelāmıñ ey faḡî budur işte
Cümleden pāk-i ferāḡat Ḥaḡḡ-ı Ḥaḡ iḡrārdır
5. Dünyeden zāḡir olub Ḥaḡḡı iḡrār eylemez
Başındaki tāc-ı lāt belinde zünnārdır
6. Geç cihānıñ māl [u] mülkünden aḡî pāk ol yürü
Rüz-ı maḡşerde saña bunlarıñ her biri bir mārdir

7. Bu heves bağında ömrün geçirüp bulsañ memāt
Meskeniñ yeriñ ‘amel kı l zāhidā fi’n-nārdır
8. ‘Āşıkı gör kim nice dīdār-ı Hāda şübhesiz
Oldı ol terk-i tecrīd sīnesi şad-bārdır
9. Ey Vīrānī ilm-i esmā-yı haqīkat sendedir
Ol sebebdan dest-giriñ Haydar-ı Kerrārdır

Nazm-ı Âhîr

179

Me fā ‘ ī lūn Me fā ‘ ī lūn Me fā ‘ ī lūn Me fā ‘ ī lūn

1. Nigārā görmüşüm şāhı biñdir güzīde hāl olmuş
Görür bu ‘ilm-i eşyā-yı mu‘allem pür-kemāl olmuş
2. Kılan rüşen kamu varı haber-dār oldı ey mü’min
Zihī noқта zihī şu‘le mu‘allem bī-zevāl olmuş
3. ‘Aceb zāhid niçün görmez tecellīden tesellāyı
Meger aşlı anıñ dīvdır qubūrı bir cihāl olmuş
4. Anıñ-çün bilmedi vā‘iz ‘Aliniñ ālini şeksiz
Anıñ zikri vü hem fikri müdāmı mülk [ü] māl olmuş
5. Gelür telkīn-i ‘ilm eyler seçer vesvās-ı şeytānı
Nicesin çıkarır dīnden işi mekr-ile āl olmuş
6. Bilür ‘ārif o nādānıñ sözün gūş eylemez hergiz
Tesellāsın hiçe şaymaz tecellāsı cemāl olmuş
7. Vīrānī vālih ü hayrān olubdur görelī şāhı
Sözin gūş eylemez dīviñ murādı şāh-ı āl olmuş

Nazm-ı Âhır

180

Me fâ ' î lûn Me fâ ' î lûn Me fâ ' î lûn Me fâ ' î lûn

1. Nigārâ ruḥlarıñ levn-i sîm sîm âl âl olmuş
Yüzüñ bedr-i münevverdir kaşın genc-i hilâl olmuş
2. Dü-zülfüñ kipriğin söyler rumûz-ı sûre-i *ve'l-leyl*
Cemâliñ muşḥaf-ı Ḥaḳdır ḥuṭûṭ-ı ḥaṭṭ-ı ḥâl olmuş

60a

3. Dehānında dişiñ zerrîn ne dürre beñzedem anı
Mişâliñ bulmadım hergiz mişâli bî-mişâl olmuş
4. Leb-i la' liñ şekeriniñ men lezîzdir dir-isem ḥaşâ
Ḥaṭâdır bu sözi dimem bilürven nâ-maḥâl olmuş
5. Sözüñden mürdeler iḥyâ olur ey çeşme-i ḥayvân
Ne ma' denden gelür yâ Rab ' aceb âb-ı zülâl olmuş
6. Ne cebhe vü ne beynidir zekandır mâhı şakḳ eyler
Yâ bu ḡabḳab ne sîmdendir görüñ bî-kîl [ü] kâl olmuş
7. Gel ey yâr-ı vefâdarım Vîrāniye tarahḥüm kııl
Sefîliñdir benim şâhım faḳîriñ ḥasta-ḥâl olmuş

Nazm-ı Âhır

181

Me fâ ' î lûn Me fâ ' î lûn Fe ' ū lûn

1. Bil ey vâ' iz cihānıñ varıdır ' aşḳ
Ḥaḳa ' aşık olanıñ kârıdır ' aşḳ
2. Niçün almazsın ' aşıkdan bu ' aşkı
Seniñ gibi ḥimārıñ mārıdır ' aşḳ

3. Bu ‘aşk eyler kişiyi Hakkā vāşıl
Ḥalīlīñ āteş-i gülzārıdır ‘aşk
4. Kāmu ‘aşk ehliniñ ‘aşkıdır nemāsı
Mūsānīñ *len terānī* nārıdır ‘aşk
5. Muḥammed ‘aşkına var itdi Kādīr
Ser-ā-ser dü-cihānīñ izhārıdır ‘aşk
6. İşitdim ‘aşk-imiş üstād-ı ‘ālem
‘Amel kıldım bunuñ mi‘mārıdır ‘aşk
7. ‘Āşıklar gül-sitānı ‘aşk-ı Hūdūr
Ḥavāricler göziniñ ḥārıdır ‘aşk
8. Ene’l-ḥaḳ söyledi Manşūr ‘āşık
Ḥaḳīḳat menziline dārıdır ‘aşk
9. Erenler meclisinde her dem-ā-dem
Virüb alan her dem pāzārı[dır] ‘aşk
10. Cemī‘ derd ehliniñ derdine dermān
Ṭabīb merhemi hem timārıdır ‘aşk
11. Bu ‘aşk baḥr-ı muḥīṭdir vaşfa gelmez
Hemān bir ḳaṭredir bu kenārıdır ‘aşk
12. Vīrānī Abdāl olubdur ‘aşka vāşıl
Göñülde Ḥaydar-ı Kerrārıdır ‘aşk

Nazm-ı Âhîr

182

Vezni tespît edilememiştir.

1. Hakkı görüb nâ-hak diyen egri nazardır
Şanma anı âdemîdir dîv-i dü-serdir
La‘netidir yandır ol daî bed-terdir
Toğrı sözüm egrilere tîğ-i teberdir

2. Hak dilâ zerre kadar zâîl olunmaz
Hak sözi söyleseñ kâîl olunmaz
Söyleyi gör Hak sözi zâîl olunmaz
Toğrı sözüm egrilere tîğ-i teberdir

61b

3. Dervîş olur abdâl olur kimisi
Halk gibidir kuşanuben giymesi
Terk-i ahvâl idemedi degmesi
Toğrı sözüm egrilere tîğ-i teberdir

4. Râh-ı Hakkı görmeyene eyle sezâdır
La‘net-i Hak her nefes söyle revâdır
Gözsiz tek ol olısar emr-i Hudâdır
Toğrı sözüm egrilere tîğ-i teberdir

5. Hak acıdır didi nebî şöyledir
Herkes anı yudamadı öyledir
Ben degilim bil Hak şöyledir
Toğrı sözüm egrilere tîğ-i teberdir

6. Kanda gidüb varır-ısam ey Dede
Tevhîd-i Hak mülk-ile māl ortada
Toğrı dirim yok hilâfım arada
Toğrı sözüm egrilere tîğ-i teberdir

7. Ey Virānī bu sözümüz k̄and [ü] şekerdir
H̄aḡ söze ḡaḡ dimeyen ṭab‘ baḡardır
Giyiñce yūri boynuzı var seni sevserdir
Ṭoḡrı sözüm egrilere ṭiḡ-i teberdir

Nazm-ı Âḡir

183

Me fā ‘ ī lūn Me fā ‘ ī lūn Fe ‘ ū lūn

1. Bi-ḡamdi’llāh Ḥudādan olmazam dūr
Muḡammed Muṣṭafādan olmazam dūr
2. Ğulām-ı Ḥaydarım yoḡdur gümānım
‘Aliyyü’l-Murtaḡādan olmazam dūr
3. Ḥasandır kıble-gāhım ḡusn içinde
Biliñ ḡulḡ-ı Rızādan olmazam dūr
4. Vücūdum ṭoḡrasalar saḡra saḡra
Ḥüseyn-i Kerbelādan olmazam dūr
5. İmāmım ‘Ābidīndir aṣl-ı kānım
‘Ali Zeyne’l-‘abādan olmazam dūr
6. Velī Bāḡırdurur cismimde cānım
Bir an medḡ-i ṣenādan olmazam dūr
7. Baña ta‘līm iden bu ‘ilm Ca‘ferdir
Yolunda her cefādan olmazam dūr
8. Görürüm her naḡarda Kāḡımı yer yer
‘Ali Mūsā Rızādan olmazam dūr

9. Taḳiyy-i bā-Naḳīdir nūr-ı çeşmim
Dü-çeşmimde ḥayādan olmazam dūr
10. İmām ‘ Askerī oldı gūş-ı ḥavşım
Hem şūrī şadādan olmazam dūr
11. Kelāmım Mehdī-i şāhib-zamāndır
Kelām-ı Ḥaḳ-nidādan olmazam dūr
12. Vücūdum ḥānesinde ḥükm-i cārī
Hemān āl-i ‘ abādan olmazam dūr

61a

13. Aşıl aşlñ görüb bildi [vü] buldı
Men aşlımla binādan olmazam dūr
14. Cihānıñ şöhretini hiçe şatdım
Hemān bir bu riyādan olmazam dūr
15. Vırāniyim özümde [vü] sözümde
‘ Alidir evliyādan olmazam dūr

Nazm-ı Âḥir

184

Me fā ‘ ī lün Me fā ‘ ī lün Me fā ‘ ī lün Me fā ‘ ī lün

1. Bi-ḥamdi’llāh şenā-güyem elimde defterim vardır
Dilimde lā ilāhe illā ‘ Aliyyü’l-ekberim vardır
2. Bugün mest-i ḥarābātım elimde cür‘ a-i sākī
İçüb nūş eylerim her dem ‘ Aliden kevşerim vardır
3. Ne ğam ğuşşa ḥavāricden dilā bir zerre ḥavfım yok
İki ‘ ālemde bi’llāhi benim bir Ḥaydarım vardır

4. Fenā-yı fahr-ı fī'llāhım ferāğat rāhına girdim
Şükr [ü] minnet ' Ali tek er öñümde rehberim vardır
5. Hasan gibi Hüseynim var imāmım ' Ābidīn Bākır
Haḳāyık ' ilmine hādī haḳīḳat Ca' ferim vardır
6. İmām Kāzım Rızādandır Taḳī dīnim Naḳī cānım
Tamāmet elli biñ nācī gürüh-ı ' Askerim vardır
7. Muḥammed Mehdīniñ cānā yolunda ḥāk-sār olsam
Muḥaḳḳaḳ cāna minnet göñülde esterim vardır
8. Yezīdler zaḥm-ı nāk oldu ' āşıklar ' aşḳ-ı pāk oldu
Bu cismim cümle çāk oldu içimde gevherim vardır
9. Vīrānīyim biliñ cānım fedādır āl-i evlāda
Münāfık boynun urmağa elimde ḥançerim vardır

Nazm-ı Âhır

185

Fā ' i lā tün Fā ' i lā tün Fā ' i lün

1. Evvelā bismi'llāhıdır ' Ali
Mü'minānıñ kıble-gāhıdır ' Ali
Dü-cihānıñ şems [ü] māhıdır ' Ali
Cümlesiniñ pādişāhıdır ' Ali
Hū
2. Ol Muḥammed Muştafādır cānımız
Rūz-ı maḥşerde bizim sulṭānımız
Hem şerī' at hem tarīḳat kānımız
Ma' rifet sırr-ı haḳīḳat ḥānımız
Hū

3. Hādīce Fāṭıma ḥayrū'n-nisā
Annesidir ehl-i beytiñ bî-riyā
Ya' nî Ādem [ü] Ḥavvāyı ibtidā
Bunları buldı māder-i şāh-ı gedā
Hū

4. Şāh Ḥasandır vāriş-i nūr-ı Resūl
Buldı andan dīn-i millet pür-uşūl
Ḥubb-ı şāh-ı sözimi eyle qabūl
Olmayasın dü-cihānda bü'l-fuzūl
Hū

62b

5. Çākeri ol Şāh Ḥüseyniñ çākeri
İçmek isterseñ ḥayāt-ı kevşeri
Her kim oldu ḥānedāniñ Kanberi
Ol sebebdan olubdur cümle ğamdan beri
Hū

6. Şāh ' Ali Zeyne'l-' abāya kim yaqīn
Oldı buldı şübhesiz imān [u] dīn
Faqr olub oldu cehāletden emīn
Şöyle bil kim oldu aşḥāb-ı yemīn
Hū

7. Bākırıñ yolunda her kim ki emek
Çekmemişdir yimemişdir nān nemek
La' net-i Ḥaḳ aña lāyıqdır dimek
Vācib oldu her nefesde söylemek
Hū

8. Ca' fer-i şādık kim kimiñ kıblesi
Oldı-ise maqbūl oldu secdesi
Ḥānedāna her kimiñ kim rişesi

Bağlanubdur oldu şāhın bendesi

Hū

9. Mūsā-yı Kāzım imām-ı ehl-i Hāk
Tālib-iseñ oğugıl andan sabak
Ehl-i fahrın fakrına sen tutma tak
Geç cihāndan dāimā sen Hākka bak
Hū

10. Hem ‘Ali Mūsā Rızādır šāh ‘Acem
Dest-i hükümdededir anıñ cām-ı Cem
İçmek isterseñ eyā šāhib-ka-dem
Geç cihānıñ şöretinden ey dedem
Hū

11. Šāh Taķīdir mazhar-ı zāt-ı Hudā
Ehl-i fakrın kıblesidir bī-riyā
Fakr olandır bende-i āl-i ‘abā
Şüretiñ durma fenā ol ğıl fenā
Hū

12. Hem Naķīdir cennet-i ‘Adnıñ güli
Fakr olandır ol gülün Hāk bülbüli
Cān [u] dilden bende-i āl-i ‘Ali
Kim olubdur ğayrıya şunmaz eli
Hū

13. ‘Askerīye ‘asker ol itme cidāl
Bu sözimi taşdıķ idüb kıl ‘amel
Dünyeden geç bir olur yār ey kühel
Çün bilürsin iki kulp tutmaz bir el
Hū

62a

14. Mehdî-i şâhib-zamândır âşikâr
Dü-cihânîñ mālîkû'l-mülki ey yâr
Hânedâna cân [u] baş eyle nişâr
Ger dilerseñ olmayasın ehl-i nâr
Hû
15. Bil ki çârdeh-i ma'şûm ol pāk-i zāt
Anlara secde ider bil bu kâināt
Hânedânı bilmeyen oldu tebdîl-i şîfât
Olsa gerek bulmayub oddan necât
Hû
16. Dünyede makşûd iki olsa tamām
Hânedândan aña kimse olmaz imām
İki şâha kûl olur mı bir ğulām
Söz budur taḥkîk iderseñ ve's-selām
Hû
17. Ey Vîrânî tut ümîdiñ alasin
Yum göziñi bakma kıl [ü] kâl kılasın
Zehri var şunma eliñ balasin
Konmağıl dibi çürük dalasin

Nazm-ı Âḥir

186

Fā 'i lā tûn Fā 'i lā tûn Fā 'i lā tûn Fā 'i lûn

1. Her kimiñ kim sevgisi ol şâh-ı merdâna düşer
Terk-i cân eyler bu yolda seri meydâna düşer
2. Çalar ol ṭabl ene'l-ḥaḡ na'rasın tutuben
Başını ṭob eyleyüb elleri çevgâna düşer

3. Zulmetiñ şeb rengini dīlden şehā def^ʿ eyleyen
Hızr-veş cāvīd olur çeşme-i hayvāna düşer
4. Baħr-ı ma^ʿ nāda gözin kendi özin kaçre gibi
‘ Āķibet çūşa gelür medħ ider ‘ ummāna düşer
5. Geçer ol iki cihānıñ hayr [u] şerinden hemān
İstedigi dīdār olur şüret-i Raħmāna düşer
6. Bu heves bāğında her ki terk-i cān eyler gelür
Vāşıl-ı dergāh olub menzil-i insāna düşer
7. Kaçana ‘ irfān haberin t̄alib-i taħķīķ virür
Şanasın kim şadef içre dürrüñ dāna düşer
8. Gūş-ı cāna ol zamān kim şūr-ı vaħdet irişir
Küfri gider kendüsi ‘ aşķ-ile imāna düşer
9. Ey Vīrānī faħr evinde her ki buldı genc-i ‘ aşķ
Māl [u] mülk nider ol gülhāna vīrāna düşer

Nazm-ı Âhır

187

Me fā ‘ ī lün Me fā ‘ ī lün Me fā ‘ ī lün Me fā ‘ ī lün

1. Gel ey zāhid ibādātıñ dilerseñ olmaya zāil
‘ Aliniñ āline cāndan bu yolda cān-ile māl
Ne bilsün anları ‘ ārif dime bilür dilā cāhil
Heme eşyādurur mef^ʿ ül ‘ Alidir cümleye fā^ʿ il

63b

Nemiz şī^ʿ ā nesiñ seni degil men muṭlaķ ey ‘ āķil
Velākin bāb-ı Haydarda benim biñ cān-ile sāl

2. Muḥammed ḳurretü'l-‘aynım buyurdı çün ḥadīşinde
Beri gel z̤ulmeti def it olasın Hıẓr-veş zinde
Ḥasandır anıñ birisi ola gör sen aña bende
Ḥüseyne dil viren ‘āşık ‘azābı çekmeye s̄inde
Nemiz şī‘ā nesiñ seni degil men muṭlak ey ‘āḳıl
Velākin bāb-ı Ḥaydarda benim biñ cān-ile s̄ail
3. ‘Ali Zeyne’l-‘abādandır sa‘ādet ehline efser
Ümīdiñ Bāḳıra tut kim bulasın cennet-i kevşer
Ḥaḳīḳat ‘ilmine ḥadī olubdur mezheb-i Ca‘fer
Ne Ḥanefī ne Ḥanbelī ne Mālikī ey server
Nemiz şī‘ā nesiñ seni degil men muṭlak ey ‘āḳıl
Velākin bāb-ı Ḥaydarda benim biñ cān-ile s̄ail
4. İmām Mūsā-yı Kāẓım ‘Aliniñ naḳd-ı ālīdir
‘Ali Mūsā Rızā Ḥaḳḳı biliñ şāh-ı mevālīdir
Bulardan dūr olan diyen yokdurur şöyle ḥālīdir
Mişālī bir nīk ḥil‘at muḥabbet lāubālīdir
Nemiz şī‘ā nesiñ seni degil men muṭlak ey ‘āḳıl
Velākin bāb-ı Ḥaydarda benim biñ cān-ile s̄ail
5. Taḳīdir mālīkū’l-mülki murādıñ iltimās eyle
Ḳaçub vesvās-ı ḥannāsdan özüñ ḳurtar ḥalāş eyle
Naḳī nācī gürühundan olub sırrın libās eyle
Şıdık tek dürr-i yektāyı ḳalbiñde ḥaş eyle
Nemiz şī‘ā nesiñ seni degil men muṭlak ey ‘āḳıl
Velākin bāb-ı Ḥaydarda benim biñ cān-ile s̄ail
6. İmām ‘Askerī ‘asker çeküb her dem z̤iyā eyler
Dirīğ itmez dü-‘ālemde şalar nūrun ‘atā eyler
Muḥammed Mehdiye düşman olan kāfir ḥaṭā eyler
Bugün abdāl olan ‘āşık aña la‘net revā eyler

Nemiz şî'ā nesiñ seni degil men muṭlaḳ ey 'āḳil
Velākin bāb-ı Ḥaydarda benim biñ cān-ile sāl

7. Vīrānīyim biliñ faẓl-ı İlāhīdendurur rāhım
Oḳuram bismi'llāh ile her işde bādır Allāhım
Muṭī'ım emrine tıtdım ne kim emr itd-ise şāhım
Ümīdim vaşl-ı āl oldı ālindendir şey Allāhım
Nemiz şî'ā nesiñ seni degil men muṭlaḳ ey 'āḳil
Velākin bāb-ı Ḥaydarda benim biñ cān-ile sāl

Nāẓm-ı Âḥir

188

Mūs tef' ī lün Mūs tef' ī lün Mūs tef' ī lün Mūs tef' ī lün

1. Ṭālib-iseñ evvel başdan ḥizmet-ile şerī'ata
Sırr-ı İlāhī añlayub baş ḳademi ṭarīḳata
2. Ma' den-i faẓl-ı 'ilm-i Ḥaḳ ister-iseñ [sen] ey gönül
'Aşḳ-ile iste sen seni ir ma' nā-yı ma' rifete
3. Oḳu cemāl-i ḥaṭṭıñı bu nice kitāb remz-ile
Tā bilesiñ *men 'arefñ* kim varasın ḥaḳīḳata

63a

4. 'İlm-i kemāl vaḥdetiñ bāb[ı]-imiş 'Ali 'Ali
Bende-i ḥānedān olub sür yüzüñ velāyete
5. Āl-i Resūl her zamān eyle niyāzı meskenet
Şāyeste ola dil [ü] gönül irişesin seḥāvete
6. Faḥr-ı fenāyı ḳıl ḳabūl gel kerem eyle [ey] gönül
Dünyāya şunmağıl eli düşme şaḳın ḍalālete

7. İşte Vîrānîyim dervîşim zāt-ile şîfât-ile
Bende-i şāh-ı Kānberim şaldım özüme melāmete

Nāzm-ı Âhîr

189

Me fā ' î lün Me fā ' î lün Me fā ' î lün Me fā ' î lün

1. 'Ali evvel 'Ali āhîr 'Ali oldu baña dildār
'Ali evvel 'Ali āhîr 'Alidir zāt-ı Hāk didār
2. 'Ali evvel 'Ali āhîr 'Ali nūr-ı tecellādır
'Ali evvel 'Ali āhîr 'Alidir şu'le-i envār
3. 'Ali evvel 'Ali āhîr 'Alidir mend-i 'āşık-lar
'Ali evvel 'Ali āhîr 'Alidir genc ser-ā-ser ār
4. 'Ali evvel 'Ali āhîr 'Ali birdurur 'ālemde
'Ali evvel 'Ali āhîr görenler kaldı bî-hüsyār
5. 'Ali evvel 'Ali āhîr 'Ali bāṭın 'Ali zāhîr
'Ali evvel 'Ali āhîr 'Alidir nūr-ı Hāk Cabbār
6. 'Ali evvel 'Ali āhîr 'Ali şāh-ı şefā' atdır
'Ali evvel 'Ali āhîr 'Alidir Aḥmed-i Muḥtār
7. 'Ali evvel 'Ali āhîr 'Aliye 'āşıkım bi'llāh
'Ali evvel 'Ali āhîr 'Alidir eyleyen bīmār
8. 'Ali evvel 'Ali āhîr 'Ali derdim 'Ali dermān
'Ali evvel 'Ali āhîr 'Alidir eyleyen tīmār
9. 'Ali evvel 'Ali āhîr 'Ali virdim 'Ali zikrim
'Ali evvel 'Ali āhîr 'Aliden söylerim her bār

10. ‘Ali evvel ‘Ali āhir ‘Ali mest eyledi şahım
‘Ali evvel ‘Ali āhir ‘Alidir bil baña Settār
11. ‘Ali evvel ‘Ali āhir ‘Ali ‘aşkında men bende
‘Aliye cān [u] başı fedādır ger olam ber-dār
12. ‘Ali evvel ‘Ali āhir ‘Ali rāhında men cismi
Ne ğamdır yā ‘Ali luṭfuñ ider meni şad-bār
13. ‘Ali evvel ‘Ali āhir olursam yā ‘Ali ḳurbān
Sa‘ādet tācını ḳorlar başına yā ‘Ali tekrār
14. ‘Ali evvel ‘Ali āhir içilen ḥavz-ı kevşerdir
‘Ali evvel ‘Ali āhir ‘Alidir sāḳī-i kevşer
15. ‘Ali evvel ‘Ali āhir Virānī cān-ile bende
Virānīyim dil [ü] cāndan ‘Aliye itmişim iḳrār

Nazm-ı Âhir

190

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Ḥātem-i mühr-i nübüvvet Muştafādır gönlüme
Ma‘den-i dürr-i velāyet Murtaẓādır gönlüme

64b

2. Ādemim nesl-i Ḥalīlim ümmühātımdır benim
Ḥadīce vü Fāṭıma ḥayrū’n-nisādır gönlüme
3. Ḥānḳāh-ı ‘aşḳ içinde şem‘-i bürhāna delīl
Şāh Ḥasan şāh-ı şehīd-i Kerbelādır gönlüme
4. Şāh ‘Ali Zeyne’l-‘abā hem Muḥammed Bāḳırñ
Mihr-i dilde bende olub muḥkem binādır gönlüme

5. Ca‘fer-i şādık mürüvvet kânıdır kıldı kerem
‘İlm-i tevḥīd-i edeb andan ‘aṭadır göñlüme
6. Feyz-i ilhām-ı İlāhī ‘aql-ı kü̃l nūr-ı başar
Mūsā-yı Kāzım ‘Ali Mūsā Rızadır göñlüme
7. Fahr evinde hem Taḳī vü bā-Naḳī ey ser-firāz
Devlet-i ‘izz ü şeref ḥūnı gıdādır göñlüme
8. Çün beḳā mülkünde ‘Asker ‘azm idüb başdı ḳadem
Feth-i bāb oldu o dem *illā fetād*ır göñlüme
9. Mehdi-i şāhib-zamān ya‘nī imām-ı ins [ü] cān
Bu ṭarīḳ-i rāh-ı Ḥaḳḳa pīşvādır göñlüme
10. Hem ṭahāret hem vuzū [vü] şavm [u] şalāt ḥacc zekāt
Çār-deh-i ma‘şūm-i pāk āl-i ‘abādır göñlüme
11. Men Vīrān Abdāl ḥaḳīrim ḳulmeti def‘ eyledim
Vaḥdetiñ düşen çerāḡı evliyādır göñlüme

Nazm-ı Âḥir

191

Me fā ‘ī lün Me fā ‘ī lün Fe ‘ū lün

1. Meded ey ‘ālemiñ Settārı Ḥaydar
Meded ey cümleñiñ dīdārı Ḥaydar
2. Meded ey kāinātıñ aṣl [u] fer‘ī
Meded ey mümkinātıñ varı Ḥaydar
3. Meded ey mürüvet çok şāh-ı ‘ālem
Meded ey derdimiñ tīmārı Ḥaydar

4. Meded ey enbiyālar pīşvāsı
Meded ey evliyālar serdārı Haydar
5. Meded ey menba‘-ı kân-ı mürüvvet
Meded ey ma‘deniñ her kârı Haydar
6. Meded ey bâ-i *bismi’l-lahi’r-raḥmân*
Meded ey her şeyiñ cabbârı Haydar
7. Meded ey maḥşeriñ ḥaşrında gâzî
Meded ey ol demiñ kakhârı Haydar
8. Meded ey gönlümüñ şehrinde sultân
Meded ey cân [u] dil pâzârı Haydar
9. Meded ey bu Vîrânî ḥâkpāya
Bi-ḥaqq-ı ‘âşıkân ikrârı Haydar

Nazm-ı Âḥir

192

Me fâ ‘î lün Me fâ ‘î lün Fe ‘û lün

1. Biyâ ey dilber-i sultân-ı ‘âlem
Biyâ ey mazḥar-ı sübhân-ı ‘âlem
2. Biyâ ey ma‘nâ-yı seb‘u’l-meşânî
Biyâ ey şüret-i Raḥmân-ı ‘âlem
3. Biyâ ey kâşif-i sırr-ı velâyet
Biyâ ey server-i merdân-ı ‘âlem

64a

4. Biyā ey cümleñiñ cisminde cānı
Biyā ey kāmīl-i insān-ı ‘ālem
5. Biyā ey ‘alleme’l-ğaybıñ şıfâtı
Biyā ey defter-i ‘irfān-ı ‘ālem
6. Biyā ey fī vü dād [u] lām kudret
Biyā ey cümleye Yezdān-ı ‘ālem
7. Biyā ey bu Vīrānī derdmendiñ
Derūnunda olan mihmān-ı ‘ālem

Nazm-ı Âhır

193

Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lūn

1. Tālibā şefkāt şefā‘ at Mustafādan kıl taleb
Kevşer-i āb-ı hayātı Murtaẓādan kıl taleb
2. Murtaẓādan kevşer içmek diler-iseñ ‘ākibet
Sen anı biñ cān-ile hulk-ı Rızādan kıl taleb
3. Ger şehīd olmak dilerseñ zāhir [u] bātında sen
Ehl-i tahkīk ol Hüseyn-i Kerbelādan kıl taleb
4. Dīv ü nefsiñ başını kesmek dilerseñ Hamza-vār
Himmet-i ‘āla bugün Zeyne’l-‘abādan kıl taleb
5. Defter-i ‘irfāna kayd olmak dilerseñ ey aḥī
Bāķır-ı Ca‘fer imām-ı reh-nümādan kıl taleb

6. ‘Alleme’l-ğaybıñ şıfâtın bilmek isterseñ yaķın
Meskeninde ħāk olub Kāzım Rızādan kıl taleb
7. Çün Naķīdir dāim kām imām-ı ‘āşıkān
Var anı iste muħakķak Kibriyādan kıl taleb
8. Rūz [u] şeb dīdār-ı ma‘būd [u] maķşūduñ seniñ
Şāh Naķī tek server-i *bedrū’d-dücā*dan kıl taleb
9. Bu tecerrūd şehrine sulţān olayım dir-iseñ
‘Askerī hem Mehdi-i şāķib-livādan kıl taleb
10. ‘Ārifān bezm-i ezel olmak murādıñ var-ise
Keşreti ķo ibtidā [vü] intihādan kıl taleb
11. Gün gibi seyr eyleyim dirseñ cihānı dem-be-dem
Fāriğ [ü] bāl ol yūri āl-i ‘abādan kıl taleb
12. Ey Vīrānī bu naşihat saña sendendir yaķın
Ĥānedān-ı evliyā [vü] evliyādan kıl taleb

Nazm-ı Âhir

194

Me fā ‘ī lün Me fā ‘ī lün Fe ‘ū lün

1. Göñül virme şehā dil mürği yāda
Dilerseñ tutasın mesken beķāda
2. Bilürsin bī-vefā kılmaz vefāyı
Saña yār olmayan neyler arada
3. Oda inanma şuya tayanma
Şoñ uci viriserdir ħāke bāda

4. Eser yel şu akar ü hem yanar od
Nice turur o dem toprak bināda
- 65b
5. Ne toprakdan şudan ne od [u] yelden
Degilsin şöyle bil ey nür [u] sāda
6. Ki sensin lā-yezālī ferd-i yektā
Bilüb kendi özüni irgil murāda
7. Eger bilmez-iseñ aşıñ nedendir
Varır cemī^ç işiñ fışk [u] fesāda
8. Degil ādemī hayvān daği sen
Ki lā-şeydir seniñ aşıñ cemāda
9. Ömür bākī degildir çünki bildiñ
Nedir maşşūduñ uş dār-ı fenāda
10. Yine sensin saña senden olur em
Yüri menziliñe pāk-i piyāde
11. Cihānı hiçe şat ey merd-i meydān
Fenā ol mesken it bir pür [ü] pāda
12. Muḥammed Muştafa çün faḥr olubdur
Karar eyle bu ḥāli Murtaẓāda
13. Ḥasan ḥulq-ı Rızāniñ bendesinin
Şehīd ol şāh Ḥüseyn-i Kerbelāda
14. ^çAli Zeyne'l-^çabā Bākır-ı Ca^ç fer
Bulardır gevheri ağır bahāda

15. ‘Ali evlādına viridiñ-ise cānı
Maḳāmıñ Kāzım [u] Mūsā Rızāda
16. Taḳī hem bā-Naḳīdir ‘ālem içre
Ziyālar gösteren ‘arz [u] semāda
17. Velāyet ‘Askeriniñ bendesiyim
Muḥammed Mehdi-i şāhib-livāda
18. Olanlar bende-i şāh-ı velāyet
Özünde ‘aşḳ var ‘aḳl kafada
19. Olar kim itmedi terk-i cihānı
Ḳalubdurlar biliñ āḫir cefāda
20. Erenlerdir uş buña virmeyen dal
Bulardır evvel [ü] āḫir şafāda
21. Vırānım bu demi buldum murādım
Ḳarar itdi gönül şāh evliyāda

Nazm-ı Âḫir

195

Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lūn

1. Görmüşüm ‘ayne’l-yaḳīni sırr-ı zātımdır ‘Ali
Faḫl-ı Ḥaḳdan keşf olan ḥaṭṭ-ı şıfātımdır ‘Ali
2. Ğayb-ı muṭlaḳdan getirdim yedi ḥaṭ āşikār
Oḳurum seb‘u’l-meşānī ümmühātımdır ‘Ali
3. Çār ‘unşurdan vücūdum var eyleyen [bugün]
Terkīb-i endām-ı ādem şeş cihātımdır ‘Ali

4. Bulmuşum esrār-ı vechiñ men anıñ hayrānıyım
İçmişim mest olmuşum āb-ı hayātımdır ‘Ali

5. Cehlimi def eyledim bildim vücūd-ı Edhemi
Nūh tūfānından emīnim çün necātımdır ‘Ali

65a

6. *Mūtū kable en temūtū* ma‘ nisin fehm eyleyen
Ölmeden öñdün ölüb geçdim memātımdır ‘Ali

7. Çünkü cennet olmuşum kalkub namāza tur benim
Men Vīrānī dervīşim işte şalātımdır ‘Ali

Nazm-ı Âhır

196

Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lūn

1. Es-selām ey sırr-ı Qur’ān es-selām
Es-selām ey merd-i meydān es-selām
Es-selām ey dīn [ü] īmān es-selām
Es-selām ey şāh-ı merdān es-selām

2. Es-selām ey fażl-ı Yezdān es-selām
Es-selām ey nūr-ı Raḥmān es-selām
Es-selām ey cān [u] cānān es-selām
Es-selām ey şāh-ı merdān es-selām

3. Es-selām ey māh-tābān es-selām
Es-selām ey mīr-i devrān es-selām
Es-selām ey dilde destān es-selām
Es-selām ey şāh-ı merdān es-selām

4. Es-selām ey günden ‘ayān es-selām
Es-selām ey genc-i pinhān es-selām
Es-selām ey baħr [u] ‘ummān es-selām
Es-selām ey şāh-ı merdān es-selām
5. Es-selām ey āb-ı hayvān es-selām
Es-selām ey sāķī-i peymān es-selām
Es-selām ey mest-i hayrān es-selām
Es-selām ey şāh-ı merdān es-selām
6. Es-selām ey la‘l [ü] mercān es-selām
Es-selām ey derd-ile kân es-selām
Es-selām ey cümleye cān es-selām
Es-selām ey şāh-ı merdān es-selām
7. Es-selām ey şāh-ı ‘irfān es-selām
Es-selām ey şāh-ı Virān es-selām
Es-selām ey sekān bān es-selām
Es-selām ey şāh-ı merdān es-selām

Nazm-ı Âhîr

197

Fā ‘i lā tün Fā ‘i lā tün Fā ‘i lā tün Fā ‘i lün

1. Es-selām Allāh eyā sırr-ı Hudā vü Muştafā
Es-selām Allāh eyā *bedrū’d-dücā* vü enbiyā
Es-selām Allāh eyā kenz-i künüz t̄ā vü hā
Es-selām Allāh eyā vü hādī-i müşköl-güşā

66b

Es-selām Allāh eyā nūr-ı qadīm-i Kibriyā
Es-selām Allāh eyā Haydar ‘Aliyyü’l-Murtażā

2. Es-selām Allāh eyā şāh Ḥasan ḥulḳ-ı Rızā
Es-selām Allāh eyā vü zübde-i āl-i ‘abā
Es-selām Allāh eyā şāh-ı şehīd-i Kerbelā
Es-selām Allāh eyā sultān-ı şāh-ı etḳıyā
Es-selām Allāh eyā nūr-ı ḳadīm-i Kibriyā
Es-selām Allāh eyā Ḥaydar ‘Aliyyü’l-Murtażā
3. Es-selām Allāh eyā zeynü’l-‘ibād [u] pāk-i dīn
Es-selām Allāh eyā raḥmeten li’l-‘ālemīn
Es-selām Allāh eyā Bāḳır imām-ı şāh-ı dīn
Es-selām Allāh eyā sırru’n-nebī [vü] mürselīn
Es-selām Allāh eyā nūr-ı ḳadīm-i Kibriyā
Es-selām Allāh eyā Ḥaydar-ı ‘Aliyyü’l-Murtażā
4. Es-selām Allāh eyā şāh-ı imām-ı Ca‘feri
Es-selām Allāh eyā cümle cihānıñ serveri
Es-selām Allāh eyā Kāzım cemāl-i defteri
Es-selām Allāh eyā nesl-i ‘Ali-yi Ḥaydarı
Es-selām Allāh eyā nūr-ı ḳadīm-i Kibriyā
Es-selām Allāh eyā Ḥaydar-ı ‘Aliyyü’l-Murtażā
5. Es-selām Allāh eyā Mūsā-yı Rızā ḳible-gāh
Es-selām Allāh eyā mü’minlere püşt [ü] penāh
Es-selām Allāh eyā şāh-ı Taḳī mihr [ü] māh
Es-selām Allāh eyā cīm-i cemāl-i secde-gāh
Es-selām Allāh eyā nūr-ı ḳadīm-i Kibriyā
Es-selām Allāh eyā Ḥaydar-ı ‘Aliyyü’l-Murtażā

6. Es-selām Allāh eyā Naḳī šāh-ı Ḥayyü'l-Ḳadīm
Es-selām Allāh eyā sulṭān-ı cennātü'n-Na'ım
Es-selām Allāh eyā šāh 'Askerī ḥükm-i ḥakīm
Es-selām Allāh eyā sensin Raḥmāni'r-raḥīm
Es-selām Allāh eyā nūr-ı ḳadīm-i Kibriyā
Es-selām Allāh eyā Ḥaydar-ı 'Aliyyü'l-Murtaẓā
7. Es-selām Allāh eyā Mehdī-i šāhib-livā
Es-selām Allāh eyā ḥatm-i šāh-ı evliyā
Es-selām Allāh eyā çardeh-i ma'şüm bī-riyā
Es-selām Allāh eyā vaşl-ı šāh-ı *hel etā*
Es-selām Allāh eyā nūr-ı ḳadīm-i Kibriyā
Es-selām Allāh eyā Ḥaydar-ı 'Aliyyü'l-Murtaẓā
8. Es-selām Allāh eyā sulṭān-ı šāh-ı *lā fetā*
Es-selām Allāh eyā şāniñda menzil ḳıl kefā
Es-selām Allāh eyā rāh-ı Ḥudāya reh-nümā
Es-selām Allāh eyā İncilde ismiñ İlyā
Es-selām Allāh eyā nūr-ı ḳadīm-i Kibriyā
Es-selām Allāh eyā Ḥaydar-ı 'Aliyyü'l-Murtaẓā
9. Es-selām Allāh eyā şāhım Vīrānī bir gedā
Es-selām Allāh eyā düşmesün senden cüdā
Es-selām Allāh cürmümüñ baḥrında ḳaldım ḳıl 'aṭā
Olmuşum cān [u] gönülden ḥānedāna mübtelā
Es-selām Allāh eyā nūr-ı ḳadīm-i Kibriyā
Es-selām Allāh eyā Ḥaydar-ı 'Aliyyü'l-Murtaẓā

Nazm-ı Âhır

198

66a

Me fâ ‘î lün Me fâ ‘î lün Fe ‘û lün

1. Şehâdet virmişim men Muştafâya
Gulâmım cân [u] dilden Murtażâya
2. ‘Ali evlâdınıñ Haḡ bendesiyim
Muḡibbim şah Ḥasan ḡulḡ-ı Rızâya
3. Fedâdır cân [u] başım ḡânemânım
Be-küllî şâh Ḥüseyn-i Kerbelâya
4. Şehâ yetmiş ikidir ‘ilm-i esmâ
İşâretidir ‘Ali Zeyne’l-‘abâya
5. Hurûf-ı lafẓu’llâhdır çü Bâḡır
Mu‘ayyendir güneş tekî dü-serâya
6. Haḡîḡat Ca‘ferî olmak dilerseñ
Beri baḡ vâḡıf ol Rabbü’l-‘alâya
7. Gelür heft imâm-ı şâh-ı Kâzım
Ki andandır yedi ḡaṡṡıñ kenâya
8. Dilâ heṡtim ‘Ali Mūsâ Rızâdır
Beṡâretidir ki râh-ı üstüvâya
9. Tokuz eflâk Taḡî nûr-ile bünyâd
Anıñ-çün cism olur şems [ü] duḡâya

10. Takīdir nokṭa-i nūnū'l-ḳalem uş
Dalāletdir bu remzi kāf hāya
11. Çün on birinci ‘Askerīdir imāmım
Şalādır gel sefer ehl-i şalāya
12. Muḥammed Mehdiye her kim ki iḳrār
Virübdüi düşmedi āḫir cezāya
13. Ḳılındı on iki işrāk namāzı
Ḥudādan farz olubdur enbiyāya
14. Sebeb oldur kim anı ḳıldı Aḫmed
İṭā‘ at idesin sen āl-i ‘abāya
15. Velī bu on iki nūr-ı ḳadīme
Şehādet virmeyen uğrar ḳazāya
16. Bulardır maḳşūduna bulardır
‘Ināyet eylesünler men gedāya
17. Vīrānīyim ‘Aliniñ bendesiyim
Fedādır cān [u] başım evliyāya

Nazm-ı Âḫir

199

Me fā ‘ī lün Me fā ‘ī lün Fe ‘ū lün

1. Yüzüñdür Hādī-i rāh-ı Ḥudāya
Ki iltür ‘āşıkı ol Kibriyāya
2. Cemāliñ muşḫaf-ı āyāt-ı Ḳur’ān
Oḳur her kim virir cānın bahāya

3. Bilürsiñ sen elif [ü] lām [u] rāyı
İrersiñ Hālik-i Rabbü'l-‘alāya

4. Yüz on dört süredir āyet-be-āyet
Nazar it [sen] kelām-ı t̄a vü hāya

67b

5. Ki ismiñ Ādemī resmiñ nedir bil
Bu ömrüñ gitmesün yārın hebāya

6. Şifātında bist ü heşt harf-i muḳaddem
Bu harf-ile gelür Qur‘ān bināya

7. Çü si vü dü lām elif birle işāret
Beri baḳ pā vü çā vü gā vü jāya

8. Ki āb [u] bād [u] hāk hem çü āteş
İder hükümüñ nazar kıl dü-serāya

9. Eger ‘āşık-ı dīdār-iseñ Haḳḳa
Şaḳın ğayr-ı nesne ḳoyma serāya

10. Hemān Haḳ gör hayāl-i hāmı terk it
Ḳoyub nehyi olub emr-i Rızāya

11. Maḳarr ol ‘āşık-iseñ ey ḳarındāş
Muḳaḳḳaḳ cān [u] dilden evliyāya

12. Fenā-yı fahrıñı gel eyle bünyād
Vücūduñ köhnesin ir gör beḳāya

13. Hicāb-ı māsiva’llāhı götürgil
Gözüñ aç cennet-i hūr-ı lıḳāya

14. Şakın meyl eyleme çok çok fenāda
Ufağ zikre bu dem ağa karaya
15. Vîrān Abdāl bu pendî sen saña it
Seniñle kimse girmesün araya

Nazm-ı Âhîr

200

Vezni tespî edilememiştir.

1. Diñle zebānım
Cān-ile dilden
İde lisānım
Medh-i velāyet
2. Düşme gümāna
Kılma bahāne
‘Ākîl-i pāk[e]
İre hidāyet
3. Aşl-ı ‘Alidir
Dü-cihānıñ
Fer‘i ‘Alidir
Cümle lisānıñ
4. Vaşfı ‘Alidir
Bunca beyānıñ
Var-ise ‘aqlıñ
Eyle şehādet
5. Aḥmed Muḥammed
Sācid [ü] mescūd
Kıble-i ma‘būd

Ya‘nî ‘Alidir

6. Añla cevābı
Görme ‘azābı
İşte göründi
Rāh-ı selāmet
7. Nesl-i ‘Aliye
Eyle tevellā
Düşmen-i şāhı
Söyle teberrā
8. Olsa bu fikriñ
Kalmaya şirkiñ
Başıña ayna
Tāc-ı sa‘ādet
9. Hāsan Hüseyn-dir
‘İlm-i esmā
Eyle bu ‘ilim
Gönülde peydā
10. Keşreti koğıl
Eyleme ğavġā
Olmaya şoñ demde
Saña siyāset
11. Bendesi olġıl
Şāh-ı şehīdiñ
Düşmeni olġıl
Şemr ü Yezīdiñ

67a

12. Hānçeri urğıl
Ehl-i ḥasūduñ
Bağrına her dem
İtme ʿināyet
13. Zeyne'l-ʿabādır
Kıble-i şādık
Bāķır-ı Caʿfer
Yoluna ʿāşık
14. Cānını kurbān
İde ne lāyık
Oldı muḥakḳak
Aña şefāʿat
15. Mūsā-yı Kāzım
İbn-i Rızādır
Hādī-i vaḥdet
Āl-i ʿabādır
16. Āl-i ʿAliden
Kim cūdādır
Başına kondı
Tāc-ı nedāmet
17. Çünkü Taķīdir
Müʾminlere miʾrāt
Eyle tecellī
Gör yine ol zāt

18. Nūr-ı Nakīden
Eyle gel işbāt
Def̣ ola senden
Ṭaḅ -ı cehālet
19. Şāfị -i maḥşer
Yạ nī kị Asker
Āl-ị abādır
Sākī-ị kevşer
20. Her kim olubdur
Bende-i Ḥaydar
Geçdi ḳamudan
Oldı ferāğat
21. Mehdī-i devrān
Eyledi zāhir
Şoḥbet-i bürhān
Şūret-i Raḥmān
22. Remzini añla
Velī gör insān
Ḳalmaya sende
Ele ḥıyānet
23. Pāk-i mücellā
Ḳālū belādan
Her kim olubdur
Ḳavl-ị Aliden

24. Dönmedi herġiz
Şāh-ı velīden
Anda göründi
Nūr-ı emānet
25. Zāhid-i ħod-bīn
Cān degil ol cīn
Tutdı ‘ Aliye
Buġz-ile herġiz
26. Düşmān-ı Ĥaydar
Oldı cevābı dīn
Cānına la‘ net
Eyle be-ġāyet
27. Dünyeye uyma
Göñlüne koyma
Sözini herġiz
Dīv [ü] racīmiñ
28. Cīfe-i dünyā
Meyl iden a‘ mā
Kelb ola āḥir
Añlaya dānā
29. Şerrini anıñ
İtmeye peydā
El çeke andan
Eyleye ṭahāret

30. ‘İsā-yı Meryem
İbrāhīm Edhem
Tahtını koydı
Gördüğü bir dem
31. Varı cihānıñ
Eyledi ‘izzet
Olmadı muhkem
Faqr u qanā‘ at
32. Bāṭın [u] zāhir
‘İlmine māhir
Kim ol insān
Ṭayyīb [u] ṭāhir
33. Emr-i ‘Alidir
Evvel [ü] āḥir
Tā vire Ādem
Faḳra irādet
- 68b**
34. Emrini tutgıl
Şāh-ı cihānıñ
Tā ki od içre
Yanmaya cānım
35. Şāhibi oldur
Kevn [ü] mekānıñ
Ḥaqqı bil gel
Kıldım işāret

36. Bismi'llāhi
Nāmı ' Alidir
Nūş eyle gör kim
Cām-ı ' Alidir
37. Her neye baksañ
Fām-ı ' Alidir
Secde kıl şāha
Eyle ' ibādet
38. Bende-i şāh ol
Şems-ile māh ol
Sende bu sırrı
Añla agāh ol
39. Toğrıca yüri
Tālib-i rāh ol
Çıkma katārdan
Çıkma dalālet
40. Ey Virān Abdāl
Söyle nedir hāl
Tutdı cihāmı
Dūr-ile Deccāl
41. Fağr-ı fenā ol
Eyleme ihmāl
Eyleye ihsān
Şāh-ı velāyet

Nazm-ı Âhîr

201

Me fâ 'î lûn Me fâ 'î lûn Fe 'û lûn

1. Göñül çün levh-i mehfûz-ı Hudâdır
Daği âyîne-i Hâk gîti-nümâdır
2. Göñül bir genc-imîş gelmez kıyâsa
Anı fehme itmeyenler aġniyâdır
3. Göñül bir mahzen-i Hâkdır hâkıkat
Aña dūş olmayan cimri cefâdır
4. Göñül bir şûret-i serhâdda durur
Güneş rāhında hâka mübtelâdır
5. Göñül bir şâh-ı 'âlemdir ki ey cān
Melâik hizmetinde bir gedâdır
6. Göñüldür Âdem-i hûkaña dirler
Sücûd eylemeyen dün-ı taġâdır
7. Göñüldür ma' den-i 'ilm-i hâkâyık
Ki bist [ü] yek harf üzre binâdır
8. Göñüldür te'vîl-i tefsîr-i vahyiñ
Niçün ki bist ü heşt si vü dü istivâdır
9. Göñüldür döndüren kâr-ı zamānı
Budur bâķî kılanı heb fenâdır
10. Göñüldür mürġ-i 'anķā bu cesed ķāf
Anıñ-çün birbiriyle āşinâdır

11. Göñül Hū der ezel Hū der ider Hū
Cesed Hū der bu isme müsemmedir

12. Göñül virdi arada söyledi dil
‘Aqıl idrāk-i Haq peyk-i Hudadır

13. Göñüldür baq bu dem kıldı şehadet
Dilinde medh-i hatm-i enbiyadır

14. Göñüldür ser viren rāh-ı ‘Aliye
Yine kendüye kendi cān fedadır

68a

15. Göñüldür Şāh Hasan nuṭkunda nāṭıq
Gelür dem dem virir hulk-ı Rızadır

16. Göñül çeşmine bil şāh-ı şehīdīñ
Ġubār-ı hāk-pā-yı tūtiyadır

17. Göñüldür zeyn ider Zeyne’l-‘abānīñ
Muḥabbet mülküne her dem beḳadır

18. Göñül tıflına bu ‘ilm üzre üstād
İder ta‘limīñ baqır çü hevācadır

19. Göñül levhinde cānā bu nice defter
Yazan Ca‘fer [ü] Kāzımla Rızadır

20. Göñül taḳvāyı kesb itdi Taḳīden
Anıñ-çün faqr olub faqr-ı Rızadır

21. Göñül nācī Naḳīdir oldı taḳḳıq
‘Aceb luṭf [u] kerem muḥkem ‘aṭadır

22. Göñül çeküb şehā ‘ Askerīden
İder feth-i kelām *illā fetād*ır
23. Göñül Mehdī-i ‘ ayn [u] lām [u] yādır
Lisān-ı ins [ü] cinne bu şadādır
24. Göñül buldı sa‘ ādet ol göñül kim
Anıñ kim kıblesi āl-i ‘ abādır
25. Göñül kim virmedi āl-i ‘ Aliye
Anıñ cümle perestişi hebādır
26. Göñül kim şayd iderse pend-i şāhı
Göñül demek ol dem aña sezādır
27. Göñül demek o göñle kim cihānda
Murādı dāimā ğayr-ı hevādır
28. Göñül ol dem göñül oldu bilesiz
Qabül pür-fenā köhne-i ‘ abādır
29. Göñül birdir iki olmaz qarındāş
İkilik gösteren göñül belādır
30. Göñül virdi Vīrānī āstānına
Qılur secde vü kıble İlyādır
31. Göñül den bu Vīrāniniñ niyāzı
Edenler ‘ ayn-ı cem gülbeng du‘ ādır

Nazm-ı Âhir

202

Vezni tespiti edilememiştir.

1. Diñler-iseñ cem‘ a-i vaşf iderin sañadır
Bilmez-iseñ cem‘ ayı yārınki günün cezādır
 2. Bil cem‘ ayı añla kim ne-imiş hikmet
Uş sekiz günde niçün hāşş [u] ‘āma şılādır
 3. Fehm eyle sen cem‘ ayı itmez-iseñ bī-ḥavfin
Rūz-ı maḥşerde şehā başa yāvuz belādır
- 69b
4. Görmeyecek cem‘ ayı beden gözi yumulur
Cān gözi açmamış āhiretde a‘ mādır
 5. Mümkīn degildir Ḥaqqı bāṭın göz-ile görmege
Cān gözi kesb idüb anı görmek sezādır
 6. Zihī kudret cem‘ ayı añlayasın bī-taşavvūr
Tā gidesin şübhesiz Ḥaqqā rāh-ı Hudādır
 7. Yār olıgör ‘ārif tā bilesin cem‘ ayı
Cum‘ a gün[i] mübārek maḥbūl-ı Kibriyādır
 5. Cum‘ a gün[i] olubdur ḥaşr-ı rūz-ı kıyāmet
Hem ol günde İsrāfīl çalar şūr-ı şadadır
 6. Gel bil cem‘ ayı tā kim yedigin ola ḥelāl
Her ne iş kim işleseñ bilmezsiñ ḥaṭādır
 7. Cem‘ ayı hoş kılarıñ bilmezsiñ kıldıgıñ
Gel namāzıñ oldı riya-ile hebādır

8. Uş ḥadīṣ-i Muşṭafā Cum‘ a günü söyledi
Mü ’minleriñ bayrāmı müşriklere belādır
9. Cem‘ ayı günü uş biliñ Ḥaḳ yaratdı Ādemi
Ādeme kıldı naẓar ol cum‘ a-i ‘ aṭādır
10. Cum‘ a günü *kūn* didi Ḥaḳ var itdi ‘ ālemi
Yiri gögi ne felek bir noḳṭa-i binādır
11. Hem *levlāke* buyurdi Ḥaḳ Resūle ol zamān
Aḥmed Ḥaydar Ḥasan şāh Ḥüseyn-i Kerbelādır
12. Cum‘ a günü çü bildi şāh ‘ Ali Zeyne’l-‘ abāya
Anıñ-çün ‘ aşḳla yetmiş iki parādır
13. Hem Muḥammed Bāḳır Ca‘ ferīler añladı
N’idügin cem‘ anıñ bildi derde devādır
14. Bil cem‘ ayı Kāzım heft-i imām-ı ḥātem
Heşt-i rüz-ı cem‘ ayı kıble-i Mūsā Rızādır
15. Şāh Taḳī bā-Naḳī nūr-ı sülāle-i Aḥmed
Bunlar imāmı cem‘ anıñ bunlar ile revādır
16. ‘ Askerīdir çü Mehdī oldı İmām-ı Hādī
Cem‘ ayı bilmeyene āḥir muḥkem ḳazādır
17. Gel cem‘ anıñ vü ā‘ zā-yı tedbīrin nice itdiñ
Bil ḳudret-i Ḥudāyı yoḥsa yüzüñ ḳarādır
18. Bil cem‘ ayı zāhid eyleme lāf [u] güzāf
Şal cübbe-i destārı bular külli hevādır

19. Tesbîh-i seccâdeki vir cem‘ anîñ yolunda
Olma bularda mâil bular cümle kabâdır
20. Terk ide gör varîñı sev ‘ Aliniñ âlini
Tâ bilesin cem‘ ayı bu bir nûr-ı beķâdır
21. Bilmedigîñ sözleri gel söyleme vâ‘ izâ
Sende bilürsün sözün hemân bād-ı şabâdır
22. Sen Resûlün âlini sevmez-iseñ la‘ net
Müsteķaķ sen eylerem it cānîña sezâdır
23. Mü‘minler-ile kıldıķ cem‘ ayı tamâmet
Âl-i evlâda dâim tesbîhimiz şenâdır
24. Çün geldi Vîrân Abdâl eylerim Hâķķa ‘ ibâdet
Dilinde anîñ virdi her demde evliyâdır

Nazm-ı Âķir

203

69a

Fâ ‘i lâ tûn Fâ ‘i lâ tûn Fâ ‘i lâ tûn Fâ ‘i lûn

1. Bendeyim virdim gönûlden şâh-ı Kânber yâ ‘ Ali
Uş dimağımda bu lezzet şehd [ü] şeker yâ ‘ Ali
2. Çün gelür dil-i gülistânında şehâ bir hoş nesîm
Nâķa-i ‘ aşķ hevânından misk-i ‘ anber yâ ‘ Ali
3. Bâğ-ı cennetdir cemâliñ kudret-i Hâķsın yâ ‘ Ali
Lebleriñ la‘ liñ zebânıñ âb-ı kevşer yâ ‘ Ali

4. İçmişim mest olmuşum kurbân olursam gam değil
Vâsıl olmak cân [u] dil ‘aşk-ile ister yâ ‘Ali
5. Sen muhibb-i hânedâna kıl ‘inâyet şîr-i Hâk
Luţf idüb nûr-ı cemâliñ baña göster yâ ‘Ali
6. Bâb-ı ‘ilmim didi Aḥmed kudret-i Hâksın yaḳîn
Cümle eşyâya muḥaḳḳaḳ zihî rehber yâ ‘Ali
7. Bu Vîrânî ḥâk-pâ-yı Muştafâ vü Murtaẓâ
Bir gedâdır kıl tarahḥüm şâh-ı Ḥaydar yâ ‘Ali

Nazm-ı Âḥir

204

Fâ ‘i lâ tûn Fâ ‘i lâ tûn Fâ ‘i lâ tûn Fâ ‘i lûn

1. Bûlbûlüm efḡâna geldim tâze gülzârım ‘Ali
Münkire la‘net hezârân saña ikrârım ‘Ali
2. Şu‘leler şaldım görüñ her ravzasında cismimiñ
Toldı ser-â-ser ‘âlem kim nûr-ı envârım ‘Ali
3. ‘Aşk elinden dil hümâsın şöyle pervâz eyledim
Tâ ‘ayân oldu bu demde genc-i esrârım ‘Ali
4. Nâr-ı ‘aşkıñ ḥatt-ı zâtında mürekkeb âb [u] gîl
Bil ḥurûf-ı muḥkemâtı naḳş-ı dîdârım ‘Ali
5. Nûr-ı Ḥaydardır hezârân cübbeden baş gösteren
Şöyle bil sulṭân Balımdır na‘t-ı hünkârım ‘Ali
6. Görünen gözüñde sensin ḳanda baḳsam yâ ‘Ali
Ḥoş idüb cünbüş iderler cümlede varım ‘Ali

7. Bu Vîrân Abdâl ezel[i] ahd-i peymân eylemiş
Ger diler-ise virem ben cân [u] pāzārım ‘ Ali

Nazm-ı Âhîr

205

Fā ‘i lā tûn Fā ‘i lā tûn Fā ‘i lā tûn Fā ‘i lûn

1. Maẓhar-ı nûr-ı Hudâsın yâ Muḥammed yâ ‘ Ali
Hem-dem-i şâh evliyâsın yâ Muḥammed yâ ‘ Ali
2. Hādîce [vü] Fâtıma ḥulḳ-ı Rızânın ḥaḳ-ıçün
Gözlerime rüşenâsın yâ Muḥammed yâ ‘ Ali
3. Ben Hüseynin bendesinin bendesiyim bendesi
Bilmişim Zeyne’l-‘ abâsın yâ Muḥammed yâ ‘ Ali
4. Bâkır-ı Ca‘ fer yolunda cânımı kılmak fedâ
İsterem virgil seḥâsın yâ Muḥammed yâ ‘ Ali
5. Kâzım-ı Mûsâ Rızâ vü hem Taḳî [vü] bâ-Naḳî
Cedd-i Ḥaḳ Muştafâ âl-i ‘ abâsın yâ Muḥammed yâ ‘ Ali
6. ‘ Askerî hem Mehdî-i şâhib-zamânın ḥürmeti
Cürmümi luṭf it ‘ atâsın yâ Muḥammed yâ ‘ Ali
7. Bu Vîrân Abdâl ğarîbîn derdine dermân iden
Ġayrı yokdur sen devâsın yâ Muḥammed yâ ‘ Ali

Nazm-ı Âhîr

205

Me fâ ‘î lûn Me fâ ‘î lûn Fe ‘û lûn

1. Vîrâne gönlümün şem‘ -i çerâğı
Ḥaḳîḳat tesbîḥim zıkrım tûrâğı

Ḥavāric boynunda ‘aşkıñ yarağı
Ḥasandır şāh Ḥasandır şāh Ḥasandır

2. Nübüvvet tahtınıñ tāk-ı serīri
Velāyet bahtınıñ bedr-i münīri
Ḥüseyn kullarınıñ dest-gīri
Ḥasandır şāh Ḥasandır şāh Ḥasandır
3. Sevenler Şāh ‘Ali Zeyne’l-‘abāy
Muhammed Bākır-ı Ca‘fer Ḥudāy
İdin her dem dilā luṭf [u] ‘aṭāy
Ḥasandır şāh Ḥasandır şāh Ḥasandır
4. Şehā Kāzım Rızādır kıble-gāhım
Göñülde maḳşūdum menşüb-ı cāhım
Taķī-yi bā-Naķīdir secde-gāhım
Ḥasandır şāh Ḥasandır şāh Ḥasandır
5. İmām-ı ‘Askerī Mehdī livāmız
Ali evlādına cāndır bahāmız
Vīrān Abdāl faķīr-i reh-nümāmız
Ḥasandır şāh Ḥasandır şāh Ḥasandır

Naẓm-ı Âḥir

206

Me fā ‘ī lün Me fā ‘ī lün Fe ‘ū lün

1. Gümānım ḳalmadı zāhīd cihānda
Eger āḥretde vü uş bu mekānda
Ki medḥin söylerim her dem lisānda
Ḥüseynīyem Ḥüseynīyem Ḥüseynī

2. Hudā vü Muştafā vü Murtaẓāmız
Hasandır hem ‘Ali Zeyne’l-‘abāmız
Bularıñ yoluna cānlar fedāmız
Hüseyni̇yem Hüseyni̇yem Hüseyni̇
3. Muhammed Bākır-ı Ca‘fer haq-ıçün
Daḥi Kāẓım Rızā gevher haq-ıçün
Taḳi̇-yi bā-Naḳi̇ ‘Asker haq-ıçün
Hüseyni̇yem Hüseyni̇yem Hüseyni̇
4. Muhammed Mehdi̇ye cāndan ḡulāmım
‘Ali meddāḥıyım şādık peyāmım
Haḳāyık ‘ilmine şābit kelāmım
Hüseyni̇yem Hüseyni̇yem Hüseyni̇
5. Yezide kılmışım dāim teberrā
Ḥavāricden olub cānā müberrā
Göñül āyīnesin kıldım muşaffā
Hüseyni̇yem Hüseyni̇yem Hüseyni̇
6. Hüseyniñ kemteriyim çākeriyim
Aña düşmān olanlardan beriyim
İdüb la‘net ḥavāricden geriyim
Hüseyni̇yem Hüseyni̇yem Hüseyni̇
7. Hüseyn-i Kerbelādır pādişāhım
Vīrāni̇yim odur pūşt [ü] penāhım
İlāhımdır ilāhımdır ilāhım
Hüseyni̇yem Hüseyni̇yem Hüseyni̇

Nazm-ı Âhîr

207

70a

Me fâ 'î lün Me fâ 'î lün Fe 'û lün

1. Gel ey mü 'min muvaḥḥid Ḥaḳ bilürsün
Âl-i evlādını muṭlaḳ bilürsün
Nazar kı l diḳḳat-ile baḳ bilürsün
'Ali [vü] 'Âbidîn gerḳek velîdir
2. Muḥammed 'Aliniñ nesli [vü] âli
Ḥasan hem şâh Ḥüseyn tek Ḥaḳ zülâli
Bu nuṭḳı zıkr idüb ḳaldır melâli
'Ali [vü] 'Âbidîn gerḳek velîdir
3. Muḥammed Bâḳırınıñ aṣl-ı atâsı
İmâm-ı Ca' ferîñ cedd-i beḳâsı
İmâm-ı Kâzımınıñ Mûsâ Rızâsı
'Ali [vü] 'Âbidîn gerḳek velîdir
4. Taḳî vü bâ-Naḳîdir dîn [ü] îmân
Ḥasanü'l-'Askerîdir şâh-ı merdân
Muḥammed Mehdî ol şultân-ı devrân
'Ali [vü] 'Âbidîn gerḳek velîdir
5. Vîrânîyim Vîrânîyim Vîrânî
'Ali evlâdına virdi bu cânı
Dilinde tesbîḥ-i zıkr [ü] beyânı
'Ali [vü] 'Âbidîn gerḳek velîdir

Nazm-1 Âhir

208

Me fâ 'î lûn Me fâ 'î lûn Fe 'û lûn

1. Hâķîķat cismime bil cān [u] cānān
Efendim sevdigim ol şāh-ı merdān
Ġulām olub oldum emriñe fermān
Muhammed Bākır ol sulţān-ı merdān
2. Hasan hulk-ı Rızādır mîr-i Kur'ān
Hüseyn-i Kerbelādır dîn [ü] îmān
'Ali Zeyne'l-'abādır merd-i meydān
Muhammed Bākır ol sulţān-ı merdān
3. İmāmım Ca'fer-i Hâķ şāh-ı 'irfān
Delîlim Kāzım ol şāh-ı Horāsān
Taķîdir rehber-i mü'min müselmān
Muhammed Bākır ol sulţān-ı merdān
4. Nakîdir şu'le uş nûr-ı Rahmān
Hasanü'l-'Askerîdir günden 'ayān
Zuhûr-ı Mehdîdir gele ey cān
Muhammed Bākır ol sulţān-ı merdān
5. Vîrān Abdāl ġarîbiñ ismi Vîrān
Velî 'aşk idemez oldu pinhān
O gelmez zaķmımıñ derdine dermān
Muhammed Bākır ol sulţān-ı merdān

Nazm-ı Âhîr

209

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Diñle nuṭṭumı kim ne direm ey dīn eri
Gezmezem hergiz cihānda serserī vü serserī
Sevmişim cān [u] gönülden Muştafā vü Ḥaydarı
Ca‘ ferīyem Ca‘ ferīyem Ca‘ ferī

71b

2. Şāh Ḥasan ḥulḳ-ı Rızā şāh-ı şehīd-i Kerbelā
Ābidīn Bāḳır-ı Kāzım Şāh ‘ Ali Mūşā Rızā
Bende-i āl-i nebīyim ḥānedāna mübtelā
Ca‘ ferīyem Ca‘ ferīyem Ca‘ ferī
3. Hem Muhammeddir Ṭaḳī tācı serimde āşikār
Nūn-ı Naḳīden bulmuşum ben dīn [ü] millet şāhvār
La‘ netim vardır dilimde ol Yezīde şad-hezār
Ca‘ ferīyem Ca‘ ferīyem Ca‘ ferī
4. Men ḡulam-ı Ḳanberim Ḳanber ḡulam-ı ‘ Askerī
Dü-cihānīñ Mehdīdir bil āfītāb-ı ḥāveri
Dört kitābı söylerim ‘ ayn-ı cemālīñ defteri
Ca‘ ferīyem Ca‘ ferīyem Ca‘ ferī
5. Ca‘ ferīndir ey Vīrānī ‘ ilm-i ḳudret Cāvidān
Fażl-ı Ḥaḳdır rumūzı andan olmuşdur beyān
Biz ḡürūh-ı nācīyüz söyleriz bānım her zamān
Ca‘ ferīyem Ca‘ ferīyem Ca‘ ferī

Nazm-ı Âhîr

210

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Muştafâdan diñle imdi ‘ârif-i evrâdımı
Tâ ezelden ħubb-ı Ĥaydar urdular bünyâdımı
Gel berü gel Murtaẓâdan gör benim feryâdımı
Sevmişim cân [u] gönülden men imâm-ı Kâzımı
2. Şâh Ĥasan ħulķ-ı Rızâdan zâhir oldı her sıfât
Hem Ĥüseyn-i Kerbelâdan keşf olur envâr-ı zât
Nesl-i şâhı her ki sevdi görmedi hergîz memât
Sevmişim cân [u] gönülden men imâm-ı Kâzımı
3. Şâh ‘Ali Zeyne’l-‘abâdır cânımız cânânımız
Hem Muhammed Bâķır-ı Ca‘ferdurur bürhânımız
Virmişüz âl-i ‘Aliye cândurur ķurbanımız
Sevmişim cân [u] gönülden men imâm-ı Kâzımı
4. Şâh ‘Ali Musâ Rızâdır kıble-gâh-ı mü’minân
Şâh Taķı bâ-Naķı zıkrım dilimde her zaman
Bular dostluğuna var oldı cümle cihân
Sevmişim cân [u] gönülden men imâm-ı Kâzımı
5. Vîrânî[yim] derdmendim medĥ-i şâhı söylerim
‘Askerî hem Mehdî-i püşt [ü] penâhı söylerim
Ėayrıdan el çekmişim pâdişâhı söylerim
Sevmişim cân [u] gönülden men imâm-ı Kâzımı

Nazm-ı Âhır

211

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Ol Muḥammed Muṣṭafâdır faḡr u faḡru’llāhımız
Hem ‘Aliyyü’l-Murtaẓâdır bā-i bismi’llāhımız
Bu sözi taṣdīḡ idüb oldı bizim hem-rāhımız
Biz Urum Abdālīyuz Mūsā Rızâdır şāhımız
2. Şāh Hasan ḡulḡ-ı Rızâdır dilde zikru’llāhımız
Şāh Hüseyin-i Kerbelâdır bize beytu’llāhımız
71a Şāh ‘Ali Zeyne’l-‘abâdır ‘ayn-ı zātu’llāhımız
Biz Urum Abdālīyuz Mūsā Rızâdır şāhımız
3. Ol Muhammed Bāḡır-ı Ca‘fer imām-ı rāhımız
Kāẓım-ı Şāh-ı Taḡîdir dilde illa’llāhımız
Hem Naḡīye baş koyuben vardır eyva’llāhımız
Biz Urum Abdālīyuz Mūsā Rızâdır şāhımız
4. ‘Askerîdir tefsîr-i nuṡḡ-ı kelāmu’llāhımız
Mehdî-i şāḡib-zamāndır uş ḡayātu’llāhımız
Geçmişüz faḡr-ı fenāyı gör şıfātu’llāhımız
Biz Urum Abdālīyuz Mūsā Rızâdır şāhımız
5. Ey Vîrānî toḡdı çünkim gün gibi ol māhımız
Āşikār oldı güneş tek Ḥaḡ veliyyu’llāhımız
Rûz-ı şeb nûr-ı cemālîñ şāh-ı şeyu’llāhımız
Biz Urum Abdālīyuz Mūsā Rızâdır şāhımız

Nazm-ı Âhîr

212

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Diñle imdi Muştafâ meddâhıym ey şehriyâr
Bil baña kısmet idübdür tâ-ezel perverdigâr
Murtaẓânıñ bendesiyim yok dilimde dañi kâr
Şâh Muhammed Taķıdır tâcı serimde şâh-vâr
2. Şâh Hasan hulk-ı Rızâdır gözüme rüşen didâr
Şâh Hüseyin-i Kerbelâdır pâdişâhım âşikâr
Şâh ‘Ali Zeyne’l-‘ abâdır bülbülüm men gül-‘ izâr
Şâh Muhammed Taķıdır tâcı serimde şâh-vâr
3. Şâh Muḥammed Bâķır nuṭṭum dilimde ber-ķarâr
Şâh İmâm-ı Ca‘ ferî Kâzım velî yok bende âr
Şâhbâzım söylerim sırrı ene’l-ḥaķ zâr zâr
Şâh Muhammed Taķıdır tâcı serimde şâh-vâr
4. Şâh ‘Ali Mûsâ Rızâdır kıble-gâh-ı mûr-ı mâr
Şâh Naķıdendir benim cismim binâsı her ne var
Şâh İmâm-ı ‘ Askerî hem Mehdî ol şeh-süvâr
Şâh Muhammed Taķıdır tâcı serimde şâh-vâr
5. Men Vîrân Abdâl faķîrim cismim olsa şad-hezâr
‘ Âşıkım didâr-ı yârım eylemişim ihtiyâr
Lâ fetâ illâ ‘Ali lā seyfe illâ Zü’l-fıķâr
Şâh Muhammed Taķıdır tâcı serimde şâh-vâr

Nazm-ı Âhir

213

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Yâ Muhammed Muştafâ [vü] yâ ‘Aliyye’l-Murtażâ
Sâcidim uş secde-gâhım tâ ezel âl-i ‘abâ
Söylerim dâim Yezîdîñ cânına lâ‘ net sezâ
Nûn Nakîden bulmuşum men derdime ‘ayn-ı şifâ

2. Şâh Hasan şâh Rızâ şâh Hüseyin-i Kerbelâ
Hem ‘Ali Zeyne’l-‘abâya cânımı virdim bahâ

72b

Kim sa‘âdet hâk-i cismim ola evlâda fedâ
Nûn Nakîden bulmuşum men derdime ‘ayn-ı şifâ

3. Bâkır-ı Ca‘fer degil mi nûr-ı kadîm-i Kibriyâ
Zâhidâ inkâra düşme bunı zîkr it dâimâ
Tesbîhinde virdiñ olsun Mûsâ Kâzım [u] Rızâ
Nûn Nakîden bulmuşum men derdime ‘ayn-ı şifâ

4. Şâh Taķidir ‘Askerî hem Mehdî-i şâhib-livâ
Söylerim dilde müdâmî yâ ‘Ali yâ İlyâ
Murtażadan virilübdür kısmetim uş baña
Nûn Nakîden bulmuşum men derdime ‘ayn-ı şifâ

5. Vîrânî hâk-pâ-yı enbiyâ vü evliyâ
İsterim âl-i nebîden irişe lutf [u] ‘atâ
Söylerim illâ ‘Ali medhîn dilimde dâimâ
Nûn Nakîden bulmuşum men derdime ‘ayn-ı şifâ

Nazm-ı Âhîr

214

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Yā Muḥammed Muṣṭafā yā dīnim īmānım benim
Yā ‘Aliyye’l-Murtaẓā yā ṣāh-ı merdānım benim
Kalmadı dār-ı cihānda zerre gümānım benim
‘Askerīdir gönlümün tahtında sulṭānım benim
2. Yā Ḥasan ḥulḳ-ı Rızā yā mīr-i Ḳur’ānım benim
Yā Ḥüseyn-i Kerbelā yā merd-i meydānım benim
Yā [imam] Zeyne’l-‘abā yā dilde destānım benim
‘Askerīdir gönlümün tahtında sulṭānım benim
3. Yā Īmām-ı Bākırı yā derde dermānım benim
Yā Īmām-ı Ca‘feri yā faẓl-ı Yezdānım benim
Yā imām-ı Kāẓım-ı nūr-ı Raḥmānım benim
‘Askerīdir gönlümün tahtında sulṭānım benim
4. Yā ‘Ali Mūsā Rızā yā cān [u] cānānım benim
Yā Taḳī [vü] bā-Naḳī ṣāh-ı ‘irfānım benim
Yā Muḥammed Mehdī-i yā māh-ı tābānım benim
‘Askerīdir gönlümün tahtında sulṭānım benim
5. Yā ‘Ali yā İlyā yā Ṣāh-ı Vīrānım benim
Yā ‘Ali yā İlyā yā günden ‘ayānım benim
Yā bu dem bünyād olubdur cism-i vīrānım benim
‘Askerīdir gönlümün tahtında sulṭānım benim

Nazm-ı Âhîr

215

Fā 'i lā tūn Fā 'i lā tūn Fā 'i lā tūn Fā 'i lūn

1. Yā Muḥammed Muṣṭafā yā ḥatm-ı şāh-ı mürselīn
Yā 'Aliyye'l-Murtaẓā yā şāh-ı ḥayrū'l-mü'minīn
Yā erenler serveri yā şāh-ı sultān-ı zemīn
Mehdī-i şāhib-zamāndır evvelīn [ü] āhīrīn

2. Yā Ḥasan ḥulḳ-ı Rızā yā sensin şehā nūr-güzīn
Yā Ḥüseyn-i Kerbelā vü [ya] şefī' u'l-müzniḃīn
Yā 'Ali Zeyne'l-'abā yā raḥmeten li'l-'ālemīn
Mehdī-i şāhib-zamāndır evvelīn [ü] āhīrīn

72a

3. Yā Muḥammed Bāḳırī yā ṭayyibāt [u] ṭāhīrīn
Yā imām-ı Ca'feri hem bāṭını hem zāhīrīn
Yā imām-ı Kāẓımī hem kıble-gāh-ı heştümīn
Mehdī-i şāhib-zamāndır evvelīn [ü] āhīrīn
4. Yā Taḳī vü bā-Naḳī yā her dü-serā üzre emīn
Yā Ḥasan yā 'Askerī yā şāh-ı Ḳur'ān-ı mübīn
Yā imām-ı çārdeh-i ma'şūmīn-i pāk-i dīn
Mehdī-i şāhib-zamāndır evvelīn [ü] āhīrīn
5. Yā bī-ḥaḳḳı āl-i evlādīñ ḥaḳı pendīñ hemīn
Bu Vīrānī derd-mendi eylesin şāha yaḳīn
Luṭf idüb itme şimālī eyle gel ehl-i yemīn
Mehdī-i şāhib-zamāndır evvelīn [ü] āhīrīn

Nazm-ı Âhîr

216

Fâ ‘i lâ tûn Fâ ‘i lâ tûn Fâ ‘i lûn

1. Kible-gâhımdır Muhammed Muştafâ
Secde-gâhım ‘Aliyyü’l-Murtażâ
Cân [u] başı men ‘Aliye virmişim
Yoluna kırbân olursam câna şafâ
2. Kible-gâhımdır Hasan Şâhım Hasan
Secde-gâhımdır Hüseyin-i Kerbelâ
Men Hüseynîyem Yezîde la‘ netim var
Dur her dem-be-dem la‘ net sezâ
3. Kible-gâhımdır ‘Ali [vü] ‘Âbidîn
Secde-gâhım Bâkır-ı Hâk reh-nümâ
Reh-nümâ-yı ehl-i beyti bilmeyen
Bil aña nâr-ı cehennem oldu gayyâ
4. Kible-gâhımdır İmâm-ı Ca‘ferî
Secde-gâhım Kâzım [u] Mûsâ Rızâ
Bil bular nûr-ı Hudâ nedir şehâ
Hâk bilüb sen buları olma cüdâ
5. Kible-gâhımdır imâm-ı heştümîn
Secde-gâhımdır Taķî hayyü’l-beķâ
Sen beķâ olmaķ dilerseñ t̄alibâ
İste evlâd-ı ‘Aliden ilticâ
6. Kible-gâhımdır ‘Ali Şâh-ı Naķî
Secde-gâhım ‘Askerî rabbü’l-‘alâ
Uş baña rabbü’l ‘alâdandır hemîn
Medḥ-i şâh söylerim dilde dâimâ

7. Kıble-gāhım Mehdī-i devrān-ı dīn
Secde-gāhımdır ‘Aliyyü’l-İlyā
Yā ‘Ali sensin Vīrānī dervīşin
Dü-cihānda maḳşūduñ eyle ‘aṭā

73b

On iki imāmın hürmet-i ḥaḳ-ıçün
‘Aşḳına şāhım mürüvvet dāimā

Nazm-ı Âhır

217

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Dilberā aḳşā murādım sen şehā olmaḳ yaḳın
Diledim ide müyesser baña rabbü’l-‘ālemīn
2. Yā Muhammed yā ‘Ali yā şāh-ı cümle evliyā
Yā Ḥasan birle Ḥüseyn yā İmām-ı ‘Ābidīn
3. Yā Muhammed Bākır yā Ca‘fer-i faẓl-ı Ḥudā
Yā imām-ı Kāzımı yā kıble-gāh-ı heştümīn
4. Yā Taḳıyyi bā-Naḳī yā şāh-ı serser-i ‘Askerī
Yā Muhammed Mehdī yā evvelīn ü āḫirīn
5. Yā murādım maḳşūdum sensin eyā şāḫib-‘aṭā
Yā ‘Ali yā ‘Aliyā yā secde-gāh-ı mü’minīn
6. Yā Ḥakīm [ü] yā ‘Alīm [ü] yā Ḳadīm [ü] lem-yezel
Yā ‘Aliyye’l-Murtaẓā yā mīr-i Ḳur’ān-ı mübīn
7. Bu Vīrān Abdāl fāḳīr eyler niyāzı ‘aşıḳlara
İdeler añladığımca bir du‘ā gülbeng hemīn

Nazm-ı Âhir

218

Fâ ‘i lâ tün Fâ ‘i lâ tün Fâ ‘i lâ tün Fâ ‘i lün

1. Biz Urum Abdâliyuz zâhid Hudâmızdır ‘Ali
Hayy [u] Kayyüm ile nûr-ı beğâmızdır ‘Ali
2. Evvel [ü] âhir ‘Alidir nokta-i ferd-i ehad
İbtidâdır intihâdır intihâmızdır ‘Ali
3. Aḥmed [ü] Haydar Hasan şâh-ı Hüseyn haḳ-ıçün
Cümle cisme cân olan Zeyne’l-‘abâmızdır ‘Ali
4. Bâkır-ı Ca‘fer imâmım her sâ‘at bir mâh-râ
Mūsâ-yı Kâzım haḳîkat reh-nümâmızdır ‘Ali
5. Şâh ‘Ali Mūsâ Rızâ heşt-i haṭṭ-ı vech-i Âdem
Fehm ken ey merd-i Haḳ sırr-ı istivâmızdır ‘Ali
6. Hem Taḳiyyi bâ-Naḳî mîr-i ost her dü-serâst
‘Askerî hem Mehdî-i şâhib-livâmızdır ‘Ali
7. Ey Virânî cümle eşyânın gelen rûḥ-ı demi
Rûḥ-ı kuds ‘İsâ nefes şavt [u] şadâmızdır ‘Ali

Nazm-ı Âhir

219

Fâ ‘i lâ tün Fâ ‘i lâ tün Fâ ‘i lâ tün Fâ ‘i lün

1. *Lâ-fetâ illâ ‘Alidir vird [ü] zikrim her zamân*
Lâ-fetâ illâ ‘Alidir şâhımız merdânımız
2. *Lâ-fetâ illâ ‘Alidir faẓl-ı Haḳ Yezdânımız*
Lâ-fetâ illâ ‘Alidir dilde hoş mihmânımız

3. *Lā-fetā illā* ‘Alidir server-i Rum Abdālān
Lā-fetā illā ‘Alidir rāhımız erkānımız
4. *Lā-fetā illā* ‘Alidir nūr-ı ‘ayn-ı Kibriyā
Lā-fetā illā ‘Alidir şūret-i Raḥmānımız
5. *Lā-fetā illā* ‘Alidir evliyā [vü] enbiyā
Lā-fetā illā ‘Alidir nāṭıķ-ı K̲ur’ānımız
6. *Lā-fetā illā* ‘Alidir āl-i evlād-ı ‘Ali
Lā-fetā illā ‘Alidir bil gönüllerde sulṭān
7. *Lā-fetā illā* ‘Alidir ol ‘Alidir kim ‘Ali
Lā-fetā illā ‘Alidir cānımız cānānımız

73a

8. *Lā-fetā illā* ‘Alidir işte nuṭķı her nefes
Lā-fetā illā ‘Alidir defter-i dīvānımız
9. Ey Virān Abdāl dilinde *lā-fetā illā* ‘Ali
Lā-fetā illā ‘Alidir şıdķ-ile Sübhānımız

Nazm-ı Âḥir

220

Fā ‘i lā tün Fā ‘i lā tün Fā ‘i lā tün Fā ‘i lün

1. ‘Aşķ olsun ol Ḥaķ ḥabībī Muştafāya ‘aşķ olsun
‘Aşķ olsun ‘ālem penāhı Murtażāya ‘aşķ olsun
2. ‘Aşķ olsun nesl-i ‘Ali vü on iki şāhzādeye
‘Aşķ olsun zehr-i şehīd-i Kerbelāya ‘aşķ olsun

3. ‘Aşk olsun Zeyne’l-‘ abā vü hem Muḥammed Bākırın
‘Aşk olsun Ca‘fer-i şādık reh-nümāya ‘aşk olsun
4. ‘Aşk olsun Kāzım ‘Ali Mūsā Rızānıñ şānına
‘Aşk olsun şol gözlerim nūr-ı bekāya ‘aşk olsun
5. ‘Aşk olsun ey sırr-ı Aḥmed şāh Taḳıyyi bā-Naḳī
‘Aşk olsun şāh-ı cihān-ı bī-riyāya ‘aşk olsun
6. ‘Aşk olsun şāh Askerī geldik niyāza kıl meded
‘Aşk olsun ol Mehdī-i şāhib-livāya ‘aşk olsun
7. ‘Aşk olsun ey ḥācıyān [u] ğāziyān [u] bācıyān
‘Aşk olsun bir nūr-ı Ḥaḳ mīr-i gedāya ‘aşk olsun
8. ‘Aşk olsun ‘aşk Abdālān-ı Rūmiyān-ı kāmilān
‘Aşk olsun *lā-fetā illā ‘Ali* vü *hel etāya* ‘aşk olsun
9. ‘Aşk olsun Vīrānī söyle ‘ayn-ı cem ‘āşıklara
‘Aşk olsun cümle erenler evliyāya ‘aşk olsun

Nazm-ı Âḥir

221

Me fā ‘ī lün Me fā ‘ī lün Fe ‘ū lün

1. Gel ey ‘āşık nazar kıl Ḥaḳ cemāle
Neler yazmış hidāyet her vişāle
2. Dilerseñ göresin zātın mu‘ayyen
Beri bak elif ü be vü cim ü dāla
3. Gözüñ aç nokṭa-i vaḥdet her hāle
Karar itmiş bakar her şey ğabāle

4. Oluben şey-i vāhid cümle ‘ālem
‘ Aceb cāhil niçün düşdi melāle
5. Bu birlik menzilin her kim dilerse
Buluşmaz dünyāda ceng [ü] cidāle
6. Hemān nazm-ı başār ol rūḥ-ı dīde
Nazar eyler müdāmī Ḥaḳ cemāle
7. Cihāna zerrece dil her ki virdi
İrişmez külliden [ol dem] kemāle
8. O kim taḥt-ı ferāḡatda oturmuş
Risāletdir var elinde risāle
9. Kılur telḳīn-i dīn cümle[-i] nāsa
İder Ḥaḳ kılıçın ‘āma ḥavāle
10. O kim tutdı sözün şeh-süvārīn
İrer Ḥızır-ile bil āb-ı zülāle

74b

11. O kimdir ki işitmez nuṭḳ-ı Ḥaḳḳı
Meger irmişdurur ‘ömri zevāle
12. Ser-ā-ser fikrini virmişdurur ol
Cihānda ‘avret oḡlan mülk [ü] mālā
13. Didim dilber lebiñden buse virgil
Baña ḥışm eyleyüb geldi celāle
14. Didi lāyık degildir saña öpsem
Öpe aḡzıñ ṭolu altun piyāle

15. Didim öpmek seni bir nuṭḡuñ almak
Murādım budurur irmek mişāle
16. Mişāli nuṭḡ-ı Raḥmān-ı İlāhī
Ḥavāşıl oldu yüzüñden ḥaṭṭ-ı ḥāle
17. Vīrānī görücek sen māh-ı rūyı
Ḳabāsın terk idüb uş girdi şāle

Nazm-ı Âḥir

222

Me fā ‘ī lün Me fā ‘ī lün Me fā ‘ī lün Me fā ‘ī lün

1. Te‘ āla’llāh yüzüñ naḡş-ı beyānı ibtidādandır
Ki anıñ remzini bilmek Muḥammed Muştafādandır
2. Gelür ḥaṭṭ-ı ḥuṭūtuñdan yazılmış sırr-ı Raḥmān[ī]
Bināsı evvel [ü] āḥir ‘ Aliyyü’l-Murtażādandır
3. Çelikmiş ḥaṭṭ-ı tuḡrāyı görüñ fī şüret-i insān
Ne naḡşıdır ne ḡudretdir Ḥasan ḥulḡ-ı Rızādandır
4. Ne ḡamdır cān [u] başı virmek yolunda āl-i evlādıñ
Şehīd olmaḡda maḡşūdum Ḥüseyn-i Kerbelādandır
5. Vişāl-i ḥazret-i şāha murādım vāşıl olmaḡdır
Faḡiriñ derdine dermān ‘ Ali Zeyne’l-‘ abādandır
6. Bu zātıñ şerḡini bilmek baña *nahnü ḡasemnādan*
Muḥammed Bāḡır-ı Ca‘ fer imām-ı reh-nümādandır
7. Vücūdum şehrine şāhım imām-ı Mūsā-yı Kāzım
Gelür eyler bunu ta‘ līm ‘ Ali Mūsā Rızādandır

8. Taķī şehd [ü] şeker nuţķum ider medķini Ėaydardan
Ki vaşķ-ı sırr-ı esmāı Naķī ol pīşvādandır
9. Ėasanü'l-‘ Askerī Meħdī koyar nuţķ-ı dehānından
Çeper si vü dü şu ‘ Asker gelür ‘ arş-ı semādandır
10. Dem-ā-dem vaşķ-ı rūķumdan gelür feyz-i cemālu’llāh
İrişdi luţķ [u] iķsān baňa fażl-ı Ėudādandır
11. Vīrān Abdāl yūri cāndan olıķör bendesi şāhın
Geçer cürm-i günāhından kerem şāh evliyādandır

Nazm-ı Âķir

223

Me fā ‘ī lün Me fā ‘ī lün Me fā ‘ī lün Me fā ‘ī lün

1. Beyān-ı levķ-i meħfūzuñ tılısmı Murtażādandır
Ki bu levķ üzre beş vaktiñ bināı Muştafādandır
 2. Kılur ‘ ārif bu beş vakti kimesne vāķıf olmaz hiç
Bu Ėalkıñ ta‘ na taşı baňa tā ibtidādandır
 3. Urum Abdālıyuz cānā severdik āl-i evlādı
Yezīdiñ ķahrı luţķ oldu bu ķısmet Kerbelādandır
 4. Gör imdi zāhidi kelb-i gözi kördür yolun görmez
Ürür itler geçer kervān gelür bu ses Ėudādandır
- 74a**
5. Şanasıñ münķiriñ cism-i ‘ aynında bir tāmū
Çalınur nāķus her dem öter çünkü kilisādandır
 6. Gelüb ķul olmayan şāh bilmez zātını taķķīķ
Ki her ki bilmedi zātın anıñ soñı cefādandır

7. Virān Abdāl diler itsün ‘Ali rāhında cān kurbān
Murādım budur bi’llāh kerem ol bī-riyādandır

Nazm-ı Âhîr

224

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Yā ‘Ali yā İlyā yā ebū’l-Ḥaḡ yā ebū’t-turāb
Yā ‘Ali yā İlyā yā ḡāk [u] bād [u] nār [u] āb
2. Yā ‘Ali yā İlyā yā cümle cismiñ cānısıñ
Yā ‘Ali yā İlyā yā ma‘nī-i uş dört kitāb
3. Yā ‘Ali yā İlyā yā ḡaṭṭ-ı zātūñ sırrını
Yā ‘Ali yā İlyā yā kim virir andan ḡesāb
4. Yā ‘Ali yā İlyā yā külli eşyā vaşfiñı
Yā ‘Ali yā İlyā yā vird ider gökde seḡāb
5. Yā ‘Ali yā İlyā yā kim ki gördi zātūñı
Yā ‘Ali yā İlyā yā mest olur mest-i ḡarāb
6. Yā ‘Ali yā İlyā yā bu Virānī dervīşin
Yā ‘Ali yā İlyā yā şıdḡ-ı göñülde cevāb
7. Yā ‘Ali yā İlyā yā senden özge görmedim
Yā ‘Ali yā İlyā va’llāhu ‘ā‘lem bi’ş-şevāb

Nazm-ı Âhîr

225

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Yā ‘Ali yā İlyā yā şāḡ-ı sultānım ‘Ali
Yā ‘Ali yā İlyā yā faẓl-ı Yezdānım ‘Ali

2. Yā ‘Ali yā İlyā yā gözlerim nûrî benim
Yā ‘Ali yā İlyā yā cāna cānānım ‘Ali
3. Yā ‘Ali yā İlyā yā Ḥayy [u] Ḳayyūm [u] Ḳadīm
Yā ‘Ali yā İlyā yā māhiyānım ‘Ali
4. Yā ‘Ali yā İlyā yā keşf-i sırrı *men ‘aref*
Yā ‘Ali yā İlyā yā vech-i Ḳur’ānım ‘Ali
5. Yā ‘Ali yā İlyā yā *bismi’l-lāhi’r-raḥmān’ir-raḥīm*
Yā ‘Ali yā İlyā yā sırr-ı Sübhānım ‘Ali
6. Yā ‘Ali yā İlyā yā enbiyā [vü] evliyā
Yā ‘Ali yā İlyā yā dīnim imānım ‘Ali
7. Yā ‘Ali yā İlyā yā bu Vīrān Abdāl senin
Yā ‘Ali yā İlyā yā kıl meded cānım ‘Ali

Nazm-ı Âhır

226

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Ey muvaḥḥid Hādī-i rāh-ı Ḥudāya reh-nümā
Muştafādır Murtaẓādır Muştafādır Murtaẓā
2. ‘Ālimü’l-ğaybıñ şıfāt-ı ümmühāt-ı kâināt
Birisi ḥayrū’n-niṣādır birisi faḥrū’n-niṣā
3. Ol iki nūr-ı velāyet maḳbūlīn-i cān [u] dil
Birisi zehr-i şehīd [ü] birisi[dir] Kerbelā
4. Birisi yetmiş iki pāre olub buldı beḳā
Birisi Bāḳır imām-ı sırr-ı naḳd-ı enbiyā

75b

5. Birisi Ca‘ ferdir anıñ şādık-ı fazl-ı Kerīm
‘ Ālem-i ‘ ilm-i vücūdı vākıf-ı her dü-serā
6. Birisi Kāzım ‘ Ali Mūsā Rızādır birisi
Birisi göñlümde sulţān biri gözümde ziyā
7. Bu biri Şāh-ı Taķīdir bu biri şāh-ı Naķī
Biri zıkrım biri fikrim söylerim medḥ [ü] şenā
8. Biri ‘ Askerī biri Mehdi-i şāḥib āḥir zamān
Biri nuṭkumdur kelāmım biri gūşumda şadā
9. Vīrānī Abdāl buları bir yerinden söyledi
Cümlesi bir nūr-ı Ḥaķdır bunlara cān fedā

Nazm-ı Âḥir

227

Me fā ‘ī lün Me fā ‘ī lün Me fā ‘ī lün Me fā ‘ī lün

1. Muḥabbetdir eyā mü ’min beyān-ı bā-i bismi’llāh
Muḥabbetdir ki fetḥ oldı ser-ā-ser bāb-ı ilmu’llāh
2. Muḥabbet genc-i maḥfīdir göñül mülkünde pinhānī
Muḥabbet bilmeyen bilmez nedir bu *küntü kenzu’llāh*
3. Muḥabbet şanma sen anı kopar şehvet şifātından
Muḥabbet oldurur ‘ aşık be-küllü rāh-ı Ḥaķqu’llāh
4. Muḥabbet rāhına münkir qādem başmaķ revā olmaz
Muḥabbet nūş iden bildi nedir āb-ı ḥayāt’ullāh
5. Muḥabbet cāmi‘ -i cemdir fenā-i faḥr-ı mülkünde
Muḥabbetden hidāyetdir hidāyet ol veliyyu’llāh

6. Muḥabbet cāmesin giy kim gide geçer ḥased senden
Muḥabbetle ‘ayān oldu şıfāt-ı ḥaṭṭ-ı zātu’llāh
7. Muḥabbetle Virān Abdāl gönül tahtında bu şāhı
Koyubdur dem-be-dem söyler muḥabbet dilde zikru’llāh

Nazm-ı Âḥir

228

Me fā ‘ī lün Me fā ‘ī lün Fe ‘ū lün

1. ‘Alidir ‘ālemiñ māh-ı müniri
‘Alidir men faḳīriñ dest-giri
42. ‘Alidir gönümün tahtında şulṭān
‘Alidir başımıñ tāk-ı seriri
43. ‘Alidir vird [ü] zikrim dilde dāim
‘Alidir fikrimiñ her dem zāmiri
44. ‘Alidir pādişāh men ḡulāmım
‘Alidur[ur] efendim men esiri
45. ‘Alidir nokṭa-i nūnū’l-ḳalem uş
‘Alidir bilmişim ‘ilm-i şaḡiri
46. ‘Alidir uş ḥurūf-ı sırr-ı esmā
‘Alidir aṇladım ebced-i kebiri
47. ‘Alidir ‘ārifñ nuṭḳunda her dem
‘Alidir *kün fe-kāmñ* şāh-ı miri

48. ‘Alidir Bu Vîrân Abdâl ġarîbiñ
Serinde ‘aķıl [u] hem ‘aşķ-ı başîri

Nazm-ı Âķir

229

75a

Fā ‘i lā tûn Fā ‘i lā tûn Fā ‘i lā tûn Fā ‘i lûn

1. Şükr [ü] minnet kim bugün sulţān olan cānlardanuz
Şıdk-ile abdāl olub ĥayrān olan cānlardanuz
2. Geçmişüz tâc-ı ķabānıñ şöhretinden külliyyen
Nefsimiz idrāk idüb ‘irfān olan cānlardanuz
3. Virmişüz ā-i ‘Aliniñ yoluna cānla başın
‘Aşķ-ile biz bende-i merdān olan cānlardanuz
4. Añladuķ bildük rumûz-ı ‘*allemē’l-esmāyız*
Fî vü dād [u] lām Hāķ Yezdān olan cānlardanuz
5. ‘Ayn [u] şın [u] ķāfa baķduķ anda gördük yārimiz
Tekkeye ġāh ‘aşķa biz mihmān olan cānlardanuz
6. Fehm idüb *min indihî* ilmü’l-kitābiñ sırrını
Men ‘arefle vāķıf-ı Raĥmān olan cānlardanuz
7. Ey Vîrānî ma‘den-i ‘ilm-i İlāhî sendedir
Dārimız genc eyleyüb vîrān olan cānlardanuz

Nazm-ı Âhîr

230

Fâ ‘i lâ tûn Fâ ‘i lâ tûn Fâ ‘i lâ tûn Fâ ‘i lûn

1. Bende-i âl-i ‘Ali olan cihânda âşikâr
Şâh-ı merdân-ı ‘Ali oldu aña perverdigâr
2. ‘Âşık-ı şâdık olub eyler tevvelâ yâ ‘Ali
Yezîde la‘net ider kimse idemez aña kâr
3. Dünyeye baş egmedi her kim ‘Aliye bendedir
Raht [u] baht [u] tâc [u] tahtı eyledi ol târumâr
4. Şıdk-ile *belâ* diyen ben dönmez *belâ*dan âkıbet
İtseler anı muhakkağ ‘âlem-i seng-şâr
5. Kim ‘Ali evlâdına haqqe’l-yakîn bend olmadı
Görmedi dîdâr-ı vahdet menzil-i gayyâ-yı nâr
6. On iki nûr-ı imâma her kim ikrâr eyledi
Bir palâs itdi cihânda dünyalığı ihtiyâr
7. Bu Vîrânî maşşûdun şâh-ı velîden istedi
Gayriya baş egmedi oldu ‘Aliye Zü’l-fikâr

Nazm-ı Âhîr

231

Fâ ‘i lâ tûn Fâ ‘i lâ tûn Fâ ‘i lâ tûn Fâ ‘i lûn

1. Âteş-i şem‘e düşelden Muştafânîñ ‘aşkına
Yanmışım pervâne-veş çün ‘Aliyyü’l-Murtażânîñ ‘aşkına
2. Pârelerlerse vücûdum hırkasın teslîm idem
Şâh Hasan şâhım Hüseyin-i Kerbelânîñ ‘aşkına

3. Dünya vü uqbā benim ‘aynıma gelmez zerrece
Virmişim bi’llāh imāmım Zeyne’l-‘abānıñ ‘aşkına
4. Kim ki düşdi cemālīñ ‘aşkına cāndan geçer
Bākır-ı şādık imām-ı reh-mümānıñ ‘aşkına
5. Ana ata kavm [ü] kardāş fikrini dilden getir
Mūsā-yı Kāzım ‘Ali Mūsā Rızānıñ ‘aşkına
6. Vārılığın terk eyle cāndan istegil ‘ömr-i bekā
Şāh Taķī vü bā-Naķī nūr-ı Hudānıñ ‘aşkına
7. İsterim nūr-ı cemālīñ yā ‘Ali senden meded
‘Askerī [vü] Mehdī-i şāhib-livānıñ ‘aşkına
8. Pür-günāhım yā ‘Ali itgil günāhımla kabūl
Çārdeh-i ma‘şūm-i pāk āl-i ‘abānıñ ‘aşkına
9. Ey Virānī şāh-ı merdānıñ cemālin iste kim
Enbiyā [vü] evliyādan evliyānıñ ‘aşkına

76b

Nazm-ı Âhîr

232

Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lūn

1. Vech-i dilde görmüşüm Hāk şüretin Raḥmānıyım
Pāk-bāzım pāk-bāzım şāf-ı dil Sübhānıyım
2. Cān [u] dilden sevmişim āl-i ‘Aliyi vā‘ izā
Ḥazret-i şāhıñ ḥaķīkat emriniñ fermānıyım
3. Kılmışım āl-i ‘Aliye men tevellā şıdķ-ile
On iki sırr-ı velīniñ bābınıñ derbānıyım

4. Eylerim dāim teberrā düşmenine Ḥaydarıñ
Bende-i āl-i ‘abāyım düşmen-i Mervānıyım
5. Pür-günāhım hem günāhım yokdurur bir zerrece
‘Abd-i ‘āşīyım ‘aceb her bir dīnīñ imānıyım
6. Cāhilim cehlim okuram ‘alleme’l-esmā[yı] men
Şūret-i ādemde ḥarf ḥarf fażl-ı Ḥaḳ Yezdānıyım
7. Rū-yı insānım velākin ṭab‘-ı ḥayvānım hemān
Ādemim ādemdir ādem çeşme-i ḥayvānıyım
8. Fā‘ ilem mef‘ ūlam şūret gösteribdir āb [u] gil
Çār-‘ anaşırdan mürekkeb müfredātīñ kānıyım
9. Ḥānedān-ı Muştafā vü Murtażānıñ rāhına
Bendesiyım olmuşum men ism-ile Vırānıyım

Nazm-ı Âhır

233

Mef‘ ū lü Me fā ‘ î lü Me fā ‘ î lü Fe ‘ ū lün

1. Gel gel beri gel isteyelim‘ aşḳ-ile vaḥdet
Gel terk idelim benligimiz olmaya keşret
2. Gel gel beri gel keşret[i] ḳo benligi terk it
Cān [u] dil-ile eyleyelim biz bize ‘izzet
3. Gel gel beri gel diler-iseñ cān [u] gönül den
Şoñ demde saña gösterevüz luṭf-ile ḥazret

4. Gel gel beri gel bende-iseñ āl-i ‘ Aliye
Gel ser virelim yolumuza el vire gurbet
5. Gel gel beri gel ten göz-ile eyle yek nazar
Dört göz açıla dört kapuda iriše himmet
6. Gel gel beri gel al haberi kavı-i ‘ Aliden
Tā ki adına jeng-i diliñ kalmaya şirket
7. Gel gel beri gel ‘ aşık-iseñ Hāk bu cemāle
Açgıl gözüñ çekmeyesin derd-ile zahmet
8. Gel gel beri gel istek-ilen cümle edenler
Birdir bire bak birlik-ile eyleye şefkat
9. Gel gel beri gel derviş-iseñ Vīrān Abdāl
Miskinlik-ile gözle bāb-ı mürüvvet

Nazm-ı Âhır

234

Me fā ‘ī lūn Me fā ‘ī lūn Fe ‘ū lūn

1. Hudā vü Muştafānıñ bendesiyim
‘ Aliyyü’l-Murtazānıñ bendesiyim
2. Hasandır hüsn içinde ferd-i yektā
Cemāl-i Kibriyānıñ bendesiyim
3. Ezelden ‘ abdiyim şāh-ı Hüseyniñ
Şehīd-i Kerbelānıñ bendesiyim
4. Gulām-ı āl-i evlādıñ gümānsız
‘ Ali Zeyne’l-‘ abānıñ bendesiyim

76a

5. Muḥammed Bāḳırın̄ yolunda cānım
Fedādır ḥānedān̄ bendesiyim
6. Ṭarīḳ-i Ca‘ ferī bāṭıl bilenler
Gel ey münkir ben an̄ bendesiyim
7. İmām-ı Kāzımın̄ cān-ile dilden
Muḥibbiyim o ḥān̄ bendesiyim
8. Yir [ü] gök yedi muṣṣaf ḥaḳḳ-içün
‘Ali Mūsā Rızān̄ bendesiyim
9. Taḳīdir dü-cihān̄ āfītābı
Men ol nūr-ı bekān̄ bendesiyim
10. Ḥaḳīrim sāilim bāb-ı Naḳīde
Bil ol ṣāḥib-‘aṭān̄ bendesiyim
11. İmām-ı ‘Askerīdir sırr-ı Ḥaydar
Ol Ḥayy-ı Cāvidān̄ bendesiyim
12. Dem-i evvel dem-i āḥirde Mehdī
Zuhūr ider ḥānedān̄ bendesiyim
13. Vīrānīyim dilimde evvel āḥir
Ḥudā birdir ki bān̄ bendesiyim

Nazm-ı Âhîr

235

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Tā ezeli bağladım ‘aşkıdan kemer
Anıñ-içün men gezerim derbeder
Daldı gönül bir deñize haddi yok
Aldı şadef zāhir idüb bir gevher
Açıldı dide-i zebān gördüñ mi sen
Toptoludur anıñ-ile baħr u ber
Zāhir ü bāṭın ola cümle şey
Ger hayāt [u] ger memāt [u] haşak-ter
Bende-iseñ sen ‘Aliye ṭālibā
Şaklamağıl šāh yoluna cānı ser
Güş idüben añlar-iseñ bu sözün
Andan alur bunca cesed nūr [u] fer
Günden ‘ayān oldurur ey derd-mend
Göremedi gerçi anı gör keser
Cümle cihān nūr-ı ‘Ali ser-be-ser
Söyledim uş añlar-iseñ bir haber
2. Bu haberi añlar-iseñ bī-kušūr
Sen olasın dünyāda vahdet huzūr
Ādem [ü] Şīt Nūḥ [u] Dāvud söyledi
Medḥ ‘Ali defter idübdür ol Zebūr
Tevrāt hem İncıl hem medḥ-i ad
Eyleyüben söyledi ğilmān [u] hūr
Cān-ile kim bende-iseñ Haydara
Çekmeye ser zaḥmeti mā fi’l-kubūr

Çākeri ol āl-i ‘Aliniñ bābınıñ
 Diler-iseñ içesin mā-i ṭuhūr
 Ṭut sözimi mü ’min-iseñ vāḥid ol
 Olmağıl sen ‘Aliden zerre hūr
 Aç kulağın gör ne şadā eyledim
 Çalınır diñler-iseñ işte şūr
 Cümle cihān nūr-ı ‘Ali ser-be-ser
 Söyledim uş añlar-iseñ bir ḥaber

3. Muştafā vü Murtaẓānıñ ümmeti
 Eylemedi ḥāriciye aṣlā minneti
 ‘Āşık-iseñ sen ‘Aliniñ āline
 Eyleye gör ḥāriciye sen la‘neti
 Şāh Ḥasan birle Ḥüseyn ‘aşkına
 Ḥāriciden umma şaḥın mürveti
 Āb [u] gili lā diyeniñ tā ezel
 Lā diyüben oldı binā ṭıyneti
 Tā ezeli eyleyen şāha ikrār
 Baş virüb kıomasın ol ğayreti
 Tā ezeli lem-yezeli didüğüm
 Bu dimemiş virme böyle fırsatı
 Gel beri gel fırsatı fevt itme kim
 Aç göziñi tā göresin ḥazreti
 Cümle cihān nūr-ı ‘Ali ser-be-ser
 Söyledim uş añlar-iseñ bir ḥaber

4. Zeyne’l-‘abā çünki bize oldı zāt
 Nām-ı ‘Ali gördüñ anı her şıfāt
 Bākırımız mezhebimiz Ca‘feri
 İşte delil āyet-ile beyyināt
 Tanımışuz *men* ‘arefñ sırrını

Hāk [u] bād [u] nār [u] āb-ı müfredāt
Rūz-ı ezel maḥfī idi cümle şey
Geldi bize kıldı zāhir şeş cihāt
Naḫş idüben yazdı yüzüñ ḥaṭṭına
On yedi ḥarf vaḥy-i Ḥudā mümkünāt
Bende olub Ḥaydara bil bu sırrı
Diler-iseñ içesin āb-ı ḥayāt
Şāh-ı velī ya‘nī ‘Ali destini
Tutdı karar eyleyüben kâināt
Cümle cihān nūr-ı ‘Ali ser-be-ser
Söyledim uş añlar-iseñ bir ḥaber

5. Pendi gūş it ‘āşık-iseñ yeme ğam
İbn-i vakt ol aç göziñi dem-be-dem
Bağla özüñ Kāzıma ey merd-i Ḥaḫ
Çekmeyesin rūz-ı maḥşerde elem
Mūsā Rızā pādişāh-ı dü-cihān
Çekdi yüzüñ levḥine o şad kalem
Mülk-i cihān mālکیدir çün Taḫī
Ḥüküm anıñ defter anıñ uş raḫam

77a

Sen seni bil tā bilesin Rabbiñi
Ādemī ol Ādemi bil ey dedem
Şādık olub sıdık-ile sen bağla bil
Gel ‘Aliye ḥāriciye tutma sem
Bil ‘Alidir uş muḥīṭ-i külli şey
Tā içesin sen ‘Aliden cām-ı Cem
Cümle cihān nūr-ı ‘Ali ser-be-ser
Söyledim uş añlar-iseñ bir ḥaber

6. Terk ide gör cān [u] seri ‘aşk-ile
Gitme geri gel ileri ‘aşk-ile

Göresine gir ki tecrîd-ḥāneniñ
Puht olub kayna eri ‘aşk-ile
Şāh Taḫīniñ çākeri ol gir yola
Şādık olub gel ki beri ‘aşk-ile
Askerīdir āl-i ‘Ali rāhına
Çıkdı Nesīmden deri ‘aşk-ile
Gezme teḥi dūnyāda ey cān-ı men
Āh idüben sende yūri ‘aşk-ile
‘Āşık olan dost yoluna şübhesiz
Cān [u] teni cümle varı ‘aşk-ile
Dost ‘Alidir ki tutar zāhidā
‘İlmi vü gögi [vü] yeri ‘aşk-ile
Cümle cihān nūr-ı ‘Ali ser-be-ser
Söyledim uş añlar-iseñ bir haber

7. Çağırırım şām [u] seḥer yā ‘Ali
Şām u seḥer şems [ü] kamer yā ‘Ali
Kullarıña kıl keremi yā İmām
Luṭfuñ-ile eyle naẓar yā ‘Ali
Çekseñ gerek Meḥdī-i şāḥib-zamān
Ḥāricīye tiğ [ü] teber yā ‘Ali
Kim ki seniñ bendeñ olur yā ‘Ali
Eylemez ol ḥavf-i Hızır yā ‘Ali
Her ki saña bende vü bend olmadı
Lāyık aña cāh-ı saḫar yā ‘Ali
Ol ki bunı böyle yaḫīn görmedi
Sen müeşşir cümle eşer yā ‘Ali
Bende-i āliñdurur eyle qabūl
Bu Vīrānī ḥasta aḫḫar yā ‘Ali
Cümle cihān nūr-ı ‘Ali ser-be-ser
Söyledim uş añlar-iseñ bir haber

Nazm-1 Âhîr

236

Mef' ū lū Me fā' ī lū Me fā' ī lū Fe' ū lūn

1. Bil cān-ı cihān esedu'llāh 'Alidir
Hem 'ayn-ı 'ayān esedu'llāh 'Alidir
Hem kevn [ü] mekān esedu'llāh 'Alidir
Hem dürr-ile kān esedu'llāh 'Alidir
Hem dilde beyān esedu'llāh 'Alidir
Hem rūḥ-ı insān esedu'llāh 'Alidir

78b

Hem delīl [ü] bürhān esedu'llāh 'Alidir
Hem 'āleme sulṭān esedu'llāh 'Alidir
Hem dīn-ile īmān esedu'llāh 'Alidir
Hem dertlere dermān esedu'llāh 'Alidir
Hem āyet-i Qur'ān esedu'llāh 'Alidir
Hem defter [ü] dīvān esedu'llāh 'Alidir
Şüret-i Raḥmān esedu'llāh 'Alidir
Hem şāh-ı merdān esedu'llāh 'Alidir
Ya'nī ki 'Ali veliyyu'llāh
Ġayrı dimege şāhidim Allāhdır

2. Hem şāh-ı velāyet esedu'llāhdır
Hem nūr-ı hidāyet esedu'llāhdır
Hem bil yedi āyet esedu'llāhdır
Hem tāc-ı sa'ādet esedu'llāhdır
Hem 'ayn-ı 'ināyet esedu'llāhdır
Hem baḥr-ı kerāmet esedu'llāhdır
Hem dilde rivāyet esedu'llāhdır
Hem sırr-ı emānet esedu'llāhdır
Hem 'ilme nihāyet esedu'llāhdır
Hem keşf-i kifāyet esedu'llāhdır

Hem rāz-ı riyāzet esedu'llāhdır
Hem kâf-ı kanā' at esedu'llāhdır
Hem fakr-ı ferāğat esedu'llāhdır
Ya' nî ki ' Ali veliyyu'llāh
Ġayrı dimege şāhidim Allāhdır

3. Hem şāh-ı şerî' at esedu'llāhdır
Hem rāh-ı tarīkat esedu'llāhdır
Hem ma' nā-yı ma' rifet esedu'llāhdır
Hem haqq-ı haqīkat esedu'llāhdır
Hem fetḥ-i fetūḥ esedu'llāhdır
Hem mîr-i mürüvvet esedu'llāhdır
Hem mihr-i muḥabbet esedu'llāhdır
Hem mey-i müebbet esedu'llāhdır
Hem ' azîz-i ' izzet esedu'llāhdır
Hem cehliñe fırsat esedu'llāhdır
Hem Nūḥ-ile nuşret esedu'llāhdır
Hem vācib-i rağbet esedu'llāhdır
Hem gözüñde ' ibret esedu'llāhdır
Hem Hādî-i ğurbet esedu'llāhdır
Ya' nî ki ' Ali veliyyu'llāh
Ġayrı dimege şāhidim Allāhdır

4. Hem cümleye rehber esedu'llāhdır
Hem şāhlara server esedu'llāhdır
Hem miḥrāb [u] minber esedu'llāhdır
Hem şāhid-i defter esedu'llāhdır
Hem Düldül [ü] Kānber esedu'llāhdır
Hem kâtil-i ' Anter esedu'llāhdır

78a

Hem ' āleme bihter esedu'llāhdır
Hem çeşmime enver esedu'llāhdır

Hem encüm [ü] aḥter esedu'llāhdır
Hem göñlüm ister esedu'llāhdır
Hem ism-ile Ḥaydar esedu'llāhdır
Hem kāşif-i kişver esedu'llāhdır
Ya' nî ki ' Ali veliyyu'llāh
Ġayrı dimege şāhidim Allāhdır

5. Hem ' Ali a' lā esedu'llāhdır
Hem cennetü'l-me'vā esedu'llāhdır
Hem nūr-ı mücellā esedu'llāhdır
Hem bunca tecellā esedu'llāhdır
Hem ' ilm-ile esmā esedu'llāhdır
Hem isme müsemmā esedu'llāhdır
Hem Mūsā [vü] ' İsā esedu'llāhdır
Hem Ṭūr-ile Sīnā esedu'llāhdır
Hem cismime bīnā esedu'llāhdır
Hem va'llāhu şeydā esedu'llāhdır
Hem başıma sevdā esedu'llāhdır
Hem dilber-i ra' nā esedu'llāhdır
Hem ḥüsn-ile zībā esedu'llāhdır
Hem bende-i Mevlā esedu'llāhdır
Ya' nî ki ' Ali veliyyu'llāh
Ġayrı dimege şāhidim Allāhdır

6. Hem Ḥaydar-ı Kerrār esedu'llāhdır
Hem sāḳī-i ebrār esedu'llāhdır
Hem genc-ile esrār esedu'llāhdır
Hem mazḥar-ı dīdār esedu'llāhdır
Hem faḥr-ile Settār esedu'llāhdır
Hem Ḥālīḳ-i Cabbār esedu'llāhdır
Hem gün gibi envār esedu'llāhdır
Hem dildeki ikrār esedu'llāhdır

Hem Ẓādir [ü] Ẓahhār esedu'llāhdır
Hem ẓudret-i Ğaffār esedu'llāhdır
Hem bülbüle gülzār esedu'llāhiur
Hem Aḥmed-i Muḥtār esedu'llāhdır
Hem dilde tekrār esedu'llāhdır
Hem ferd-ile deyyār esedu'llāhdır
Ya' nî ki ' Ali veliyyu'llāh
Ġayrı dimege şāhidim Allāhdır

6. Hem cemāl [ü] cemāl esedu'llāhdır
Hem Celle Celāl esedu'llāhdır
Hem vaşl-ı vişāl esedu'llāhdır
Hem ' ayn-ı kemāl esedu'llāhdır
Hem ḥilm-i ḥayāl esedu'llāhdır
Hem nokṭa-i ḥāl esedu'llāhdır
Hem ḳātil-i Deccāl esedu'llāhdır
Hem şālih-i a' māl esedu'llāhdur
Hem āb-ı zülāl esedu'llāhdır
Hem rū-yı bî-zevāl esedu'llāhdır
Hem Vîrān Abdāl esedu'llāhdır
Hem cümleye dāl esedu'llāhdır

79b

Hem zāt-ı lâ yezāl esedu'llāhdır
Hem bedr-i hilāl esedu'llāhdır

Nazm-ı Âḥir

237

Me fâ 'î lün Me fâ 'î lün

1. İde gör zāhidā ikrār
' Alidir Ḥālîḳ [ü] Ḥallāk
Bunı böyle digil tekrār
' Alidir Ḥālîḳ [ü] Ḥallāk

2. İderin men buña ikrār
Münevver gün gibi envār
Dilimde dāimā tekrār
‘Alidir Hālîk [ü] Hallāk
3. Bu cismi eyleyen bünyād
Ser-ā-ser ‘āleme üstād
İder men dün [ü] gün feryād
‘Alidir Hālîk [ü] Hallāk
4. Ki yokdur buña mantıķım
Zaīf abdim odurur haķķım
Budur zıkrım daħı nuţķum
‘Alidir Hālîk [ü] Hallāk
5. Niçün müftî idersin lāf
Kanı ikrār kanı inşāf
İdermin dün [ü] gün evşāf
‘Alidir Hālîk [ü] Hallāk
6. ‘Ali cāndır ‘Ali cānān
‘Ali dīndir ‘Ali īmān
İdeler cümle şey destān
‘Alidir Hālîk [ü] Hallāk
7. Görinen ‘aşķ-ı dīdārım
Gözime nūr-ı envārım
‘Ayāndır işte esrārım
‘Alidir Hālîk [ü] Hallāk
8. Budur taħķīķım uş külli
Cemī‘ müşkülleriñ ħalli

Muḥakḳak gün gibi belli
‘Alidir Ḥālīḳ [ü] Ḥallāk

9. Göñülde çün oldı bīnā
‘Alidir lā ilāhe illā
Gözün aç görgil ey a‘ mā
‘Alidir Ḥālīḳ [ü] Ḥallāk

10. Zāhid aqlın virebilmez
Buña ikrār virebilmez
Gözi kör görebilmez
‘Alidir Ḥālīḳ [ü] Ḥallāk

11. Menim uş cāna cānānım
Ezelden ‘ahd [ü] peymānım
Ola virdimde dīvānım
‘Alidir Ḥālīḳ [ü] Ḥallāk

79a

12. Gel ey maḥbūb-ı rūḥānī
Gözün aç göresin anı
Cihānıñ nūr-ı Sübhānı
‘Alidir Ḥālīḳ [ü] Ḥallāk

13. Vīrān Abdāl dile geldiñ
Çü bülbülsün güle geldiñ
Ezel evvel bile geldiñ
‘Alidir Ḥālīḳ [ü] Ḥallāk

Nazm-ı Âhır

238

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Lā ilāh illā ‘Alidir nūr-ı zāt Zü’l-Celāl
Lā ilāh illā ‘Alidir Ḥayy [ü] Bākī lā-yezāl
2. Lā ilāh illā ‘Alidir gün gibi rüşen olan
Lā ilāh illā ‘Alidir görinen şîrîn-cemāl
3. Lā ilāh illā ‘Alidir vākıf-ı ‘ilm-i ledün
Lā ilāh illā ‘Alidir şāhib-i nuṭṭ-ı kemāl
4. Lā ilāh illā ‘Alidir şems-i şāh-ı ve ‘d-ḍuḥā
Lā ilāh illā ‘Alidir gökdeki bedr-i hilāl
5. Lā ilāh illā ‘Alidir çeşme-i ḥayvānımız
Lā ilāh illā ‘Alidir kevşer-i āb-ı zülāl
6. Lā ilāh illā ‘Alidir pādīşāh-ı ‘ālemīn
Lā ilāh illā ‘Alidir Muştafā vü Murtaẓā
7. Lā ilāh illā ‘Alidir nūr-ı muṭlaḳ bī-zevāl
Lā ilāh illā ‘Alidir gözime ‘ayn-ı vişāl
8. Lā ilāh illā ‘Alidir gönlümün şāh[1] benim
Lā ilāh illā ‘Alidir işte oldur bī-melāl
9. Lā ilāh illā ‘Alidir bu Vīrānī dervīşīn
Gözi nūrı başda tac[1] ol ‘Ali Celle Celāl

Nazm-ı Âhır

239

Me fâ 'î lün Me fâ 'î lün Fe 'û lün

1. Žaīf ' abdim Hudādandır ümīdim
Muhammed Muştafādandır ümīdim
2. Hudā lā-taḫneṭū min raḥmeti'llāh
Dimişdir Murtaẓādandır ümīdim
3. Tevellā kılmışım āl-i ' Aliye
Hasan hulk-ı Rızādandır ümīdim
4. Hüseyinîñ yoluna cānım fedādır
Şehīd-i Kerbelādandır ümīdim
5. Yezīde kılmışım dāim teberrā
' Ali Zeyne'l-' abādandır ümīdim
6. Muhammed Bākır uş kân-ı mürüvvet
Men ol şāhib-' aṭādandır ümīdim
7. İmāmım ol şāh-ı dīn ya' nī Ca' fer
Olubdur reh-nümādandır ümīdim
8. Başım egmem cāhil hār-ı hımāra
Velī Kāẓım Rızādandır ümīdim
9. Ümīdim tutmuşum yokdur gümānım
Taḳī ol Şāh evliyādandır ümīdim

10. Ğulām-ı Şāh Naḳiyim ey ḳarındāş
Ḥasan nūr-ı beḳādandır ümīdim
11. Muḥammed Mehdīdir sulṭān-ı ʿ ālem
Men ol şāh-ı recādandır ümīdim

80b

12. İkilik def^ʿ olubdur bu arada
Hemān āl-i ʿ abādandır ümīdim
13. Vīrāniyim ʿ Alidir evvel āhir
ʿ Aliyy ü İlyādandır ümīdim

Nazm-ı Âḥir

240

Me fâ ʿî lün Me fâ ʿî lün Fe ʿû lün

1. Bugün ʿ aşḳ-ı tecelliden dem urdum
Marīz-i cehle ʿ aşḳ-ilen em urdum
2. Süleymān-veş başub nefsinı dīviñ
Emān virmeyüb ağzına kem urdum
3. Ḳızub levḫ-i dile sikke-i Ḥaydar
Ki ol sikke yutulmaz muḥkem urdum
4. Cemī ʿ eşyā lisānında ʿ Alidir
İşitdim gūş-ı cān-ile sem urdum
5. Ḥavārīc körlüğüne günde biñ kez
Yezīdiñ bağına ʿ ağ-ı ğam urdum

6. Falān-ile fīlān-ile falāna
Bu la‘ net ḥaṇṇerini her dem urdum
7. Vīrānīyim imāmiñ bendesiyim
Ḥavāric bendesine ver hem urdum

Nazm-1 Âḥir

241

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Zāhidā nefsin bilen bildi Ḥudāniñ ḡadrini
Hem Muḥammed Muṣṭafā vü Murtaẓāniñ ḡadrini
2. Görmeyen Ḥüseyn Ḥasan vechinde ḡaṭṭ-ı āṣikār
Ol ne bilsün Şāh Ḥasan ḡulḡ-ı Rızāniñ ḡadrini
3. Başı açıḡ ser-pā-bürehne pāk-rū abdāl olan
Ol bilübdür şāh Ḥüseyn-i Kerbelāniñ ḡadrini
4. Yetmiş iki müfredātñ sırrını idrāk iden
Şübhesiz oldur bilen Zeyne’l-abāniñ ḡadrini
5. Bākır-ı Ca‘ fer yolunda cāna başa ḡalmayan
‘Āḡibet ol bildi bu rāz-ı nihāniñ ḡadrini
6. Levḡ-i dilde māsivāyı ḡaṭ‘ iden bildi yaḡiñ
Mūsā-yı Kāẓım ‘Ali Mūsā Rızāniñ ḡadrini
7. Bu tecerrüd cür‘ asın nūş iden āẓādeler
Bildiler dürr-i Taḡi baḡrında kāniñ ḡadrini
8. Her kime kim ḡible-gāh oldu Naḡiyy-i ‘Askeri
Bir palāsı faḡr idüb bildi gedāniñ ḡadrini

9. Raht [u] baht [u] t̄acını kıldı Һarāb
Her ki bildi Mehdī-i şāhib-livānīñ Һadrini
10. Ey Vīrānī bā-i bismi'llāh kim fehmi eyledi
Cān [u] dilden ol bilübdür evliyānīñ Һadrini

Nazm-ı Âhır

242

Me fā 'ī lūn Me fā 'ī lūn Fe 'ū lūn

1. Şükür minnet ' Ali vü Һānedāna
İçerdi şerbetinden Һana Һana
2. Һasan hem Һüseyin şāh ' Ābidīn
Dem-ā-dem medh-i bend oldı lisāna
3. Muḫammed Bāķır-ı Ca' ferden ey cān
Bi-ḫamdi'llāh irişdiñ Cāvidāna
4. İmām Kāzım ' Ali Mūsā Rızānīñ
Ser-ā-ser nūr-ı fer her dü-cihāna
5. Emīrimdir Taķiyy şāhım Naķīdir
Bulardandır hidāyet dervīşāna
6. Һasanü'l-' Askerīden geldi Mehdī
Ġulām oldum men ol şāhib-zamāna
7. Vīrānīyim ' Ali nesline cānım
Fedādır la' net ol ism-i filāna

80a

Nazm-ı Âhır

243

Me fâ ‘î lün Me fâ ‘î lün Fe ‘û lün

1. Bugün fazl-ı Hudânın perveriyim
Kelâm-ı vahy-i Hakkın bil ezberiyim
2. Tecellî kılmışım vech-i kadîmi
Cemâl-i Kibriyanın mazharıym
3. Muhammed ‘ilmine kıldım şehâdet
Bu dem mü’min muvaḥḥid Haydarıym
4. ‘Ali direm dilimde evvel âhır
O şâhın Kanberinin Kanberiyim
5. Ne bilsin ehrimen men fakîri
Gulâm-ı Şebbîr [ü] hem Şübberiyim
6. ‘Ali Zeyne’l-‘abâ düşmânlarının
Serinde ol düvâzdeh ekşeriyim
7. İmāmım hem imānım Bâkır oldu
Tarîkim bu ḥaḳîkat Ca‘ feriyim
8. Velî Kâzım dīnimdir dü-serâda
Muḥibbiyim ‘adūsundan beriym
9. Derūnum levhine nakş itdi nakḳāş
‘Ali Mūsâ Rızânın defteriyim
10. Takîdir ki Muhammed nūr-ı ‘âlem
Men anı sevmeyenlerden geriym

11. Naķīdir ol sa‘ ādet şems[i] ey cān
Toġar menden men anıñ ħāveriyim
12. Tevellā kılmışım āl-i Resūle
Teberrā düşmenine ‘ Askerīyim
13. Cihānıñ pādişāh evvel [ü] āħir
Muĥammed Mehdīniñ ħāk-i deriyim
14. Şenā-güyem düvāzdeh pāk imāma
‘ Aliniñ ey ħavāric çākeriyim
15. Ebū Müslim tığ-i nuţkum teber-dār
Ĥavāric gerdeniniñ ħançeriyim
16. Hızır-veş içmişim bākī şarābı
‘ Aliyyü’l-Murtazāniñ kevşeriyim
17. Zihī āb u zihī dürr-i şadef kim
Necef deryāsınıñ bir gevheriyim
18. Sa‘ ādetlü bābınıñ ey nūr-ı dīde
Münevver ü mu‘ ayyen manzarıyım
19. ‘ Ali evlādına ey cān-ı ‘ ālem
Ĥaķīķat cān [u] dilden müşteriyim
20. Vīrāniyim sözüm budur muĥaķķaķ
Muĥibb-i ħānedāniñ kemteriyim

Nazm-ı Âhîr

244

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Kanı bir şahş ey felek almış ola senden murād
Ağladır sıñ ol sâ‘at bir dem [olmaz] zerre şād
2. Bir yalancı kaḥbesin kim saña zerre inanan
Saña dil vireniñ âhîr işi olur [hep] fesād
3. Kanı İskender-dârı kanı Hüsrev kanı Sām
Kanı Cemşîd [ü] Ferîdūn kanı Nemrūd ḳavm-i ‘Ād
4. Neylediñ Nüşîrevânı yâ kanı İsfendiyâr
‘Āḳîbet anları netdiñ kanı Şeddād Keyḳubād
5. Kanı Beyzâ vü Cihāngîr kanı Rüstem kanı Cem
Bunları ḥāka berāber eyleyüb kıldiñ cemād
6. Her biri bir devr-ile sulṭān idi dünyāda
Hükm idüb ḳāfdan ḳafa dünyā bizim dirlerdi şād
7. Şad hezārān nice biñ buncılayın ‘anḳālarıñ
Tāc [u] taḥtın tārūmār eyledi bir dem içre bād
8. Ne ḳadar cem‘ iderseñ keşret-i dünyāyı sen
Âhîrü’l-emri felek eyleyiser anı mezād
9. Bir ‘acūze bir yalancı sañadır işbu cevāb
Aḳıdır ḳomazsıñ Nîl [ü] cūy-ı Fırād

10. Şakın aldanma bu fitne hoşka-bāzın la‘īne
Buña dil vireniñ āhır kumaşı oldu kesād
11. Ey Vīrānī faqr [u] faqrı ferd-i pend it tā ki sen
Olmayasın rūḥ evinde pāy-ı dağıyla kişi-zād

Nazm-ı Âhır

245

Me fā ‘ī lūn Me fā ‘ī lūn Me fā ‘ī lūn Me fā ‘ī lūn

1. Bil ey ‘ārif bu eşyānıñ vücūdı Muştafā geldi
Kelām-ı nuṭṭ-ı bürhānı ‘Aliyyü’l-Murtazā geldi
2. Mürekkebdır ‘anāşırdan ḥuṭūṭ-ı vech-i insānıñ
Velī kātib bu inşāya Ḥasan ḥulḳ-ı Rızā geldi
3. Şehā esmā-yı gülbeng-i müsemmāsın bilen taḥḳıḳ
İmāmın şāh-ı mazlūmun Ḥüseyn-i Kerbelā geldi
4. Bu yetmiş iki melfūzuñ işārātın kılan zāhir
Kulak tut diñle güftārım ‘Ali Zeyne’l-‘abā geldi
5. Bā-i bismi’llāh Bākırdır ki oldu kāf ve’l-Ḳur’ān
Ser-ā-pā cümle ‘irfāna bu āyet pişvā geldi
6. ‘Ayān itdi gelüb Ca‘fer cihāna cifrini şāhıñ
Çü kıldı mezhebi zāhir bozan reh-nümā geldi
7. Velī Kāzım ‘Ali Ca‘fer olub geldi yedi āyet
Budur şāb-ı kıṭaṭ-ı sırrı görüñ vech-i Ḥudā geldi
8. ‘Ali Mūsā Rızā şehā dü-zülfün iki şak itdi
Şırāt-ı ehl-i ‘irfānıñ budur ki istivā geldi

9. Takīdir çün zühūr itdi taḳāzā-yı müsemmanīñ
Naḳī nācī olub cā bā ḥurūf-ı lām [u] yā geldi
10. İmām-ı ʿ Askerī Mehdī olubdur cümleye Hādī
Ki bunlar evvel [ü] āḥir memāt olmaz beḳā geldi
11. Vīrānī āl-i evlādīñ muḥibb-i bendesi içre
Fenā-fiʿllāh bir ednā cümlesinden gedā geldi

Nazm-ı Âḥir

246

Fā ʿi lā tün Fā ʿi lā tün Fā ʿi lā tün Fā ʿi lün

1. Kim ʿ Ali Celle Celāldir cümle zāt uş şifāt
Kim ʿ Ali Celle Celāldir her şifāta ʿ ayn-ı zāt
2. Kim ʿ Ali Celle Celāldir mü ʿ mine rehber şehā
Kim ʿ Ali Celle Celāldir keşf-i ḥall-i müşkilāt
3. Kim ʿ Ali Celle Celāldir mest iden ʿ āşıqları
Kim ʿ Ali Celle Celāldir kevşer-i āb-ı ḥayāt
4. Kim ʿ Ali Celle Celāldir taşımız erkānımız
Kim ʿ Ali Celle Celāldir āyet-ile beyyināt
5. Kim ʿ Ali Celle Celāldir küfr-i zülfi dilberīñ
Kim ʿ Ali Celle Celāldir leyletüʿl-ḳadri berāt
6. Kim ʿ Ali Celle Celāldir cehliñe dermān olan
Kim ʿ Ali Celle Celāldir zulmet-i Nūḥ-ı necāt
7. Kim ʿ Ali Celle Celāldir bu Vīrānī dervīşīñ
Kim ʿ Ali Celle Celāldir dilde virdi her sâʿ at

81a

Nazm-ı Âhir

247

Me fâ ‘î lün Me fâ ‘î lün Fe ‘û lün

1. ‘ Aceb rāhī ki ibn rāh-ı alender
Ucı yok bu yoluñ Allāhu Ekber
2. olanub her gelen geldigi yere
Giderlerdir müdevverdir bil müdevver
3. alender olana tāc-ı sa‘ ādet
Müyesserdir müyesserdir müyesser
4. alender[e] serīr-i ‘ arş-ı a‘ am
Muğarrerdir muğarrerdir muğarrer
5. alender yüzünde cümle ur’ān
Muşavverdir muşavverdir muşavver
6. alender olana rū-yı İlāhī
Musahħhardır musahħhardır musahħhar
7. alender menziline dem-ā-dem
Birāderdir birāderdir birāder
8. alenderler nemāsi ‘ aql-ı Hādī
Peyğamberdir peyğamberdir peyğamber
9. alenderler olanıñ aşl [u] fer‘ i
‘ Aliyyü’l-Murtażā ya‘ nī Ĥaydardır
10. alender olana şāh-ı anber
Meded-gīrdır meded-gīrdır meded-gīr

11. K alenderler bu fakr-ile cih ana
H ikem-terdir h ikem-terdir h ikem-ter
12. K alenderler bu e y an n i inde
Mu afferdir mu afferdir mu affer
13. K alenderler bu k ismet-i ezelden
Mu adderdir mu adderdir mu adder
14. K alenderler iki       de me    r
K at  erdir k at  erdir k at  er
15. K alenderler bu a a lar i inde
  h-i serv-i semenberdir semenber
16. K alenderler bu bah rlar i inde
G  l-i terdir g  l-i terdir g  l-i ter
17. K alender k okusundan dima  m
V  r  n yim mu  at ard r mu  at ard r mu  at ar

Nazm-1     r

248

82b

F      l   t  n F      l   t  n F      l  n

1. Biz Urum Abd l yuz   m n m z
H  ned n-  Mu ta    d r c n m z
2. M  nkire ba  egmeziz biz zerrece
Murta    d r    n bizim s lt n m z

3. Şāh Ḥasan ḥulḳ-ı Rızādır tā ebed
Ḥāne-i cān [u] dile mihmānımız
4. ‘Arş-ı a‘ lāya çıkar direk direk
Şāh Ḥüseyīn ‘aşkına efgānımız
5. Şāh Zeyne’l-‘Ābidīndir tālibā
Her belānıñ tīrine ḳalkānımız
6. Muḥammed Bākır oldı ey faḳı
Virdimiz evrādımız dīvānımız
7. Ca‘ ferīyiz tā ezel andandır
Mezheb-i millet reh-i erkānımız
8. Heft imām Kāzım oldı şübhesiz
Yedi āyet Fātiḥa Ḳur’ānımız
9. Hem bize şāh-ı cihān hükm ider
Vardır anıñ emrine fermānımız
10. Şāh Taḳīdir dīn [ü] devlet çün bize
Hem Naḳīdir raḥmet-i Raḥmānımız
11. ‘Askerīye ‘askeriz yoḳdur gümān
Biz ḡulāmız ol olubdur cānımız
12. Mehdī-i şāḥib-zamāndır āşikār
Gün gibi rūşen şeh-i merdānımız
13. Hānedāna secde-i Ḥaḳ itmeyen
Tā ebed oldur bizim şeyṭānımız

14. La‘net aña dem-be-dem her kim-ise
Ba‘zı evlād eyleyen Mervānımız

15. Ey Vīrānī münkire yokdur müdām
Mü’mine taḥḳīḳ fedādır cānımız

Nazm-ı Âḥir

249

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Gel saña men ne diyeyim diñle zinhār ey gönül
Virme dil sen bī-vefāya tut sözüm vār ey gönül

2. Kendiñe kendiñ gerekse kendiñe yār ol yūri
Çün yetersiñ bir iki gün sen saña yār ey gönül

3. Sen saña rüz-ı ezelde yār olduñsa eger
Ġam degildir cümle ‘ālem olsa aġyār ey gönül

4. İsteme fānī cihānıñ aġval-i lezzātını
İsteġil şāh-ı velīden ‘aşq-ı dīdār ey gönül

5. Kūl ol ehl-i kemāl olanlara biñ cān-ile
Tā ki anlardan saña keşf ola esrār ey gönül

6. Bilmeyenler gevher-i insān-ı kāmīl kıymetin
Anlar-ile tırma oturma itme pazār ey gönül

7. Her tarīkat bilmez ile sen refīḳ olma şaḳın
Yol size yoldāş olunca insān azār ey gönül

8. Maḳşūdıñ milk-i murādıñ dost-ile dīdār-ise
Eyleme zinhār zinhār ġayr-ı efkār ey gönül

82a

9. Ey Vîrânî sen dilerseñ vâkıf olmak Haydara
Âl-i evlâd-ı ‘Aliye eyle ikrâr ey gönül

Nazm-ı Âhîr

250

Fâ ‘i lâ tûn Fâ ‘i lâ tûn Fâ ‘i lâ tûn Fâ ‘i lûn

1. ‘Ârifâ faẕl-ı naîmiñ kûluyuz kurbânıyuz
Mazhar-ı zât-ı kadîmiñ kûluyuz kurbânıyuz
2. Fî vü dâd [u] lâm [u] Hâkdır bizi irşâd eyleyen
Bendesiyüz ol ‘alîmiñ kûluyuz kurbânıyuz
3. Ol virübdür âşikâra ‘ilm-i küllîden nişân
Hoş kerem itdi kerîmiñ kûluyuz kurbânıyuz
4. Lâ yezâlî bî-zevâl oldurur bize şimden gerü
Tâ ezelden ol mukîmiñ kûluyuz kurbânıyuz
5. Ey Vîrânî ‘ayn-ı cem âşıklar-ile tâ ebed
Şâh-ı merdân-ı ‘azîmiñ kûluyuz kurbânıyuz

Nazm-ı Âhîr

251

Me fâ ‘î lûn Me fâ ‘î lûn Me fâ ‘î lûn Me fâ ‘î lûn

1. Vücûdum Mısr-ı Câmî ’dir bugün şavm [u] şalât anda
Yüzümde si vü dü şuyı vuzû eyle hayât anda
2. Şalât-ı Cum‘ ayı on beş dü secde aña farz oldı
İkişerden secdeden maqşûd nedir di cihât anda

3. Muḥammed Muṣṭafā niçün bu şeş nesneyi farz itdi
Şehādet hem vuzū şavm [u] şalāt ḥacc [u] zekāt anda
4. Bilürseñ Aḥmediñ sırrın olursañ ümmet-i ḥāşı
Görinür gözüñe taḥḳīḳ hemān zāt [u] şifāt anda
5. Şehā bunda görürseñ sen mu‘ ayyen vech-i Mevlāyı
Gözün görmez muḥaḳḳaḳ bil beden gitse memāt anda
6. Vīrānī olmaya ayruḳ niçün kim irdi şol Hızra
Olubdur zinde-i cāvīd içüb āb-ı ḥayāt anda

Nazm-ı Âḥir

252

Me fā ‘ī lün Me fā ‘ī lün Me fā ‘ī lün Me fā ‘ī lün

1. Nigārā her kimiñ putı cihānda sīm-ile zerdır
Anı sen şanma kim cānā ḡulām-ı şāh-ı Ḳanberdir
2. Yalancıdır Muḥammedden ümīdi yoḳdurur zerre
Anıñ kim fikr-i fāsiddir adū-yı Şebbīr-i Şübberdir
3. ‘Ali Zeyne’l-‘abā Bāḳır kime kim olmadı ma‘būd
Anıñ maḳşūd sen şanma ṭarīḳ-i ‘ilm-i Ca‘ferdir
4. İmām Kāzım Rızā mihrin gönülde itmeyen muḥkem
Şehādet ehlidir şanmañ cemī‘ milletde kāfirdir
5. Kime kim kıble-i imān Taḳıyy-i bā-Naḳīdir bil
Aña rehber dü-‘ālemde ‘Ali evlād-ı ‘Askerdir

6. Muḥammed Mehdi-i şāhib-zamānīn bendesi ol kim
İmām-ı mü'minān oldur kim şefī'-i rūz-ı maḥşerdir
7. Olar kim bende-i ḥāşş-ı ğulām-ı ḥānedān oldu
Değişdi atlas [u] şāla ḥaḳīḳat pīr-i perverdir
8. Velākin dünyāda nefsiñ hevāsın kim ki ḳaṭ' itmez
O ma' nāda behāyimdir sen anı şanma kim erdir
9. Muḥaḳḳaḳ ḥāliş [ü] muḥliş olan cān bende-i evlād
Vīrānī rahmet ol cāna dü-ālemdede muḳarrerdır

Nazm-ı Âḥir

253

83b

Me fā 'ī lün Me fā 'ī lün Me fā 'ī lün Me fā 'ī lün

1. Gel ey vā' iz özüñ ḳurtar bu taḳvānīñ riyāsından
Şaḳınmaz mısın ey bed-gū ki tezvīriñ hebāsından
2. 'İbādet Ḥaḳḳa böyl' olmaz ḳulaḳ tut añla güftārim
Ḳo elden işbu ğavgāyı bu nāsīñ çün arasından
3. Tahāret eyle al abdest eliñ çek mā-yı beñlikden
Melāmet mülkine 'āzm it cihānīñ geḳ ḳıyāsından
4. Olar kim Ḥaḳḳa 'āşıḳdır ne mülki ne menāl ister
Hemān dīdāra vaşl olmaḳ ümīdi Kibriyāsından
5. Öñünde it gibi urma bugün abdāl olan 'āşıḳ
Seniñ gibi ḥumārīñ hiç utanmaz iftirāsından

6. Hāka müştāk olan ‘āşık mücerred kâf‘ -i nās eyler
Çeker öz zātını fakra geçer cümle kabāsından
7. Vīrānī māl-ile mülki nider bu dār-ı dünyāda
Ümīdi vaşl-ı āl olmak diler her dem Hudāsından

Nazm-ı Âhır

254

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Bir nazar kıl nāsa bed-kār oldu heb
Cīfeye el şundı murdār oldu heb
2. Dünyāyı biñ hırs-ile cem‘ eyleyüb
Yok yemekde kaması var oldu heb
3. Şöhreti ma‘ būd idüb puṭ itdiler
Bellerinde bend-i zunnār oldu heb
4. Enbiyānıñ evliyānıñ ‘ izzeti
Terk idüben ehl-i nigār oldu heb
5. Bir kişide haḳ-şināsılık görseler
Şokmağa anı bu dem mār oldu heb
6. Aḫmed eydir heftād ol ümmetim
Cümle bunlar tābi‘ -i nār oldu heb
7. Şūretā gerçi müselmāndır velī
Sīret-ile sen şanma dīndār oldu heb
8. Kim nice ehl-i īmān olsun yolu
Secdesi ser-cümle dīvār oldu heb

9. Ey Virānī ‘āşık-ı şādıklara
Kanda dönse cümle didār oldu heb

Nazm-ı Âhîr

255

Fe ‘i lā tün Fe ‘i lā tün Fe ‘i lā tün Fe ‘i lün

1. Vireli iñanma bir ehl-i ferāğat kepenek
Başıma kondı o dem tāk-ı sa‘ ādet kepenek
2. ‘Aliden degdi bize hırka-yı nemed tāk-ı kādīm
Luṭf-ile kıldı kerem şāh-ı vilāyet kepenek
3. Zümre-i āl-i ‘Aliden sürülüb fahr-ı fenā
El ele irdi bize yüzi emānet kepenek
4. Kaçan ol Hādī-i vahdet kepenek kıldı ‘atā
Didi tekbīr okuyub bir nice āyet kepenek
5. Kepenek boş olayın ‘aşk-ile tecrīd olıgör
Beri gel ister-iseñ rāh-ı selāmet kepenek
6. Ol sebebdan zāhid-i ḥod-bīn giymez köhne libās
Kısmet itmedi aña giye hidāyet kepenek
7. Kepenek kim ki lāyık ola mı diyü dü-şāḥ
Bu erenler tönıdır giymeye ol it kepenek
8. Bu libās ‘ārifi bi’llāh olanıñdır bilesiz
Vara da giye mi hiç ehl-i ḍalālet kepenek
9. Ey Virānī yüri var dünyāyı bir zerreye şay
Şüretā şöhreti ḳo ki tū melāmet kepenek

83a

Nazm-ı Âhir

256

Me fâ 'î lün Me fâ 'î lün Fe 'û lün

1. Gel ey mü 'min bize ikrâr ' Alidir
Haqâyık ' ilmine esrâr ' Alidir
2. ' Ali neslidir Hasanla Hüseyin
' Ali Zeyne'l-' abâ Settâr ' Alidir
3. Muhammed Bâkır [u] Ca' fer [ü] Kâzım
' Ali Mûsâ Rızâ Cabbâr ' Alidir
4. Taqıyy-i bâ-Nağî hem ' Askerî Mehdî
Ser-â-ser dertler tîmârı ' Alidir
5. Kamu eşyâ vücûdunda hayâtı
' Alidir sâkî-i ebrârı ' Alidir
6. ' Alidir ferd-i yektâ zât-ı mutlak
Şerîki yok hemân deyyâr ' Alidir
7. Vîrânî kıncaru kim ' azm kılsañ
Görinen göz göze dîdâr ' Alidir

Nazm-ı Âhir

257

Fâ 'î lā tün Fâ 'î lā tün Fâ 'î lā tün Fâ 'î lün

1. Yâ İlâhî çün cemâliñ Âdeme kıldıñ ' atâ
Ol sebebdan *küllî fân* vech-i zâtıñdır beğâ
2. Çün kerâmet Âdeme viridiñ cemî' mâhiyyetiñ
Anıñ-içün sâye şaldı hükm idüb kâfdan kâfâ

3. Secde-i Hâk Âdeme emr eyledi rûz-ı ezel
Hâkdan özge kimseye secde şehâ lâ lâ vü lâ
4. Âdemî ol Âdeme lâ dime hergîz ismi ol
Âdemi bil gel hâkîkat Hâkdır Âdem muṭlaḳâ
5. Ger eger Hâḳḳı yakîn görmek dilerseñ rû-be-rû
Vech-i Âdemde mu‘ ayyen gösterdi zâtıñ Hudâ
6. Âdemi bilmek hemân şorınca görmek şanmañız
Âdemi ma‘ nâ yüzünden fehm idendir âşinâ
7. Âdeme kılğıl sücûdı tâ ki dîv olmayasın
Âdemiñ hâḳḳında Hâkdan nâzil oldu *ḳul kefâ*
8. Çün perestiş Âdeme kıldı cemî‘ kâinât
Zâhidâ inkâra düşme olmasun zühdüñ hebâ
6. Ey Virâñî ḥânedâna sür yüzüñ eyle sücûd
Tâ saña fetḥ ola sırr-ı ibtidâ [vü] intihâ

Nazm-ı Âḥir

258

Me fâ ‘î lün Me fâ ‘î lün Me fâ ‘î lün Me fâ ‘î lün

1. Gel ey ‘âlem bize bildir bu ḥüsn-i bî-zevâl ancaḳ
Ḳoma pas gözgüñi ki sildir bu ḥüsn-i bî-zevâl ancaḳ
2. Getür gel perde-i körden yüzüñ göster mürüvvet kıl
Ḥicâbı def idüb ḳaldır bu ḥüsn-i bî-zevâl ancaḳ
3. Ne ma‘ nâdır bize yâ Rabb bu esrârıñ müsemması
Ayaḳ mı yüz mi ya nedir bu ḥüsn-i bî-zevâl ancaḳ

4. Bi-ḥamdi'llāhi ve'l-minne viṣāl-i vaṣl-ı yār olduk
Şaḥı sünbül yüzi güldür bu ḥüsn-i bî-zevāl ancak
5. Benim ma' bûd-ı maḥṣûdum budur şimden gerü zâhid
Gerek biñ cevri-ile oldur bu ḥüsn-i bî-zevāl ancak
6. Te' āla'llāh ne zîbâdır bu ḥüsn-i bî-zevāl ancak
Ḳadîm-i nûr Kibriyâdır bu ḥüsn-i bî-zevāl ancak
7. Hüve'l-evvel hüve'l-âḥir hüve'z-zâhir hüve'l-bâṭın
Nazâr kıll zât-ı yektâdır bu ḥüsn-i bî-zevāl ancak
8. Tecellîsi o envârın ser-â-ser ' âlemi tutmuş
Zümürât-ı muşaffâdır bu ḥüsn-i bî-zevāl ancak
9. Felekde mâh [u] şems encüm bunuñ ' aşkında devr eyler
Görün ser-mest-i şeydâdır bu ḥüsn-i bî-zevāl ancak
10. Kimine gün gibi rûşen kimine genc-i maḥfîdir
' Aceb pinhân [u] peydâ[dır] bu ḥüsn-i bî-zevāl ancak
11. Yazılmış levhine gördüm her ismiñ bir müsemması
Ki vechi külli esmâdır bu ḥüsn-i bî-zevāl ancak
12. Ḳamu ' âlem ki bir kaṭre anıñ baḥr-ı kenârında
Zihî bî-hadd-i deryâ[dır] bu ḥüsn-i bî-zevāl ancak
13. Niçün zâhid gözün açmaz göre bî-zât [u] bî-çüni
Ne bilsün görmez a' mâdır bu ḥüsn-i bî-zevāl ancak
14. Vîrânî her sâ' at özi öz ' Askerî birle
Ḳılur fevt itmez evvelâ bu ḥüsn-i bî-zevāl ancak

Nazm-ı Âhîr

259

Me fâ ‘î lûn Me fâ ‘î lûn Fe ‘û lûn

1. Saña kimdir deyen cân degilsin
Bu cisme cân cāna cānān degilsin
2. Gözi kördür seni kim görebilmez
Añasın ‘aşk-ile mihmān degilsin
3. Yüri zāhid bunı ben böyle bildim
Haķı bilmez-iseñ insān degilsin
4. Eger itmez-iseñ sen nefsiñ idrāk
Hemān lā-şey gibi hayvān degilsin
5. Kabûl itmez-iseñ sen emri nehyi
Yüri var şāhib-i erkān degilsin
6. ‘Ali evlādına cāndan şehādet
Kılursañ mezheb-i nu‘ mān degilsin
7. Eger itmez-iseñ İlāha ikrār
Münāfıksıñ ehl-i ĩmān degilsin
8. ‘Ali sensin cihānıñ pādişāhı
Yedi iklīme kimdir hūn degilsin
9. Vĩrānĩ bende-i āl-i ‘Alisin
Yezĩdiñ fi‘line kurbān degilsin

Nazm-1 Âhir

260

Fā 'i lā tūn Fā 'i lā tūn Fā 'i lā tūn Fā 'i lūn

1. Zāhidā *ḳālū belā* dīvānelerdir zümremiz
Terk [ü] tecrīd [ü] fenā abdānelerdir zümremiz
2. Āteş-i şem' -i İlāhīden mürekkeb cismimiz
Şem' -i vahdetde bugün pervānelerdir zümremiz
3. Sāḳī-i bāḳī elinden içmişüz cām-ı ezel
Baş açık ser-mest olub mestānelerdir zümremiz
4. Aşlımız rūḥ-ı mücerred kânımız şāh-ı Necef
Baḥr-ı ma' nāda şehādır dānelerdir zümremiz
5. Cism [ü] cān ḳalmazız cānān yolundan zerrece
Ten nedir yā cān nedir cānānelerdir zümremiz
6. Tā cemālīn okuyaldan sūre-i seb' u'l-meşān
Fī vü ḳād [u] lām-ı Ḥaḳ Yezdānelerdir zümremiz
7. Ey Vīrānī āl-i evlād-ı ' Aliye zerrece
' Āşık-ı şādıklarız merdānelerdir zümremiz

84a

Nazm-1 Âhir

261

Me fā 'ī lūn Me fā 'ī lūn Me fā 'ī lūn Me fā 'ī lūn

1. Gel ey ma' būd [u] maḳşūdum seniñle ' ahd [ü] emān olsun
Yoluñda cān-ile başım nigārā tercümān olsun
2. Cemālīn gülşenin göster bu men bülbul-i şeydāya
Dem-ā-dem medḥ idüb ḥüsnüñ işim āh [u] fiḡān olsun

3. Bu siccīn dār-ı dünyāda ümīdim dilberāsından
Muḥīṭ-i baḥr-ı ʿaşkıñda mekânım lâ-mekân olsun
4. Meded ey gevher-i yektâ mürüvvet kânısıñ bî-şek
Bu ölmüş cismime ʿaşkıñ diler men cāna cān olsun
5. Huzur-ı āsitānıñda ğulāmı bir siyāh-rūyum
Yüzüm şeb rengine kalma be-ʿaşk-ı ʿāşıkān olsun
6. Kerem kıl yā ʿAli Allāh yoluñda bir avıc ḥākem
Bu ḥākıñ zerre miḳdārın ḳabül kıl Cāvidān olsun
7. Vīrān Abdāl faḳīriñdir taraḥḥum eylemek senden
Kerīmā rahmetiñ çokdur bi-ḥaḳḳ-ı ʿāşıkān olsun

Nazm-ı Âḥir

262

Mūs tef ʿ ī lūn Mūs tef ʿ ī lūn

1. Bu ʿaşkı rüzgār eyledi
ʿAqlımı tārūmār eyledi
2. Bu ʿālem içinde meni gör
Rüsvā-yı ḥūr zār eyledi
3. Bir ḳahrına biñ luṭf irdi
Yatağımı ğülzār eyledi
4. Bu ʿaşk meni nicesine
Cihānda bî-ḳarār eyledi

5. Gün yüzün gösterdi baña
Meni menden şikâr eyledi
6. Kerem itdi ‘aşk-ı kadîmi
Luṭfunı şad hezâr eyledi
7. ‘Aşk meni ser-mest ideli
Hoş eylemez hımâr eyledi
8. Virānī ‘aşka ulaşaldan
Bu fakrî ihtiyâr eyledi

Nazm-ı Âhîr

263

Fe ‘i lā tūn Fe ‘i lā tūn Fe ‘i lā tūn Fe ‘i lūn

1. Şunalı bendesine Aḥmed-ile Ḥaydar-ı ‘aşk
Döner oldu serim üzre dâimā çenber-i ‘aşk
2. Ḥasanîñ vechine yazmış *lā-nüferruk* âyetin
Okuyub bildim anı men ideli perver-i ‘aşk
3. Hüseyin ‘aşkına cānım olalı ‘aşk esîri
Fuḳarāya kûl olub oldu gönli kemter-i ‘aşk
4. Zāhidā āl-i ‘Aliden dile ‘aşkı göresin
Şāh ‘Ali Zeyne’l-‘abādan görünür envār-ı ‘aşk
5. Bākır ol Ca‘fer-i şādıkda meni hıfz ideli
Rūşen oldu gözime kanda bakşam defter-i ‘aşk
6. Mūsā-yı Kāzım-ile Mūsā Rızāya şun eliñ
Tā ki sen añlayasın ne-imiş gevher-i ‘aşk

85b

7. ‘Aşk-ile şāh Takīnīñ қо hevāī hevesiñ
Gelüben şāh-ı Naķīden irişe ‘asker-i ‘aşķ
8. Beri gel Mehdi-i şāhib-ķademiñ bendesi ol
Görine zāhir [ü] bāṭın göziñe mazḥar-ı ‘aşķ
9. Başına ķondı anıñ tāc-ı sa‘ ādet ebedī
Kime kim āl-i ‘Ali oldu bugün rehber-i ‘aşķ
10. Baḥr-ı ‘aşķ içre gönül ğavvāş olub rüz-ı ezel
İsm-i Ḥaydar okuyub şaldı gönül lenger-i ‘aşķ
11. Bu Vīrānī mey-i ‘aşķı içeli ḥāriciniñ
Ḍarb-ı ‘aşķ-ile urubdur bağrına ḥançer-i ‘aşķ

Nāzm-ı Âḥir

264

Me fā ‘ī lün Me fā ‘ī lün Me fā ‘ī lün Me fā ‘ī lün

1. Zihī baḥri nihāyetsiz naẓar kıl bī-kenār olmuş
Muḥīṭi külli itmiş ķararı bī-ķarār olmuş
2. ‘Aceb bir dāne gevherdir tecellīsi dü-‘ ālemde
Bu gevher ya ne gevherdir görünmez āşikār olmuş
3. Görün bu baṭn-ı dünyāyı ķamu eşyāyı nūş itmiş
Ana birdir velī bī-ḥadd şıfātlar şad hezār olmuş
4. Bu mir’āt-ı muşaffāyı görinen şey ḥesāb olmaz
Velākin ādede insān emānet ehl-i var olmuş
5. Se kısm oldu o dem biri didāra müstağraķdır
Biri[si] ehl-i cennetdir birisi ehl-i nār olmuş

6. Vücūduñ Mısr-ı Cami' dir ne kim var dü-serā içre
Kamusundan mu' ayyendir bilenler terk-i ār olmuş
7. Cihānıñ hayr [u] şerrinden geçen insān-ı kāmildir
Vīrān Abdāl bu ma' nāda ' aqıllar tārūmār olmuş

Nazm-ı Âhır

265

Me fā 'ī lūn Me fā 'ī lūn Me fā 'ī lūn Me fā 'ī lūn

1. Beri gel ey dil dīde-i nazar eyle Hāk veliyyu'llāh
Kıyām üzre kumuş ' aşk[1] ider vahdet sebīlu'llāh
2. Gelen geçer konan göçer kimine bal kimine sem
Virüb nūn itdirir her dem dü-kısm üzre hayātu'llāh
3. ' Āşıklar dār-ı dünyānıñ ne balına ne zehrine
Muḳayyed olmadı hergiz hemān ' aşkdır murādu'llāh
4. Ki zirā ' ālem-i ' aşkdır hayāt-ı cümle eşyānıñ
Bu ' aşkdır mürdeye biñ cān ki nefḫ eyledi rūḫu'llāh
5. Ki sende ' aşk-ile ey dost melāmet cūr' asın nūş it
Selāmetdir kenār-ile içüben āb-ı ' ilmu'llāh
6. Vīrānī bende-i ālīñ hemīşe dār-ı dünyāda
Murād [u] maḳşūdı bir zāt hemān ol Hāk veliyyu'llāh

Nazm-ı Âhır

266

Me fā 'ī lūn Me fā 'ī lūn Fe 'ū lūn

1. Yoluñdan dönmem kim yokdur ' Aliniñ
Ezelden defter-i Hākḳāna yazdım

2. Tevellā kılmışım āl-i ‘Aliye
Teberrā zümre-i Mervāna yazdım

3. O kim kılmaz teberrā ol Yezīde
Yezīdiñ la‘netiñ ol cāna yazdım

85a

4. Bugün meydān-ı ‘aşkda ‘Aliniñ
Başım tob ellerim çevgāna yazdım

5. ‘Ali rāhında her ne çekse başım
Men anı luṭf-ile ihsāna yazdım

6. Hemān maḳṣūd [u] ma‘būdum ‘Alidir
Bu ğayr-ı istegi efsāne yazdım

7. Ezel ebed eşiğinde ‘Aliniñ
Ṭuram bir sâilim derbāna yazdım

8. ‘Ali emri-ile bu ismi ey cān
Hidāyet levḫine Vīrāna yazdım

Nazm-ı Âhir

267

Me fā ‘ī lūn Me fā ‘ī lūn Fe ‘ū lūn

1. Göñül başdan nice ğam geldi geçdi
Bu ğamdan daḫi muḫkem geldi geçdi

2. Yüri ey dil bu derde kıl taḥammül
Bulunur derdiñe em geldi geçdi

3. Gözüm ağlama sil yaşı gözüñden
Nice gözden nice nem geldi geçdi

4. Bu mülke ey gönül rûz-ı ezelden
Gehî yahşî gehî kem geldi geçdi
5. Kimi şāhıñ ğulāmı geldi ğitdi
Kimi şol nesl-i Mülcem geldi geçdi
6. Nice nice Süleymānlar gelübdür
Nice sulţān nice Cem geldi geçdi
7. Bu mülke nice cānlar hükm idübdür
Kimi dīv kimi ādem geldi geçdi
8. Kimi ehl-i kemāldir kimi cāhil
Kimi bahta kimi ham geldi geçdi
9. Vīrānī bu demi hoş gör cihānda
Nice sā' at nice dem geldi geçdi

Nazm-ı Âhır

268

Me fā 'ī lūn Me fā 'ī lūn Fe 'ū lūn

1. Cihāna nice server geldi geçdi
Kimi şāh kimi kemter geldi geçdi
2. Kimi nācisdurur irmez pīrine
Kimi pīr-i perver geldi geçdi
3. Kimi yol ehlidir gözler yolunu
Kimisi kör kimi ker geldi geçdi

4. Kimisi bende-i āl-i ‘ Alidir
Kimisi ʔab‘ -ı ‘ anter geldi gedi
5. Kimi da‘ vāyı faḥr itdi bu yolda
Yine dūnyāyı sever geldi gedi
6. Yalancı eyledi kendi özüni
Mülevveş şöyle murdār geldi gedi
7. Müzeyyen eyledi faḥrıñ şifātın
Adı Abdāl özi ḥar geldi gedi
- 86b
8. Kimisi ğayrıya hiç virmedi dil
Hemān maḳşūd-ı Ḥaydar geldi gedi
9. Vīrān Abdāl sen ğulām olğıl ‘ Aliye
Disünler şöyle bir er geldi gedi

Nazm-ı Âḥir

269

Me fā ‘ī lūn Me fā ‘ī lūn Fe ‘ū lūn

1. Cihān dār-ı fenādır hey īmānım
Yüzüñ naḳş-ı bekādır hey īmānım
2. Anıñ-çün isterim görmek cemālīñ
Seni görmek şafādır hey īmānım
3. Yüzüñ göster ḥabībim eyle mürvet
Ki şānıñda ‘ aṭādır hey īmānım

4. Meni men' ider ol zāhid yüzüñden
Anıñ sözi haṭadır hey ĩmānım
5. Kime kim secde-gāh olmaz cemālīñ
Biliñ işi riyādır hey ĩmānım
6. Bizimle mā teḳaddemden nigārā
Seniñ 'aşkıñ beḳadır hey ĩmānım
7. Kamu eşyā sücūd secde iderler
Şehā bildim sañadır hey ĩmānım
8. Baña gösterdi vechiñ faẓl-ı Yezdān
'Aceb luṭf [u] seḥadır hey ĩmānım
9. Diyen 'arş-ı İlāhīdir cemālīñ
Muḥammed Mustafadır hey ĩmānım
10. Yazan naḳş-ı şıfāt [u] haṭṭ-ı zātīñ
'Aliyyü'l-Murtazadır hey ĩmānım
11. Mu'ayyen pertev-i ḥüsnüñ zıyāsı
Ḥasan ḥulḳ-ı Rızadır hey ĩmānım
12. Yoluñda cān-ile baş oynadanlar
Ḥüseyn-i Kerbelādır hey ĩmānım
13. Zihī gülşen ki zeyn olmuş cemālīñ
'Ali Zeyne'l-'abādır hey ĩmānım
14. Heme Bākır heme Ca'fer-i 'aynıñ
Zıyā envār zıyadır hey ĩmānım

15. İmām Kāzım yedi ھاٲٲıñda zıkrım
‘Ali Mūsā Rızādır hey ĩmānım
16. Taķı taķvīm oldu aħsen Naķıye
Didim şallü ‘alādır hey ĩmānım
17. Gelibdir ‘Askerı hem devr-i Mehdı
Yeẓıdıñ hoş ƣazādır hey ĩmānım
18. Bu on dōrt ģāl-i ھاٲٲıñ fı’l-merātıb
Ki ƣārdeh āl-i ‘abādır hey ĩmānım
19. Cemālın feth [ider] şehr-i vücūdum
Gelir rūħa ģıdādır hey ĩmānım
20. Efendim sevdigim ƣuluñ Vırānı
Ƣapında bir gedādır hey ĩmānım

Nazm-ı Âhır Selām Nāma

270

86a

- Fā‘ i lā tün Fā‘ i lā tün Fā‘ i lā tün Fā‘ i lün*
1. Ĥamdü li’llāh kim irişdim Āsitāna men ģulām
Luţf idüb işyānıma ƣalma benim ey nık-nām
Diñledim ins-ile cinn bu medħi söylerler müdām
Es-selām ey pādişāh-ı her dü-‘ ālem es-selām
2. İsmiñ İbrāhim Velı atañdır Edhem seniñ
Bir ulu sultān idiñ ƣuluñ idi Cem seniñ
Her devāsız derde şāhım himmetiñdir em seniñ
Es-selām ey pādişāh-ı her dü-‘ ālem es-selām

3. Muştafâ vü Murtaẓânîñ naẓdisin ey şeh-süvâr
Eylediñ sultân iken faḥr-ı fenâyı ihtiyâr
Söylerim bu medḥ[i] men dâim dilimde âşikâr
Es-selâm ey pâdişâh-ı her dü-‘ âlem es-selâm
4. Şâh Ḥasan birle Şâh Ḥüseyn hem ‘Ali Zeyne’l-‘abâ
Bâķıra ḥürmet idüb[en] naẓd olubsuñ [sen] şehâ
Ey velâyet menba‘ ı vü ey şâh-ı evliyâ
Es-selâm ey pâdişâh-ı her dü-‘ âlem es-selâm
5. Ca‘fer-i Kâzım Rızâ vü hem Taķı-yi bâ-Naķı
‘Askerî hem Meḥdî-i şâḥib-zamândır bil Ḥaķı
‘Aşķ-ile ķul olmayan râḥında olmuşdur şaķı
Es-selâm ey pâdişâh-ı her dü-‘ âlem es-selâm
6. Pâdişâh idiñ alurduñ cümleden bâc [u] ḥarâc
‘Âķibet faķrı ķabûl idib urunduñ köhne tâc
Kimseye herġiz dimezdiñ dervîşim men ķarnım ac
Es-selâm ey pâdişâh-ı her dü-‘ âlem es-selâm
7. Emriñe fermân idi hem ḥâķ [u] bâd [u] nâr [u] âb
Cânsıza cân gözsüze göz virdiñ ey âlî-cenâb
Bu söze her kim ki lâ dirse bulur yarın azâb
Es-selâm ey pâdişâh-ı her dü-‘ âlem es-selâm
8. Dört ‘anâşır gösterir remzini tâc-ı devletiñ
Birlige oldu delîl maḥyâsı sırr-ı vaḥdetiñ
Raḥmet-i Raḥmâna irer kime irse himmetiñ
Es-selâm ey pâdişâh-ı her dü-‘ âlem es-selâm

9. Bu Vîrân Abdâl seniñ cāndan kuluñdur ey ‘Azîz
Dāimā senden dîdârîñ itmişdir emsiz
Eyledi ‘aşkıñ yolunda menzilin şāhîñ temiz
Es-selām ey pādîşāh-ı her dü-‘ālem es-selām

Nāzm-ı Âhîr

271

Me fā ‘î lün Me fā ‘î lün Me fā ‘î lün Me fā ‘î lün

1. Tecellî tıtdı āfāķı görüñ nūr-ı velāyetden
Heme hem enfūsın daħi kıılır rüşen bu āyetden
2. Kāmu ‘ālemde ey hoca görinen zāhîr [u] bātın
‘Alidir aç gözüñ fehm it uyan hā‘b-ı ğāfletden
3. Şehādet şāha kılğıl sen muhākķak secdeñi dāim
Dilerseñ idesin aşşı bu kılduğūñ ‘ibādetdir
4. O kimse āl-i evlādı ki zıkr eyler derūnundan
Aña ğam ğuşşa yokdur hiç yarın nār-ı kıyāmetdir

87b

5. Kō serden ğayr-ı sevdāyı beri gel tevħîd-i ferd ol
Ki ferd olan ferāġatdır kāmı fî‘l-i felāketdir
6. Hasedle hırş [u] şehveti yıķarsañ hānesin taħķîķ
İrer o demde ilhāmāt geçersin işbu ādetden
7. Yunursañ bul şirketden bu kähbe bî-vefā dehriñ
Mücerred pāk-bāz olduñ ki kıutladıñ cenābetden
8. Beri gel merd-i merdān bu pendi ğuş-i hūş eyle
Dilerseñ kimiñe tācı hemān bāb-ı sa‘ādetdir

9. Vîrānî dünyanıñ varın nider maqşûda bir didâr
Ümîdi âl-i Haydardan hemân dem bu ‘ināyetdir

Nazm-ı Âhîr

272

Fā ‘i lā tûn Fā ‘i lā tûn Fā ‘i lā tûn Fā ‘i lûn

1. Ey cemâliñ şûret-i Hâkdır hâkıkat anı bil
Kendi zâtın Âdeme kıldı nazâr bî-kāl ü kıl
2. Hem buyurdu zülf [ü] kaş [u] kipriğîñ seb‘ u’l-meşân
Ya‘ nî ki ümmü’l-kitâb oldu yüzüñ rüşen delîl
3. Ol sebebdan hamdü li’llâh didi Âdem evvelâ
Kim niçün zâtında mestûr eyledi anı Celîl
4. Okudu ol dem ki kendi ‘ilm-i esmâsın tamâm
Bildigim hükmünde oldu ger keşîr [ü] ger qalîl
5. Secde emr oldu melâik cümleye kıldı sücûd
Ara yirden birisi baş egmedi oldu hacîl
6. Yüz yigirmi biñ peyamber cümle bu sırr-ı şehâ
Bildiler hâkq-ı hâkıkat nidügin ez-cân [u] dîl
7. Gel beri gel secde-i Hâkka kıl tâ ki sen
Olmayasın dünyâda şeytân gibi hor zelîl
8. Bil bu remzi dünyanıñ ğayr-ı hevâsından geçüb
Kim niçün şekk eyledi zülfün duta kıldı Halîl
9. Zî-mürekkeb zî-kalem zî-kâtib-i perverdigâr
Sâbit oldu ahsen-i şûretde sırr-ı âb [u] gîl

10. Fażl-ı rabbü'l-‘ âlemîn ey güzîde mazharı
‘ Ârif-i bi’llâh olub okı bu ‘ ilm-i muţtasıl
11. Hoş mürüvvet ma‘ deni bu dilber-i şâhib-‘ atâ
Kendi zâtın gözüne ‘ âşıkların kılmuş sebîl
12. Ger dilerseñ göresin sende sırr-ı *men* ‘ *aref*
Gözleriñden dünyanın jengâlini ‘ aşk-ile sil
13. Fâriğ ol fahr-ı ferâğat râhına şal menziliñ
Vâhid [ü] ferd ol yüri fi‘ l-i ħalâyıkdan kesîl
14. Ger şorarlarsa Vîrânî derdmendiñ kimdir
‘ Aql [u] ‘ aşka rûh [u] ten olmuşdur aña Cebrâîl

Nazm-ı Âhîr

273

Fâ ‘ i lâ tûn Fâ ‘ i lûn Fâ ‘ i lâ tûn Fâ ‘ i lûn

1. Söyleyelim zıkr-i şâh lâ ilâh illâ’llâh
Kudret[i] çok pâdişâh lâ ilâh illâ’llâh
2. Cümlesini var iden dört meĥanigi yaradan
Hiç çıkar mı aradan lâ ilâh illâ’llâh
3. Kıl bu söze i‘ tibâr olmayasın ehl-i nâr
Oldurur ol her ne var lâ ilâh illâ’llâh

87b

4. Gel beri gel toğruya uyma şaķın uğruya
Virme gönül gayrıya lâ ilâh illâ’llâh
5. Mürşîd idin bir peri gezme yesin serseri
İster-iseñ dilberi lâ ilâh illâ’llâh

6. İşbu fenā bir ḥayāl eylemesin saña āl
Hiç ğayrı yokdur bī-zevāl lā ilāh illā'llāh
7. Diñle nedir def [ü] fānīdurur cümle şey
Cümle fenā bāķī ḥayy lā ilāh illā'llāh
8. Dertli-iseñ işitsem dünyā için yeme ğam
Zikriñ olsun dem-be-dem lā ilāh illā'llāh
9. Yaradılan her şıfāt kendidurur aña zāt
Añlaması müşkilāt lā ilāh illā'llāh
10. Aç gözüñi sen ey cān tā göresin bir mekān
Bāķī odur Cāvidān lā ilāh illā'llāh
11. Var olana yok dime az olana çok dime
Herkesen sen nā-ḥaķ dime lā ilāh illā'llāh
12. ‘Āşık-iseñ vāḥid ol Ḥaķķı görüb sācid ol
Birligine şāhid ol lā ilāh illā'llāh
13. Evvel [ü] āḥirde Hū zāḥir [ü] bātında Hū
Ṭayyib [ü] ṭāhirde Hū lā ilāh illā'llāh
14. Dervīş Vīrānī benim emrine fermān benim
Zikr iden her an benim lā ilāh illā'llāh
15. Allāh Allāh dir müdām bir efendī hep ğulām
Söz budur [ki] ves-selām lā ilāh illā'llāh

Nazm-1 Âhir

274

Fā 'i lā tūn Fā 'i lā tūn Fā 'i lūn

1. Sevmişim bir güzel helvâcıdır
Lebleri katında helvâ acıdır
2. Bir perîdir ay-ile gün hâş 'âma
Gül yüzünü görmeniñ muhtâcıdır
3. Kapusunda bendedir halk-ı cihân
Hâk-pâyı cümle başlar tâcıdır
4. Cümleden el çekmeyince kimseye
Meyl yokdur ol kadar ferdâcıdır
5. Hâş [u] 'âma Kabeyi remz eylemiş
Yılda varan bir kırı sevdâcıdır
6. Bilmeyenler kâdardır ol pâdişâh
Görmeyenler şanmasın kim hâcıdır
7. Bu Vîrân[i] dost yolunda cümleden
Geçdi ahlî ol gürûh-ı nâcidir

Nazm-1 Âhir

275

Me fâ 'î lūn Me fâ 'î lūn Me fâ 'î lūn Me fâ 'î lūn

1. Bugün ben bir güzel gördüm cemâli ta'n ider aya
Muhtî külli şey olmuş şalubdur cümleye sâye
2. Şakın meyl itme görmege yüzün ol şâh-ı hûbânıñ
Geçersin cümle varıñdan düşersin âhlar [u] vâya

3. Eger Mūsā gibi görmek dilerseñ rū-yı dildārı
Düşer bir pāre od şehā nigāhın Ṭūr-ı Sīnāya
- 88b
4. Yanarsıñ nār-ı hicrāna geçersiñ cümle varıñdan
Fiğānıñ ta‘n ider ol dem muḥakkaḳ zavlaḳ-ı nāya
5. Melāmet gömlegin giymek dilerseñ kıl taleb anı
Yüzün kim görse baş egmez ser-ā-ser dār-ı dünyāya
6. İkilikle anı kimse sevib sayd itmedi hergiz
Ḳanı aḡyār-ı ‘ālemde şalınmaz zerre ferdāya
7. Vīrān Abdāl cihānıñ varın virübdür ‘aşkına anıñ
Anıñ-çün cümleden geçdi girüb bir köhne ırıḳāya

Nazm-ı Âḥir

276

Fā ‘i lā tün Fā ‘i lā tün Fā ‘i lün

1. Ziyet-i dünyā ser-ā-ser lā imiş
Kim ki aña virmedi dil şāf imiş
2. Âdemilikden ġaraḳ bil nidügin
Her ki bildi ma‘nāda şarrāf imiş
3. Kāinātıñ aşlı fer‘i ser-be-ser
Çār ‘anaşır nün-ile hem kāf imiş
4. Şeş cihetden perr ü pāl açdı göñül
Mürġ-i ‘anḳā nuṭḳ-ı ḥil‘at kāf imiş
5. ‘Āşıḳ-ı bī-çāreler içre şehā
Bu Vīrānī cümlesinden şāf imiş

Nazm-ı Âhır

277

Me fâ 'î lün Me fâ 'î lün Fe 'û lün

1. İki 'âlemde sulţandır Muḥammed
Ḥabīb-i nūr-ı Raḥmāndır Muḥammed
2. Muḥammed şāfi' idir mü 'minātıñ
Uşûl-ı dīn [ü] ĩmāndır Muḥammed
3. Muḥammedden ümīdiñ kesme dāim
Cemī' -i derde dermāndır Muḥammed
4. Muḥammed 'ilmine tutgıl kulağıñ
Binā-yı cümle Qur'āndır Muḥammed
5. Muḥammeddir binā-yı 'ilm-i Tevrāt
Zebūr İncıl [ü] Furķāndır Muḥammed
6. Muḥammedden umar şefkat nebīler
Ḳamuya server-i cāndır Muḥammed
7. Muḥammed 'aşkına var oldı 'âlem
Ḥakīm-i ḥükm-i devrāndır Muḥammed
8. Muḥammed nūrudur nūr-ı muḳaddem
Ḳadīm-i sırr-ı Sübhāndır Muḥammed
9. Muḥammeddir ser-ā-ser her vücūduñ
Görene günden 'ayāndır Muḥammed

10. Muḥammedir ḳamuda nūr-ı enver
Gezen cismindeki cāndır Muḥammed
11. Muḥammed ālini kim sevmez-ise
Evlāda külli düşmāndır Muḥammed
12. Yezīde eyle la‘net mü’min-iseñ
‘Adū-yı āl-i Mervāndır Muḥammed
13. *Laḥmūke laḥmī* Muḥammed Vīrānī
Buyurđı şāh-ı merdāndır Muḥammed

Nazm-ı Âḥir

278

88a

- Me fā ‘ī lün Me fā ‘ī lün Me fā ‘ī lün Me fā ‘ī lün*
1. Efendim dār-ı dünyāda yüzüñ görmek diler göñlüm
Anıñ-çün bī-ḳarār olmuş hemān yıl yıl yiler göñlüm
2. Gözüñ görmek içün ey māh göñül mürġi ḳarār itmez
Cihānı köşe-be-köşe elek elek eler göñlüm
3. Firāḳıñ ḥasretin şevḳin tecellāsında ey dilber
Gehī ağlar ḳılar zārı gehī bir dem güler göñlüm
4. Sen olduñ Kabe [vü] ḳıblem daḥi miḥrāb [u] mescūdum
Cemāliñde se ḳısm üzre bu beş vakti ḳılar göñlüm
5. Muḥabbet levḥine ḳonsa ġubār-ı firḳatiñ imāh
Hemā nedem si vü dü āb-ile yuyub siler göñlüm

6. Yoluñda başımı virmek nigārā cāna minnetdir
Şanur zāhid bed-aḥter bu menzilden yiler göñlüm
7. Vīrānīdir benim ismim dü-‘ālemde ne pākım var
Melāmet ṭablıñ ‘aşkıñda şehā her dem çalar göñlüm

Nazm-ı Âhır

279

Mef ‘ ū lü Me fā ‘ ĩ lü Me fā ‘ ĩ lü Fe ‘ ū lün

1. Gördüm yüziñi eylemiş ol ‘ālem pür nūr
Gel sen şanma olma şaķın ḥüsnüñe maḡrūr
2. Şaķlama yüzüñ ‘āşık-lara göster
Çün Ḥaķ yüziñe Fātiḥa eyledi meşṭūr
3. Tā kim okuyub fehmi ideler ‘aşķ-ı ḥaķīķī
Zīrā ki yüzüñ levḥ[i] seniñ ‘ilm-ile meşḥūr
4. Buyurdu yüzüñ ḥaķķında fażl-ı İlāhī
Ve’ṭ-ṭūr u kitāb didi fī daķķ-ile menşūr
5. Ger bildiñ-ise remzini ol şāh-ı Kerīmiñ
Nā-maḥreme bu sırrı söyleme heme ṭur
6. Nādāna şanma ma‘ nāda bir ḳalbura beñzer
Ma‘ nā şuyunı ḳoyma şuyı ṭutmaz [bu] ḳalbur
7. Ḳurbān virüb özüni bu demde Vīrānī
Kim āl-i ‘Ali bendesine virse idi destūr

Nazm-ı Âhır

280

Me fâ 'î lün Me fâ 'î lün Fe 'û lün

1. Bugün mâtem günü meydân bizimdir
Dökilen yerlere alkan bizimdir
2. 'Alidir serverimiz ey birâder
Ġulâm-ı Ġaydarız merdân bizimdir
3. Ġüseynîyiz teberrâ Yezîde
Hezârândır hezâr ey cân bizimdir
4. Teberrâ eylemek kavm-i 'adûya
Urum Abdâliyuz erkân bizimdir
5. Şehâdet itmişüz âl-i 'Aliye
Muḥakḳak dîn-ile îmân bizimdir
6. Şehâ bir kaçreyüz dâr-ı cihânda
Velâkin ma' nâda 'ummân bizimdir
7. Fedâ kıldık özimiz ḥânedâna
Ḥaḳîḳat cânımız kurbân bizimdir
8. 'Ali destinden uş âb-ı ḥayât
İçerdin çeşme-i ḥayvân bizimdir
9. Vîrânî dem bu dem her an bu demdir
Süreriz dem bizim devrân bizimdir

Nazm-1 Âhîr

281

Me fâ 'î lün Me fâ 'î lün Me fâ 'î lün Me fâ 'î lün

1. Nigārā hüsni-ruhsārîñ dilermen bî-zevāl olsun
Yoluñda baş-ile cânım dañı kanım helâl olsun
2. İki 'âlemde ey dilber dilermen dem-be-dem Hâkdan
Güler yüzüñ şîrîñ sözüñ hemîşe bî-melâl olsun
3. Seniñ hâkķında sek raķîb dilerse bir cevâb itmek
Hudâdan istegim budur iki 'âlemde lâl olsun
4. Seniñ 'aşķıñ hevâsından dilermen dūr ola ahyâr
Geçüb sevdâ-yı 'aşķıñdan işi heb kıl [u] kâl olsun
5. İlâhî isterim senden bu Vîrânî cemâliñden
Cüdâ kıılma benim şâhım be-'aşķ-ı şâh-ı âl olsun

Nazm-1 Âhîr

282

Me fâ 'î lün Me fâ 'î lün Fe 'û lün

1. Ezelden cânıma mihmân 'Alidir
Dilimde ol sebep dîvân 'Alidir
2. Kâmu mü'minleriñ *kālū belādan*
Ki şadrında olan îmân 'Alidir
3. Vücūdunda gezen bu ins [ü] cinniñ
Nazar kııl 'aşķ-ile gör cân 'Alidir

4. Dü-‘ âlemde ne var Qur’ânda vardır
Oñat bil cümleten Qur’ân ‘ Alidir
5. Nazar-ı ma‘ nâ-yı seb‘ u’l-meşânî
Ki *bismi’l-lâh*-ile Raḥmân ‘ Alidir
6. Cemî‘ ‘ âlem ki bir noktadan ey cān
Olubdur ol nokta-i kân ‘ Alidir
7. Vîrânî ḥastanîñ derdine dermân
Ezelden ol şâh-ı merdân ‘ Alidir

Nazm-ı Âḥir

283

Me fâ ‘î lün Me fâ ‘î lün Fe ‘û lün

1. Nazar kıldım şehâ her cā ‘ Alidir
Ḥayât-ı cümle-i eşyâ ‘ Alidir
2. Gören gösteren bu sırrı taḥkîk
Bebekdir çeşme-i binâ ‘ Alidir
3. Eger ‘ akl [u] eger ‘ aşk-ı dil [ü] cān
Ḥaḳîḳat bil gel ey dānâ ‘ Alidir
4. Cihânîñ aşlı vü fer‘ i muḥaḳḳaḳ
Göremez cāhil-i ‘ amâ ‘ Alidir
5. Görinen gice gündüz ey birāder
Eger nihân eger şeydâ ‘ Alidir
6. ‘ Alidir pâdişâh-ı dü-serânîñ
‘ Alidir cümleden a‘ lâ ‘ Alidir

7. ‘Alidir ‘ilm-i evvel ‘ilm-i āhir
Vīrānī vir biliñ ol bā ‘Alidir

Nazm-ı Âhir

284

Me fâ ‘î lün Me fâ ‘î lün Me fâ ‘î lün Me fâ ‘î lün

1. Dirîgâ olmadum hemdem ben ol gül yüzli dildāra
Îlāhî olmasun yārim Miķāîl hār [u] aġyāra

2. Men ol bülbül-i şeydāyım nigārîñ hüsni-i bāġında
Bi-ḥamdi’llāh düş oldum irem bāġında gülzāra

3. Şakın baş çekme ey zāhid görince *aḥsen-i taḳvīm*
Tekellüfsüz sücūd eyle yūri var düşme inkāra

89a

4. Geçirme ‘ömriñi lāda қо elden ġayr-ı sevdāyı
Bu demdir bu demi ḥoş görmeden baş indir ikrāra

5. Nice ey nice bil geçdi perestiş itdigiñ yerde
Ne aşşı eylediñ bu nice ṭaparsıñ iş bu dīvāra

6. Dilersiñ görmege Aḥmed yüzün bî-şekk [ü] bî-şübhe
Gözüñ aç ḥāḇ-ı ġafletden göz aç baķ böyle didāra

7. Vīrānī sözini ġuş it iriş bir arı mürşīde
Şor andan her ne ister yine seni sende ara

Nazm-ı Âhir

285

Me fâ ‘î lün Me fâ ‘î lün Fe ‘û lün

1. Gel ey ma‘nā adı bilgil bu rāzı
Göñülde eyle gel Ḥaḳḳa niyāzı

2. Oķu andan kitāb-ı ümmühātıñ
Nedir fehmi it bu müstaķbel [ü] mazi
3. Cihān hengāmesinde ey birāder
Gözüñ aç gör ne oynar hoķķa-bāzı
4. Fenā mülküdeki māl-ı ẖarūn
Kime ne aşşı itdi çoĝı azı
5. ẖomaĝıl fırşatı fevt itme ẖarındāş
Geçer ‘ömrüñ şanasın esb [ü] tāzı
6. Ağız açub yudupdur bu ẖara yer
Nice şāh [u] nice biñ şehbāzı
7. Kimi biñ kimi beş yüz sürdi ‘ömrü
Kime fāide kıldı ‘ömr-i dirāzı
8. Hemān cehd eyle kes nefsiñ hevāsın
Dilerseñ olasın ma‘ nāda ĝāzı
9. Vırānı geç cihānıñ şöhetinden
Hemān āl-i ‘Aliye kıl niyāzı

Nazm-ı Âhır

286

Me fā ‘ī lün Me fā ‘ī lün Fe ‘ū lün

1. İlāhı yā ‘Ali perverdigārım
Murādım ben ẖuluñ senden umārım
2. Kerem kıl ḥabibiñ ḥürmeti-içün
Dem-ā-dem medḥ-i āliñ ola kārım

3. Daḥi Şebbîr-i Şübber-i ‘ibāda
Buyur gel kıoymaya elden nāçārim
4. Muḥammed Bākır [u] Ca‘ fer ola hem
Dü-çeşmimde nihān-ı āşikārim
5. İmām Kāzım Rızā olun dilermen
Şadef cismim ki dürdür yār-ı gārim
6. Taḳî vü bā-Naḳî şāhā ümīdim
Biri cān biri cānān [u] yārim
7. Gele ‘ Asker çeke Mehdî vücūdum
Ala anıñ ola ser-cümle varım

90b

8. Meni eliñden itme şāh[a] maḥrūm
Vīrāniyim ḳabūl ḳıl āh [u] zārim

Nazm-ı Âḥir

287

Me fā ‘î lün Me fā ‘î lün Fe ‘û lün

1. Cemāl-i Aḥmediñ Raḥmān degil mi
Ḥuṭūṭ-ı ma‘ nā-yı Ḳur’ān degil mi
2. Bu şüretten ḥaber alan muḥaḳḳaḳ
Ḥaḳīḳat kāmil-i insān degil mi
3. Ne dimekdir biliñ ‘ ilm-i ledünni
Bilen merd-i Ḥudā ‘ irfān degil mi
4. Ḳaşıñla kiprigiñ zülfüñ dü-taşlı
Devā-i dīn-ile imān degil mi

5. Bu mektūbuñ işārātın bilenler
Muḥammed emrine fermān degil mi
6. Tılsım-ı levḥ-i meḥfūzuñ beyānı
Cehālet derdine dermān degil mi
7. Bu levḥiñ ‘ilmini kim ide idrāk
Aña her müşkül-i insān degil mi
8. Velī bu şūreti kim kıldı inkār
Ādem merdūd olub şeyṭān degil mi
9. Cehālet şīşesin kim ṭaşa çalmaz
Bu ma‘ nāda ḳatı nādān degil mi
8. Kimiñ cānı degil şāh-ı velāyet
Anı cānlı dimek bī-cān degil mi
9. Vīrān Abdāl ‘Aliniñ bendesidir
Anıñ ma‘ būdı Ḥaḳ merdān degil mi

Nazm-ı Âḥir

288

Me fā ‘ī lün Me fā ‘ī lün Me fā ‘ī lün Me fā ‘ī lün

1. Gel ey ma‘ şūḳ-ı dildārım sen olduñ cismimiñ cānı
Lebiñdir çeşme-i ḥayvān nuṭṭuḳda nuṭṭ-ı rūḥānī
2. Zihī re’s [ü] zihī cebhe zihī şadri zihī ṣāhra
Rū-yı Kabe rū-yı beytü’l-Muḳaddesden virir meānı
3. Dehānıñ bir şadefdir hem dişiñdir si vü dü mervleri
Ḥudā var itmedi bunuñ teki şīrīn kānı

4. Yüzüñ cennet boyuñ tûbâ meleklerdir haţ-ı hâliñ
Yanağıñ sûre-i Sübhân okurlar ‘ilm-i Raḥmānî
5. Dü-destiñ bist ü heşt mufaşşal yemîniñle yesâriñ
Dü-pâyıñ hem çenen ey mäh beyân-ı fażl-ı Yezdānî
6. Vücûduñ iki şaķ oldı birin elli birin elli
Okurlar kâf ve’l-Ḳur’ân rumûz-ı sırr-ı ‘irfānî
7. Vîrānî bende-i evlād olanlar zâhir [ü] bâtın
Gümânsız buldılar îmân sevenler şâh-ı merdānî

Nazm-ı Âḥir

289

Me fâ ‘î lün Me fâ ‘î lün Me fâ ‘î lün Me fâ ‘î lün

1. Eyâ zâhid nazar eyle ne demden berü irşadım
Cihānıñ şûr-ı şerrinden sebep oldur ki azādım

90a

Yemem firdevs için ğuşşâ ğam yok şöyle kim şadım
Cihân halkı olmadan evvel ğulām-ı âl-i evlādım

2. Yoğ-idi ins-ile cinden eşer bir zerre ey cān
Ne dām [u] ne felek ‘arz-ı kevākib şems-ile tâbān
Ne bād u âteş [ü] ḥāk [u] āb mähî [vü] ne ‘ummān
Cihân halkı olmadan evvel ğulām-ı âl-i evlādım
3. Hemān bir zāt-idiñ daḥi kimesne yoğ-idi anda
Dü-kısm olduğda o dem şāh bir sultān bir bende
Kelāmım hemdemim nuṭkum bu idi ol zamān bende
Cihân halkı olmadan evvel ğulām-ı âl-i evlādım

4. O sulṭānı eger idrāk iderseñ ṭālibā kimdir
Hemān idrāk idüb bildiñ fenā kimdir beḳā kimdir
Ne bilsün fehm[i] yoḳ cāhil ‘Ali āl-i ‘abā kimdir
Cihān ḥalḳ olmadan evvel ḡulām-ı āl-i evlādım
5. O sulṭān-ı hidāyetdir ‘Ali ṣāh-ı velāyetdir
Anıñ evlādına düşmān olan merdūda la‘netdir
Ezelden āl-i ‘Ali mihri benim göñlümde ḡāyetdir
Cihān ḥalḳ olmadan evvel ḡulām-ı āl-i evlādım
6. Nidā irdi çü ḡāibden didi baḳ göresin zātı
İdüb Ka‘be-i ḳalbiñ ṣayasıñ ‘aşḳ-ile lātı
Cihānı zerrece ṣaymam dilerseñ işte işbātı
Cihān ḥalḳ olmadan evvel ḡulām-ı āl-i evlādım
7. Vīrānīyim ezel evvel muḥibb-i ṣāh-ı *levlākım*
Yemem māzī-yi müstaḳbel ḡamın şöyle ferāzā kim
Ġazābı yevm-i maḥşerde getürdüm ḥavfim pākım
Cihān ḥalḳ olmadan evvel ḡulām-ı āl-i evlādım

Nazm-ı Âhır

290

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Zī münāfiḳ kim bugün üstāda iḳrār eylemez
Hādī-i vaḥdet olan irşāda iḳrār eylemez
Muştafānıñ ḳıldığı ĩcāda iḳrār eylemez
La‘net ol merdūda kim evlāda iḳrār eylemez
2. Tā ebed kāfirdir ol Ḳur’āna iḳrār eylemez
Bu delīl-i āyet-i bürhāna iḳrār eylemez
Murtaẓānıñ ḳurdığı erkāna iḳrār eylemez
La‘net ol merdūda kim evlāda iḳrār eylemez

3. Zāhir egerçi müselmāndır velī īmānı yok
Ehl-i erkānım diyü da‘vā kılar erkānı yok
Şüretā cānlı gibi ma‘nāda baksañ cānı yok
La‘net ol merdūda kim evlāda ikrār eylemez
4. Āşinālık itmek ister velī bigānedir
Kıldığı da‘vānıñ cümlesi bil efsānedir
Hūrda-pādır şanma hūn-ı haresdir yā nedir
La‘net ol merdūda kim evlāda ikrār eylemez
5. Ehl-i cennetdir şaķın açma aña Hāķdan haber
Dīv-i mel‘ūndur kaçan yola gelür ol bed-güher

91b

- Hemdem olma anıñ-ile ya ısıtır ya deper
La‘net ol merdūda kim evlāda ikrār eylemez
6. Zāhirin fehmi itmeyen kimse şerīat añlamaz
Söyleseñ Hāķdan haber dīvdır tarīķat añlamaz
Ma‘rifetsiz ādem-i hārdır haķīķat añlamaz
La‘net ol merdūda kim evlāda ikrār eylemez
7. Ey Virānī pirlere her bī-ḥayā baş egmedi
Cāhil-i müşriklere müşkül-güşā baş egmedi
Hāriciye tā ezel āl-i abā baş egmedi
La‘net ol merdūda kim evlāda ikrār eylemez

Nazm-ı Âḥir

291

Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lūn

1. Şorma bī-cāna haber kim cānı idrāk eylemez
Cān [u] başı vermeyen cānānı idrāk eylemez

2. Ma‘nā-yı seb‘u’l-meşānī sırrını fehm itmeyen
Ebcedden bī-ḥaber Qur‘ānı idrāk eylemez
3. Şūretün şābbun kaṭaṭ ‘ilmiyle ‘āmil olmayan
Vākıf-ı Hāḳ olmadı Raḥmānı idrāk eylemez
4. Muşḥaf-ı hüsnüñ ḥaḳı bu vechle ikrār itmeyen
Dīni yokdur Hāḳ bilür ĩmānı idrāk eylemez
5. ‘Āḳil [ü] dānā dime ol kimseye kim tā kim ol
Men ‘aref sırrın bilüb ‘irfānı idrāk eylemez
6. Zülmetiñ cehlin bugün def itmeyen ādem degil
Lā-büd ol ḥayvāndır insānı idrāk eylemez
7. Ey Vīrānī her kimiñ işnā ‘aşardan fehm[i] yok
Merdüm-i dānā degil merdānı idrāk eylemez

Nazm-ı Âhır

292

Me fā ‘ī lün Me fā ‘ī lün Fe ‘ū lün

1. Yüzüñdür yedi āyet hey ĩmānım
Budur bende emānet hey ĩmānım
2. Ki mestürdur yüzüñde cümle Qur‘ān
‘Aceb emr-i hidāyet hey ĩmānım
3. Yüziñe secde-i Hāḳ itmeyenler
Bilür yarın nedāmet hey ĩmānım
4. Lebiñden çeşme-i ḥayvān içenler
Olur sağ [u] selāmet hey ĩmānım

5. Tudağıñ sırrını fehm eyleyen cān
Olur şāhib-kerāmet hey ĩmānım
6. Yüzüñdür secde-gāh-ı mü 'minānıñ
Didi şāh-ı velāyet hey ĩmānım
7. Vīrān Abdāl ġarībıñ ey dilārām
Sever seni be-ġāyet hey ĩmānım

Nazm-ı Âhır

293

Fā 'i lā tūn Fā 'i lā tūn Fā 'i lā tūn Fā 'i lūn

1. Sevmişim rüz-ı ezel bir dilber-i nāzik güher
Virmişim 'aşk yolunda hānümān [u] cān [u] ser
2. Didim ey dilber bizimle hemdem olsun bir sâ' at
Eyleseñ men miskine luţfuñla şāhım bir nazar

91a

3. Gördüm ol dem öz eliyle vechine yazmış ezel
Sūre-i innā feteħnā gözi mā-zāġa 'l-başar
4. Bir tebessüm itdi didi baña hoş ola
Şoġbet-i hāş idelim bir dem seniñle muhtaşar
5. Ĥamdü li'llāh didim ol dem secde-i şükr eyledim
Zāhirā bir dilber ammā ma' nāda işnā 'aşar
6. Didi yārim Vīrānī bir mezek var mı bize
Didim ol dem bir ciger püryānı var ma-ħazar
7. Çünkü sen cān u ciger ol yāra püryān eylediñ
Ey Vīrānī pes nice yıkar seni nār-ı saķar

Nazm-ı Âhir

294

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Bir meşeldir tā ezel bir kez yananlar yanmadı
Ölmeden öñdin ölenler didi Aḥmed ölmedi
2. Līk bu fānī cihāna her ki geldi ‘ākābet
Ol yine kıldı sefer bunda kimse kalmadı
3. Her gelen mihmān olur üç gün hemān ṭurmaz geçer
Her geçen gitdi gider bir daḥi kimse gelmedi
4. Bunda her kim ki gidübdür rāh-ı Ḥaḳḳa şübhesiz
Ol varır yine gelür hergiz yolun ya gelmedi
5. Ey Vīrānī cehd kıl kim dünyāda nāmıñ kala
Her kimiñ kim nāmı yokdur dünyāda eglemedi

Nazm-ı Âhir

295

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Şorma her nādāna sen Ḥaḳḳıñ kemāl-i varını
Ehrimenden istemesin ‘āşıkıñ esrārını
2. Ger marīz-i cehlesin dermān dilerseñ ṭālibā
‘Ārif-i bi’llāha şor var derdiniñ timārını
3. Andan özge kimsene bu derde dermān eylemez
Ol görübdür zāhir [ü] bāṭın Ḥaḳḳıñ didārını
4. Şu‘le-i nūr-ı tecellīden tecellā eyleyen
Añlar ol keyfīyyetiñ āciz-iseñ envārını

5. Çāre yokdur ol kimesne müşkilin ḥal idemez
Ma‘nāda her kim işitmez ‘ārifiñ güftārını
6. Ey birāder olmayanlar dünyāniñ mekrinden ḥalāş
Pes nice eyler yaqīn ol Ḥaqq-ile pāzārını
7. Görmedi Ḥaqqıñ liqāsın qaldı maḥrūm tā ebed
Silmeyen cān [u] gönülden dünyāniñ murdārını
8. ‘Ākıbet em bulmadı qaldı muḥaqqāq cehl-ile
Dünyā vü ‘uqbā ğamından kesmeyen zunnārını
9. Ey Vīrānī bunda gördi her ki bildi yarını
Burda yārin görmeyenler orda görmez yārini

Nazm-ı Âhır

296

Mef‘ ū lū Me fā ‘ ī lūn Mef‘ ū lū Me fā ‘ ī lūn

1. Herkes bilemez şehā kıymetiñi esrārıñ
Keşret ne bilür cānā vaḥdetini esrārıñ
2. Virem anı nā-ehle qadrini bilmez anıñ
Fehm eylemez nādān kıymetini esrārıñ

92a

3. Esrār didigim levḥiñ vechinde beyān oldı
‘Āşıqlara şor yūri mir’ātını esrārıñ
4. Bu iki tecellīye sen eyle tecellāsın
Hem zāhiri var hem bātını esrārıñ
5. Leng olma bu rāh üzre çabuk ol çabuk
Menzile yetem dirseñ sever atını esrārıñ

6. Zî muşhaf [u] zî esrār zî sırr-ı kelāmu'llāh
Cāhil bilemez şāhım āyātını esrārīñ
7. Gel nuṭṭ-ı Vīrānīden işit ḥaberi taḥḳīḳ
Ādem olayım dirseñ bil zātını esrārīñ

Nazm-ı Âhır

297

Fā 'i lā tūn Fā 'i lā tūn Fā 'i lā tūn Fā 'i lūn

1. Kim bu fānī cihāndan mihr umar nādān imiş
Şüretā cānlı velī ma' nāda bī-cān imiş
2. Şūfiyā zühdiñe mağrūr olma fānī dünyāda
Kıldığın zıkr [ü] 'ibādet cümlesi işyān imiş
3. 'Āşık-ı āzādeye ta' n eyleme var ebsem ol
Dü-cihāna 'āşık-ı āzādeler sultān imiş
4. Her ne deñli zāhidā ta' n eyleseñ 'āşıklara
Anlara ta' nıñ seniñ hem dīn hem īmān imiş
5. Ehl-i faḥra lā diyüb İblīs gibi baş egmemek
La' net ol merdūda kim andan size erkān imiş
6. Ehl-i faḥrīñ secdesi dāim Ḥaḳadır Ḥaḳ bilür
Kıldığı fikr-i ferāgat şüret-i Raḥmān imiş
7. Bu Vīrān Abdāl ḥaḳīrīñ kıble-gāhı tā ezel
Dünye vü 'uḳbāda ol ḥazret-i merdān imiş

Nazm-ı Âhîr

298

Fâ ‘i lâ tûn Fâ ‘i lâ tûn Fâ ‘i lûn

1. Gel beri ey da‘ vâda sultân olan
Lezzetinde heft-i şer şa‘ bân olan
2. Añladıñ mı menzîl-i insânı sen
Kendi zann[ı] üzre hoş insân olan
3. Bu nice loğma nûş iderseñ şubḥ [u] şām
Kañkı loğmadır tamarda kan olan
4. Söyleyenler küfr [ü] îmân bir imiş
Kañkı küfürdür sende îmân olan
5. Şunı şundan bunı bundan cem‘ idüb
Söz bilürüm diyüben ‘ irfân olan
6. Allâh Allâh hoş zamân oldı zamân
Da‘ vâ-yı insân ider hayvân olan
7. ‘ Âķilem diyü bu dem da‘ vâ kılar
Ma‘ nâda bâliğ-i oğlan olan
8. Şöyle merdim dir cihānda lâf ider
Şehvet-i baḥrında sergerdân olan
9. Dervîş oldum tecerrüdüm dir gezer
Koltuğunda sîm [ü] zer pinhân olan

92a

10. Dünyāda hiç nesneye baş egmedi
Evliyāya cān-ile qurbān olan
11. Şūretā şeklin düzer mi ey dede
Rāh-ı Hāqda şāhib-i erkān olan
12. Dervīşi abdāl olanlar oldurur
Başı tōb hem elleri çevgān olan
13. Hūlk-ı ‘ālem ta‘ nasından havf yok
Zerre deñli menzile meydān olan
14. Kimi rafāz kimi bid‘ atdır diyen
Andan aña kim nedir noqşān olan
15. İşbu hālkıñ taşını kıldı kabūl
‘Aşk yolunda sīnesi qalkān olan
16. İt ürür kervān geçer pervā yimez
Ta‘n oquna ‘aşk-ile nişān olan
17. Hānedāna cān-ile bil bağlayan
Ma‘ nāda oldur biliñ cānān olan
18. Zūlmet-i hicriñ elinden ağlamaz
Kasesi de çeşme-i hayvān olan
19. Murtażānıñ āline baş egmedi
Aşl [u] fer‘i tā ebed şeytān olan

20. Ey Virānī dü-cihāndan geçdi ol
Cān [u] dilden bende-i merdān olan

Nazm-ı Âhır

299

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Her ki bu faḥrın libāsın engine pūş eyledi
Ehl-i tevḥīdīn kelāmın cān-ile gūş eyledi
2. Cennet-i firdevs için ‘ālemde ğam-ġīn olmadı
Ḥaḳ anı kendi cemāl-i ‘aşķına dūş eyledi
3. Zerre gelmez māl [u] mülk aña dünyā ey şanem
Kim ki bu vaḥdet meyinden nūş eyledi
4. Zāhidā ebsem [ol] ṭa‘n itme bu ḥarābāt ehline
Anları Ḥaḳ öz kendi eliyle ser-ḥūş eyledi
5. Aḳla gelmez şerbeti cām-ı Cemiñ mestānesi
Şoḥbet-i rūz-ı elestiñ dil-i bī-hūş eyledi
4. Anlara zerre ḥicāb olmaz ḥicāb-ı ḥaḳ-ı nās
Anlar ol hevā-yı hevesden sīnesin boş eyledi
5. Dāne-i ḥardal degildir aña ser-cümle cihān
Mest-i lā-ya‘ kıl olub deryā gibi cūş eyledi
6. Fān[i] ol[dı] dünyā benim diyüben lāf eyleyen
Pençesi dehrīn anı aşlan iken mūş eyledi
7. Ey Virānī ḥazret-i āl-i ‘Aliye ḳul olan
Dünye vü ‘uḳbā ğamın bi’llāh ferāmūş eyledi

Nazm-ı Âhîr

300

Vezni tespît edilememiştir

1. Şanma vechiñe zevâl olur mı
‘ Āşık-ı dīdāra melāl olur mı

2. Vechiñ kitābın ‘ ilme’l-yaķın
Şāhib-i kemāle kemāl olur mı

93b

3. Ey şūret-i Ka‘be vā‘z-ı zemzem
Lebiñe beñzer zülāl olur mı

4. V’ey yüzi şems elif kamer nev‘-i kamer
Kaşın hilāl gibi hilāl olur mı

5. Ben ğonca güle al yanağın beñzedebilmem
Dostum aña beñzer dāl olur mı

6. Şol ārızında olan nokta-i hālīñ
Andan bilür nokta-i hāl olur mı

7. Kim ki yüziñe secde-i Hāķ idemezse
Gör andan özge Deccāl olur mı

8. Şūfī ki bugün şād degil yüziñe karşı
Anın katında dime hamr-ı bal olur mı

9. Ey şarāb u esrāra haram diyen
Fetvānı viricek helāl olur mı

10. ‘ Āşıklara maḥşer gününde zāhid
‘ İtāb [u] ḥitāb [u] suāl olur mı

11. Ol bed-fi‘ āli nādānı havk-ı har
‘ Aşk katında ham hayāl olur mı
12. Bu hüsn-ile bu şürete ey vahdet
İnkār idene la‘ net vebāl olur mı
13. Şeytāna hod la‘ net kısmet olubdur
Hiç ğayr-ı söz lāyık-ı maḥāl olur mı
14. Çün *belhüm eḍall* ma‘ nāda oldı muvāffak
Ol bu menzile irmege mecāl olur mı
15. Āl-i ‘ Aliniñ rāhına inkāra düşenler
Fikr eyle anlara var ricāl olur mı
16. Başın kesse ḥāricīler Vīrānıñ
Medḥiñ deminde merd-i dellāl olur mı

Nazm-ı Âhır

301

Fā ‘i lā tün Fā ‘i lā tün Fā ‘i lā tün Fā ‘i lün

1. Ey gönül Hākdan temennā kıl şıfâtı gözlegil
Her şıfâta nakş olan ol ḥaṭṭ-ı zātı gözlegil
2. Nokta nokta ḥarf ḥarf gözle idrākātıñı
‘ Ālemiñ aşl-ı ‘ anāşır şeş cihātı gözlegil
3. Zülf [ü] kaşı kipriğiñdir sūre-i seb‘ u’l-meşān
Ders oḡu faẓl-ı eḥadden ümmühātı gözlegil
4. Cümle Qur’ānī ḥaḳīḳat bist[ü yek] ḥarf üzredir
Fehm idem dirseñ rumūzı müfredātı gözlegil

6. Bist ü heşt si vü dü sırrını ol fazl-ı İlāh
Se şalāt üzre buyurdu muḥkemātı gözlegil
6. Ger dilerseñ Ka‘ be-i taḥḳīki itmek tavāf
Cān [u] ten ḳurbāna virgil ol zekātı gözlegil
7. Ey Virānī gözle saṭrānc-ı kemālātın müdām
Ferzi bendi bend idüb keşf rūḥ-ı mātı gözlegil

Nazm-ı Âḥir

302

Fā ‘i lā tün Fā ‘i lā tün Fā ‘i lün

1. Bire yalancı felek yüze gülüci
Ḳanı benim şāh babamı neylediñ
Virdigini dönüb yine alıcı
Felek benim şāh babamı neylediñ
2. Niceler müştāḳdır yüzün görmege
Ayağı tozına yüzler sürmege
Varub ḳademinde bir an ṭurmağa
Felek benim şāh babamı neylediñ

93a

3. Bu cihānda gerçi erenler ḳalmadı
Bir dirlik dirildi hergiz olmadı
Geldi gitdi anı her cān ölmedi
Felek benim şāh babamı neylediñ
4. Ḳuṭb-ı cihān idi ol şāh-ı velī
Böyle gördüñ aña diyeli belī
Ḥalk-ı Muḥammeddir mürüvvette ‘Ali
Felek benim şāh babamı neylediñ

5. Evvel āhir n’olacağın bilürdi
Erenler şāhı idi hüküm kıldı
Kāfirler görse imāna gelirdi
Felek benim şāh babamı neylediñ
6. Bire yalancı dünyā sensin bilsene
Ma‘ nā baħrına ğavvāş olsana
La‘ net saña herġiz meyyāl olsana
Felek benim şāh babamı neylediñ
7. Vīrānīyim mürġ-i dīli şalarım
Secde-i şükrimi aña kılarım
Rūhına demine gülbang çekerim
Felek benim şāh babamı neylediñ

Nazm-ı Âhîr

303

Fe ‘i lā tūn Fe ‘i lā tūn Fe ‘i lā tūn Fe ‘i lūn

1. Yüziñe ma‘ nā eri cāmi‘ -i defter didiler
İçine la‘ l-i lebiñ çeşme-i kevşer didiler
2. Yoluña ‘ āşık-ı şādık oluben cān viren
Bil aña ehl-i tarikat pīr-i perver didiler
3. Zülf-i pişānıña Ka‘ be didi ehl-i fuķarā
Kaşınla mihrāb idüb boyuña minber didiler
4. Göziñe göz ki gözgüde her kim göre bildiyse yaķın
Budurur şems [ü] kâmerde nūr-ı enver didiler
5. Oturuñ karşıusuna zerre mişāli müjdedir
Ehl-i dil şāf şāf mālîk-i ejder didiler

6. Ruḥlarıñ alına nisbet nedir ol ḥāl-i siyāh
Ne ‘aceb ḥāl ider ol ḥāle müdevver didiler
7. Söziñi gūş ide ne mürde-ise cān virilür
Zī-sa‘ ādet kime kim nuṭṭ-ı müyesser didiler
8. Şadef ağzıñ gibi deryā şadefi kanda görür
Ya dişiñ gibi seniñ pākīze gevher didiler
9. Seni bu ḥüsn-i leṭāfetle gören çār nā-çār
Secde-i şükr idüben Allāhu ekber didiler
10. Senin ‘aşkıñda Vīrānī gören dir ki şehā
Zī-ğulām ḥānedān bende-i Ḥaydar didiler

Nazm-ı Âḥir

304

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Ey gönül gel ‘āşık-iseñ dem-be-dem dīdāra baķ
Terk-i ağıyar eyle her dem aç gözün ol yāra baķ
2. Kurretü’l-‘aynım buyurdı ol Resūl-i Kibriyā
Şebbīr-i Şübber abād-ı Ḥaydar-ı Kerrāra baķ
3. Bāķır İmām-ı Ca‘ferle Kāzıma vir cān [u] baş
Şāh ‘Ali Mūsā Rızā ol şāḥib-i esrāra baķ
4. Hādī-i ehl-i ṭarīkatdir Taķıyyi bā-Naķī
Şāḥib-i erkān-iseñ inkārı ķo iķrāra baķ
5. ‘Askerīye ‘askerim dirseñ muḥaķķaķ ey fetā
Būlbūl ol zāğ olma her dem ḥārı ķo gülzāra baķ

94b

6. Mehdî-i şāhib-zamānsın derdmendi kim şehā
Derdiñe ğam çekme bir dem ki irişen tīmāra bak
7. Ey Virānī zāhiriñ virān iden āl-i ‘Ali
Bāṭınıñ ma‘ mūr iden anlardurur mi‘ māra bak

Nazm-1 Âḥir

305

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Bakmazam men ğayrıya illā ‘Ali evlādına
Tā ezel yokdur aña kim geç bakar üstādına
2. Cāhile baş egmezem pīrimden irşād olmuşum
Rāḥıyım Ḥaḳ rāḥı olsun pīrimiñ irşādına
3. ‘Āşık-ı āzādeyim yokdur ḥilāfım zerrece
Bendeyim bend olmuşum men bende şāhıñ bendine
4. Ehl-i dünyāda vefā yok bî-vefādan ki şaḳın
Yüziñe yüz biñ gülerse gülme anıñ şādına
5. Ey Virānī işbu çarḥıñ taş budur bal-ile
Meyl idüb parmak uzatma zehri vardır dādına

Nazm-1 Âḥir

306

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fa ‘i lūn

1. Ey gönül bend olma dünyā bendine
Dil virüb aldanma anıñ ḳandine
2. Yüziñe ḳarşu güler bir iki gün
Pīrezendir bakma gel raḥş fendine

3. Ğāfil olma dāimā Ḥaḳdan seni
Çevirüb döndürmek ister kendine
4. Bende-i āl-i ‘Ali ol dünyānıñ
La‘net eyle şehrine vü kendine
5. Günde biñ kez şunar-ise ağzıñı
Zehri vardır māil olma ıandine
6. Ehl-i dünyā günde biñ kerre ḥamd ider
Ḥaḳ anıñ herġiz inanmaz ḥamdine
7. Ey Vırānī sen ṭayanma ḥūblarıñ
Her nefes yüz biñ içerse andına

Nazm-ı Âḥir

307

Mūs tef‘i lün Mūs tef‘i lün Mūs tef‘i lün Mūs tef‘i lün

1. Mü’minleriz ezel-i ebed Ḥaydardır İlāhımız
Şebbīr-i Şübber ‘Ābidīn oldu bizim penāhımız
 2. Bākıra cān [u] baş fedā eyleyenden ey faḳı
Zerre vü *şemme* kalmadı gitdi bizim günāhımız
 3. Biz bu ṭariḳ-i Ca‘fere ‘azm ideli ḳadem ḳadem
Şaġa şola şapmadı ṭoġrıca vardı rāhımız
 4. Āl-i ‘Aliye cānla oldıġumuz ġulām-ı Ḥaḳ
Kāzım İmām hem Rızā oldu bizim ġuvāhımız
- 94a
5. Ğöñlümüzüñ şehrine tā ṭaḳdı Taḳī bā-Naḳī
Ḳalmadı ṭulmetiñ demi ireli şems [ü] māhımız

6. ‘Askerī Īmām-ı Mehdīniñ mü’min olandur askeri
Ġayrıya ser-fürü dime ‘aşk eridir seyyāhımız
7. Nār-ı caḥīme yanmaya bende-i āl olan kişi
Böyle buyurdu tā ezel vahy-ile pādişāhımız
8. Düşmān-ı āl-i Aḥmede la‘net idüb müdām dem
Çarḥa çıkar dirik dirik ‘aşk-ile dūd-ı āhımız
9. Men ki Vīrānīyim bugün bende-i āl-i ḥazretim
İki cihānı neylerim çün ‘Ali oldu şāhımız

Nazm-ı Âḥir

308

Me fā ‘ī lūn Me fā ‘ī lūn Fe ‘ū lūn

1. Gel isterseñ sa‘ādet soñı ḥayrı
Nazar kıl cān göz-ile gör bu seyri
Gözün aç bak ne var ‘ālemde ḡayrı
Hemān dem şāhı gör hiç görme ayrı
Nuşayriyem Nuşayriyem Nuşayri
Ne ölmüşüm ne ḥdd sağım ne şayrı
2. ‘Alidir ‘alleme’l-ḡaybıñ şıfātı
Ki gösterdi şıfāt içinde zātı
Dilerseñ içesiñ āb-ı ḥayātı
Bu söze kim irer görmez memātı
Nuşayriyem Nuşayriyem Nuşayri
Ne ölmüşüm ne ḥod sağım ne şayrı

3. ‘ Alidir pādiṣāh-ı heft-kişver
Anî destindedir cānā ki kevşer
Qıyāmet qaddidir mihrāb [u] minber
Sücūdum ānadır ser-cümle yekser
Nuşayriyem Nuşayriyem Nuşayri
Ne ölmüşüm ne hōd şağım ne şayrı
4. ‘ Alidir var iden arz [u] semāy
Daḥi hem nūr-ı şems [ü] gün [ü] ay
Qomaz bilürseñ ḥüsn-i ḥulq-ı Rızāy
Dilerseñ şāh Ḥüseyn-i Kerbelāy
Nuşayriyem Nuşayriyem Nuşayri
Ne ölmüşüm ne hōd şağım ne şayrı
5. ‘ Alidir maḥşeriñ ḥaşrında ġāzī
Ānadır cümleñ nāz [u] niyāz
Özüñ koy poṭaya o qor gerāz
Eger mü ’min-iseñ aṇla bu rāz
Nuşayriyem Nuşayriyem Nuşayri
Ne ölmüşüm ne hōd şağım ne şayrı
6. ‘ Alidir ‘ Ābidīn Bāqır-ı Ca‘ fer
İnkār iden merdüddurur kāfir
‘ Ali ‘ aşkı kimi kim kıldı perver
Memāt olmaz biliñ diridir ol er
Nuşayriyem Nuşayriyem Nuşayri
Ne ölmüşüm ne hōd şağım ne şayrı

7. ‘Alidir Kāzım-ı şāh-ı Horāsān
Anıñ-çün bilmez olmaz sırrın insān
Hudā didim didim ‘Aliye ey cān
Meni yetmiş iki kez kıldı qurbān

95b

Nuşayrīem Nuşayrīem Nuşayrī
Ne ölmüşüm ne hōd şağım ne şayrı

8. Hāqīkat Ka‘besi mescūd degil mi
‘Aliye lā diyen merdūd degil mi
‘Ali maḥlūka cümle ma‘būd degil mi
‘Ali külli şeyde Hāq mevcūd degil mi
Nuşayrīem Nuşayrīem Nuşayrī
Ne ölmüşüm ne hōd şağım ne şayrı

9. ‘Alidir şāh-ı Taqī bā-Naḳī hem
‘Ali Hālik direm hiç söylemem kem
Ol oldurdu oldu derdime em
Naẓirīñ yokdur[ur] ey şāh-ı ‘ālem
Nuşayrīem Nuşayrīem Nuşayrī
Ne ölmüşüm ne hōd şağım ne şayrı

10. ‘Alidir ‘Askerī Mehdī hidāyet
Zuhūr itdik de def‘ ola cehālet
Yeẓidīñ başına kopa kıyāmet
Göründi emr-i Yeẓdāndan ‘alāmet
Nuşayrīem Nuşayrīem Nuşayrī
Ne ölmüşüm ne hōd şağım ne şayrı

11. ‘ Alidir feth-i nuşret mü ’mināna
Özüñ bend it ayırma ħānedāna
İrem dirseñ ħayāt-ı Cāvidāna
Şaķın düşme bu nuţķumdan gümāna
Nuşayriyem Nuşayriyem Nuşayri
Ne ölmüşüm ne ħod şağım ne şayrı
12. ‘ Alidir evvel [ü] āħirde Fettāħ
Odur küfr-ile ĩmān aña miftāħ
Anıñ ħabzındadır bu şerr [ü] ıslāħ
Ki ansız olmadı bir nesne iflāħ
Nuşayriyem Nuşayriyem Nuşayri
Ne ölmüşüm ne ħod şağım ne şayrı
13. ‘ Alidir *kūn* diyüb var itdi cihānı
Eger cism [ü] cān-ı dü-cihānı
Beķā oldur şehā ser-cümle fānı
Yüri insān-iseñ sen şāhı tanı
Nuşayriyem Nuşayriyem Nuşayri
Ne ölmüşüm ne ħod şağım ne şayrı
14. ‘ Alidir ism-i bismi’llāh ‘ Alidir
‘ Alidir Ħaķ Resūlu’llāh ‘ Alidir
‘ Alidir faķr [u] faħru’llāh ‘ Alidir
‘ Alidir *şemme vechu’llāh* ‘ Alidir
Nuşayriyem Nuşayriyem Nuşayri
Ne ölmüşüm ne ħod şağım ne şayrı
15. Vırāniyim bu yolda cān-nişārım
‘ Aliye ‘ aşķ-ile ‘ aķl-ile yārım
Nuşayriyem ki bu ħavle uyarım

Gerek zerre [vü] zerre olsa pārim
Nuşayriyem Nuşayriyem Nuşayri
Ne ölmüşüm ne hōd şağım ne şayrı

Nazm-ı Âhîr

309

Me fâ 'î lün Me fâ 'î lün Me fâ 'î lün Me fâ 'î lün

1. Beri gel ' aşık-ı şādık mekânıñ lā-mekân eyle
Huzūr-ı hāzrete başıñ bu yolda tercümān eyle
2. Cihānıñ bend-i bāğından şakın bend olmağıl zinhār
Öziñ kırtar bu gafletden seni sen bî-gümān eyle
3. Bu dārı bî-karar içre yūri bir nesneye bellenme
Nişāna kıılma hergiz nişānıñ bî-nişān eyle

95a

4. Ki dört Muḥammed isimdir Ḥasan ' Asker Ḥüseyn Ca' fer
Çehār ismi ' Ali Mūsā yolunda terk-i cān eyle
5. Öziñ vir āl-i evlāda beḳā cāmından isterseñ
Daḫi bir ḡayra dil virme seni sen cāvidān eyle
6. Oḳu ' ilm-i ḥaḳāyıkdan dilerseñ muṭṭali' olmak
Müberrā ol ḥalāyıkdan yüzüñ seb' u'l-mesān eyle
7. Oḳu ümmü'l-kitāb üzre sen āyet ki vechinde
Şırāt-ı r'es-i fī şa' rik ' ubūr it dermeyan eyle
8. Kemāl-i fazl-ı Yezdānıñ ḥuṭūṭı vech-i Ādemde
Şifāt-ı ' allame'l-ḡaybıñ lisānından beyān eyle

9. Vîrānî âl-i Ḥaydardan daḥi maḵṣûda dîl virme
Murâdîñ dâr-ı dünyâda hemân şâh-ı cihân eyle

Nazm-ı Âḥîr

310

Mef' ' ū lü Me fâ ' î lü Me fâ ' î lü Fe ' ū lün

1. Gördüm yüziñi yâ ' Ali el-minnetü li'llâh
Bu oldu sözüm evveli el-minnetü li'llâh
2. Bir zerre ğam kalmadı bu sîc-i dünyâda
Didim saña çün belî el-minnetü li'llâh
3. Ser-cümle cihân ğayretini koydum elimden
Şundum ' Aliye men eli el-minnetü li'llâh
4. Tâ rûz-ı ezelden ' Aliye eyledim ikrâr
Oldum men anıñ kulu el-minnetü li'llâh
5. Cânla seniñ bendeñ olubdur bu Vîrân Abdâl
Her demde sözi yâ velî el-minnetü li'llâh

Nazm-ı Âḥîr

311

Mef' ' ū lü Me fâ ' î lü Me fâ ' î lü Fe ' ū lün

1. Gördüm güzîde Ḥaydarı el-minnetü li'llâh
Oldum ben anıñ çâkeri el-minnetü li'llâh
2. Evvelde âḥîrde şâh cân-ile sevdim
Şebbîr-i Şübberî el-minnetü li'llâh
3. Hem Zeyne'l-' abâ Bâkıırñ bendesi oldum
Cân [u] dil-ile Ca' ferî el-minnetü li'llâh

4. Vallāhi İmām Mūsā Kāzım Rızānıñ
Toldı cihāna enveri el-minnetü li'llāh
5. ‘ Ālemde Taķiye Naķi oldı ģaķiķat
Görmege Ħaķıñ mazħarı el-minnetü li'llāh
6. Oldı ezeli ‘ Askeri imām Mehdī-i āħir
Mü'min olanıñ rehberi el-minnetü li'llāh
7. Bu işnā ‘ aşar sırrın fehm eyleye lebden
Oldum bularıñ Ķanberi el-minnetü li'llāh
8. Men Ħaydara iķrār ideli göñlüme daħi
Kār itmedi dīv ‘ askeri el-minnetü li'llāh
9. Bu ism-i Vırān naķş olalı bende-i şāh
Gezemez bir adım serseri el-minnetu'llāh

Nazm-ı Âhir

312

Mef' ū lū Me fā' i lūn Mef' ū lū Me fā' i lūn

1. Seyr eyleyen āfāk [u] enfüse naẓar kılsun
Bu rāh-ı ģaķiķatdır ‘ aşķ-ile gezer kılsun
2. Her kim ki diler şāh dünyā hevesin ķosun
Tā *ķālū belā* bendin beline kemer kılsun
3. Men baħr-ı ģaķāyıkda ģavvāş olayım diyen
Cismini şadef idüb nuţķunı ģüher kılsun
4. Bu āb-ı ģaķiķ[at]la her kim ki yunmaķ diler
Kessiñ başını dīviñ nefsine zarar kılsun

96b

5. Dīdāra irem diyüb arzū iden uş rāh
Dünyādan u āhirden ser-cümle hāzer kılsun
6. Hāḡḡıñ ḡuluyum diyen dünyā hevesin neyler
Hāḡdan utanub cānā ḡavf-ile ḡaḡar kılsun
7. Meseh olma Vīrān Abdāl sen poḡa-i ‘ aşḡ içre
Altun olıḡör ḡālīş ḡaydar seni er kılsun

Nāzm-ı Âḡır

313

Vezin tespıt edilememiştir.

1. Zāhidā şanma ḡaydar ol şāh-ı ibtidā degil
Bu sözi ebsem ol dime intihā degil
Cümle var iden ‘ Ali şābitim işte lā degil
La‘ net aña ki ḡaydarı kim ki diye baḡa degil
2. Āl-i ‘ Alidir ‘ ālemiñ varı tamāmet öyle bil
Rehber-i reh-nümā olan şāh-ı velāyet öyle bil
O ‘ Alidir zāhirde bāḡında ḡudret öyle bil
La‘ net aña ki ḡaydarı kim ki diye baḡa degil
3. Bilmişim anı ‘ ilm-ile cümleye cān olan ‘ Ali
Görmüşüm anı zāhirde her demde kān olan ‘ Ali
Her ne ki vardır bendesi ḡān olan ‘ Ali
La‘ net aña ki ḡaydarı kim ki diye baḡa degil
4. Cümle nebīye şun‘ ın gösteren oldurur aḡī
ḡamu velīye cünbüşin işleden oldurur aḡī
Aḡ göziñi göresin dünyāda var mı bir daḡı
La‘ net aña ki ḡaydarı kim ki diye baḡa degil

5. Cānımı eyledim fedā yoluna dönmezem anıñ
Zerre vü *semme* koymazam söziñi gūşuma seniñ
La‘net saña vesvesedir ki yokdur ĩmānıñ seniñ
La‘net aña ki Hāydarı kim ki diye baқа degil
6. Şāh-ı velīye irmeyen lā-şey olur mişāl yok
Biñ kitāb okusa anıñ zerre қadar kemāl yok
Şūretā tekdir ammā ma‘nāda bal yok
La‘net aña ki Hāydarı kim ki diye baқа degil
7. Hāzret-i şāha bendeyim ismle çün Vīrānīyim
Tūr-ı vücūdumuñ biliñ Mūsī-i *len terānī*yim
Bende-i āl-i Hāydarıñ ‘aşkla biliñ hāk-pāyım
La‘net aña ki Hāydarı kim ki diye baқа degil

Nāzm-ı Âhır

314

Mef‘ ū lū Fā‘ i lā tū Me fā‘ i lū Fā‘ i lūn

1. Hāydır vaşıy-yi nūr-ı peygamber degil midir
Bismi’llāh-ile nāmı muқarrer degil midir
2. ‘Ālemde ne var Qur’ānda daḡi Fātiḡada hem
Ol noқта-i bā ḡāl-i müdevver degil midir
3. Evvel odur zāhir iden kevn [ü] mekānı
Āfāk-ı encüm enfūs-ı şems münevver degil midir
- 96a
4. Her vaқt ü her secde vü her şavt [u] şadādan
İzhār olan Allāhu Ekber degil midir
5. ‘Āşıqları Ka‘be-i taḡkīk iden oldurur
Miḡrāb-ile kıble [vü] minber degil midir

6. Hasan Hüseyn Zeyne'l-[‘]abā Bākır atası
Ol şāh-ı velī Hāzret-i Ca[‘] fer degil midir
7. Kāzımla Rızā Şāh Taķī cümle cihānı
Ser-cümlesine dārā vü dāver degil midir
8. Bu cümle işi işleyen ol şāh-ı velīdir
Hāķķa baķ göresin anı ki Hāydar degil midir
9. Vīrānī ķamu bende-i Hāydar arasından
Ednā vü faķīr cümleden kemter degil midir

Nāzm-ı Âķir

315

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Men bilürüm kıymetini şāhımın
Hem kılurum ‘ izzetini şāhımın
2. Zūlmet için ğam yimezim zerrece
Şu[‘] le lelim nūr-ile ol māhımın
3. Şaĝa şola şapmamışım zāhidā
Tōĝrusuna varmışım uş rāhımın
4. Yol eriniñ hem sürmüşüm yüzimi
Men ayaĝı tozına hem rāhımın
5. Hāķ dimişim āl-i ‘ Ali rāhına men
Yāķmıışım uş hānesin ekvāhımın
6. Biñ bir adı var birini bilürüm
‘ Ali dirim nāmını Allāhımın

7. Hasta-dilim bu Virānī k̄uluyum
Kim ne bilür derdi nedir āhımın

Nazm-ı Âhîr

316

Mef' 'ū lū Me fā 'ī lū Me fā 'ī lū Fe 'ū lūn

1. El-minnetü li'llāh ki bugün cāna irişdim
Şükr ana virüb cānımı cānāna irişdim
2. Ya' k̄ūb gibi ağlama ğam-resānın olubdur
Mısrımda kaçan Yūsuf-ı Ken' āna irişdim
3. Bir derde düşüb ister idim derdime çāre
Ol istekle bu hikmet-i Loqmāna irişdim
4. Bir zerre idim gözler idim şu' le-i şemsin
Bir kaçre idim sa' y-ile 'ummāna irişdim
5. Bir nokta idim çekdi meni hāme-i kudret
Heft-āyet olub ma' nā-yı Qur'āna irişdim
6. Bir teşne idim ister idim sāķī-i bākī
Zulmetde görüñ çeşme-i hayvāna irişdim
7. Bir 'āşık idim ma' şūkumuñ vaslın umardım
El virdi bize āl-i 'Ali cāna irişdim
8. Bir bende idim bilmez idim kimdir o sulṭān
Bildirdi özüm luṭf-ile ihsāna irişdim
9. Bir ismi Virān koydı baña pīr-i ṭarīkat
Merdümlük itdim men daḡi merdāna irişdim

Nazm-ı Âhîr

317

97b

Müs tef' i lün Müs tef' i lün Müs tef' i lün Müs tef' i lün

1. Ey yüzi alnı kamer vakt-i seher kum kum kum
Yatma şabāh vakt-i seher kum kum kum
2. Tāñla yatub itme huzūr diñle ne der vuhūş tuyūr
İste Hakkı itme kuşūr vakt-i seher kum kum kum
3. 'Āşık-iseñ ey müttekī sa'y idegör olma şakī
Subh [u] seher iste Hakkı vakt-i seher kum kum kum
4. Böyle didi cümle ricāl tañ-ile kalk naşihat al
Tā biline 'ilm-i kemāl vakt-i seher kum kum kum
5. Şer'-ile var tarīkātā yüz süresin ma' rifete
Tā iresin hākīkātā vakt-i seher kum kum kum
6. Gevher-iseñ sen Necefiñ kıymetini bil şadeñ
Añlayasın *men* 'arefiñ vakt-i seher kum kum kum
7. Şubh-ı ezelde cām-ı Cem içmesini koymadı ğam
Gözle bu nuṭkī dem-be-dem vakt-i seher kum kum kum
8. 'Āşık-ı vaşl-ı āl olan terk-i hevā-yı hāl olan
Tālib-i her kemāl olan vakt-i seher kum kum kum
9. Hasta-dilim Vīrānīyim 'āşık-ı hānedānīyim
Tā şubh-ı Cāvidānīyim vakt-i seher kum kum kum

Nazm-ı Âhîr

318

Mef'û lû Me fâ'î lû Me fâ'î lû Fe'û lûn

1. Vâ' izâ bizi sen şanma kim efsâneleriz biz
' Âlemde bugün zümre-i dîvâneleriz biz
2. Biz ' aşk eriyüz âteş-i ' aşkıdır bize mesken
Tâ *ḳālû belâ* şem' ine pervâneleriz biz
3. Biz ' aşkı müdâm itmişiz şöhet-i bâḳî
Câmı içüb hem-dem-i peymâneleriz biz
4. Biz rûz-ı ezel sâḳî-i kevşerden içüb müdâm
Tâ mest-i elest sarhoş-ı mestâneleriz biz
5. Çün kâtib-i vahdet yazdı bizi bende-i Ḥaydar
Ol demde ḳoduḳ her hevâsın serdâneleriz biz
6. Ser-cümle bizim cismimiz cân eyledi ḥazret
Fikr eyle yûri ma' nâda cânâneleriz biz
7. Biz genc-i ezel ḥânesiyiz ism-ile Vîrân
Şûretde vîrân şoran genc-i ḥâneleriz biz

Nazm-ı Âhîr

319

Mef'û lû Me fâ'î lûn Mef'û lû Me fâ'î lûn

1. Ey bülbül-i gülşen gel gülzâra sücûd eyle
Aḡyârı götür dilden ol yâra sücûd eyle
2. Herkes olamaz mihrâb fehmi eyle işârâtım
Yum göziñi a' mâdan bîdâra sücûd eyle

3. Bilmez özini zāhid bī-ma‘ nā ider da‘ vī
Gel ‘ālem-i ma‘ nāda esrāra sūcūd eyle
4. El çek bu ḥalāyıkdan her ḥāl-i mübeddel kıl
Ebrār olub ol şādık ebrāra sūcūd eyle
5. İnkār erine hem-dem olma kıl aña la‘ net
Āl-i ‘Aliye bende ol ikrāra sūcūd eyle
6. Bu zulmet-i ğafletden ḥuffāş gibi per açma
Kıl zerre gibi pervāz envāra sūcūd eyle

97a

7. Çün bize didi Aḥmed cāhillere lā-şeydir
Lā-şey olan yokdur sen vara sūcūd eyle
8. Cehd eyle seni sende yok eyleme var eyle
Ġayrı hevese düşme ol kāra sūcūd eyle
9. Sen daḥi Vīrān Abdāl dünyā ile āḥirde
Mihriñi götür dilden didāra sūcūd eyle

Nazm-ı Âḥir

320

Me fā ‘ī lūn Me fā ‘ī lūn Fe ‘ū lūn

1. Cemāliñ sırr-ı esmādır muḳarrer
Bu ism ‘ayn-ı müsemmādır muḳarrer
2. Bu esmānıñ müsemmāsın bilenler
Muḥīṭ-i cümle eşyādır muḳarrer
3. Gören göz göre öz kendi cemāliñ
Görür Ḥaḳḳı ki bīnādır muḳarrer

4. Gören bunda vü anda daği gördi
Ki bunda görmez a' mādır muḳarrer
5. Nedir bu cāh-ı hū-yı ḥā' b-ı ḡaflet
Hemān bir ḳurı ḡavḡādır muḳarrer
6. Ne sevdādır bu sevdā ey ḳarındāş
Bu sevdādan ḡayr-ı sevdādır muḳarrer
7. Getür dilden bu ḡaflet riştesin yaş
Bu ḡaflet şoñı rüsvādır muḳarrer
8. Ne nām olsun bu nām ne ki bī-fer
Ne ferdır bu ki ferdādır muḳarrer
9. Bu ferdā ḡafleti bir bī-pür-hünerdir
Al giyinmez ki dānādır muḳarrer
10. Bu demdir çün bize hemdem olan dem
Daği demler ḳurı riyādır muḳarrer
11. Riyā-i bir rū-yı renkdir boyanmaz
Boyanmayan bī-pervādır muḳarrer
12. Eger insān-iseñ ḡaflet ne lāzım
Ki insān nūr-ı Kibriyādır muḳarrer
13. Vīrānī āl-i Ḥaydar işiginde
Saḳıl bir kemter ednādır muḳarrer

Nazm-ı Âhir

321

Me fâ 'î lün Me fâ 'î lün Me fâ 'î lün Me fâ 'î lün

1. Şaķın ey 'âdemî-zâde varub dünyâya meyl itme
Özüñ kurtar bu keşretden şaķın gavgâya meyl itme
2. Gözet bir âr-ı mürşîdi seni sen eyle gel teslim
Varub bir hâr-ı hâşâke yalan fetvâya meyl itme
3. Muhibb-i âl-i evlâd ol dilerseñ şöhet-i bâķî
Muhabbeti al âl-i ele kırı sevdâya meyl itme
4. Edebsiz ehl-i şehvete rakîķ olma bu âlemde
Dilerseñ cân ola cismiñ bedî' igvâya meyl itme
5. Behâyım-tab' -ı âdemden hâzer kıl zâhir [ü] bâtın
Anıñ gibi bed-endîşeden şaķın rüsvâyâ meyl itme

98b

6. Saâdet ehlini yoldâş idin bu dâr-ı dünyâda
Ġulâm-ı şâh-ı Kânber ol hâzer kıl lâya meyl itme
7. Vîrânî dervîşîñ sözin kabûl it merd-i merdân ol
Bu günü yarına koyma şaķın ferdâyâ meyl itme

Nazm-ı Âhir

322

Fâ 'î lâ tün Me fâ 'î lün Fâ 'î lâ tün Me fâ 'î lün

1. Her kim 'Aliniñ âline irmesine heves ider
'Âķibet ol şâdef gibi dürrini pâķ-i hâş ider
2. Böyle dimişdir 'Ali fehmi idene bu söz yeter
'Âşık-ı 'aşķ-ı âl olan kaķ' -ı hevâyı nâs ider

3. Zāhir [ü] bāṭın anıñ zāt-ı kādīm olur dīlā
Ġayr-ı hevāyı fāniden kendi özin ḥalāş ider
4. Āb-ı ḥayāt[ı] nūş iden şübhesiz oldurur aḥī
Pend-i ‘Aliyi gūş idüb engine kim libās ider
5. Yokluk imiş bu keşretiñ def ine çäre faḥr olub
Ol ne sebep ki her velī cübbesini palās ider
6. Bir nazar eyle aç gözün sözimiñ işārātın
Aña la‘net sözimi kim ki yalana kıyās ider
7. İşte Vīrānī dervīşin kesb-i kemāli dünyāda
Āl-i ‘Aliye ḥamd idüb şükür bī-ḥadd sīpās ider

Nazm-ı Âḥir

323

Me fā ‘ī lün Me fā ‘ī lün Fe ‘ū lün

1. Ezelden bende-i āl-i ‘Aliyim
Ġulām-ı ḥazret-i şāh-ı velīyim
2. Ḥasandır cismimiñ düşen çerāğı
Ḥüseyn-i Kerbelānıñ Ḥaḳ kullıyım
3. ‘Ali Zeyne’l-‘abā Bāḳır-ı Ca‘fer
Yolunda tā ezel *ḳālū belāyım*
4. Oḳurum medḥini Kāzım Rızānıñ
Bu gülzārıñ ḥaḳıḳat bülbüliyim
5. Taḳī hem bā-Naḳīdir genc-i maḥfī
Men ol genciñ kilīdiyim diliyim

6. İmām ‘ Askerī Mehdī-i zamānīñ
Men muḥabbet içre bir sefīliyim
7. Muḥammed Ḥaḳ ‘ Ali Ḥaḳ u āl Ḥaḳ
Çü Ḥaḳḳı bilmişim mende ecelliyim
8. Ḥaḳı bilen gören Ḥaḳdır ḥaḳīḳat
Bu ‘ ilmiñ āḫiri hem evveliyim
9. Vīrānīyim ḳuluyum ḥānedānīñ
İnanmañ sözime ben bir deliyim

Nazm-ı Âḫir

324

Me fā ‘ī lün Me fā ‘ī lün Fe ‘ū lün

1. Ḳulaḳ tut sözime ey İbn-i Ādem
‘ Alidir Ḥālīḳ [ü] Ḥallāḳ-ı ‘ ālem
2. ‘ Alidir evvel [ü] āḫir ḥüva’llāh
‘ Aliden ğayrı kimse yokdur muḳaddem
3. ‘ Ali ḥükmündedir ser-cümle eşyā
Odur Sübhān odur sultān mu‘ azzam

98a

4. Cevāsım şāh ola cismu’llāhı
Azan ism-i kişi ğayrı ne dirim
5. Çün anı böyle gördi çeşmim
Cihānı neylerim ‘ uḳbāyı n’ idim
6. Baña Ḥaydar gerek ğayrı gerekmez
Ol oldı cān [u] dil levḥinde ḥātem

7. Virānī söyleme keşf itme rāzı
Erenler rāhı degildir ol ebsem

Nazm-ı Âhîr

325

Mef' ū lü Fā' i lā tū Fā' i lā tū Fā' i lün

1. Her dü-cihāna sultān feh̄m eyle Haydar oldu
Her kim ki añ̄a bende oldu ş̄eh server oldu
2. 'Āşıklara muḥaḫḫaḫ miḥrāb [u] Ka' be [vü] kıblem
Her dü-serāda cān Şebbīr-i Şübb̄er oldu
3. 'Ālemde merd-i meydān ol kimsenedir 'azīzim
Zeyne'l-'abā Bākır yolunda çāker oldu
4. Dünyā-yı māl [u] genc biz neyleriz cihānda
Hādī-yi genc-i vaḥdet çün bize Ca' fer oldu
5. Kāzım Rızāya cāndan kim ki bende olmaz
Cānına la' net anıñ her demde muḫarrer oldu
6. Ser-cümle mütteḫīler şāhı Taḫī olubdur
Gel sende mütteḫī ol kim oldu müttehher oldu
7. Faẓl-ı İlāhī Mehdī tā kim olaldan ey cān
Feth̄ oldu nūr-ı zūlmet 'ālem münevver oldu
8. Rāh-ı Naḫīden başı men' eylemez o kimse
Cān [u] gönülden anıñ ma'būdı 'Asker oldu
9. Rūşen göründi oldum ser-i cemāl-i Aḫmed
Kalkdı ḥicāb-ı 'ālem müşkülli enver oldu

10. Kaçan nidā kıldı fazl-ı ‘Ali-yi a‘lāya
Her zerreniñ şadāsı Allāhu Ekber oldu
11. Te’vīl-i fazl-ı idrāk ‘ilm iden haqīkat
‘İlm-i kemāl içinde sultān-ı defter oldu
12. Giydi o nūr-ı cāmeyi ser-tā-ka-dem gümānsız
Bil her kim cihānda bu sırr-ı müyesser oldu
13. Çünkü raeytü Rabbī fī şūreti emredin
İşte hadīş-i quddusī şābit-i peygamber oldu
14. Cümle kelām-ı ma‘nā ma‘şūqınıñ yüzünde
Bir nokta-i siyāhdır hāl-ı müdevver oldu
15. Sırr-ı kemāl Vīrāniniñ özünde
İhsān-ı şāh-ı merdān ser-cümle ezber oldu

Nazm-ı Âhîr

326

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Dilberā şorsam saña cānımda cānānsın Hüseyn
Şu‘leler şalan cihāna māh-ı tābānsın Hüseyn

2. Muşhaf-ı hüsnünde yazılı sūre-i *innā feteḥnā*
Bā-i bismi’llāh vechiñ kâf-ı Qur’ānsın Hüseyn

99b

3. Dört kitābıñ ma‘nāsı seb‘u’l-meşānīdir yüzüñ
Kim Zebūr İncīl [ü] Tivrāt [u] Furkānsın Hüseyn

4. *Aḥsen-i taḫvīmī* Haḫ şānında meştūr eyledi
Şūretiñ haṭṭ-ı İlāhī ‘arş-ı Raḥmānsın Hüseyn

5. Fī vü dād [u] lām Hāk nakş eylemiştir[dir] lem-yezel
Bu ħurūf[1] sende buldum fażl-ı Yezdānsın Ĥüseyn
6. Lām la‘ liñ mīm ağızñ fī vü dād gözleriñ
Cīm cemāliñ cennet olmuş ħūr [u] ğilmānsın Ĥüseyn
7. Men Vīrān Abdāl faķīrim gönñümüñ sultānına
Secde-i şükr eyledim gel şāh-ı sultānsın Ĥüseyn

Nazm-ı Âḥir

327

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Dilberā sevdim seni men cismimdeki cānım gibi
Şaklarıñ ‘aşkıñ gönñülde genc-i pinhānım gibi
2. Korkarıñ ħüsnüñ güli bī-‘ aql-ı nādān virmesün
Şakınurum men seni şeytāndan ĩmānım gibi
3. Derd-i ‘aşkıñ sīnemi deldi ciger ħūn eyledi
Bilmişim vaşlıñ devāsı cāna cānānım gibi
4. Görmesem ħüsnüñ bir laḫza tende cān[ım] bī-ķarār
Şol mübārek ḫaṭṭ-ı ḫālīñ derde dermānım gibi
5. Bu Vīrānī Abdāl yüzüñ ḫarfından almışdır sabak
Āyet-i ħüsnüñ nigārā baña Kır’ānım gibi

Nazm-ı Âḥir

328

Vezin tespīt edilememiştir.

1. Murtaẓādır görinen kevn [ü] mekān içinde
Münkir anı bilmedi ķaldı gümān içinde

2. Murtaẓādır zıkr-i efẓān ins [ü] cinn ḥāṣ [u] ‘ām
Cān kulağın aç işit cümle lisān içinde
3. Murtaẓādır Muṣṭafā hem Ḥasan uṣ Ḥüseyn
Çār-ı yār bā-ṣafā ikrār-ı imān içinde
4. Murtaẓādır Ābidīn Bāḳır hem Ca‘ ferī
Kāzıma hem yeten ṣāh-ı Ḥorāsān içinde
5. Murtaẓādır şübhesiz hem Taḳī bā-Naḳī
‘Askerī hem Mehdī ol devr-i zamān içinde
6. Murtaẓādır çārdeh-i ma‘ şūm-ı pāk ey aḥī
Bendesı ol şıdk-ile işbu cihān içinde
7. Murtaẓādır ṣāh-ı seyyid Ḥacı Bektāş-ı Velī
Biri Anamalyada biri Germiyan içinde
8. Murtaẓādır hem Şemā‘ baba vü Abdāl Mūsā
‘Alidir Koyun baba şehir-i Otmān içinde
9. Murtaẓādır ṣāh-ı ḡanī hem daḥi Ḥamza baba
Hem daḥi Kızıl Delī cism-ile cān içinde
10. Murtaẓādır Yek baba şimdi henüz āşikār
Cümlesi bir nūr-ı Ḥaḳ raz-ı pinhān içinde
11. Murtaẓādır söyleten dört kitābda zāhire
Bist [ü] yek ḥarf-i şarf olan seb‘u’l-mesān içinde

12. Murtaẓādır ey dede her ne ki var ortada
Aç göziñi almaqıl cehl-i gümān içinde

99a

13. Murtaẓādır ız ızı Murtaẓāyı medh ıder
‘Aş-ile ba göresin Abdāl Vırān içinde

Nazm-1 Âhır

329

Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lūn

1. Tālibā gel zāt-ı pāk-i Muştafādan bey‘ at it
Bād [u] āteş [u] āb [u] hāk Murtaẓādan bey‘ at it
2. Şeş cihetde bir nazar ıl gör ne şüret bağlamış
Hüsñ içinde Şāh Hasan hulk-ı Rızādan bey‘ at it
3. Fakr-ı fahrī ıl teberrā düşmān-ı evlāda sen
Geç havāricden Hüseyn-i Kerbelādan bey‘ at it
4. Sayal it mir‘ āt-ı albiñ pasını ey merd-i hāş
Şıd-ile ihlāş-ile Zeyne’l-‘ abādan bey‘ at it
5. Zerre zerre cismiñi gerek[e] yeksān itseler
Bāır-ı Ca‘ fer imām-ı reh-nümādan bey‘ at it
6. Dünyā vü ‘ uqbādan el ek maşūduñ dīdār-ise
Mūsā-i Kāzım ‘ Ali Mūsā Rızādan bey‘ at it
7. Mülk [ü] māl [u] cāh-ı menşüb ‘ āibet ılmaz vefā
Şāh Taiyy-i bā-Naīdir nūr beādan bey‘ at it

8. ‘İzzet olma dehr-i dūna ‘ Askerīye asker ol
Sūr beri himmet atını ehl-i du‘ādan bey‘at it
9. Dime kim zāhir degildir kılmađı dađı zuhūr
Aç gözün gör Mehdi-i şāhib-livādan bey‘at it
10. Her başiretsiz tabi‘at hāra uyma gel beri
Çārdeh-i ma‘şūm-ı pāk āl-i ‘abādan bey‘at it
11. Fāriğ ol faħr-ı haqīkat dü-serādan kes ümīd
Şāhib-i te‘vīl olan fażl-ı Hudādan bey‘at it
12. Sen fenādan beķā bulmaķ dilerseñ dāimā
‘Aql-ı kāmīl ‘ilme ‘āmil pişvādan bey‘at it
13. Ey Virānī zümre-i āl-i ‘abā bir nūr imiş
Şun eliñ tut dāmenin şāh evliyādan bey‘at it

Nazm-ı Âhır

330

Vezni tespiti edilememiştir.

1. Gel beri gel idelim faħrımızı pūş pūş
Cür‘a-i tevḥīd meyin eyleyelim nūş nūş
2. Aḥmed Ḥaydar Ḥasan Ḥüseyn Şāh ‘aşķına
Rāh-ı haqīkatda biz olmayalım loş loş
3. Ābidi vü Bāķırı vü Ca‘feri Kāzımın
Ma‘rifeti baħrına çağlayalım cūş cūş

4. Mūsā-i Rızā hem Taķī düşmānlarınıñ bağrına
La‘net idüb uralım ħançeri hūş hūş
5. Hem Naķī ‘Askerī mührini cān [u] dilden
Tolduralım tā ebed olmayalım boş boş
6. Başlayıcaķ Mehdīniñ medħine ehl-i dil
Diñleyelim cān-ile tūtalım gūş gūş
- 100b
7. Ey Vīrānī ħānedānıñ bendesi kim cān-ile
Olmaz-ise şūret olsa gerek mūş mūş

Nāzm-ı Âķir

331

Mef‘ ū lū Me fā‘ ī lū Me fā‘ ī lū Fe‘ ū lūn

Mef‘ ū lū Fe‘ ū lūn

1. Ey cān-ı dile mesken olan yār-ı peygamber
Nāmıñdurur Ĥaydar
Sensin kāmuya zāhirde bātında olan rehber
Ey şāh-ı mużaffer
2. Ĥasan Ĥüseyn ‘aşķına dil ħānesin men
Bir od yaķa geldim
Ol oda yaķın gelmeye bi’llāhi semenber
Girmez aña ķorķar
3. Şāh İmām Zeyne’l-‘abā Bāķıra cānım
Va’llāhi fedādır
Şāh-ı sulţān-ı mezheb-i millettir o Ca‘fer
Oldum aña çāker

4. Haḫ bendesiyim Kāzım-ile Mūsā Rızānıñ
Düşmānına la‘ net
Lāyıḳdır anıñ cānına la‘ net idüb ḥançeri
Her demde ser-ā-ser
5. Gel sen Taḳiden mü‘min-iseñ iste murādıñ
İre Taḳiden
Bunlar olur ay-ile gün şu‘le-i enver
Hem gökde aḥter
6. Naḳiden getür ‘Askeriden şübheyi dūr it
Gel eyle tevellā
Āl-i ‘Aliye indi ḳamu vech-ile defter
Ol Ḳanbere Ḳanber
7. Vırānı bugün cān-ile Mehdiye bende
Gel gel beri sende
İçmek ümīdiñ var-ise maḥşer günü kevşer
Ol bende-i Ḥaydar

Nazm-ı Âḥir

332

Fā‘ i lā tün Fā‘ i lā tün Fā‘ i lün

1. Es-selām ey şāh-ı merdānım ‘Ali
Es-selām ey fażl-ı Yezdānım ‘Ali
2. Es-selām ey nokṭa-i yek ḥarf-i zāt
Es-selām ey bāb-ı Ḳur’ānım ‘Ali
3. Es-selām ey ḳāf [u] nūna *kün* diyen
Es-selām ey cümleye cānım ‘Ali

4. Es-selām ey on sekiz biñ ‘ālemi
Es-selām ey var iden ḥānım ‘Ali
5. Es-selām ey ma‘deni her gevheriñ
Es-selām ey dürr-ile kânım ‘Ali
6. Es-selām ey ḥāka āb[a] ḥükm iden
Es-selām ey baḥr [u] ‘ummānım ‘Ali

100a

7. Es-selām ey bād [u] āteş ser-be-ser
Es-selām ey ‘aşk-ı pinhānım ‘Ali
8. Es-selām ey aşl [u] fer‘-i her vücūd
Es-selām ey bāḳī miḥmānım ‘Ali
9. Es-selām ey her deminden dem çeken
Es-selām ey şavt-ı bürhānım ‘Ali
10. Es-selām ey her meşāmdan bûy alan
Öd [ü] ‘anber misk-i dükkānım ‘Ali
11. Es-selām ey cümle çeşmiñ şu‘lesi
Es-selām ey nūr-ı ‘ayānım ‘Ali
12. Es-selām ey her kulaḳdan işiden
Es-selām ey şûret-i cānım ‘Ali
13. Es-selām ey cism-i Ādem vech-i Havvā
Es-selām ey feyz-i Raḥmānım ‘Ali

14. Es-selām ey şāfi‘ -i rūz-ı cezā
Es-selām ey dīn [ü] ĩmānım ‘ Ali
15. Es-selām ey kātib-i külliyāt hem
Es-selām ey haṭṭ-ı Sübhānım ‘ Ali
16. Es-selām ey muḥkemāt-ı müfredāt
Es-selām ey aṣl-ı Qur’ānım ‘ Ali
17. Es-selām ey bülbül-i bāğ-ı irem
Es-selām ey gül gülistānım ‘ Ali
18. Es-selām ey her bahārın revnaķı
Es-selām ey bāğ-ı bağvānım ‘ Ali
19. Es-selām ey gice gündüz şubḥ [u] şām
Es-selām ey devr-i devrānım ‘ Ali
21. Es-selām ey şems-i necm-i nüh felek
Es-selām ey māh-ı tābānım ‘ Ali
22. Es-selām ey şāḥib-i ‘ ilm-i ledün
Es-selām nokṭa-i ‘ irfānım ‘ Ali
23. Es-selām ey zıkr [ü] fikri cümleñ
Es-selām ey dilde destānım ‘ Ali
24. Es-selām ey ‘ arş [u] hem levḥ [ü] kalem
Es-selām ey cem‘ -i dīvānım ‘ Ali

25. Es-selām ey pādīshāh-ı cümle şey
Es-selām ey şāhib-ihsānım ‘ Ali

26. Es-selām ey bu Vīrānī ḥastanīñ
Sensiñ āḥir derde dermānım ‘ Ali

Nazm-1 Âḥir

333

8+8

1. Her dem dilimde bu kelām ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali
Zikrimde hemīşe şubḥ [u] şām ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali

101b

Tesbiḥ-ile şavt [u] sadām ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali
Çağırur anı mūdām ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali
‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali
‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali

2. Ezel ebed ‘ Ali dirim ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali
Düşmüşüm meded dirim ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali
Yokdurur aded dirim ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali
‘ Ali Aḥmed eḥad dirim ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali
‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali
‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali

3. Ezel odur āḥir odur ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali
Zāhir odur bāṭın odur ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali
Ṭayyib [odur] ṭāhir odur ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali
Ḥāzır odur nāzır odur ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali
‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali
‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali ‘ Ali

4. Oldur kitāb-ı Cāvidān ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali
 Oldur nişāna her nişān ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali
 Oldur olan hem bī-nişān ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali
 Oldur ḥayāt-ı ins [ü] cān ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali
 ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali
 ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali
5. Biz bendeyiz ol şāhımız ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali
 Halk eyleyen İlāhımız ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali
 Zerre vü şems [ü] māhımız ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali
 Mü’minleriz penāhımız ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali
 ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali
 ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali
6. Hasan Hüseyn ‘Ābidīn ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali
 Bākır imām-ı şāh-ı dīn ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali
 Ca‘fer-i ḥaḳḳe’l-yakīn ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali
 Ser-cümle Kur’ān-ı mübīn ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali
 ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali
 ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali
7. Kāzım Rızā hem eTaḳī ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali
 Oldurur ‘Ali hem Naḳī ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali
 Bu dünyāda ḥayyü’l-bāḳī ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali
 Fehm eylegil bil Ḥaḳḳı ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali
 ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali
 ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali
8. ‘Asker imām-ı reh-nümā ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali
 Mehdī-i şāhib-livā ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali
 Ma‘şūm-ı pāk-i āl-i ‘abā ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali

Tā ibtidā vü intihā ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali
‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali
‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali

9. Vîrāniyim sürdüm yüzüm ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali
Evvel āhîr budur sözüm ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali
Kānda baḡsam görür gözüm ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali
‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali
‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali
‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali

Nāẓm-ı Âhîr

334

Vezni tespît edilememiştir.

1. Cān iḡlīmînde gör cānān-imiş ‘Ali
Bu ḡilḡatim cem‘ ine sulṡān-imiş ‘Ali
Seb‘u’l-meşānî cümle Ḳur‘ān-imiş ‘Ali
Bismi’llāh sûret-i Raḡmān-imiş ‘Ali

101a

2. *Ve ‘alleme’l-Ādeme esmā*-imiş ‘Ali
Ḥaḡḡe’l-yaḡîn gör ne Mevlā-imiş ‘Ali
Ser-cümle muḡîṡ-i eşyā-imiş ‘Ali
Bismi’llāh şûret-i Raḡmān-imiş ‘Ali
3. Ḥasan Ḥüseyn Zeyne’l-‘abā-imiş ‘Ali
Bāḡır Ca‘fer Kāzım Rızā-imiş ‘Ali
Hem Taḡî Naḡî ‘Askerî Mehdî-i livā-imiş ‘Ali
Bismi’llāh şûret-i Raḡmān-imiş ‘Ali

4. Hem sākī-i kevşer hem cā-imiş ‘ Ali
Hem kâtib-i müfred hem peyām-imiş ‘ Ali
Hem Hudā vü Cibrīl vaḥy-i kelām-imiş ‘ Ali
Bismi’llāh şūret-i Raḥmān-imiş ‘ Ali
5. Faḥr-ı fenā ism-ile merdān-imiş ‘ Ali
Hızr-ı ḥayāt çeşme-i ḥayvān-imiş ‘ Ali
Kālū vü belāda hem şeh-i merdān-imiş ‘ Ali
Bism-i İlāhī şūret-i Raḥmān-imiş ‘ Ali

Nazm-ı Âḥir

335

Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lūn

1. Bil ‘ Aliyi besmele-i bā-ile
Bil ‘ Aliyi ‘alleme’l-esmā-ile
Bil ‘ Aliyi cümle-i eşyā-ile
Bil ‘ Aliyi lāyı қо illā-ile
‘ Ali
2. Bil ‘ Aliyi zāt ola hem şifāt
Bil ‘ Aliyi keşf ola her müşkilāt
Bil ‘ Aliyi olmağıl bī-şebāt
Bil ‘ Aliyi tā biline mümkünāt
‘ Ali
3. Bil ‘ Aliyi cān-ile cānān budur
Bil ‘ Aliyi çeşme-i ḥayvān budur
Bil ‘ Aliyi sūre-i Sübhān budur
Bil ‘ Aliyi şūret-i Raḥmān budur
‘ Ali

4. Bil   Alidir F ti a  mm 'l-kit b
Bil   Alidir u  d rt kit b
Bil   Alidir nu k-ı dili her cev b
Bil   Alidir od-ile b d   k [u]  b
  Ali
5. Bil   Alidir va y-i  ud  v  Cebr il
Bil   Alidir feyz-i r  -ı   Azr il
Bil   Alidir   r-ı  ad -yı  sr fil
Bil   Alidir bit ren d neyi M k il
  Ali
6. Bil   Alidir m 'mine  m n [u] d n
T tma  a ın bir kimseye bu  z-ile kin
Bil   Alidir g rinen   ilme'l-ya  n
T  g resin sen seni   ayne'l-ya  n
  Ali
7. Bil   Aliyi a ılayasın   li i
Terk idesin  ıyl-ile hem   li i
- 102b
- G z a ub g resin  m li i
Virmeyesin atılsa sen   lı ı
  Ali
8. Bil   Alidir ma  deni her gevheri n
Bil   Alidir rehberi her rehberi n
Bil   Alidir lezzeti her  ekkeri n
Bil   Alidir nok ası her defteri n
  Ali

9. Bil ‘Aliyi içesin cām-ı Cem
Nūş idüben çekmeyesin derd [ü] ğam
Zıkrin ider işit anıñ cümle fem
Bendesı ol bendesi ey dedem
‘Ali
10. Aḥmed ‘Ali Ḥasan ‘Ali Ḥüseyn-i Kerbelā
Zeynel ‘Ali Bāḳır ‘Ali reh-nümā
Ca‘fer ‘Ali Kāzım ‘Ali hem Rızā
Şāh Taḳīdir hem Naḳīdir Murtażā
‘Ali
11. ‘Askerī ‘Ali Mehdī ‘Ali görine
Göz ḥicābın cehl kılub biline
Gülşeni içre bülbül-iseñ girine
Dost yoluna cān-ile baş virene
‘Ali
12. Ālem ‘Ali Ādem ‘Ali cümlede
Aç göziñi gör ki ne var ortada
Kes ṭamağı şehvet-ile dünyāda
Tā bilesin sen ‘Aliyi ey dede
‘Ali
13. Dünyā vü hem āhirete sen baḳmağıl
Gözle İlāh yolun yoldan azub çıḳmağıl
Bil ‘Aliyi ğayrı yere aḳmağıl
Bitmeyecek yere toḡumuñı ekmeğıl
‘Ali

14. ‘ Āşık-iseñ ‘ aşk yoluna ‘ āşık ol
Dergehine sen ‘ Aliniñ lâyıķ ol
Bil ‘ Aliyi yoluna var şādık ol
Haķ dimedi fısk idüben fāsık ol
‘ Ali
15. Dünyā ile hem āhireti terk iden
Hayrı nedir şerri nedir fark iden
Bendini Murtażāya berk iden
Oldı emīn kırtuluben kırkıdan
‘ Ali
16. Bir elif ol lām içine tolagör
Bir şadef ol zerre hāşıl kılagör
Cehliñi kıoy sen ‘ Aliyi bilegör
Göz hicābın dört kıapudur silegör
‘ Ali
17. Özdi niyāz açdı Vīrāñi eyle var
Medh-i şenā tırma şāha söyle var
Bāķi degil ‘ ömür geķer rüzgār
Bildiñ āhir kimse kıalmaz ber-karār
‘ Ali

Nazm-ı Âhîr

336

102a

Me fâ ‘ î lün Me fâ ‘ î lün Me fâ ‘ î lün Me fâ ‘ î lün

1. Te‘ ālallāh zihî zihî Hasan haţţ-ı hidāyetdir
Zihî müfred mürekkebdır zihî haţţ-ı beşāretdir

2. Zihī kātib alem arfı zihī levh [ü] zihī na
Zihī zülf-i aa ayru yazılmış yedi āyetdir
3. Zihī cebhe alem andan alur nūr-ı tecellāsın
Zihī şa'l-amer sırrı zihī rāh-ı selāmetdir
4. Zihī 'ārız güneş her dem ziyāsın kesb ider andan
Zihī ruhlar ki ervāh alır ur'āndan ādetdir
5. Zihī la' l-i lebiñ āb-ı ayātı başş ider ağızıñ
Hemān bir cām-ı Cemdir ien mest-i melāmetdir
6. Demiñ 'İsā demidir kim ayāt irgörür mevtā
Kelāmıñ mürdeye biñ cān 'aceb luf-ı leāfetdir
7. Gel ey zāhid bu iābıñ uū-ı nařını fehm it
Kemālīñ tıtmaya nāıř o kim ehl-i sa' ādetdir
8. Ferāgat far-ı yār eyle bu ilmi itiyār eyle
Bilürsiñ dünyānıñ cem' in didi Amed necāsetdir
9. Bu dünyā ahbe 'avratdır buña her kim yaıñ oldu
Gerek biñ kez şuya girse arınmaz ne cenābetdir
10. Beri gel 'ālem-i vadet dilerseñ keşreti terk it
Bu keşretten vefā gelmez erenlerden rivāyetdir
11. Vırān Abdāl āl-i evlādıñ arī-i müstaıminde
Dem-ā-dem rehberi anıñ 'Ali řāh-ı velāyetdir

Nazm-ı Âhır

337

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Keşreti def^e eyle gel gir vaḥdetiñ meydānına
Ehl-i dünyādan ba‘īd ol varma anıñ yanına
2. Tābi‘-i nefis olma zinhār uymağıl vesvāsına
Gel eger müştāk-iseñ sen evliyā erkānına
3. Kō bu tāk-ı tūnturāk-ı ḥānedāna dut yüzüñ
Münkir-i ehl-i ḥasūduñ la‘net eyle cānına
4. Her belānıñ tīrine eyle sīneñ siper dilā
İrmek isterseñ muḥaqqāk Kerbelā dīvānına
5. Koymağıl elden tarīk-i ‘aşk sen merdāna var
Merd-iseñ menzil gözet gel merdleriñ merdānına
6. Bu fenā bāğında şunma sen eliñ bir gayrıya
Şun eliñ şāh-ı velāyet Murtażā dāmānına
7. Ey Virānī āl-i Ḥaydardan ümīdiñ kesme gel
Tā tamāmıñ ırmeye bu dünyānıñ noḳşānına

338

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Zāhir oldı çün bize dīdār-ı vaḥdet āşikār
Ḥatt-ı zātında yazılmış gördüñ anı satır-ı çār
Zī mürekkeb zī kalem zī kātib-i perverdigār
Di kelām-ı vaḥy-i menzil nām-ı Ḥaydardır ey yār
Oḳu bu ism-i diliñde olmaya şekliñ ḥımār
Lā-fetā illā ‘Ali lā-seyfe illā Zü’l-fikār

2. *Kün* kelāmı çünki evvel rüşen oldu ‘āleme
Feth-i nuşret irdi ol dem ins [ü] cinn [ü] ādeme
Hem Süleymānı beni yazmışdı mühr-i hāteme
Hem bu ismi ile ‘İsā düşdi baṭn-ı Meryeme
Bu cevābı Şāfiye zinhār zinhār lā dime
Lā-fetā illā ‘Ali lā-seyfe illā Zü’l-fiḳār
3. Levh-i mehfūzı kaçan gördi Muḥammed Muştafā
Dört satır gördü yazılmış anda maḥbūb-ı Hudā
Biri sebzī biri surḥ biri aḳ biri ḳara
Okuyub cān-ile dilden didigim yā Murtaẓā
Evvel [ü] āḥirde senden zāhir oldu dü-serā
Lā-fetā illā ‘Ali lā-seyfe illā Zü’l-fiḳār
4. İşbu dört satırñ içinde dört ḥarf ḳıldı nihān
Her ḥurūfa üçer nokṭa ḳonulmuşdur ‘ayān
Her biri bir kitābñ ilmini ḳılur beyān
Lā-fetā şehrinde gel gör on iki nokṭa hemān
Tut ‘Aliniñ elini ḳaldır derūnuñdan gümān
Lā-fetā illā ‘Ali lā-seyfe illā Zü’l-fiḳār
5. Şāh Ḥasan şāh-ı Şehidiñ nūrıdır şems-ile māh
Dün [ü] gün eyler tecellī añaḡıl kimdir İlāh
‘Ābidin Bāḳırdurur mü ’minlere püşt [ü] penāh
Ger dilerseñ olmayasñ dü-cihānda rü-siyāh
Didim işte tut ḳulaḡın saña men bir toḡrı rāh
Lā-fetā illā ‘Ali lā-seyfe illā Zü’l-fiḳār
6. Ca‘fer-i Kāzım Rızādan isteyen ĩmān [u] dīn
Ḳaṭ‘ ider maḳşūdını fānī cihāndan yaḳīn
Hem Taḳī vü bā-Naḳīdir ‘Askerī rūḡü’l-emīn

Mehdî oldı huccetü'l-kayyûm imâmü'l-müttekîn
İsm-i A'zamdır bu ismi oku ol ehl-i yemîn
Lâ-fetâ illâ 'Ali lâ-seyfe illâ Zü'l-fiķār

7. Ey Vîrânî çârdeh-i ma'şûm düvâzdeh-i imâm
Emr-i birle tutdı 'âlem ser-be-ser böyle nizâm
Kes ümîdiñ dünyânıñ sevdâsın kaç' it tamâm
Şad selâm olsun Aliniñ âline di şad selâm
Her nefesde zıkr [ü] fikriñ bu kelâm olsun müdâm
Lâ-fetâ illâ 'Ali lâ-seyfe illâ Zü'l-fiķār

Nazm-ı Âhîr

339

Müs tef' i lün Müs tef' i lün Müs tef' i lün Müs tef' i lün

1. Fânî cihâna dil vereniñ imânı yokdur zerrece
Yâ rahmeti kimdir umar Rahmânı yokdur zerrece

103a

2. Bûy-ı cihândan ey şanem tayyib-i zâhir olmayan
Pâk-i ferâğat olmadı Sübhânı yokdur zerrece
3. Başın eline almayan râh-ı 'Alide toğ gibi
Çevgân-ı Hâkdan oynamaz meydânı yokdur zerrece
4. Cehl-i marîzine devâ o fazl-ı 'Alide olmayan
Gayrı ebed bir gayrıdan dermânı yokdur zerrece
5. Bu cehl-ile memât olan mevt-i ebed içindedir
Cândır ki cisminde anıñ bil cânı yokdur zerrece
6. Fahr-ı fenâ içre olub dünyâya dil viren
Beyhûde babalanmasın erkânı yokdur zerrece

7. Cānā Virānī cān [u] dil āl-i ‘ Aliye bağladı
Göñül evinde ğayrı anıñ mihmānı yoǵdur zerrece

Nazm-ı Âhîr

340

Müs tef‘ i lün Müs tef‘ i lün Müs tef‘ i lün Müs tef‘ i lün

1. Kim ki ‘ Aliniñ āline inkārı yoǵdur zerrece
Keşret-i tam‘ -ı şehvet-i dīnārı yoǵdur zerrece
2. Zann [u] gümān şübheden ol kişidir ħalāş olan
Kaṭ‘ -ı hevā-yı nās ider perkārı yoǵdur zerrece
3. Fazl-ı Hudānıñ ‘ ilmine ṭālib olan fenā olur
Ehl-i kabā-ile anıñ bāzārı yoǵdur zerrece
4. Āl-i ‘ Aliden ğayrıya meyyāl olanıñ ey aḥî
Āl-i ‘ Aliye bil şehā ikrārı yoǵdur zerrece
5. Medḥ-i ‘ Aliden içmeyen her dem lisān-ı maḥzeni
Ḥayvān-ı nāṭık oldurur güftārı yoǵdur zerrece
6. Dünyā evinde kim tutar dīdāra fānīden ümīd
Dīdār-ı bākīden anıñ dīdārı yoǵdur zerrece
7. Düşme şaḫın Virānīyā baḥr-ı fenāya tā ebed
Kim ki düşer kırtulamaz kenārı yoǵdur zerrece

Nazm-ı Âhîr

341

Me fā ‘î lün Me fā ‘î lün Fe ‘û lün

1. Elā ey cān-ile meddāḥ-ı Ḥaydar
Muḥammeddir ‘ Ali Şebbîr-i Şübber

2. Muḥibb-i ḥānedānīñ dest-gīri
‘Ali ‘Ābidīn [ü] Bāḳır-ı Ca‘fer
3. Ġulām-ı Kāzım-ı Mūsā Rızā ol
Şefī‘ ola saña yarın peygamber
4. Muḥammedir Taḳī sultān-ı ‘ālem
Naḳīdir cümleye imān-ı ‘Asker
5. Gel imdi Mehdīye virgil şalāvāt
Bite ḳalbiñde bir pākīze gevher

104b

6. Beri gel Mehdī-i şāhib-zamāna
Eliñ şuñgıl içesin āb-ı kevşer
7. İmām-ı ‘Askerī şāhım Naḳīden
Şefāat mü’minedir rüz-ı maḥşer
8. Taḳī hem Şāh ‘Ali Mūsā Rızādır
Niyāz idenlere miḥrāb [u] minber
9. İmām Kāzım ḥaḳīḳat Ca‘fer oldı
Sa‘ādet ehliniñ başında efser
10. Muḥammed Bāḳır [u] Zeyne’l-‘abādan
Yazıldı levḥ-i dilde cümle defter
11. Hüseyñiyim Ḥasandır pādişāhım
Buları sevmeyen merdūd-ı kāfir

12. ‘Ali Fāṭıma Aḥmed ü Ḥadice
Olubdur mü’mine müslime rehber
13. Yine geldiñ Muḥammed hem ‘Alidir
Kelām-ı vahy-i Ḥaḳ Allāhu Ekber
14. Ḥasan Şehīd-i Kerbelāya bi’llāh
Göñül cān-ile dilden oldu çāker
15. İmām ‘Ābidīn Bāḳır ḥaḳ-ıçün
Yolunda Ca‘feriñ ḥākim ser-ā-ser
16. Şehā Kāzım Rızānıñ düşmenine
İder men la‘neti cānına ekşer
17. Taḳī hem bā-Naḳī rū-yı cihānıñ
Ser-ā-ser serverine oldu server
18. Muḥaḳḳaḳ ‘Askerīdir ‘āşıḳānıñ
Dü-çeşminde ziyā’-yı nūr-ı enver
19. Muḥammed Mehdī ol şāh-ı velāyet
Elinde Zü’l-fikār Düldül [ü] Ḳanber
20. İmām-ı çārdeh-i ma‘şūm-ı pākıñ
Muḥibbiñ aǵzına şun şehd [ü] şeker
21. Vīrān Abdāl ol āldan ‘abd-i Ḥaydar
Ḥavārīc gözlerine oldu ḥaṇçer

Nazm-ı Âhîr

342

Me fâ 'î lûn Me fâ 'î lûn Me fâ 'î lûn Me fâ 'î lûn

1. O cāna cān demek düşmez çü cānından haber virmez
Tenezzülden sülûk eyler mekânından haber virmez
2. Bugün içre nice ' âlem okur dîvân [u] defterden
Şorarsıñ kim ne defterdir dîvânından haber virmez
3. Velâkin her şeyiñ vardır nişânın fehm ider ' ârif
Kaçan öz özine şorsañ nişânından haber virmez

104a

4. Nice âdemdir o âdem neden gevherdir o gevher
Ne ma' denden gelür aşlı çü kânından haber virmez
5. Şadâ-yı şavt gûş itseñ nice biñ dem ki bir demde
Zuhûr itseñ hitâb ider lisânından haber virmez
6. Görüñ şüfî diler cennet ne ma' nâdan ider yâ Rabb
Kaçan bilmez nedir cennet cinânından haber virmez
7. Vîrânî şüret-i âdem olub ma' nâda hayvân
Cemâliñ şerhiniñ cānâ beyânından haber virmez

Nazm-ı Âhîr

343

Me fâ 'î lûn Me fâ 'î lûn Me fâ 'î lûn Me fâ 'î lûn

1. Ne bilsün zâtını o kim şifâtından haber virmez
Okumaz haţţ-ı âyetin berâtından haber virmez
2. Hadîşdir ol îin öğüdin olandır lâyıķ-ı dergâh
Ölüb dirilmeyen bunda hayâtından haber virmez

3. Bu nāsīñ ıavl [ü] fı' linden ferāğat olmayan ' āşıķ
Cehālet baħrına dūşmūş necātından ħaber virmez
4. Nazar kııl zāhir-i ħōd-bīn kıılar beş vaķtı zāhirde
Velī şorsañ ne ma' nādan şalātından ħaber virmez
5. Vīrānī çār ' anaşırdan mürekkebdır cümle eşyā
Velākin aşlını şorsañ cihātından ħaber virmez

Nazm-ı Âḫir

344

Mūs tef' i lün Fe' ū lün Mūs tef' i lün Fe' ū lün

1. Ey ümmet-i Muḫammed ey yārān āl-i merdān
Ḥasan yolunda cānı virgil bulasīñ ĩmān
2. Eyle dem-ā-dem ey cān ehl-i ḥasūda la' net
La' net aña ki her kim oldu Ḥüseyne dūşmān
3. Zeyne'l-' abā-i Bāķır hem Ca' ferī yolunda
Dinenleri şorarsañ dörtdür birisi nu' mān
4. Kāzım Rızā Taķīdır mü 'minleriñ ĩmāmı
Gel bende-i ' Ali ol olma Yezīd [ü] Mervān
5. Şāh ' Ali Naķīdır nācīleriñ ḥaķīķat
Sen ḥaķķı Ḥaķdan iste Ḥaķdır delīl [ü] bürhān
6. ' Askerī ĩmām Mehdī geldi gitdi şad pār
Görmez gözi ḥasūduñ hem bilmez anı nādān
7. Ey Mehdīniñ ğulāmı ol ' Askerīye bende
Tā ki Naķīden irsün luţf-ile saña iḥsān

8. Mu‘ciz-nümā Naķīdir müşkül-güşā ‘Alidir
Mūsā Rızā elinde tevīl-i cümle Qur’ān
- 105b
9. Kāzım İmām-ı Ca‘fer Bāķır imām-ı ‘Ābid
Uş derdi dört kitābın aşlı bulardır ey cān
10. Şāh-ı şehīde irmek farz oldu mü’mināna
Tā ki bulalar anlar vech-i Ḥasandan ihsān
11. *Ḳālū belāda* ‘ālem āl-i ‘Aliden izhār
Oldı bilen bilübdür yoķdur bu sözde noķşān
12. Ey ‘āşık-ı Ḥudā bil Aḥmed ‘Ali Muḥammed
Va’llāhi ‘Ali Aḥmed birlikde cümle yeksān
13. Virdi Ḥasana zehri o Mu‘aviyye ḥāric
Ḳatl eyledi Ḥüseyni Şebbīr Yezīd-i şeytān
14. Yetmiş iki pāre oldu Zeyne’l-‘abā ḥaķīķat
Bāķırdan oķı tā ki [sen de] olasın ‘irfān
15. Sen derdiñe devāyı Mūsā Rızādan iste
Tā bulasın cehl-ile derdine ide dermān
16. Gel şūfī Ca‘ferī ol şāfī olayım dirseñ
Sen Kāzımın yüzünde heft āyet oķı Qur’ān
17. Sulṭāna Taķī geldi her ‘ilm-i hüner-mendiñ
Bi’llāhī Naķīdendir her āyın [ü] her erkān
18. Şāh ‘Askerīden Mehdī emīnu’llāh
Ḳasd itdi münāfıķlar kıldı özin pinhān

19. Ey dil yine vaşf eyle o şāf-ı velāyetden
Hasan Hüseyn medḥin medḥ eyle yūri cāndan
20. Hem Zeyne'l-‘abā Bāķır Ca‘fer yolunda cānıñ
Ger ‘āşık-iseñ tarḥ it ḳurbān o gelür ḳurbān
21. Kāzımla Rızā mührin cān u dile berkit kim
Her müşkili ki bī-şekk tā kim idesin āsān
22. Ol şāh Taķī sırrı ey şūfī Naķī oldı
Hem ‘Askeriniñ her şey emrine olur fermān
23. Mehdī-i hidāyetdir ol şāh-ı velāyet
Bu kenīset-i hıızrāyı perkāla çeken sulṭān
24. Men bende-i evlādım dört ḥarf-ile icādım
Dört ḥarf üçer nokṭa faẓl eyledi çü Yezdān
25. Men bendesiniñ ismin Virānī didi Ḥaydar
Cismimde Muḥammeddir cānımda ‘Ali cānān

Nazm-ı Âḥir

345

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Biz Urum Abdālıyuz Ḥaydardurur sulṭān bize
Muşṭafānıñ faḥrıdır uş dīn-ile ĩmān bize
2. Terk [ü] tecrīdiz Ḥasandır varımız dünyā degil
Cem‘ -i māl itsek bu yolda irişür nokṣān bize
3. Her nefesle ḳaṭ‘ -i nās itdik diyü lāf eyledik
Pes ne ma‘nādan bu dünyā yār olur ey cān bize

105a

4. Biz Hüseyniüz diyü da‘ vā-yı vaḥdet itmişüz
Ol sebebdan Zeyne’l-‘ abādan faḥr olur erkān bize
5. O nefesdir nefs-i hem odur muḥakḳak ṭālibā
Bu sözi böyle dimişdir vaḥy-ile Sübhān bize
6. Bāḳır-ı Ca‘ fer yolunda tā budur ikrārımız
Dönmeyevüz ger olursa ḥāş [u] ‘ām düşmān bize
7. Mūsā Kāzım ‘Ali Mūsā Rızānıñ ‘aşkına
Pāre pāre itseler olmak gerek iḥsān bize
8. Gelme gelme dönme dönme didiginden ma‘ nā bu
Şāh Taḳī bā-Naḳī ol rāh-ı Ḥaḳ merdān bize
9. ‘Askeriye ‘askeriz didik şehādet eyledik
Ol ecilden vācib oldu cān [u] baş ḳurbān bize
6. Ḥāḳpā-yı Mehdīyüz ikrārı evlād itmişüz
Pes nice kār eylesün bu mezheb-i Nu‘ mān bize
7. Ḥānedāna cān [u] dilden eyledik ikrārı biz
Ḳanda dönsek ḳıble oldu ol sebep her yan bize
8. Fażl-ı Ḥaḳdan ḥānedānıñ sırrını bir zerrece
Fehm eyleyelden keşf olub ma‘ nā-yı Ḳur’ān bize
9. Ey Vīrānī *men* ‘aref sırrın ne bilsün ḥavk [u] ḥırs
Āşikāre bā-i bismi’llāh-ile Raḥmān bize

Nazm-ı Âhîr

346

Me fâ 'î lûn Me fâ 'î lûn Me fâ 'î lûn Me fâ 'î lûn

1. Gel ey şehbâz-ı dil murğı ' Ali medhîn şikâr eyle
Muhammed ' ilminiñ bâbı ' Alidir âşikâr eyle
2. Hasan vechinde ' âşıklar olubdur mest-i lâ-ya' kıl
Zihî mest-i elest cānāna ma' nādır qarār eyle
3. Eger abdāl-iseñ derviş fakîr ol şehveti terk it
Hüseyn ' aşkına cevriñ cefāsın ihtiyār eyle
4. Ne māl [u] libās iste ' Aliniñ bendesi-iseñ
İmām-ı ' Ābidīn Bākır yolunda cān nişār eyle
5. Ġulām-ı Ca' fer-i Şādık olanlar dünyāya meyl itmez
Bu ma' nāda haber al kes şamağın şerm-sār eyle
6. İmām Kāzım Rızā mihrin şatan dünyāya meyl itdi
Aniñ cānına her demde teberrā şad hezār eyle
7. Taķiden mütteķi olmak Naķiden hem neci olmak
Ümīdiñ var-ise cānā beri gel faķr-ı yār eyle
8. Men ' Āskerī Mehdī hemān ' ayn-ı velāyetdir
Bulariñ ' aşkına varıñ ķo elden tārūmār eyle
9. Bilürsiñ kim iki şāha ki bir bende Ġulām olmaz
Bu sözden bir haber añla var aķlıña tīmār eyle

106b

10. İkilik perdesin ref' it Aliniñ āl-i rāhında
Eger āle ' aşık-iseñ hemān maqşūd-ı dīdār eyle
11. Vīrānī āl-i evlādīñ cemālin görmek isterseñ
Beri ol ħalāyıqdan selāmet der-kenār eyle

Nazm-ı Âhîr

347

Me fâ 'î lün Me fâ 'î lün Me fâ 'î lün Me fâ 'î lün

1. O kimse mülk-i dünyāda ümīdin vaşl-ı āl eyler
Anı pencāh-ı menşüb yā nice mülk [ü] māl eyler
2. Cihānıñ bir şafāsına nice yüz biñ cefası var
İrişür zehrine āhîr o kim arzū-yı bal eyler
3. Özün bilmez sözün bilmez kişiden ki şaķın abdāl
Muşāhib olmağıl zinhār şoñın ħak-ı cidāl [eyler]
4. Muḥammeddir ' Ali Ḥasan Ḥüseyin ' Âbidīn Bākır
İmām Ca' fer-i Kāzım muḥibbin pür kemāl eyler
5. Rızādır hem Taķī muṭlaķ imāmım bā-Naķī ' Asker
Zuhūr-ı Mehdīdir fehm gelür şer' -i suāl eyler
6. Ḥavārīc başı tār ola muḥibler āşikār eyle
Yezīdīñ aşlını cümle ' Ali dostı kıtāl eyler
7. Vīrānī vāriş-i Aḥmed olubdur zāhîr [ü] bāṭın
Anı bu dünyāda şehā cemālī bī-zevāl eyler

Nazm-ı Âhir

348

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Dünyeye gelmeden ey cān cāna yetmekdir ğaraż
Ten hicābın def idüb cānāna yetmekdir ğaraż
2. Rāh-ı evlād-ı ‘Alide cümle fāniden geçüb
Cān [u] diller şarf idüb merdāna yetmekdir ğaraż
3. Süflīyi ‘ulviyye tebdīl eylemekden ey faḫı
Men ‘aref sırrın bilüb irfāna yetmekdir ğaraż
4. Dünyāda Ya‘kūb gibi çok ağlamakdan ma‘nā bu
Mısr içinde Yūsuf-ı hūbāna yetmekdir ğaraż
5. ‘Aşk içinde derd [ü] miḫnet çekmeyen Eyyūb gibi
‘Āķibet şıḫḫat bilüb dermāna yetmekdir ğaraż
5. Zerre zerre bahş olur ḫurşide yetmekdir murād
Ḳaṭre ḳaṭre ṭamladan ‘ummāna yetmekdir ğaraż
6. ‘İlm-i taḫḳīķe irüb Ḥaḳḳı muḫaḳḳaḳ görmeden
‘Ālem-i ma‘nāda uş insāna yetmekdir ğaraż
8. Faḫr evinde bir nefesle tāc hem post giymeden
İsteyüb bir şāḫib-i erkāna yetmekdir ğaraż
9. Ey Vīrānī bu m‘ānā sözlerinden ‘āķibet
Ṭayyib [ü] ṭāḫir olub Sübhāna yetmekdir ğaraż

Nazm-1 Âhîr

349

Müs tef' i lün Fe' ü lün Müs tef' i lün Fe' ü lün

1. Aḥmed ' Ali [vü] Ḥaydar maḳṣūd-ı *kün fekāndır*
Şebbîr-i Şübber ' Âbid günden daḥi ' ayāndır
2. Bākır İmām Ca' ferî sevmez buları kāfir
Âl-i ' Aliye düşmān İbn-i fülān fülāndır
3. Kāzım Rızāyı bilmez merdūd olan ḥavārîc
La' net aña dem-â-dem bî-dîn [ü] bî-îmāndır
4. Oldı Taḳîye bende mü'min olan muvaḥḥid
Bildî Naḳîyi gerçek her kim ki şādıḳāndır
5. Devlet aña ki bildi şāh-ı ' Askerî taḥḳîḳ
Meḥ' ül-ı şüretin ol tarḥ itdi fā' ilāndır
6. Mehdî imām-ı ' âlem feyzinde cümle ' âlem
Bu sırra her ki maḥrem olsa ġāfilāndır
7. On dört imām-ı ma' şüm şehîd idenler
Tebdîl-i şüret oldı şanmañız mürdemāndır
8. Kıl kıl aña teberrā dāim derûn-ı dilden
La' net Yezîde la' net her demde bu beyāndır
9. Sen bende-i ' Aliniñ taḥḳîḳ Baba Vîrānî
Nuṭṭuñda âl-i Ḥaydar medḥiñe Cāvidāndır

Nazm-ı Âhır

350

Vezni tespiti edilememiştir.

1. ‘Aliye bir kez cânla şehâdet eylemek
Yüz biñ yılca tamâm ‘ibâdet eylemek
2. Dervîşe ‘Aliden budur mîrâş
Dünyâdan el çeküb ferağât eylemek
3. Kaṭ‘ idüb mâsivâyı pâk ola gör
Dilerseñ cîfeden ṭahâret eylemek
4. Eger ümmet-i Muḥammed-iseñ ey cân
Vâcibdir anı sen selâmet eylemek
5. Düşmez öziñe merd-iseñ bi’llâhi
Râh-ı ‘Alide böyle hıyânet eylemek
6. Farz olan bize budur Hudâdan
Her fî‘l-ile şabr-ı kanâat eylemek
7. Kanķı kitâbına yazmışdurur üstâd
Ṭama‘ kibir ḥased kîn kabâḥat eylemek
6. Bu sikke-i şîfata düşeli budur bu
Luṭf göre mi öziñe âdet eylemek
7. Mevâlîler nişânesi bu oldurur
Virâni düşmân-ı âle la‘net eylemek

Nazm-ı Âhîr

351

Müs tef' i lün Müs tef' i lün Müs tef' i lün Müs tef' i lün

1. 'Âşık-ı bî-zevālîdir kim ki dünyâda bakmadı
Haqdır murâdı her kimiñ dünyâda kâra bakmadı

107b

2. Âl-i Resûl-ile kimiñ bunda beķāsı vardır[ur]
Giydi melâmet hırķasın nāmūs-ı âra bakmadı
3. Her ki gül-ile hem-nişîn olmak ümîdi var-ise
Şundı elini ol güle zerrece hâra bakmadı
4. Bunda düşen bu dünyânın baķr-ı belâsına aķı
Yaşı ķapusı olur anıñ dönüb kâra bakmadı
5. Nefs [ü] hevâsı her kimiñ ģâlib olursa zâtına
Şalma deve gibi gider gitdi yulara bakmadı
6. Râh-ı 'Alide cân-ile faķr-ı fenâ ķaķârına
Girmeniñ ümîdi yok ol bu ķaķâra bakmadı
7. Hırş [u] tama' [vü] şehvetiñ hânesin hırâb iden
Kesdi ķırdı dîviñ başın bend [ü] hişâra bakmadı
8. Yandı tarîķat oduna cân-ile başa ķalmayan
Cân-ile başı terk iden âteş [ü] nâra bakmadı
9. Derde düşen Virânîniñ ģayr-ı devâyı ne bilsün
Haydar ider aña devâ ģayr-ı tîmâra bakmadı

Nazm-ı Âhır

352

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Pāk dü-abdāl olaldan bî-ķarār olmaķdayuz
Gün gibi ma‘ nā yüzünde āşikār olmaķdayuz
2. Şükr [ü] minnet bir ķatāra tirkenüb ķıldık sefer
Yüklenüb mihr-i ‘ Aliyi ‘ aşķla yār olmaķdayuz
3. Tā gireliden rāh-ı ‘ aşķa her gören biñ taş atar
Dem-be-dem meydān-ı ‘ aşķa seng-sār olmaķdayuz
4. Bu bize mīrās olubdur tā ezelden tā ebed
Rāh-ı evlād-ı ‘ Alide pāre pāre olmaķdayuz
5. Hāricīler dört yakadan it gibi dişin yalar
Her birimiz bir yakadan tārumār olmaķdayuz
6. Her biri bir hāl-ile ister bizi ķaţl eylemek
Ehl-i evlādız anıñ-ķün hūr-ı zār olmaķdayuz
7. Bir yaña cümle münāfık olsa vir yaña biz
Zerre deñlü havķımız yok baķr-ı var olmaķdayuz
8. Ol hasūd-ı bed-liķā bize ne deñlü buğz ider
Biz o deñlü hāk olub hāl-i ğubār olmaķdayuz
9. Ey Vīrānī ğam degildir düşmān olsa hāş [u] ām
Yuf diriz a‘ yārına biz vaşl-ı yār olmaķdayuz

Nazm-ı Âhir

353

Me fâ 'î lün Me fâ 'î lün Fe 'û lün

1. Du' â-güyem erenler men be-ğâyet
Baña ta' n idene Hâk ide rahmet
2. Meni sevmeyüb merdûd diyenler
Size rahmet dilermen ez-hidâyet
3. Şifâtım görüb ikrâh eyleyene
Muhammed Muştafâ kılsun şefâat

107a

4. Benim ğıybetimi her kim iderse
Hudâdan ırmeye aña nedâmet
5. Baña her kim atarsa zerrece tân
Birine biñ ire Hâkdan 'inâyet
6. Baña kim ki dir-ise Rafîzîdir
Hâkâret görmeye rûz-ı kıyâmet
7. Tahâret dileyenler men faķîre
Söyünmesün ocaķları tamâmet
8. Faķîre her ki diye bî-namazdır
Uzun 'ömür bulub olsun selâmet
9. Baña bid' ât diyü her kim ider ta' n
Cihânda olmasun herġiz melâmet
10. Bize her kim Yehûdânın eşigi
Îlâhî rahmet eyle bî-nihâyet

11. Uruñ taşu Vîrân Abdâla her dem
Kayırmaz dest-giri şâh-ı velâyet

Nazm-ı Âhîr

354

Me fâ ‘î lûn Me fâ ‘î lûn Me fâ ‘î lûn Me fâ ‘î lûn

1. Gel ey maḥbûb-ı rûḥânî ḳalender şü ḳalender şü
Gezüb seyrân it bu eyvânı ḳalender şü ḳalender şü
2. Tecerrüd cür‘ asın nûş-ı melâmet der-kenâr eyle
Dilerseñ şâh-ı merdânı ḳalender şü ḳalender şü
3. Ferâğat kıl bu dünyânıñ bu şadı bî-vefâsından
Virüb devşir bu dükkânı ḳalender şü ḳalender şü
4. Ḥayât [u] ḥayy [u] bâḳîden umarsañ cür‘ a-i bâḳî
Eliñ çek bu dem ḳo ânı ḳalender şü ḳalender şü
5. Şaḳın aldanma bu naḳşın ḥayâl-i rû-yı rengine
Bilürseñ âḳibet fânî ḳalender şü ḳalender şü
6. Misâfır ol ḳadem varın yedi iḳlîm vücûdunda
Görem dirseñ o cânânı ḳalender şü ḳalender şü
7. Vîrânî dünyâyı zindân buyurdu mü’mine Aḥmed
Ḳo elden bend-i zindânı ḳalender şü ḳalender şü

Nazm-ı Âhîr

355

Me fâ ‘î lûn Me fâ ‘î lûn Fe ‘û lûn

1. Kimiñ ki zıkr [ü] fikri Murtażâdır
‘Ali evlâdına ol mübtelâdır

2. Muḥammed ‘ilmini diyüvir aña sen
Eger gördüñ ol ki terk-i hevâdır
3. Ḥasan vechinde feth iden müşkülâtın
Cehâletden ümîd itmek revâdır
4. Bu ‘ilm içre aña remz it bu ḥâlî
Ḥüseynîler niçün faḥr-ı fenâdır

108b

5. ‘Ali Zeyne’l-‘abâ yetmiş iki şaḥ
Nedendir anı göstermek revâdır
6. Eger Bâḳır yolunda cümle varıñ
Viremezse şaḥın demek ḥaṭâdır
7. Ne lâyıḳdır aña bu sırr-ı Ca‘fer
Ḳaçan meyli anıñ ğayr-ı Ḥudâdır
8. İmām-ı Kāzım-ı Mūsā Rızānıñ
Ġulāmı olmayanlara biliñ belâdır
9. Taḳīye bende-ise cān [u] dilden
Naḳī ‘aşḳına di cānım fedâdır
10. İmānım ‘Askerî şāh-ı şehinşāh
Dīnim Mehdīdir ki ol şāḥib-livâdır
11. Vîrānî dervîşin sizden murâdı
Erenler ‘ayn-ı cem gülbeng du‘âdır

Nazm-ı Âhir

355

Me fâ ‘î lûn Me fâ ‘î lûn Fe ‘û lûn

1. Anıñ kim derdine Haydar devâdır
Aña memât olmaz hergiz beğâdır
2. Hüseyin-ile Hasanıñ düşmânına
Teberrâ eylemek emr-i Hudâdır
3. ‘Ali Zeyne’l-‘abâ Bâkıı hem
İmâm Ca‘fer daği Kâzım Rızâdır
4. Taķı vü bâ-Naķıyi bilmeyenler
Hudânıñ raḥmetinden biliñ cüdâdır
5. Gel ey zâhid öziñden ‘Askeriye
Severseñ dest-giriñ Muṣṭafâdır
6. Muḥammed Mehdîdir şâh-ı şefâ‘ at
Göñülde levḥ-i maḥfûz-ı Hudâdır
7. ‘Ali evlâdına biñ cân [u] dilden
Muḥabbet itmeyenler ehl-i ğayâdır
8. Dînin dünyâya şatanlar cihânıñ
Muḥammed ümmeti dimek ‘ayn-ı ḥaṭâdır
9. Teberrâ eylemek her dem Yeẓîde
Ki mü’min ḳalbine muḥkem cilâdır
10. Teberrâ Taķîniñ bir cebhesiyle
Yeẓîdiñ başını kesmek ḳazâdır

11. ‘Aliniñ āliniñ düşmānlarına
Cezādır tā ebed la‘ net cezādır
12. ‘Aliyi sevmeyen merdūd [u] kāfir
Zihī mel‘ūndur[ur] yüzi qaradır
13. ‘Alidir evvel [ü] āhirde meşhūr
Cemāl-i şems [ü] māh üzre ziyādır
14. ‘Alidir cümleñiñ cisminde cānı
Şerīksiz ibtidā vü hem intihādır

108a

15. ‘Aliyi pes niçün bilmez münāfık
Meger nār-ı caḥīm aña sezādır
16. ‘Ali emr-ile gelen vücūda
Yir-ile gök daḥi ‘arş [u] semādır
17. ‘Alidir uş şāḥib hem dört kitābıñ
Anıñ nuṭḡı ile Qur’ān binādır
18. ‘Alidir dört kapuda mīr-i merdān
Şerī‘atde tarīkatda reh-nümādır
19. ‘Alidir ma‘rifet tevīl [ü] taḡsim
Ḥaḳīkat besmelede ism-i bādır
20. ‘Ali medḥi dem-ā-dem ey birāder
Vīrānī rūḥuna her dem ğıdādır

Nazm-1 Âhir

356

Fā 'i lā tūn Fā 'i lā tūn Fā 'i lā tūn Fā 'i lūn

1. Ey cemāliñ sūre-i seb' u'l-meşāniden gelür
Şūretiñ haṭṭ-ı kitābı āsumāniden gelür
2. Çünkü Hāk bir nuṭḡ-ile būnyād idüb bu 'ālemi
Hilḡat-i eşyā ser-a-ser *kūn fe-kām*iden gelür
3. *Men 'arefe* Hākḡı iṣbāt eylemek asān degil
Bu lisān-ı ġayb-ı ma' nā Cāvidāniden gelür
4. Ğayrıdan ummak ḡaṭādır *küntü kenziñ* rāzını
Terk [ü] tecrid-i fenā şāhib me' āniden gelür
5. 'Āḡil ol terk it fenādārın beḡādārın dile
Şūr [u] şer ġavġā vü keşret işbu fāniden gelür
6. Herkese lāyık degildir zevḡ-ile vaḡdet ḡuzūr
Kim ḡuzūr-ı zevḡ-i vaḡdet lā-mekāniden gelür
7. Degme bir nādān-ile olma Vīrānī hem-nişīn
Genc-i maḡfī 'aḡl-ı kāmīl bir vīrāniden gelür

Nazm-1 Âhir

357

Fā 'i lā tūn Fā 'i lā tūn Fā 'i lā tūn Fā 'i lūn

1. Her sâ' atde ḡaṭṭ-ı zātından beşāretler gelür
Zülf [ü] kaşı kibrigiñden rāz işāretler gelür

2. Şüretiñ Hakkıdır haķıķat Hakkı tanıķ şad hezār
Nice muşhaf nice ma‘ nā nice āyetler gelür
3. Her habersiz ehrimenden fāriğ ol ki şaķın
Başıña dürlü belā andan nedāmetler gelür
4. Dime şorma bu me‘ ānī baħrını ey pāk-i zāt
Dīv-i mel‘ ündan saña andan hıyānetler gelür
5. Hā‘b-ı ğafletden gözñ aç uyandır her sā‘ at
Cānib-i Hakkdan saña tāk-ı sa‘ ādetler gelür

109b

6. Degme bir nādān sözün gūş eyleme şādık degil
Her kişiden ey güzel nice rivāyetler gelür
7. Ey Vīrānī kim sözüñden şükr [ü] minnet her nefes
Şādıkāna ‘ ayn-ı cemde hoş muhabbetler gelür

Nazm-ı Âhır

358

Fā ‘i lā tün Fā ‘i lā tün Fā ‘i lün

1. Ey gönül içmek dilersen cām-ı Cem
Dem bu demdir yarın için yime ğam
Virdiñ olsun bu kelāmım dem-be-dem
Dem bu demdir dem bu demdir dem bu dem
2. ‘Ayş [u] nūş it añma ferdā ğuşşasın
Bu demi gör kılma māzī ğuşşasın
Her kişi bu demden alır hışşesin
Dem bu demdir dem bu demdir dem bu dem

3. Gel berü bāb-ı ‘Alide sâil ol
Hānedān-ı Muştafāya kâil ol
Bugünü yarına koma ‘ākil ol
Dem bu demdir dem bu demdir dem bu dem
4. Cehd kılğıl kıla senden bir eṣer
Tā olasın dü-cihānda mu‘teber
Kanı giden kanı gelen vir ḥaber
Dem bu demdir dem bu demdir dem bu dem
5. Uş bu demden bize fetḥ oldu varak
Sen bu demden ‘ārif-iseñ al şabaḳ
Ġāfil olma merd-iseñ ey merd-i Hāḳ
Dem bu demdir dem bu demdir dem bu dem
6. Bu demi Aḥmed başına tāc eyledi
Hem bu demdir yedi kez ḥacc eyledi
Bu dem-idi seyr-i mi‘rāc eyledi
Dem bu demdir dem bu demdir dem bu dem
7. Bu demi söyler ḥaḳīḳat ders kitāb
Aç kulağın diñle her şeyden cevāb
Çağırub şu üzre dir ki bir ḥubāb
Dem bu demdir dem bu demdir dem bu dem
8. Sazı sözi ‘ıyş [u] ‘ışret her şadā
Evvel āḥir ibtidā vü intihā
Söylenen dem işbu demdir ey fetā
Dem bu demdir dem bu demdir dem bu dem

9. Fırşatı fevt eyleme virme yile
Gitdi elden bir daḥi gelmez ele
Ey Vīrānī dem budur geldi dile
Dem bu demdir dem bu demdir dem bu dem

Nazm-ı Âḥir

359

109a

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Bende-i şāh-ı cihānım ĩn [u] āndan fāriḡim
‘Āşık-ı āl-i ‘abāyım ḥānümāndan fāriḡim
2. Dünyā vü ‘uḡbā ḡamın şehā ferāmuş eyledim
Ehl-i dīdārım ḥaḡīḡat dü-cihāndan fāriḡim
3. Zerre deñlü mülk [ü] māla i‘ tibārım ḡalmadı
Vāḥid-i ferdim bugün sūd-ı zebāndan fāriḡim
4. Şerr-içün ḡayrın daḥi terk itmişem bī-mācerā
‘Aşḡ-ile perverdeyim küfr [ü] ĩmāndan fāriḡim
5. Lā-mekānım zerre-veş şems-ile pervāz eylerim
Bī-ḡarārım gün gibi kenv [ü] mekāndan fāriḡim
6. Bir hümāyım gerçi men nām [u] nişānım söylenür
Ma‘ nāda yokdur eşer nām [u] nişāndan fāriḡim
7. Görmüşüm ma‘ nā yüzünde zāt-ı Ḥaḡḡı şübhesiz
Yere göge baḡmazam ḡann [u] ḡümāndan fāriḡim
8. Ḥānedānı sevmeyenler cānına her dem-be-dem
La‘ netim var ol falān ĩbn-i fülāndan fāriḡim

9. Cān [u] dilden söylerim medhīn ‘Aliniñ āliniñ
Men Vīrānīyim şehā ğayr-ı lisāndan fāriğim

Nāzm-ı Âhîr

360

Mūs tef‘i lūn Me fā‘i lūn Mūs tef‘i lūn Me fā‘i lūn

1. Ey Hakkı benden isteyen çār dīvār içinde[dir]
Olmayana itme nazar her ne ki var içindedir
2. Bakma şifāt-ı da‘ vāya iste şifāt-ı ma‘ nāya
Ma‘ nā yüzini şak idüb gel beri yār içindedir
3. Kō bu hayāl-i hām sen ‘āşık-ı vāşıl-ı yār ol
‘Āşık-ı vāşıl-ı yār olan şanma ār içindedir
4. Kim ki şundı güle elin zahmet-i hār[a] katlanur
Bir nazar eyle göresin gülleri hār içindedir
5. Manşūr olanı görünce dāra uğradır
Hakkı yakīn isteyenīñ gerdānı dār içindedir
6. Cān-ile başı virmeyen fetḥ idemez müşkülünü
Şanma [ki] hālī perdedir bend [ü] haşār içindedir
7. Rāh-ı ‘Alide cān [u] başı her ki virse tālibā
Zann [u] gümānı tarḥ idüb ol bu kaṭār içindedir
8. Çünkü Hakkıñ meskenidir kalb-i mü‘min ey faķı
Cān gözüñ aç göresin işte dīdār içindedir
9. Ey cem-i cümle ‘āşıkān yoluñuza Vīrānī çün
Başı[nı] ṭob idüb çalar yüzi gubār içindedir

Nazm-ı Âhır

361

Me fâ 'î lün Me fâ 'î lün Fe 'û lün

1. Göñül elde iken bu demde farzet
Geçürme bu demi gel eyle ğayret
- 110b
2. Düşün fehm idesin bu dem ne demdir
Eliñde var iken bu cem-i şüret
3. Bilürseñ cem-i şüret bâķī kıalmaz
Taleb kııl bilesiñ şüretde seyret
4. Gözüñ aç merd-iseñ ey merd-i 'âķıl
Cihānıñ ziynetine tıtma ülfet
5. Bu dāmıñ dānesine olma cengal
Bu dāmı şöyle bil dām-ı mezellet
6. Kime kim bende ide bu bend-i bed-nām
Anıñ başına taķdı nūr-ı zulmet
7. Fenā mülk-i sarāy-ı 'ankebūtdur
Tolaşma sen aña mānend-i misket
8. Heves bāģı dimişdir bu cihāna
Bu baģa olma bāģvend eyle 'uzlet
9. Ferāģat eyle sen geç kıamusundan
Marīz-i cehle kim eylerse şıķķat
10. Yapış sen dāmān-ı āl-i 'Aliye
Kime dirseñ başıña tāc-ı devlet

11. Gözüñ yum sen iki ‘ālemde ey cān
O kim ister göre dīdār-ı Һazret
12. Sebeb ne bir iki gün ey İbn-i Ādem
Çeke nefsi elinden derd [ü] miҺnet
13. Aña ādem dimez bil ehl-i tedbīr
Bahāyim yazdılar ismin bī-minnet
14. Şaқın yazılmasun ismiñ bahāyim
Çeker yevm-i āҺırde nār-ı zaҺmet
15. Bu dünyā қaydını қayd itme tek Һur
Rızā virmez buña şāҺib-fütüvvet
12. Bu keşret cīfedir tālīb olan kelb
Buyurdı Һazret-i şāh-ı nübüvvet
13. Ne lāyık kelb ola insāna lāyık
Ola mı kelb olan AҺmede ümmet
14. Bu sözde iҺtilāf olmaz Һaқıқat
İşidüb söylenürse cümle millet
15. Niye Һurmaz uyarlar nefsi şūma
Nice söz söylenüb eylerler ‘illet
16. İnanmayan MuҺammed gibi şāha
Di cānına anıñ her demde la‘net
17. Zī-bī-dīn Һayāsız zī-münāfık
Aña kimden olur maҺşerde şefқat

18. Ne Mūsādan ne Dāvuddan olur ol
Ne ‘İsāyı ne daḥi ehl-i sūnnet

110a

19. O Ḥaḫdan hem Ḥaḫ andan oldu bī-zār
Olubdur ol hemān nefsiñe raġbet
20. Ne cennet göre āḥir ol ne dīdār
Olar kim oldu bunda ehl-i keşret
21. Bilürseñ keşreti hiç yere şıġmaz
Meded ḳo keşret gelġil eyle mürüvvet
22. Dilerseñ göresin dīdār-ı Aḥmed
‘Ali vü ḥānedān eyle bī‘at
23. Yürü andan ferāġat taḥtına geç
Eliñ çek cümleden ḳıl ‘ayş [u] ‘ışret
24. Ḳaçan ḳaṭ‘ idesin fi‘l-i nāsı
Erenlerden irişe saña himmet
25. Göz açub okuyasın ‘ilm-i tevḥīd
Murādın bula dil vāşıl ola ḥasret
26. Cihān başdan başa ġarḳ olsa ol dem
Saña irişmeye bir zerre fırḳat
27. Göresin ‘ayn-ile ol cān cemāliñ
Seni ḥıfz ide şöyle dīdār ḥayret
28. Olasın vāḥid [ü] ferd [ü] Ḥudā-bīn
Diyessin dem bu demdir ġayrıyı ret

29. Vîrânî dem bu demdir kim bu demde
Saña senden gelür uş bu naşîhat

Nazm-ı Âhîr

362

Fâ ‘i lâ tûn Fâ ‘i lâ tûn Fâ ‘i lâ tûn Fâ ‘i lûn

1. Şükr [ü] minnet kim irişdi fazl-ı Hâk Yezdân bize
Âşikâr oldı rumûzı şûret-i Raḥmân bize
2. Çün sevâd-ı a‘ zâmîñ sırrını idrâk eylediñ
Gün gibi rûşen göründi ma‘ nâ-yı Kûr’ân bize
3. Bist [ü] yek ḥurûfı yazdı sûre-i seb‘u’l-meşân
Vech-i Ḥavvâda mu‘ ayyen eyledi bürhân bize
4. Bist ü heşt si vü dü heftâda yek ḥurûf tamâm
Zâhirâ ayne’l-yakîñ fî şûret-i insân bize
5. Kâf ve’l-Kûr’ân yüzündür didi o fazl-ı âle
Her dü pencâh ḥaṭṭ-ı âdem gösterir erkân bize
6. Sûre-i Tâhâ vü kefhâdan işâret eyledi
‘ Alleme’l-gaybîñ şifâtîñ zümre-i merdân bize
7. Nuṭḡ-ı Hâkdır çâr ‘ anaşırdan mürekkeb kâf [u] nûn
İki nokṭa üç ḥurûf ol dört kitâb îmân bize
8. Ḥayme-i Mûsâ vücûd-ı Âdemi ‘ ilmet yakîñ
Ey birâder fehm-i kevn ki emr-i Hâk fermân bize

9. Çünkü re'y-i cebhe Ādem Ka' beyi taḥḳīḳ imiş
Secde-i şükr itmeyenler oldılar şeyṭān bize
10. La' net ol merdūda kim Ādem ḳatında secdeden
Baş çeküb merdūd [u] murdār oldu nādān bize
- 11b
11. Ey Vīrānī fī [vü] dād [u] lām-ı Yezdān ḥaḳ-ıçün
Şüre-i İhlāş-ile yüz göster cānān bize

Nazm-ı Âḥir

363

4+4+5

1. Gel gel gel gel şāh-ı cihānım
Gördüm gördüm seni seni dīnim īmānım
2. Virdim virdim virdim virdim yoluña ey dost
Başım başım cānım cānım rūḥ-ı revānım
3. Seḥer seḥer seḥer seḥer medḥ ider ey şāh
Seni seni seni seni cümle lisānım
4. Nefes nefes nefes nefes her nefesimde
‘Ali ‘Ali ‘Ali ‘Ali vird-i zebānım
5. Hudā Hudā Hudā Hudā dem dem içinde
Saña saña didim didim bunca beyānım
6. Benim benim benim benim ḳalmadı zerre
Şehā şehā şehā şehā nām [u] nişānım
7. Ḳodum Ḳodum Ḳodum Ḳodum yoluna şāhiñ
Ezel ezel ezel ezel cism-ile cānım

8. Kaçan kaçan kaçan kaçan bendesi oldum
Biliñ biliñ biliñ biliñ gitdi gümānım
9. O dem o dem o dem o dem kalmadı hergiz
Benim benim benim benim sūd [u] ziyānım
10. Kerem kerem kerem kerem senden umarım
Meded meded meded meded pīr-i civānım
11. N'idem n'idem n'idem n'idem şaklamaz oldıñ
Göñül göñül göñül göñül rāz [u] pinhānım
12. N'ola n'ola n'ola n'ola rāh-ı ' Alide
Revān revān revān revān çağlaya kanım
13. Çāre çāre çāre çāre bulmadım ebed
İygil iygil Hākka Hākka oldu figānım
14. Niçün niçün niçün niçün diyemem ey māh
Yüzüñ yüzüñ yüzüñ yüzüñ hūr-ı cinānım
15. Yedi yedi yedi yedi haṭṭ-ı huṭuṭıñ
Sekiz sekiz sekiz sekiz āyet-i şānım
16. Şacıñ şacıñ şacıñ şacıñ iki bölindi
Müjeñ müjeñ müjeñ müjeñ kaş-ı kemānım
17. Hızır sefer Hızır sefer kıldı Vīrānī
Gidem gidem gidem kalmadı bunda mekānım

Nazm-ı Âhîr

364

111a

Me fâ 'î lün Me fâ 'î lün Fe 'û lün

1. Yüzünde sûre-i *Tâhâ* okunur
Şaçıında istivâ kâf hâ okunur
2. Kaşında sûre-i *innâ feteĥnâ*
Müjeñde 'alleme'l-esmâ okunur
3. Gözün devrinde ey mâh-ı münevver
Elif lâm [u] elif lâm râ okunur
4. Ruĥuñ levhinde ey şâh-ı şehinşâh
Rumûzı âyet-i Kübrâ okunur
5. Dudağında seniñ ey nûr-ı dîde
Ĥayâtı cümle-i eşyâ okunur
6. Vîrânî ģuşşa-ı sinemde yâriñ
'İlm-i pinhân-ile peydâ okunur

Nazm-ı Âhîr

365

Fâ 'î lā tün Fâ 'î lā tün Fâ 'î lā tün Fâ 'î lün

1. Tâ ezel *kālū belā* ikrâra gelmişlerdenüz
Secde-i taĥķik idüb didâra gelmişlerdenüz
2. Şûret-i şâb emred kıtaĥ 'ilmini tekmiñ idüb
Fâzıl-ı Ĥaĥdan feyz alub envâra gelmişlerdenüz

3. Vechimizde yokdurur zerrece taḳlīdden niṣān
‘ Ālemi taḥḳīḳ-ile ızhāra gelmişlerdenüz
4. Aşlımızdır yir ü göge şems [ü] māh seyyāreler
Nüh felekle devr idüb devvāra gelmişlerdenüz
5. Ğayrıdan el çekmişüz Hāḳḳa taleb-kārız bugün
Cān virüb cānān içün pazara gelmişlerdenüz
6. Bülbülüz bāğ-ı iremde mest olubdur cānımız
Āh [u] nālān eyleyüb gülzāra gelmişlerdenüz
7. Cür‘ adān-ı ehl-i aşḳdan cür‘ amız nüş eyledik
Hū diyüb yā hū diyü esrāra gelmişlerdenüz
8. Bende-i āl-i ‘ Aliyüz zerre yokdur şübhesiz
Düşmen-i evlāda biz inkāra gelmişlerdenüz
9. Bu Vīrānī cīfeye el şunmadı kerkes gibi
Şanmañız dünyāda bir murdāra gelmişlerdenüz

Nazm-ı Âḥir

366

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Ḥamdü li’llāh tā ebed āzāda gelmişlerdenüz
Cān-ile bī‘ at idüb evlāda gelmişlerdenüz

112b

2. Nālelerle ṭoldırub meydān-ı çarḥıñ taşını
‘ Aşḳ meyın nüş eyleyüb feryāda gelmişlerdenüz
3. Yığmışuz ğam şehrini bir taş-ile ser-tā-ḳadem
Lāubāli ‘ āşıkız dilşāda gelmişlerdenüz

4. Dünyeye dünyā içün biz gelmedik ḥaḳḳe’l-yāḳīn
Zāt-ı Ḥaḳḳı fehm idüb irşāda gelmişlerdenüz
5. Ḥaḳḳı bilmekdir bizim ancaḳ dünyāda kārımız
Men ‘areḫle cismimiz bünyāda gelmişlerdenüz
6. Niye geldik bu cihāna dirseñiz şābit-kelām
Men ‘areḫle cismimiz bünyāda gelmişlerdenüz
7. Zehir var Şīrīn içün bir barmaḳ uzatmaḳ ṭasına
Ḥāl-i ‘aşḳı şormaḡa Ferhāda gelmişlerdenüz
8. Gerçege gerçek dinür yokdur yalana ‘āḳibet
Şadıḳāne söylenüb bu ada gelmişlerdenüz
9. Himmet-i ‘ālī-felek biz bunda gelmedik şehā
Bu Vīrānī genc-ile ābāda gelmişlerdenüz

Nazm-ı Âḥir

367

Mef ‘ ū lü Fā ‘ i lā tū Me fā ‘ ī lü Fā ‘ ī lün

1. Her kim ki cān-ile sever şāh-ı velāyeti
Ḥaḳḳıñ añadır bilesin ‘ayn-ı ināyeti
2. Dünyāda kimiñ sevgisi o şāha düşübdür
Maḥşer gününde çekmeye ol felāketi
3. Fehm eyleyen kimdurur ol şāh-ı Selāṭīn
Ṭarḫ eylemedi māye-i zann-ı cehāleti
4. Ehl-i duzāḥı dünyāda görmek dilerseñ şehā
Gör şāḥib-i cife kim oldur ‘alāmeti

5. Dünyayı sevenlerden olubdur zulm imāma
Āl-i Resūle anlar kılıpdır hıyāneti
6. La‘net onların cānına oldu be-ğāyet
Kimden bulur dünyā sevenler şefā‘ati
7. Vīrānī özin virdi himmet-i ‘āl-i ‘Aliye
Geçdi dü-cihānda hemān kıldı ferāğati

Nazm-ı Âhır

368

Me fā ‘ī lün Me fā ‘ī lün Fe ‘ū lün

1. Gel ey tālīb işit ehliñ nidāsın
Ne demden dem urur şavt [u] şadāsın
2. Müfessirler bunu böyle buyurdi
Bilen nefsin bilür dirler Hudāsın
3. Eger Qur’āna virdiñse şehādet
Oķu te’vīl bilüb tenzīl bināsın

112a

4. Çü tenzīliñ murādı oldu te’vīl
Kabūl eyle Hāķıñ emr [ü] rızāsın
5. Bilem dirseñ eger kendi vücūduñ
Kabūl it Aķmediñ faķr-ı fenāsın
6. İşitdiñ çün hesāb oldu celāle
Harām-içün buyurdılar cezāsın
7. Harām içün helāliñ virmez-iseñ
Nice müddet od içinde yanasın

8. Helāl olmaz biliñ insāna cīfe
Muḥammed emridir bilgil edāsın
9. Gelüb bunda urunduñ Ādem adın
Ne lāyıqdır ki varub kelb olasın
10. Hemān bize budur emr-i Muḥammed
Koyavuz çün dünyānıñ çün çerāsın
11. Hem anıñ didārına müşerref
Olardan ğayrıdan dil boyasın
12. Kaçan dünyādan el çekse bir ‘aşık
Hemān dem bula ol devlet beķāsın
13. Niçün İbrāhīm Edhem devlet birle
Kābūl olmadı kimden ol palāsın
14. Bu remzi yaḥşiden fehm it beri gel
Ki vaḥdet kitābın okuyasın
15. Zīrā keşret evi āḥir fenādır
Beķā vaḥdetdedir vaḥdet bulasın
16. Açasın cān gözüñ vaḥdet yüzine
Kaçan kaṭ‘ idesin nefsiñ hevāsın
17. Zīrā kim māl-ile mülk ‘avret oĝlan
Kişiyi dūr ider Ḥaḳdan belāsın
18. Ḥudā emr itdi Kır’ānda bilirseñ
‘Adū didi kāmuya bil aķrabāsın

19. Aña Ādem didiler ehl-i diller
Bile ol ibtidā vü intihāsın
20. Sözümden feyz alan qarındāş taḥsīn
Koya elde kamu işde riyāsın
21. Vīrān Abdāl bu sözler heb sañadır
Qabūl it göresin Ḥaqqıñ lıqāsın

Nazm-ı Âhır

369

113b

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Biz Urum Abdālıyuz rehber bize *levlāk* olur
Biziz ol murğ-i hümā mesken bize iflāk olur
2. Dünyeye dil vermeyiz Ḥaqqdır bize hem-rāh olan
Ol sebebdan faḥrıñ gör rāh-ı şāḥib-i idrāk olur
3. Kim düşer dām-ı belāya cīfe-i dünyā-içün
Kılur ol dām-ı belāda bāṭın-ı ğam-nāk olur
4. Ḥālet-i nez‘e irince vaqt-i āḥırde anıñ
Tağılur ‘aqlı serinden gözleri nem-nāk olur
5. ‘Āşıq-ı şādıqlarıñ yoqdur melāli zerrece
Rāh-ı Ḥaqqda şübhesiz pervāz ider pāk olur
6. Ehl-i ‘aşkıñ dünyāda dünyā degil kendi daḥi
Pāre pāre ‘aşq içinde sīnesi şad çāk olur

7. Ey Vîrânî menzil-i insân-ı kâmil bellidir
Zabıt ider nefis-i müferreh âteşi hâk olur

Nazm-ı Âhîr

370

Me fâ ‘î lûn Me fâ ‘î lûn Fe ‘û lûn

1. Gel ey vâ‘iz bize cāndan haber vir
Bu cān içinde cānāndan haber vir
2. Ne serdir muşhaf-ı vechiñ rumûzı
Kemāl-i fazl-ı Yezdāndan haber vir
3. Eliñden ayağıñdan hem yüzüñden
Beyān it sırr-ı Sübhāndan haber vir
4. Vücuduñ cem‘iniñ aşlı nedendir
Bu ders bâb üzre erkāndan haber vir
5. Qo mazīyi müstaḳbel cevābın
Bu demde saña mihmāndan haber vir
6. Beyānda gezem ey lâf-ı güzāfkār
Ki şehriñdeki sulṭāndan haber vir
7. Ne ma‘nâlar düzübdür Haḳ vücūduñ
Kelām-ı ‘ilm [ü] ‘irfāndan haber vir
8. Eger şarrāf-iseñ göster nişānıñ
Bu ma‘nâ gevheri kāndan haber vir
9. Vîrânî genc-i maḥfîdir vücūduñ
Seni sen tanı da andan haber vir

Nazm-ı Âhîr

369

Me fâ 'î lûn Me fâ 'î lûn Me fâ 'î lûn Me fâ 'î lûn

1. Bi-ḥamdi'llāh yüzüñ gördüm saña beñzer nigār olmaz
Efendim sevdiğim sensin i' tibār olmaz
2. Ne şüret'dir bu şüret kim görenler yandı yakıldı
Ne nār-ı genc-i maḥfīd'r gören dir böyle nār olmaz
3. Ne gündür gün yüzüñ cānā toğınca cümle seyyāra
Kılurlar māt-ı sergerdān birisi āşikār olmaz

113a

4. Ne bāğ-ı ḥūb olur ḥüsnüñ men āña ' andelib oldum
Ne güldür ruḥlarıñ şehā cihān turduḡça ḥār olmaz
5. Ne sākī'dir lebiñ her dem şunar ' āşıqların cāmı
Ne cemd'r cām-ı ' aşkıñ i'çenler hiç ḥumār olmaz
6. Ne baḥr-i bī-nihāyet'dir seniñ aşkıñ dü-' ālemde
Ne deryā-yı ' aẓīm olmuş āña hergiz kenār olmaz
7. Ne muşḥaf'dır cemāliñ kim anıñ tefsīrini yazmaḡ
Ne mümkindir ' aḡıl irmez ḡalem ḥod pāyidār olmaz
8. Ne ferd-i nūr-ı yektāsın yoluñda kıymetin cāna
Gerek biñ kerre cehd itse seniñle kimseye yār olmaz
9. Vīrān Abdāl ' aceb derde giriftār oldı ey dilber
Meger senden ola dermāna buña ḡayrı timār olmaz

Nazm-ı Âhîr

370

Me fâ 'î lûn Me fâ 'î lûn Me fâ 'î lûn Me fâ 'î lûn

1. Bi-ḥamdi'llāh şu dünyāda ' Aliden ğayrı kimsem yok
Māl [u] mülkim şu ortada ' Aliden ğayrı kimsem yok
2. Gerekmez cümle dünyâyı baña bir dāneye virseñ
Göñül virdim men evlāda ' Aliden ğayrı kimsem yok
3. Ezelden aṣl-ı aşılla kıpar hem yine āhîrde
Muḥabbet itmezem yāda ' Aliden ğayrı kimsem yok
4. O dem kim yok idi ' ālem ne ins [ü] ne cinn [ü] ādem
İrişdim didim üstāda ' Aliden ğayrı kimsem yok
5. Ḥudāyı *kûn* ki buyurdu dü- ' ālem ḥalk olub bir dem
Nazar kıldım bu arada ' Aliden ğayrı kimsem yok
6. Ne bilsün bî-başıretler ' amel kılmaz münāfıklar
Görinen bunca eşyāda ' Aliden ğayrı kimsem yok
7. Bu nās Şîrîñ içün şandı melālet oldığın Ferhād
Buluşdum didim Ferhāda ' Aliden ğayrı kimsem yok
8. Ne kim geldiyse kāmiller kamu böyle buyurdılar
Olan pinhān [u] peydāda ' Aliden ğayrı kimsem yok
9. Kulak tut cümle eşyānıñ budur zıkr-i kelāmında
Getüren bizi ĩcāda ' Aliden ğayrı kimsem yok

10. Lisān-ı hāl-ile şordum ‘ anaşır âteş [ü] hāke
Didiler āb-ile bāda ‘ Aliden ğayrı kimsem yok
11. Vīrān Abdāldurur ismim sarāy-ı her dü-‘ âlemde
Ferāġat pāk-i āzāde ‘ Aliden ğayrı kimsem yok

Nazm-ı Âhîr

371

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Vaqt-i şubh irdi yine dil bülbülü feryād ider
Gülşen içre cān cemālîñ harf-be-harf evrād ider
2. Evvelā bism-i İlāhiden ‘ Ali medhîn okur
Şoñra andan Fātiha hüsn-i Hasandır yād ider

114b

3. Dil açub der ki Hüseyn-i ‘ âbidi hem Bâkıñ
Bendes her kim olubdur Hâk anı āzād ider
4. Ca‘ fer-i Kāzım Rızāya bend olanlar ‘ âķibet
Görmeye herġiz ‘ azāb-ı ġam yerine şād ider
5. Söyleyüb andan Taķî vü bā-Naķîñ medhîni
‘ Âķil oldur kim buları rehber-i üstād ider
6. Çaġırub dir ‘ Askerîdir nūr-ı ‘ âlem ser-be-ser
Bende-i evlād olanlar hāriciden dād ider
7. Zıkr idüb ol Mehdî-i şāķib-zamāñ ‘ ilmini
Fehm iden dil hānesin vīrān iken ābād ider
8. Bende-i āl-i ‘ Ali her kim ki olmaz Hâk anıñ
Hılķatin hırs eyleyüb baġrın tīmūr polād ider

9. Ey Virānī her ki gūş eyler bu bûlbûl medhîni
Ol Resûl-i pâk-i dîn kendi anı irşād ider

Nazm-ı Âhîr

372

Fā ‘i lā tûn Fā ‘i lā tûn Fā ‘i lā tûn Fā ‘i lûn

1. Dilberā ‘ aşkıñ meyinden kıana bilmem neyleyim
Gitdi ‘ aklıñ sarhoşum mestāne bilmem neyleyim
2. Āteş-i ruhsārıñı yanmağ diler dikkat idüb
Bu dil-i pervānemiz dīvāna bilmem neyleyim
3. Ey perī ‘ aşkıñ kıatı hürd eyledi cismim benim
Ten tılısmın hürd-ı hām pes cāna bilmem neyleyim
4. Cism [ü] cānım virmişim ağyāra yārīñ vaşl-içün
Kıalmadı elde niyān cānāna bilmem neyleyim
5. Şöyle bir derde giriftār olmuşum men hāsta-dil
Çār [u] nā-çār idüb dermāna bilmem neyleyim
4. Kendi kendim itmişim bir āteş-i hicrāna kim
Tağları kıoysañ uyarmış ya ne bilmem neyleyim
5. Līk muhkem şaklarıñ sırrımı ifşā eylemem
Kımseye bu müşkülüm hiç tāna bilmem neyleyim
6. Ya elim kesse benim ya kendi kendi dāmenin
Birkezin irse elim dāmāna bilmem neyleyim
7. Ey Virānī yār eger olmazsa ‘ ākıbet
Pes nice ābād olur vīrāna bilmem neyleyim

Nazm-ı Âhir

373

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Ey şanem ‘aşkıñ meyın her kim içer ‘āzād olur
Kul iken sulţān olur tahtı anıñ Bağdād olur
2. ‘Am degil dünyā-ile firdevs-içün ‘ālemde ol
Şāhib-i dīdār olur ol dem-be-dem dilşād olur
3. Beñliginden dünyāda her kim geçerse ey ‘azīz
Tā ebed anıñ adı gerçeklik-ile yād olur

114a

4. ‘Ākil-iseñ dünyāda bir gerçege yetişdir özüñ
Bir meşeldir tā ezelden şākird ola üstād olur
5. Bilmeyen kadrin şehā ehl-i kemaliñ zāhirā
Yüze gelmez şöhet-i ‘irfān içinde yād olur
6. Gerçi şüretde ādem adı velī ma‘nāda diyü
Diyeler aña haķīkat bed güher hoyrād olur
7. Ey Virānī ğam yime virāndadır gizli genc
Genc-ile ma‘mūr olan elbette abād olur

Nazm-ı Âhir

374

Mūs tef ‘i lūn Mūs tef ‘i lūn Mūs tef ‘i lūn Mūs tef ‘i lūn

1. Āl-i ‘Aliye ‘aşq-ile her kim vird serseri ser
Yazdılar anıñ ol sâ‘at ismin er er er
2. Zann [u] gümānı kalmadı her dü-cihānı seyr ider
Tā aña karşı açılır Haķ yüzine der der der

3. Hırş [u] ʔamaʕ [u] ʃehvetiñ ʃabr-ı tīg-ile kellesin
Tırāş ider ölmege şanasın tā ezeli ber ber ber
4. Didiler aña şad hezār āferin olsun ey ahi
Sencileyin hiç olmuş bir esrik ter ter ter
5. Böyle ğam-ile haşr olan mü ’min olur fenāsı yok
Ay-ile gün andan ziyā-yı nūr olur fer fer fer
6. Līk ʕ Aliniñ āline cān-ile taşdıķ itmeyen
Mürīd-i Cāvidān olur gözleri kör kör kör
7. Emr-i Hūdā ile ābı şöyle bilesin ey faķı
Laʕ net odına şaldılar devirme yanar per per per
8. Hiç bu şıfāta gelmeye laʕ net odına ğark olan
Menzilidir havāriciñ nār-ı sefer ter ter ter
9. Kim ki mürekkeb olmadı āl-i Resūl bilmedi
Aşl-ı cemād imiş ķalb-i şehā mer mer mer
10. Zerrece mihr-i Haydarı cān [u] dile nişān ider
Düşmān-ı āle laʕ neti şanma dimez der der der
11. İşte Vīrānī dervīşiñ kemāli dünyāda
Bāb-ı ʕ Aliye yüz sürüb her dem ider cer cer cer

Nazm-ı Âhir

375

Me fā ʕ ĩ lün Me fā ʕ ĩ lün Fe ʕ ū lün

1. Cemāliñ ʕ alleme’l-esmāya nisbetdir
Huṭuṭuñ āyet-i Kübrāya nisbetdir

2. İki kısım oldu ھاٲٲٲٲ vechiñ üzre
Biri pinhān biri peydāya nisbetdir
3. Anı fehm eylemek ‘ayne’l-yaķiñi
Muħiṭ-i cümle eşyāya nisbetdir
4. Yüzüñde istivā sırr-ı ھاķiķat
Rumūz-ı süre-i kāfhāya nisbetdir

115b

5. Kaşîñla kipriğiñ zülfiñ beyānı
Elif lām rā-ile Ṭāhāya nisbetdir
6. Cemāliñ şu‘lesi ey nūr-ı ‘ālem
Felekde bedr olan ol aya nisbetdir
7. Cemāliñ Ka‘besin bildi Vîrāñi
Muħaķķaķ cennetü’l-me’vāya nisbetdir

Nazm-ı Âhîr

376

Me fā ‘î lün Me fā ‘î lün Fe ‘û lün

1. Efendim eg ben ednā-yı kemerde
Koma dilden bu rüsvā-yı kemerde
2. Seniñ ‘aşkıñ ھاṛāretinden ey cān
İder Hāķ ‘aķlımı zāyı kemerde
3. İlāhî sen müyesser eyle şehā
Görem ol yüzi bed-rāyı kemerde

4. Severseñ ol Resûl-i pâk-i zâtı
Baña rahm it be-her cāyı kemerde
5. Meded bād-ı şabā benden selām it
Görürseñ kaşları yayı kemerde
6. Katı ferdāsı çün fettān imişsin
Meded tarḥ it bu ferdāyı kemerde
7. Vîrān Abdāl her dem ağladırseñ
Şehā güldür bu şeydāyı kemerde

Nazm-ı Âhir

377

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Ey yüzi gül bülbülüm gülzārı senden dönmezem
İtmişim *kālū belā* ikrārı senden dönmezem
2. Şad hezārān taş ururlarsa yār-içün ağıyār baña
La‘ net ol ağıyāra kim ey yār senden dönmezem
3. Nār-ı ‘aşkıñ germini eyler melāmet gam degil
Nūr olur ol bedr baña gülnār senden dönmezem
4. Çün meni ‘aşkıñ giriftār eyledi bir bende kim
Dü-cihānı virseler hem var senden dönmezem
5. Cismimiñ her zerresini şad hezārān itseler
Kāilim men ölmege āyār senden dönmezem
6. Cümle ālem düşmān olsa ey melek-sīmā ḥabīb
Kimse hiç kılmaz baña kār senden dönmezem

7. ‘Aşkınıñ Manşürüyum her dem ene’l-ḥaḳ söylerim
Ben ne ğamdır ki olursam dār senden dönmezem
8. Olmazam şimden gerü Ḥaḳdır mekânım tā-ebed
Çün seni ol dem şehā ebrār senden dönmezem
9. Cennet-i ‘Adn oldı vechiñ bu Vîrānî ḥastaya
Her nefes söyler dili didār senden dönmezem

Nazm-ı Âḥir

378

115a

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Ey yüzi muşḥaf fedādır yan senden dönmezem
Ḥaḳ bilür ḥaḳdır severim cānān senden dönmezem
2. Başımı tob eyledim men aşkıñ meydānına
Başı tob elleri çevgān senden dönmezem
3. Ger ḥavāricler meni biñ bend-i zindān itseler
Ġam degil biñ yıl çekem zindān senden dönmezem
4. El bize ḥizmet-bîne çünki didi ehl-i necāt
Şādıķım ḳavlimde men erkān senden dönmezem
5. Çün saçınıñdan leyletü’l-Mi‘rāca ‘azm itdi gönül
Ey yüzi Ḥaḳ şūret-i Raḥmān senden dönmezem
6. Germini senden cüdā ḳılmaḳ dilerse ḥāş [u] ām
Çāre yokdur ki aña dermān senden dönmezem

7. Tā yüzünden açılıbdur ‘āşıkā īmān [u] dīn
Pes nice terk eyleyim īmān senden dönmezem
8. Her kim içdi Hızr-veş buldı Cāvidān-ı hayāt
Lebleriñden çeşme-i hayvān senden dönmezem
9. Ey Vīrānī āl-i Haydardan yüzün kim döndire
La‘net aña tā ebed merdān senden dönmezem

Nazm-ı Âhır

379

Me fā ‘ī lūn Me fā ‘ī lūn Fe ‘ū lūn

1. Anıñ kim tedbīr-i re’y-i Hāk olmaz
Anlar rāhına hiç müştāk olmaz
2. Aña açmañ bu sırrı bu lisānı
Çü gördüñ ol mürīdi muṭlaḳ olmaz
3. İşitmez nuṭḳ-ı Hākḳı ehl-i huccet
Begenmişdir ḳulaḳları şaḳ olmaz
4. Anıñla ṭurma oturma ey yār
Anıñ izine başmaḳ olmaz
5. Muḳalliddir anıñ sözün işitme
Anıñ sözine ḳulaḳ aşmaḳ olmaz
6. Eger idrāk iderseñ fehmi bu rāzı
Gözüñ aç gör her çamur bir dāk olmaz
7. Saña sen kendi eliñle ey ḳarındāş
Mezellet dāmını ḳoy ḳurmaḳ olmaz

8. Kaç andan hem-niṣ̄in olma anıñla
Yamandır ol yanına varmak olmaz
9. Boyun şun rāh-ı Hakkā er gibi ol
Şaķıngıl zavleyi sen burmak olmaz
10. İriş bir zümre-i ehl-i necāta
Bilür öz hālını ol aḥmak olmaz
11. Eger bağlandıñ-ise pür kaṭāra
Yüri menzile bendiñ kırmak olmaz

116b

12. Eliñle komadıgıñ nesneyi sen
Eliñ şunub yerinden ırmak olmaz
13. Yolundan birkezin sürçen kişiyi
Elin alub yabana atmak olmaz
14. Beşerde çün olur şehā yañılmaḵ
Amān mürüvvet güzel şāh kılmaḵ olmaz
15. Velī gör kâbil-i dermān degildir
Aña ḥazer eyleyüb hiç urmaḵ olmaz
16. Kamu şey aşlına ider rücū^ı
Gözüñ aç kargā şahin çaylaḵ olmaz
17. Gelen gelsün giden gitsün bir Odur
Gelen geldi gideni kovmak olmaz
18. Gelen geçdi bu demdir dem bu dem
Geçen demler geçübdür añmak olmaz

19. Vĩrānĩ bu cihānĩn cĩfesine
Şunan kelbdır buña hiç şunmağ olmaz

Nazm-ı Âhır

380

Me f ' ū lü Me fā ' ĩ lü Me fā ' ĩ lü Fe ' ū lün

1. Ey şāh-ı cihān sencileyin k̄anı dil-ārām
Kim gördi diyesin teki bir cānı dil-ārām
2. Dünyā turalı kimse saña olmadı hem-ser
Ey mülk-i cihān mālĩn sultānı dil-ārām
3. Medhiñde ħired ' āciz vaşfiñda zebān lāl
Yā ben ne diyeyim vaşfiña cānānı dil-ārām
4. Ölmez idi kim ki içer la ' l-i lebiñden
Bir kez şanma çeşme-i ħayvānı dil-ārām
5. Zülmetde iken buldı seni Hızır-ile İlyās
Anlar ol sebep olmadılar fānı dil-ārām
6. Çok istedi İskendere el virmedi mişlek
Gezdi nice bil baħr-ile ' ummānı dil-ārām
7. Vĩrānĩ seniñ derd-i seriñ oldu güzel şāh
Gel eyle aña luğf-ile iħsānı dil-ārām

Nazm-ı Âhır

381

Me fā ' ĩ lün Me fā ' ĩ lün Fe ' ū lün

1. Gel ey mü ' min Hāğ Aħmed ile cāndan
Ĥalāş olub yūri ħurtul gümāndan

2. Āline bende-i bend ol ʿAliye
Murādīñ var-ise dīnden īmāndan
3. Īmān ehline sāķī-i Ḥaydar oldu
Ḥaber al añlağıl sen bu lisāndan
4. ʿAli oldu īmān [u] dīn Muḥammed
Bulara kıl olub geçgil cihāndan
5. Göñül virme ḥayāl-i mülk [ü] māla
Kim irmişdir murādīñ bilgil andan

116a

6. Kānı Şeddād [u] Kārūn [u] Tıḳyanus
Ne kıldı al ḥaber işbu beyāndan
7. Vīrānī māl-ı dünyā bī-vefādır
Gel eliñi görem kılğıl bu andan

Nazm-ı Âḥir

382

Mef ʿ ū lü Me fā ʿ ī lü Me fā ʿ ī lü Fe ʿ ū lün

1. Ey dil yüri faḳr ol saña dīvāne disünler
Yan āteş-i ḥasretiñden bugün pervāne disünler
2. İç cām-ı Cemiñ şerbetini ma ʿ nā elinden
Mest ol yüri var ʿ aşḳ-ile mestāne disünler
3. ʿUmmān-ı me ʿ ānide özüñ bir şadef eyle
Şāf oldu şadef dürr-ile dürdāne disünler
4. Tersā-yı ser [ü] zülfüne kıl seni sen
Dönmüş bu dili ol şeyḥ-i me ʿ āna disünler

5. Terk eyle bugün cān [u] seri yār-ise maḵṣūd
Şalmış bu daḥi başını meydāne disünler
6. Dīdāra deḡiṣ her dü-cihān varın gel sen
‘ Āşık budurur şūret-i Raḥmāna disünler
7. Gel gel ey göñül tūt kulaḡıñ sen bu cevāba
Merdāne görün tā saña merdāne disünler
8. Degme kişiye açma göñül rāzını tek tūr
Çekmiş özini ma‘ nāda pinhāne disünler
9. Vīrānī yūri genc-i ezel cāmını nūş it
Meşhūr-ı meşel-i gence vīrāne disünler

Nazm-ı Âḥir

383

Me fā ‘î lün Me fā ‘î lün Fe ‘û lün

1. Āh efendim ne kevşerdir tudaḡıñ
Ne şirīn şehd [ü] şekerdir tudaḡıñ
2. Dehānıñ cām-ı Cem ey şāh-ı ‘ ālem
Ḥayāt-ı āb-ı kevşerdir tudaḡıñ
3. Tekellüm eyleseñ bir kez mu‘ ayyen
Kelām-ı nūr-ı envārdır tudaḡıñ
4. Kaçan bir dem lisāna gelse la‘ liñ
Beyān-ı cümle defterdir tudaḡıñ
5. Dil [ü] cān mülküñi yaḡma idübdür
İmānsız şöyle askerdir tudaḡıñ

6. Cihān içre ne güldür aña beñzer
‘ Aceb nāzik ‘ aceb terdir tudağıñ
7. Vīrānī hastadır şun aña şerbet
Ṭabībān içre bihterdir tudağıñ

Nazm-ı Âhır

384

Me fā ‘ī lūn Me fā ‘ī lūn Fe ‘ū lūn

1. Nigārā derdime dermān lebiñdir
Muḥakḳak cānıma cānān lebiñdir
- 117b
2. Didilerdi baña ben bilmez idim
Ḥayāt-ı çeşme-i ḥayvān lebiñdir
 3. Bunı böyle buyurmuş ehl-i tevḥīd
Oḳunan āyet-i Ḳur’ān lebiñdir
 4. Ne bilsün bilmeyen sen pādīşāhı
Gezen her cism içinde cān lebiñdir
 5. Dehānıñ bir şadefdir dürdür dişiñ
Ḳatı bī-ḥadd ‘ azīm ‘ ummān lebiñdir
 6. Ne dürre beñzedir kim anı şarrāf
Ya kimdir la‘ l-ile mercān lebiñdir
 7. Vīrān Abdāl ḥaḳīri her nefesde
İden luṭfı kerem iḥsān lebiñdir

Nazm-ı Âhır

385

Fā 'i lā tūn Fā 'i lā tūn Fā 'i lā tūn Fā 'i lūn

1. Dilberā vechiñ kitābı cümle Qur'an 'arz ider
Nokta-i nuṭkuñ hemīşe cān [u] cānān 'arz ider
2. Dür dehānıñ men şadef mende dürdāneler
Lebleriñ şerh-i haḳıḳat la'l [ü] mercān 'arz ider
3. Ruḥlarıñ rūḥü'l-ḳudsdan dem urur her dem şehā
Līk ol rūḥıñ bahāsı nice biñ cān 'arz ider
4. Āşikār oldu bize zülf-ile ḳaşı kipriḡiñ
Ma'nā-yı seb'u'l-meşānī vech-i Qur'an 'arz ider
5. Gözleriñ 'ayne'l-yaḳıni hem görüb gösterdiler
Şüret-i şāb-ı ḳaṭaṭla rū-yı Raḥmān 'arz ider
6. Şābit oldu ḥūbluḡuñ her dü-cihānda ey şanem
Gelmemiş mişliñ zamiriñ ehl-i 'irfān 'arz ider
7. Ey Virānī ḥūblarıñ vaşl-ı ḳamu 'āşıklarıñ
Derdine şıḥḥat irince vaşl-ı dermān 'arz ider

Nazm-ı Âhır

386

Me fā 'i lūn Me fā 'i lūn Fe 'ū lūn

1. Bu dünyāda baña ziynet gerekmez
O ziynet ötüri 'izzet gerekmez
2. Cihānıñ ziyneti deryā-yı ḡaflet
Bize bīdār gerekdir ḡaflet gerekmez

3. Boyanmañ rû-yı rengine cihānıñ
Şoñı fırkat imiş fırkat gerekmez
 4. Görürdüm niceler ğayret iderler
Bu dünyā cem' -içün ğayret gerekmez
 5. Bu dünyā hāne-i miḥnetdir ey cān
Qo anı kim bize miḥnet gerekmez
- 117a**
6. Didiler āḥiret ni' met olubdur
Bize dīdār gerek ni' met gerekmez
 7. Hemān bunda 'anāşır muḳteżāsın
Viririz hiç [bize] 'ışret gerekmez
 8. Bize himmet ire āl-i 'Aliden
Daḥi hiç ğayrıdan himmet gerekmez
 9. Vīrānī devlet-i faḥrıñ seriñde
Cihānda daḥi bir devlet gerekmez

Nazm-ı Âḥir

387

Me fā 'ī lün Me fā 'ī lün Fe 'ū lün

1. Bu devlet bize kendi baḥtımızdır
Görinen heb ur [u] naḳşımızdır
2. Gice gündüz çalınan ṭob [u] çevgān
Bu meydānda ḥaḳīḳat başımızdır
3. Gehī bedr-i hilāl üzre görinen
Gehī ḳavs-ı ḳuzaḥ ol ḳaşımızdır

4. Bu mülk içre biziz sultān-ı ‘ālem
Esen bād-ı hevā farraşımızdır
5. ‘Anāşır hāk [u] āteş bizde mevcūd
Aķan āb-ı revān gözyaşıımızdır
6. Hayāt-ı āb-ı kevşerdir dimişler
Bizim her dem-be-dem cümlesi āteşimizdir
7. Didiler anı içdi Hızr [u] İlyās
Olar hōd ata bir ķarındaşıımızdır
8. Hızr [u] İlyās-ile biz aşl-ı pākiz
Haķīķat ‘ilmine sırdaşıımızdır
9. Vīrān Abdāl bu ne havf-ı haţardar
Dimedim ki çün Haķ yoldaşıımızdır

Nazm-ı Âhîr

388

Fe ‘i lā tūn Fe ‘i lā tūn Fe ‘i lā tūn Fe ‘i lūn

1. Ey şanem diyüvir nedir levh-i rūhuında allar
Ol nedir al gülleri māt eyledi şol allar
2. Ya ne şīrīndir tudağıñ kimse andan tıymadı
Lezzetinden utanupdur şekker [ü] hem ballar
3. Zerrece ‘aşkıñ kime yoldāş olubdur ey hümā
Terk ider seri yoluında ķanda ķaldı mallar

4. Yā Rab ol vaşlñ müyesser ola mı olmaya mı
Diyüben her dem açarım niyyet idüb fallar

5. Vāh ne nāzik pādişāhsñ yoluña şığmaz seniñ
Dünyede bir zerre deñli olsa kıl ü käller

118b

6. Göñlümi yağma kılubdur bir perī yoldaşlar
Hasretiñden bağrımızda çıkdı yüz biñ başlar

7. Bilmezem dilber seniñ neñdir meni yağma kılan
‘Arızñ eliñ midir gözñ midir ya kaşlar

8. Hūnı kemāl-ile yazılmış hatt-ı hālñ ey cemīl
Çekemez bir hattını ‘aciz kalur nakķaşlar

9. Nice demdir intizārım sen şehiñ mihmānına
Yetişüb sildi süpürdi hāneyi ferrāşlar

10. Lezzet-i vaşlñ şehā hiç beñzemez bir lezzete
Her ne kim var dü-serāda acı tatlu aşlar

11. Hırmen-i ‘aşkıñ cismim şöyle hurd’oldı benim
Hurdesinden māt olubdur dāne-i haşhaşlar

12. Gözlerim giryān olubdur ağlama direm ağlar
Sözi tutmaz akıdır hūn-ile ciger yaşlar

13. Āh eger vaşlñ müyesser olmaz-ise ‘ākıbet
Dü-kevn haşr olunca hasretiñle taşlar

14. Gerçi ol yāriñ Vīrānī mübtelāsı çokdur
Līk görmez gün yüziñi bir bölük huffaşlar

Nazm-ı Âhîr

389

Fe ‘i lâ tûn Fe ‘i lâ tûn Fe ‘i lâ tûn Fe ‘i lûn

1. Ey gönül sulţân-iseñ öt herkesiñ dilince
Mülk-i Süleymân-iseñ öt herkesiñ dilince
2. Bir olan cümle şeyi kim kimi ulu kimi hayy
Cümlesine cân-iseñ öt herkesiñ dilince
3. Kamu yollar devr imiş cism-i şadef-i kendüye
Sen bularda kân-iseñ öt herkesiñ dilince
4. Kimi küfri kimi kîn eylemekle kibr-i dîn
Küfri ço îmân-iseñ öt herkesiñ dilince
5. Cümle şıfât uş delîle Hâk ‘ayân gösterür
Delîle bürhân-iseñ öt herkesiñ dilince
6. Câm-ı Cem Hızr imiş uş bu fenâ hilķatiñ
Hızr baña ‘irfân-iseñ öt herkesiñ dilince
7. Her ne ki âbad olur âhîri Vîrânîdir
Cümleye vîrân-iseñ öt herkesiñ dilince

Nazm-ı Âhîr

390

Fâ ‘i lâ tûn Fâ ‘i lâ tûn Fâ ‘i lâ tûn Fâ ‘i lûn

1. Ey şanem yüzüñ görenler cümle varından geçer
Meyl olmaz nâm-ı nîke küllü ârından geçer
2. Zerrece destin uzatmaz dünyâda rekkâr için
Şöyle müstağnî olur ki cümle kârından geçer

3. Her ne gelse aşk yolunda başına cevır [ü] cefâ
Şabr idüb eyler taḥammül āh [u] zārından geçer

4. Ey güzeller pādişāhı derdine kim uğrasa
Cāna minnet bilür anı derdiñ tīmārından geçer

118a

5. Ger eger biñ cevır ider-ise ya elden kıoyamazam
Kānde gördüñ ki āşıklar nazlı yārinden geçer

6. Ey Vīrānī dām-ı zūlfüñ yā nigārā kim düşer
Āḥir va‘ desi netice zūlf-i dārından geçer

Naẓm-ı Āḥir

391

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Kim ki bu sevdāya düşdi ey şanem serden geçer
Muşḥaf-ı vechiñ okuyan cümle defterden geçer

2. Bir şekerdir lebleriñ känd-i nigārā bir şeker
Ol şekerden zerre yiyen şehd ü şekkerden geçer

3. Her kim açdı sırr-ı ‘aşkıñ zerresinden bir kadeḥ
Mest olub söyler ene’l-ḥaḳ āb-ı kevşerden geçer

4. Kaşlarıñ yayını her ki eyledi miḥrāb-ı cān
Ka‘be-i miḥrāb cümle sū-yı minberden geçer

5. Zerrece mihriñ kimiñ qalbinde mesken eyledi
Perde olmaz āña hergiz sīm-ile zerden geçer

6. Şu‘le-i ‘aşkıñ kime kıldı tecellī bir sâ‘at
Ol tecellādan kesilmez nūr-ı enverden geçer

7. Ey şanem alma Vīrānī derdmendiñ āhını
Çün bilürsüñ āh-ı ‘aşkıñ şanma ki mermerden geçer

Nazm-ı Âhîr

392

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Ey perī ‘aşkıñ meyinden kim içer cāndan geçer
Derdiñe kim hūş olubdur derde dermāndan geçer
2. Küfr-i zülfüñden kime açıldı ey cān perdesi
Ol aña dīn [ü] īmān yeter ğayrı īmāndan geçer
3. İçmesün Hızır tudağıñ çeşmesinde ābını
Mest olur ‘aşkıñdan anıñ āb-ı hayvāndan geçer
4. Duymasun şarrāf leb-i la‘līnde hāşiyeti
Dükkānıñ virir talağa la‘l [ü] mercāndan geçer
5. Pādişāh-ı dehr olan bu ma‘nādan işitmesün
Tāc [u] tahtı terk iden o cümle ‘unvāndan geçer
6. Muşhaf-ı vechiñ rumūzın kim ki hıfz itdi şehā
Ol Zebūr [u] İncıl [ü] Tevrāt [u] Furkāndan geçer
7. Her kime erkān-ı vahdet ey Vīrānī fetḥ olur
Terk ider keşret-i tarīķin çünki erkāndan geçer

Nazm-ı Âhîr

393

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Bize vechiñden nigārā bir işāret kıldılar
Hāl-i ḥaṭṭıñ remz idüb dürli beşāret kıldılar

2. Didiler ümmü'l-kitāb oldu yüzün ey mihribān
Anıñ-içün ümmehātıñ yedi āyet kıldılar

3. Dört yedi tavāfın kıldı muzāhir-i Ka'beniñ
Ya'nı ki vechiñ rumūzın yedi ādet kıldılar

119b

4. Ka'beye ıtlāk idüb vechiñde sa'ir vechiñi
Aña karşı döndiler külli 'ibādet kıldılar

5. Dört gürüh oldı bu ālem her biri bir nev'-ile
Yüziñe karşı cem'ian heb şehādet kıldılar

6. Kimi haqqe'l kimi 'ayne'l kimi 'ilm ider yaqın
Kimisi şıdkü'l-yakīninde 'alāmet kıldılar

7. Āferīn olsun saña ey İbn-i Hāşim āferīn
Her biri bir hāliñe taḥkik adāvet kıldılar

8. Bu rumūzıñ sırrına her kim ki pervāz eyledi
Dünyeniñ hayr [u] şerinden [hep] ferāğat kıldılar

9. Ey Virānı dünyeden el çekmeyince bir kişi
Bu mu'ammādan tıyub şanma tahāret kıldılar

Nazm-ı Âhır

394

Fā 'i lā tün Fā 'i lā tün Fā 'i lün

1. Faẓl-ı Rabbü'l-ālemīniñ mazharı
Bist ü heşt si vü dü ey dīn eri

2. Yol yañılmaz ol kişi bu dünyede
Her kimiñ faẓl-ı Hudādır rehberi

3. Fātiḥa ümmü'l-kitābıñ ma' nāsın
Şūret-i Raḥmān olubdur defteri
4. Yazdı Ḥaḫ Ḥavvā yüzünde bī-ġalaṭ
Bist [ü] yek ḥarf oldı ḥaṭṭ-ı ' Askerī
5. Yedi ḥarfın itmemişdir āşikār
Vech-i Ādemdurur anıñ her biri
6. Şöyle bil esmāsı yetmiş ikidir
'İlmini fehmi eyle gezme serseri
7. Ey Vīrānī ol müsemmā si vü dü
Her ki bildi cennete evvel giri

Nazm-ı Âḥir

395

Fā 'i lā tūn Fā 'i lā tūn Fā 'i lūn

1. Ehl-i ma' nā cennet-i dīdār imiş
Nüşa-i Kübrā ḥuṭṭ-ı yār imiş
2. Añlayan bu nüşanıñ esrārını
Şübhesiz ol şāḥib-i esrār imiş
3. Līk şūfī secde itmez Ādeme
Biliñ anı ol pelīd murdār imiş
4. Ḥalka şūret şatar ol şādık degil
Tāc-ı lāt kuşağı zunnār imiş
5. Baş çeken Ādem katından secdede
Dīv-i mel' ūn sözleri bed-kār imiş

6. Her kim uydı bilesiñ ef̣ ālini
Āḥiretde heb libāsı nār imiş
7. Ey Vīrānī dīvi insān eylemek
Şūretā āsān velī düşvār imiş

Nazm-ı Âḥir

396

119a

Mef̣ ' ū lü Me fā ' ī lü Me fā ' ī lü Fe ' ū lün

Mef̣ ' ū lü Fe ' ū lün

1. Gördüm yüziñi ma' nāda ey şūret-i Raḥmān
Tarḥ oldı gümānım
Farz oldı baña secde idem yüziñe ey cān
Ey cān-ı cānānım
2. Bu ḥüsn-i leṭāfetle seni kim ki görübdür
Tarḥ oldı gümānım
İster yüziñe karşı virüb cān ide ḳurbān
Ey rūḥ-ı revānım
3. Çün Ḥaḳ yüziñe Fātiḥa eyledi mestūr
Eḥsante Te' ālā
Sensin şanma cümlede bu āyet-i Ḳur'ān
Ey dīn [ü] imānım
4. Vechiñde seniñ yazdı Ḥudā on yedi āyet
Sensin ḳamudan a' lā
Muḥkem müteşābih dirler aña her gelen ' irfān
Ey cümle beyānım

5. La‘l-i lebiñe nisbet iden āb-ı hayātı
Ol bilmedi anı
Pes āña nice eyleyiser çeşme-i hayvān
Ey hürd-ı dehānım
6. Ağzıñ şadefī gibi kim diye şadef vardır
‘Ālemde güzel şāh
Ya dürr-i dişiñ kanda idi gör bu ‘ummān
Ey dürlere kānım
7. Vīrāñ seniñ hūbluğunı vaşf idebilmez
Va’llāhi vü bi’llāhi
Zīrā ki saña beñzeye hiç gelmedi insān
Ey şūret-i Raḥmānım

Nazm-ı Âḥir

397

Mūs tef‘i lün Mūs tef‘i lün Mūs tef‘i lün Mūs tef‘i lün

1. Düşdi yine deli gönül şol şanemiñ hevāsına
Düşmesin anıñ aşkına yā Rabb anıñ hevāsına
2. Ğamzeleriniñ okunu şaldı benim üzerine
Sīnemi karşı tutmuşum şabr iderim hevāsına
3. Cümle cihān üşüp beni pāre pāre itseler
Dāmen-i yāri koymazam қatlanırım cefāsına
4. Luṭfuna yāriñ ey aḥī her kişi yār olur
‘Āşık oldur ki yāriñin қatlana her cefāsına

5. Kahrına kim ki şabr ider lûtfuna ire âhîr evvel
Cevrini bilmeyen cefâ ol iriser vefâsına

6. Derdine kim ki uğradı ğam yimesün revâ-içün
Bir gün ola ki irişe derdiniñ devâsına

7. Yolına baş viren yâr-ı vefâdârınıñ
Haq vire kendi özin ‘âşıkıñ kan bahâsına

120b

8. Her ki rızâsın virir yârine yâr olur aña
Gör ki Vîrânî dervîşi virdi boyun rızâsına

Nazm-ı Âhîr

398

Me fâ ‘î lün Me fâ ‘î lün Me fâ ‘î lün Me fâ ‘î lün

1. Ben abdâl-ı ‘aşk oldum görenler dürlü hâl aňlar
Menim bu tıraş erkânım mürâiler vebâl aňlar

2. Velâkin çekdigim şûret erenlerden müyesserdir
Bu şûret ne şûretdir şoruñ ehl-i kemâl aňlar

3. Sözüñ taḥkîkîni disem işitmez kavm-i nâ-binâ
Eger tekrâr idüb disem anı ceng [ü] cidâl aňlar

4. Şorarsañ bende-i fahrım dir kamu çekninde esbâbı
Nice altun ider şatsañ anı ol köhne şâl aňlar

5. Hemân sen ehl-i dünyâya yine dünyâ sözün söyle
Anı ol yahşi fehm eyler murâdı mülk [ü] mâl aňlar

6. Kelām-ı ‘ilm-i tevḥīdi dir-iseñ ehl-i dünyāya
Binā tutmaz ḥaḳīḳat bil anı ol bī-mecāl añlar
7. Vīrānī ‘alleme’l-ğaybıñ rumūzın açma nādāna
Açarsañ ehline açğıl anı bir ehl-i ḥāl añlar

Nazm-ı Âḥir

399

Me fā ‘î lün Me fā ‘î lün Me fā ‘î lün Me fā ‘î lün

1. Menim bu ‘aşḳ [u] sevdāmı mürāiler günāh añlar
Baḳub bu ḥālime her dem faḳīr-i rû-siyāh añlar
2. Görüb tırāş ider ba‘zın ‘adāvetler kıılır zāhir
Meni bu şekl-i şüretle yalan yire güvāh añlar
3. Varır bir pīr-i nā-ehle virir el ya‘ni şūfīdir
Ne bilsün başiretler anı ol toğrı rāh añlar
4. Bir iki merd-i bī-cānıñ ṭarīḳin Ḥaḳ diyüb tutmış
Yalancı ehl-i tezvīri kıyāmetde penāh añlar
5. Vīrānī āl-i evlādıñ tutubdur dāmenin taḥḳıḳ
Ḳamudan el çeküb tırdı ‘Aliyi Ḥaḳ İlāh añlar

Nazm-ı Âḥir

400

Me fā ‘î lün Me fā ‘î lün Fe ‘û lün

1. ‘Alidir ‘alleme’l-ğaybıñ şıfâtı
‘Alidir cümleñin vechiñde zātı

2. ‘Alidir kıldı ayān ma‘ nā bir āyetin
‘Alidir feth eyledi her müşkülâtı
3. ‘Alidir bünyād idübdür ey birāder
Kamu şeyde görinen şeş cihātı
4. ‘Alidir var iden ey cān-ı ‘ālem
Ser-ā-ser var olan bu kâinātı
5. ‘Aliyi sevmek-imiş ey birāder
Kamu ‘āşıqların şavm [u] şalātı

Nazm-ı Âhır

401

Fā ‘i lā tün Fā ‘i lā tün Fā ‘i lā tün Fā ‘i lün

1. Herkesi bir vādeye dūş eylemişsin yā ‘Ali
Gün güne baħr-veş cūş eylemişsin yā ‘Ali

120a

2. Her vücūdı bir şadef tek var iden sensin
Kimini tolu kimini boş eylemişsin yā ‘Ali
3. Kimisi kāv kimisi ħar her ṭabī‘at bir degil
Kimi ħar-gū ħırs kimisin kuş eylemişsin yā ‘Ali
4. Kimisi ādem kimi pīr-i pelekdir kimi dīv
Kimi arslan kimi[ni] mūş eylemişsin yā ‘Ali
5. Kimi ırmağ kimi göldür kimi deryā şu
Kimini ṭağ kimini ṭaş eylemişsin yā ‘Ali
6. Her nebātāt u dıraħt kimi qurı kimi yaş
Kimini āb-ı ħayāt nūş eylemişsin yā ‘Ali

7. Gice gündüz heftedir aydır daḥi gelür geçer
Birini yaz birini kış eylemişsin yā ‘ Ali
8. Bu cihān bir köhne kaftān gāh yüzün gāh açdırın
Döndürürseñ içini tış eylemişsin yā ‘ Ali
9. Çift-i çift-ile düzülmüşdür cihānıñ revnaķı
Bu olan bir kamusın iş eylemişsin yā ‘ Ali
10. Her biriniñ ḥālını şorsañ nedir ḥālīñ diseñ
Herkese kendi ḥālını hoş eylemişsin yā ‘ Ali
11. Kimisin cān-ile başın yoluña eyler nişār
Kimisin bu ma‘ nāda boş eylemişsin yā ‘ Ali
12. Bu cihān pādişāhı sensin ey nūr-ı kādīm
Yine faḥrıñ köhnesin pūş eylemişsin yā ‘ Ali
13. Şükr ider her dem Vīrānī sen şehiñ dergāhına
Sen anı kendi özine düş eylemişsin yā ‘ Ali

Nazm-ı Âḥir

402

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Diñle imdi şādıķāna men diyem bir hoş kelām
Tut kulağıñ sen daḥi menden baña ey nīk-i nām
Ehl-i diller geldi heb böyle buyurdı ve’s-selām
Her kişi olmaz ‘ Aliye cān-ile dilden gulām
2. Ol mā-i menīden geçmeyen ferd-i ferd olmadı
Bī-edebdir kim ḥayāsız kim yüzi yerd’olmadı

Şüretâ Âdem velî ma‘ nâda ol merd olmadı
Her kişi olmaz ‘ Aliye cân-ile dilden gulâm

3. Cümleden el çekmeyince şâha ikrâr eylemez
Kendi kendin her kişi Abdâl ebrâr eylemez
Bu cihânı terk itmeyince Hâk ehl-i dîdâr eylemez
Her kişi olmaz ‘ Aliye cân-ile dilden gulâm

4. Dünyede dünyâ içün her kim ki dirse bu benim
Kendiye kizbi kıllur ol ne seniñdir ne benim
Şükr [ü] minnet kim gürûh-i nâcî urdılar adım
Her kişi olmaz ‘ Aliye cân-ile dilden gulâm

5. Mâl [ü] mülk [ü] câh [u] menşüb bir mezellet dâm imiş
Sen anı âdem şanursın bir kır endâm imiş
Hâş olub şâf olmayanlar hâş degil degil hâm imiş
Her kişi olmaz ‘ Aliye cânl-ile dilden gulâm

121b

6. Geçmeyince şöret-i ‘ izz [ü] şerefden bî-kuşûr
Emr olub Hâkdan aña virilmedi *mâen tahûr*
‘ Âkıbet ol oliser dîdâr-ı Hâkdan şöyle dūr
Her kişi olmaz ‘ Aliye cânl-ile dilden gulâm

7. Sen nice âsân şanursun şâha olmağ çâkeri
Kendi nefsinde gezenler bu cihânda serseri
‘ Ârif-iseñ kı bu cihânı beri gel beri
Her kişi olmaz ‘ Aliye cân-ile dilden gulâm

8. Nefsine kulum diyenler kıl degildir şöyle bil
Olmayınca toğrı çeşm toğrı gūş toğrı dil
Gerçi var[dır] her vücûdda çâr- ‘ anâşır âb [u] gıl
Her kişi olmaz ‘ Aliye cân-ile dilden gulâm

9. Ey Virānī tāk [u] taht[1] bir nemede virmeyen
Şıdķ-ile ihlāş olub bir nemede girmeyen
Cümleden ārzū-yı nefsiñ defterin dürmeyen
Her kişi olmaz ‘ Aliye cān-ile dilden gulām

Nazm-ı Âhîr

403

Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lā tūn Fā‘ i lūn

1. Ey beķā cāmından esrik ‘ āşık-ı mestāne gel
Cān nedir ki yār-içün virmeyesin cānāna gel
2. ‘ Āķibet dīdār-ı Hākdan olmayınca münķatı‘
Dünyā vü ‘ ukbā ğamın koy şūret-i Raḥmāna gel
3. Delü ile olma muşāḥib eħrimenden çek eliñ
Herkesi hem-dem idinme menzil-i insāna gel
4. Şūrete bakma eger tıyduñsa ma‘ nādan eşer
Merd-iseñ ma‘ nā yüzünde ‘ aşķ-ile meydāna gel
5. Ey Virānī ten ğıdāsı yemek içmek hay [u] huy
Ḥūn-ı ma‘ nādan dilerseñ şoḥbet-i ‘ irfāna gel

Nazm-ı Âhîr

404

4+4+5

1. Gel beri ‘ āşık-iseñ şāh-ı ḥūbāna
Virme gönül zerre ķadar fānī cihāna
Cümlesini terk idüb geldi lisāna
Terālelelā yerālelelā yelli yellelā

2. Dünyâ-içün ğam yiyeniñ varma yanına
Olduruben mağrifetiñ girme kanına
Zâlim olur kim ki kıyar kendi cânına
Terâlelelâ yerâlelelâ yelli yellelâ

3. Od [u] şuyı hâki bil eyle piyâde
Sür atıñı ruḥ evine gitme piyâde
Mât evini ferzen-ile sen gözle ziyâde
Terâlelelâ yerâlelelâ yelli yellelâ

4. Kişi dimesün saña şaḳın merdûd
Tokuz kişi mâta şıyar ṭâli' i mes' ud

121a

Gördi yüzüñ oldı göñül aşḳ-ile bî-ḥûd
Terâlelelâ yerâlelelâ yelli yellelâ

5. Al ḥaberi işbu sözüñ aña yerinden
Tut kulağıñ al ḥaberi ma' nâ erinden
Ḥâş olur ol lü'lü' [ü] şadef çıka dürründen
Terâlelelâ yerâlelelâ yelli yellelâ

6. Nefsiñ-içün düşme şaḳın dâm-ı belâya
Virme ğâfil olub göñli ğayr-ı havâya
'Āşık-iseñ ma' şūḳuñı virme fenâya
Terâlelelâ yerâlelelâ yelli yellelâ

7. Cân [u] seri yolda ḳo kim el vire canân
Zâhir ola gün gibi şol şûret-i Raḥmân
Her kime kim luṭuf kıla ḥazret-i merdân
Terâlelelâ yerâlelelâ yelli yellelâ

8. Bende-iseñ sen ‘ Aliniñ āline gelgil
Şunma şaķın her dü-cihān balına gelgil
Şāf-ı zer ol hāliş olub ķatına gelgil
Terālellelā yerālellelā yellī yellelā
9. Sen seni gör ey Vīrānī añla yaķınıñ
Başınıñ toḃ çevgān iden dest-i yeminiñ
Tā olasın şāhı ķamu rū-yı zeminiñ
Terālellelā yerālellelā yellelī yellelā

Nazm-ı Âḥir

405

Mef ‘ ū lü Me fā ‘ ī lün Mef ‘ ū lü Me fā ‘ ī lün

1. Ğāfil yürime ey dil bu dünyā tuzağından
Nā-gāh düşürür turma kaç bend-ile bağından
2. Hāķ didi yaķınım men gör saña senden
Ya‘ ni ki dü-çeşmiñde şol ķara vü ağında[n]
3. Ğafletle gezme şaķın ḥayvān gibi ‘ ālemde
Hāķ cān [u] dile ķandīl ‘ aşķ ehl-i ocağından
4. Ğusl eyle ṭahāret kıl pāk olıvirdi merdān
Ķurtar öziñi her dem bu dünyā yasağından
5. Cehl-ile refīķ olma pend eyledi ‘ āşıķlar
Şal cānıña bir āteş kāmiller ocağından
6. Yeter didi ehlu’llāh fehmi eyle bu ma‘ nāyı
Ḥayvānı tuḃağından insānı ķulağından

7. Her ma' nāyı ehlinden sor kim bilesin taḥḳīk
Her lezzete bir ni' met virildi ṭamağından
8. Kim Ka' be-i ma' nāyı isterse ṭavāf itmek
Ġāfil bu remzi bir dem tedbīr-i yarağından
9. Maḥv eyle Vīrānī Abdāl açma sırrı nā-ehle
Ḳur üstüne bir ḥayme ma' nānıñ oṭağından

Nazm-ı Âḥir

406

122b

Mef' ū lū Fā' i lā tūn Mef' ū lū Fā' i lā tūn

1. Ey dilber-i cihān ṣāh sensin emīr-i ḥūbān
Sevdim seni be-ḡāyet oldum ḳapuñda derbān
Vechiñ kitābı ' ilm-i ṣerḥ-i beyāna şıgmaz
Ḳābil degildir anı vaşf ide külli bürhān
2. Mişliñ cihāna gelmez vaşfiñ beyāna şıgmaz
Bildim yüzüñ ḳatında zāhid īmāna gelmez
Men bendeñi ḳābūl eyle cānım yoluñda ḳurbān
3. Ḥüsnüñ ziyāsı ṣāh-ı māt itdi şems [ü] māhı
Şaḳ oldı istivādan ' uşşāḳ toğrı rāhı
Ki bu kemāl-i remzi fehmi itdi kāmīl insān
4. Zülfüñ bulundı yüzüñden ḳaşıñ görindi gözüñden
Kiprikleriñ remzi heb cümle ṭuyuldı sözden
Mürüvvet saña ḳılubdur luṭfla şāḥib-iḥsān

5. Ümmü'l-kitāb olubdur yevmü'l-ḥesāb olubdur
‘Āşıqlara cemāliñ dört kitāb olubdur
Tefsīrin ider anıñ tevīl-i fażl-ı Yezdānıñ
6. Cübbe vü rūḥ bi’z-zāt gösterdi bize mirāt
Şol āyine içinde göründi si vü dü āyet
Bu ma‘ nādan bilindi emred yüzünde Raḥmān
7. La‘l-i lebiñ zevāliñ kim ki iḥer melālin
Mest oldı koydı ser-cümle mülk [ü] mālñ
Ṭayyib [ü] ṭāhir oldı ol oldı şāhib-erkān
8. Hızr içdi āb-ı kevşer ölmedi Mūsā hem-ser
Herkes bu remzi tıymaz nādāna şoram dilber
Zulmet şacıñ içinde çağladı āb-ı ḥayvān
9. Sevmek seni devādır vaşlıñda cāna bahādır
Her ki seni sevmez la‘net aña sezādır
Niçün ki sensin ḥūblarıñ içinde sulṭān
10. Ka‘be yüzüñdür el-ḥaḥ zemzem lebiñdir muṭlaḥ
Manşūr bu sırrı tıydı çağırdı dir ene’l-ḥaḥ
Līk neylesün ey dost sen cāna cehl-i nādān
11. Yırt ma‘nānıñ bir āyetin maḥv eyle ‘aşḳ-ı şıfātın
Seyriñ yirine geçmez virseñ āb-ı ḥayātın
Ehl-i ‘adūya açma bu sırrı eyle pinḥān
12. Bu ‘ilm-i müsem mādan bu ism-i dilārādan
İstekle saña söyle şaḳla anı a‘mādan
İrmeye saña nāgāh bilmezlikle noḳşān

13. Buncağ yerine şatım alub yabana atma
Bu şâf-ı zer altundur zinhâr bâkır kıatma
Şunsañ eline almaz va'llâhi anı cānān
14. Devlet aña ki yārın şol vefādārın
Yolunda olur hālîş sen sākî-i ebrārın
Yazdılar anıñ ismin ma' nāda biliñ merdān
15. Āl-i 'Aliye bende Vīrānī olub bende
Zinciri muḥakkağda urdılar anı bende
Andan kıodılar ismin faḥr içre anıñ Vīrān

Nazm-ı Âḥir

407

122a

Mūs tef' i lün Mūs tef' i lün Mūs tef' i lün Mūs tef' i lün

1. Yolunda virmişim bugün cān [u] seri Muḥammediñ
Göñlüm evi toptolu nūr-ı enveri Muḥammediñ
2. Kim ki Ḥudāyı bildi ol ne Ḥudāīdir biliñ
Ezel Ḥudā didikleri Ḥaydar-ı Muḥammediñ
3. Geldi şıfāt kendüyi gösterdi zāt-ı hüsn-ile
Oldı ezel vü lem-yezel rehberi Muḥammediñ
4. Aḥmedi kim ki görmedi ma' nā yüzünde tā ezel
Kes başını etbā' ine gör geri Muḥammediñ
5. Şöyle fenā idi anıñ zerre vü *semme* yoğ-idi
Baḥr-ı fenāda tālībāsıyım zer-i Muḥammediñ

6. İşbu kemāl-i fazl-ile Ahmedi kim bilebilür
Bugün ol ki oliser cümle ceri Muhammediñ
7. Gel beri gel Vīrānīyā aşk-ile gir bu rāha sen
Kimse yüzini göremez serseri Muhammediñ

Nazm-ı Âhir

408

Mūs tef' i lün Mūs tef' i lün Mūs tef' i lün Mūs tef' i lün

1. Göñlüme irdi ey şanem vaşl-ı rūhuñ beşāreti
Noktası ela gözleriñ baña kıldı işāreti
2. Aşkıñ odına her kimiñ yanmadı kaynadı özi
Cān-ı cihāna bakmadı yaqdı kamu ' imāreti
3. Āteş-i aşk-ı rūhuña kim yağa perr ü bālini
Tāc-ı ser oldı bil aña aşk-ı rūhıñ sa' ādeti
4. Aşkıñ odına her kimiñ düşdi hevāsı yanmağa
Aña şekerden tatlu[dur] aşk odınıñ leṭāfeti
5. İki cihānı neylesün kim ki cemālīñ ' aşkına
Oldı muḳayyed ey şanem öyle aña ' ināyeti
6. Cennet-i ' Adn imiş yüzüñ ' āşıq-ı lāğ [u] bālīñi
Bir daḫi cennet istemez oldur anıñ ferāgatı
7. Ka' be vü kıble ' āşıka sen şanmayasıñ cemālidir
Gayrı yere sücūd idüb itmedi hiç ' ibādeti
8. Her kime Ka' be olubdur kaşıñ hilāli şübhesiz
Görmeye rüz-ı maḫşeriñ ' azābı [vü] ḫaḳāreti

9. Yüziñe karşı dünyānıñ varına dönmeyen kafa
Nice ibādet ehlidir yokdur anıñ tahāreti
10. ‘Acebleme bu sözleriñ sen bu Virānī dervīşin
Cānına kār idübdurur ‘aşk odınıñ harāreti

Nazm-ı Âhır

409

Me fā ‘ī lün Me fā ‘ī lün Me fā ‘ī lün Me fā ‘ī lün

1. Cevābım gūş-ı cān it işit ey tāli‘ -i mes‘ūd
Yüzün harfinden açıldı cihānda her ne var mevcūd
Eger serçe degilseñ sen bu anka bakma sen gel yud
Hüve’l-evvel hüve’l-âhır yüzüñdür kıble-i ma‘būd

123b

Bu ma‘nāyı hadīşinde buyurdu Aḥmed [ü] Muḥammed
Cihāna gelmeden cānā hemān didār imiş maḳşūd

2. Ne māl [u] manşib-ı dünyā ne mülk [ü] ne ‘ıyāl ister
Ne ḥod ziynet ne ḥod ‘izzet ne bir ğayr-ı ḥāl ister
Ne cennetden diler şādı ne dünyādan melāl ister
Kimiñ kim rüz-ı maḥşerde zamīr-i vaşl-ı āl ister
Bu ma‘nāyı hadīşinde buyurdu Aḥmed [ü] Muḥammed
Cihāna gelmeden cānā hemān didār imiş maḳşūd

3. Nice āyet hidāyetden inibdir ey aḥī bir vech
Münāfiḳ bunca āyetde didi Aḥmed daḥi bir vech
Görüñdi zāhir [ü] bāṭın heme ma‘nā saḥī bir vech
‘Aceb niçün sücūd itmez bu şābitle faḳı bir vech
Bu ma‘nāyı hadīşinde buyurdu Aḥmed [ü] Muḥammed
Cihāna gelmeden cānā hemān didār imiş maḳşūd

4. Nazar kıl cāvidan içre ne te'vīl eyledi Yezdān
Vücūdı vech-i Ādemde ne ma' nā eyledi ihsān
Şükür Hakkā ki bildirdi nedir dīn hem nedir īmān
Sevād-ı a' zāmīn sırrın rumūzın eyledi āsān
Bu ma' nāyı hadīşinde buyurdı Aḥmed [ü] Muḥammed
Cihāna gelmeden cānā hemān dīdār imiş maḳşūd
5. Tılsım-ı kenz-i *Ṭāhād*ır yüzünde yazılan defter
Anīn nurundan olmuşdur ser-ā-ser dü-cihān enver
Te' āla'llāh zihī kudret zihī ma' nā zihī dilber
Düşen sevdā-yı dīdāra cihānıñ varlığın neyler
Bu ma' nāyı hadīşinde buyurdı Aḥmed [ü] Muḥammed
Cihāna gelmeden cānā hemān dīdār imiş maḳşūd
6. Gel ey ' aşık eger ' aşkıdan özüñde var-ise zerre
Cemāl-i aşk-ı dildārıñ seniñle yār-ise zerre
Ḳo elden ġayr-ı sevdāyı gözüñ bīdār-ise zerre
Sa' ādet ol ḳūluñdur kim ümīdi dīdār-ise zerre
Bu ma' nāyı hadīşinde buyurdı Aḥmed [ü] Muḥammed
Cihāna gelmeden cānā hemān dīdār imiş maḳşūd
7. Vīrānīniñ ezel evvel bu oldı ahd [u] ikrārı
Hemān bir loḳma bir hırḳa ola bu dünyāda kārı
Hemān bu ehl-i işyānıñ murādı istegi varı
İki ' ālemde bi'llāhī ' Ali vü āl-i dīdārı
Bu ma' nāyı hadīşinde buyurdı Aḥmed [ü] Muḥammed
Cihāna gelmeden cānā hemān dīdār imiş maḳşūd

Nazm-ı Âhır

410

Me fâ 'î lün Me fâ 'î lün Me fâ 'î lün Me fâ 'î lün

1. Meded ey şüret-i şâfî ne mirât-ı mücellâsın
Güneş hüsnuñde mât oldı 'aceb nür-ı tecellâsın
2. Nazar kıldıkça hüsnuñde tecellîler olur izhâr
Zihî nür nür-ı 'âlemdem nice biñ kat mücellâsın
3. Te'âla'llâh ne şüretdir bu şüret eylediñ sen ki
Selâmı şad hezâr olsun 'acâyib hüsni zîbâsın
4. Ezelden bir meşeldir ki dimişler zât-ı bî-hemtâ
Nazîriñ yokdur ey mâh dü-sipehşâlâr-ı a' lâsın

123a

5. Bu hüsni bu leţâfetle bu vechi bu sa' âdetle
Bulunmaz bir daği muşliñ hemân sen ferd-i yektâsın
6. Selâm olsun selâm olsun selâm-ı şad hezâr olsun
Mücerredsın Münezzehsin Müberrâsın Mu' allâsın
7. Vîrânisiñ Vîrânisiñ vîrânda genc-i maḥfîsin
Yüzüñ seb' u'l meşânîdir tılsım-ı kenz-i *Tâhâsın*

Nazm-ı Âhır

411

Müs tef'î lün Müs tef'î lün Müs tef'î lün Müs tef'î lün

1. Baḥr-ı fenâda her kime âl-i 'Ali delîl olur
'Aql-ı kemâle irişür nefes düşer zelîl olur
2. Dest-i 'Ali vü âlinden her kim içer câm-ı Cemi
Buldı ḥayât tâ ebedî 'ömr[i] anıñ tavîl olur

3. Kim ki bu yolda ğuşşadan pāk tahāret eyledi
Fikri idegör ki ey aḥī nicesi [hem] melīl olur
4. Ḥāne-i dilde Ka‘besin mihr-i ‘Ali-ile payān
Cümle nebīler atāsı ol İbrāhim Ḥalīl olur
5. Bunca māl [u] mülki rāh-ı ‘Aliye vermeyen
‘Āḳibet ol yüzi kara şöñ uci [hem] ḥacīl olur
6. Dime aña sen ‘aşḳ eri her kim ki cāndan şaḳınur
Cān u sırrını ṭob idüb oynatmayan bencīl olur
7. Yüz dört kitāb okusa bil āl-i [‘Ali vü] Ḥaydarı
Şūretā gerçi ‘ilm eri ma‘nāda cahīl olur
8. Rāh-ı ‘Alide baş [u] cān sıdḳ-ile her ne oynadır
Cürm [ü] günāhına ḳamu bu yola Ḥaḳ kefīl olur
9. Cān-ile āl-i Ḥaydarıñ dāmenine şunan eli
Ḳatre-ise cūş idüb[en] şū-yı Fırat [u] Nil olur
10. Gör cevābı şāfīdur[ur] nuṭḳ-ı Vīrānī dervīşin
Medḥ-i ‘Ali vü ālidir ğayr-ı sözi ḳalīl olur

Nazm-ı Âḥir

412

4+3+4+3

1. Ḳudret-i Ḥaḳḳı görüb çağırırım dost dost
Cümlede bāḳī görüb çağırırım dost dost

2. Mest-i ḥarāb olmuşum şāf şarāb olmuşum
Gör ne turāb olmuşum çağırırım dost dost
3. Mescid-i meyḥāne benim Ka‘be-i pūṭḥāne benim
Ḥaḳ ṭolu bürhāneyim çağırırım dost dost
4. Dünyā içün bakmazam her şu-ile akmazam
Degme gül-ile bakmazam çağırırım dost dost
5. Men bir aṣl-ı ḳandīlim rūṣen-i Ḥaḳ her dilim
Görince bülbülüm çağırırım dost dost

6. Nil benim hem Fırat cūş aķarım ķat ķat
Añlamadı meni bî-şebāt çağırırım dost dost
7. ‘ Āşıkıyım ma‘ şūķuñ ma‘ şūķuyum ‘ āşıkıñ
Maķşūduyum lāyıkıñ çağırırım dost dost
8. Şol şanemiñ feminden cām benim Ceminden
Mest-i elest deminden çağırırım dost dost
9. Sākī benim mey benim kūş-ile def ney benim
‘ Ārif-iseñ duy benim çağırırım dost dost
10. Dime meni ģayrıyım egri deģil toģrıyım
Tūtīyım hem ķumrıyım çağırırım dost dost
11. İşbu cesed bu ķafes ģören şadā ģören ses
İşiden her nefes çağırırım dost dost

12. Dostuñ ezel gününden remzini tıy önünden
Şundı hūnundan çağırırım dost dost
13. ‘İlm [ü] hūner mu‘taber bu yola vir cān [u] ser
Diñle sözüm ey püser çağırırım dost dost
14. Vîrānîyim hastayım hem şikeste besteyim
Gayrı ne var isteyim çağırırım dost dost

Nazm-ı Âhîr

413

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Gel beri gel cām-ı Cem mestānesi
Dünyeniñ çokdur şakın efsānesi
2. Rind [ü] kallāş oldu ko dilden dünyāyı
Tut sözüm ey cānımıñ cānānesi
3. Kimseye kılmaz vefā bu dehr-i dūn hiç
Gerçi çokdur dünyānıñ dīvānesi
4. Şubh [u] şām ister haddādıñ sīm [u] zer
Mağşūdı ol ma‘būdıdır ya nesi
5. Her kimiñ bunda murādı cīfedir
Kelb olur āhîr ol oda yanası
6. Āhîretde dünyā içün yananiñ
Nār [u] zaḳḳūmdur gıdāsı dānesi

7. Ey Virānī kim diler görmek Hākı
Şūret-i ādemdedir bil nişānesi

Nazm-ı Âhır

414

Me fā ‘ī lūn Me fā ‘ī lūn Fe ‘ū lūn

1. Yüziñ gördüm didim el-ḥamdü li’llāh
İrişdim vuşlata el-ḥükmü li’llāh
2. Cemālīñ sūre-i seb‘u’l-meşānī
Kıyāmet kāmetiñdir *kul hüve’llāh*
3. Mu‘anber kākülün her bir telinde
Yazılmış āyet-i *naşrum mina’llāh*
4. Yolunda dilerim ser virmek için
Müyesser ola diyesiz inşāa’llāh
- 124a
5. Virānī āl-i evlādın ḥaḳīḳat
Olubdur çākeri bi-izni’llāh

Nazm-ı Âhır

415

Fe ‘ī lā tūn Fe ‘ī lā tūn Fe ‘ī lā tūn Fe ‘ī lūn

1. Sākīyā vaḳt-i bahār irdi yine şun cām-ı cem
İçelim vaḥdet meyinden def‘ ola bizden ğam
2. Ol ne meydır ki bizi mest eyledi rüz-ı ezel
Zī şarāb [u] āb-ı kevşer dem bu demdir dem bu dem
3. Ḥubb-ı āl-i Ḥaydara vir sākīyā bākī şarāb
Nūş ide ‘aşkıñ meyini çekmeye derd [ü] elem

4. Hāricī münkir münāfık kāsesin taldırırır
La‘netu’llāh-ile her dem destine şun cām-ı sem
5. Zī münāfık zī hayāsız düşmān-ı evlād ol
Açmaya cān [u] gönülden la‘net idüb aña fem
6. ‘Āşıķıñ bāğı bahārı şöhet beti cām-ı Cemi
Āl-i evlād-ı ‘Alidir şöyle bil gel ey dedem
7. Cān [u] dilden bende-i evlāda yokdur zerrece zāhidā
Ne hesāb ne ğazāb ne şūr ne hōd kalem
8. Künci cān [u] gönülden bu Vīrānī derdmendiñ
Rāh-ı evlād-ı ‘Aliden oldu ol şāhib-ķadem

Nazm-ı Āhır

416

Fe ‘i lā tūn Fe ‘i lā tūn Fe ‘i lā tūn Fe ‘i lūn

1. Gōñlimi şayd eyledi mihr-i ‘Ali vū āl hey
Anıñ-içün itmezem dünyāda ķıl [u] ķāl hey
2. Bir petekdir cismimiz dil murģi hem çü bir meges
Ol petekde zāhide āl-i ‘Alidir bal hey
3. Murģ-i anķāyız bizi zāhid götürmez degme dāl
Āl-i Haydardır bize āşiyāndan dāl hey
4. İki ‘ālemde heme āl-i ‘Alidir ü vā‘izā
Biz ğarībe cāh [u] manşıb altun aķçe māl hey
5. Aç gözün eyle ferāgat ey faķı var-isem ol
Çün bilürsin nefsi itdir māl [u] manşıb bal hey

6. Hâkdan âyet nâzil oldu enbiyâdan hadîs
Kim niçün eylemezsiñ sözleriñ ibtâl hey
7. Var e er ‘aqlıñ seniñle yâr-ise ey müdde‘î
Bu Vîrân Abdâl sözünden zerre deñli al hey

Nazm-ı Âhîr

417

Mef‘ ū lü Me fâ ‘ î lü Me fâ ‘ î lü Fe ‘ ū lün

1. Menim sevdigim dilber ol yâr-ı haqîkat
Alnında olan nûr-ı envâr-ı haqîkat
2. Zî muşhaf zî hattât yazmış eli var olsun
Vechinde âyâtıñ esrâr-ı haqîkat
3. Görseñ şanma cennet gülzârına ta‘n ider
Men bülbüli ey mihr ü gülzâr-ı haqîkat

125b

4. Gel tutma gümân itme Hâkdan olan zâhidâ
Âdemiñ ki bu şûret-i dîdâr-ı haqîkat
5. Her kime bu şûretten açıldı îmân bâbı
Hâkkan Hâkkan Hâkkan dîndâr-ı haqîkat
6. Zülf-i teline her kim dolaşdı dâr oldı
Râz açdı ene’l-hâkdan serdâr-ı haqîkat
7. Vechini Vîrân Abdâl bu veche fedâ kıldı
Tâ *kālū belā* şol ahd [ü] ikrâr-ı haqîkat

Nazm-1 Âhir

418

Mef' ū lü Me fâ' î lün Mef' ū lü Me fâ' î lün

1. Dilberâ okurum vechiñ Qur'an-ı hidâyetdir
Didi baña bir 'âşık Furkân-ı hidâyetdir
2. Yüzünde olan hatlar ağ-ile siyâh oldu
Bu ma' nâyı tıyduñ mı bürhân-ı hidâyetdir
3. Evvel yüziñe secde emr eyledi çün Allâh
Biz emrine ârâmız erkân-ı hidâyetdir
4. Sen Ka' beye ser vermek farz olub bize Hâkdan
Raḥmet ol kuluñdur kim kurbân-ı hidâyetdir
5. Her kim ki diler tutmak dāmânını sen yārîñ
Koysun kamu sevdâ-yı dāmân-ı hidâyetdir
6. Hoş baḥr-ı nihâyetsiz sevdâ-yı dem-i 'aşkıñ
Men kaṭreyi hıfz itdi 'ummân-ı hidâyetdir
7. Zâhid yüzi ḥor baḳmasın Vîrânî görür gice
Dikḳatle temâşâ kıl vîrân-ı hidâyetdir

Nazm-1 Âhir

419

Mef' ū lü Me fâ' î lü Me fâ' î lü Fe' ū lün

1. Diñle ne direm 'aşk sözini cân-ı birâder
Hâkkan ḥaḳîkan Hâk ḥaḳîkan ḥaḳ Hâḳkıñıñı
Sen cân kulağıñ ile bu dem baña berâber
Hâkkan ḥaḳîkan Hâk ḥaḳîkan ḥaḳ Hâḳkıñıñı

2. Her ne ki me‘ ānī var-ise cümle sözünden
Tā sırr-ı ezel oldu ‘ ayān fitne gözünden
Gel eyle bugün luṭf idüben zülfi yüzünden
Şakḳan şakḳan şakḳan şakḳan şak şakḳıñnı
3. Gönlüm yüziñi görmege gayetle özendi
Manşūr olayım rāh-ı meşakḳatde efendi
Tek sen şınama boynumuza işbu kemendi
Daḳḳān daḳḳān dāḳḳān dāḳ daḳıñnı
4. Sağ ol güzelim var dünyāda yeglik gez
Gerek şehā baḡrımızı biñ taş-ile ez
Biz bendeñize dünyāda luṭfla tek bir kez
Baḳ baḳḳan baḳ baḳḳan baḳ baḳıñnı
5. İsterseñ eger cevriñ-ile nār-ı azīme
Gerek yüz biñ ṭoldırasın otı derime
Bu yolda çekem her ne gelse benim serime
Yā baḳḳan baḳ baḳḳan baḳ baḳıñnı

125a

6. Çünkim şanma sensin hūblara şulṭān
Devlet-i kuluñdur kim olur yoluña kurbān
Lāyıkıñ ola ‘ aşkıñ-ile cümle giryān
Haḳan haḳḳan haḳ haḳḳan haḳ ya‘ ñıñı
7. Vīrāñi seniñ kıldı ḳabūl ḳahr-ı celālīñ
Dām oldu aña vaşl-ı ruḡuñ mihr-i cemālīñ
Zīrā ki şehā oldu bu dem dāne-i hālīñ
Faḳḳan faḳ faḳḳan faḳ faḳıñnı

Nazm-ı Âhır

420

Fā 'i lā tūn Fā 'i lā tūn Fā 'i lā tūn Fā 'i lūn

1. Biz Urum Abdālıyuz serdārımız Kızıl Deli
Çeşmimizde şu' le-i envārımız Kızıl Deli
Bülbül-i şeydā biziz gülzārımız Kızıl Deli
Dīnımız ĩmānımız ikrārımız Kızıl Deli
Nūr-ı Aḥmed Ḥaydar-ı Kerrārımız Kızıl Deli
Kanda baḫsaḫ dem-be-dem dildārımız Kızıl Deli
2. Çekdi tīg-i şeceri şaḫḫ itdi bir mermeri
Söyleden oldur Fırat üstünde İbn-i Mürmeri
Var tavāf eyle Sinobda digübdür minberi
Bu söze ikrār idenler oldılar ğamdan beri
Nūr-ı Aḥmed Ḥaydar-ı Kerrārımız Kızıl Deli
Kanda baḫsaḫ dem-be-dem dildārımız Kızıl Deli
3. Ol velāyet ma' den-i serdārı şāh-ı ğāziyān
Raḥmetiñ deryāsına ğarḫ oldı cümle mü'minān
Temre ursa tāba düşerdi zemin [ü] āsumān
Tīg-i ḍarbından yere geḫdi la' ĩn-i bed-ġümān
Nūr-ı Aḥmed Ḥaydar-ı Kerrārımız Kızıl Deli
Kanda baḫsaḫ dem-be-dem dildārımız Kızıl Deli
4. Tekfūr Ṭaġı mesken oldı bil aña ey merd-i şāh
Zübde-i āl anıñ her birisi bir pādīşāh
Bir muḥabbet eyleseñ biñ biñ ider bī-iştibāh
Men faḫīre anlarıñ oldı cemāli secde-ġāh
Nūr-ı Aḥmed Ḥaydar-ı Kerrārımız Kızıl Deli
Kanda baḫsaḫ dem-be-dem dildārımız Kızıl Deli

5. Zāhīdā şek şübhe yokdur evliyānıñ rāhına
Cennet-i a‘ lāya irer yüz süren dergāhına
Bu kelāmı vird idüben şām [u] seher māhına
Gel beri irmek dilersen ol erenler şāhına
Nūr-ı Aḥmed Ḥaydar-ı Kerrārımız Kızıl Deli
Kanda baksak dem-be-dem dildārımız Kızıl Deli

6. Şāh Ḥasan Şāh-ı Şehīdi hem İmām-ı ‘Ābidīn
Bākı-ı Ca‘ fer İmām-ı Kāzım Rızā heştümīn
Şāh Taḳī bā-Naḳī Askerīdir şāh-ı zemīn
Mehdī-i şāhib-zamānda ol olubdur āhīrīn
Nūr-ı Aḥmed Ḥaydar-ı Kerrārımız Kızıl Deli
Kanda baksak dem-be-dem dildārımız Kızıl Deli

126b

7. Ey Virānī dāmenin elden koma şāhıñ müdām
Tā olasın gün-be-gün şāhıñ yolında mübtedām
Kim bu medḥi yād ider şubḥ [u] seherde yā imām
Cedd-i evlādıñ ḥaḳ-ıçün sen anı eyle tamām
Nūr-ı Aḥmed Ḥaydar-ı Kerrārımız Kızıl Deli
Kanda baksak dem-be-dem dildārımız Kızıl Deli

Nazm-ı Âḥir

421

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Ey şaḥıñ *ve’l-leyḥ* yüzüñ sa‘ ādet gösterür
Kaşlarıñ ‘ilm-i İlāhīden nice āyet gösterür

2. Gözleriñ gamzeñ mu‘ ayyen eyledi her müşküli
Āyet-i nūr-ı ‘Ali nūrdan ‘alāmet gösterür

3. Ruhlarıñdır ‘âlem-i nûr-ile pür-nûr eyleyen
Ey yüzüñ şems [ü] kamer alnıñ her âyet gösterür
4. Lebleriñ Meryemdurur andan toğrı ‘İsâ-demiñ
Mürdeyi ihyâ kılur her dem kerâmet gösterür
5. Haşr [u] neşr oldı çü senden şürelər yevmü’l-hesâb
Ey hesâbın bilmeyen qaddiñ kıyâmet gösterür
6. Ey Virâni haşr-gâh-ı enbiyâyı bilmeyen
Âhir ol câhil qalır soñram nedâmet gösterür

Nazm-ı Âhir

422

Fâ‘ i lâ tün Fâ‘ i lâ tün Fâ‘ i lâ tün Fâ‘ i lün

1. Ey güzeller şâh[ı] gel boynuña biñ qan olmadan
Hasretiñden hasta oldum cism-i bî-cân olmadan
Bu bi’l-akiş ‘âşık-ı ‘aşkıñla noqşân olmadan
Gel beri eyle tarahhüm vaşl-ı hicrân olmadan
2. Nâ-ehiller duymadan bu sırrı gavgâ olmadan
Aramızda şür-ı şerîke peydâ olmadan
Bu muhabbet bendesi mihriñle rüsvâ olmadan
Gel beri eyle tarahhüm vaşl-ı hicrân olmadan
3. Derd-i ‘aşkıñla gönül Manşür-veş dâr olmadan
İşimiz şâm [u] seherde miñnet-i zâr olmadan
Bâğ-ı hüsnüñ gülleri devr-ile hem hâr olmadan
Gel beri eyle tarahhüm vaşl-ı hicrân olmadan

4. Pādişāhım hizmetinde kullarıñ yād olmadan
Dem-be-dem işi efendim āh u feryād olmadan
Bir bunu sevmiş diyü ‘ālemde bir ad olmadan
Gel beri eyle tarahhüm vaşl-ı hicrān olmadan
5. Gel Vīrāniniñ elif-i kadd-i ‘arş lām olmadan
Gözleri hūn-ı ciger birle tolu kan olmadan
Āteş-i ‘aşk-ı ruhuñla şöyle bed-nām olmadan
Gel beri eyle tarahhüm vaşl-ı hicrān olmadan

Nazm-ı Âhır

423

126a

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Bu periniñ hasretinden yandı cānım yā ‘Ali
Yaş yerine gözlerimden ağıdı kânım yā ‘Ali
2. Cümleden el çekmişim andan geçilmez çäre ne
Yokdurur hiç andan özge in [ü] ānım yā ‘Ali
3. Bir mekāna kılmadım fānī cihānda zerrece
Līk ol oldı benim kevn [ü] mekānım yā ‘Ali
4. Hiç baña yokdur nişān [u] nāmım daği dünyāda
Neyleyelim yār olur nām [u] nişānım yā ‘Ali
5. Kimseye hergiz dimezdim sırrımı ālemde ben
Ol gelür her dem açar zār-ı nihānım yā ‘Ali
6. Ger eger şorsañ baña yāriñ kimdir diyü
Sen bilürsiñ sensin ol cümle beyānım yā ‘Ali

7. Senden özge kimseye yārim dimem bu dünyāda
Hem-demim varım benim rūḥ-ı revānım yā ‘ Ali
8. Her neye baḳdım seni gördüm seni sevdim seni
Her sâ‘ at sensin gelen medḥ-i lisānım yā ‘ Ali
9. Şöyle der senden ümīdim zāhir [ü] bâṭında ben
İki ‘ âlemde benim dīnim īmānım yā ‘ Ali
10. Sensin ol Ḥallāḳ-ı ‘ âlem bu Vīrānī ḥastaya
Ḳalmadı zātıñ ḥaḳı zerre gümānım yā ‘ Ali

Nazm-ı Âḥir

424

Fā ‘ i lā tūn Fā ‘ i lā tūn Fā ‘ i lā tūn Fā ‘ i lūn

1. ‘ Āşık oldum ey dilr şol gözleriñ elāsına
Bu muḥabbetden geçilmez girmeyince ṭāsına
Cān [u] dilden bendeyim ben sen güzeller ḥāsına
Ḥamdü li’llāh kim seni çekdim sitem şaḥrāsına
2. Pādişāhım devletiñle ömrüñ olsun ber-mezīd
Ṭālī‘ in mes‘ ūd hemīşe yıldızıñ olsun saīd
Giceñiz ḳadr [ü] berāt [u] gündüzüñ Ḥaḳ ide īd
Ḥamdü li’llāh kim seni çekdim sitem şaḥrāsına
3. Bir du‘ ādır armağanı men faḳīriñ şubḥ [u] şām
Sen ḳabūl it ben seniñ oldum ḳapuñda [bir] gulām
Biñ yıl ömrüm olsa şāhım ben seni dilden ḳomam
Ḥamdü li’llāh kim seni çekdim sitem şaḥrāsına

4. Göñlümün eglencesisin kıanda kim kıılsam kıarār
Söyledikçe lebleriñden cânım cânlar yıķār
Şükr idüb Haķķa yüzüm sürdüm yere bî-iķtiyār
Ĥamdü li'llāh kim seni çekdim sitem şahrāsına
5. Hem turābım hem turābî hem Virānım hem ĥarāb
Vaşfa gelmez vaşfını eylesem bir kitāb
Derdım artar söyledikçe hem tavîl olur cevāb
Ĥamdü li'llāh kim seni çekdim sitem şahrāsına

Nazm-ı Âķır

425

127b

Me fā 'î lün Me fā 'î lün Fe 'û lün

1. Efendim sevdiğim şāhım cihānım
Meded senden meded civān ķalender
Dil-ārāmım benim püşt [ü] penāhım
Meded senden meded civān ķalender
2. Ki sensin cümle-i uş pādişāhı
Ki sensin dü-cihānıñ bedr-i māhı
Sa'ādet kime ķonar tāc-ı şāhı
Meded senden meded civān ķalender
3. Bilürüm sensin ey cān nesl-i Ĥaydar
Nübüvvet şāķibi yār-ı peygamber
Ki sensin şāķib-i Düldül [ü] Ķanber
Meded senden meded civān ķalender

4. Muḥammed Muṣṭafā sensin muḥaḳḳaḳ
‘Alī sensin seniñ luṭfuña şaddaḳ
Ki sensin cümlede mevcūd olan Ḥaḳ
Meded senden meded civān ḳalender
5. Velāyet kânısıñ kân-ı mürüvvet
Hidāyetsiñ hidāyetsiñ hidāyet
Ġaribiñim sever göñlüm be-ġāyet
Meded senden meded civān ḳalender
6. Seniñdir ins [ü] cinn ḥükmüne fermān
Sen olduñ ḥātem-i mühr-i Süleymān
Vücūd köhne zebānım sensin ey cān
Meded senden meded civān ḳalender
7. Ḥāşe li’llāh ben senden cüdāyım
Vîrāniyim naẓar ḳıl mübtelāyım
Ḳabûl it sözimi men gedāyım
Meded senden meded civān ḳalender

Nazm-ı Âḥir

426

Me fâ ‘î lün Me fâ ‘î lün Me fâ ‘î lün Me fâ ‘î lün

1. Âh bir perî gördüm meded yandım vişālinden
Ṭutulmuş ay günü anıñ zerre ḥayālinden
2. Aḳub olmuş revān çağlar lebinden āb-ı ḥayvānı
Sa‘ ādet ol ḳula b’illāh ḳanar la‘ l-i zülālinden
3. ‘Aceb ḥüsn-i dilārādır görenler vāleh [ü] ḥayrān
Ser-ā-ser dü-cihān ser-mest şıfāt-ı ḥaṭṭ-ı ḥālinden

4. Görünce ‘aql [u] fikrim cümle heb be-küllî māt oldı
Yitirdim kendimi hay hay anıñ vech-i kemālinden
5. Vīrānī vāleh [ü] hayrān yūri dünyāda sen ser-mest
‘İnāyet ol nigārīñdır naẓar kılsun cemālinden

Nazm-ı Âhır

427

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Zāhidā bildiñ mi sen kimdir velāyet kânını
Kim alan kimdir viren cümle cihānıñ cānını

127a

Aç gözün fehm eyle zāhid dü-cihānda sulṭānını
Kim ‘Alidir maẓhar-ı Allāh rabbü’l-‘ālemīn

2. Hem anıñla toptoludur cümle ‘ālem kāināt
Şāhıñ emriyle emriyle döner toktuz felek şeş cihāt
İki zūlfünün ucından fetḥ olur Qadir Berāt
Kim ‘Alidir maẓhar-ı Allāh rabbü’l-‘ālemīn

3. Qıble-gāh-ı mü’mināndır Hāq Muḥammed Muṣṭafā
Laḥmüke laḥmī Murtaẓādır ibtidā vü intihā
Secde-gāh-ı şāh-ı Ḥasan hem Ḥüseyn-i Kerbelā
Kim ‘Alidir maẓhar-ı Allāh rabbü’l-‘ālemīn

4. ‘Ābidīn Bāqır Ca‘fer imām-ı rehberi
Bunları bulmak dilerseñ cān-ile ol müşteri
Kuluyum şāhıñ ezelden Qanberiniñ Qanberi
Kim ‘Alidir maẓhar-ı Allāh rabbü’l-‘ālemīn

5. Mūsā-i Kāzım ‘Ali Mūsā Rızā vü heştüm̄in
Bunların destindedir nūr-ı semavāt [u] zem̄in
Medh-i şāhı kıoma dilden olasıñ aña yak̄in
Kim ‘Alidir maẓhar-ı Allāh rabbū’l-‘ālem̄in
6. Şāh Taķī-yi bā-Naķid̄ir enver-i *bedrū’d-dücā*
‘Askerī nūr-ı hidāyetdir imām-ı reh-nümā
Zāhidā yād eyle yāri olmasun zühdüñ hebā
Kim ‘Alidir maẓhar-ı Allāh rabbū’l-‘ālem̄in
7. Gel irişdi va‘de Mehdī-i zamān oldı zühūr
Kāināt oldı münevver cümle ‘ālem tıoldı nūr
Dilde zıkr eyle bu nuṭķı olsun zerre kıuşūr
Kim ‘Alidir maẓhar-ı Allāh rabbū’l-‘ālem̄in
8. Çārdeh-i ma‘şūm-ı pākıñ rūḥuna yüz biñ şenā
Sevmeyen evlād-ı şāhı cānına la‘net sezā
Mübtelāyım ḥānedāna mübtelāyım mübtelā
Kim ‘Alidir maẓhar-ı Allāh rabbū’l-‘ālem̄in
9. Tālib-i cānān-iseñ iriş nigār-ı vuşlata
Şūret-i insāna geldiñ virme ĩmān fırşata
Dāmen-i şāha iriş tā ki yitesin raḥmete
Kim ‘Alidir maẓhar-ı Allāh rabbū’l-‘ālem̄in
10. Giç cihānıñ varlığıñdan ey gönül ebsem otur
Bu fenā bākī degildir mihrini dilden getür
Bu ṭarīķ-i ‘aşķa ey cān menzil-i şāha yitür
Kim ‘Alidir maẓhar-ı Allāh rabbū’l-‘ālem̄in

11. Tālib ol dīdār-ı Hāk tālib-i cānāne-iseñ
Gel beri gel hayvān olma şüret-i insān-iseñ
Gel qabūl it faḥr-ı şāhı ‘āleme sultān-iseñ
Kim ‘Alidir maḥzar-ı Allāh rabbü’l-‘ālemīn

128b

12. Geçmişüz faḥr-ı fenā evlād-ı şāhıñ ‘aşkına
Cān [u] baş oynadınız püşt [ü] penāhıñ ‘aşkına
Virmişüz cümle cihānı bedr-i māhıñ ‘aşkına
Kim ‘Alidir maḥzar-ı Allāh rabbü’l-‘ālemīn
13. ‘Āşık-ı şādıklarız mülk-i fenādan ḥālīyüz
Münkire zehrız velī ma‘nāda lāübālīyüz
Şāh Hüseyn-i Kerbelānıñ ‘aşk-ile Abdālīyüz
Kim ‘Alidir maḥzar-ı Allāh rabbü’l-‘ālemīn
14. Çünkü gördüm bu fenānıñ iki mihmānıyım
İsmimiz geldi müsemmā tā ezel Vīrānıyım
Pādişāhımdır ‘Ali men kıluyum kurbānıyım
Kim ‘Alidir maḥzar-ı Allāh rabbü’l-‘ālemīn

Nāzm-ı Âḥir

428

Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lā tūn Fā ‘i lūn

1. Ey benim şāh-ı cihānım derdime dermān baba
‘Ālemde zāt [u] şıfātı bī-pāyān baba
Ḥaṭṭ-ı zātında muşavver āyet-i Qur’ān baba
Hem nübüvvet hem velāyet ma‘deni sultān baba
2. Aḥmed-i Ḥaydār çü sensin yā şeh-i merdān baba
Şāh Ḥasan birle Hüseyn-i fażl-ı Hāk Yezdān baba
Bil ‘Ali Zeyne’l-‘abā vü Bākır-ı ‘irfān baba
Hem nübüvvet hem velāyet ma‘deni sultān baba

3. Ca' fer-i şādık ki dirler Mūsā-i Kāzım baba
Şāh ' Ali Mūsā Rızāsın ism-ile a' zam baba
La' net olsun saña her kim eylemez ta' zīm baba
Hem nübüvvet hem velāyet ma' deni sulṭān baba
4. Kim Muḥammeddir Taḳī bil Şāh ' Ali Naḳī baba
Hikmet [ü] kudret seniñdir ' Askerī bāḳī baba
Mehdī-i şāhib-zamāndır kevşeri sāḳī baba
Hem nübüvvet hem velāyet ma' deni sulṭān baba
5. Elli yedi biñ [U]rum Abdālınıñ şāhı baba
Uş tarīḳat menziliniñ Hādī-i rāhı baba
Toğdı çün gönlümüñ evinde ' ālemiñ māhı baba
Hem nübüvvet hem velāyet ma' deni sulṭān baba
6. Bī-riyāsıñ İlyāsıñ dammıña damı baba
Ki seniñ şanıñda geldi *laḥmūke laḥmī* baba
Cāna cānı kana kanı rūḥuñ rūḥı baba
Hem nübüvvet hem velāyet ma' den-i sulṭān baba
7. Bendiñ olmuş bu Vīrān Abdāl seniñ ey cān baba
' Ālem-i şāhım faḥr-ile idegör iḥsān baba
Tā ki oldu Bu Vīrānī yoluña kurbān baba
Hem nübüvvet hem velāyet ma' den-i sulṭān baba

Rumūzāt İçindir

Nazm-1 Âhîr

429

Vezni tespît edilememiştir.

1. Vîrānî elif be cim dāl-ile elif be cim
Eyā vü ciddi söyler dāl-ile elif be cim
Vîrānî elif be cim düvaz elif be cim
Yigirmi sekiz olur düvaze elif be cim
2. Vîrānîdir ha tı haṭ olu[r] ha tı
Okuyub ilm eri ol sen yüzüñe ha tı
Vîrānîdir ha tı vechiñde ha tı
Yigirmi sekiz tamām yüzüñde haṭṭ-ı ha tı
3. Vîrānîdir keḥ lam mim nūn-ile keḥ lam mim
Beş kez si vü dü olur nūn-ile keḥ lam mim
Vîrānî keḥ lam mim nūn-ile keḥ lam mim
Ḥesāb yüz kırk olur nūn-ile keḥ lam mim
4. Vîrānî sin ʿ ayn fe ṣad saʿ feṣdir saʿ feṣ
Üçyüz on yazar ḥilkatde saʿ feṣ
5. Vîrānî ṭurabilmez ʿ aşk ehli ṭurabilmez
ʿ Alidir ʿ Ali söyler hiç ṭurabilmez
Vîrānî ṭurabilmez ʿ aşk ehli ṭurabilmez
Münkiriñ gözine girse Vîrānî görebilmez
6. Vîrānî göremezler gözsizler göremezler
Gözliden gizlenilmez gözsizler göremezler
Vîrānî göremezler hiç körler göremezler
Ḥaḫdan ʿ ayān nesne yok körler göremezler

7. Vîrânî yârin gören bugündür yarın gören
Yârin bunda görmeyen kimdir ki yarın gören
Vîrânî yârin gören bugündür yarın gören
Bugün bunda görenler anlardır yârin gören
8. Vîrânî sen yâr yâr iki bölük yâr yâr
Çîn-i zülfün uzat saçın başdan başa yâr
Vîrânî sen yâr-ı yâr iki şak it yâr-ı yâr
İki elli yüz olur otuz iki yâr yâr
9. Vîrânî otuz iki ‘âşıklar otuz iki
Yazın yüzi âyeti okurlar otuz iki
Vîrânî otuz iki ‘âşıklar otuz iki
Yâr yigirmi sekizdir ‘âşıktır otuz iki
10. Vîrânîyim hubb-ı şâh-ı ezeldenim hubb-ı şâh
Hânedânın kuluyum bî-hak-ı âl-i dergâh
Vîrânî hubb-ı şâh-ı ezel si vü dü hubb-ı şâh
‘Ali nûr-ile yogurdu taynımı Kâdir Allâh
11. Vîrânî ne ğam yiye dünyâda ne ğam yiye
Çün varlığım ‘Alidir pes daği ne ğam yiye

129b

- Vîrânî ne ğam yiye dünyâda ne ğam yiye
Münâfiķa belâdır mü’minler ne ğam yiye
12. Vîrânî hânedânıdır haķîkat hânedânıdır
Şöyle bend olmuş ‘Aliye cisminde cânıdır
Vîrânî hânedânıdır muhaķķaķ hânedânıdır
‘Alisiz cân dirilmez tamarda kana kânıdır

13. Vîrânî Hakkâ toğrı yönelmiş Hakkâ toğrı
Ol kadar nişân var gider Hakkâ toğrı
Vîrânî Hakkâ toğrı yönelmiş Hakkâ toğrı
O kimse naşîb elindir pîrine baċa toğrı
14. Vîrânî pîre gider şıdk-ile pîre gider
Düşmüş pîrler izine izleye pîre gider
Vîrânî pîre gider pîr gelür pîre gider
Girmiş dost bāğına güllerin dire gider
15. Vîrânî dost bāğına girmiş dost bāğına
Ter güllerinden direr girenler dost bāğına
Vîrânî dost bāğına bend oldu dost bāğına
‘Āķibet dost çağrısır tutulan dost bāğına
16. Vîrânî dost kim imiş diyenler dost kim imiş
Bir kulağın biri tut deyen kimi dost kim imiş
Vîrânî dost kim imiş şıdk-ile dost kim imiş
Dost dostdur añlaya cānına dost kim imiş
17. Vîrânî dost yolıdır giden dost yolıdır
Yol odur Hakkâ ire giderseñ dost yolıdır
Vîrânî dost yolıdır giden dost yolıdır
Hakkdan ģayrıya dil virme bu ma‘ nā dost yolıdır
18. Vîrânî yola girmez şanma ki yola girmez
Mü’minler yola gider münāfık yola girmez
Vîrânî yola girmez dimeñiz yola girmez
Yolı imāmlar yoludur bir ģayrı yola girmez

19. Vîrānîyim alender-i muibb-i āh-ı anber
Men ānedān dostuyum la‘ net ber-āl-i ‘ anter
Vîrānîyim alender-i muibb-i āl-i aydar
Pîrim Seyyid Ĝāzî malaşım Baāl ismim Ca‘ fer

20. Vîrānîyim Edhemi gör İbrāhîm Edhemi
Tatım nice virdi rāh-ı ada heb cemi
Vîrānîyim Edhemi bin İbrāhîm Edhemi
Dünyādan el ekmiım ab eyledim nefsimi

21. Vîrānîyim pür-fenā palāsım pür-fenā
Bulmuım ‘ ömr-i cāvîd geri libāsım fenā

129a

Vîrānîyim bir fenā fenāda bulmuım ğınā
Ĝanîyim bu far-ile niyyetim ün [ü] erā

22. Vîrānîyim ‘ ālemde benim nem var ‘ ālemde
Defter benim dem benim ükmim cārî ālemde
Vîrānîyim ‘ ālemde ‘ Ali dostı ‘ ālemde
Münkirler cefādadır anı sevmem ‘ ālemde

23. Vîrānîyim mezîdi ömrün olsun mezîdi
Cümle cihān dostumdur sevmezem la‘ net Yezîdi
Vîrānîyim mürîdi erenlerin heb mürîdi
Cān [u] dilden olanlar itmez fi‘ l-i Yezîdi

24. Vîrānî Yezîd fi‘ li kim ider Yezîd fi‘ li
La‘ net anın cānına ezel dinildi belli
Vîrānî Yezîd fi‘ li kim işler Yezîd fi‘ li
Sürün anı dergāhdan olmaz erin tevfilî

25. Vîrânî ne zât ne şîfât [u] zât ne
Fikr ider düşünür işler şîfât ne zât ne
Vîrânî zât ne irdi şîfât [u] zât ne
Her şîfâtına zât olur bu yolda müşkülât ne
26. Vîrânî zât ider şîfât meni zât ider
‘İlm-i ledün okuyan şîfâtını zât ider
Vîrânî zât ider ma‘ nâ-yı zât ider
Ma‘ nâda Hakkı gören ol işbât ider
27. Vîrânî ma‘ nâda şîfât şadef ma‘ nâda
Şâbit her müşkül dört kapuda ma‘ nâda
Vîrânîdir ma‘ nâdır şîfât şadef ma‘ nâdır
Da‘ vâyı ko fâniden bâkî kalan ma‘ nâdır
28. Vîrânî bâkî kalan vechidir bâkî kalan
Kullu men ‘aleyhâ vechidir bâkî kalan
Vîrânî vech-i Hakkı özi vech-i Hakkıdır
Gören oldur gösteren ma‘ nâda vech-i Hakkıdır
29. Vîrânî vech-i Hakkı oku gör vech-i Hakkı
Her müşkülün ma‘ nâsı oku gör vech-i Hakkı
Vîrânî vech-i Hakkı yazılmış vech-i Hakkı
Oku bak bu ma‘ nâyı görende vech-i Hakkı
30. Vîrânî yârîñ tut gönülde yârîñ tut
İkilikle yapışma gönülde yârîñ tut
Vîrânî yârîñ tut gönülde yârîñ tut
Vefâsız göñül virme yâr olan yârîñ tut

31. Vîrânî yârî yâdlar kocmasun yârî yâdlar
‘Âşık melâlet olur kocarsa yârî yâdlar
- 130b
- Vîrânî yârî yâdlar sevmesün yârî yâdlar
Yâr odur ki kıymaya araya ğayrı yâdlar
32. Vîrânî genciledir genc-i vîrân genciledir
Ol şâdef âbâd olur şâdefde genciledir
Vîrânî genciledir şâdefde genciledir
Atalardan meşeldir vîrânda genciledir
33. Vîrânî Hâk genc-i şâdef Hâk genc Hâk
Ne şâdefsiz incü olur ne vîrânsız genc Hâk
Vîrânî genc şakla şâdefsiñ genc Hâk
Ne şâdefsiz incü olur ne vîrânsız genc Hâk
34. Vîrânî genc şakla şâdefsiñ incü şakla
Tende cânıñ tuymasun ğayetle incü şakla
Vîrânî genc ola ne genc ola fehm eyle ne genc ola
Ya on dört ya on altı yaşında genc ola
35. Vîrânî gence iletür gideni gence eyletür
Tâlib ol idrâk eyle bu ma‘nâ genc eyletür
36. Vîrânîyim severim yârî dilden severim
Bir lahza yüzün görmesine bende iderim
Vîrânîyim severim dostum seni severim
Güzellerden güzelsin seni cândan severim
37. Vîrânî güzele kıl bir hûb güzele kıl
Eyledi ‘aşkıñ beni sen bî-bedele kıl

38. Vîrānîyim hāşu'l-hāş urundum hāşu'l-hāş
Baña yoldāş olubdur ezelde şıdķ [u] ihlāş
Vîrānîyim hāşu'l-hāş urundum hāşu'l-hāş
Bir ķadem rencide ķıl yüzüm özde ķadem baş
39. Vîrānîyim hāş bendiñ olubdur hāş bendiñ
Senden muhabbet görmezse cigerim tasa bendiñ
Vîrānîyim hāşa bendiñ olubdur hāşa bendiñ
Sen şāha zevāl irmesün düşer heb yasa bendiñ
40. Vîrānî cemāliñden tıyar mı cemāliñden
Kaçan bir haber tıyubdur vechiñde kemāliñden
Vîrānî cemāliñden tıyar mı cemāliñden
Kimdir uşana şāhım vaşlñ cemāliñden
41. Vîrānî el çekebilmez dil virdi el çekebilmez
Çekerse 'āşık çeker bu cevri el çekebilmez
Vîrānî elçeke bilmez dil virdi el çekebilmez
İhsān [u] luţf umarım bu ķahr[ı] ķul çekebilmez
42. Vîrānî yāra ķurbān olubdur yāra ķurbān
Yār olur ķan bahāsı olıcaķ yāra ķurbān

130a

43. Vîrānî yār elidir tutdığı yāe elidir
Yārñ ğamzesi oķundan cigerim yār elidir
Vîrānî yār elidir eylemez yār elidir
Sīnem şadefe beñzer sīnemde yār elidir
44. Vîrānî dūrre beñzer yār eli dūrre beñzer
Ma' nā-yı cism şadefdir nuţkudur dūrre beñzer

45. Vîrānîyim yemînim Ka‘be muşır yemînim
Ben bir ma‘nâ tıydum bir kimseye diyemem
Vîrānîyim yemînim Ka‘be muşır yemînim
Hem bāğım hem bāğbāndım hem gülüm hem bûlbûl benim
46. Vîrānîyim emîrim hem bedirim hem münîrim
Şāh Seyyid sülālesi İstanbulda beşîrim
Vîrānîyim emîrim hem bedirim hem münîrim
Tekfûr sarâyında yatan aḥî ‘ Ali nezîrim
47. Vîrānî uydı ne var bir pîre uydı ne var
Dört kitābı ḥıfz itmiş bir ma‘nâ tıydı ne var
Vîrānî uydı ne var bir pîre uydı ne var
İki cihānı nûş itdi ḳarnına ḳoydı ne var
48. Vîrānî Ḥaḳ teni Ḥaḳ ten ten tenā Şenā Ḥaḳ
Ḥaḳḳıñ kemālî ḳablamış başdan başa seni Ḥaḳ
Vîrānî Ḥaḳ teni Ḥaḳ sensin senā seni Ḥaḳ
Başdan ayağa ḳablamış gör yüz-ile beni Ḥaḳ
49. Vîrānî beni senden seçemem seni senden
Ben senim sen daḥi ben fark itmey seni benden
Vîrānî seni benden fark itmey beni benden
İlāhî kördür kör ola fark iden seni benden
50. Vîrānî cān tensiz kim gördi cān tensiz
Gelsin gören diyüvirsın kim gördi anı tensiz
Vîrānî seni tensiz görmezler seni tensiz
Kim gördi kim fark itdi dünyāda seni tensiz
51. Vîrānî seni tensiz kim görür seni tensiz
Yārab bu dünyāda var mıdır gören seni tensiz

52. Vîrânî Îlâhîden dem urdı Îlâhîden
Bu ma' nâyı kim bilür ol olur Îlâhîden
Vîrânî Îlâhîden dem urdı Îlâhîden
Bir zerrece nûş eyler esrârı Îlâhîden

53. Vîrânî bu ma' nâyı kim bildi bu ma' nâyı
Ol bildi haqîkat ol bildi tüvânâyı

131b

Vîrânî bu ma' nâyı kim bildi bu ma' nâyı
Ger âdem-iseñ taḥkîk sen añla bu ma' nâyı

54. Vîrânîyim ḥasta-ḥâl derdmendim ḥasta-ḥâl
Münkiriñ zehriyim muḥibbime tatlu bal
Vîrânîyim ḥasta-ḥâl derdmendim ḥasta-ḥâl
Müşkülümi ḥall itdi yüzüñdeki ḥatt [u] ḥâl

55. Vîrânî ḥâl ucundan gelübdür ḥâl ucundan
Cümlesinden el çekdi keşret kâl ucundan
Vîrânî ḥâl ucundan gelübdür ḥâl ucundan
Bu ma' nâdan tuyduñsa bir yâr âl ucundan

56. Vîrânî nedir bilenler ma' nâyı nedir
Vücūd aşıl dört nesne arada cānı nedir
Vîrânî ma' nâ nedir tuyduñsa ma' nâ nedir
Nazar kıl şeş cihâta tamarda kânı nedir

57. Vîrânî si vü düdür bist ü heşt si vü düdür
Cümle kitābıñ aşl imiş fi'l-ḥaḳîḳa si vü düdür
Vîrânî si vü düdür bist ü heşt si vü düdür
Dört yedi kez nuṭkumuz yetmiş iki si vü düdür

58. Vîrānîyim ümmiyim ma‘ nâda bir ümmiyim
Âdem seb‘u’l-meşân dört kitābîñ ümmiyim
Vîrānîyim ümmiyim kavlimde bir ümmiyim
Men ümmet ümmet-i vasa‘ım ol ma‘ nâdan ümmiyim

59. Vîrānîyim deliyim kim bilür ne deliyim
Ṭāhirā diri gezerim men ma‘ nâda evveliyim
Vîrānîyim deliyim hem uşluyum hem deliyim
Münāfıķıñ düşmānı men muḥıbb-i velîyim

60. Vîrānî ne olubdur bu evlā ne olubdur
Atası yok anası yok ne toĝdı ne olubdur
Vîrānî ne olubdur olanlar ne olubdur
Kimi cehl-ile olur kimi ma‘ nâda olubdur

61. Vîrānî nice olur toĝanlar nice olur
Toĝandır ölen kişı toĝmayan nice olur
Vîrānî nice olur toĝanlar nice olur
Dirilmeyendir olan dirilen nice olur

62. Vîrānî olur iki bir toĝar olur iki
Birine bāṭın dirler birine zāhir iki
Vîrānî olan bir gelüb iki olan
Ayrıķ yüze gelmez imiş bir gelüb iki olan

131a

63. Vîrānîdir iki bir olur iki bir
Hem zāhir diridir hem bāṭında iki bir
Vîrānî diri iki olanlar diri iki
Ayrıķ aña ölüm yok dirilen diri iki

64. Vîrânî ten ölümü ğam degil ten ölümü
Ten bir libāsa beñzer yoĸ olsun ten ölümü
Vîrânî ten ölümü ğam degil ten ölümü
Bu ma‘ nāya beñzetme olıcaĸ ten ölümü
65. Vîrânî cān öle mi ölümdür cān öle mi
Er Hāĸ ayruĸ eylesün geĸmiş cān öle mi
Vîrânî cān öle mi ölümdür cān öle mi
Hiĸ kimse aĸlamasun aĸlaram öle mi
66. Vîrânî ölüm oldu ĸalmadı ölüm oldu
İrdi ħayāt-ı cāvīdāna āzāde ölüm oldu
Vîrânî ölüm oldu şanma ölüm oldu
Benim aşlım diridir kim dir ki ölüm oldu
67. Vîrānîyim ‘Ali dost gümānsızım ‘Ali dost
Çaĸırırım gice gündüz meded ‘Ali dost
Vîrānîyim ‘Ali dost gümānsızım ‘Ali dost
Dīdār aña müyesser her kim olur ‘Ali dost
68. Vîrānîyim ‘Ali dostı olubdur ‘Ali dostı
‘Aliden ĸayı bilmezem budur sözüm dostı
69. ‘Alidir cān-ı eşyā ħaĸīĸat cān-ı eşyā
Bāĸī olan ‘Alidir ĸamusı fānī eşyā
‘Alidir cān-ı eşyā ħaĸīĸat cān-ı eşyā
Bāĸī olan ‘Alidir ĸamusı fānī eşyā
70. Allāh ‘Ali yaradan aña ‘Ali yaradan
Geliñ şāha dost oluñ dūzaĸ ĸalka aradan
Allāh ‘Ali yaradan bilgil ‘Ali yaradan
Sürüñ göñülden gitsün ĸīl [u] ĸāl aradan

71. Şükür bugün ‘îd oldu ‘ömrümüz mezîd oldu
Bezendi cümle hûblar aķ giydi sefîd oldu
Şükür Hakkā ‘îd oldu ‘ömrümüz mezîd oldu
Bir merhabāya dostla ‘āşıklar ümîd oldu

132b

72. Vîrānî gülāb-ile mey içdi gülāb-ile
Bülbül daħi mest oldu gülşende gülāb-ile
73. Vîrānî mey-i yāra yār şundı mey-i yāra
Bir buse niyāz eyler içdik de mey-i yāra
74. Vîrānî yār cānı yār kıldı yār-ı cān-ı yār
Ya tîz merhabā gönder yoħsa çıķdı cān-ı yār
75. Vîrānî leb-i yāriñ bu meydır leb-i yāriñ
İçen ayruķ ayılmaz lebini sen nigāriñ
Vîrānî leb-i yāriñ bu meydır leb-i yāriñ
Ger ölmeden içerseñ ħarc eyle cem‘ -i varıñ
76. Vîrānî leb-i cāna cān virir leb-i cāna
Yāriñ lebi şuyundan Hızır irdi cāvidāna
Vîrānî leb-i cāna cān virir leb-i cāna
Men anı nice sevmeyim biñ cāndır leb-i cāna

Temmeti’l-Kitāb bi-‘ avni’llāhi’l Meliki’l-Vehhāb
Ketebehü’l-Faķırü’l-Haķır Teymürcizāde Muştafa Efendi
Ġafera’llāhu ve li-vālideyhi ve li-cemi‘i’l-mü’miñin
Āmin
Fî Gurre-i Receb-i Şerîf Sene 1290 Vakf-ı Kitāb Sākin-i
Meydan Evi